Autorul bestsellerului
CIA. O istorie secretă

TIM WEINER

FBI

O ISTORIE SECRETĂ

bestseller

Tim Weiner

FBI

O istorie secretă

Traducere din limba engleză

Corina Hădăreanu

Editura LITERA

2014

Tim Weiner

Enemies: A History of the FBI

Copyright © 2012

Ediţie publicată în SUA de Random House, un imprint al Random House

Publishing Group, o divizie a Random House, Inc., New York.

Societatea Foştilor Agenţi Speciali FBI deţine drepturile de proprietate

intelectuală pentru unele dintre relatările din carte,

folosite cu permisiunea acesteia.

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România

tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

e-mail: comenzi@lira.ro

Ne puteţi vizita pe

www.litera.ro

FBI. O istorie secretă

Tim Weiner

Copyright © 2014 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidraşcu şi fiii

Redactori: Mariana Mitroi, Mona Apa

Copertă: Florentina Tudor

Tehnoredactare şi prepress: Anca Suciu

ISBN ePUB: 978-606-686-744-3

ISBN PDF: 978-606-686-745-0

ISBN Print: 978-606-686-706-1

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Pentru Robert D. Loomis, care m-a învăţat să scriu;

pentru doamna profesoară Dora B. Weiner,

care m-a învăţat să citesc;

pentru Kate, Ruby şi Emma Doyle,

care m-au învăţat să trăiesc.

Siguranţa în faţa pericolului extern este principalul element care determină comportamentul naţional. Chiar şi dragostea arzătoare de libertate va ceda, după un timp, dictatului lui. Distrugerea violentă a vieţii şi proprietăţii în caz de război, efortul continuu şi alarma asociate unei stări permanente de primejdie vor obliga naţiunile cele mai iubitoare de libertate să recurgă, pentru tihnă şi securitate, la instituţii care au tendinţa de a le distruge drepturile civile şi politice. Ca să fie în siguranţă, ele devin, pe termen lung, dispuse să-şi asume riscul de a fi mai puţin libere.

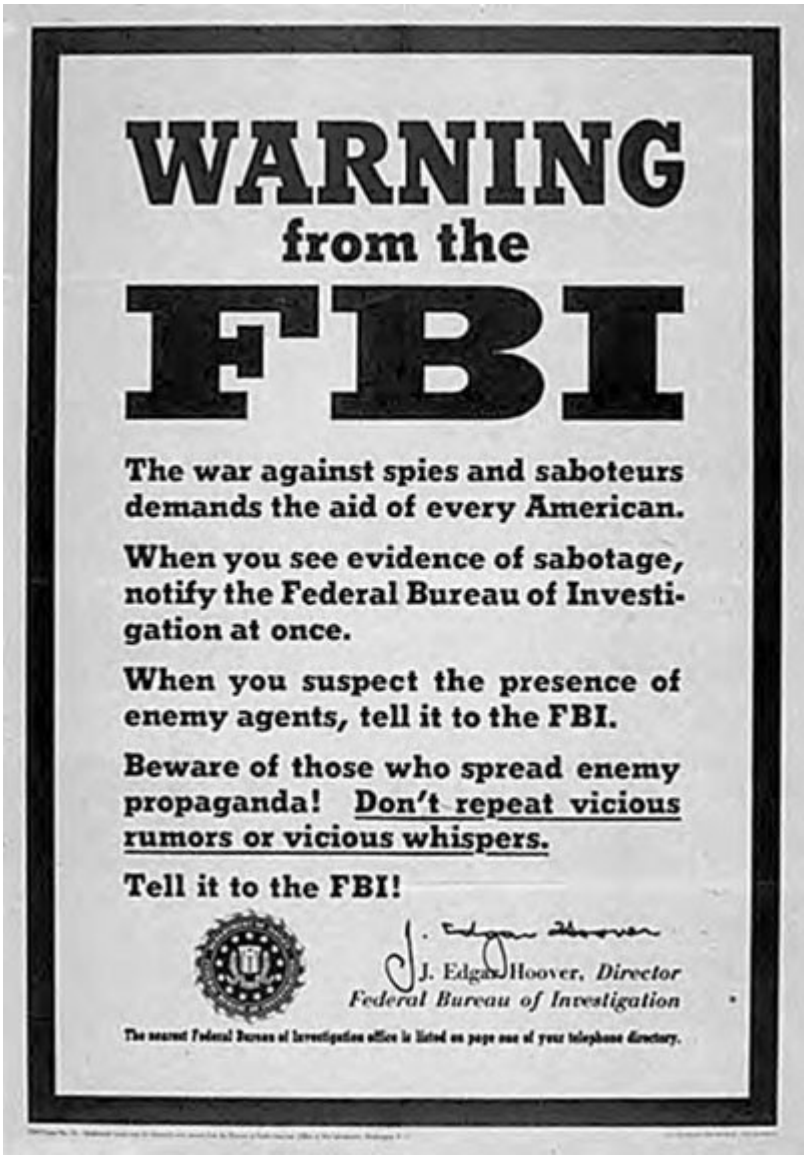

AVERTISMENT DE LA FBI

Războiul împotriva spionilor şi sabotorilor are nevoie de ajutorul fiecărui american.

Dacă observi dovezi de sabotaj, anunţă imediat Biroul Federal de Investigaţii.

Dacă suspectezi prezenţa agenţilor inamici, spune FBI-ului.

Fereşte-te de cei care răspândesc propaganda inamică! Nu răspândi zvonuri sau vorbe răuvoitoare.

Spune-le la FBI!

J. Edgar Hoover,

Director al Biroului Federal de Investigaţii

Numărul Biroului Federal de Investigaţii este trecut pe prima pagină a cărţii de telefoane.

NOTA AUTORULUI

Volumul de faţă prezintă istoria Biroului Federal de Investigaţii ca serviciu secret de informaţii. În general, ne gândim la FBI ca la o forţă poliţienească, ce arestează infractori şi asigură respectarea legii. Dar strângerea de informaţii secrete despre terorişti şi spioni este astăzi prima şi cea mai importantă misiune a Biroului, iar lucrurile au stat aşa în cea mai mare parte a ultimului secol.

Misiunea aceasta creează un conflict pe care autorii Constituţiei l-au anticipat încă de acum zece generaţii. Un popor liber trebuie să aibă şi securitate, şi libertate. Acestea sunt forţe antagonice, şi totuşi interdependente. Agenţii secreţi pot încălca legea; practicile lor uzuale includ ascultarea telefoanelor, plasarea de microfoane şi intrarea prin efracţie. De-a lungul deceniilor, Biroul a servit cel mai bine cauza securităţii naţionale forţând şi încălcând legea. O poliţie secretă este ostracizată într-o democraţie. Dar în America, FBI, prin puterea sa, se apropie cel mai mult de o poliţie secretă.

Cartea de faţă este cronica unui secol de conflict constant privind derularea operaţiunilor secrete de informaţii într-o democraţie, de luptă pentru supremaţie între securitatea naţională şi drepturile civile, epopeea luptei noastre de a fi în acelaşi timp şi în siguranţă, şi liberi. Este scrisă pe baza informaţiilor oficiale, fără surse anonime sau citate fără autor. Are la bază peste 70 000 de pagini de documente recent declasificate, printre care o colecţie extraordinară de dosare secrete ale lui J. Edgar Hoover, şi peste 200 de relatări de istorie orală, înregistrate de agenţi care au făcut parte din FBI în timpul şi după cei 48 de ani în care Hoover a condus Biroul.

Hoover stă în centrul secolului american ca o statuie maculată. Adepţii lui îl văd ca pe un geniu vizionar, în timp

ce oponenţii îl percep ca pe „o hazna blestemată”, după cum s-a exprimat consilierul pe probleme de securitate naţională al preşedintelui Kennedy. Astăzi, milioane de americani îl cunosc doar ca pe o caricatură: un tiran în fustiţă de balerină, un travestit ciudat. Nici una dintre aceste imagini nu este adevărată. Dosarele desecretizate în ultimii ani au înlăturat straturile de mit şi legendă. Ele îl arată într-o nouă lumină. Hoover a întreprins misiuni secrete care erau aproape de neconceput la vremea lor, spionându-i direct pe conducătorii Uniunii Sovietice şi ai Chinei în cele mai negre zile ale Războiului Rece, trimiţând avertismente detaliate privind atacuri aeriene sinucigaşe asupra New Yorkului şi Washingtonului, controlând o lovitură de stat împotriva unui conducător străin democratic ales şi subminându-i subtil pe preşedinţii Statelor Unite.

Hoover nu a fost un monstru. El a fost un Machiavelli american. Era perspicace, viclean şi nu a încetat niciodată să-şi supravegheze inamicii. A fost un părinte fondator al spionajului american şi arhitectul serviciului de supraveghere în statul modern. Fiecare amprentă la dosar, fiecare bit de informaţii biografice sau biometrice din băncile de date ale guvernului i se datorează.

Hoover a fost un maestru al manipulării opiniei publice. Pentru a asigura securitatea naţională, a recurs la lupta politică şi conducerea din umbră, sacrificând deseori moralitatea. A luptat cu o pasiune arzătoare împotriva comunismului şi a terorismului, vreme de 55 de ani. Începând din anii 1940 şi până în ziua morţii sale, el a prevăzut ameninţările apocaliptice cu care ne confruntăm astăzi. Şi totuşi a lăsat în urmă o instituţie care aproape că a murit odată cu el şi care şi-a recăpătat legal atribuţiile de securitate naţională abia în ultimii trei ani.

FBI nu a avut niciodată un statut legal de funcţionare în afara jurământului preşedintelui de a avea grijă ca legile să fie conştiincios puse în aplicare, iar preşedinţii au acţionat împotriva stricteţii acestui jurământ încă din vremea Primului Război Mondial. Ei i-au ordonat lui Hoover să-i persecute pe pacifişti, nu doar pe terorişti; ei i-au luat în vizor pe eroii mişcării pentru drepturi civile în aceeaşi măsură ca pe membrii Ku Klux Klan. La ordinele lor, Biroul a încălcat libertăţile prevăzute de Legea Drepturilor, pentru a întări puterile de comandant suprem ale preşedintelui. „Nici unui preşedinte din vreme de război nu i-a păsat prea mult de Constituţie", a scris odată procurorul general al lui Franklin D. Roosevelt – şi fiecare preşedinte de atunci încoace s-a considerat în război.

FBI este o colecţie de arestări şi detenţii ilegale, de spargeri, furturi, de interceptări telefonice şi amplasări de microfoane în folosul preşedintelui. Cartea abordează doar în trecere cazurile celebre de infracţionalitate – cum ar fi lupta dusă împotriva gangsterilor în timpul Marii Crize şi confruntarea sângeroasă cu secta davidienilor[1] – pentru a se concentra asupra operaţiunilor secrete de informaţii derulate de FBI. Dar chiar aceasta este esenţa războiului dus vreme de un secol de America împotriva teroriştilor, a spionilor, anarhiştilor şi asasinilor. Comandanţii din această bătălie – preşedinţi, procurori generali şi directori ai FBI deopotrivă – au uzat şi au abuzat de puterile lor în numele securităţii naţionale. Şi totuşi, chiar şi puterile lor au limite, în democraţia noastră. Spre sfârşitul vieţii sale, Hoover a refuzat să execute ordine ilegale primite de la preşedintele Nixon. Iar Robert Mueller, director al Biroului din 4 septembrie 2001, s-a opus dispoziţiilor date de preşedintele Bush privind întreprinderea unor misiuni ilegale de supraveghere; în semn de protest, el şi-a oferit demisia. Mueller a spus că nu vom câştiga războiul împotriva terorismului dacă ne pierdem libertăţile în această luptă.

Conducătorii FBI trăiesc fiecare zi într-o stare de conflict permanent. Americanii trebuie să cunoască istoria acestei lupte. În caz contrar, atunci când se va produce următoarea criză, ei vor renunţa la drepturile şi libertăţile ce le sunt garantate, în schimbul securităţii promise. S-ar putea să fie astfel mai în siguranţă, dar vor fi mai puţin liberi.

1 Sectă religioasă care crede în revenirea iminentă a lui Iisus Hristos, înfiinţată în 1935 în Waco, Texas, desprinzându-se de Adventiştii de Ziua a Şaptea. În 1993, în urma unui conflict armat cu agenţii federali, au murit 76 de membri ai sectei (n.red.)

I

Spioni şi sabotori

Bomba din septembrie 1920 de pe Wall Street:

un atac terorist care a rămas neelucidat.

CAPITOLUL 1

ANARHIE

J. Edgar Hoover a plecat la război la vârsta de 22 de ani, într-o joi dimineaţă, pe 26 iulie 1917. A ieşit din casa în care a copilărit, în Washington DC, şi a pornit spre noua lui viaţă de la Departamentul Justiţiei, ca infanterist în armata de oameni ai legii care luptă cu spionii, sabotorii, comuniştii şi anarhiştii din Statele Unite.

În aprilie, America intrase în Primul Război Mondial. Cele dintâi valuri ale trupelor ei debarcau în Franţa, nepregătite pentru ororile cu care aveau să se confrunte. Pe frontul de acasă, americanii erau cuprinşi de teama sabotajelor comise de agenţii secreţi ai Germaniei. Ţara era în alertă maximă de un an, încă de la atacul inamic asupra unui uriaş depozit de muniţie americană destinată câmpului de luptă. Explozia de la Black Tom Island, la capătul vestic al golfului New York, aruncase în aer 2 000 de tone de explozibili, în întunericul unei nopţi de vară. Şapte oameni au murit pe loc. Undele de şoc au făcut ţăndări mii de ferestre din Manhattan. Statuia Libertăţii a fost zgâriată de şrapnele.

La Departamentul Justiţiei, Hoover lucra la Divizia Urgenţelor de Război, care avea drept sarcină prevenirea următorului atac-surpriză. El a dovedit un spirit marţial şi abilitatea de a influenţa gândirea superiorilor. A câştigat aprecierea şefului diviziei, John Lord O’Brien. „Lucra duminicile şi nopţile, la fel ca mine”,[2] îşi amintea O’Brien. „L-am promovat de câteva ori, numai şi numai pe merit.”

Hoover a urcat repede până în vârful ierarhiei în cadrul Biroului Inamici Străini al diviziei, responsabil cu

identificarea şi trimiterea la închisoare a străinilor suspecţi din punct de vedere politic care trăiau în SUA. La vârsta de 23 de ani, Hoover superviza 6 200 de germani internaţi în lagăre şi alţi 450 000 care erau sub supraveghere guvernamentală. La 24 de ani, i s-a dat responsabilitatea nou createi Divizii Radicali din cadrul Departamentului Justiţiei şi a condus cele mai ample operaţiuni antiteroriste din istoria SUA, reţinând mii de radicali suspecţi de pe tot teritoriul ţării. Nu avea nici pistoale, nici gloanţe. Armele lui erau informaţiile secrete.

Hoover a trăit toată viaţa în Washington DC, unde s-a născut de Anul Nou 1895, cel mai mic din cei patru copii ai familiei. Era fiul şi nepotul unor angajaţi ai guvernului. Tatăl lui, Dickerson, suferea de depresie; melancolia profundă l-a costat slujba de cartograf guvernamental şi probabil i-a grăbit şi moartea. Mama lui, Annie, era o fire iubitoare, dar mohorâtă. Hoover a locuit împreună cu ea în primii 43 de ani de viaţă, până în ziua morţii ei. Le-a spus câtorva dintre ajutoarele lui apropiate că nu s-a însurat deoarece se temea că o femeie nepotrivită l-ar fi nenorocit; un mariaj eşuat l-ar fi distrus. Nepoata lui Hoover, Margaret Fennell, a crescut în preajma lui şi a păstrat legătura cu el timp de şase decenii. L-a cunoscut, atât cât îl putea cunoaşte cineva. „Mă gândeam uneori – nu ştiu cum să spun – că, de fapt, el se temea să stabilească legături prea personale cu oamenii”,[3] explica ea. Dacă Hoover a simţit vreodată altă dragoste, în afara celei pentru Dumnezeu şi pentru ţară, nu au existat martori. Era afectuos cu câinii, dar lipsit de emoţii în ceea ce-i priveşte pe oameni. Viaţa lui interioară era un mister, chiar şi pentru familie şi pentru cei câţiva prieteni apropiaţi.

Hoover a învăţat cum să mărşăluiască în formaţie şi cum să susţină o argumentaţie protocolară. Echipa de instrucţie militară şi cea de dezbateri de la Central High School (Liceul Central) au fost elementele principale ale

adolescenţei lui. Echipa de dezbateri de la Central High School era cea mai bună din oraş, iar Hoover a devenit una dintre vedetele ei; ziarul liceului îi lăuda spiritul competitiv şi „logica rece, neobosită”.[4] După o victorie incitantă asupra echipei altui colegiu, el a declarat pentru ziar că disputa i-a dat „o lecţie practică şi folositoare de viaţă, care nu este nici mai mult, nici mai puţin decât înfruntarea dintre raţiunea unui individ şi raţiunea altuia”.

Hoover a intrat în slujba guvernului Statelor Unite de îndată ce şi-a luat bacalaureatul. Simbolurile statului erau peste tot în jurul lui. Casa cu două etaje în care locuia se afla la şase străzi spre sud-est de Colina Capitoliului. În vârful colinei erau sălile cu candelabre ale Senatului şi Camerei Reprezentanţilor, masivul templu al Curţii Supreme şi Biblioteca Congresului, cu tavanele boltite şi vitraliile ei. Hoover participa conştiincios la slujbele de duminică ale Bisericii Prezbiteriene, dar catedrala laică a tinereţii lui a fost Biblioteca Congresului. Biblioteca deţinea orice carte publicată în Statele Unite. Tăcerea intimidantă din sala de lectură principală crea impresia că întreaga cunoaştere era la îndemână, doar să ştii unde să cauţi. Biblioteca avea propriul ei sistem de clasificare, şi Hoover a învăţat subtilităţile acestuia pe când lucra la catalogare, câştigându-şi banii pentru şcoală din completarea informaţiilor. Ziua lucra la bibliotecă, în timp ce serile şi în dimineţile de vară studia la Universitatea George Washington, unde şi-a luat licenţa în drept, în iunie 1917. S-a înrolat în serviciul militar, dar a intrat în Departamentul Justiţiei, să lupte în războiul de acasă.

„Cele mai grave ameninţări”

Pe 6 aprilie 1917, ziua în care America a intrat în Primul Război Mondial, preşedintele Woodrow Wilson a semnat ordinul executiv care dădea Departamentului Justiţiei puterea de a dispune arestarea şi trimiterea la închisoare, fără proces, a oricărui străin considerat neloial. Preşedintele a spus poporului american că Germania „a umplut cu spioni încrezătoarele noastre comunităţi, şi chiar birourile guvernului, şi a pus la cale intrigi criminale, oriunde a ajuns”.[5] Vorbele preşedintelui au stârnit teamă în toată ţara, iar teama a pus o povară grea asupra Departamentului Justiţiei. „Când am declarat război”, a spus O’Brien, „erau oameni care se aşteptau să vadă o veritabilă domnie a terorii în America”.[6]

O’Brien îi superviza pe Hoover şi pe colegii lui, care trudeau zi şi noapte în birourile înghesuite şi pline de fum de la Divizia Urgenţelor de Război şi de la Biroul pentru Inamici Străini, trecând în revistă rapoarte fragmentare privind comploturi împotriva Americii. Erau ca nişte pompieri care auzeau fără încetare soneriile alarmelor false. Erau supuşi unor „presiuni enorme”,[7] îşi amintea O’Brien; politicienii şi opinia publică îi bombardau cu cereri de „inculpare nediscriminată” şi „reprimarea totală” a suspecţilor americani şi străini deopotrivă, deseori „doar pe baza unor zvonuri iresponsabile”. Înainte de Black Tom, „oamenii acestei naţiuni nu au avut nici o experienţă cu activităţile subversive”, a spus el. „Guvernul era la fel de nepregătit”. După Black Tom, mii de ameninţări potenţiale au fost raportate guvernului. Conducătorii americani se temeau că inamicul putea să lovească oriunde, oricând.

Germanii care au pus la cale atacul de la Black Tom intraseră în acţiune din momentul începerii Primului Război Mondial în Europa, în vara anului 1914. Ei au plănuit să infiltreze Washingtonul şi să submineze Wall Street; tot ei i-au determinat pe naţionaliştii irlandezi şi hinduşi să lovească ţinte americane; ei au folosit Mexicul şi Canada ca refugii sigure pentru operaţiuni sub acoperire împotriva Statelor Unite. În timp ce Hoover studia încă dreptul la seral, la începutul lui 1915, ataşatul militar al Germaniei în Statele Unite, căpitanul Franz von Papen, a primit ordine secrete de la Berlin: să submineze voinţa de a lupta a americanilor. Von Papen a început să pună la punct un aparat de propagandă în Statele Unite[8]: germanii au preluat în secret controlul asupra unui ziar important din New York, Evening Mail; oamenii lor de faţadă au negociat să cumpere Washington Post şi publicaţia newyorkeză Sun. Intermediarii politici, ziariştii corupţi şi detectivii necinstiţi serveau cauza germană.

Dar după ce un submarin german a torpilat nava de pasageri britanică Lusitania, pe 7 mai 1915, ucigând 1 119 oameni, dintre care 274 americani, ambasadorul german a telegrafiat sumbru la Berlin: „Am putea la fel de bine să recunoaştem deschis că propaganda noastră de aici s-a prăbuşit cu totul”.[9] Americanii au fost înfuriaţi de atacul împotriva civililor; statutul politic şi diplomatic al Germaniei în Statele Unite a fost grav afectat. Preşedintele Wilson a ordonat ca tot personalul Ambasadei Germaniei în Statele Unite să fie pus sub supraveghere. Secretarul de stat Robert Lansing a trimis agenţi secreţi să intercepteze convorbirile diplomaţilor germani. Până la sfârşitul anului, von Papen şi colegii lui ataşaţi au fost expulzaţi din Statele Unite.

Când Hoover a sosit la Departamentul Justiţiei, O’Brien tocmai trimisese în judecată şi condamnase un spion german, pe căpitanul Franz von Rintelen. Cazul a apărut

pe primele pagini ale ziarelor. Von Rintelen sosise la New York cu câteva săptămâni înainte de scufundarea Lusitaniei, cu un paşaport elveţian fals. La ordinele înaltului comandament german, el a recrutat marinari ce leneveau în docurile din New York, naţionalişti irlandezi radicali, un escroc de pe Wall Street şi un congresmen beţiv din Chicago, pentru planuri de sabotare a industriei de război americane printr-o combinaţie de fraude de afaceri şi bombe incendiare. Dar căpitanul Von Rintelen a fugit din Statele Unite, temându-se pe bună dreptate că planurile lui secrete vor fi demascate. Ofiţerii serviciului secret britanic, care interceptau telegramele germanilor, l-au arestat de îndată ce a aterizat în Anglia, l-au interogat brutal în Turnul Londrei şi l-au predat Departamentului Justiţiei, ca să fie pus sub acuzare şi condamnat.

„America nu a mai fost niciodată martoră la ceva de genul acesta”, a spus preşedintele Wilson în faţa Congresului, după arestarea căpitanului. „Nu cu mult timp în urmă, un astfel de lucru ne părea incredibil. Şi pentru că era incredibil, nu ne-am pregătit deloc pentru el”.

Teroriştii şi anarhiştii reprezentau „cele mai grave ameninţări împotriva păcii şi siguranţei naţiunii noastre”[10], a spus preşedintele. „Asemenea creaturi ale patimii, lipsei de loialitate şi anarhiei trebuie strivite… Pumnul puterii noastre trebuie să se abată de îndată asupra lor.”

J. Edgar Hoover şi FBI aveau să devină instrumentele acelei puteri.

2 Interviu acordat de O’Brian, CBS News, 2 mai 1972 (ziua în care a murit Hoover).

3 Interviu acordat de Fennell în Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper's Magazine Press, 1975).

4 Hester O'Neill, „Zilele de şcoală ale lui J. Edgar Hoover", American Boy and Open Road, septembrie 1954.

5 Mesajul de război adresat Congresului de preşedintele Wilson, 2 aprilie 1917.

6 O'Brian, citat în The New York Times, 9 octombrie 1918.

7 John Lord O'Brian, „Noi încălcări ale libertăţii individuale", Harvard Law Review 66, nr. 1 (noiembrie 1952), p. 14.

8 Despre amploarea efortului german, vezi mărturia lui A. Bruce Bielaski (director, Biroul de Investigaţii, Departamentul Justiţiei), Comisia Juridică a Senatului, al 65-lea Congres, sesiunea a doua, 6 decembrie 1918 (Washington DC: Government Printing Office, 1919).

9 Bernstorff, citat în Arthur S. Link, Wilson: The Struggle for Neutrality, 1914–1915 (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1960), p. 378.

10 Woodrow Wilson, al treilea mesaj anual adresat Congresului, 7 decembrie 1915.

CAPITOLUL 2

REVOLUŢIE

„Cred în putere”[11], a scris preşedintele Theodore Roosevelt în iunie 1908, în momentul în care a decis să creeze forţa ce avea să devină FBI. Preşedinţia lui a avut „mai multă putere decât orice altă instituţie din orice mare republică sau monarhie constituţională din epoca modernă”, îşi amintea el cu mândrie. Catapultat în funcţia de preşedinte de un asasin anarhist la începutul secolului XX, Roosevelt a luptat să consolideze democraţia, să impună ordinea politică şi să construiască o naţiune bazată pe domnia legii.

Născută printr-o revoluţie şi dedicată libertăţii, America fusese sfâşiată de războiul civil, reunită şi reconturată de migraţiile masive ale străinilor în căutare de libertate. La cumpăna dintre secolele al XIX-lea şi XX, ultimele teritorii sălbatice şi necontrolate din Vest erau pe cale să devină state. Frontierele explorării în munţi şi deşerturi se închideau. În Statele Unite trăiau în jur de 76 de milioane de oameni, mai mult de jumătate în oraşe mici şi în sate. În timp ce America lupta pentru civilizarea graniţelor sale, existau regiuni întinse în care nu domnea nici o lege; militari americani acţionau ca şerifi şi instruiau ajutoare de şerifi, în pericol să fie ucişi de desperados.

În oraşele Americii, generatoare de bani şi de putere, de inovaţie şi de informare, cartierele sărace erau ticsite de imigranţii ce căutau libertate şi avere în Lumea Nouă. În 1900, industria americană şi muncitorii ei deveniseră cei

mai mari creatori de capital de pe glob, realizând aproape un sfert din producţia industrială a planetei. America a devenit un gigant, iar influenţa bogăţiei corporatiste a ajuns să fie şi ea imensă; magnaţii industriei căutau să comande şi să controleze milioanele de lucrători a căror muncă îi îmbogăţise. În timp ce America devenea o forţă planetară, fiecare nou val de imigranţi din Lumea Veche alimenta teama de subversiune străină. Revoluţionarii importau idei periculoase din Germania, Italia şi Rusia. Broşurile şi protestele lor fierbeau de mânie la adresa ordinii politice şi economice americane. Minele, fabricile şi atelierele din America erau pline de oameni care trăiseră mai demult sub regi şi ţari. Aceşti oameni visau la o lume mai bună. Cei mai radicali îşi imaginau moartea vechii ordini şi apariţia unei utopii politice, în care cei obidiţi aveau să fie la conducere.

„A sosit vremea marilor revoluţii sociale”[12], scria Roosevelt în 1895, an în care el a devenit şeful poliţiei din New York şi în care s-a născut J. Edgar Hoover. „Cu toţii încercăm să privim în viitor ca să prevedem acţiunea marilor forţe oarbe puse în mişcare de vasta revoluţie industrială care are loc în secolul acesta. Nu ştim ce să facem cu amplele deplasări de populaţie, cu expansiunea oraşelor, cu neliniştea şi nemulţumirea maselor.”

Una dintre marile forţe oarbe dezlănţuite în lume a fost anarhia, ţinta anarhiştilor fiind să distrugă puterea însăşi, să dărâme pilonii civilizaţiei occidentale. Ei l-au asasinat pe preşedintele Franţei în 1894, pe prim-ministrul Spaniei în 1897, pe împărăteasa Austriei în 1898, pe regele Italiei în 1900 – şi pe preşedintele Statelor Unite, William McKinley, în 1901. Asasinarea lui McKinley l-a făcut pe Theodore Roosevelt preşedinte la doar 42 de ani, cel mai tânăr din istoria Americii.

În primul discurs important pe care l-a rostit în faţa Congresului, în decembrie 1901, Roosevelt declara că „anarhia este o crimă împotriva întregii umanităţi”[13]. El a cerut legi noi, care să-i împiedice pe revoluţionari şi pe subversivi să trăiască în Statele Unite.

„Toţi oamenii aceştia ar trebui să fie însemnaţi”

Preşedintele Roosevelt a gustat puterea imperială şi i-a plăcut. El a acţionat de unul singur când a săpat marele canal prin jungla din Panama; tot de unul singur a decis să trimită întreaga flotă militară americană într-o demonstraţie planetară de forţă. Ştia că străinii ar fi putut să riposteze atunci când America îşi proiecta puterea în întreaga lume. Dar în primii ani ai preşedinţiei sale, Roosevelt nu a avut o putere reală ca să combată crimele împotriva Statelor Unite. Departamentul său de Justiţie abia învăţa cum să impună domnia legii.

Creat în 1870, la cinci ani după încheierea Războiului Civil, Departamentul Justiţiei şi conducătorul lui, procurorul general, aveau misiunea de a impune ordinea unei naţiuni sfâşiate. Procurorul general şi avocaţii lui s-au instalat nu departe de Casa Albă, la cele trei etaje superioare de la Banca de Economii Freedman’s – un loc murdar, care mirosea urât de la canalele colectoare ce treceau pe dedesubt – şi acolo au rămas până la sfârşitul secolului al XIX-lea. Congresul le-a dat autoritatea de a depista şi de a urmări în justiţie crimele împotriva Statelor Unite, împreună cu importanta sumă de 50 000 de dolari pe an pentru acest scop important, dar nu a reuşit să creeze şi

un cod federal de legi care să reglementeze cum trebuia să fie aplicată justiţia.

Patru preşedinţi din secolul al XIX-lea au folosit cea mai puternică forţă privată de poliţie, Agenţia Naţională de Detectivi Pinkerton, ca instrument de aplicare a legii, sursă de informaţii secrete şi armă în lupta politică. „Am fost întotdeauna împotriva angajării şi plătirii detectivilor”[14], a scris procurorul general Benjamin Brewster în 1884, dar cu toate acestea a făcut-o. Fondatorul Agenţiei, Allan Pinkerton, condusese reţele de spionaj în timpul Războiului Civil şi ajutase la crearea Serviciului Secret pentru preşedintele Abraham Lincoln. Detectivii lui lucrau pentru magnaţii oţelului şi ai căilor ferate, spionând, spărgând greve (şi chiar capete), pentru a-i învinge pe organizatorii sindicali; ei plăteau informatori secreţi, ale căror identităţi erau protejate prin nume de cod. Nu ezitau să încalce legea ca să impună legea sau să recurgă la violenţă în numele ordinii. În 1892, Congresul a interzis guvernului să mai încheie contracte cu această firmă după ce o confruntare izbucnită la oţelăria Carnegie din Homestead, Pennsylvania, s-a încheiat cu moartea a trei detectivi Pinkerton şi a cinci muncitori. Casa Albă era văduvită astfel de talentele, viclenia şi forţa detectivilor privaţi.

După asasinarea preşedintelui McKinley, un detectiv Pinkerton a propus crearea unei noi agenţii guvernamentale, destinată eradicării radicalilor din America. „Toţi oamenii aceştia ar trebui să fie însemnaţi şi ţinuţi sub supraveghere constantă”[15], a scris Robert A. Pinkerton. În 1903, în baza noilor legi care interziceau anarhiştilor să trăiască în Statele Unite, Departamentul Justiţiei şi cel al Muncii au început să ţină dosare secrete despre străinii radicali.

Republicanul Roosevelt voia să lupte şi împotriva plutocraţilor, la fel de mult ca împotriva anarhiştilor. În calitatea lui de fondator al parcurilor naţionale din America, era indignat de modul în care aceştia jefuiau resurse ca petrolul, cărbunele, minereurile şi lemnul de pe terenurile federale. Infractorii corporatişti care îşi însuşeau proprietăţi publice în beneficiu propriu mituiau politicieni care să le protejeze apoi escrocheriile cu terenuri. Înarmaţi cu bancnote de 1 000 de dolari, ei au jefuit milioane de hectare ale ultimelor frontiere americane.

În 1905, o anchetă federală condusă în parte de un agent abuziv al Serviciului Secret, pe nume William J. Burns, a dus la trimiterea în judecată şi condamnarea senatorului John H. Mitchell şi a lui John H. Williamson, membru în Camera Reprezentanţilor, ambii republicani, pentru rolurile lor în jaful marilor păduri din Munţii Cascadelor. Editorialul apărut într-un ziar din Oregon afirma, foarte corect, că Burns şi anchetatorii lui guvernamentali au folosit „metodele spionilor şi detectivilor ruşi”[16]. Senatorul a murit în timp ce aştepta să i se judece recursul; condamnarea congresmenului a fost anulată de Curtea Supremă pe motiv de „comportament scandalos”[17], ce includea manipularea neruşinată a juraţilor şi a martorilor de către Burns. Acesta a părăsit guvernul şi a devenit un celebru detectiv privat; priceperea lui în interceptarea convorbirilor telefonice şi plantarea de microfoane în camerele de hotel i-a adus în cele din urmă slujba de şef al lui J. Edgar Hoover la FBI.

Jefuirea bogăţiilor naturii de către escroci şi speculanţi a continuat cu aceeaşi intensitate. Preşedintele era furios.

„Roosevelt, în stilul dinamic ce îl caracteriza, a afirmat că jefuitorii domeniului public vor fi urmăriţi şi aduşi în faţa

justiţiei”[18], potrivit unei note trimise în 1943 lui Hoover de agentul FBI special Louis Findlay, care se alăturase Biroului în 1911. Această notă este o dovadă unică a naşterii FBI, ale cărui origini au fost ascunse de fondatorii Biroului, nu fără motiv.

„Roosevelt l-a chemat pe procurorul general Charles J. Bonaparte la Casa Albă şi i-a spus că vrea ca fraudele cu terenuri să fie urmărite în justiţie cu toată forţa şi a ordonat să i se pună la dispoziţie personalul necesar pentru investigaţii.” Bonaparte era un exemplu rar de american cu sânge albastru – strănepotul împăratului Napoleon I al Franţei şi nepot al regelui Westfaliei. A fost ani de zile prietenul apropiat şi consilierul lui Roosevelt. Amândoi erau aristocraţi şi în acelaşi timp progresişti, reformişti şi moralişti; amândoi erau de acord cu folosirea judicioasă a forţei în numele legii. Roosevelt era în favoarea potolirii greviştilor cu bâte şi bastoane de cauciuc; Bonaparte credea că violenţa comitetelor vigilenţei publice putea instaura dreptatea socială.

„Bonaparte a apelat la Serviciul Secret al Statelor Unite pentru instruirea personalului care să facă investigaţiile adecvate şi necesare. I s-a repartizat o forţă destul de numeroasă” ca să pună capăt amplelor fraude cu terenuri, îşi amintea Findlay. Preşedintele era nemulţumit. „El i-a spus domnului Bonaparte în cel mai emfatic limbaj specific preşedintelui Roosevelt că raportul era o muşamalizare. El voia faptele, toate faptele, şi faptele adevărate, iar dacă se muşamaliza ceva, avea s-o facă el însuşi”, mai spune documentul.

„Preşedintele Roosevelt i-a ordonat lui Bonaparte să înfiinţeze în cadrul Departamentului Justiţiei un serviciu de investigaţii care să nu fie subordonat nici unui alt departament sau birou şi care să nu dea socoteală decât în

faţa procurorului general şi a nimănui altcuiva.” Ordinul preşedintelui „a dus la crearea Biroului de Investigaţii”.

Prin lege, Bonaparte trebuia să ceară Senatului şi Camerei Reprezentanţilor să creeze acest nou birou. „Departamentul Justiţiei nu are nici o forţă executivă şi în special nici o forţă permanentă de investigaţii sub controlul lui imediat”[19], a scris Bonaparte Congresului; aşadar, „cu siguranţă nu era echipat complet pentru a-şi desfăşura activitatea”. El a solicitat oficial fondurile şi autoritatea pentru a crea „o forţă puţin numeroasă, experimentată şi selectată cu grijă”.

Pe 27 mai 1908, Camera Reprezentanţilor a răspuns foarte pompos „Nu”. Exista temerea că preşedintele intenţiona să creeze o poliţie secretă americană. Temerea nu era fără temei. Preşedinţii mai folosiseră în trecut detectivi privaţi ca spioni politici.

„Ideile americane de guvernare” interziceau „spionarea oamenilor şi trasul cu ochiul în ceea ce în mod obişnuit se consideră a fi chestiunile lor particulare”[20], a spus reprezentantul Joseph Swagar Sherley, un democrat din Kentucky. Reprezentantul Walter I. Smith, un republican din Iowa ce avea să fie mai târziu judecător la Curtea Federală de Apel, s-a opus puternic creării „unui sistem de spionaj” în America. Reprezentantul John J. Fitzgerald, un democrat din New York, a avertizat împotriva „unei poliţii centrale sau sistem de spionaj în guvernul federal”. Reprezentantul George E. Waldo, un republican din New York, a spus că ar fi „o grea lovitură dată libertăţii şi instituţiilor libere, dacă în această ţară ar apărea un mare birou central de informaţii secrete, aşa cum este în Rusia”.

Congresul a interzis Departamentului Justiţiei să cheltuiască vreun ban pe propunerea lui Bonaparte.

Procurorul general a ocolit ordinul. Poate că manevra lui a încălcat litera legii, dar era în spiritul voinţei preşedintelui.

Theodore Roosevelt „era gata să arunce Constituţia în curtea din spate ori de câte ori îi stătea în cale”[21], după cum a remarcat Mark Twain. Începuturile FBI s-au născut din această sfidare temerară.

„Procurorul general ştie sau ar trebui să ştie”

Bonaparte a aşteptat până când Congresul a intrat în vacanţă, la sfârşitul lui iunie. Apoi a băgat mâna adânc în fondul de cheltuieli curente al Departamentului Justiţiei ca să angajeze opt agenţi veterani de la Serviciul Secret, ca anchetatori cu normă întreagă. Pe 26 iulie 1908, Bonaparte a semnat ordinul formal de înfiinţare a unei noi divizii de investigaţii, cu un efectiv de 34 de „agenţi speciali”[22]. A fost nevoit să cerşească, să împrumute sau să fure banii şi oamenii pe care îi voia preşedintele. L-a numit pe Stanley W. Finch – un funcţionar care nu avea licenţa să practice dreptul în Washington DC – ca prim şef al Biroului de Investigaţii.

„Recrutarea unei forţe de detectivi care să fie de încredere şi eficientă întâmpină dificultăţi serioase”[23], l-a avertizat Bonaparte pe preşedinte, între patru ochi. O astfel de forţă trebuia să fie „oarecum familiarizată cu ascunzătorile şi obiceiurile infractorilor, iar agenţii ei sunt deseori nevoiţi să se asocieze şi să folosească în munca lor persoane având standarde morale extrem de joase. Detectivii erau

„adesea tentaţi să inventeze dovada dorită”, a spus Bonaparte. Procurorul general trebuia să fie omul „care să poarte responsabilitatea legală” pentru activitatea agenţilor.

Congresul a fost anunţat post factum de crearea Biroului de Investigaţii, în decembrie 1908, prin câteva rânduri în raportul anual al lui Bonaparte privind activitatea Departamentului Justiţiei. „A fost necesar ca departamentul să-şi organizeze o mică forţă proprie de agenţi speciali”, a scris el. „Acţiunea nu a fost din voinţa departamentului.” Enunţul masca adevărul, de vreme ce preşedintele ordonase crearea Biroului.

Bonaparte a jurat personal în faţa Congresului că Biroul nu avea să fie o poliţie secretă. El urma să fie deasupra politicii. Procurorul general, în calitatea lui de şef al serviciilor naţionale de aplicare a legii, urma să conducă şi să-i controleze agenţii. „Procurorul general ştie sau ar trebui să ştie în orice moment ce fac aceştia”[24], a promis Bonaparte.

Prăpastia dintre „ştie” şi „ar trebui să ştie” va deveni un abis periculos odată cu venirea la putere a lui J. Edgar Hoover.

11 Theodore Roosevelt, scrisoare către George Otto Trevelyan, 19 iunie 1908, în Joseph Bucklin Bishop, Theodore Roosevelt and His Time Shown in His Own Letters (New York: C. Scribner’s Sons, 1920), pp. 92–94.

12 Theodore Roosevelt, American Ideals, and Other Essays, Social and Political (New York: G.P. Putnam's Sons, 1897), p. 304.

13 Theodore Roosevelt, primul mesaj anual adresat Congresului, 3 decembrie 1901, online la American Presidency Project, http://www.presidency.ucsb.edu

14 Procurorul general Brewster, citat în Homer Cummings şi Carl McFarland, Federal Justice: Chapters in the History of Justice and the Federal Executive (New York: Macmillanm 1937), p. 373.

15 Robert A. Pinkerton, „Supravegherea de către detectivi a anarhiştilor", North American Review 173, nr. 540 (1901), p. 39.

16 Editorial nesemnat, în Salem (Oregon) Capitol Journal, retipărit în Portland Oregonian, 8 iulie 1905, citat în Jerry A. O'Callaghan, „Senatorul Mitchell şi fraudele cu terenuri din Oregon, 1905," Pacific Historical Review 21, nr. 3 (august 1952), p. 261.

17 Procurorul general Wickersham către preşedintele Taft, 10 mai 1912, NARA RG 60, dosarul de graţiere Jones.

18 Findlay către Hoover, „Notă pentru director: Re: Istoria începuturilor Biroului Federal de Investigaţii, Departamentul Justiţiei al SUA", 19 noiembrie 1943.

19 Raport anual al procurorului general al SUA, 1907, online la www.fbi.gov/libref/historic/history/origins.

20 Hearings of House Appropriations Committee on Deficiency Appropriations, al 59-lea Congres, sesiunea a doua (1907). Pe 17 ianuarie 1908, preşedintele Comisiei pentru Buget a Camerei Reprezentanţilor, reprezentantul James A. Tawney, un republican din Minnesota, i-a întins o capcană procurorului general Bonaparte. Comisia pentru Buget controla cum decurgeau cheltuielile federale. Bonaparte a fost întrebat, în şedinţă publică, despre numărul agenţilor din ordinul Secret Service şi al detectivilor privaţi pe care îi angajase Departamentul Justiţiei în ultimul an. „E greu de spus", a replicat el, încercând pe cât posibil să ocolească întrebarea. I s-a reamintit că exista o sumă precisă autorizată pentru Secret Service, precum şi cerinţa legală ca banii să fie destinaţi doar acestui serviciu. Angajase el cumva şi detectivi privaţi? „Suntem nevoiţi să angajăm şi anumiţi agenţi speciali, din când în când", a răspuns Bonaparte. „Avem nevoie de unele servicii ale detectivilor... Dar nu sunt mulţi şi trebuie să ţineţi cont că aceşti oameni... sunt dintre cei care trebuie angajaţi cu multă grijă."

„Nu sunt întotdeauna oameni de bună calitate?" a fost întrebat Bonaparte. „Nu, domnule", a răspuns el.

Congresmenul Tawney nu doar că a blocat cererea lui Bonaparte pentru fonduri federale cu care să creeze noul Birou de Investigaţii, dar a mers şi mai departe: a introdus în bugetul federal o prevedere prin care se interzicea Departamentului Justiţiei să folosească agenţi Secret Service ca investigatori.

21 Twain către rev. J.H. Twichell, 16 februarie 1905, Mark Twain's Letters (New York: Harper&Brothers, 1919), p. 766.

22 Documentele FBI consemnează 28 iunie 1908 drept data la care Bonaparte a intrat adânc în fondul de cheltuieli diverse ca să angajeze agenţi Secret Service (sursele diferă dacă au fost opt, nouă sau zece agenţi). Dar Biroul consideră data la care a fost semnat ordinul oficial, 26 iulie 1908, drept ziua înfiinţării lui oficiale.

Ordinul semnat de Bonaparte pentru crearea unei „forţe permanente de agenţi speciali” sună după cum urmează:

„Toate chestiunile legate de investigaţiile din cadrul Departamentului, cu excepţia celor derulate de examinatorii bancari şi în legătură cu serviciul de naturalizare, vor fi transmise Examinatorului-Şef, pentru obţinerea unei note care să precizeze dacă vreunul dintre membrii forţei de agenţi speciali din subordinea lui este liber pentru activitatea care trebuie desfăşurată. Nici unul dintre funcţionarii Departamentului nu va da o autorizaţie pentru cheltuieli cerute de anchete speciale, fără să stabilească mai întâi dacă un membru al personalului obişnuit nu este disponibil pentru serviciul dorit şi, în caz că serviciul nu poate fi îndeplinit de efectivul obişnuit de agenţi speciali ai Departamentului, problema va fi transmisă prioritar procurorului general sau procurorului general interimar, împreună cu o declaraţie de la Examinatorul-Şef privind motivele pentru care activitatea nu poate fi repartizată unuia dintre angajaţii obişnuiţi. Abia după aceea se va autoriza orice cheltuială, a oricărei sume, pentru acest scop.” CHARLES J. BONAPARTE, procuror general.

Mult lăudatul responsabil care îşi obţinuse slujba prin numire directă şi purta titlul de „Examinator-Şef” era de fapt, în primii ani, chiar directorul Biroului de Investigaţii.

23 Bonaparte către Roosevelt, 14 ianuarie 1909, online la www.fbi.gov/libref/historic/history/origins.htm.

24 Bonaparte, Raportul anual al procurorului general al SUA, decembrie 1908, online la www.fbi.gov/libref/historic/history/origins.htm.

CAPITOLUL 3

TRĂDĂTORI

Pe 19 august 1919, Hoover a devenit şeful Diviziei Radicali, nou creată la Departamentul Justiţiei. Combinaţia de puteri cu care fusese învestit era unică în guvernul Statelor Unite.

El superviza sutele de agenţi şi informatori care lucrau pentru Biroul de Investigaţii. Putea cere arestarea a aproape oricui voia. A început să organizeze o campanie naţională împotriva inamicilor statului. Avea doar 24 de ani.

Statele Unite luptaseră şi câştigaseră înfruntările armate în străinătate în cei doi ani care trecuseră de când Hoover

intrase în slujba guvernului. Acum erau angajate în războiul politic împotriva inamicilor de pe frontul de acasă.

Departamentul Justiţiei şi Biroul de Investigaţii şi-au folosit puterile împotriva americanilor şi a străinilor, în egală măsură, încă de la începutul Primului Război Mondial. Preşedintele Wilson avertizase că „spioni şi conspiratori ticăloşi" au răspândit „printre noi spiritul răzvrătirii"[25]. El a declarat că „mulţi dintre proprii noştri concetăţeni au fost corupţi" de agenţi străini. Despre cetăţenii care se opuneau războiului a spus că erau de fapt combatanţi inamici. „Vai de omul sau de grupul care încearcă să se pună în calea noastră", a spus Wilson.

Hoover a învăţat mecanismul arestărilor şi al detenţiei în masă încă din primul an pe care l-a petrecut la Justiţie. Departamentul avea o listă de 1 400 de germani suspecţi din punct de vedere politic, care locuiau în Statele Unite la momentul declarării războiului. Dintre aceştia, 98 au fost închişi imediat; 1 172 erau consideraţi potenţiale ameninţări la adresa securităţii naţionale şi puteau fi arestaţi în orice moment. Aceştia au fost primii suspecţi politic pe care i-a supravegheat Hoover.

Biroul a lansat primele lui programe de supraveghere internă la scară naţională în baza Legii Spionajului din 1917, arestând radicali, interceptând conversaţii şi deschizând scrisori. În baza Legii Spionajului, deţinerea unor informaţii care puteau face rău Americii era pasibilă de pedeapsa cu moartea; pe oricine „rostea, tipărea, scria sau publica" idei neloiale îl pândea închisoarea. În baza Legii Spionajului au fost condamnaţi 1 055 de oameni. Nici unul nu era spion. Cei mai mulţi erau disidenţi politici care militau împotriva războiului. Vorbele, nu faptele, erau crimele lor.

Rose Pastor Stokes, o imigrantă din Rusia măritată cu un milionar american socialist, a fost condamnată în baza Legii Spionajului la zece ani de închisoare pentru că a spus că „nici un guvern care ţine partea profitorilor nu poate fi şi al poporului”. Eugene V. Debs, conducătorul Partidului Socialist American, a fost condamnat pentru că s-a exprimat împotriva condamnării ei. Debs câştigase aproape un milion de voturi candidând împotriva preşedintelui Wilson, dar următoarea campanie electorală avea să şi-o ducă din închisoare. „Cred în dreptul la libertatea de exprimare, atât în vreme de război, cât şi în vreme de pace”[26], a spus Debs la proces. „Dacă Legea Spionajului va rămâne până la urmă în vigoare, atunci Constituţia Statelor Unite este moartă”. Acuzatorul lui, Edwin Wertz de la Departamentul Justiţiei, a replicat că Debs era un pericol pentru societate deoarece vorbele lui inflamau minţile americanilor: dacă el scăpa fără să fie condamnat, atunci „oricine ar putea să intre într-o sală aglomerată… şi să strige «foc» fără să fie vreun incendiu”. Condamnarea la zece ani a fost confirmată în unanimitate de Curtea Supremă. Judecătorul Oliver Wendell Holmes, cel mai renumit jurist din America, a scris că socialiştii folosiseră „cuvinte care puteau avea efectul forţei fizice”. Ei reprezentau „un pericol clar şi imediat” pentru naţiune.

Cum războiul continua, senatorul Lee Overman, republican din Carolina de Nord – un membru de frunte al Comisiei Juridice, care supraveghea Departamentul Justiţiei – a cerut ca Biroul să acţioneze mai puternic împotriva „trădătorilor, ticăloşilor şi spionilor”[27]. Senatorul a avertizat că 100 000 de agenţi străini hoinăreau prin Statele Unite. Citând Biroul ca sursă a informaţiilor, el dubla şi redubla numărul, după bunul său plac – într-o zi erau 200 000, într-alta 400 000.

Procurorul general Thomas Gregory i-a scris unui procuror de la Departamentul Justiţiei: „Este destul de multă isterie

în ţară pe tema spionilor germani. Dacă eşti amabil să salţi şi să-mi trimiţi şi mie de la unul până la o duzină, o să te plătesc foarte bine pentru deranj. Îi căutăm întruna, dar este cam greu să-i iei la ţintă dacă nu îi găseşti”[28].

Vânătoarea de spioni străini a devenit o goană după himere. Armata şi Marina, Departamentul de Stat, Serviciul Secret, şerifii, forţele de poliţie din oraşele mari – toate se întreceau între ele şi cu Biroul de Investigaţii în căutările fără rezultat. Biroul se confrunta cu „o enormă suprapunere a activităţilor de investigaţie derulate de diferite instituţii însărcinate cu câştigarea războiului”[29], îşi amintea un agent, Francis X. Donnell. „Era ceva obişnuit ca un agent al Biroului să ia legătura cu un individ în cursul investigaţiei şi să afle că alte şase sau şapte instituţii guvernamentale trecuseră pe acolo ca să stea de vorbă cu el în aceeaşi problemă.”

Toată lumea putea să ia parte la vânătoare. Procurorul general Gregory şi directorul Biroului de Investigaţii în timpul războiului, A. Bruce Bielaski, îi sprijineau pe oamenii de afaceri de pe tot teritoriul ţării care finanţau ultrapatriotica Ligă de Protecţie Americană – grupuri de cetăţeni care îi spionau pe cei bănuiţi de subversiune. Membrii ei erau consideraţi ajutoare de şerif şi purtau insigne care proclamau apartenenţa la „un serviciu secret”. La apogeul ei, Liga a avut peste 300 000 de loialişti[30]. Cei mai zeloşi membri ai săi se distrau de minune spărgând casele şi bătându-i pe concetăţenii lor, în numele dreptăţii şi al steagului american. Zvonurile, bârfele şi insinuările strânse de Ligă au umplut dosarele Biroului de Investigaţii.

Ginerele lui Wilson, ministrul de Finanţe William G. McAdoo, i-a spus preşedintelui că alianţa Biroului cu Liga prezintă „cel mai grav pericol de neînţelegere, confuzie şi

chiar fraudă”[31]. Aceasta i-a dat de gândit preşedintelui; Wilson l-a întrebat pe procurorul general Gregory dacă aceste comitete de vigilenţă publică erau cea mai bună forţă pe care o putea strânge America. În opinia lui, era „foarte periculos să avem o astfel de organizaţie în acţiune în Statele Unite şi mă întreb dacă există vreun mod prin care am putea s-o oprim”[32]? Preşedintele a spus că ştia că a fost o neglijenţă din partea lui „să nu caute un remediu”[33] la dezordinea din interiorul guvernului – dar „încă nu era sigur care era cel mai bun remediu”.

Procurorul general Gregory avea un răspuns. În timp ce lanternele se aprindeau la percheziţii şi sirenele maşinilor de poliţie răsunau din ce în ce mai tare în toată America, el a pus Biroul de Investigaţii să lucreze ca o forţă de acţiune politică.

În timpul războiului, Biroul a întreprins două raiduri politice majore. Primul a constat dintr-un atac la scară naţională împotriva Organizaţiei Mondiale a Muncitorilor din Industrie (Industrial Workers of the World, IWW), o mişcare sindicală de stânga, cu 100 000 de membri în Statele Unite. IWW adoptase o rezoluţie împotriva războiului, iar simpla retorică era o crimă, potrivit Legii Spionajului. Procurorul general intenţiona să scoată IWW din joc. Preşedintele Wilson a aprobat cu entuziasm. New York Times era de părere că liderii sindicali „lăsau impresia că ar fi, şi poate că erau cu adevărat, agenţi ai Germaniei”[34], potrivit teoriei că germanii plăteau IWW ca să submineze industria americană[35]. Ziarul propunea ca „autorităţile federale să se ocupe rapid de aceşti conspiratori vinovaţi de trădare”. Agenţii Biroului şi membrii Ligii de Protecţie Americană aşa au şi făcut. Ei au spart uşile la birourile IWW, la locuinţe şi la sălile de şedinţe ale sindicatului în 24 de oraşe din toată America, arestând sute de suspecţi şi confiscând tone de documente. Trei procese colective s-au încheiat cu

condamnarea în baza Legii Spionajului a 165 de lideri de sindicat. Pedepsele lor au mers până la 20 de ani de închisoare.

Politicienii şi opinia publică au aplaudat arestările. Din amvoanele bisericilor şi din camerele parlamentelor statelor federale răsunau apeluri la aruncarea în închisoare a trădătorilor, a ticăloşilor şi a spionilor. Procurorul general a mai găsit o ţintă uşoară. În primăvara şi vara anului 1918, el a autorizat Biroul de Investigaţii să-i adune pe „chiulangii" – bărbaţii care nu se înscriseseră pentru recrutare.

Cel mai mare raid după chiulangii a fost, de departe, cel care s-a întins pe durata a trei zile, începând cu 3 septembrie – operaţiunea cea mai ambiţioasă din cei zece ani de existenţă a Biroului de Investigaţii. Sub conducerea lui Charles de Woody, şeful secţiei din New York a Biroului, s-au strâns 35 de agenţi. Oamenii Biroului erau ajutaţi de aproximativ 2 000 de membri ai Ligii de Protecţie Americană, de 2 350 de militari din trupele terestre şi din marină şi de cel puţin 200 de ofiţeri de poliţie. Ei au descins în zori pe străzile din Manhattan şi din Brooklyn, au traversat fluviul Hudson cu feriboturile şi s-au împrăştiat prin Newark şi Jersey City. Au arestat între 50 000 şi 65 000 de suspecţi, pe care i-au ridicat de pe stradă, i-au scos din restaurante, baruri sau hoteluri şi au pornit cu ei spre închisorile locale şi cazărmile naţionale. Printre cei inculpaţi s-au numărat aproximativ 1 500 de dezertori şi de tineri care s-au sustras recrutării. Dar zeci de mii de oameni au fost arestaţi şi aruncaţi în închisoare fără motiv.

Procurorul general Gregory a încercat să dezavueze raidurile, însă Biroul nu l-a lăsat. „Nimeni nu poate să facă din mine un ţap ispăşitor"[36], a spus sfidător de Woody. „Tot

ce am întreprins în legătură cu acest raid s-a făcut sub conducerea procurorului general şi a şefului Biroului de Investigaţii”.

Furtuna politică provocată de numeroasele arestări şi detenţii nejustificate s-a stins repede. Dar atât procurorul general Gregory, cât şi Bielaski, din cadrul Biroului, au demisionat curând. Numele şi reputaţiile acestora au dispărut în uitare, iar moştenirea lor s-a păstrat doar pentru că a fost preluată de Hoover.

„Cea mai gravă ameninţare la adresa acestei ţări”

Pericolul roşu a început să captiveze imaginaţia guvernului american în ultimele săptămâni ale Primului Război Mondial.

Preşedintele Wilson a trimis circa 14 000 de militari americani împotriva revoluţionarilor bolşevici la frontierele îngheţate ale Rusiei. Ei luptau încă, pe 11 noiembrie 1918, atunci când armele au tăcut în Europa. Prima bătălie din războiul Americii contra comunismului s-a purtat cu muniţie de război.

Preşedintele a lansat totodată un atac politic împotriva radicalilor din Rusia. Spre stupoarea principalilor săi consilieri, Wilson a autorizat personal publicarea unor dosare secrete care susţineau că principalii conducători ai Revoluţiei Ruse erau agenţi plătiţi ai guvernului german.

Aceste documente au fost furnizate Casei Albe de către unul dintre specialiştii în propagandă ai lui Wilson, care credea că dăduse „cea mai mare lovitură din istorie”[37]. Preşedintele nu a consultat pe nimeni în privinţa autenticităţii lor. Erau falsuri – şi încă unele grosolane, vândute de un escroc ţarist unui american credul – dar ele au schimbat discursul politic în America.

Congresul a intrat şi el în războiul împotriva comunismului. În ianuarie 1919, Senatul american a început audieri pe tema acestei ameninţări, conduse de senatorul Lee Overman din Comisia Juridică. Departamentul Justiţiei i-a dat senatorului Overman acces liber la dosarele Biroului de Investigaţii. În schimb, comisia a dat Biroului copii după toate rapoartele sale, de la toate celelalte ramuri ale guvernului. Aceste dosare au constituit piatra de temelie a carierei lui J. Edgar Hoover.

Tonul audierilor a fost stabilit de mărturia pe tema sovieticilor a unui avocat din New York, pe nume Archibald Stevenson, un specialist în mare măsură autodidact.

„Ideea este, aşadar, să fie format un guvern în cadrul acestui Guvern?” a întrebat senatorul Overman. „Şi să răstoarne Guvernul acesta?”

„Exact”, a răspuns Stevenson.

„Şi credeţi că mişcarea creşte constant în această ţară?”

Aşa era, a spus Stevenson, ceea ce constituia „astăzi cea mai gravă ameninţare la adresa acestei ţări”.

„Ne puteţi indica o soluţie?” a întrebat senatorul.

„Agitatorii străini ar trebui deportaţi”, a spus el. „Cetăţenii americani care propovăduiesc revoluţia trebuie pedepsiţi.”

Senatorul Overman a încheiat spunând că era momentul ca „poporul american să înceapă să afle despre această mărturie şi să-şi dea seama ce se întâmplă în această ţară”.

Pe măsură ce în Senat creştea teama de „pericolul roşu”, spiritul de luptă aţâţat pentru războiul mondial se destrăma. Nouă milioane de muncitori americani din industriile de război au fost demobilizaţi şi au descoperit că nu prea au unde să se angajeze. Costul traiului de zi cu zi aproape că se dublase de la începutul războiului. Când patru milioane de soldaţi americani au început să se întoarcă acasă, patru milioane de muncitori au intrat în grevă. Statele Unite nu mai văzuseră niciodată asemenea confruntări între muncitori şi şefii lor. Forţele legii şi ordinii publice au simţit că în spatele întregii poveşti erau comuniştii.

Pe 21 ianuarie 1919 – ziua în care Senatul a ascultat prima mărturie privind „pericolul roşu” – 35 000 de muncitori de pe şantierele navale din Seattle au încetat lucrul. Trupele federale au pus capăt revoltei lor, dar spiritul grevei s-a răspândit la minele de cărbune şi la oţelării, la muncitorii din industria textilă şi la operatorii telefonici, până la poliţiştii din Boston. Sute şi sute de greve aruncau parcă nisip în rotiţele mecanismului economiei americane. Temerile politice şi economice se întindeau în toată ţara.

La Casa Albă nu era nimeni. Preşedintele Wilson pornise să traverseze Atlanticul la bordul navei USS George Washington, în încercarea de a pune capăt războaielor pentru totdeauna. Însoţit de ajutoarele cele mai de încredere, plecase în Franţa ca să-şi împlinească visul

realizării Ligii Naţiunilor, o alianţă mondială care să păstreze pacea. Wilson îşi numea propunerea un pact; un element mesianic îi nuanţa misiunea. Aliaţii săi din vremea războiului, liderii Angliei şi Franţei, găseau insuportabile pretenţiile ipocrite ale lui Wilson. Ei erau mult mai interesaţi de pedepsirea Germaniei decât de construirea unei noi lumi, întemeiată pe viziunile lui Wilson.

Fără un tratat de pace, Statele Unite erau încă în stare de război peste hotare. Fără un preşedinte la Casa Albă, naţiunea nu avea pe nimeni care să conducă războiul de acasă.

Wilson a fost plecat din Statele Unite din 4 decembrie 1918 până pe 24 februarie 1919. Nouă zile mai târziu a plecat din nou spre Franţa şi a rămas în străinătate vreme de patru luni. În ziua în care a plecat peste ocean pentru a doua oară, Wilson şi-a numit un vechi aliat politic în funcţia de procuror general.

A. Mitchell Palmer era un bărbat frumos, în vârstă de 47 de ani, cu trei mandate de congresmen de Pennsylvania la activ, un quaker pacifist, cu voce calmă, principii flexibile şi ambiţii uriaşe. Membru de frunte al Comitetului Naţional Democratic, el a condus campania lui Wilson la Convenţia Democraţilor din 1912. În 1918 a administrat Oficiul Proprietăţilor Străinilor din cadrul Departamentului Justiţiei ca pe fieful său personal, oferind prietenilor şi apropiaţilor săi custodia proprietăţilor şi brevetelor germane confiscate, ce valorau milioane. Acum a apucat cu amândouă mâinile şansa de a conduce Departamentul Justiţiei.

Palmer avea în minte un singur obiectiv măreţ. Se imagina viitorul preşedinte al Statelor Unite.

„O să vă aruncăm în aer!”

În aprilie 1919, 36 de pachete cu dinamită, învelite în hârtie maronie, îşi croiau drum prin sistemul poştal din Statele Unite. Ele au stat la baza celei mai mari conspiraţii ce urmărea comiterea de asasinate politice din istoria Statelor Unite.

Pe 29 aprilie, prima bombă a ajuns la locuinţa din Atlanta a lui Thomas W. Hardwick, care tocmai îşi terminase mandatul de senator de Georgia. Hardwick ajutase la votarea noii Legi de Expulzare a Anarhiştilor, ce urmărea deportarea străinilor radicali. Bomba i-a smuls mâinile menajerei.

Nici una dintre următoarele bombe trimise prin poştă nu şi-a atins ţinta. Un funcţionar poştal din New York a găsit 16 dintre ele pe raftul coletelor cu plata incompletă; atentatorii nu folosiseră destule timbre. Pretinşii asasini erau evident semianalfabeţi; scriseseră greşit unele dintre numele destinatarilor. Dar lista lor de ţinte era una sofisticată.

În fruntea ei se afla procurorul general Palmer. Pe listă figura şi judecătorul Oliver Wendell Holmes de la Curtea Supremă. La fel şi judecătorul Kenesaw Mountain Landis, care supervizase peste o sută de condamnări în baza Legii Spionajului. Urmau să fie ucişi şi cinci membri ai Congresului, printre care şi senatorul Overman. Ministrul Muncii şi comisarul federal pentru imigraţie, ambii

responsabili cu procedurile de deportare în baza Legii Expulzării Anarhiştilor, erau şi ei pe listă. La fel şi primarul şi şeful poliţiei din New York. Cele mai de notorietate ţinte erau bancherii de frunte ai naţiunii, John D. Rockefeller şi J.P. Morgan. Cel mai puţin cunoscut era un agent de la Biroul de Investigaţii în vârstă de 29 de ani, grăsuliu şi cu un început de chelie, pe nume Rayme Finch.

Finch petrecuse luni de zile urmărindu-i pe membrii unei bande de anarhişti italieni, condusă de Luigi Galleani, fondatorul unui ziar clandestin numit Cronaca Sovversiva (”Cronica subversivă”). Galleani avea probabil în jur de 50 de adepţi cuceriţi de chemările lui la revoluţie violentă, asasinate politice şi folosire a dinamitei pentru a semăna teroarea în rândul clasei conducătoare. Revoluţionarii cultivaţi trăgeau o linie categorică între propaganda cuvântului şi cea a faptei. Galleani credea în fapte. Finch şi câţiva colegi de-ai săi, agenţi de la Biroul de Investigaţii, urmăriseră un şir încâlcit de indicii, din valea fluviului Ohio până la Oceanul Atlantic, care s-a încheiat cu raidul din februarie 1918 de la birourile ziarului Cronaca Sovversiva, în Lynn, Massachussets. Raidul a dus la arestarea lui Galleani şi, un an mai târziu, la ordinul judecătoresc pentru deportarea lui şi a opt dintre adepţii lui cei mai apropiaţi, în baza noii Legi de Expulzare a Anarhiştilor. La sfârşitul lui ianuarie 1919, Galleani tocmai înaintase ultima cerere de recurs, când în oraşele industriale din Massachussets şi Connecticut a apărut un manifest semnat de „Anarhiştii Americani”, care promitea o iminentă furtună „de sânge şi foc”.

„Deportarea nu va împiedica furtuna să lovească aceste ţărmuri”, se spunea în manifest. „Deportaţi-ne! O să vă aruncăm în aer!„

În noaptea de 2 iunie 1919, alte nouă bombe au explodat în şapte oraşe. Din nou, toate ţintele au scăpat cu viaţă. La New York a fost vizat un judecător municipal, dar bomba a ucis un paznic de noapte de pe stradă. La Cleveland a fost vizat primarul; la Pittsburgh, un judecător federal şi un inspector de la imigraţie; la Boston, un judecător şi un ales din Parlamentul statului. La Philadephia, bomba a lovit o biserică; în Paterson, New Jersey, locuinţa unui om de afaceri.

La Washington DC, un tânăr s-a aruncat în aer la uşa casei procurorului general Palmer. Explozia a zguduit un şir întreg de reşedinţe elegante. Franklin Delano Roosevelt, pe atunci în vârstă de 37 de ani şi ministru adjunct al Marinei Militare americane, se întorcea acasă de la o cină târzie, împreună cu soţia sa, Eleanor, când explozia a răsunat puternic în noaptea de primăvară. Ferestrele din faţă ale casei lor de pe strada R, numărul 2131, din Washington s-au făcut ţăndări. De partea cealaltă a străzii, Palmer stătea în mijlocul ruinelor sufrageriei sale. Faţada casei era făcută praf.

Trotuarele erau pline de cioburi de sticlă, crengi de copac rupte şi bucăţele de oase şi de carne. A fost nevoie de multă vreme pentru a stabili că fragmentele trupului dezintegrat erau rămăşiţele pământeşti ale unui imigrant de 23 de ani pe numele lui Carlo Valdinoci, editorul de la Cronaca Sovversiva.

Deasupra dezastrului pluteau în aer copii ale unei noi diatribe împotriva guvernului, tipărită pe hârtie roz. „Este război, război de clasă şi voi aţi fost primii care l-aţi purtat, ascunzându-vă după instituţiile puternice pe care le numiţi ordine, în bezna legilor voastre”, spunea textul. „Va fi vărsare de sânge; noi nu ne vom clinti; va trebui să fie crime: noi vom ucide, pentru că este necesar; va trebui să

fie distrugere; noi vom distruge, ca să scăpăm lumea de instituţiile voastre tiranice.” Era semnat „Luptătorii Anarhişti”.

„Flacăra revoluţiei”

Oficiile teritoriale din Boston şi din Pittsburg ale Biroului de Investigaţii au fost primele care au raportat că Moscova era în spatele atentatelor cu bombe.

Palmer a presupus că vinovaţi erau comuniştii. El devenise procuror general în aceeaşi săptămână în care sovieticii proclamaseră Cominternul – Internaţionala Comunistă. Anunţând că mişcarea avea drept scop distrugerea ordinii existente a lumii, Lenin i-a invitat deschis pe americani să i se alăture.

În dimineaţa de 3 iunie, Palmer a primit, în ruinele bibliotecii sale, o mică delegaţie de membri ai Senatului şi ai Camerei Reprezentanţilor. „Mi-au cerut, în termeni categorici, să folosesc toată puterea de care dispuneam”, îşi amintea el. „«Palmer, cere tot ce vrei şi o să capeţi.»”

Pe prima pagină a fiecărui ziar din America, el a promis solemn să-i vâneze pe autorii atentatelor cu bombă. Acum, avea nevoie de vânători.

Mai întâi a ales un nou şef pentru Biroul de Investigaţii: William J. Flynn, fostul şef al Serviciului Secret. Palmer l-a

prezentat cu mândrie presei ca fiind cel mai bun detectiv din America. Un poliţist de modă veche din New York, cu studii liceale, Flynn lucrase ca instalator înainte să-şi descopere chemarea. Era un personaj impozant, cu pălăria lui tip gambetă, trabucul şi pântecul bine rotunjit de beri şi fripturi de vită. Avea la degetul cel mic câţiva reporteri de la ziare din New York şi Washington, şi îşi cultivase o reputaţie de detectiv iscusit, care nu lasă niciodată un caz nerezolvat.

Flynn avertizase naţiunea că sute de mii de agenţi străini se aflau în Statele Unite. Guvernul, credea el, avea tot dreptul să aresteze oricât de mulţi suspecţi ca să prindă un spion sau un sabotor. Prima lui măsură a fost să-i atace pe Roşii.

Pe 12 iunie 1919, agenţi ai Biroului de Investigaţii şi poliţişti din New York au spart birourile diplomatice sovietice, abia deschise la numărul 110 pe East 40th Street, în Manhattan[38]. Au confiscat maldăre de dosare – dar nimic care să-i lege pe comunişti de atentatele cu bombă.

În ziua următoare, procurorul general Palmer s-a prezentat în faţa Congresului, ca să ceară bani şi legi noi pentru a-i opri pe comunişti şi pe radicali. El a avertizat că erau posibile noi atacuri în următoarele zile sau săptămâni, poate chiar pe 4 iulie. Începuse să vadă cum creşte o conspiraţie globală de comunişti şi escroci obişnuiţi, femei uşoare şi perverşi sexuali – „o adunare masivă a criminalilor din toată lumea, porniţi să distrugă decenţa vieţii de zi cu zi”[39]. Palmer a luat explozia ce i-a vizat locuinţa drept cel mai clar semnal că „pârjolul revoluţiei s-a abătut asupra tuturor instituţiilor legii şi ordinii publice” din America, „a atins altarele bisericilor, a

urcat în clopotniţele şcolilor şi s-a strecurat în colţurile sacre ale caselor americanilor”.

Pe 17 iunie, Palmer şi Flynn s-au întâlnit la Departamentul Justiţiei cu câteva ajutoare. Au ieşit de acolo anunţând că Biroul de Investigaţii avea să-i prindă în scurt timp pe atentatori. Flynn era convins că în spatele atacurilor se aflau bolşevicii ruşi.

Şase zile mai târziu, agenţii Biroului l-au interogat pe Luigi Galleani, care era închis într-o celulă de pe Deer Island, în golful Boston, şi aştepta să fie deportat. N-au scos nimic de la el. În dimineaţa următoare, Galleani a fost urcat pe un vas spre Italia şi nu avea să mai calce niciodată în America. Galleani şi banda lui de anarhişti nu au fost niciodată puşi sub acuzare; ancheta a continuat vreme de 23 de ani, fără nici un rezultat. Curând, adepţii lui aveau să lovească din nou, executând cel mai mare atac terorist pe care îl văzuse vreodată America.

„Agenţii secrete infiltrate peste tot”

Două nave şi-au încrucişat drumurile în Atlantic. Una îl purta pe Galleani departe de America, cealaltă îl aducea acasă pe preşedinte.

Pe 8 iulie, Woodrow Wilson s-a întors în Statele Unite, după cinci luni în care luptase zadarnic pentru Liga Naţiunilor. Viziunea lui despre pacea mondială se

îndepărta tot mai mult, efemeră ca valurile oceanului. Avea prea puţin sprijin din partea aliaţilor Americii din vremea războiului. Senatul american era şi el tot mai dispreţuitor. Wilson avea să plece curând într-o campanie prin ţară, ca să-şi prezinte argumentele direct cetăţenilor. În 1919 nu existau radiouri naţionale; preşedintele era nevoit să transmită personal mesajul. A călătorit aşadar aproape 13 000 km cu trenul, rostind 40 de discursuri în 15 state.

Preşedintele părea un profet al sfârşitului lumii. Cu respiraţia greoaie, tuşind, văzând dublu şi orbit de migrene, Wilson prezenta poporului american o viziune apocaliptică. El prevedea că naţiunea şi lumea întreagă aveau să fie şi pe viitor sub ameninţarea permanentă a războiului. Vorbea despre Revoluţia Rusă de parcă ar fi fost un nor gigantic de gaz otrăvitor, plutind spre vest deasupra Atlanticului şi aducând în America „otrava dezordinii, otrava revoltei, otrava haosului”.[40]

„Chiar credeţi cu adevărat, concetăţenii mei, că nimic din acea otravă nu a pătruns în vinele acestui popor liber?” întreba preşedintele. „Există aici, în America, oameni care vă privesc liniştiţi în faţă şi vă spun că ei sunt pentru o astfel de revoluţie, când acea revoluţie înseamnă guvernarea prin teroare.” Fără pace, „această otravă se va răspândi constant, tot mai repede, până când şi acest iubit pământ al nostru ar urma să fie mânjit şi deformat de ea”.

Wilson a avertizat că Statele Unite trebuiau să fie gata să lupte „în orice parte a lumii unde ameninţarea războiului este iminentă”. Inamicii Statelor Unite nu stăteau nici ei cu braţele încrucişate: „Trebuie supravegheaţi, cu agenţii secrete infiltrate peste tot.” Naţiunea trebuia să păstreze forţe importante de armată terestră şi marină, într-o stare de alertă permanentă.

„Şi asta nu se poate face în condiţiile libertăţii de exprimare”, a spus preşedintele. „Nu poţi face asta cu dezbatere publică. Planurile trebuie să fie secrete. Datele trebuie adunate printr-un sistem pe care noi îl condamnăm, pentru că l-am numit sistem de spionaj. Este mai politicos să îi spunem sistem de informaţii.”

În timp ce preşedintele îşi continua turneul spre vest, prin Marile Câmpii, la Washington prindea contur un nou sistem american de informaţii.

„Când vine vremea revoluţiei”

Pe 1 august 1919, procurorul general i-a încredinţat lui J. Edgar Hoover misiunea de a zdrobi conspiraţia comunistă împotriva Statelor Unite. Îl plăcuse imediat pe Hoover, căruia munca neobosită îi atrăsese cele mai bune recomandări din partea şefilor lui de la Justiţie.

Ca nou şef al Diviziei Radicali, Hoover avea sub comanda lui 61 de agenţi ai Biroului de Investigaţii şi 35 de informatori sub acoperire[41]. A început să umple dosarele Biroului cu informaţii de la spionajul militar, de la Departamentul de Stat şi de la Serviciul Secret. Şi-a asigurat sprijinul serviciilor de imigrare şi de paşapoarte, al poştaşilor, al comisarilor din poliţie, al detectivilor privaţi şi al comitetelor vigilenţei publice. Echipe de spărgători de uşi şi de seifuri de la Birou şi din Serviciul de Informaţii al Marinei au intrat prin efracţie în ambasade şi consulate străine, ca să fure coduri şi cifruri.[42]

Hoover s-a folosit de autoritatea care i-a fost dată ca de o forţă magnetică, strângând laolaltă fragmente de informaţii secrete împrăştiate prin diferite servicii ale guvernului, deschizând cazuri clasificate împotriva a zeci de mii de suspecţi politic. Americani şi străini deopotrivă puteau ajunge pe lista de inamici a lui Hoover participând la o demonstraţie politică alături de un informator sau abonându-se la oricare dintre cele 222 de ziare radicale în limbi străine care apăreau în Statele Unite.

Stocul de secrete al lui Hoover a constituit fundaţia unui sistem primitiv, centralizat, de informaţii. La trei luni după instalarea în funcţie, el controla dosarele a peste 60 000 de oameni; Biroul a alcătuit cel puţin tot atâtea dosare referitoare la locurile în care se strângeau aceşti oameni, la publicaţiile pe care le citeau şi la grupurile politice din care făceau parte. Fiecare trebuia evaluat ca potenţială ameninţare la adresa securităţii naţionale. Fiecare putea să aibă un rol într-o reţea clandestină, fiecare putea să fie un soldat deghizat din ceea ce Hoover numea „marşul nebun al fascismului roşu”[43], dedicat creării unei Americi sovietice.

Lenin şi Stalin se ridicau la putere din haosul politic din Rusia. Teama că revoluţia lor putea să se răspândească era imensă.

Pe 12 august, în a doua săptămână în funcţie, Hoover a început „o investigare amplă şi viguroasă”[44] a cetăţenilor americani şi străini „care susţineau schimbarea actualei forme de guvernământ prin forţă sau prin violenţă”. Departamentul Justiţiei voia dovezi „de orice natură, fie ele şi zvonuri sau altceva”, împotriva comuniştilor americani. Zvonurile puteau fi folosite ca dovezi pentru punerea sub acuzare în baza noilor legi pe care Palmer le cerea insistent Congresului. Palmer scotocise prin legi şi

precedente juridice, căutând noi căi de a-i aresta şi trimite în închisoare pentru revoltă, în vreme de pace, pe americanii care vorbeau fără să se ascundă[45]. În 1919, în Congres au fost introduse 70 de astfel de legi. Nu a trecut nici una.

Pe 23 august, Hoover a început o serie de întrevederi cu comisarul pentru imigraţie Anthony Caminetti, un politician din California în vârstă de 65 de ani, cu o mustaţă albă stufoasă, lungă şi răsucită la capete. Hoover lucrase îndeaproape cu oamenii lui Caminetti în timpul războiului. Caminetti controla dosarele a circa 13 milioane de imigranţi – una din opt persoane din America – dintre care 1,7 milioane născuţi în Germania, 1,6 milioane în Italia şi 1,4 milioane în Rusia. Hoover bănuia că printre ei se află şi trupele de şoc ale „fascismului roşu". Împreună, cei doi au început să lucreze la un plan prin care să scape naţiunea de duşmanii ei. Legea Expulzării Anarhiştilor le-a dat puterea de a-i exila pe străinii care susţineau revoluţia după o audiere sumară, fără puneri sub acuzare sau condamnări. Hoover era de părere că puteau câştiga aprobarea entuziastă a opiniei publice făcând din doi dintre cei mai cunoscuţi agitatori din America primii lor deportaţi: Emma Goldman şi Alexander Berkman. Din fericire pentru Hoover, amândoi erau deja în închisoare pentru propagandă împotriva războiului, amândoi ar fi trebuit eliberaţi în următoarea lună, şi amândoi puteau fi acuzaţi rapid şi trimişi cu vaporul înapoi în Rusia lor natală.

Goldman predica ateismul, amorul liber, controlul naşterilor şi alte doctrine în afara legii. Hoover o numea „Regina Roşie a anarhiei". Berkman, fostul ei iubit, îşi petrecuse o jumătate din viaţă în închisoare pentru încercarea de a-l ucide pe magnatul oţelului Henry Frick. El nu a pretins niciodată că ar fi fost cetăţean american; cazul împotriva lui era aşadar foarte simplu. Goldman,

însă, susţinea că devenise cetăţean american prin căsătorie, un obstacol în calea deportării ei. Hoover s-a ocupat personal de această provocare.

În aceeaşi săptămână, la sfârşitul lui august 1919, Hoover şi-a trimis agenţii să se infiltreze în două dintre principalele organizaţii de stânga din America. Ambele urmau să aibă conferinţe la Chicago, în weekendul de Ziua Muncii.

Una dintre acestea era Partidul Socialist. Socialiştii încercaseră ani de zile să opereze deschis, în cadrul sistemului politic american; în toată ţara, candidaţii lor au participat la alegeri locale sau la nivelul statului, şi uneori au câştigat. Dar cum conducătorul lor, Eugene Debs, se afla în închisoare, ierarhia era divizată. Membrii cei mai radicali s-au revoltat, conduşi de emfaticul John Reed, un agent secret sovietic şi autor al unei relatări romanţate privind revolta bolşevică, Zece zile care au zguduit lumea. Lui Reed i s-a alăturat amicul lui, Benjamin Gitlow, un radical ce făcea parte din parlamentul statului New York, într-o facţiune gălăgioasă, care îşi spunea Partidul Comunist al Muncii.

Al doilea grup sub supraveghere era mai puţin cunoscutul Sindicat al Muncitorilor Ruşi. Lui Hoover îi căzuse sub ochi un raport despre sindicat, trimis de un agent întreprinzător al Biroului de Investigaţii, pe nume Edgar B. Speer. Fost reporter de ziar în Pittsburgh şi în împrejurimi, Speer avea surse bune printre şefii minelor de cărbuni şi oţelăriilor din Midwest; fiul lui a ajuns să fie preşedinte al U.S. Steel Corporation. Şefii l-au alertat pe Speer despre prezenţa Sindicatului Muncitorilor Ruşi printre minerii din Pennsylvania, Ohio şi West Virginia. El a analizat un teanc de documente confiscate de la sediul central din Manhattan al sindicatului şi a ajuns la concluzia că

Muncitorii Ruşi constituiau o conspiraţie de mii de imigranţi – atei, comunişti, anarhişti – care se pregăteau să se ridice împotriva Americii. Era vorba de „terorişti”, a raportat el, „gata pentru orice fel de acţiune când vine vremea revoluţiei”[46].

În scurt timp, Hoover a început pregătirile pentru o contrarevoluţie americană.

25 Woodrow Wilson, „Discurs de Ziua Drapelului la Washington”, 14 iunie 1917.

26 Ernest Freeberg, Democracy’s Prisoner: Eugene V. Debs, the Great War, and the Right to Dissent (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2008), pp. 98–104.

27 Declaraţia senatorului Lee Overman, Congressional Record, al 65-lea Congres, sesiunea a doua, 4 aprilie 1918 (Washington, DC: Government Printing Office, 1919).

Senatorul Overman a convocat audierile Comisiei Juridice pe tema ameninţării roşii la doar două luni după încheierea Primului Război Mondial. Audierile au anticipat, în multe privinţe, activitatea pe care avea s-o desfăşoare senatorul Joseph McCarthy, 30 şi ceva de ani mai târziu. Ele au influenţat derularea marii Spaime Roşii din 1919.

În ianuarie 1919, Overman a audiat mărturii despre spionajul german împotriva Statelor Unite, în vremea războiului. Audierile au fost un eşec, deoarece nici măcar un singur act de sabotaj german nu mai tulburase naţiunea din vremea exploziei de la Black Tom.

Senatorul Overman şi colegii lui din Comisia Juridică şi-au reorientat repede atenţia spre conspiraţia internaţională comunistă. „Nu ştiu dacă putem aborda chestiunea acum, în baza rezoluţiei noastre, şi să investigăm bolşevismul”, a spus senatorul. Dar au făcut-o şi încă imediat.

Archibald E. Stevenson, un avocat de pe Wall Street, în vârstă de 35 de ani şi autoproclamat expert în privinţa ameninţării comuniste, a captivat atenţia comisiei. Stevenson a spus că mii şi mii de americani – preoţi, profesori, politicieni, editori – erau subjugaţi de Revoluţia Rusă. A înşirat sute de nume, inclusiv ale unor personaje respectate în toată ţara, ca Jane Adams, reformatoarea socială din Chicago, şi Charles Beard, unul dintre istoricii de frunte ai Americii. Unii erau agenţi bolşevici activi, a spus el; alţii erau intelectuali induşi în eroare.

Ideile lui Marx, Lenin şi Troţki erau răspândite ca otrava de americani în aparenţă respectabili, le-a spus Stevenson senatorilor. Ruşii potopeau Statele Unite cu bani, oameni şi propagandă, iar agenţii lor americani duceau Revoluţia Rusă în fiecare oraş şi centru industrial din ţară prin intermediul unor comitete secrete numite soviete.

28 Procurorul general Gregory către T.U. Taylor, aprilie 1918, citat în Charles McCormick, Seeing Reds: Federal Surveillance of Radicals in the Pittsburgh Mill District, 1917–1921 (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2002), p. 64.

29 Circulara internă a lui F.X. O’Donnell, 24 octombrie 1938, citată în „Analiză a investigaţiilor secrete privind securitatea internă derulate de FBI: Autoritate, poziţii oficiale şi activităţi în perspectivă istorică”, FBI, 28 octombrie 1975.

30 Bruce Bielaski, de la Biroul de Investigaţii, a declarat în faţa Congresului, în decembrie 1918, că Liga Protectoare Americană a avut un efectiv maxim între 300 000 şi 350 000 de oameni, deşi alţi oficiali guvernamentali au estimat numărul la 250 000.

31 McAdoo către Wilson, 2 iunie 1917, şi Wilson către Gregory, 4 iunie 1917, în The Public Papers of Woodrow Wilson, 42, pp. 410–411 şi 416, online la http://www.presidency.ucsb.edu/woodrow_wilson.php

32 Ibidem.

33 Wilson citat în John F. Fox Jr., „Dispută birocratică pe tema contraspionajului (1917–1918),” online la www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies.

34 The New York Times, 4 august 1917, p. 6

35 citat în Melvyn Dubofsky, „We Shall Be All”: A History of the Industrial Workers of the World (Chicago, University of Illinois Press, 2000), p. 233.

36 De Woody, citat în The New York Times, 6 septembrie 1918, p. 1.

37 David A. Langbart, „Cinci luni la Petrograd în 1918: Robert W. Imbrie şi obţinerea de informaţii din Rusia de către Statele Unite”, Studies in Intelligence 32, nr. 1 (martie 2008), CIA, Centrul pentru Studiul Informaţiilor.

Documentele respective au fost furnizate de comisia de propagandă a guvernului american, Comitetul pentru Informaţii Publice, creat de preşedintele Wilson cu scopul de a mări sprijinul popular pentru război. Comisia a produs afişe de mare impact, jurnale cinematografice şi discursuri – şi odată cu ele, şi nişte personaje stranii. Unul dintre acestea a fost Edgar Sisson, un important editor de revistă trimis în Rusia ca şef al propagandei americane. Sisson era la post la consulatul american din Petrograd, astăzi Sankt Petersburg, când revoluţia bolşevică a răsturnat guvernul ţarului. El l-a convins pe ambasadorul american să plătească 20 000 de ruble pentru documente, puse în vânzare de editorul unui ziar local de scandal. Sisson credea că a dat „cea mai mare lovitură din istorie”, după cum spunea un important avocat de la Departamentul de Stat. El i-a livrat presupusele dovezi ale crimei preşedintelui Wilson, care a ordonat ca acestea să fie trimise tuturor ziarelor importante din America. Nesocotind sfatul propriului minister de Război, Wilson a trimis trupe americane împotriva bolşevicilor. Americanii luptau încă şi după ce Primul Război Mondial s-a încheiat oficial, pe 11 noiembrie 1918.

38 Reprezentantul oficial al Moscovei era un cetăţean german pe nume Ludwig Martens; el a cerut în van recunoaşterea diplomatică din partea Statelor Unite. Asemenea majorităţii ambasadelor străine, biroul lui Martens era gândit ca să servească drept misiune comercială, sursă de propagandă şi staţie de spionaj, nu doar ca misiune diplomatică.

Pentru J. Edgar Hoover, însăşi existenţa lui Martens părea să dovedească o alianţă sinistră între Germania din vremea războiului şi Rusia revoluţionară. Cetăţean german născut şi crescut în Rusia, deportat în Anglia ca străin german în timpul războiului, el s-a declarat german la sosirea la New York, după care s-a anunţat ca ambasador sovietic. El i-a

găsit pe industriaşii americani bucuroşi să facă afaceri cu Moscova – dacă erau plătiţi bine şi cu bani gheaţă. Mai presus de orice, sovieticii doreau să vadă trupele americane plecate din Rusia – şi să primească tehnologia americană.

39 A. Mitchell Palmer, „Pledoarie împotriva comuniştilor”, Forum 63 (februarie 1920), pp. 173–185.

40 Discursul preşedintelui Wilson, al 66-lea Congres, prima sesiune, Senat, doc. 120, vol. 435 (Washington DC: Government Printing Office, 1920).

41 Hoover, „Notă informativă privind activitatea Diviziei Radicali, 1 august 1919–15 martie 1920,” Biroul de Investigaţii, RG65, NARA.

42 În 1919, „o echipă de şoc de la FBI, ONI şi poliţia newyorkeză a reuşit să forţeze încuietoarea seifului ce aparţinea consulului general al Japoniei la New York şi a descoperit înăuntru un Cod Naval Japonez”, a consemnat un ofiţer de marină la vremea respectivă. „Acest cod a fost fotografiat pagină cu pagină şi apoi fotografiat iarăşi un an sau doi mai târziu, pentru detectarea schimbărilor. Cifrul folosit cu acest cod nu era prea dificil, spre marele nostru noroc.” Căpitan Laurance F. Safford, „Scurtă istorie a spionajului în comunicaţii din Statele Unite”, Agenţia Naţională de Securitate (declasificat în martie 1982).

43 Depoziţia lui Hoover în faţa Comisiei Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Antiamericane, 26 martie 1947.

44 Nota lui Flynn din 12 august 1919, retipărită în „Investigaţie privind activităţile de la Departamentul Justiţiei, scrisoare de la procurorul general”, al 66-lea Congres, prima sesiune, 15 noiembrie 1919.

45 Scrisoare de la procurorul general ca răspuns la rezoluţia Senatului din 17 octombrie 1918, Report on the Activities of the Bureau of Investigation of the Department of Justice Against Persons Advising Anarchy, Sedition, and the Forcible Overthrow of the Government (Washington DC: Government Printing Office, 17 noiembrie 1919), pp. 5–13. Procurorul general Palmer tocmai pierduse un caz-test împotriva a trei membri ai unei mici bande de anarhişti hispanici din Buffalo, New York, care publicaseră o broşură cu o retorică sângeroasă. Un judecător federal a anulat inculparea lor pe 24 iulie 1919, pe motiv că nu avea nici o bază legală.

46 Edgar B. Speer, „Asociaţia Muncitorilor Ruşi, numită uneori Sindicatul Muncitorilor Ruşi”, 8 aprilie 1919, Biroul de Investigaţii, NARA M-1085, rola 931, doc. 313846. Pe 15 august 1919, poliţia din New York, îndemnată de Comitetul Lusk şi Archibald Stevenson, a făcut un al doilea raid la casa rusească de pe East 15th Street. La parter, agenţii au găsit o sală de clasă plină cu imigranţi care învăţau să scrie şi să citească – şi care studiau revoluţia, au presupus cei care făceau raidul. La etaj, trei bărbaţi editau un ziar în limba rusă, numit Pâine şi libertate. Cei trei au fost condamnaţi rapid pentru anarhie criminală împotriva statului, pe 20 august. Acuzaţiile nu au ajuns pe prima pagină a ziarelor.

CAPITOLUL 4

COMUNIŞTI

Partidul Comunist din Statele Unite ale Americii a luat fiinţă pe 7 septembrie 1919, în sala Federaţiei Ruse din Chicago. La înfiinţare au asistat cel puţin cinci agenţi ai guvernului, iar rapoartele lor au mers direct la J. Edgar Hoover. Acestea sunt unele dintre primele documente americane din Războiul Rece.

Sala era împodobită cu panglici, cu pânzeturi şi cu steaguri, toate roşii, a raportat agentul special al Biroului, August H. Loula. Poliţia din Chicago a smuls decoraţiunile şi i-a pus pe delegaţi la respect, dar a lăsat să atârne o lozincă de 25 de metri din mătase roşie, pe care scria TRĂIASCĂ DICTATURA PROLETARIATULUI.

Cei 137 de delegaţi oficiali la convenţie erau fanatici pricepuţi la maşinaţiunile politice. De-a lungul verii, ei eliminaseră mii de socialişti plătitori de cotizaţie şi cu carnete de partid, mulţi dintre ei membri ai Sindicatului Muncitorilor Ruşi.

Printre delegaţi se număra şi informatorul confidenţial nr. 121 al Biroului de Investigaţii, un rus de origine stabilit în oraşul siderurgic Gary, Indiana, trecut pe lista participanţilor drept N. Nagorowe. Misiunea lui, după cum a raportat agentul Loula, era să spioneze „şedinţele secrete ale conducătorilor mişcării comuniste sau orice altă activitate secretă întreprinsă de către radicali.”[47]

Conferinţa era publică, iar în sală se împărţeau procesele verbale, trase la şapirograf. Dar informatorul confidenţial nr. 121 a raportat că „jocurile s-au făcut de fapt în spatele uşilor închise”[48], conduse de „tăvălugul rusesc”, cum aveau să-i spună ulterior delegaţii americani.

În timp ce poliţia smulgea panglicile roşii de la primul etaj, ruşii şi aliaţii lor slavi se întâlneau în secret la etajul al doilea. Ei au jurat „să facă din acest partid o copie exactă a originalului rusesc”. Planul lor era să-i incite la revoltă pe muncitorii americani şi „să-i antreneze în tacticile bolşevicilor pentru răsturnarea guvernului şi preluarea puterii de către Partidul Comunist”.

Pe 7 septembrie, informatorul confidenţial nr. 121 i-a trimis agentului special vorbitor de rusă al Biroului, Jakob Spolansky, o versiune în ciornă a statutului noii grupări.

„Numele acestei organizaţii va fi PARTIDUL COMUNIST din America”[49], scria în document. „Obiectivul ei va fi educarea şi organizarea clasei muncitoare în vederea instaurării Dictaturii Proletariatului, abolirii sistemului capitalist şi instaurării Societăţii Comuniste.”

„Răsturnarea guvernului”

Până pe 8 septembrie 1919, Hoover studiase zeci de rapoarte de la Chicago – discursurile şi broşurile care-i denunţau pe oamenii legii ca fiind „asasini la drumul mare

şi proxeneţi”[50], care chemau la greve generale, la o revoluţie a muncitorilor şi la crearea Americii sovietice.

Hoover a crezut că naţiunea se afla în faţa unei insurecţii fără precedent din vremea Războiului Civil. Era convins că Roşii din Chicago erau controlaţi de Internaţionala Comunistă de la Moscova. Într-un raport înaintat Congresului el a scris că aceştia aveau un sigur scop: „răsturnarea Guvernului Statelor Unite prin forţă şi violenţă”[51].

Hoover a intuit corect implicarea Moscovei. Potrivit arhivelor sovietice scoase la lumină după încheierea Războiului Rece[52], Cominternul încerca să-şi sprijine financiar aliaţii americani cu aur şi diamante de contrabandă – şi John Reed era unul dintre contrabandişti. Câţi bani trimişi din Rusia revoluţionară au intrat efectiv în trezoreria comuniştilor americani este altă poveste. S-ar putea să fi fost zeci de mii de dolari, sute de mii sau mai mult; erau implicaţi numeroşi intermediari, nu toţi cinstiţi. În vara aceea, Cominternul a trimis şi un comunicat secret aliaţilor săi americani, chemându-i să incite la greve şi conflicte pe tot teritoriul ţării. Chiar dacă efectul lui este greu de estimat, situaţia era clară. Muncitorii americani s-au ridicat împotriva şefilor lor într-un nou val de proteste după Ziua Muncii din 1919.

Pe 9 septembrie, trei sferturi dintre poliţiştii din Boston au încetat lucrul, după ce şeful poliţiei le-a respins cererea de înfiinţare a unui sindicat. Poliţiştii erau la fel de comunişti pe cât era şi Woodrow Wilson, dar preşedintele i-a numit infractori, iar guvernatorul statului Massachussets, Calvin Coolidge, a chemat Garda Naţională şi i-a concediat pe toţi cei 1 117 poliţişti protestatari.

10 septembrie a adus o chemare la grevă generală a muncitorilor din industria siderurgică. Imigranţii ruşi şi slavi făceau multe dintre cele mai grele ture în oţelării, lucrând 70 de ore pe săptămână, în condiţii ucigătoare, pentru salarii din care nu se putea trăi. Peste 275 000 de oţelari au încetat lucrul, cerând ziua de muncă de opt ore, o zi liberă pe săptămână şi dreptul la contracte colective de muncă. Procurorul general Palmer şi Departamentul Justiţiei au făcut eforturi ca să arunce vina pentru greva oţelarilor asupra comuniştilor, în special asupra unui organizator sindical pe nume William Z. Foster, mai târziu conducătorul în clandestinitate al mişcării comuniste americane. Hoover avea să-l vâneze pe Foster în următorii 40 de ani. Responsabilii din industria siderurgică naţională au făcut apel la soldaţi, la poliţie, la detectivii particulari şi miliţiile locale ca să suprime acţiunea muncitorilor. Ministerul de Război a răspuns pozitiv la cererile statelor şi oraşelor privind înăbuşirea grevelor oţelarilor; armata a impus legea marţială acolo unde a fost autorizată.

Nimeni nu a cerut aprobarea preşedintelui Wilson. Şeful statului se cufundase în tăcere.

Pe 25 septembrie, în timp ce susţinea campania pentru Liga Naţiunilor, într-un tren aflat aproape de Pueblo, Colorado, preşedintele s-a întors spre medicul său şi i-a spus că nu poate să respire. S-a întins în cuşeta lui, dar la următoarea oprire, în Wichita, Kansas, n-a mai putut să se ridice. „Parcă sunt rupt în bucăţi”, a murmurat el. Trenul a pornit în grabă înapoi, spre Washington. O săptămână mai târziu, Wilson s-a prăbuşit la Casa Albă. Pe 2 octombrie, un atac cerebral catastrofal l-a dus în pragul morţii.

Preşedintele zăcea în pat, în dormitorul Lincoln, incapabil să vorbească şi cu partea stângă paralizată. Presei şi publicului li s-a spus că era epuizat, nimic mai mult. Atacul

cerebral a fost ţinut secret, cu excepţia cercului său de apropiaţi. În acest moment de criză, ţara nu avea conducător. Preşedintele rămânea invizibil, închis în Casa Albă, şi îşi pierdea treptat puterea.

„Condamnaţi la Siberia”

Procurorul general Palmer se vedea preşedinte în devenire. Avea nevoie repede de un succes politic care să atragă atenţia naţiunii.

Presiunea asupra lui Palmer creştea. Congresul cerea acţiune. Pe 17 octombrie, Senatul a votat o rezoluţie prin care îl întreba explicit pe Palmer dacă făcuse ceva ca să combată forţele ce încercau să răstoarne guvernul – „şi dacă nu, de ce nu”[53]. Departamentul Justiţiei pe care îl conducea nu condamnase nici un revoluţionar, atentatele cu bombe din toată ţara continuau, iar şefii Partidului Comunist îi tachinau pe faţă pe agenţii FBI, la Chicago, spunându-le că, prin Constituţie, aveau dreptul să vorbească şi să scrie ce vor.[54]

Palmer a apelat în consecinţă la J. Edgar Hoover.

Pe 27 octombrie, Hoover era la New York, anchetând-o pe Emma Goldman, într-o cămăruţă de lângă marea sală principală de la centrul de imigrare de pe insula Ellis[55]; la un kilometru distanţă, în golf, se afla Statuia Libertăţii, cu torţa ridicată. Hoover petrecuse zile lungi în oraş,

pregătind dosarele pentru deportare; într-un moment de pauză, privise cum poliţia călare loveşte cu bâtele demonstranţii ruşi, în timpul unui marş prosovietic pe Fifth Avenue.

Acum stătea la biroul funcţionarului guvernamental şi avea în faţă teancuri cu discursurile şi scrierile lui Goldman, diatribe anarhiste datând şi cu un deceniu în urmă. A folosit cuvintele femeii împotriva ei. Decizia inspectorului de imigrare nu a fost nici o clipă pusă la îndoială: el a întrebat-o pe Goldman dacă era anarhistă; ea a refuzat să răspundă. Inspectorul a constatat atunci că era; putea fi aşadar deportată în Rusia. Singura problemă era cum. Hoover a rezolvat această problemă. Împreună cu Departamentul de Război şi cu Departamentul de Stat, el a rechiziţionat un vas de transportat trupe al armatei, Buford, retras din circulaţie cu doar câteva zile înainte. Vasul avea aproape 30 de ani vechime, lua apă şi se răsucea, dar fusese totuşi în stare să aducă acasă 4 700 de soldaţi americani din Franţa, în acel an.

Buford avea să ducă acum câteva sute dintre cei mai dispreţuiţi radicali din America înapoi de unde veniseră.

Pe 30 octombrie, Hoover le-a ordonat agenţilor lui să se pregătească pentru prima lor acţiune de amploare: arestarea în masă a membrilor Sindicatului Muncitorilor Ruşi. „Intenţia Biroului de Investigaţii este de a-i lua în custodie, în scurt timp, pe conducătorii fiecărei organizaţii locale a Sindicatului Muncitorilor Ruşi”[56], îi scria pe 3 noiembrie Hoover responsabilului cu imigraţia, Caminetti. Îi solicita „cooperarea inspectorilor de la imigrări, atunci când vor fi ridicate aceste persoane”. Caminetti i-a dat undă verde. Raidurile au fost programate pentru vineri seara, 7 noiembrie 1919 – a doua aniversare a Revoluţiei Ruse. Nu era nici un secret că susţinătorii sovieticilor

plănuiau să marcheze ziua cu discursuri şi cu marşuri în oraşe din toată America.

Oamenii lui Hoover au dat prima lovitură în jurul orei opt seara. Agenţii Biroului, însoţiţi de poliţişti newyorkezi, au înconjurat sediul naţional al Sindicatului Muncitorilor Ruşi, pe East 15th Street. I-au reţinut pe toţi cei aflaţi în clădire, peste două sute de oameni în total. Pe unii i-au bătut cu bastoanele, cu bucăţi rupte din balustrade şi cu o bară de oţel, spărgând capete şi rupând oase, şi răscolind clădirea atât de amănunţit, încât unele camere arătau de parcă ar fi fost dinamitate. Poliţia newyorkeză a aplicat 71 de mandate de percheziţie în tot oraşul şi a arestat toţi comuniştii cu carnet de membru de partid pe care i-a putut găsi. Oamenii Biroului au muncit din greu şi îndelung, în toată ţara, aplicând o justiţie rapidă la Chicago, Detroit, Cleveland, Pittsburgh şi în alte câteva mari oraşe. Hoover muncea cu furie ca să alimenteze ziarele cu propaganda comunistă incendiară pe care agenţii lui au confiscat-o în acea noapte.

Publicitatea a fost uriaşă. Palmer a fost văzut ca un erou învingător, iar laudele din partea politicienilor şi a presei au crescut. Începuse deja campania „Palmer preşedinte”. Plin de mândrie şi îmbătat de perspectivele autopromovării, Palmer a declarat că arestările distruseseră un complot comunist împotriva Americii.

Urmarea a fost însă ascunsă de privirile publicului. Agenţii Biroului au reţinut mai mulţi oameni decât plănuiseră să aresteze; Hoover a obţinut mult mai puţine mandate de arestare decât era nevoie. Dosarele Biroului au arătat că au fost arestaţi 1 182 de suspecţi în 18 oraşe din opt state – aproape cu o mie de oameni în plus faţă de cât a recunoscut public Palmer[57]. În zilele următoare, s-a constatat că 199 dintre ei merită să fie deportaţi în baza

legii. Mai rămâneau aproximativ o mie de arestaţi în impas. Unii au dispărut cu lunile prin închisorile oraşelor şi ale comitatelor; cei mai puţin norocoşi au suferit bătăi şi torturi, în mâinile agenţilor Biroului şi ai poliţiei locale.

Raidurile împotriva Sindicatului Muncitorilor Ruşi au fost numai începutul. Hoover plănuia o operaţiune şi mai amplă, peste câteva săptămâni.

Planul lui era să pregătească documente juridice care susţineau că orice membru al unui grup comunist era un criminal angajat într-o conspiraţie împotriva Statelor Unite. „Ei ar distruge pacea acestei ţări şi ar arunca-o într-o stare de anarhie, lipsă a legii şi imoralitate ce depăşeşte orice închipuire”[58], a scris el. Şi avea să-şi păstreze această convingere toată viaţa.

Pe 18 noiembrie, Hoover a trimis noi ordine tuturor agenţilor de teren ai Biroului, marcate „personal şi confidenţial” şi purtând iniţialele lui, JEH. Voia depoziţii scrise sub jurământ care să-i numească pe toţi cei din America „evidenţiaţi în activităţi comuniste”. Depoziţiile urmau să servească drept dovezi că un anumit individ era comunist, cu carnet de membru; simpla apartenenţă la partid justifica deportarea în baza Legii Expulzării Anarhiştilor. Amploarea misiunii era năucitoare: numai la New York existau 79 de organizaţii locale ale Partidului Comunist şi ale Partidului Comunist al Muncii, fiecare cu propria ei garnitură de conducători. „Strângerea unei liste corecte şi aduse la zi a acestora necesită anumite investigaţii, atât deschise, cât şi desfăşurate de agenţi sub acoperire”[59], avertiza cartierul general, pe 4 decembrie, un agent special descurajat, M.J. Davis. Dar Hoover voia rezultate imediate. Pe 16 decembrie, el l-a avertizat pe Caminetti că era gata să-i trimită „un număr considerabil de depoziţii sub jurământ.”[60] Nu a spus şi câte.

În noaptea de 20 decembrie, Hoover a urcat pe un cuter ce a pornit să traverseze golful New York. Îl însoţeau cinci congresmeni şi un contingent de ziarişti. Bucăţi de gheaţă pluteau în jos pe fluviul Hudson şi un vânt rece ridica troiene în jurul barăcilor de pe insula Ellis. Aici, între ziduri, aşteptau 249 de anarhişti străini – agitatorii de la Sindicatul Muncitorilor Ruşi şi, printre ei, vestiţii rebeli Emma Goldman şi Alexander Berkman. După miezul nopţii, deportaţii au fost porniţi, în şir, către o barjă trasă la docuri.

„Cei din mulţime erau foarte aroganţi”[61], îşi amintea Hoover, „plini de sarcasm”. Hoover s-a luat la harţă cu ei şi a ajuns din nou faţă în faţă cu Emma Goldman, simbolul Americii radicale. „Nu ţi-am propus eu o înţelegere corectă, domnişoară Goldman?”[62] a întrebat-o Hoover. „Oh”, i-a replicat ea, „bănuiesc că mi-ai propus o înţelegere cât de corectă ai putut. N-ar trebui să aşteptăm de la nimeni ceva mai presus de puterile lui.”

Barja i-a dus pe Roşii până în capătul golfului, la Fort Wadsworth, pe Staten Island, cel mai vechi obiectiv militar din Statele Unite, unde îi aştepta Buford. Emma Goldman a fost printre ultimii care au urcat la bord.

„Era 4.20 dimineaţa, în ziua Domnului de 21 decembrie 1919”[63], avea să scrie ea, mulţi ani mai târziu. „Mă simţeam ameţită, parcă vedeam un transport de deţinuţi politici condamnaţi la Siberia... Rusia trecutului mi-a apărut înaintea ochilor... Dar nu, era New York, era America, pământul libertăţii! Prin hublou am privit cum măreţul oraş dispare în depărtare, cu clădirile lui profilate pe cer, uşor de recunoscut după vârfurile înalte. Era oraşul meu mult iubit, metropola Lumii Noi. Era America, într-adevăr America, repetând teribilele scene din Rusia ţaristă. Am privit în sus – Statuia Libertăţii!”

Buford a ieşit din golf, cu prizonierii lui trimişi spre Rusia sovietică. Hoover s-a urcat în primul tren înapoi, spre Washington. În următoarele zece zile, el şi-a perfectat planurile pentru războiul împotriva comunismului.

A 25-a aniversare şi-a sărbătorit-o acasă – la mama lui, unde locuia încă – în ziua de Anul Nou. Apoi s-a întors la muncă. A vrut să fie sigur că războiul începe la timp.

47 August H. Loula, „Convenţia Partidului Comunist: Ziua 1 – 1 septembrie 1919”, dosarele Departamentului Justiţiei/Biroului de Investigaţii, NARA M-1085, doc. 313848. Loula era extrem de conştient de „importanţa păstrării acoperirii informatorilor noştri confidenţiali”, păstrând identităţile acestora secrete şi activitatea lor în afara dosarelor publice, după cum a consemnat şeful Biroului, Bill Flynn. Socialiştii au plecat de la Chicago divizaţi şi descurajaţi; unul dintre conducătorii lor a numit mişcarea comunistă născută din această diviziune drept „un fiasco de tot râsul” condus de nişte agitatori ruşi şi de „o mână de intelectuali americani, împănată cu agenţi ai Departamentului Justiţiei”.

48 Informatorul Confidenţial nr. 121, „Răspuns: Convenţia Partidului Comunist, 1–7 septembrie 1919, dosarele Departamentului Justiţiei/Biroului de Investigaţii, NARA M-1085, doc. 313846.

49 Constituţia Partidului Comunist din America. Raport către Internaţionala Comunistă (Chicago: Partidul Comunist din America, n.d. [1919]).

50 Jacob Spolansky et al.: „Răspuns: Întrunirea comunistă de la West Side Auditorium, Chicago," 21 septembrie 1919, DoJ/BoI Dosare de anchetă, NARA M-1085, doc. 313846 şi 313848.

51 J. Edgar Hoover, „Informare despre Partidul Comunist," înaintată Comitetului legislativ al Camerei Reprezentanţilor, al 66-lea Congres, a doua sesiune (Washington DC: Government Printing Office, 1920).

52 Întrebarea dacă mişcarea comunistă americană a fost finanţată de Comintern şi-a găsit răspuns în arhivele Cominternului. A fost. Dar despre câţi bani a fost vorba, rămâne încă de discutat. În arhive apar aprobări pentru patru subvenţii secrete în metale preţioase şi diamante, în valoare totală de peste două milioane de ruble, în 1919 şi 1920. Această sumă nu poate fi convertită exact în dolari, dar este posibil să fi fost vorba de sute de mii de dolari sau chiar de milioane, depinde cum au fost schimbate aceste valori. Cu toate acestea, în 1920, un emisar al Partidului Comunist American cerea Cominternului sume mult mai modeste, fapt care sugerează un nivel mai redus de dărnicie al Moscovei. Cererea unui buget de 60 000 de dolari pentru Partidul Comunist American, înaintată Cominternului de Louis C. Fraina în august 1920, includea 20 000 de dolari pentru „prizonieri – apărare, întreţinerea familiilor," 15 000 de dolari pentru „agitaţie în rândurile negrilor," 10 000 de dolari pentru „agitaţie printre soldaţi şi marinari" şi 15 000 de dolari pentru deschiderea a trei noi ziare.

53 „Scrisoare de la procurorul general, trimisă ca răspuns la Rezoluţia Senatului din 17 octombrie 1919," (Washington DC: Government Printing Office, 17 noiembrie 1919).

54 Agentul special August Loula a revenit în octombrie la clădirea rusească, acum cartierul general al Partidului Comunist din America, să confişte nişte broşuri ce instigau la răzvrătire. El s-a confruntat direct cu conducătorii partidului. După cum a raportat, aceştia l-au întrebat „cum de au onoarea să fie vizitaţi de un agent al Departamentului Justiţiei”. El le-a răspuns că, atunci când o să se întoarcă, o să aibă „pentru ei o invitaţie în camerele selecte de la închisoarea locală.” Dar când a citit broşura, a ajuns, mohorât, la concluzia că „aceasta nu conţinea material pe care să se poată deschide un dosar penal”. August H. Loula, „O vizită la cartierul general al Partidului Comunist, Chicago – 14 octombrie 1919”, Dosare de anchetă DoJ/BoI, NARA M-1085, doc. 202600-14.

55 Raportul lui Hoover despre călătoria lui la New York este relatat în Kenneth Ackerman, Young J. Edgar: Hoover, the Red Scare, and the Assault on Civil Liberties (New York: Caroll&Graf, 2007), pp. 102–105.

56 Hoover către Caminetti, 3 noiembrie 1919, NARA RG85, dosarul 85-54235/36. Sărbătorirea celei de-a doua aniversări a Revoluţiei Ruse a început la New York la căderea nopţii, cu discursuri rostite de Santeri Nuorteva, omul numărul doi de la reprezentanţa diplomatică sovietică din Manhattan, şi Benjamin Gitlow, deputatul socialist din Parlamentul statal devenit conducător al Partidului Muncitoresc Comunist. Agenţii Biroului de Investigaţii, aflaţi în public, au consemnat discursurile cuvânt cu cuvânt, stenografic.

57 Listă, Sindicatul Muncitorilor Ruşi (raidul din 7 noiembrie 1919), Notă către dl. Burke, Dosare de anchetă DoJ/BoI, NARA M-1085, doc. 202600-14; Raportul anual al Comisarului general pentru imigraţie către Departamentul

Muncii: Anul fiscal încheiat pe 30 iunie 1920 (Washington DC: Government Printing Office, 1920).

58 Informări citate în J. Edgar Hoover, Masters of Deceit (New York: Henry Holt&Co., 1958), p. vi.

59 M.J. Davis, „Răspuns: Partidul Comunist," 4 decembrie 1918, NARA M-1085, rola 931, doc. 313846.

60 Hoover către Caminetti, 16 decembrie 1918, NARA M-1085, doc. 313846.

61 Hoover, citat în New York Tribune, 22 decembrie 1919

62 Sursa citatului este congresmenul William Vaile de Colorado, Congressional Record, 5 ianuarie 1920.

63 Emma Goldman, Living My Life (New York: Dover Publications, 1970), pp. 716–717.

CAPITOLUL 5

„CINE ESTE DL. HOOVER?"

În după-amiaza zilei de 30 decembrie 1919, şeful Partidului Comunist din America, Charles E. Ruthenberg, a ieşit să ia masa, la New York, cu şapte dintre tovarăşii lui cei mai apropiaţi. Unul dintre aceştia era un spion sub acoperire, ale cărui rapoarte mergeau la Departamentul Justiţiei marcate „Atenţie – Dl. Hoover”.

Ruthenberg era un tip foarte slab, cu un început de chelie şi părea mult mai în vârstă decât cei 37 de ani pe care îi avea în realitate. Candidase pe listele socialiştilor în Ohio şi obţinuse un număr frumuşel de voturi. În 1918 a ajuns în închisoare, condamnat în baza Legii Spionajului pentru că se opusese războiului, şi a ieşit de acolo comunist convins. Tocmai fusese inculpat sub acuzaţia de anarhie criminală, pentru că publicase platforma-program a partidului la New York. Acum se temea că avea să vină un nou val de arestări. „Partidul Comunist este practic distrus”[64], a spus el, potrivit raportului pe care agentul secret i l-a trims lui Hoover. „Cei mai mulţi dintre conducători fie sunt în închisoare, fie se ascund sau le e frică.” Dacă guvernul federal lovea din nou, se temea el, partidul trebuia să treacă în clandestinitate, sau avea să moară.

În acel moment, Hoover număra orele până la operaţiune.

Avea la îndemână numele a 2 280 de comunişti, iar în dimineaţa de 31 decembrie a mai adăugat câteva sute de nume pe listă. Oamenii lui lucrau fără oprire de şase săptămâni, ca să adune numele. Biroul identificase 700 de comunişti doar la New York. Hoover îşi asigurase sprijinul informatorilor sub acoperire infiltraţi printre comunişti, al spionajului militar, al poliţiei locale şi statale, al oamenilor de afaceri, al detectivilor privaţi, al comitetelor de vigilenţă publică din Liga de Protecţie Americană şi al veteranilor din recent înfiinţata Legiune Americană. Până în noaptea de Revelion, Hoover obţinuse de la ministrul

interimar al Muncii, care superviza serviciul de imigrări, aprobarea a circa 3 000 de mandate de arestare. În plus, a convins autorităţile de la imigrări să-şi schimbe regulile de procedură, astfel încât să le refuze suspecţilor arestaţi dreptul de a consulta un avocat.

„Aranjaţi cu informatorii voştri sub acoperire ca la căderea nopţii să se desfăşoare întruniri ale Partidului Comunist şi ale Partidului Comunist al Muncii”[65], scria în ordinele trimise agenţilor Biroului însărcinaţi cu această operaţiune în 23 de state. Agenţilor li s-a spus să nu-şi bată capul cu mandatele de percheziţie decât dacă era neapărată nevoie. Au fost instruiţi să dea buzna în locuinţe şi birouri, să cerceteze pereţii şi tavanele ca să depisteze ascunzători, să ia registrele, precum şi „literatură, cărţi, hârtii şi orice atârnă pe pereţi”.

„Comunicaţi prin telefon către dl. Hoover orice chestiuni de importanţă sau de interes vital care ar putea să apară în cursul arestărilor”, spuneau ordinele semnate de Frank Burke, superiorul direct al lui Hoover. „Trimiteţi la acest birou prin curier special, cu menţiunea «În atenţia dlui. Hoover» lista completă a numelor persoanelor arestate.” Agenţilor li s-a reamintit că păstrarea secretului era capitală: „ca să nu se producă nici o «scurgere de informaţii»”, nu trebuiau să informeze poliţia statală sau locală despre raidurile plănuite, până cu câteva ore înainte.

Setul final de ordine a venit sub iniţialele lui Hoover. „Toate instrucţiunile care v-au fost transmise anterior privind arestarea comuniştilor trebuie executate în detaliu,”[66] scria în ele. „Biroul şi Departamentul aşteaptă rezultate excelente de la voi, în teritoriu.” Ordinele îi autorizau pe cei 33 de agenţi speciali în sarcina cărora cădea operaţiunea să le spună reporterilor că „se fac

arestări la nivel naţional în acest scop, ele fiind coordonate de procurorul general”.

Cele mai ample arestări în masă din istoria Americii au început vineri seara, pe 2 ianuarie 1920, la ora 21. Ele au rămas în istorie sub numele de „raidurile Palmer”. Dar Palmer nici nu le-a organizat, nici nu le-a condus. Hoover a făcut-o.

„O plasă umană din care nici un proscris nu poate să scape”

Biroul a dat buzna la întruniri politice, în locuinţe private, cluburi sociale, săli de dans, restaurante şi baruri de pe tot teritoriul Americii. Agenţii ridicau oameni din librării şi din dormitoare. Hoover era în plină activitate, răspunzând la telefoanele ce sunau întruna şi citind telegramele urgente care veneau pe măsură ce echipele lui dădeau raportul, din toate colţurile ţării.

Nu toate raidurile au mers fără probleme. „Circa 25 de străini au fost reţinuţi în cursul nopţii în baza unor bănuieli, şi chiar dacă în unele cazuri ştiam că erau membri ai Partidului Comunist, nu aveam nici o dovadă”[67], i-a raportat lui Hoover agentul special care conducea operaţiunea la Buffalo, New York. „Cum au negat, au fost puşi în libertate.”

Biroul a luat 2 585 de prizonieri, vineri noaptea şi sâmbătă dimineaţa, dar treaba era doar pe jumătate făcută. Raidurile au continuat în săptămâna următoare. Agenţii au mai cerut cel puţin 2 705 de mandate noi. În plus, sute, poate mii de persoane, au fost arestate fără mandate. Cu totul, între 6 000 şi 10 000 de persoane au fost ridicate în aceste raiduri. Nimeni nu va şti vreodată precis câţi oameni au fost arestaţi şi aruncaţi în închisori, câţi au fost interogaţi şi eliberaţi. Nu s-a făcut niciodată un bilanţ oficial.

Raidurile au aruncat Partidul Comunist în vrie. Charles Ruthenberg şi cercul lui de apropiaţi au supravieţuit pentru că au trecut în clandestinitate, luându-şi nume false, comunicând codificat, trăind vieţi clandestine. Câteva dintre rapoartele scrise de mâna lui Rutherford aveau să apară în arhivele Cominternului, la sfârşitul secolului. „Atacul asupra organizaţiei noastre", a scris el, a făcut „imposibil ca partidul să funcţioneze la scară naţională"[68]. El şi-a petrecut următorii şapte – şi ultimii – ani din viaţă pe fugă, sub acuzare, în procese, în închisoare sau, trecător, în libertate, pe cauţiune.

Până miercuri, 7 ianuarie, aproximativ 5 000 de persoane reţinute aglomerau închisorile locale şi centrele federale de detenţie din toată ţara. Insula Ellis era plină peste capacitate. În închisorile din Chicago era înghesuială. La Detroit, 800 de suspecţi au umplut un coridor de la ultimul etaj al clădirii poştei; primarul a protestat împotriva acestui loc de detenţie, iar un cetăţean important l-a comparat cu Gaura Neagră din Calcutta. În golful Boston, peste 600 de oameni se înghesuiau unul într-altul în închisoarea neîncălzită de pe Deer Island.

„Departamentul Justiţiei din Statele Unite este astăzi o plasă umană din care nici un proscris nu poate să scape"[69],

scria procurorul general Palmer. Ajutoarele lui au trimis fiecărui ziar important şi fiecărei reviste teancuri de comunicate de presă, caricaturi politice şi fotografii ale deţinuţilor rufoşi. Palmer declara că „era pe cale să cureţe naţiunea de asemenea gunoaie străine”, inspirat de „speranţa că şi cetăţenii americani vor deveni ei înşişi agenţi voluntari pentru noi, într-o vastă organizaţie”.

„Ce se va alege de Guvernul Statelor Unite dacă acestor radicali străini li se va permite să pună în practică principiile Partidului Comunist?” întreba Palmer. „N-ar mai rămâne nimic din el. În locul Guvernului Statelor Unite am avea oroarea şi terorismul tiraniei bolşevice... Departamentul Justiţiei va urmări cu vigilenţă atacurile acestor «Roşii» împotriva Guvernului Statelor Unite şi nu-i va scăpa nici un străin care propovăduieşte răsturnarea legii şi ordinii ce există în această ţară.”

Congresul dezbătea acum la modul serios prevederile legale cerute de Palmer, privitoare la răzvrătire, legi noi care aveau să trimită americani la închisoare pentru discursuri politice incriminante, în vreme de pace. Camera Reprezentanţilor a votat să-i interzică singurului ei membru socialist să-şi păstreze mandatul. Legislativul statului New York i-a dat afară pe cei cinci parlamentari socialişti aleşi pe care îi avea. Laudele publicului la adresa lui Palmer nu mai conteneau. Politicienii l-au declarat o opţiune clară pentru următorul preşedinte al Statelor Unite.

Hoover savura gloria care se revărsa şi asupra lui. Era acum un personaj public, menţionat peste tot în ţară drept principala autoritate de la Departamentul Justiţiei în materie de comunism.

Primele fotografii ale lui Hoover la birou denotă o anume mândrie. Este în formă, îngrijit, la patru ace. Costumul lui este la modă, asortat cu o cravată cam îndrăzneaţă, cu nodul bine strâns sub bărbia uşor proeminentă. Are un vag surâs, dar privirea îi este extrem de serioasă. Semnează un ordin, cu stiloul. Arată uimitor de tânăr.

La fel ca superiorii lui, a început să cultive reporteri. Păstra un album gros cu tăieturi din ziare despre el. (Uneori, numele lui apărea greşit, J.A. Hoover sau J.D. Hoover. Nu pentru multă vreme, însă.)

A făcut eforturi pentru a-şi promova reputaţia în interiorul şi în afara guvernului, cu buletine regulate despre comuniştii şi radicalii din America. Primul a apărut la câteva zile după raidurile din ianuarie 1920. El afirma că toate ameninţările din ultimul an – atacurile teroriste cu bombe, grevele din toată ţara – proveneau dintr-un plan de bază, ticluit la Kremlin.

„Conspiraţia revoluţionară este internaţională, este promovată cu înverşunare şi condusă cu cea mai mare viclenie”[70], scria într-unul dintre primele lui rapoarte către Congres, un avertisment privind ameninţarea la adresa existenţei înseşi a Americii. „Civilizaţia se confruntă cu ameninţarea celei mai teribile primejdii de când hoardele barbare au năvălit în Europa Occidentală inaugurând o epocă a tenebrelor.” În opinia sa, comuniştii ar fi putut să organizeze celule secrete în Mexic, să se aprovizioneze cu arme din Germania şi Japonia, să treacă graniţa şi să împrăştie seminţele revoluţiei printre negrii din Sudul american. El se considera în război, unul de care atârna soarta lumii.

Hoover a pornit în primul lui raid antiterorist pe 14 februarie 1920. Agenţii Biroului şi poliţia locală au năvălit

în depozitele şi în căminele muncitoreşti din Paterson, New Jersey, găsind 17 membri ai unei bande de anarhişti italieni, numită L'Era Nuova. Biroul plasase un informator sub acoperire în interiorul grupului, cu patru săptămâni înainte. TERORIŞTI PRINŞI ÎN RAIDUL DIN PATERSON, titra pe prima pagină New York Times. Biroul a anunţat că teancurile de hârtie roz confiscate în timpul raidului semănau cu cele folosite pentru „cuvintele insultătoare" găsite în apropiere de casa avariată de explozie a procurorului general Palmer, în iunie 1919 – „primele indicii referitoare la originea bombei care a alarmat naţiunea", scria ziarul.

Era însă un indiciu pe care Hoover nu avea timp să-l urmărească. A fost chemat în faţa unui tribunal federal din Boston, să apere modul în care acţiona Biroul în războiul împotriva comunismului.

„Democraţia pare să fie acum în primejdie"

Aversiunea politică împotriva raidurilor creştea, o reacţie publică pe care Hoover n-ar fi crezut-o posibilă.

Şeful Parchetului din Philadelphia, procurorul federal Francis Fisher Kane, demisionase printr-o scrisoare deschisă adresată preşedintelui. „Mă opun cu toată puterea raidurilor ample împotriva străinilor, care au loc în toată ţara"[71], a scris el. „Politica raidurilor împotriva unui număr mare de persoane este în general imprudentă şi extrem de susceptibilă la a da naştere unor nedreptăţi."

Responsabilul federal cu imigrările de la Seattle le-a raportat superiorilor lui din Washington DC că Biroul reţinuse nenumăraţi nevinovaţi ca să găsească o mână de suspecţi. Iar la Boston, un judecător federal pe nume George W. Anderson, adresându-se celor 200 de participanţi la un banchet oferit de Clubul Liberal Harvard, a lansat o invitaţie deschisă la contestarea legală a raidurilor.

Judecătorul Anderson susţinea că guvernul era cel care se ţinea de conspiraţii. „Ca urmare a războiului pe care l-am dus «ca să facem lumea mai sigură pentru democraţie», democraţia reală pare să fie acum în primejdie în America”[72], a spus el. „Aceiaşi oameni şi aceleaşi ziare care timp de doi ani au prezentat false comploturi progermane promovează acum «Teroarea Roşie». […] Nu pot să spun cu certitudine că n-o să pună nimeni nici o bombă. Comuniştii există – şi probabil există şi comunişti periculoşi. Dar aceştia nu sunt nici pe jumătate atât de periculoşi pe cât sunt pseudopatrioţii noştri palavragii. […] Americanii adevăraţi, oamenii care cred în lege, ordine, libertate, tolerarea opiniilor altora în probleme politice şi religioase, nu fac paradă de concepţiile şi de patriotismul lor. Au prea mult respect pentru americanism şi pentru patriotism ca să-şi bată joc de aceste cuvinte minunate aşa cum fac cei care le folosesc în fiecare zi ca să câştige notorietate personală sau politică.”

În ziua următoare, la Tribunalul Federal din Boston a fost depusă o petiţie pentru habeas corpus, înaintată în numele celor deţinuţi la Deer Island. Judecătorul Anderson pusese la cale petiţia, aranjând în secret ca dosarul să fie judecat de el însuşi, după ce s-a consultat cu un tânăr profesor de drept de la Harvard, un partizan ferm al Clubului Liberal, pe nume Felix Frankfurter. Comisarul federal pentru imigrări din Boston, Henry J. Skeffington, care a fost desemnat apărător principal, era indignat. „Mi-ar face

mare plăcere să-i salt eu însumi pe unii dintre liberalii ăştia de la Clubul Harvard”[73], a exclamat el. „Dacă aş avea un mandat în buzunar, mi-ar face plăcere să-i salt eu.”

Procurorul general Palmer se pregătea să-şi anunţe candidatura la preşedinţie şi nu a vrut să se împovăreze cu detaliile cazului. I-a spus lui Hoover să se ocupe.

Departamentul Justiţiei trebuia să apere legalitatea arestărilor făcute de Birou şi deportările de la Deer Island în faţa unui judecător ostil, în şedinţă publică. Hoover ştia că asta era o problemă. Biroul îşi depăşise autoritatea. Comportamentul lui nu avea să reziste unei examinări atente.

În zorii zilei de 7 aprilie 1920, Hoover a sosit la Boston cu vagonul de dormit, de la Washington, ca să facă faţă primei lui confruntări legale. La curtea judecătorului Anderson, Felix Frankfurter, ca reprezentant al deţinuţilor, a prezentat rapid, drept dovadă, telegrama care fusese trimisă agenţilor Biroului: ocoliţi mandatele de percheziţie, confiscaţi tot ce vă cade în mână şi raportaţi-i direct lui Hoover. Aşezat la masa guvernului, vorbind în şoaptă cu avocatul, Hoover se întreba, pe bună dreptate, cum de ordinele secrete emise de biroul lui – marcate „strict confidenţial” şi purtându-i numele – ajunseseră în mâinile suspecţilor radicali. El a ascultat cum Frankfruter l-a chestionat pe George Kelleher, şeful agenţilor pe care Hoover îi avea în New England:

Întrebare: Este adevărat, nu-i aşa, domnule Kelleher, că bărbaţi şi femei au fost ridicaţi în noaptea aceea

fără să aveţi vreun mandat care să vă dea dreptul să-i luaţi în custodie?

Obiecţie. Se respinge.

Răspuns: Aşa este.

Î: Oamenii voştri au făcut percheziţii corporale, precum şi în casele şi sălile în care au arestat bărbaţi şi femei?

Obiecţie. Se respinge.

R: Da.

Î: Şi nu-i aşa că au confiscat hârtii, documente, cărţi şi multe altele?

Obiecţie. Se respinge.

R: Conform instrucţiunilor Departamentului...

Î: Percheziţiile au fost făcute de ofiţerii care au operat arestările indiferent dacă aceştia aveau sau nu mandat de percheziţie?

Obiecţie. Se respinge.

R: ... Acest lucru a fost lăsat la latitudinea diverşilor ofiţeri.

Î: Ce aţi făcut cu cei pentru care nu aveaţi mandat sau pentru care mandatul nu era valabil?

Obiecţie. Se respinge.

R: Au fost reţinuţi la secţie sau aduşi la Boston şi închişi la Deer Island.

Depoziţia s-a îndreptat apoi spre folosirea de către guvern a informatorilor sub acoperire. „Cineva care este plătit să umble de colo-colo sub nume de împrumut sau sub un pseudonim ori alt fel de deghizare, pretinzând că ar fi comunist sau socialist, sau anarhist... Asta este ceva foarte periculos, nu-i aşa?" a spus judecătorul. „Mă mir cum de n-a fost spânzurată nici o vrăjitoare în ultimele şase luni."

Judecătorul în persoană l-a chestionat apoi pe Henry J. Skeffington, responsabilul cu imigrarea la Boston:

Î: Aceste arestări pe care le numiţi „raiduri" au fost făcute de agenţii voştri sau de Departamentul Justiţiei?

R: De Departamentul Justiţiei, domnule judecător...

Î: Îmi puteţi indica o lege sau un regulament, oricare ar fi el, care să le dea agenţilor Departamentului Justiţiei puterea de a face arestări?

R: Nu ştiu nimic despre asta, domnule judecător...

Î: Aţi avut instrucţiuni referitoare la această procedură?

R: Am avut o înţelegere.

Î: Instrucţiuni scrise?

R: Nu. Am avut o discuţie la Washington... cu domnul Hoover...

Î: Cine este domnul Hoover?[74]

R: Domnul Hoover este un funcţionar de la Departamentul Justiţiei.

Hoover nu era deloc nerăbdător să depună mărturie sub jurământ despre raiduri. După ce a ascultat o zi şi jumătate depoziţiile incriminatoare, a plecat de la tribunal şi şi-a făcut bagajul.

„Acest caz pare să se fi derulat în baza teoriei moderne despre conducerea statului: mai întâi spânzurăm şi apoi judecăm”[75], a scris judecătorul Anderson în decizia prin care elibera 13 dintre deţinuţii de la Deer Island, pe o cauţiune de 500 de dolari. În decizia finală, el a calificat comportamentul Biroului ca fiind ilegal şi neconstituţional. Guvernul crease „un sistem de spionaj” care „distruge încrederea şi propagă ura”, a concluzionat el. „O gloată este o gloată, indiferent dacă este formată din funcţionari ai guvernului acţionând în baza instrucţiunilor de la Departamentului Justiţiei sau din criminali, haimanale şi vicioşi.”

Departamentul Justiţiei nu a contestat niciodată decizia judecătorului Anderson.

„Să vadă roşu”

Hoover s-a întors la Washington ca să înfrunte un alt inamic: Louis F. Post, adjunctul în vârstă de 71 de ani al ministrului Muncii. Pe 10 aprilie, la trei zile după dezastruoasa călătorie la Boston a lui Hoover, Post a respins peste o mie dintre dosarele de deportare rămase.

Post era liberal de-o viaţă, şi o cunoscuse şi admirase pe Emma Goldman. Ca responsabil cu sistemul federal de imigrare la Departamentul Muncii, semnase şi el ordinul prin care aceasta a fost deportată. Acum îşi folosea puterea în administraţie pentru a revizui dosarele a circa 1 400 de oameni care fuseseră arestaţi în raidurile împotriva comuniştilor. A descoperit că, în trei din patru cazuri, Biroul încălcase legea. Multe sute dintre deţinuţi nu erau membri ai Partidului Comunist: numele lor fuseseră copiate din registrele Partidului Socialist, alţii intraseră din curiozitate prin vreo sală de şedinţă a comuniştilor sau fuseseră pur şi simplu ridicaţi din greşeală. Post a respins, de asemenea, cazurile în care celor reţinuţi li se refuzase dreptul la un avocat sau ale celor care fuseseră judecaţi pe baza unor dovezi obţinute ilegal. Lucra după litera legii, nu după spiritul vremurilor. Continuând în acelaşi stil, patru sau cinci mii de cazuri din raidurile împotriva comuniştilor aveau să fie pierdute.

Hoover a organizat un contraataac furibund, care avea să marcheze începutul unei instituţii americane: supravegherea politică a oponenţilor săi cei mai importanţi.

În acest sens, a alcătuit un dosar referitor la legăturile lui Post cu stângiştii şi l-a trimis membrilor-cheie ai Congresului. Scopul lui era să-l îndepărteze pe Post din funcţie şi să-i anuleze deciziile. Prima lui tentativă de război politic la nivelurile cele mai înalte ale guvernării a avut la început succes. Comitetul pentru Regulament al

Camerei Reprezentanţilor a acceptat petiţia pentru o anchetă oficială a comportamentului lui Louis Post şi a fixat începerea audierilor peste patru săptămâni.

Procurorul general Palmer a dus dosarul lui Hoover direct la Casa Albă. Palmer a cerut să fie primit imediat de preşedinte. Aceasta a avut drept consecinţă directă prima şedinţă de guvern convocată de Woodrow Wilson după şapte luni. Casa Albă fusese parcă în carantină, de la atacul cerebral catastrofal suferit de Wilson.

Pe 14 aprilie 1920, la ora 10 dimineaţa, Palmer a intrat pe la postul de pază de lângă porţile zăvorâte ale Casei Albe, a urcat la etaj, în biroul preşedintelui, şi a văzut un om pe moarte. Wilson nu putea să se deplaseze fără ajutor, gândurile îi rătăceau şi vorbea cu întreruperi. Preşedintele era doar vag conştient de războiul împotriva comunismului care se ducea în Statele Unite.

La câteva minute după începerea şedinţei de guvern, Palmer a încercat să preia controlul. Din jurnalele secretarului Marinei, Josephus Daniels, s-a păstrat o relatare credibilă a unui martor ocular, care a descris „disputa aprinsă” lansată de Palmer. Acesta a argumentat că ţara se confrunta cu ameninţarea revoluţiei şi a insurecţiei. El a atras atenţia preşedintelui asupra crizei create de Louis Post şi a cerut ca acesta să fie demis.

Preşedintele „i-a spus lui Palmer să nu lase ţara să vadă roşu” – „o mustrare extrem de bine-venită”, după cum a înţeles-o Daniels, „pentru că Palmer vedea roşu în spatele fiecărui tufiş”. Palmer a ales să interpreteze cuvintele preşedintelui într-un mod cu totul diferit. El a auzit ce voia să audă: undă verde pentru campania lui de epurare a ţării de comunişti.

Pe 29 aprilie, Palmer a anunţat că Statele Unite erau ameninţate de un atac terorist pe data de 1 mai. Avertismentul lui venea direct de la Hoover şi de la Biroul de Investigaţii – alertă maximă din cauza unei conspiraţii internaţionale ce urmărea uciderea conducătorilor americani şi distrugerea simbolurilor americane.

„Complotul a cuprins toată ţara”[76], a declarat procurorul general ziarelor. El a mai spus că oficialii guvernamentali şi executivi din mediile de afaceri erau ţinte ale asasinatelor; avertismentele au ajuns la toţi cei de pe lista neagră. Agenţii Biroului, miliţiile statale şi poliţiştii erau în alertă în întreaga ţară, cu o atenţie specială la New York, Chicago, Philadelphia şi New Orleans; ei păzeau gările, porturile, birourile de pe Wall Street şi locuinţele celor mai puternici oameni din America.

A fost alarmă falsă. Ziua de 1 mai a venit şi a trecut fără să se întâmple ceva. „Chiar dacă noaptea încă nu s-a terminat, se pare că tulburările aşteptate au fost prevenite”, le-a spus Hoover reporterilor în seara respectivă. A apărut totuşi o insinuare perceptibilă – o urmă de suspiciune, după cum a consemnat Hoover însuşi, că aşa-zisele comploturi de 1 mai erau „rodul imaginaţiei procurorului general”[77]. Altfel spus, presa, opinia publică şi cercurile înalte ale politicii începeau să pună la îndoială judecata principalului responsabil cu respectarea legii. Congresul a redus rapid cu o treime bugetul cerut de Palmer pentru Biroul de Investigaţii.

Pe 7 mai, Hoover stătea pe un loc din spate într-o sală de audieri a Congresului şi lua notiţe, când Louis Post a apărut în faţa unui comitet ostil al Camerei Reprezentanţilor. În cele două zile cât a durat depoziţia lui, Louis Post a făcut praf acuzaţiile de comportament politic necorespunzător, pe care Palmer şi Hoover le

construiseră împotriva lui. Caz după caz, Post a argumentat că nici unu la sută dintre oamenii arestaţi în raidurile din ianuarie nu puteau fi acuzaţi pe bună dreptate că ar fi plănuit să răstoarne guvernul prin forţă. El a susţinut că până şi cel mai dispreţuit străin avea dreptul la un proces corect; arestările fără mandat, mărturisirile prin constrângere şi vina prin asociere nu erau în stilul american. După zece ore de audieri, congresmenii au decis să nu-l pună sub acuzare sau să-l condamne. Ei l-au convocat în schimb pe Palmer, să răspundă la rândul lui acuzaţiilor aduse de Post.

Hoover a început imediat să pregătească depoziţia procurorului general. Şi-a revizuit argumentaţiile juridice potrivit cărora apartenenţa la Partidul Comunist era o crimă împotriva Statelor Unite şi o infracţiune ce atrăgea deportarea. I-a spus lui Palmer că avea ocazia perfectă de a spune lumii întregi „adevărul privind ameninţarea comunistă”[78].

Dar Louis Post a ripostat primul. Avocatul lui a strâns o coaliţie care îşi spunea Liga Naţională pentru o Guvernare Populară şi care era pe cale să publice un amplu „Raport către poporul american privind practicile ilegale ale Departamentului Justiţiei,” semnat de 12 avocaţi importanţi şi decani ai unor facultăţi de drept cu renume – printre care şi noul duşman de moarte al lui Hoover, Felix Frankfurter, liberalul de la Harvard. Hoover i-a ordonat şefului din Boston al Biroului, George Kelleher, să deschidă un dosar despre viitorul judecător de la Curtea Supremă.

„Raportul către poporul american”, publicat pe 28 mai 1920, îi acuza pe Palmer şi pe Hoover de arestări ilegale şi tortură. Scria că aceştia lansaseră „un atac împotriva celor

mai sacre principii ale libertăţilor noastre constituţionale”[79].

„Au fost făcute arestări fără deosebire ale unor străini, dar şi cetăţeni americani, fără mandat şi fără nici o bază legală; bărbaţi şi femei au fost aruncaţi în închisoare şi ţinuţi la izolare, fără acces la avocat şi fără contact cu prietenii; s-a intrat în case fără mandate de percheziţie”, scria în raport. „Nu punem la îndoială dreptul Departamentului Justiţiei de a-şi folosi agenţii din Biroul de Investigaţii pentru a afla unde se încalcă legea. Dar poporul american nu a tolerat niciodată folosirea unor agenţi sub acoperire sau provocatori, aşa cum se obişnuia în vechea Rusie sau în Spania. Astfel de agenţi au fost infiltraţi de Departamentul Justiţiei în interiorul mişcărilor radicale... instigând la acte care să poată fi declarate criminale.”

Hoover a lucrat febril în următoarele trei zile, ca să pregătească răspunsul lui Palmer în faţa Congresului. El a strâns tot ce avea pe această temă – buletinele lui privind ameninţarea comunistă, documentele confiscate de la activiştii de stânga americani, depoziţiile sub jurământ luate de agenţii lui împotriva deportaţilor, paragrafe din broşurile radicale, analele Revoluţiei Ruse, decretele publice ale Cominternului, Manifestul Partidului Comunist al lui Karl Marx din 1847. Documentul trecea dintr-o epocă într-alta şi dintr-o ţară în alta – peste 30 000 de cuvinte puse laolaltă în 72 de ore.

Miza era chiar preşedinţia: Convenţia Naţională a Democraţilor avea loc peste patru săptămâni, iar Palmer se număra încă printre favoriţi, într-o cursă slabă. De performanţa lui depindea viitorul războiului Americii împotriva comunismului, ca şi viitorul principalului lui

strateg. Dacă Palmer câştiga, Hoover putea să-i urmeze în funcţia de procuror general.

În dimineaţa de 1 iunie, Palmer şi Hoover au urcat împreună până la ultimul etaj al Capitoliului. Micuţa sală de audieri a Comitetului pentru Regulamente era neîncăpătoare pentru mulţimea de reporteri şi spectatori. Una dintre ferestre dădea spre sudul Colinei Capitoliului, către casa lui Hoover. La ora 10, congresmenul Philip Campbell, republican din Kansas, a cerut publicului să facă linişte.

Hoover stătea tăcut alături de Palmer. Procurorul general şi-a lăsat privirea în jos, a început să citească şi nu s-a mai oprit până în după-amiaza zilei următoare. Lumea descrisă de el era o lume cuprinsă de flăcări. Comunismul ataca instituţiile politice ale naţiunii, bisericile ei, şcolile, fabricile, ziarele, câştigând noi recruţi prin minciunile lui insidioase. El îşi răspândise „boala revoluţionară" din mahalalele sărace ale New Yorkului până în colibele din Afghanistan, prin „virusul otrăvit" al ideologiei sale. Palmer invita pe oricine se îndoia „de natura acestei ameninţări" să se uite la fotografiile făcute de Biroul de Investigaţii celor arestaţi, ca să vadă „cruzimea, nebunia şi crima" care se citesc în ochii lor „alunecoşi şi vicleni".

„Propria mea viaţă este ameninţată în fiecare zi", a spus el; reputaţia îi era atacată de „prietenii acestor criminali", care i-au reprezentat în instanţă şi în faţa Congresului. Palmer a păstrat cuvintele cele mai dure pentru Louis Post şi avocaţii care au semnat „Raportul către poporul american". Astfel de oameni, a spus el, nu erau mai buni decât comuniştii. „Ei nu au ezitat să ia apărarea tuturor acestor comunişti şi anarhişti criminali, să susţină acuzaţiile aduse de aceştia, cum că ar fi fost rău trataţi...

„Cred că opinia publică are dreptul să ştie ce se întâmplă în această ţară”, a spus Palmer. „Am încercat să le fac cunoscute aceste lucruri. Le-am spus adevărul.”

Dar nu chiar tot adevărul. Spre sfârşitul celei de-a doua zile a depoziţiei, Palmer a depus la Arhivele Congresului un document pregătit de Hoover, despre activitatea Diviziei Radicali din cadrul Biroului de Investigaţii. Documentul conţinea „relatarea completă... a complotului care a dus la explozia unor bombe într-o serie de oraşe, în urmă cu un an”, a spus Palmer. În acest raport erau îngropate adânc câteva paragrafe patetice care dezvăluiau că, privind în urmă, era posibil ca guvernul să se fi înşelat atunci când a dat vina pe comunişti pentru atacurile cu bombă. Dar procurorul general nu a citit nici un cuvânt. „Ar lua prea mult timp”, a spus el. „Întreaga poveste ar dura o oră sau cam aşa ceva.”

Imaginea publică a lui Palmer era pătată de avertismentele lui privind ameninţări care nu se materializau niciodată. Până să ajungă la Convenţia Naţională a Partidului Democrat, care s-a deschis la San Francisco la sfârşitul lui iunie 1920, reputaţia lui politică era în cădere liberă, şi visurile lui de a obţine nominalizarea se spulberau. Aflat la prima lui călătorie pe Coasta de Vest, Hoover a fost unul dintre numeroşii funcţionari de la Departamentul Justiţiei care s-au strâns în apartamentul lui Palmer de la Hotelul St. Francis, nutrind speranţe că acesta putea încă să câştige. Însă după ce a obţinut doar 44 de voturi, Palmer s-a retras. Cariera lui politică era terminată.

Palmer şi Hoover au mai fost chemaţi o dată la Capitoliu, în ultimele zile ale Administraţiei Wilson, ca să depună mărturie despre raidurile din ianuarie împotriva comuniştilor. Palmer a insistat că nu cunoştea detaliile. Nici măcar cât de multe mandate de percheziţie au fost

semnate? a întrebat senatorul Thomas J. Walsh, un democrat din Montana. „N-aş putea să vă spun, domnule senator”, a răspuns Palmer. „Dacă doriţi să îl întrebaţi pe domnul Hoover, în sarcina căruia a fost această problemă, el poate să vă spună.” Senatorul s-a întors spre tânărul cruciat.

Hoover a spus că nu are idee. „Nu ştiţi chiar nimic despre asta?” a întrebat senatorul Walsh. Iar Hoover a răspuns: „Nu, domnule.”[80] Tot restul vieţii sale, Hoover a negat rolul pe care l-a avut în aceste raiduri. Învăţase că secretizarea şi dezinformarea erau esenţiale în războiul politic.

„O să-i prindem”

Hoover a pregătit un raport către Congres în care susţinea că raidurile avuseseră drept rezultat „distrugerea partidelor comuniste din această ţară”[81] – o laudă prematură. În total, s-au emis ordine de deportare pentru 591 de străini. Alţi 17 americani erau în închisoare, condamnaţi în baza legilor privind spionajul şi răzvrătirea. Chiar dosarele lui Hoover arătau că nouă din zece oameni închişi după raidurile din ianuarie 1920 erau acum în libertate. El îşi propusese să elimine mii de radicali din peisajul american, şi nu reuşise nici pe departe.

Hoover a hotărât că era momentul să reorganizeze Divizia Radicali.

A redenumit-o Divizia Generală de Informaţii, iar schimbarea nu era una de faţadă. Hoover intenţiona să acopere de acum înainte „nu doar activităţile radicale din Statele Unite”, ci şi pe cele „de natură internaţională”, şi nu doar radicalismul politic, ci şi „tulburările economice şi industriale”. Ambiţiile lui erau în creştere. La fel şi concepţia lui despre ce trebuia făcut pentru a proteja America.

Într-un cuvânt, era spionaj. În opinia lui, era mai bine ca lupta împotriva subversiunii să se desfăşoare în secret; guvernul nu putea să abordeze „situaţia radicalilor din punctul de vedere al urmăririi penale”[82]. Legea era o forţă prea slabă pentru a proteja America. Doar un serviciu secret putea să detecteze şi să anihileze ameninţarea ce venea dinspre stânga, apărând America de un atac.

În ziua de joi, 16 septembrie 1920, puţin după prânz, în timp ce Hoover lucra la ultimele detalii ale planurilor lui pentru Divizia Generală de Informaţii, o căruţă trasă de cai a sărit în aer la intersecţia dintre Wall Street şi Broad Street, în Manhattan. Era o zi frumoasă şi sute de oameni îşi lăsaseră birourile pentru o scurtă plimbare în pauza de prânz – câteva clipe de repaus ale uriaşei maşinării de făcut bani. Bomba a transformat centrul capitalismului american într-un abator. Sângele curgea pe străzile unde se întrunise primul Congres al Statelor Unite şi unde fusese adoptată Declaraţia Drepturilor. Resturile proiectate de explozie au zgâriat zidurile şi au spart ferestrele de la J.P. Morgan and Co., cea mai importantă bancă din America. Cicatricile sunt şi acum acolo, gravate în pietrele de la baza clădirii, dinspre trotuar.

Bomba a ucis 38 de oameni şi a rănit circa 400. A fost cel mai sângeros atac terorist din istoria de până atunci a

Statelor Unite şi avea să deţină acest trist record în următorii 75 de ani.

Cu câteva minute înainte de explozie, la trei străzi distanţă, un poştaş a golit o cutie poştală. Înăuntru a găsit cinci broşuri cu greşeli grave de ortografie, imprimate manual cu litere de cauciuc şi cerneală roşie. „Eliberaţi prizonierii politici sau moartea o să vă ajungă pe toţi”, ameninţau ele. Erau semnate „Luptătorii Anarhişti din America”.

Atacul cu bombă de pe Wall Street a fost, aproape sigur, un act de răzbunare pentru inculparea a doi anarhişti italieni, Nicola Sacco şi Bartolomeo Vanzetti, acuzaţi, cu cinci zile înainte, de jefuirea cu arma în mână şi uciderea casierului şi a paznicului de la o fabrică de încălţăminte de lângă Boston. Hoover a forţat investigaţiile, însă fără rezultat. Nici un suspect nu a fost adus vreodată în faţa justiţiei.

„O să-i prindem”[83], a promis şeful lui Hoover, Bill Flynn. Dar Biroul nu a făcut-o niciodată.

64 Identitatea agentului rămâne incertă. El ar putea fi Clarence Hathaway, membru fondator al PCSUA şi informator al FBI începând din anul 1920. Raportul lui de supraveghere sub acoperire a plecat de la generalul de brigadă Marlborough Churchill, şeful spionajului militar, şi a ajuns pe masa lui Hoover pe 12 ianuarie 1920, NARA M-1085, doc. 313846. Chiar dacă în primul deceniu mişcarea comunistă americană a avut numeroase facţiuni, Ruthenberg a fost „fondatorul Partidului Comunist din Statele Unite”, după cum a spus Jay Lovestone, unul dintre

primii membri şi mai târziu unul dintre principalii anticomunişti ai naţiunii.

65 Burke către Keller, 27 decembrie 1919, publicat în „Acuzaţii de practici ilegale la Departamentul Justiţiei”, Senatul SUA, al 66-lea Congres, sesiunea a treia (Washington DC: Government Printing Office, 1921), pp. 12–14.

66 Telegramă către agenţii implicaţi, cu iniţialele JEH, 2 ianuarie 1920, NARA M-1085, doc. 313846.

67 Myron J. Blackmon, agent special responsabil, „Raport despre raidul împotriva comuniştilor din Buffalo, NY, noaptea de 2/3 ianuarie 1920)”, pus la dosar pe 14 ianuarie 1920, NARA M-1085, doc. 20600-1613.

68 Charles E. Ruthenberg, „Raportul secretarului executiv către Comitetul Executiv Central al Partidului Comunist din America,” 18 ianuarie 1920.

69 A. Mitchell Palmer, „Dosarul împotriva comuniştilor”, Forum 63 (1920), pp. 173–185.

70 Hoover, „Raport privitor la Divizia Radicali”, retipărit în Attorney A. Mitchell General Palmer on Charges Made Against Department of Justice, al 65-lea Congres, sesiunea a doua, 1 iunie 1920.

71 Scrisoarea lui Fisher Kane a fost tipărită în Survey 43, 31 ianuarie 1920, pp. 501–503.

72 Discursul judecătorului Anderson a fost tipărit în săptămânalul Harvard Alumni Bulletin şi retipărit în LaFollette's Magazine 12, nr. 2 (februarie 1920), p. 3. Despre activitatea lui Anderson ca procuror general al Statelor Unite şi modul în care a condus cazul habeas corpus Deer Island, vezi rubrica despre el din The Yale Biographical Dictionary of American Law.

73 Skeffington citat în Boston Globe, 13 ianuarie 1920.

74 Depoziţiile în faţa judecătorului Anderson sunt citate în „Raport privind practicile ilegale ale Departamentului Justiţiei", către poporul american al Ligii Naţionale pentru o Guvernare Populară, din mai 1920.

75 Ibid.

76 The New York Times, 30 aprilie şi 1 mai 1920.

77 Hoover, „Raport privitor la Divizia Radicali", în Palmer on Charges, p. 186.

78 Hoover către Palmer, 5 mai 1920, Departamentul Justiţiei, dosarul 209264.

79 Raport către poporul american privind practicile ilegale ale Departamentului Justiţiei, Liga Naţională pentru o Guvernare Populară, Washington, 1920.

80 Raport către poporul american privind practicile ilegale, op. cit.

81 Raportul lui Hoover către Congres privind Divizia Generală de Informaţii, 5 octombrie 1920. El a avut pe jumătate dreptate. Dosarele Comintern făcute publice la sfârşitul secolului arată că numărul membrilor cotizanţi ai Partidului Comunist din Statele Unite a scăzut dramatic după raiduri, de la 23 744 în decembrie 1919 la 2 296 în februarie 1920, apoi a crescut la 8 233 în aprilie 1920; mai puţin de o mie dintre cei care au rămas înregistraţi vorbeau engleză.

82 Raportul lui Hoover către Congres privind Divizia Generală de Informaţii, 5 octombrie 1920.

83 The New York Times, 19 septembrie 1920.

CAPITOLUL 6

LUMI INTERLOPE

„Nu sunt potrivit pentru funcţia asta şi n-ar fi trebuit să ajung niciodată aici”[84], se plângea preşedintele Warren G. Harding, la Casa Albă. Şi, de data aceasta cel puţin, avea dreptate.

Harding fusese editor al unui ziar de provincie şi îşi depăşise condiţia socială, ridicându-se până la statutul de senator republican de Ohio. Când a devenit preşedinte, pe 4 martie 1921, şi-a adus şi prietenii corupţi la Washington. Cel mai apropiat amic îi era directorul de campanie electorală, Harry M. Daugherty, care a devenit procuror general al Statelor Unite.

Doi senatori republicani importanţi i-au recomandat insistent lui Harding să nu-l numească. „Daugherty mi-a fost cel mai bun prieten încă de când a început povestea asta”[85], le-a replicat preşedintele ales. „Îmi spune că vrea să fie procuror general şi, pentru numele lui Dumnezeu, atunci, o să fie procuror general!„ Un intermediar politic foarte iscusit, Daugherty avea la activ ani de zile de acţiuni necurate, ca lobbyst pe lângă legislativul statului Ohio; specialitatea lui era „uciderea” proiectelor de lege care nu erau pe placul marilor companii. A intermediat înţelegeri între oameni de afaceri şi politicieni cu interese comune, financiare sau de putere. Reputaţia lui l-a precedat la Washington. Odată sosit în capitală, Daugherty şi-a ridicat la alt nivel şi activitatea, devenind unul dintre principalii infractori „cu gulere albe” ai naţiunii.

Cu toate că Departamentul Justiţiei şi Biroul de Investigaţii au decăzut şi au cunoscut dezonoarea în timpul mandatului lui Harding, J. Edgar Hoover a înflorit.

Hoover a câştigat promovarea în poziţia numărul doi în Biroul de Investigaţii la vârsta de 26 de ani. Reputaţia lui era fără pată, cheful de luptă, intact, concentrarea pe ameninţarea roşie nu cunoştea ezitare, priceperea lui era de necontestat. Nu făcea deosebire între radicalii americani – comunişti, socialişti, anarhişti, pacifişti. Cu toţii erau inamicii statului.

Dacă Hoover a avut grijă de războiul împotriva comunismului, Harry Daugherty a avut grijă de prietenii lui. Noul procuror general şi-a pus un vechi amic, William J. Burns, la conducerea Biroului de Investigaţii, în august 1921. Hoover, de acum foarte priceput când trebuia să le cânte în strună şefilor, l-a asigurat pe Burns că Biroul se infiltrase de ani de zile în rândurile radicalilor americani. „Am făcut eforturi ca să avem un informator în fiecare dintre principalele mişcări din ţară”[86], a spus el, iar Divizia Generală de Informaţii stătea de veghe împotriva noilor ameninţări din partea stângii.

La vârsta de 60 de ani, Burns era cel mai vestit detectiv particular din America. Avea un talent impresionant de a se promova singur. După ce şi-a câştigat notorietatea, în 1905, ca investigator federal ce frauda verdictul juraţilor în procesele pentru delicte cu terenuri apărate de preşedintele Theodore Roosevelt, a fost lăudat pentru că a ascultat telefoane şi a plantat microfoane în camere de hotel ca să obţină condamnarea a doi sindicalişti scandalagii pentru atacul cu dinamită din 1910 de la redacţia ziarului Los Angeles Times, în care au murit 21 de oameni. A fost cât pe ce să ajungă la închisoare el însuşi, în 1915, pentru furtul unor documente de la o firmă de avocatură din New York. La câteva ore după explozia din 1920 de pe Wall Street, Burns a anunţat public că în spatele atacului erau comuniştii şi a jurat să-i aducă în faţa instanţei. A oferit o recompensă de 50 000 de dolari din partea Agenţiei Internaţionale de Detectivi W.J. Burns pentru informaţii care ar fi dus la arestarea şi condamnarea autorilor. Acum, ca director al Biroului de Investigaţii, Burns a promis opiniei publice că Biroul avea să-i găsească pe cei care puseseră bomba de pe Wall Street.

Căutând indicii referitoare la atentat, agenţii din Chicago ai Biroului au interceptat o scrisoare de la organizaţia

clandestină din New York a Partidului Comunist. Guvernul „ne consideră pe noi responsabili pentru dezastrul de pe Wall Street”[87], scria în mesaj, avertizând cu privire la o nouă represiune. „Raidurile din ianuarie sunt de-acum istorie”, începea avertismentul. „Aşa că unii dintre membrii noştri încep să creadă că TOTUL ESTE SIGUR. VREM SĂ VĂ ATRAGEM ATENŢIA CĂ DEPARTAMENUL JUSTIŢIEI ÎŞI VEDE ÎN CONTINUARE DE TREABĂ. Şi o să-şi continue TREABA atâta vreme cât existăm ca Organizaţie Revoluţionară. Spioni, turnători, provocatori şi alţi ticăloşi de tot felul au misiunea, într-un fel sau altul, să intre în organizaţia noastră sau să afle despre activităţile ei... FIŢI FOARTE PRUDENŢI... DACĂ SUNTEŢI ARESTAŢI... NU RĂSPUNDEŢI NIMIC.”

„O organizaţie ilegală”

Hoover şi-a mobilizat reţeaua tot mai mare de informatori. A periat în amănunţime rapoartele şi ponturile primite de la agenţii Biroului, de la ofiţerii de informaţii din armată şi marină, conducătorii Ligii de Protecţie Americane, comandanţii Legiunii Americane, şefii din Poliţie, directorii din mediul corporatist, bancheri, agenţi de asigurări, companiile de telefoane şi telegraf. El a avertizat că Roşii se infiltrează în sindicate, fabrici, biserici, şcoli, colegii, ziare, reviste, cluburi de femei şi organizaţii ale negrilor. Buletinele lui săptămânale către procurorul general vesteau întruna ameninţarea. Daugherty nu trebuia să fie convins. „Rusia sovietică este duşmanul omenirii”[88], afirma el. „Au pornit să cucerească nu doar America, ci lumea întreagă.”

În primăvara şi vara anului 1921, zeci de agenţi ai Biroului, sub comanda lui Hoover, au spionat presupuşii comunişti în toată ţara[89], s-au infiltrat la şedinţele lor şi au intrat prin efracţie în sedii. Când agenţii Biroului şi o echipă antiteroristă din New York au dat buzna într-un apartament de pe Bleecker Street, confiscând liste cu membri de partid, rapoarte interne şi mesaje codificate, au găsit şi o broşură cu titlul: „Reguli pentru activitatea de partid în clandestinitate”[90].

Regulile erau explicite:

1. NU trăda activitatea de partid şi pe activiştii de partid, indiferent de situaţie.

2. NU transporta şi nu păstra asupra ta nume şi adrese, decât dacă sunt bine codificate.

3. NU păstra în cameră, făţiş, nici un fel de documente sau literatură incriminatoare.

4. NU îţi asuma riscuri care nu sunt necesare în activitatea de partid.

5. NU te sustrage de la activitatea de partid din cauza riscurilor asociate cu aceasta.

6. NU te lăuda cu ceea ce faci sau ai făcut pentru partid.

7. NU divulga faptul că eşti membru de partid fără să fie nevoie.

8. NU lăsa nici un spion să te urmărească la întâlniri sau la şedinţe.

9. NU îţi pierde cumpătul în caz de pericol.

10. NU răspunde la nici o întrebare dacă eşti arestat.

Broşura se încheia: „EVITAŢI ARESTAREA PRIN ORICE MIJLOACE POSIBILE.” Un ordin practic imposibil de urmat pentru comuniştii de frunte din America. Aproape toţi cei care aveau să conducă Partidul Comunist în următoarele decenii au fost la închisoare pentru activitatea lor politică între 1918 şi 1923. Puţini dintre ei au avut parte de câteva luni în care să nu se confrunte cu un poliţist, un judecător sau o celulă de detenţie – condamnaţi sau în arest preventiv sub acuzaţii de conspiraţie sau răzvrătire.

„Spionii sunt la treabă în fiecare zi, în fiecare oraş, porniţi să ne descopere membrii, locurile de întâlnire şi de muncă”, avertiza broşura din Bleecker Street. Comuniştii credeau că erau supravegheaţi de guvern în fiecare clipă a vieţii lor, fie că lucrau pe faţă, fie că erau în clandestinitate.

Unul dintre spionii Biroului a participat la „Convenţia Unităţii Partidelor Comuniste”, care a avut loc la hotelul Overlook Mountain din Woodstock, New Jersey, în mai 1921 – o întâlnire secretă, de patru zile, a liderilor comunişti din toată America[91]. Documente FBI declasificate în august 2011 sugerează că omul infiltrat a fost Clarence Hathaway[92], unul dintre membrii fondatori ai Partidului Comunist din Statele Unite şi, potrivit documentelor, încă de la început informator al Biroului.

Raportul Biroului referitor la adunarea de la Woodstock menţiona că Moscova le trimisese comuniştilor americani 50 000 de dolari, împreună cu ordinul de a pune capăt disputelor dintre ei şi de a se uni. Sovieticii i-au îndemnat insistent pe comuniştii americani să iasă din clandestinitate şi să înceapă deschis lupta pentru putere. Era greu de spus cum s-ar fi putut face aşa ceva. „Partidul Comunist este, fără nici un dubiu, o organizaţie ilegală în

Statele Unite”[93], a scris în vara aceea părintele fondator Charles Ruthenberg din închisoarea Sing Sing, unde ispăşea o condamnare pentru anarhie criminală. Dacă partidul rămânea în clandestinitate, avea să se veştejească şi să moară. Dacă încerca să funcţioneze deschis, ar fi fost atacat şi lichidat. Partidul trebuia să aibă două aripi, a argumentat el – „una făţişă, acţionând public, cealaltă nevăzută, secretă, subterană”.

Spionul Biroului la Woodstock a raportat de asemenea că organizatorul sindical american William Z. Foster, care în urmă cu doi ani încercase să conducă greva generală din oţelării, călătorea la Moscova. Raportul era corect. Foster a mers la Moscova în iunie şi iulie 1921, la reuniuni ale Cominternului şi ale Congresului Mondial al Sindicatelor Revoluţionare. El s-a întâlnit cu Lenin, de care a fost vrăjit. S-a întors la Chicago ca agent sovietic dedicat şi ca om de bază al Cominternului în sindicatele din Statele Unite. A început să călătorească prin ţară organizându-i pe mineri şi pe muncitorii din industria auto; Moscova îi finanţa activitatea. În timp ce el urca spre vârful Partidului Comunist din America, Biroul de Investigaţii încerca să-i supravegheze fiecare pas.

„S-a dus vorba în lumea interlopă”

Aparent, preşedintele Harding urmărea pacea şi reconcilierea. A trimis o echipă americană să-i ajute pe sovietici să înfrunte o foamete uriaşă în toamna anului 1921, livrând aproape 500 000 de tone de alimente, deşi cinci milioane de ruşi tot au murit de foame. A semnat o

proclamaţie care punea capăt stării de război pe care America o avea cu Germania. A ajuns pe primele pagini ale ziarelor cu decizia de a-l graţia în Ajunul Crăciunului pe principalul socialist din America, Eugene Debs, anulându-i condamnarea la zece ani de închisoare şi invitându-l la Casa Albă.

Dar cele mai mari titluri de ziar la acel Crăciun le-a obţinut William J. Burns, de la Biroul de Investigaţii. Părea că detectivul de frunte al Americii dezlegase cazul lui cel mai important: explozia de pe Wall Street fusese opera lui Lenin şi a Cominternului. Povestea era uluitoare: patru comunişti din New York fuseseră plătiţi pentru atentat cu 30 000 de dolari, prin intermediul reprezentantului diplomatic al sovieticilor la New York. Dar sursa s-a dovedit a fi un escroc care lucra ca informator plătit pentru Agenţia de Detectivi Burns din New York. El a pretins că a stat la taclale cu Lenin la reuniunea de la Moscova a Cominternului, unde conducătorul sovietic s-a declarat mulţumit de explozia de pe Wall Street şi a ordonat un nou atac terorist împotriva Statelor Unite. Era invenţia cea mai pură.

BURNS, TRAS PE SFOARĂ au titrat ziarele.

Burns era prea corupt ca să se simtă stânjenit. Dar vechile lui năravuri începeau să-l ajungă din urmă. Avea obiceiul foarte prost de a-şi trece detectivii particulari pe statele de plată ale guvernului. Cel mai rău dintre aceştia îşi făcea de cap la Biroul de Investigaţii. În îndelungata lui carieră, Gaston Bullock Means a fost acuzat de omor, delapidare, sperjur, falsificare şi spionaj împotriva Statelor Unite, şi totuşi Burns l-a angajat ca agent al Biroului şi l-a păstrat ca informator plătit după ce trecutul lui sordid a fost făcut public, în februarie 1922. Means s-a pus pe treabă la Departamentul Justiţiei, în parteneriat cu un intermediar

politic din Ohio, pe nume Jess Smith, cel mai vechi prieten din Ohio al procurorului general Daugherty şi colegul lui de cameră de la hotelul Wardman Park, din Washington. Jess Smith era omul care trebuia căutat la Justiţie de oricine avea un caz de rezolvat.

Prohibiţia, legea intrată în vigoare în 1920 pe tot teritoriul, a dat naştere unei culturi politice a corupţiei în America. Cetăţenii din toată ţara tânjeau după băuturi de contrabandă. Iar contrabanda a finanţat creşterea crimei organizate. Contrabandiştii îi plăteau pe agenţii de poliţie locali, statali şi federali, pentru protecţie. Legăturile necuvenite dintre cei care încălcau legea şi cei care ar fi trebuit să vegheze la respectarea ei mergeau până la vârf, la Washington. Jess Smith şi Gaston Meads aveau o activitate colaterală profitabilă la Justiţie, vânzând contrabandiştilor de băuturi alcoolice whisky confiscat de guvern.

„S-a dus vorba în lumea interlopă că exista un om la Departamentul Justiţiei care putea «să aranjeze lucruri»”[94], povestea Hoover într-o lucrare de memorialistică apărută sub semnătura altcuiva în 1938 şi care trecea în revistă afacerile necurate din timpul mandatului lui Harding. Oferta intermediarilor politici, aşa cum şi-o imagina Hoover, era promiţătoare: „Sunt bun prieten cu preşedintele. Ca înalt funcţionar la Departamentul Justiţiei, îi cunosc pe toţi din guvern... Trebuie doar să mă plăteşti cu o cotă parte şi o să am grijă să capeţi tot whisky-ul de care ai nevoie... Ca să fiu sincer cu tine, am atât de multă putere la Washington încât pot să rezolv orice... mai puţin crima.”

Casa Albă însăşi era un bar clandestin. Alice Roosevelt Longworth, fiica fostului preşedinte şi soţia unui puternic congresmen republican din Ohio, a urcat scările la Casa

Albă pentru una dintre reuniunile mondene organizate de Harding de două ori pe săptămână. Biroul preşedintelui era plin cu amici ca Harry Daugherty şi Jess Smith, a scris ea; „în jur erau tăvi cu sticle conţinând toate soiurile imaginabile de whisky, cărţile de joc şi fisele de poker erau la îndemână, o atmosferă de haine descheiate, picioare pe masă şi scuipătoarea alături”[95]. Ea a încercat să-l avertizeze pe Harding, dar a fost pierdere de vreme. „Harding nu era un om rău”, a scris ea. „Era doar o persoană neglijentă – un om amabil, dar delăsător şi cu o predispoziţie nefericită de a se înconjura de prieteni cu un caracter discutabil.”

„Căpeteniile radicalilor”

Din umbră, Hoover s-a concentrat pe „ameninţarea roşie”, pe care o vedea răspândindu-se de la New York şi Chicago la minele de cărbuni, oţelăriile şi căile ferate din Midwest. Sindicatele organizate s-au luptat cu baronii industriali ai Americii de-a lungul întregului deceniu 1920. Cei mai mulţi dintre muncitori nu erau nici comunişti, nici radicali. Ei nu aveau nici o agendă politică măreaţă: voiau doar un salariu din care să poată trăi şi o viaţă decentă, nu o revoluţie cu arma în mână ca să răstoarne clasa conducătoare.

Biroul îi sprijinea pe industriaşi. Hoover a văzut lupta dintre capital şi forţa de muncă drept o bătălie în războiul împotriva comunismului. „Comuniştii şi activităţile cele mai subversive apar întotdeauna când sunt probleme cu sindicatele”[96], scria el, mulţi ani după aceea. „Este

imposibil în practică să desparţi comunismul de disputele sindicale.”

Confruntările au început să răbufnească în vara anului 1922, când sute de mii de muncitori din minele de cărbune şi de la căile ferate au declanşat greve în toată ţara. Biroul a ripostat.

De trei ani, Hoover şi Biroul primeau rapoarte de la un muncitor de şantier naval, pe nume Francis Morrow, informator cu numele de cod K-97, care avansase până într-o poziţie de încredere în conclavurile comuniste. Morrow a alertat Biroul că o întrunire naţională secretă a liderilor comunişti americani urma să aibă loc pe malul lacului Michigan. El a aflat despre întrunire cu mult timp înainte – era delegatul oficial din Philadelphia. Patru agenţi de la secţia din Chicago a Biroului au condus două ore pe drumuri de ţară, au strâns ajutoarele de şerif şi au pus sub supraveghere un complex turistic de vară de lângă Bridgman, Michigan. Comuniştii au observat că erau urmăriţi. Temându-se de un raid, au supus în grabă la vot principala problemă cu care se confruntau: dacă să continue sau nu activitatea ilegală, în clandestinitate. S-a decis că da, la diferenţă de un singur vot. Votul decisiv a fost cel al agentului K-97[97].

În dimineaţa de 22 august 1922, agenţii Biroului şi ajutoarele de şerif au arestat la Bridgman 15 comunişti, printre care şi pe conducătorul partidului, Charles Ruthenberg, care ieşise doar de patru luni din închisoare. Au confiscat maldăre de documente ale partidului şi au luat urma altor 16 delegaţi la Chicago, printre aceştia numărându-se şi William Z. Foster, principalul comunist din mişcarea sindicală, şi Earl Browder, un ideolog de partid în ascensiune – şi amândoi agenţi dedicaţi pe viaţă Cominternului.

Conducătorii comunismului american s-au târât sub soarele fierbinte, încătuşaţi doi câte doi, de la închisoarea locală spre tribunalul din St. Joseph, Michigan, ca să fie puşi sub acuzare. În baza legilor statului, ei au fost acuzaţi de conspiraţie pentru răsturnarea guvernului Statelor Unite prin sabotaje şi violenţă. „Căpeteniile radicalilor – finanţaţi, potrivit acuzaţiilor, de Rusia sovietică pentru a instala un soviet în această ţară – erau mânaţi ca ocnaşii în lanţuri la închisoarea comitatului, în timp ce ajutoarele de şerif şi agenţii federali stăteau de pază, înarmaţi”[98], a relatat ziarul local. „Autorităţile federale sperau să facă legătura între comunişti şi bomba care a explodat în urmă cu mai bine de un an pe Wall Street, distrugând birourile de la J.P. Morgan & Co.”

Dintre cei 27 de inculpaţi pentru răzvrătire, doar Ruthenberg a fost condamnat. El şi-a petrecut următorii cinci ani contestând sentinţa prin tribunale, până când a murit, la vârsta de 44 de ani. Cenuşa lui a fost îngropată la Zidul Kremlinului.

Cazul lui Foster a ajuns în faţa unor juraţi care n-au putut stabili un verdict. El a fost pus în libertate, spre marele necaz al lui Hoover. Judecătorul i-a instruit pe juraţi că, pentru a-l condamna, ar fi trebuit să constate că el pledase „pentru crimă, sabotaj, violenţă şi terorism”[99]. Juraţii s-au împărţit în două tabere, şase la şase. „Acuzarea nu a dovedit că Partidul Comunist promovează violenţa”, a spus unul dintre juraţii care au votat pentru achitare. „Acesta a fost singurul lucru asupra căruia nu ne-am pus de acord.”

Nici unul dintre ceilalţi reţinuţi la Bridgman nu a mai ajuns vreodată la proces. Dar raidul a făcut ca partidul să se adâncească şi mai mult în clandestinitate. Numărul membrilor fideli, plătitori de cotizaţie, a scăzut la 6 000 de oameni sau chiar mai puţin – doar unul din zece cetăţeni

americani vorbitori de engleză şi născuţi în Statele Unite – iar influenţa conducătorilor lor era aproape de dispariţie. Unii au continuat să viseze la o revoltă de amploare la căile ferate şi în minele de cărbuni din America; broşurile lor sunau în continuare ca propaganda sovietică produsă la Moscova. Dar, aşa cum Foster însuşi a raportat Cominternului, într-o solicitare de fonduri de 25 000 de dolari, el încerca să organizeze mişcarea comunistă americană având doar doi muncitori pe statul de plată[100].

Hoover însuşi avea să scrie, peste mulţi ani, că influenţa Partidului Comunist asupra vieţii americanilor era „ca şi inexistentă”[101] la începutul anilor 1920. La vremea respectivă spunea însă altceva.

Hoover şi Divizia Generală de Informaţii avertizau constant cu privire la o revoluţie comunistă violentă; Daugherty i-a spus preşedintelui că naţiunea era ameninţată de un război civil[102]. La zece zile după arestările de la Bridgman, procurorul general a cerut şi a obţinut un ordin judecătoresc federal interzicând muncitorilor în grevă de la căile ferate, care protestau împotriva tăierilor salariale impuse de guvern, să organizeze orice acţiune în sprijinul revendicărilor lor. Interdicţia era mai dură decât oricare alta din istoria sindicalismului american; în esenţă, le ordona celor 400 000 de muncitori, ale căror plângeri erau legitime, să stea potoliţi şi să tacă din gură. Chiar şi unii dintre membrii guvernului lui Harding au denunţat decizia ca fiind ilegală şi lipsită de înţelepciune.

Însă Daugherty şi Hoover au înteţit lupta: ei au trimis zeci de agenţi speciali prin ţară, ca să strângă dovezi că liderii sindicatelor conspirau să încalce ordinul federal. Agenţii s-au bazat pe informatori infiltraţi în rândurile greviştilor. La Divizia Generală de Informaţii veneau valuri de rapoarte zilnice de la agenţii din teritoriu, care întreţineau temerea

că greva era de fapt un război organizat împotriva guvernului. Şerifii federali şi poliţia locală, ajutaţi de batalioane întregi de detectivi particulari ce lucrau pentru căile ferate, au formulat împotriva sindicaliştilor şi a organizatorilor grevei 17 000 de capete de acuzare în baza ordinului federal.

A fost o problemă de săptămâni până când procurorul general a zdrobit greva de la căile ferate. Însă povara puterii a început curând să îl copleşească.

Daugherty s-a prăbuşit, fizic şi mental, în decembrie 1922. A suferit o cădere psihică, marcată de halucinaţii; i s-a părut că simte un gaz otrăvitor ieşind din vasul cu flori ce decora scena de pe care rostea un discurs. Ţintuit la pat de boală, la Washington, a început să vadă spioni sovietici peste tot – până şi în Congres.

„Cea mai vastă conspiraţie”

Biroul de Investigaţii fusese creat ca un instrument al legii, dar începea să se transforme într-o armă ilegală pentru războiul politic.

Până în martie 1923, când Congresul s-a reunit din nou, Daugherty şi Burns au desfăşurat operaţiuni de spionaj politic vizându-i pe senatorii pe care procurorul general îi considera ameninţări la adresa Americii. Biroul a intrat prin efracţie în birourile şi locuinţele lor, le-a interceptat

scrisorile şi le-a ascultat telefoanele, aşa cum făcuse cu membrii Partidului Comunist. Singurul motiv era mişcarea politică din Senat în favoarea recunoaşterii diplomatice a Rusiei sovietice.

Dacă se ajungea la această recunoaştere, în Statele Unite aveau să apară ambasade şi diplomaţi sovietici. Dacă aveau să fie diplomaţi, atunci aveau să fie şi spioni. Biroul l-a spionat pe senatorul de Idaho William E. Borah, preşedintele Comisiei pentru Relaţii Externe; Daugherty credea că senatorul „făcea jocul radicalilor”[103], susţinând recunoaşterea diplomatică. I-a spionat şi pe ambii senatori din Montana: Thomas J. Walsh, membrul Comisiei Juridice care încercase să-l chestioneze pe Hoover referitor la raidurile împotriva comuniştilor, şi nou alesul Burton K. Wheeler, care la două săptămâni după ce a depus jurământul a plecat într-o călătorie de informare la Moscova. Wheeler, un fost avocat din Montana, avea deja dosar la Birou; el îl apărase pe un editor radical, pe nume Bill Dunn, care fusese ales în legislativul statului Montana după ce tribunalele din acest stat anulaseră condamnarea lui pentru acuzaţii de răzvrătire. La Washington, cel puţin încă doi senatori şi alţi doi membri ai Camerei Reprezentanţilor, cu toţii critici ai preşedintelui şi ai procurorului general, au devenit ţinte pentru investigaţiile politice ale Biroului.

Senatorul Wheeler s-a întors din expediţia lui la Moscova, din aprilie 1923, pe jumătate convins că din haosul şi teroarea revoluţiei ar putea să răsară capitalismul şi libertatea religioasă. La întoarcerea în Statele Unite, senatorul a declarat că avea să susţină recunoaşterea diplomatică. Procurorul general a fost indignat.

„În mintea lui creştea imaginea mea ca bolşevic”[104], îşi amintea Wheeler. Daugherty l-a denunţat pe Wheeler, mai

întâi în particular, apoi şi în public, ca fiind „liderul comunist din Senat”[105] şi „la fel de membru al Partidului Democrat ca Stalin, tovarăşul lui de la Moscova”. El l-a calificat pe Wheeler drept „parte a efortului de a atrage prin înşelăciune şi tertipuri cât de mulţi membri ai Senatului era cu putinţă şi de a împrăştia prin Washington şi prin încăperile dosnice ale Congresului un gaz la fel de otrăvitor ca acela care i-a ajuns şi i-a distrus pe bravii noştri soldaţi în ultimul război”.

Rolul lui Hoover în lupta politică împotriva recunoaşterii politice a Rusiei a fost mai subtil. El le furniza cu multă grijă documente din dosarele Biroului politicienilor de încredere şi finanţa în particular cruciada anticomunistă. Tot el a ajutat un fost reporter de la Associated Press, pe nume Richard Whitney să se documenteze pentru o serie de articole incendiare, adunate mai târziu într-o carte intitulată Reds in America, în care Whitney îi mulţumea cu recunoştinţă lui Hoover pentru ajutorul pe care i l-a dat personal. Whitney susţinea că agenţii sovietici aveau o influenţă răspândită peste tot prin instituţiile americane şi că se infiltraseră în fiecare colţ al vieţii americanilor. El a numit întâlnirea de la Bridgman un moment-cheie din „cea mai vastă conspiraţie împotriva Statelor Unite din istoria acestora”[106]. Şi-a îndreptat atenţia asupra studiourilor de la Hollywood în care se făceau filme mute şi l-a menţionat pe Charlie Chaplin drept comunist în secret. A acuzat Universitatea Harvard, unde studiase, că găzduieşte simpatizanţi comunişti, ca Felix Frankfurter. A avertizat că agenţii politici ai Cominternului în America erau cei care conduceau mişcarea din Senat în favoarea recunoaşterii diplomatice a Rusiei.

Mişcarea pentru recunoaşterea diplomatică a Rusiei s-a oprit şi avea să reînvie abia peste un deceniu. Argumentul împotriva ei era simplu: de ce să fie recunoscut un regim care voia să răstoarne Statele Unite?

Părea însă mult mai probabil ca guvernul american din acel moment să se prăbuşească sub greutatea propriei corupţii. Iar Departamentul Justiţiei şi Biroul de Investigaţii erau miezul putred al acesteia.

„O poliţie secretă”

Un foc de armă în apartamentul de hotel al procurorului general a marcat începutul sfârşitului. În zorii zilei de 30 mai 1923, Jess Smith, colegul de cameră şi mâna dreaptă a lui Daugherty, şi-a tras un glonţ în cap, la hotelul Wardman Park. Vecinul lor de la etajul de dedesubt – William J. Burns, directorul Biroului de Investigaţii – a alergat pe scări în sus şi s-a ocupat de locul faptei. Dar n-a putut să muşamalizeze sinuciderea.

Trei săptămâni mai târziu, preşedintele Harding a plecat din Washington într-o lungă vacanţă de vară, în care a traversat ţara până la ţărmul Pacificului şi s-a îmbarcat pentru o croazieră în Alaska. Ministrul Comerţului, Herbert Hoover, se afla şi el la bord când nava a plecat de la Puget Sound, pe 4 iulie. Preşedintele Harding l-a chemat pentru o discuţie la el în cabină; Hoover a relatat convorbirea, în memoriile lui.

„Dacă ai avea cunoştinţă de un mare scandal în cadrul administraţiei noastre”, l-a întrebat Harding, „l-ai demasca public pentru binele ţării şi al partidului sau l-ai muşamaliza?”[107] Scandalul, a precizat el, era la Departamentul Justiţiei. „Fă-l public”, i-a răspuns Hoover.

Preşedintele a spus că „ar fi periculos din punct de vedere politic” şi „a schimbat vorba brusc” atunci când Hoover l-a întrebat dacă vinovatul era Daugherty.

Patru săptămâni mai târziu, pe 2 august 1923, la hotelul Palace din San Francisco, inima lui Harding a încetat să mai bată. A murit la vârsta de 57 de ani. Succesorul lui a fost onestul Calvin Coolidge, fostul guvernator din Massachussets care devenise cunoscut în toată ţara după ce a pus capăt grevei poliţiştilor din Boston. Coolidge era un om sec şi mohorât, dar cu principii morale. Şi avea mare nevoie de ele, pentru că preşedinţia americană coborâse la cel mai jos nivel de după Războiul Civil.

Putreziciunea care subminase guvernul Statelor Unite a început să iasă treptat la iveală, ca gunoaiele ce rămân după o inundaţie. Senatorii Walsh şi Wheeler au anchetat cele mai grave scandaluri, chiar dacă Daugherty şi Burns au făcut tot ce le-a stat în putinţă ca să-i oprească. Ei au trimis cel puţin trei agenţi ai Biroului în Montana, ca să monteze cazuri împotriva senatorilor. Agenţii au pus la cale o falsă acuzaţie de mită împotriva lui Wheeler; ancheta şi rechizitoriul erau fraude vizibile, bazate pe mărturii false. Juriul l-a achitat rapid.

În cele din urmă, adevărul a ieşit la iveală. Administraţia Harding fusese condusă, de la vârf în jos, de oameni care nu iubeau decât banii şi afacerile, care dispreţuiau legea şi statul de drept şi care înşelaseră poporul american. Ministrul Afacerilor Interne, Albert Fall, luase în jur de 300 000 de dolari mită de la companiile petroliere; în schimb, el le-a lăsat să se servească din rezervele strategice de ţiţei ale marinei militare, de la Elk Hills, California, şi Teapot Dome, Wyoming. Departamentul Justiţiei aflase despre scandal, dar a blocat investigarea lui. Şi nu era doar atât: şeful nou creatului Birou pentru Veterani,

Charles Forbes, un amic partener de poker al lui Harding, a băgat în buzunar milioane de dolari, mită de la contractori. Un responsabil din Departamentul Justiţiei, Thomas Miller, strângea mită de la corporaţiile care încercau să recupereze bunuri confiscate – şi, după ani de zile, dovezile aveau să arate că procurorul general Daugherty primise cel puţin 40 000 de dolari din captură.

Când senatorul Wheeler a anunţat că el şi colegii lui au fost ţinte ale spionilor Biroului, indignarea cercurilor politice a fost mare, iar opinia publică a împărtăşit-o. Pe 1 martie 1924, Senatul a decis să ancheteze Departamentul Justiţiei. John H.W. Crim, şeful Diviziei Criminale, a fost un martor dispus să vorbească. Era pe punctul să se pensioneze după 18 ani la Justiţie, inclusiv o perioadă limitată la Birou. Recomandarea pe care a făcut-o el Senatului a fost categorică: „Scăpaţi de Biroul ăsta de Investigaţii, aşa cum este el organizat.”[108]

Senatorii i-au trimis o citaţie lui Daugherty, prin care i-au cerut dosarele interne ale Biroului. Daugherty a sfidat ordinul, şi aceasta a fost greşeala lui. A fost nevoie de săptămâni întregi de presiuni, dar, pe 28 martie, preşedintele Coolidge a anunţat demisia procurorului general. Până la urmă, Daugherty a fost pus sub acuzare pentru fraudă, dar a scăpat de închisoare după ce două jurii nu au reuşit să ajungă la un verdict unanim. El a scăpat de condamnare mulţumită garanţiilor constituţionale din al Cincilea Amendament, împotriva autoincriminării.

Preşedintele Coolidge l-a numit pe noul său procuror general: Harlan Fiske Stone, decanul veteran al Facultăţii de Drept din cadrul Universităţii Columbia, unul dintre stâlpii învăţământului juridic şi prieten din vremea colegiului cu preşedintele Coolidge. Stone nu era un

liberal, după propriile lui standarde, dar era un apărător de neclintit al libertăţilor civile. A fost unul dintre criticii cei mai înverşunaţi ai raidurilor din 1920 împotriva comuniştilor; a cerut insistent Senatului să investigheze arestările şi deportările radicalilor, socotite atacuri la adresa legii şi a Constituţiei.

Stone a depus jurământul pe 8 aprilie 1924 şi a petrecut următoarea lună bătând coridoarele Departamentului Justiţiei, stând de vorbă cu oamenii şi luând notiţe. Însemnările ne arată că a găsit Biroul de Investigaţii „mirosind extrem de urât... plin de oameni cu dosare proaste... mulţi condamnaţi pentru fapte penale... o organizaţie fără nici o lege... numeroase activităţi fără nici o autorizare conform regulamentelor federale... agenţi angajaţi în multe practici brutale şi tiranice până la extrem.”[109]

Pe 9 mai, Stone l-a destituit pe William J. Burns din funcţia de director al Biroului de Investigaţii. El a dat ulterior publicităţii un comunicat a cărui forţă impresionează şi astăzi:

Un sistem de poliţie secretă poate deveni o ameninţare pentru libertatea guvernării şi a instituţiilor, deoarece aduce cu el posibilitatea abuzurilor de putere care nu sunt întotdeauna sesizate sau înţelese rapid. Extinderea enormă a legislaţiei federale, atât civilă cât şi penală, a făcut ca Biroul de Investigaţii să fie un instrument necesar de impunere a legii. Dar este important ca activităţile lui să fie limitate strict la executarea acelor funcţiuni pentru care a fost creat şi ca agenţii lui înşişi să nu fie mai presus de lege sau în afara ei.

Biroul de Investigaţii nu este interesat de opiniile politice sau de altă natură ale indivizilor. El este interesat doar de comportamentul lor şi asta doar atunci când acest comportament este interzis de legile Statelor Unite. Când un sistem de poliţie depăşeşte aceste limite, este periculos pentru buna aplicare a justiţiei şi pentru libertatea oamenilor, care ar trebui să fie cea mai de preţ preocupare a noastră. Doar în cadrul acestor limite ar trebui să fie spaima răufăcătorilor.

Pe 10 mai, Harlan Fiske Stone l-a convocat pe J. Edgar Hoover, al doilea om la comanda Biroului ieşit în afara legii. Cu şapte luni înainte să împlinească 30 de ani, cu părul netezit pe ceafă şi cămaşa strâns încheiată la gât, Hoover privea în sus la Stone, care, cu cei 1,95 metri ai lui, era cu un cap mai înalt. Stone se uita în jos, cu ochii lui ca de oţel sub sprâncenele stufoase şi cărunte. I-a spus lui Hoover că era şi el sub investigaţie.

Pentru moment, a spus Stone, Hoover avea să fie director interimar al Biroului de Investigaţii. Hoover urma să-i raporteze direct lui Stone, iar regulile jocului aveau să se schimbe.

Biroul urma să investigheze doar încălcările legislaţiei federale. Intermediarii şi şantajiştii politici aveau să fie concediaţi imediat. Gata cu spargerile în miez de noapte la Capitoliu. Gata cu operaţiunile clandestine. Gata cu arestările în masă. Biroul nu avea să mai fie un instrument de luptă politică şi nu mai avea nici o treabă cu spionajul.

Hoover i-a răspuns: Da, să trăiţi!

Stone şi-a explicat foarte clar termenii şi i-a făcut publici. Nu se grăbea, a spus el presei. Îl punea pe Hoover la încercare. Pur şi simplu voia să găsească omul potrivit pentru slujba respectivă. Şi până atunci, avea să conducă el însuşi Biroul.

Harlan Fiske Stone a rămas în funcţie vreme de nouă luni, până când a avansat la Curtea Supremă. Hoover a rezistat 48 de ani.

84 Harding, citat de un consilier apropiat, Nicholas Murray Butler, preşedintele Universităţii Columbia, în Butler, Across the Busy Years: Recollections and Reflections (New York: Charles Scribner's Sons, 1939), vol. 1, p. 411.

85 Francis Russell, The Shadow of Blooming Grove: Warren G. Harding and His Times (New York: McGraw-Hill, 1968), p. 427.

86 Hoover către Burns, 20 septembrie 1921, NARA M-1085, doc. 202600-1617-53.

87 „Circulară către membrii Partidului Comunist Unit", NARA M-1085, doc. 202600-14.

88 Harry M. Daugherty, The Inside Story of the Harding Tragedy (1932; Boston: Western Islands, 1975), p. 119.

89 C.J. Scully, „In re: Activităţi Comuniste – Raport Special", 21 mai 1921, NARA M-1085, doc. 202600-1775-8.

90 Broşură a Partidului Comunist din America, nedatată, Arhiva Comintern, Arhiva de Stat Rusă de Istorie Socio-Politică (în continuare, RGASPI).

91 H.J. Lenon, „Convenţia de Unitate a Partidelor Comuniste”, NARA M-1085, doc. 202600-2265.

92 Hathaway a fost identificat ca informator al FBI începând din 1920, într-o notă din 23 martie 1960 către Hoover, privind o întâlnire între Morris Childs, agentul FBI cu rangul cel mai înalt infiltrat în PC din SUA, şi comandanţii supremi PC Eugene Dennis şi Gus Hall. Nota a fost clasificată de FBI într-un dosar în 35 de volume privind operaţiunea Childs, cu denumirea de cod SOLO, publicat în 2 august 2011 pe site-ul FBI: vault.fbi.gov/solo. Documentul prin care este identificat Hathaway se regăseşte în volumul 19 al dosarului, la p. 29.

93 C.E. Ruthenberg (scriind sub pseudonimul „David Damon”), The Communist 1, nr. 2 (august 1921). Numărul de comunişti înscrişi este luat din datele Comintern şi din estimările proprii ale lui C.E. Ruthenberg publicate în The Communist 1, nr. 9 (iulie 1922).

94 Citatul percutant este din memoriile lui Hoover din 1938, Persons in Hiding (New York: Little, Brown), semnate în numele său de jurnalistul lui preferat, Courtney Riley Cooper.

95 Alice Roosevelt Longworth, Crowded Hours (New York: Charles Scribner’s Sons, 1933), pp. 320–325.

96 Hoover către procurorul general Robert Jackson, 1 aprilie 1941.

97 Reflectând asupra referendumului, Max Bedacht, unul dintre delegaţii de la Bridgman, a scris despre omul sub acoperire al Biroului: „Am făcut cunoştinţă personal cu cea mai demnă de dispreţ creatură cu chip de om, agent provocateur... agenţi de poliţie care instigă la comiterea faptelor care pot fi interpretate drept infracţiuni.” Bedacht însuşi a devenit agent sub acoperire, o legătură principală între comuniştii americani şi spionajul sovietic; în 1932, l-a recrutat pe un tânăr editor al unui ziar marxist, pe nume Whittaker Chambers, ca să slujească Moscova ca spion. Max Bedacht, Underground and Above: A Memoir of American Communism in the 1920s, lucrare nepublicată, Biblioteca Tamiment, Universitatea din New York.

98 St. Joseph [Mich.] Herald Press, 24 august 1922.

99 C.E. Ruthenberg, „Verdictul în cazul Foster, un triumf pentru comunism în Statele Unite”, The Worker, 21 aprilie 1923.

100 William Z. Foster, „Raport privind situaţia sindicatelor din Statele Unite şi Canada”, 16 decembrie 1922, de William Z. Fotser, Arhiva Comintern, f. 515, op. 1, d. 99, I. 1–2.

101 J. Edgar Hoover, On Communism (New York: Random House, 1969), p. 5.

102 Daugherty, Inside Story of the Harding Tragedy, pp. 119–125; Însă Daugherty şi Hoover au înteţit lupta: „Dezordini şi suprimarea lor”. Anexă la Raportul Anual al Procurorului General pentru anul 1922; Washington, pp. 1–25.

103 Daugherty, Inside Story, p. 166. Notele Biroului privind discursul senatorului Borah care cerea eliberarea a 53 de oameni aflaţi încă în închisoare în baza Legii Spionajului au fost arhivate în data de 12 martie 1923.

104 Burton K. Wheeler cu Paul F. Healy, Yankee from the West (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1962), pp. 200–204. În timp ce senatori ca Borah şi Wheeler susţineau recunoaşterea Rusiei, socialiştii americani denunţau sovieticii pentru uciderea inamicilor reali sau imaginari ai statului. Eugene Debs a trimis o telegramă la Kremlin, în noiembrie 1922, spunând: „Protestez împreună cu toate popoarele civilizate, în numele umanităţii noastre comune" împotriva crimelor politice comise de comunişti. Telegrama lui Debs către Lenin, citată în The New York Call, noiembrie 1922.

105 Daugherty, Inside Story, p. 214.

106 Richard A. Whitney, Reds in America (New York: Beckwith Press, 1924), pp. 17–19, 48–54.

107 Russell, Shadow of Blooming Grove, p. 582.

108 Depoziţia lui Crim, Anchetă asupra Onorabilului Harry M. Daugherty, Senatul Statelor Unite, al 68-lea Congres, prima sesiune, vol. 3, p. 257 off.

109 Alpheus Thomas Mason, Harlan Fiske Stone: Pilllar of the Law (New York: Viking, 1956), pp. 147–149.

CAPITOLUL 7

„N-AU ÎNCETAT NICIODATĂ SĂ NE SUPRAVEGHEZE”

Supravieţuirea Biroului – şi renaşterea lui ca serviciu secret de informaţii – s-a datorat iscusinţei politice a lui Hoover, răbdării lui stoice, voinţei lui de fier. În timp, omul a devenit sinonim cu instituţia. Amândoi aveau să reziste tuturor furtunilor politice, pentru tot restul vieţii lui. Hoover nu şi-a pierdut niciodată convingerea că soarta naţiunii depindea de el şi de munca lui. Şi nu şi-a scăpat niciodată din ochi inamicii.

În timp ce Hoover era încă în perioada de probă ca director interimar al Biroului, procurorul general Stone a primit un avertisment din partea unui prieten, Roger Baldwin, şeful Uniunii Americane pentru Libertăţi Civile (ACLU). Baldwin era un aristocrat american al cărui arbore genealogic mergea cu 300 de ani în urmă, până pe Mayflower; fusese anchetat de Birou pentru subversiune politică şi ajunsese la închisoare pentru că se opusese recrutării în Primul Război Mondial. ACLU însăşi fusese creată în 1920, în primul rând pentru a apăra drepturile constituţionale ale oamenilor judecaţi în baza legilor privind spionajul şi răzvrătirea.

Baldwin i-a recomandat insistent lui Stone să studieze un nou raport al ACLU, „Sistemul de spionaj răspândit în

toată ţara şi cu centrul la Departamentul de Justiţie". Acesta acuza Biroul de ascultarea telefoanelor, deschiderea corespondenţei confidenţiale, plantarea de microfoane, intrarea prin efracţie, existenţa unei liste negre politice şi spionarea unor organizaţii legale şi indivizi. ACLU susţinea că Biroul devenise „un sistem de poliţie secretă cu caracter politic" şi preciza că dosarele lui Hoover erau cele care alimentau maşinăria de spionaj – Divizia Generală de Informaţii şi predecesoarea ei, Divizia Radicali, conduceau operaţiunile de spionaj ale Biroului încă din 1919.

Stone a citit raportul cu foarte mult interes. Descria exact acel gen de comportament pe care îl interzisese. I l-a înmânat apoi lui Hoover şi l-a întrebat ce părere are.

Viitorul lui Hoover depindea de meşteşugita şi înfierbântata lui notă de negare, întinsă pe şapte pagini. El a insistat că Biroul investigase doar indivizi „ultraradicali"[110] şi grupuri care încălcau legile federale. Mulţi, dacă nu cei mai mulţi dintre aceştia fuseseră „inculpaţi pentru activităţi duşmănoase la adresa guvernului şi a instituţiilor noastre". Activitatea de după 1919 a Biroului fusese „perfect adecvată şi legală". Biroul nu ascultase telefoanele nimănui şi nu intrase nicăieri. „Biroul are reguli foarte stricte în astfel de privinţe", scria el. ACLU, în schimb, „a sprijinit în permanenţă şi cu constanţă... elementele comuniste", luând libertăţile civile drept un permis pentru infracţiuni. O săptămână mai târziu, pe 7 august 1924, Hoover, Baldwin şi Stone s-au întâlnit pentru o discuţie la Departamentul de Justiţie. Hoover a vorbit cel mai mult, aşa cum făcea de obicei când era confruntat cu o discuţie ce putea să aducă necazuri. El a susţinut, aşa cum a făcut-o întreaga viaţă, că nu a participat de bună voie la raidurile împotriva comuniştilor. L-a asigurat pe Baldwin că zilele spionajului politic trecuseră. A mai spus că Divizia Generală de Informaţii

urma să fie închisă – însă el urma să-i păstreze dosarele, cu excepţia cazului în care Congresul i-ar fi ordonat să le ardă – şi că Biroul avea să se ocupe strict de încălcările legilor federale. Renunţa la propriul lui trecut. Şi a fost extrem de convingător. „Cred că ne-am înşelat”, i-a scris Baldwin lui Stone, câteva zile mai târziu. El le-a spus ziariştilor că Hoover era omul potrivit pentru slujbă. Hoover i-a răspuns cu o notă de mulţumire curtenitoare. Ţelul lui, scria el, era „să plec în fiecare zi de la serviciu ştiind că nu am încălcat în nici un fel drepturile cetăţenilor acestei ţări”[111].

FBI a continuat să-şi infiltreze oamenii în ACLU în timpul acestor schimburi de amabilităţi, ca şi în lunile şi anii ce au urmat. În toamna anului 1924, Biroul păstra un spion în consiliul director al ACLU, subtiliza procesele verbale de la şedinţele acestuia din Los Angeles şi ţinea sub observaţie listele de donatori. La şapte săptămâni după întâlnirea cordială cu Baldwin, Hoover primea rapoarte noi şi detaliate despre strategiile legale ale conducerii ACLU. Arhivele lui au crescut prin adăugarea de dosare despre conducătorii grupului şi susţinătorii cei mai importanţi, printre care şi una dintre cele mai cunoscute femei din lume, Helen Keller, oarbă şi surdă. Dosarul ei a devenit unul dintre cele câteva mii din istoria unică a mişcării americane pentru libertăţi civile, adunată la FBI.

„Nu am ştiut niciodată în ce fel ne urmărea FBI-ul lui Hoover”[112], a spus Baldwin o jumătate de secol mai târziu. „N-au încetat niciodată să ne supravegheze.”

Hoover nu a desfiinţat nici Divizia Generală de Informaţii. Pe hârtie, divizia a dispărut. Dar a rămas esenţa ei vitală, dosarele. Ca să le păstreze secrete, Hoover a creat un sistem cu totul nou de arhivare, numit „Oficial şi confidenţial”. Aceste documente erau păstrate sub

controlul lui. În teorie, arhivele centralizate ale Departamentului de Justiţie erau proprietatea Departamentului Justiţiei şi erau vulnerabile la dezvăluirea în tribunale sau prin citaţii ale Congresului. Dosarele „Oficial şi confidenţial” păstrate de Hoover erau ale lui şi numai ale lui. Vreme de 50 de ani, ele au rămas inviolabila lui ascunzătoare cu secrete. Puterea lui de a spiona activităţile subversive depindea de păstrarea secretului, nu de publicitate. Dosarele confidenţiale erau de departe preferabile titlurilor răsunătoare din ziare. Cu toată primejdia de a fi descoperiţi, Hoover şi Biroul au continuat să-i supravegheze pe comuniştii americani.

„Fiecare secret să fie păstrat”

Procurorul general Stone i-a spus lui Hoover să se limiteze la aplicarea legii. El l-a întrebat pe Hoover, şi nu o singură dată, care erau legile federale în baza cărora era ilegal comunismul. Nu exista nici una. „Activităţile comuniştilor şi ale altor ultraradicali nu au reprezentat, până în momentul de faţă, o încălcare a legislaţiei federale”[113], a scris Hoover pe 18 octombrie 1924. „În consecinţă, Departamentul Justiţiei nu are, teoretic, nici un drept să investigheze astfel de activităţi.”

Biroul de Investigaţii nu avea nici o autorizaţie să se implice în lupta politică. Legea Spionajului din Primul Război Mondial era nulă şi lipsită de conţinut, odată ce războiul luase sfârşit. Rămăsese legea împotriva răzvrătirii, ce data din vremea Războiului Civil, dar aceasta cerea dovada unui plan de folosire a violenţei

pentru răsturnarea guvernului. Biroul nu a reuşit niciodată să demonstreze satisfăcător în faţa vreunei instanţe de judecată că militanţii comunişti din Statele Unite conspirau cu acest scop. O lege încă şi mai veche, Legea Logan din 1790, scotea în afara legii comunicarea conspirativă cu intenţii ostile dintre americani şi o ţară străină. Comuniştii din Statele Unite comunicau, evident, cu Moscova. Dar Congresul nu votase niciodată în favoarea recunoaşterii diplomatice a Uniunii Sovietice – aceasta nu era, aşadar, o ţară din punctul de vedere al justiţiei americane, aşa că Legea Logan era exclusă. Hoover nu avea o lege pe care să o impună. El şi-a forţat autoritatea până la limită şi dincolo de ea, în privinţa anticomunismului.

Şi totuşi, trebuia să se ridice la standardele procurorului general. Pe 10 decembrie 1924, Stone l-a anunţat că trecuse testul. Hoover avea să fie directorul Biroului de Investigaţii.

Fapt remarcabil, în aceeaşi săptămână, Hoover a găsit o bază legală pentru operaţiunile secrete de informaţii vizând stânga americană. Zăcea îngropată într-o lege a bugetului Departamentului Justiţiei, veche de opt ani. În 1916, Administraţia Wilson, cu nou instituita ei vigilenţă la adresa diplomaţilor străini angajaţi în activităţi de spionaj, a început să folosească agenţii Biroului pentru a trage cu urechea la Ambasada Germaniei. Administraţia strecurase în bugetul Departamentului Justiţiei un rând care dădea Biroului dreptul să investigheze „probleme oficiale sub controlul Departamentului Justiţiei şi al Departamentului de stat„[114] [sublinierea ne aparţine]. Proiectul a devenit lege şi prevederile au rămas. Când Congresul a convocat audieri în chestiunea recunoaşterii Uniunii Sovietice, secretarul de stat Charles Evans Hughes i-a cerut lui Hoover să pregătească un raport despre influenţa Moscovei asupra comuniştilor americani. Hoover a răspuns

cu aproape 500 de pagini în care şi-a detaliat convingerea potrivit căreia comunismul sovietic încerca să infiltreze fiecare aspect al vieţii americane.

Hoover susţinea că această continuă controversă diplomatică şi politică îi dădea dreptul să investigheze comunismul din Statele Unite. El a făcut din acea afirmaţie temelia serviciului său secret de informaţii.

Harlan Fiske Stone avansase de-acum la Curtea Supremă, unde a rămas pentru tot restul vieţii, sfârşindu-şi zilele ca judecător principal. Era în continuare cu ochii pe Hoover, iar noul director ştia asta. În aceste condiţii, Hoover s-a conformat directivelor lui Stone. Trebuia să evite chiar şi cea mai firavă bănuială de încălcare a legii, dacă voia să reconstruiască Biroul. „Acest Birou nu-şi poate permite să fie târât într-un scandal public”[115], a scris Hoover într-un mesaj „personal şi confidenţial” trimis tuturor agenţilor speciali în mai 1925. „Ceea ce încerc să fac este să apăr forţa Biroului de Informaţii de criticile din exterior şi de compromiterea reputaţiei sale.”

I-a concediat pe şarlatani şi pe incompetenţi, reducând efectivul Biroului până când a rămas cu mai puţin de 300 de agenţi speciali de încredere. A interzis consumul de alcool în timpul serviciului şi după, în lumina legilor Prohibiţiei. În timp, a introdus rapoarte regulate privind infracţiunile, a format un laborator criminalistic modern, a construit o academie de pregătire şi a alcătuit o arhivă naţională de amprente. Iar în următorul deceniu a menţinut operaţiunile de spionaj la dimensiuni mici şi concentrare maximă.

Riscul de a fi prins spionându-i pe americani era mare. Hoover şi l-a asumat; riscul de a nu-i spiona părea şi mai mare. În tot restul deceniului 1920, Hoover şi Biroul au

urmărit activităţile comuniştilor americani cu ajutorul informatorilor plătiţi, al trădătorilor de partid, al detectivilor din poliţie şi al funcţionarilor de la Departamentul de Stat.

Hoover a investigat mişcarea naţională din 1927, pentru oprirea execuţiei anarhiştilor italieni Sacco şi Vanzetti. Condamnarea lor pentru crimă era văzută ca o înscenare de liberalii din toată ţara, în frunte cu vechiul duşman de moarte al lui Hoover, Felix Frankfurter, care se confruntase cu Hoover direct cu prilejul deportărilor de la Deer Island. El şi-a instruit agenţii „să fie bine informaţi" cu privire la comitetele locale de apărare a lui Sacco şi Vanzetti şi „să mă ţineţi la curent" – dar totodată să aibă grijă ca „fiecare secret să fie păstrat"[116]. Hoover îi suspectase tot timpul pe anarhiştii italieni că ar fi comis atacul terorist cu bombă din 1920 care a vizat cetăţeni americani de vază şi a scăldat Wall Street în sânge. Dar nu a reuşit niciodată să dovedească, iar cazul a rămas deschis pentru totdeauna.

Hoover l-a spionat pe William Z. Foster, eternul candidat prezidenţial al Partidului Comunist, organizatorul sindical favorit al Cominternului în America şi preşedinte al ligii sindicatelor din Educaţie, în cadrul Partidului Comunist. Dosarele FBI din 1927, care detaliau o întâlnire secretă a conducerii Partidului la Chicago şi la New York, raportează hotărârea comuniştilor de a-şi dubla recrutările şi de a se infiltra în rândurile Federaţiei Americane a Muncii. Hoover i-a spus celui mai de încredere confident al său de la Departamentul de Stat că, după cum vedea el lucrurile, comuniştii controlau „totalitatea membrilor tuturor sindicatelor din New York"[117] şi conspirau „să preia conducerea executivă a sindicatelor din această ţară". A intrat în alertă maximă atunci când Foster şi adepţii lui s-au dus la Moscova, în mai 1929. El a consemnat că Stalin

s-a adresat direct delegaţiei americane şi a ţinut dosarul la îndemână pentru tot restul zilelor lui.

„Nu este departe momentul în care în America se va produce o criză revoluţionară”, a spus Stalin. „Faceţi toate eforturile şi folosiţi toate mijloacele ca să fiţi pregătiţi pentru asta, tovarăşi.”

Criza a venit rapid. A început cu crahul de pe Wall Street din noiembrie 1929, a căpătat forţă în timpul Marii Crize economice şi a durat până la cel de-al Doilea Război Mondial.

110 Hoover către Stone, 31 iulie 1924, dosarele FBI, ACLU.

111 în «N-au încetat niciodată să ne supravegheze»: O discuţie între Roger Baldwin şi Alan F. Westin”, Civil Liberties Review 4 (Noiembrie/ Decembrie 1977), p. 25.

112 Ibidem.

113 Hoover către Donovan, 18 octombrie 1924, FBI. Hoover i-a dat acest răspuns superiorului său imediat, proaspăt numitul şef al Diviziei Criminalistice a Departamentului Justiţiei, William J. Donovan, care avea să devină liderul spionajului american în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi „naşul” CIA.

114 Statutul elaborat în 1916 spune: „Procurorul general poate numi oficiali... pentru a detecta şi a pune sub

acuzare infracţiuni împotriva Statelor Unite [şi] pentru a conduce orice alte investigaţii privind probleme oficiale sub controlul Departamentului Justiţiei şi al Departamentului de Stat, aşa cum pot fi conduse de către procurorul general.” Aproape 60 ani mai târziu, procurorul general al preşedintelui Ford, Edward H. Levi, a depus mărturie că acest statut nu rezista în faţa unei investigaţii: „bazele statutare ale operaţiunilor Biroului nu pot fi considerate pe deplin satisfăcătoare.”

115 Whitehead, The FBI Story: A Report to the People (New York: Random House, 1956), p. 71.

116 Hoover către agenţii speciali, 6 august 1927, FBI/FOIA.

117 David Williams, „«N-au încetat niciodată să ne supravegheze»: Supravegherea politică exercitată de FBI, 1924–1936”, UCLA Historical Journal 2 (1981).

CAPITOLUL 8

STEAGURI ROŞII

„Muncitorii din această ţară consideră că Uniunea Sovietică este patria lor, nu-i aşa?”[118] l-a întrebat congresmenul Hamilton Fish din New York pe liderul comuniştilor americani William Z. Foster. „Ei consideră că drapelul Uniunii Sovietice este steagul lor?”

„Muncitorii din această ţară”, a spus Foster, „au un singur steag şi acela este steagul roşu”.

Haosul economic creat de Marea Criză s-a dovedit a fi piatra de temelie pentru mişcarea comunistă. În jur de opt milioane de oameni şi-au pierdut slujbele în 1930. Mii de bănci au dat faliment. Un sfert din liniile de producţie industrială ale naţiunii s-au oprit. Preşedintele Herbert Hoover părea că nu vrea sau nu poate să acţioneze. Congresul a făcut prea puţin sau nimic în ajutor. Partidul Comunist din Statele Unite, cu toate luptele interne sălbatice, a început să câştige sprijin important din partea sindicatelor şi a muncitorilor rămaşi şomeri.

Congresul a răspuns, în 1930, cu prima lui investigaţie oficială privind comunismul american. Comisia Camerei Reprezentanţilor pentru Investigarea Activităţilor Comuniste a fost un spectacol de lungă durată, însă nu un succes. Investigatorii Congresului au fost intoxicaţi încă de la bun început cu documente falsificate, dovezi măsluite şi martori care făceau spectacol.

J. Edgar Hoover a încercat să se ţină la distanţă de cruciada publică avându-l în frunte pe congresmenul Fish, un republican arţăgos, care reprezenta districtul natal al lui Franklin D. Roosevelt, din statul New York. Dar a fost de acord să depună mărturie în faţa comisiei de investigaţie şi a oferit unele dintre voluminoasele lui dosare despre radicalii americani. Hoover a lansat şi un avertisment bine ţintit referitor la forţa propagandei

comuniste, pe care a numit-o un nou instrument de luptă în conflictul armat dintre muncitori şi şefii lor, o luptă de clasă ce putea ameninţa temeliile instabile ale capitalismului american.

Dar a spus că Biroul nu-i putea ataca pe comuniştii americani până când cuvintele revoluţionare n-aveau să fie scoase iarăşi în afara legii de către Congres.

În 1931, când sărăcia adusă de Marea Criză se adâncea şi protestele împotriva guvernului câştigau în intensitate, congresmenul Fish şi-a încheiat audierile într-o stare de furie. Ajunsese la concluzia că „nici un departament al guvernului nostru nu are vreo autoritate sau fonduri repartizate de Congres pentru investigarea comunismului şi nici un departament al guvernului, în particular nici Departamentul Justiţiei, nu ştia nimic despre activităţile revoluţionare ale comuniştilor din Statele Unite. Avem în jur de 100 000 de comunişti la New York şi, dacă şi-ar pune în minte, ar putea să ia cu asalt Casa Albă şi să-l răpească pe preşedinte, fără ca vreun departament al guvernului să ştie ceva despre asta până când ar citi în ziarele din ziua următoare”[119].

Dar Congresul nu i-a dat lui Hoover muniţie proaspătă pentru războiul împotriva comunismului, şi la fel a procedat şi Curtea Supremă. Noul preşedinte al Curţii, Charles Evans Hughes, fostul secretar de stat, făcea parte din aripa progresistă a Partidului Republican. El afirma că până şi comuniştii aveau drepturi civile constituţionale. Preşedintele Curţii Supreme de Justiţie a scris motivarea unei decizii majoritare care anula condamnarea în statul California a tinerei de 19 ani Yetta Stromberg, consilier într-o tabără de vară a Partidului Comunist, care primise cinci ani de închisoare pentru că arbora în fiecare dimineaţă steagul roşu. Curtea Supremă a spus că această

condamnare încălca şi Constituţia, şi Declaraţia Drepturilor. Steagul roşu putea să fluture liber în America.

Congresmenul Fish voia să lovească însă în acest steag. El voia să scoată în afara legii comunismul, şi în teorie, şi în faptă. Voia ca Biroul să reînceapă să lucreze la acest caz, aşa că a trimis după Hoover.

Directorul i-a explicat congresmenului cât de precară era poziţia lui. Dreptul Biroului de a-i spiona pe americani „nu a fost niciodată stabilit prin lege,”[120] i-a spus Hoover lui Fish pe 19 ianuarie 1931. Biroul opera „numai şi numai în baza unei prevederi dintr-o lege a bugetului” – formularea suplă din legea bugetului pe 1916, care afirma că Biroul putea să lucreze pentru Departamentul de Stat. Şi nu era vorba de o chestiune tehnică: limbajul legal strecurat într-un proiect referitor la cheltuieli era doar limbaj, nu era lege în adevăratul sens al cuvântului. În cazul în care Congresul şi Curtea Supremă voiau să scoată comunismul în afara legii, ar trebui să o facă. Dar până atunci, Biroul nu avea nici o putere să investigheze pe faţă comportamentul politic.

De asemenea, Hoover i-a spus procurorului general William D. Mitchell că munca secretă, sub acoperire, era crucială „pentru a ne consolida un cap de pod în cercurile interioare ale comunismului”[121] şi pentru a fi la curent cu „politicile şi propaganda lor secretă, schimbătoare”. Dar „Biroul risca să fie supus la rândul lui celei mai atente investigaţii din toate timpurile” – şi „avea să fie fără îndoială supus unor acuzaţii legate de metodele secrete şi indezirabile de lucru”, a avertizat Hoover. Conform legii, el nu putea investiga acte politice „care din punct de vedere federal nu au fost declarate ilegale şi în legătură cu care nu se pot demara proceduri în justiţie”.

Cu toate acestea, Hoover continua să-i spioneze pe comunişti, bazându-se pe propria lui interpretare a legii şi raportând în secret Departamentului de Stat.

Pe 20 ianuarie 1931 – la o zi după discuţia cu congresmenul Fish, Hoover a trimis o scrisoare celui mai respectat specialist în probleme legate de Rusia de la Departamentul de Stat, Robert F. Kelley, şeful Diviziei Europa de Est. Acesta a rezumat o serie de rapoarte de la secţia din New York a Biroului de Investigaţii, bazate pe activitatea unor informatori confidenţiali din interiorul Partidului Comunist.

Hoover a raportat despre o organizaţie numită Liga Muncitorească a Foştilor Militari – pe care a calificat-o drept „o unitate comunistă activă”[122] a veteranilor americani din Primul Război Mondial. Veteranii cereau guvernului să le plătească un „bonus” promis pentru serviciul lor militar – o plată care nu a fost făcută până în 1945. Grupul „încerca să organizeze un număr impresionant de foşti soldaţi, în vederea unui «Marş al Foamei» până la Washington”, a scris Hoover. „Campania este condusă de Ligă sub îndrumarea Comitetului Central al Partidului Comunist.” Veteranii şi comuniştii îşi uniseră forţele, a spus Hoover, şi plănuiau să organizeze un marş de protest fără precedent.

Raportul informativ al lui Hoover privind evoluţia planurilor pentru Marşul Bonusului a fost profetic. În vara anului 1932, mii de veterani din Primul Război Mondial, şomeri şi zdrenţăroşi, s-au strâns din toată ţara la o demonstraţie împotriva guvernului. Pe una dintre pancartele manifestanţilor scria: ÎN ULTIMUL RĂZBOI AM LUPTAT PENTRU ŞEFI/ÎN URMĂTORUL RĂZBOI VOM LUPTA PENTRU MUNCITORI. În marşul lor spre Washington, mulţi însoţiţi de familii, instalau tabere

sărăcăcioase. Au construit un orăşel de colibe pe Colina Capitoliului, şi-au ridicat corturile pe malul râului Anacostia şi s-au instalat în clădirile federale abandonate.

Pe 28 iulie, preşedintele a chemat trupele – conduse de generalul Douglas MacArthur şi de aghiotantul său, maiorul Dwight D. Eisenhower. Ei i-au întâmpinat pe mărşăluitorii din Armata Bonusului cu tancuri, cavalerie, mitraliere şi infanterie cu baionete şi gaze lacrimogene. Soldaţii generalului MacArthur au dat foc la corturile de pe malul râului; un demonstrant din Armata Bonusului a fost ucis în învălmăşeală. Imaginea armatei Statelor Unite fugărind veterani neînarmaţi cu soţiile şi copiii lor în umbra Capitoliului era o scenă de luptă urbană americană cum nu se mai văzuse din vremea Războiului Civil. Fotografiile din ziare şi jurnalele cinematografice despre reprimare au fost un dezastru politic pentru preşedintele Hoover, care tocmai obţinuse nominalizarea Partidului Republican pentru un al doilea mandat.

Procurorul general Mitchell a anunţat că de vină erau comuniştii. El s-a întors spre J. Edgar Hoover, să-i susţină acuzaţiile. Agenţii Biroului din New York, Chicago şi St. Louis au lucrat luni de zile încercând să dovedească faptul că Partidul Comunist plănuise şi finanţase marşul. Ei s-au infiltrat la şedinţe, au verificat conturi bancare şi i-au urmărit zi şi noapte pe liderii marşului, dar investigaţiile au fost în van. A fost convocat un Mare Juriu care să strângă dovezi că Armata Bonusului fusese o conspiraţie comunistă. Juriul nu a găsit nici una.

Biroul de Investigaţii avea doar câteva sute de agenţi cu experienţă şi devotament faţă de principiile statului de drept, iar dintre aceştia doar câteva zeci erau experimentaţi în tehnici de spionaj şi contraspionaj. Nici Biroul şi nici Hoover nu s-au remarcat prin ceva special.

Dacă americanii ştiau numele directorului, era pentru că preşedintele l-a numit pe Hoover „coordonator al ajutorului federal” în cazul răpirii bebeluşului lui Charles şi Anne Lindbergh, în 1932. Cazul a devenit „crima secolului”, şi căutarea făptaşului avea să dureze doi ani.

„O armată de infractori gata de acţiune”

În ciuda problemelor sociale şi politice provocate de Marea Criză economică – un dezastru naţional în care poporul american ar fi putut urma orice politician care promitea o cale de ieşire – Partidul Comunist era încă slab ca forţă politică, în noiembrie 1932, atunci când americanii au fost chemaţi să aleagă un nou preşedinte. Partidul avea câteva mii de membri, care îşi dedicaseră vieţile lui Stalin şi sovieticilor. Reuşiseră câteva mici cuceriri în rândurile muncitorilor şi ale sindicatelor, iar ideile lor erau din ce în ce mai atrăgătoare pentru intelectualii şi radicalii aduşi la disperare de sistemul politic american.

Războiul împotriva gangsterilor şi războiul împotriva comunismului nu erau însă luptele în care să se angajeze americanii. Aceştia luptau pentru supravieţuire. Tânjeau după un conducător puternic. Erau gata pentru un preşedinte care să instaureze „o dictatură americană bazată pe consimţământul celor guvernaţi”, în cuvintele surprinzătoare ale congresmenului Fish. Alegerea lui Franklin D. Roosevelt era previzibilă din clipa în care fusese nominalizat. FDR era gata să folosească toate puterile pe care i le acorda Constituţia – şi mai mult decât

atât – ca să salveze republica din haosul politic şi economic.

FBI şi-a câştigat locul pe firmamentul guvernământului american în mandatul lui Roosevelt. Dar aproape că l-a pierdut pe Hoover de la conducerea lui. Acesta a supravieţuit la limită transferului de putere.

Preşedintele Roosevelt, care a depus jurământul pe 4 martie 1933, l-a ales pe senatorul Thomas Walsh din Montana în funcţia de procuror general. Walsh fusese una dintre ţintele principale ale spionajului politic întreprins de Biroul de Investigaţii cu un deceniu în urmă, la apogeul erei Harding. El luptase cu Hoover şi cu şefii lui, iar aceştia au ripostat. Şansele ca Hoover să-şi păstreze slujba erau foarte mici. Dar în ajunul învestirii lui Roosevelt, călătorind spre Washington într-un vagon de dormit, împreună cu tânăra lui mireasă, Walsh a murit din cauza unui atac de cord, la vârsta de 72 de ani.

Roosevelt a căutat în grabă un înlocuitor. Secretarul lui de stat, Cordell Hull, l-a recomandat pe Homer S. Cummings, un fost preşedinte al Comitetului Naţional Democrat. Cummings fusese directorul de campanie al lui FDR la Convenţia Democrată din 1932, unde a asigurat sprijinul delegaţilor şi a rostit un însufleţitor discurs de susţinere. Şi mai important, Cummings fusese vreme de zece ani procuror al statului Connecticut şi ştia multe despre impunerea legii din experienţa personală, spre deosebire de mulţi dintre predecesorii lui la Departamentul Justiţiei.

„Suntem angajaţi într-un război acum”, a afirmat procurorul general Cummings într-un discurs rostit în faţa Fiicelor Revoluţiei Americane, în august 1933, „un război cu forţele crimei organizate”[123].

Cummings a întocmit lista „inamicilor publici”, compusă din gangsteri ca John Dillinger, Pretty Boy Floyd, Baby Face Nelson, Bonnie şi Clyde. Cummings a dat Biroului dreptul de a purta arme, de a pune în practică mandate şi de a face arestări. Cummings a conceput, şi Congresul a aprobat un nou cod penal federal, care trecea sub jurisdicţia Biroului infracţiunile de crimă organizată – desfăşurarea unei activităţi criminale interstatale. Dacă fugeai dintr-un stat într-o maşină furată, dacă atacai un agent federal sau furai monedă americană dintr-o bancă – atunci încălcai legea federală. Cummings spera că oamenii lui Hoover aveau să aplice legea acolo unde eşuaseră poliţia locală coruptă şi şerifii de tinichea.

Cummings a cerut Hollywoodului să i se alăture în luptă. Hollywoodul a făcut filmele, iar filmele l-au ajutat pe Hoover să devină o vedetă. Cummings nu putea să joace rolul principal. Arăta ca un şoarece de bibliotecă. Hoover era mult mai potrivit pentru acest rol. El a pozat cu plăcere pentru fotografii publicitare, ţinând un pistol mitralieră sau zâmbind către o starletă. Avea şi numeroase modele cinematografice pentru noul şi strălucitul lui rol. În filmul G-Man, cu James Cagney în rolul unui impetuos agent FBI, era prezentată o audiere în Congres cu un Hoover ficţional depunând mărturie în favoarea programului antiinfracţional al lui Cummings. „Aceste bande vor fi lichidate!” promitea el. „Acesta este un război!”

În următorul an, Hoover a devenit imaginea publică a războiului împotriva crimei organizate, vedeta unui spectacol care a captivat naţiunea americană, un simbol pe scena politică. Apariţiile lui publice, discursurile rostite şi statisticile pe care le-a furnizat Congresului au devenit la fel de dramatice ca şi filmele. El avea să pretindă că 4,3 milioane de americani se alăturaseră „armatei de infractori gata de acţiune” ce ameninţa naţiunea – „ucigaşi, hoţi,

escroci, asasini, tâlhari şi jefuitori de bănci”[124]. Conform acestei cifre, unul din 30 de bărbaţi, femei şi copii din Statele Unite era înarmat, periculos şi liber să dea lovitura. Odată verificate, multe asemenea date s-au dovedit pure invenţii. Dar ele i-au adus lui Hoover publicitate şi putere.

Odată cu noua extindere a autorităţii şi cu reputaţia lui în creştere la scară naţională a venit şi un nume nou pentru instituţia pe care o conducea: Biroul Federal de Investigaţii.

Şi se mai apropia un război – cel împotriva inamicului intern. În acest război nu se putea lupta pe faţă. FDR l-a pus pe Hoover să lupte în cel mai mare secret şi cu cea mai mare putere pe care o putea acorda un preşedinte.

Dincolo de Atlantic, Adolf Hitler îşi instaura dictatura, iar Roosevelt avea să anticipeze curând că într-o bună zi ar putea să fie nevoie să se confrunte direct cu naziştii. De la Kremlin, Stalin cerea recunoaşterea americanilor, dacă Roosevelt şi Senatul aveau să o aprobe, iar Roosevelt şi-a dat seama că Rusia ar putea să fie, într-o bună zi, o fortăreaţă care să i se opună lui Hitler şi trupelor lui de asalt. J. Edgar Hoover era gata să facă orice îi cerea noul lui comandant suprem, împotriva tuturor inamicilor, interni şi externi.

118 Comisia Camerei Reprezentanţilor de Investigare a Activităţilor Comuniste, Investigaţie privind propaganda comunistă, al 71-lea Congres, Sesiunea a 2-a (1930), p. 348.

119 Hamilton Fish Jr., „Ameninţarea comunismului”, The Annals 156 (Philadelphia: American Academy of Political and Social Science, 1931), pp. 54–61.

120 Notă privind o convorbire telefonică dintre J. Edgar Hoover şi congresmenul Fish, 19 ianuarie 1931, citată în „Contraspionajul între cele două războaie mondiale”, CI Reader, National Counterintelligence Executive.

121 Hoover către procurorul general Mitchell, 2 ianuarie 1932, citat în „Contraspionajul între cele două războaie mondiale”, CI Reader, National Counterintelligence Executive.

122 Hoover către Kelly, 20 ianuarie 1931, citat în „N-au încetat niciodată să ne supravegheze”.

123 Cummings, citat în Kenneth O’Reilly, „A New Deal for the FBI: The Roosevelt Administration, Crime Control, and National Security”, Journal of American History 69, nr. 3 (1982).

124 Avertismentul lui Hoover despre 4,3 milioane de infractori în libertate a fost dezvăluit, deşi discret, într-un raport către Senat al Brookings Institution, inclus în Investigaţie privind agenţiile executive ale Guvernului, al 75-lea Congres, prima sesiune (1937).

II

J. Edgar Hoover şi preşedintele Roosevelt la începutul războiului împotriva duşmanului din interior, 1934.

CAPITOLUL 9

SPIONAJUL

Preşedintele Roosevelt i-a transmis lui Hoover primele ordine de luptă pe 8 mai 1934. FDR a spus că vrea „o investigaţie foarte atentă şi cuprinzătoare”[125] a fascismului american.

Preşedintele voia ca agenţii şi admiratorii lui Adolf Hitler să fie investigaţi pe toate fronturile. Cine erau aceştia? Cât de puternici erau? În ce măsură reprezentau ei o ameninţare? Existau nazişti activi în misiunile diplomatice germane? Îşi cumpăra Germania influenţă pe Wall Street? Existau agenţi secreţi şi fonduri secrete sub controlul lui Hitler pe teritoriul Statelor Unite?

Hitler reprezenta deja o ameninţare pentru aliaţii din Europa ai Americii. FDR şi Hoover ştiau amândoi foarte bine ce făcuseră agenţii secreţi ai Germaniei ca să încerce să submineze şi să saboteze Statele Unite în timpul Primului Război Mondial. Acum Hoover avea ordine să servească drept centralizator şi filtru pentru toate dovezile pe care le avea Guvernul Statelor Unite. Obiectivul nu erau procesele în instanţă. Preşedintele voia informaţii.

Hoover s-a mişcat încet şi precaut pe terenul antifascismului, fără entuziasmul nestăvilit pe care îl arătase în lupta împotriva comunismului. A emis

instrucţiuni atent formulate către toţi agenţii lui de teren, ordonând „aşa-numite investigaţii informative” privind mişcarea fascistă americană. Alegerea cuvintelor era foarte potrivită. În următorii doi ani, munca Biroului s-a limitat în general la compilarea dosarelor primite de la poliţiile locale şi statale, monitorizarea adunărilor publice şi strângerea de tăieturi din ziare. Biroul ţinea sub observaţie asociaţii ce fluturau zvastici, cum era Liga Germano-Americană (fondată cu sprijinul producătorului de maşini Henry Ford), şi grupări fasciste interne, ca de pildă Cămăşile Argintii. S-a făcut remarcată şi mult mediatizata retorică de dreapta a unor grupuri ca Liberty Lobby şi părintele Charles Coughlin, predicatorul antisemit de la radio, care devenea tot mai popular. FBI a aruncat o privire până şi asupra unei organizaţii numite Comitetul Naţional Împotriva Comunismului. Dosarul de la FBI al lui Adolf Hitler era însă plin mai degrabă cu ameninţări fanteziste cu moartea la adresa dictatorului.

Hoover a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să îndrepte iarăşi atenţia lui Roosevelt asupra războiului împotriva comunismului. La începuturile mandatului lui Roosevelt, după un deceniu de dezbateri, Statele Unite au recunoscut oficial Uniunea Sovietică. Acest fapt i-a permis lui Stalin să deschidă o ambasadă şi consulate în Statele Unite; unde erau diplomaţi, acolo erau şi spioni. Congresul votase Legea Naţională a Relaţiilor de Muncă, în baza căreia muncitorilor le era permis să se organizeze. Între 1930 şi 1936, Partidul Comunist şi-a mărit de patru ori efectivul, ajungând la 30 000 de membri. Militanţii de stânga americani începeau să se înroleze voluntari ca să lupte cu forţele fasciste în Spania.

Hoover considera aceste evoluţii prevestitoare de rele. El a cerut o întrevedere între patru ochi cu preşedintele.

Pe 24 august 1936, Roosevelt l-a invitat pe Hoover la Casa Albă. De-a lungul preşedinţiei sale, Roosevelt a refuzat sistematic să păstreze relatări scrise ale întrevederilor cruciale, în special în probleme ce ţineau de informaţii secrete. Există o singură consemnare a acestei discuţii – cea a lui Hoover.

Roosevelt voia să vorbească despre „activităţile subversive din Statele Unite, în particular fascismul şi comunismul”[126] şi voia „o imagine de ansamblu” asupra influenţei acestora în politica şi economia naţiunii, potrivit notelor lui Hoover. Dar Hoover a continuat să se concentreze asupra investigaţiilor permanente ale FBI privind comunismul în America. El l-a avertizat pe preşedinte că sindicatele muncitorilor portuari de pe Coasta de Vest erau preluate de comunişti, că aceiaşi comunişti aveau planuri cu sindicatele din industria minieră şi cu rezervele de cărbune ale naţiunii, dar şi că aveau o mare influenţă asupra presei, prin Newspapers Guild (Sindicatul Ziarelor).

„I-am spus”, a consemnat Hoover, „că planul comuniştilor era să preia controlul asupra acestor trei grupuri şi că prin asta aveau să fie capabili să paralizeze ţara... să oprească transporturile de mărfuri... să stopeze activitatea industriei... şi să împiedice publicarea oricăror ziare”. Hoover a mers mai departe, afirmând că se încearcă infiltrarea comuniştilor chiar în guvern, prin intermediul Comisiei Naţionale pentru Relaţii de Muncă.

Hoover i-a spus apoi preşedintelui că FBI avea nevoie de o reînnoire a autorizării pentru desfăşurarea de operaţiuni secrete de informaţii. El a citat regulamentul din 1916, în baza căruia Departamentul de Stat conferise Biroului atribuţii în domeniul informaţiilor secrete.

FDR l-a chemat pe secretarul de stat Cordell Hull, şi cei trei s-au întâlnit la Casa Albă în ziua următoare, pe 25 august 1936. Preşedintele a spus că, de vreme ce ameninţarea era internaţională, şi „comunismul, în particular, era direcţionat de la Moscova”, secretarul de stat ar trebui să-i dea lui Hoover aprobarea să înceapă să-i vâneze pe spionii sovietici din America.

Nu a venit nimic în scris, nici de la preşedinte, nici de la Departamentul de Stat. Hoover nu a consemnat termenii exacţi ai conversaţiei. La FBI circulă legenda că Hull s-a întors spre Hoover şi i-a spus: „Dă-i drumul şi investighează-i pe nemernici.”

Hoover avea acum un ordin deschis de la preşedinte, să deruleze operaţiuni secrete de informaţii împotriva inamicilor Americii. Tot restul vieţii sale, el avea să invoce autoritatea căpătată în acea zi.

Ordinul lui a plecat imediat către toţi agenţii FBI din teren: „Obţineţi din toate sursele posibile informaţii despre activităţile subversive întreprinse în Statele Unite de comunişti, fascişti, precum şi de reprezentanţii sau susţinătorii altor organizaţii sau grupuri care susţin doborârea sau înlăturarea guvernului Statelor Unite prin metode ilegale.” Hoover a încercat să-şi coordoneze activitatea de spionaj cu armata, cu marina şi cu Departamentul de Stat, aşa cum făcuse şi în zilele fierbinţi ale marilor raiduri împotriva Roşiilor.

FBI a pornit să investigheze fiecare membru al Partidului Comunist şi pe afiliaţii lor, odată cu liderii mişcărilor fasciste şi antifasciste din Statele Unite. A pornit pe urmele liderilor de sindicat cu vederi de stânga din industria mineritului, a transporturilor navale, din oţelării, de la ziare şi din industria uşoară. A încercat să depisteze

comunişti în şcoli şi universităţi, în guvernul federal şi în forţele armate. Hoover le-a ordonat agenţilor lui să recruteze noi informatori şi să scrie noi rapoarte despre personajele subversive importante. El a început să clasifice „activităţile subversive” din conducerile mai largi ale vieţii politice şi economice din Statele Unite.

„Oameni plini de zel”

Cu noua autoritate dată de preşedinte, Hoover a readus la viaţă una dintre cele mai valoroase tehnici ale FBI de culegere a informaţiilor: interceptarea convorbirilor telefonice.

Guvernul urmărea transmisiunile pe fir de când au apărut fire de interceptat. Spionii din ambele armate ascultau linii de telegraf, în timpul Războiului Civil. De decenii întregi secţiile de poliţie şi detectivii particulari înregistrau în secret conversaţii. Sub autoritatea preşedintelui Wilson, guvernul a preluat operarea liniilor de telefonie în timpul Primului Război Mondial. Biroul ascultase nenumărate persoane în timpul anilor plini de ilegalităţi de după război – şi nu doar comunişti, ci şi senatori, congresmeni şi judecători.

Iar acum ascultarea telefoanelor era legală – câtă vreme se făcea în secret.

Curtea Supremă trasase o limită foarte fragilă într-un caz din 1928, Olmstead vs. SUA, la o a cincea decizie în care judecătorul William Howard Taft, fost preşedinte al Statelor Unite, dăduse votul decisiv. Roy Olmstead era un contrabandist de alcool din Seattle; agenţii prohibiţiei de la Departamentul de Finanţe îi ascultaseră telefonul. Avocaţii lui au argumentat că instalarea în secret a unor dispozitive de interceptare pentru a strânge dovezi încălca prevederile celui de-al Patrulea Amendament, privind protecţia împotriva încălcării proprietăţii, a percheziţiilor şi a confiscărilor ilegale.

În cazul Olmstead, majoritatea a decis că guvernul avea dreptul să acţioneze astfel: „Un standard care ar interzice strângerea de dovezi, dacă sunt obţinute printr-un comportament contrar eticii al oficialilor guvernului, ar provoca suferinţă societăţii şi ar da infractorilor o imunitate mai mare decât până acum.”

Minoritatea, condusă de judecătorul Louis Brandeis şi de fostul şef al lui Hoover, judecătorul Harlan Fiske Stone, şi-a manifestat public dezacordul puternic. „Cel mai mare pericol la adresa libertăţii zace în încălcările insidioase comise de oameni plini de zel, bine intenţionaţi, dar lipsiţi de înţelegere”[127], a avertizat Brandeis.

„Infracţiunea este contagioasă”, scria acesta. „Dacă guvernul începe să încalce legea, dă naştere la dispreţ faţă de lege; îl invită pe fiecare cetăţean să asculte doar de propria lege; invită la anarhie. Să declari că, în administrarea legii penale, scopul scuză mijloacele – să declari că guvernul poate comite infracţiuni pentru a obţine condamnarea unui anumit infractor – ar atrage urmări teribile.”

Brandeis a comparat ascultarea telefoanelor şi plantarea de microfoane cu „ordonanţele” şi „mandatele generale” de care se foloseau britanicii pentru a percheziţiona locuinţele coloniştilor americani înainte ca războiul de independenţă să creeze Statele Unite: „Ca mijloace de spionaj, ordonanţele şi mandatele generale nu sunt decât instrumente firave ale tiraniei şi opresiunii în comparaţie cu interceptarea telefoanelor.” Şi, foarte iscusit, a scos în evidenţă că o interceptare era în realitate infinită: „Ascultarea liniilor telefonice ale unui individ implică şi ascultarea telefoanelor tuturor persoanelor pe care acesta le poate suna sau care l-ar putea suna.” Oamenii lui Hoover ştiau foarte bine acest lucru.

La şase ani după cazul Olmstead, în 1934, Congresul a adoptat Legea Comunicaţiilor, o lege care interzicea interceptarea convorbirilor telefonice şi dezvăluirea conţinutului acestora. Legislatorii credeau că au făcut din interceptarea telefoanelor o infracţiune. Dar îi lăsaseră lui Hoover o portiţă. El a interpretat „dezvăluirea” în stil avocăţesc, considerând că interceptarea nu era ilegală dacă informaţia nu era folosită ca dovadă la tribunal. Aşadar, dacă era secretă, era legală. În consecinţă, FBI a folosit interceptări ori de câte ori a autorizat Hoover. Interceptarea telefoanelor, plantarea de microfoane şi intrările prin efracţie au devenit Sfânta Treime a operaţiunilor de informaţii desfăşurate de FBI, începând din anii 1930. Hoover credea că acestea erau instrumente esenţiale pentru a apăra Statele Unite de spioni şi de sabotori. Preşedintele Roosevelt ştia că asemenea metode erau practica standard în jocul dintre naţiuni.

În cele mai înalte cercuri ale puterii de la Washington, oamenii au început să fie conştienţi că Hoover ar putea să asculte conversaţii private. Această senzaţie de omniprezenţă a FBI era cea care stătea la baza puterii lui. Într-o investigaţie din 1936 a unor presupuse scurgeri de

informaţii privind deciziile Curţii Supreme, FBI a urmărit telefonul de acasă al unui funcţionar al Curţii. Preşedintele Curţii Supreme de Justiţie, Charles Evans Hughes, bănuia că Hoover plantase microfoane în sala în care se strângeau judecătorii ca să decidă cazurile. Dacă trebuia să fii atent la ce vorbeşti în sălile de la Curtea Supremă, însemna că vremurile s-au schimbat.

„Cât de nepregătiţi suntem”

În 1937, Hoover a început să înţeleagă că FBI nu se putea compara cu un serviciu de spionaj experimentat din străinătate. El şi-a dat seama – prea târziu, spre marele lui necaz – că sovieticii, germanii şi japonezii spionau de ani de zile pe şantierele navale, în fabricile de avioane şi la bazele militare ale Americii, precum şi în cadrul manevrelor din oceanele Atlantic şi Pacific.

Această înţelegere a venit cu ajutorul spărgătorilor de coduri din armată. Serviciul de Informaţii prin Interceptarea Semnalelor (SIS) din cadrul armatei se ocupa cu interceptarea comunicaţiilor radio din străinătate. Criptanaliştii marinei militare încercau să spargă codurile şi cifrurile militare ale japonezilor, atenţi mai ales la un potenţial atac în Pacific; aveau o înţelegere secretă cu RCA, Radio Corporation of America, de la care primeau copii ale traficului telegrafic japonez.

Eforturile încununate uneori de succes ale marinei au permis FBI să aresteze primul american ce avea să fie

judecat şi condamnat pentru spionaj de la sfârşitul Primului Război Mondial. Investigaţia a început când un criptanalist al marinei, Aggie Driscoll, a remarcat un cuvânt bizar într-un mesaj radio japonez: „TO-MI-MU-RA”. Cuvântul mura înseamnă „oraş”, dar poate însemna şi „fiu”. Gândind cu voce tare, Aggie a făcut legătura cu numele „Thompson”. Perspicacitatea ei le-a permis agenţilor FBI să-l aresteze pe Harry Thompson, fost capelan la marină şi spion pentru comandorul Toshio Miyazaki, ofiţer al marinei imperiale japoneze, care studia limba engleză în California. Thompson vânduse Japoniei arme ultrasecrete şi informaţii de inginerie navală.

Spargerea codurilor a dus totodată la condamnarea lui John Farnsworth, absolvent al Academiei Navale, fost locotenent-comandor şi alcoolic fără speranţă, care fusese dat afară pentru comportament necorespunzător. Farnsworth pierdea vremea în jurul bazelor militare de pe ţărmul Pacificului, fluturând teancuri de bancnote, făcând cinste prin baruri şi chestionându-şi foştii colegi din marină despre coduri, arme şi planuri ale navelor de luptă. Marina a predat cazul către FBI. În 1937, Farnsworth a fost arestat, judecat şi condamnat pentru că a vândut secrete Japoniei pentru 20 000 de dolari.

Aceste cazuri păleau însă în comparaţie cu prima mare investigaţie de spionaj internaţional derulată de FBI: cazul Rumrich.

„Spioni nazişti în America”

În ziua de Sfântul Valentin, pe 14 februarie 1938, Hoover era în concediu la Miami. Ţinea încă doliu după mama lui, împreună cu care locuise toată viaţa. Avea 43 de ani şi îşi căuta o casă nouă. Era totodată pe cale să-şi publice prima carte, Persons in Hiding, o relatare sub pseudonim a unora dintre cazurile de gangsteri prinşi de FBI. Când a auzit pentru prima dată de arestarea lui Guenther Rumrich, într-un telefon primit de la sediul central, Hoover a avut semne de întrebare serioase cu privire la detaliile acestui caz. Povestea era mult mai ciudată decât istorisirile lui despre lupta împotriva infractorilor.

Un ofiţer superior din spionajul britanic, Guy Liddell, avertizase Ambasada Statelor Unite la Londra despre o reţea nazistă de spioni din Statele Unite. Câteva zile mai târziu, un funcţionar de la Biroul Paşapoarte din New York al Departamentului de Stat a primit un telefon. Apelantul s-a prezentat drept Cordell Hull, secretarul de stat. El i-a ordonat funcţionarului să ducă 35 de paşapoarte în alb la hotelul McAlpin, din Manhattan.

Poliţia din New York l-a arestat pe Guenther Rumrich când a venit să ridice pachetul cu paşapoarte. I-au percheziţionat camera şi au găsit o notiţă despre un complot ce viza furtul planurilor militare americane de apărare a coastei atlantice.

Rumrich, fiul unui diplomat austriac, în vârstă de 26 de ani şi cu un caracter slab, era cetăţean american, dezertor din armata americană şi, după cum mărturisise de bunăvoie, spion pentru serviciul de informaţii al armatei germane, Abwehr.

Hoover l-a desemnat la conducerea anchetei pe un agent vedetă al FBI, Leon Turrou. Acesta era unul dintre cei mai mediatizaţi oameni ai lui Hoover: cultivase relaţii cu toţi

reporterii din New York. El a văzut în cazul Rumrich o cale spre faimă şi avere. În aprilie 1938, când Turrou ar fi trebuit să pregătească prezentarea cazului în faţa unui mare juriu federal, la New York, el se întâlnea în toiul nopţii cu reporterul unui ziar, pregătind o serie de povestiri la persoana întâi care urmau să apară în foileton în New York Post şi să fie publicate apoi într-o carte cu fapte eroice (şi pe jumătate inventate) din lupta lui împotriva infractorilor, intitulată Spionii nazişti în America.

Turrou aflase că operaţiunea de spionaj germană se derulase în voie ani de zile în America; unii dintre membrii săi furau tehnologii militare americane încă din 1927. Şeful reţelei era dr. Ignatz Griebl, un medic din Manhattan şi personaj public care conducea un grup politic declarat pronazist, numit Prietenii Noii Germanii. În două luni, cu ajutorul lui Rumrich, FBI a identificat 18 membri ai reţelei, atât germani, cât şi americani, care furaseră planurile şi specificaţiile tehnice pentru o nouă generaţie de avioane de luptă şi distrugătoare americane. Reţeaua distribuia totodată fonduri de la Berlin către Liga Germano-Americană în continuă dezvoltare şi către membrii miliţiilor naziste americane, al căror număr era de ordinul zecilor de mii.

S-ar fi putut face un film grozav. Dar Turrou a făcut o greşeală. El i-a spus fiecăruia dintre cei 18 membri ai reţelei de spioni a Abwehrului că aveau să fie citaţi să apară în faţa marelui juriu pe 5 mai 1938. 14 dintre ei au fugit imediat din Statele Unite, unii urcând clandestin la bordul navelor de pasageri ai căror căpitani şi stewarzi erau agenţi ai serviciilor secrete germane. Rumrich, care îşi recunoscuse vina ca parte a unei înţelegeri încheiate cu guvernul, a rămas la New York, ca şi alţi trei membri de mai mică importanţă ai reţelei. Dr. Griebl din Abwehr a apărut la Berlin – unde, după cum îi scria lui Hoover, cu

părere de rău, şeful filialei din New York a FBI, el şi colegii săi spioni „probabil că nu se mai opresc din râs la eforturile noastre de a aduce cazul în instanţă”[128]. Cazul a fost pur şi simplu distrus. Când Turrou a depus mărturie la procesul suspecţilor rămaşi, a fost descris ca un mincinos patologic.

Cazul a făcut ca FBI să ajungă de râsul tuturor. Aceasta era cea mai mare temere a lui Hoover.

„Cel mai înalt grad de secretizare”

Japonezii şi germanii nu erau singurii agenţi secreţi străini care spionau în America. La momentul în care Rumrich intra în închisoare pentru doi ani, la Los Angeles era arestat un agent sovietic, Mihail Gorin. În primul caz de acest gen, sovieticii erau acuzaţi că recrutează spioni din rândurile militarilor americani. Cârtiţa lucra pentru Oficiul de Informaţii al Marinei – cea mai bună sursă a lui Hoover pentru secrete privind spionajul extern.

Preşedintele Roosevelt s-a declarat indignat. El a ţinut să sublinieze „cât de nepregătiţi suntem să facem faţă activităţilor de spionaj care au loc la noi în ţară”. Preşedintele a mai spus: „Doar prin întărirea serviciilor noastre de informaţii putem combate cu succes activităţile agenţilor străini.”

Pe 14 octombrie 1938, Hoover le-a transmis preşedintelui şi procurorului general o propunere îndrăzneaţă privind crearea unui imens serviciu de informaţii sub controlul lui[129]. Planul însemna o uimitor de ambiţioasă acumulare de putere într-o naţiune în care puţini erau pregătiţi pentru următorul război.

Hoover avea 587 de agenţi în FBI. A propus să mai fie angajaţi încă 5 000. El avea să preia serviciile vamale şi pe cele de imigraţie. De asemenea, avea să conducă şi Comisia Federală de Comunicaţii, care controla reţelele naţionale şi internaţionale de radio, sistemele de telefonie şi telegrafie. El avea să fie responsabil cu securitatea fiecărei fabrici care deţinea un contract guvernamental şi a fiecărei unităţi de cercetare militară. El urma să supervizeze emiterea de paşapoarte şi de vize de către Departamentul de Stat. El urma să aibă puterea de a ancheta pe oricine din Statele Unite care era bănuit că ar fi agent străin.

Hoover a propus ca toate acestea să fie făcute în secret, prin ordin al preşedintelui.

„Cel mai înalt grad de secretizare” era necesar „pentru extinderea actualei structuri a activităţii de informaţii”, a scris Hoover într-un memorandum trimis preşedintelui pe 20 octombrie 1938. Scopul era „evitarea criticilor şi a obiecţiilor pe care le-ar putea atrage o asemenea extindere”.

Spionajul era un cuvânt „respingător pentru poporul american”, a continuat Hoover. „În consecinţă, n-ar fi de dorit să căutăm introducerea vreunei legi speciale, care ar atrage atenţia asupra faptului că a fost propusă pentru a dezvolta o activitate de contraspionaj specială, de amploare.”

Pe 2 noiembrie 1938, preşedintele l-a chemat pe Hoover la Casa Albă. Încă o dată, singurul document privitor la discuţie este nota secretă a lui Hoover. Acesta a scris: „Mi-a spus că a aprobat planul pe care l-am pregătit.”[130]

Dar Hoover a descoperit că, în exercitarea puterii, secretizarea era o armă cu două tăişuri.

125 Notă a lui Hoover asupra discuţiei, 10 mai 1934.

126 Notele lui Hoover, 24 şi 25 august 1936.

127 Olmstead v. U.S., 227 U.S. 438 (1928).

128 Vetterli către Cartierul general al FBI, 25 iulie 1938, citat în Raymond J. Batvinis, The Origins of FBI Counterintelligence (Lawrence: University Press of Kansas, 2007), p. 32. Redarea cazului Rumrich se bazează pe cercetările lui Batvinis, un fost agent de contrainformaţii al FBI, a cărui relatare este prima descriere completă şi directă a chestiunii.

129 Planurile lui Hoover pentru spionaj şi contraspionaj se regăsesc în două documente importante: „Activitatea, rolul, organizarea Biroului Federal de Investigaţii în timp de război”, 14 octombrie 1938; şi memorandumul lui Hoover, având anexată o scrisoare de la Cummings către Roosevelt, din 20 octombrie 1938. Documentele sunt citate în Batvinis, Origins, respectiv „Contraspionajul în perioada interbelică”, şi împreună reprezintă o bază pentru considerarea lui Hoover drept adevăratul părinte fondator al spionajului centralizat în Statele Unite.

[130 Memorandumul lui Hoover, 7 noiembrie 1938.]

CAPITOLUL 10

JONGLERUL

Aşa cum era deseori cazul cu ordinele secrete date de Roosevelt de la Casa Albă, exista o capcană.

„Sunt un jongler, nu las niciodată dreapta să ştie ce face stânga”[131], a spus odată FDR despre strategiile lui de guvernare. „Pot să am o politică pentru Europa şi una diametral opusă pentru America de Nord şi de Sud. Pot să fiu cu totul inconsecvent şi, mai mult, sunt cât se poate de dispus să induc în eroare şi să spun neadevăruri dacă asta mă va ajuta să câştig războiul.”

Preşedintele nu a spus nimănui că „aprobase planul” propus de Hoover pentru imensa creştere a puterii FBI. În plus, preşedintele nu i-a dat lui Hoover nici banii, nici oamenii ceruţi de acesta. FDR a umblat la rezerva lui secretă de fonduri ale Casei Albe ca să-i dea pe ascuns lui Hoover 600 000 de dolari, o creştere cu zece procente a bugetului autorizat de Congres. Acest mic impuls i-a permis lui Hoover să angajeze 140 de agenţi speciali noi, cu 4 860 mai puţin decât efectivul pe care îl ceruse.

Dar după luni de luptă, Hoover a obţinut un nou ordin prezidenţial, care îi dădea într-o anumită măsură autoritatea pe care şi-o dorea. A fost nevoie să-şi folosească toată puterea de convingere pe lângă preşedinte şi pe lângă noul procuror general, Frank Murphy, al cărui mandat a început pe 1 ianuarie 1939. Murphy era al optulea procuror general sub care servise Hoover; directorul era de acum foarte priceput în a-i spune noului său şef ceea ce credea că voia acesta să audă. Murphy avea o fixaţie cu libertăţile civile; Hoover a trebuit să îl convingă că era esenţial ca FBI să controleze activitatea de informaţii, pentru a evita haosul şi comportamentul neconstituţional ce caracterizaseră în trecut raidurile împotriva comuniştilor.

Pe 26 iunie 1939, FDR a dat o directivă secretă care însărcina FBI, spionajul militar şi spionajul marinei, laolaltă, cu toate investigaţiile legate de spionaj, contraspionaj şi sabotaje[132]. Hoover şi omologii lui militari aveau să se întâlnească săptămânal la sediul FBI ca să-şi coordoneze activităţile, în prezenţa unui înalt funcţionar de la Departamentul de Stat pe post de consultant. Conferinţa lor a devenit cunoscută drept Comitetul Interdepartamental de Informaţii. Hoover era preşedintele lui permanent, întrucât şefii serviciilor militare se schimbau o dată la doi ani. Directiva a făcut din Hoover un adevărat ţar al spionajului american, tocmai când al Doilea Război Mondial cuprindea Europa.

Războiul a izbucnit înainte ca vara să se sfârşească. Pe 1 septembrie 1939, armatele lui Hitler au invadat Polonia şi au început războiul de cucerire. Două zile mai târziu, Franţa şi Marea Britanie au declarat război Germaniei. Hitler şi Stalin îşi încheiaseră deja pactul de neagresiune; spre şocul celor mai mulţi dintre cei cu vederi de stânga şi liberale din Statele Unite, comuniştii de la Moscova făcuseră pace cu naziştii de la Berlin. Înţelegerea lor i-a

dat Germaniei libertatea de a ataca spre est în Europa, fără să se teamă de Armata Roşie.

Naziştii aveau să vireze curând spre vest, către Atlantic. Japonia făcuse ravagii în China şi căuta acum un război mai amplu, în Pacific. Nimeni nu ştia dacă sau când războiul avea să cuprindă şi Statele Unite.

FDR a proclamat oficial neutralitatea Statelor Unite. Dar în septembrie 1939 a început să-i susţină pe britanici, trimiţând nave de lupte şi oferind acces la informaţii, ca să contracareze spionajul şi subversiunea Puterilor Axei în Statele Unite, pentru a încerca să ghicească dinainte care avea să fie următorul pas al sovieticilor – şi pentru a ţine sub supraveghere inamicii de acasă, cu ajutorul lui J. Edgar Hoover.

Relaţia dintre preşedinte şi director evoluase de acum într-una de încredere, bazată pe înţelegerea reciprocă a puterilor fiecăruia. Hoover avea un respect plin de reverenţă pentru preşedinţie. Chiar dacă preşedintele nu i-a dat chiar toată autoritatea pe care a cerut-o, i-a oferit suficientă, iar Hoover era recunoscător pentru ceea ce primise. FDR avea multă consideraţie pentru rezultatele operaţiunilor secrete. Chiar dacă spionajul nu i-a dezvăluit toate secretele pe care le-ar fi vrut, preşedintele era foarte mulţumit de ceea ce îi livra Hoover.

Spre uriaşa satisfacţie a lui Hoover, pe 6 septembrie 1939, la cinci zile după începutul războiului în Europa, FDR a făcut o declaraţie publică adresată poporului american. Extinzând ordinul secret pe care îl dăduse mai înainte, preşedintele a spus că FBI avea „să preia investigaţiile în probleme legate de spionaj”[133]. El a ordonat fiecărui organ însărcinat cu aplicarea legii din Statele Unite să predea către FBI „orice informaţie obţinută care are legătură cu

spionajul, contraspionajul, sabotajul, activităţile subversive şi încălcările legii neutralităţii". FDR a spus că voia „să apere ţara... de unele dintre lucrurile care s-au întâmplat aici în 1914, în 1915, în 1916 şi la începutul lui 1917, înainte să intrăm în război".

Toţi cei de la putere – preşedintele, judecătorii de la Curtea Supremă, procurorul general şi colaboratorii lui apropiaţi, precum şi Hoover însuşi – îşi aminteau explozia de la Black Tom, din 1916. Nu uitaseră nici raidurile împotriva comuniştilor, din 1920. Însă de data aceasta, a asigurat procurorul general naţiunea, libertăţile civile ale americanilor erau pe mâini bune.

„În urmă cu 20 de ani s-au făcut lucruri inumane şi crude în numele justiţiei"[134], a spus el presei. „Nu vrem să se întâmple şi astăzi astfel de lucruri, pentru că întreaga activitate este localizată acum la FBI." Murphy a spus: „Nu cred că, pentru a-şi apăra interesele naţionale, o democraţie trebuie neapărat să devină altceva decât o democraţie. Sunt convins că dacă treaba este făcută corect – dacă apărarea împotriva agresiunii interne este pregătită cu grijă – poporul nostru nu va trebui să îndure lucrurile tragice care s-au întâmplat în alte părţi ale lumii şi pe care le-am văzut, chiar dacă la o scară mai redusă, şi în ţara libertăţii. Putem preveni şi face public abuzul de libertate prin sabotaje, dezordini şi violenţă, fără să distrugem libertatea însăşi."

„Catastrofe dezastruoase"

Hoover nu avea timp pentru declaraţii sentimentale despre libertăţile civile. El era deja în război şi a cerut trei arme noi, în arsenalul lui.

În primul rând, Hoover voia legi mai puternice împotriva subversiunii. Le voia, de fapt, de 20 de ani. Şi le-a primit. În Congres începuseră deja audierile privind o reglementare ce avea să fie cunoscută în cele din urmă drept Legea Smith. Ea se referea, iniţial, la amprentarea şi înregistrarea străinilor. Până în momentul în care a fost adoptată, s-a dezvoltat devenind prima lege împotriva răzvrătirii în vreme de pace din America de după secolul al XVIII-lea. Legea Smith includea cele mai dure restricţii federale impuse libertăţii de exprimare în toată istoria americană: scotea în afara legii vorbele şi ideile privind răsturnarea guvernului, şi făcea din apartenenţa la o organizaţie ce avea această intenţie o infracţiune federală.

În al doilea rând, Hoover a reintrodus şi a întărit practica păstrării unor liste cu potenţiali inamici, care să fie arestaţi şi închişi când avea să înceapă războiul. Mecanica alcătuirii acestor liste semăna mult cu munca făcută de Hoover la Biroul pentru Inamici Străini în timpul Primului Război Mondial.

Pe 6 decembrie 1939, Hoover a semnat un ordin „personal şi confidenţial” către fiecare agent FBI din subordinea lui, intitulat „Securitatea internă”. Le ordona tuturor să pregătească o listă de persoane – americani şi străini deopotrivă – care ar trebui să fie închişi în numele securităţii naţionale. Hoover se gândea la comunişti şi socialişti, fascişti adepţi ai lui Hitler, indivizi „projaponezi”, ca şi oricare alţii pe care oamenii lui îi credeau capabili de luptă politică. Voia numele inamicilor statului. Alcătuirea listei a căpătat numele de Program de Luare în Custodie.

În al treilea rând, Hoover voia să asculte telefoanele în voie. Dar în calea lui a apărut un obstacol aparent insurmontabil. Pe 11 decembrie 1939, Curtea Supremă, răsturnându-şi propria hotărâre, a decis că interceptările făcute de guvern erau ilegale.

Statele Unite vs. Nardone a aruncat în luptă guvernul împotriva gangsterilor. Acuzarea se baza masiv pe transcrierile celor 500 de convorbiri telefonice interceptate. Avocaţii apărării au invocat însă Legea Comunicaţiilor din 1934, care interzicea dezvăluirea convorbirilor interceptate. Curtea Supremă stabilise că legea era foarte clară: „termenii ei... interzic oricui... să intercepteze un mesaj telefonic şi spun clar că «nici o persoană» nu poate divulga sau face public mesajul sau conţinutul lui «oricărei alte persoane»”.

Curtea a avut grijă să specifice că legea se aplica şi agenţilor federali.

La suprafaţă, decizia arăta ca o interzicere a interceptărilor. Nu şi pentru Hoover. Două zile mai târziu, el le-a transmis agenţilor că nimic nu se schimbase. „Aceeaşi regulă ca şi înainte – nici o interceptare telefonică fără aprobarea mea.”[135] Atâta vreme cât el şi numai el aproba în secret interceptările, iar treaba era făcută în numele operaţiunilor de spionaj, totul avea să fie în regulă.

Procurorii din cazul Nardone au prezentat dosarul din nou în instanţă şi au obţinut condamnarea inculpaţilor prin cosmetizarea, rezumarea şi parafrazarea transcrierilor conversaţiilor interceptate. Acest truc avocăţesc a funcţionat şi la apel, dar nu a mai rezistat la fel de bine şi la Curtea Supremă. Decizia în cazul Nardone II a fost însoţită de o motivare usturătoare, scrisă de vechiul

duşman de moarte al lui Hoover: judecătorul Felix Frankfurter, avocatul din Clubul Liberal de la Harvard, care îl zdrobise pe Hoover într-un tribunal din Boston, cu două decenii în urmă, în cazul deportărilor de la Deer Island.

Interceptarea telefoanelor „încălca standardele etice şi era distructivă pentru libertatea personală”[136], a scris Frankfurter pentru Curte. Iar trucul prezentării unui rezumat al transcrierii nu avea să ţină: „Cunoştinţele căpătate de Guvern prin încălcarea legii nu pot fi folosite.” Cazul era tranşat: guvernul nu putea folosi interceptările telefonice sau informaţiile obţinute din acestea.

Pe 18 ianuarie 1940, procurorul general Murphy a devenit cel mai nou judecător de la Curtea Supremă. Lui i-a urmat în funcţie consilierul juridic general Robert Jackson, care mai târziu avea să conducă acuzarea în procesele de la Nürnberg, intentate criminalilor de război nazişti, şi avea să devină şi el un reputat judecător la Curtea Supremă. Procurorul general Jackson a declarat imediat că Departamentul Justiţiei abandonase interceptările telefonice. Pe 15 martie, el a anunţat interdicţia oficială. A durat nouă săptămâni.

Hoover a făcut tot posibilul ca să-l submineze pe noul procuror general şi ca să găsească un mod de a ocoli legea. A fost şiret şi perseverent, atunci când superiorii lui îi blocau calea. L-a temperat pe Jackson lăsând să se scurgă poveşti ce sugerau că FBI era cu mâinile legate în războiul împotriva spionilor şi sabotorilor. A căutat sprijin la aliaţii lui politici de la Departamentul de Război şi de la Departamentul de Stat. A avertizat personal şi vehement că soarta naţiunii depindea de interceptări şi de microfoane.

Hoover era „extrem de îngrijorat de actuala reglementare care interzice folosirea interceptărilor telefonice”[137], după cum i-a scris el lui Jackson pe 13 aprilie 1940. Interceptările erau „esenţiale” pentru FBI în operaţiunile lui de informaţii şi în cazurile de spionaj. Fără ele, „era de anticipat o repetare a catastrofelor dezastruoase, ca explozia de la Black Tom”, FBI „nu putea face faţă acestei probleme fără să folosească interceptări”, a admis Hoover. „Mă simt obligat să aduc această situaţie în atenţia dumneavoastră acum, în loc să aştept până când o catastrofă naţională va atrage atenţia opiniei publice asupra Departamentului, pentru că nu a reuşit să prevină o întâmplare atât de gravă.”

Hoover îi spunea procurorului general că o să-şi păteze mâinile cu sânge american, dacă nu ridica interdicţia în numele securităţii naţionale.

„O ameninţare pentru public”

Confruntarea dintre ei s-a agravat. Procurorul general Jackson a fost şocat când a aflat de Programul de Luare în Custodie al lui Hoover. Să fii cu ochii pe inamicii străini era una, dar să strângi dosare despre americani care să fie arestaţi în stare de urgenţă naţională era cu totul altceva.

Hoover l-a avertizat pe Jackson să nu ia atitudine. O luptă pe tema Programului de Luare în Custodie implica „un risc semnificativ ca anumite activităţi de contraspionaj să fie dezvăluite”[138]. Orice provocare la adresa puterii lui putea

forţa FBI „să abandoneze mecanismele lui de obţinere a informaţiilor din domeniul subversiv”. Lista a rămas.

Hoover îi ordonase fiecărui agent FBI din Statele Unite să raporteze drept candidaţi la detenţie „persoanele care simpatizau cu germanii, cu italienii şi cu comuniştii”, americani şi străini deopotrivă. El voia numele redactorilor, editorilor şi abonaţilor de la toate ziarele comuniste, germane şi italiene care apăreau în Statele Unite. Voia registrele cu membri ale tuturor organizaţiilor suspecte politic din Statele Unite, până la cluburile muzicale germane. Le-a spus agenţilor să trimită informatori şi persoane care să se infiltreze şi să spioneze „diversele organizaţii aşa-zis radicale şi fasciste din Statele Unite”[139], să le identifice „personalul şi obiectivele, precum şi rolul pe care aveau să-l joace în caz de criză naţională”.

FBI a început să alcătuiască o listă de mii de oameni a căror „libertate în această ţară în vreme de război sau stare de urgenţă naţională ar constitui o ameninţare la adresa păcii publicului şi a siguranţei Guvernului Statelor Unite”[140]. Dosarele conţineau informaţii strânse de agenţii FBI din toată ţara, de la „surse confidenţiale” – nu doar informatori, ci şi informaţii secrete obţinute prin spargeri, interceptări telefonice şi microfoane plantate sub autoritatea lui Hoover. Erau date din arhive publice şi private, din dosare de angajare, din arhivele şcolilor şi din interviuri.

Oamenii de pe listă erau împărţiţi în două categorii. Cei din prima categorie urmau să fie arestaţi şi închişi imediat după izbucnirea ostilităţilor dintre Statele Unite şi naţiunea căreia îi erau loiali. Cei din a doua categorie trebuiau să fie „atent supravegheaţi”[141] când avea să vină războiul, întrucât exista „posibilitatea, dar nu probabilitatea ca ei să acţioneze într-o manieră contrară

celor mai bune interese ale Guvernului Statelor Unite". Hoover şi-a instruit agenţii să păstreze „confidenţialitate totală"[142] asupra interviurilor şi investigaţiilor lor. El le-a spus să răspundă, dacă sunt întrebaţi, că derulează investigaţii legale în baza Legii de Înregistrare a Agenţilor Străini, din 1938, care le cerea oamenilor ce reprezentau principii sau puteri străine să se înregistreze la Departamentul de Stat. Evident, era o înşelătorie.

„Şi ce dacă este ilegal?"

Hoover făcea acum politică de forţă la nivel prezidenţial. În război cu procurorul general pe tema interceptărilor telefonice şi a supravegherii, el avea nevoie de aliaţi în guvern.

A găsit unul în ministrul de Finanţe Henry Morgenthau. Hoover îl ştia ca prieten de-o viaţă cu Roosevelt, fiul unui evreu imigrat din Germania şi economist versat, foarte interesat de fluxurile de fonduri dintre Puterile Axei şi băncile americane.

Pe 10 mai 1940, Hoover i-a spus lui Morgenthau despre un plan nazist de răsturnare de la putere a preşedintelui. El a mai spus că FBI trebuia să intercepteze telefoane ca să investigheze planul.

De ani de zile, Germania derula un program de spionaj în Statele Unite. Programul, finanţat din bunurile confiscate

şi furate de la evrei, era foarte profitabil atât pentru nazişti, cât şi pentru bancherii americani. Era cel mai bun instrument pe care îl avea Hitler pentru a identifica şi recruta germani din America.

Al Treilea Reich vindea mărci dintr-o denominare specială – Rueckwanderer sau mărcile „revenirii" – la schimb cu dolari americani. Ca să-şi deschidă un cont în Rueckwanderer, un german rezident în Statele Unite mergea la consulatul german, jura credinţă celui de-al Treilea Reich şi îşi declara intenţia de a se întoarce în patrie. El transfera dolari americani în Reich şi investea astfel în victoria Germaniei.

Patru companii bancare din Statele Unite gestionau acest lucrativ schimb Rueckwanderer. Cea mai cunoscută era Chase National. Cea mai puţin cunoscută era Robert C. Mayer & Co., condusă de August T. Gausebeck,[143] rezident străin şi membru al Partidului Nazist.

Hoover a spus că Gausebeck spăla bani, trimiţând zeci de mii de dolari în bancnote de cinci şi de zece, imposibil de urmărit, părintelui Charles Coughlin – cunoscutul predicator de dreapta care tuna şi fulgera la radio împotriva lui Roosevelt şi a „înţelegerii evreieşti" – care a strâns o miliţie înarmată numită Frontul Creştin şi care se ruga pentru triumful fascismului asupra comunismului. Coughlin era unul dintre cei mai puternici adversari politici ai lui Roosevelt, împreună cu vestitul aviator Charles Lindbergh, cunoscut în toată lumea şi un potenţial candidat republican la prezidenţialele din 1940. Şi asta nu era tot: Hoover a raportat că Gausebeck plănuia să trimită prin poştă 500 000 de dolari în bancnote mici comitetului de campanie electorală al Partidului Republican.

Pe scurt, a spus Hoover, agenţii spionajului german aveau o reţea de bani şi informaţii care se întindea în tot sistemul bancar american. Aurul nazist curgea în Statele Unite, spre adversarii politici ai lui FDR.

Iar FBI nu avea nici o posibilitate să-i intercepteze.

„Am vorbit cu J. Edgar Hoover şi l-am întrebat dacă poate să-i asculte pe spioni interceptându-le convorbirile telefonice şi mi-a spus că nu; ordinul dat de Bob Jackson, care-i interzicea să facă asta, nu fusese revocat", a scris Morgenthau pe 20 mai 1940, în meticulosul lui jurnal zilnic, păstrat la biblioteca prezidenţială FDR. „I-am spus că o să mă ocup de asta imediat. Spunea că are nevoie disperată."

Morgenthau i-a telefonat imediat lui Edwin Watson, secretarul personal al preşedintelui. „L-am sunat pe generalul Watson şi i-am spus că trebuie să facem asta, iar el mi-a răspuns: «Nu cred că este legal.»"

„Şi ce dacă este ilegal?" a replicat Morgenthau – cu alte cuvinte, cui îi pasă dacă este ilegal?

Watson l-a sunat înapoi după cinci minute: „A spus că a discutat cu preşedintele, şi preşedintele i-a spus: «Vorbeşte cu Bob Jackson să-l cheme pe J. Edgar Hoover şi să-i ordone să facă asta, că o să primească şi o notă scrisă.»"

Preşedintele i-a trimis o notă secretă procurorului general Jackson chiar în ziua următoare. Îi spunea, în cuvinte deloc puţine, la naiba cu hotărârile Curţii Supreme.

Decizia în cazul Nardone era „fără îndoială justificată”[144], începea FDR. „În condiţii obişnuite şi normale, agenţii guvernamentali n-ar trebui să facă interceptări pentru simplul motiv că aceasta duce aproape sigur la abuzuri împotriva drepturilor civile.” Dar acestea erau vremuri extraordinare. „Sunt convins că”, scria Roosevelt, „Curtea Supremă nu a avut niciodată intenţia ca [decizia sa] să se aplice unor chestiuni grave ce implică apărarea naţiunii.”

„Se ştie foarte bine, desigur, că anumite naţiuni au fost angajate… în pregătirea şi în comiterea de sabotaje”, a spus preşedintele. „Este prea târziu să mai facem ceva după ce sabotajele, asasinatele şi operaţiunile «tip Coloana a 5-a» au fost duse la bun sfârşit.”

Preşedintele a autorizat FBI să folosească „dispozitive de ascultare” împotriva „persoanelor suspectate de activităţi subversive împotriva Statelor Unite, inclusiv împotriva celor bănuite de spionaj.” Ordinul a fost semnat şi marcat cu iniţialele „FDR”. Avea să stea în picioare în următorul sfert de secol.

În anii aceia, FBI a instalat cel puţin 6 769 de dispozitive de interceptare a telefoanelor şi 1 806 de microfoane, în numele securităţii naţionale[145]. Aceste cifre sunt aproape sigur subestimate, de vreme ce unele interceptări, plantări de microfoane şi intrări prin efracţie nu au fost raportate pentru a proteja secretul operaţiunilor, potrivit unor documente de la Departamentul Justiţiei care au supravieţuit trecerii anilor şi schimbărilor politice din epoca respectivă.

Cu binecuvântarea lui Roosevelt, Hoover asculta acum după pofta inimii. Interceptarea telefoanelor rămânea ilegală. Nimic din ordinul preşedintelui nu îi schimba statutul. Roosevelt făcuse din FBI un serviciu de informaţii

al preşedinţiei. Hoover smulsese astfel o autoritate consistentă de la Departamentul Justiţiei.

Şi a învăţat să jongleze la fel de bine ca preşedintele.

Procurorul general a ripostat. „Biroul Federal de Investigaţii este frecvent ţinta atacurilor ca fiind un Gestapo”[146], a scris Jackson într-o notă informativă secretă, care a circulat prin Departamentul Justiţiei. „Aceste atacuri, dacă sunt crezute de un mare număr de oameni, sunt dezastruoase pentru munca Biroului şi pentru prezentarea lui în instanţe, când cerem condamnări.” El voia ca FBI să se rezume strict la litera legii: cursul drept şi îngust al investigării infracţiunilor împotriva Statelor Unite.

Dar Hoover a câştigat şi această bătălie. El a răspuns ţinându-i procurorului general o lecţie despre „diferenţa dintre activitatea «investigativă» şi cea «de informaţii»”[147]. Activitatea de informaţii a FBI nu urmărea condamnarea infractorilor după ce aceştia au comis infracţiunile. Scopul ei era de a-i opri pe spioni şi pe sabotori înainte ca aceştia să lovească. „Este imperativ, dacă securitatea internă a acestei ţări trebuie să fie păstrată, ca FBI să fie în poziţia de a avea în dosarele sale informaţii referitoare la activităţile indivizilor şi ale organizaţiilor cu caracter subversiv”, a insistat Hoover. Când FBI derula operaţiuni de informaţii, nu lucra pentru procurorul general şi pentru Departamentul Justiţiei. Lucra pentru preşedintele Statelor Unite.

Confruntarea aceasta a marcat un punct de cotitură.

În următoarele două decenii, Hoover avea să le spună procurorilor generali cu ce se ocupa, dacă şi când voia. El

i-a pus pe Jackson şi pe mulţi dintre succesorii acestuia în imposibilitatea de a-şi exercita autoritatea legală asupra FBI.

Hoover opera în afara legii şi ştia asta. Dovezile obţinute din interceptări telefonice erau inutilizabile la tribunal; orice judecător ar fi respins un caz bazat pe acţiuni ilegale ale guvernului.

Dar interceptarea telefoanelor dădea rezultate. A fost unul dintre cele mai puternice instrumente pe care le-a avut FBI pentru culegerea de informaţii. Odată dezlănţuită, puterea ei era imposibil de ţinut sub control. O singură interceptare putea deschide o fereastră către o lume a secretelor. Iar Hoover conducea acum acest regat.

„Preşedintele crede că v-ar plăcea să vă uitaţi peste ele”

Relaţia dintre Roosevelt şi Hoover fusese cordială, dar corectă. Împărtăşirea secretelor o făcea acum şi mai strânsă.

Pe 21 mai 1940, în aceeaşi zi în care FDR a emis ordinul privind interceptările telefonice, el i-a trimis totodată lui Hoover copii ale telegramelor trimise la Casa Albă în sprijinul politicilor antiintervenţioniste ale lui Charles Lindbergh. (”Sunt absolut convins că Lindbergh este un nazist”, i-a spus FDR ministrului de Finanţe Henry

Morgenthau, cu o zi înainte.) O notă de la secretariatul lui FDR, pusă deasupra teancului de telegrame, spunea: „Preşedintele crede că v-ar plăcea să vă uitaţi peste ele, ca să notaţi numele şi adresele expeditorilor.”[148]

În următorii cinci ani, Hoover i-a trimis lui FDR un flux constant de informaţii politice şi de insinuări maliţioase despre oamenii care se opuneau politicilor preşedintelui. Printre ţintele supravegheate de FBI s-au numărat Lindbergh, coaliţia conservatoare America First (America înainte de toate), anticomuniştii şi reacţionarii prohitlerişti, dar şi trei senatori ai Statelor Unite pe care Hoover îi suspecta de simpatii progermane, inclusiv vechiul său inamic din anii 1920, Burton Wheeler din Montana; congresmenul din oraşul natal al lui FDR, vânătorul de comunişti Hamilton Fish; şi sute de alţi oameni care pur şi simplu îl urau pe Roosevelt şi respingeau tot ceea ce reprezenta acesta.

Când preşedintele a fost iritat de un pamflet publicat de America First împotriva politicii lui de a împrumuta nave Marii Britanii, el i-a ordonat unui apropiat „să afle de la cineva – poate de la FBI – cine plăteşte pentru asta?” Hoover a început să investigheze nu doar sursa pamfletului, ci întreaga structură financiară a organizaţiei America First. În cele din urmă, a fost în măsură să-l informeze pe preşedinte că America First primea un sprijin secret substanţial de la doi dintre cei mai puternici proprietari de ziare din ţară: Joseph Medill Patterson de la Daily News, din New York, şi Robert R. McCormick, de la Chicago Tribune. Hoover a sugerat totodată că America First ar fi putut primi fonduri secrete de la fascişti străini. Toate acestea l-au determinat pe preşedinte să ordone Departamentului Justiţiei deschiderea unei anchete federale penale privind America First. O interceptare telefonică a unuia dintre cei mai cunoscuţi lideri ai America First, colega aviatoare a lui Lindbergh, Laura

Ingalls, a dus la inculparea şi condamnarea acesteia ca agent de influenţă plătit al guvernului german.

Pe 14 iunie 1940, FDR i-a trimis lui Hoover o notă prin care îi mulţumea pentru „numeroasele rapoarte valoroase şi interesante pe care le-aţi făcut către mine în ultimele luni". Hoover a păstrat scrisoarea toată viaţa. Trei luni mai târziu, el a informat Casa Albă că asculta „toate conversaţiile telefonice către şi de la următoarele ambasade: Germania, Italia, Franţa, Rusia şi Japonia"[149] şi că derula totodată o gamă largă de activităţi de informaţii împotriva spionilor Axei.

Hoover era acum şeful serviciului de informaţii al preşedintelui.

131 FDR, citându-se pe sine, într-un grup special de studii privind America Latină, 15 mai 1942. Jurnal prezidenţial, p. 1093, Henry Morgenthau Papers, FDRL. Citatul constituie teza studiului clasic al lui Warren F. Kimball, The Juggler: Franklin Roosevelt as Wartime Statesman (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1991).

132 S-a scris: „Este dorinţa mea ca investigarea tuturor problemelor de spionaj, contraspionaj şi sabotaj să fie controlată şi efectuată de Biroul Federal de Investigaţii al Departamentului Justiţiei, Divizia Militară de Informaţii [MID] a Departamentului de Război şi de Oficiul Naval de Informaţii [ONI] al Departamentului Marinei. Directorii acestor trei agenţii vor opera ca un comitet pentru a-şi coordona activităţile."

133 Declaraţie publică a preşedintelui, 6 septembrie 1939. Procurorul general Murphy a spus într-o conferinţă de presă pe care a susţinut-o în aceeaşi zi: „Agenţii străini şi cei angajaţi în spionaj nu vor mai găsi în această ţară un teren de vânătoare uşoară pentru activităţile lor. Nu se vor repeta confuzia şi indiferenţa de acum 20 de ani. Am deschis multe birouri noi ale FBI în toată ţara. Oamenii noştri sunt bine pregătiţi şi bine antrenaţi. În acelaşi timp, dacă vrem ca această muncă să fie făcută în mod rezonabil şi responsabil, aceasta nu trebuie să se transforme într-o vânătoare de vrăjitoare. Nu trebuie să-i facem nici o nedreptate nici unui om. Guvernul vostru vă cere să cooperaţi în această muncă. Puteţi da orice informaţie celui mai apropiat reprezentant local al Biroului Federal de Investigaţii.”

134 Murphy, citat în J. Woodford Howard Jr., Mr. Justice Murphy: A Political Biography (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1968), pp. 205–210.

135 Nota lui Hoover, Tamm către Hoover, 22 decembrie 1937, FBO/FOIA.

136 Nardone II, 308 U.S. 338.

137 Hoover către Jackson, 13 aprilie 1940, Biblioteca Congresului, Documentele lui Robert H. Jackson, Cutia 94, Dosarul 8.

138 Hoover către L.M.C. Smith, responsabil cu legile privind neutralitatea, 28 noiembrie 1940, FBI, CI Reader, „Programul de reţinere în custodie”.

139 Tolson către Hoover, 30 octombrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităţilor de informaţii interne la FBI.”

140 Notă către E.A. Tamm, 9 noiembrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităţilor de informaţii interne la FBI”.

141 Notă către E.A. Tamm, 2 decembrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităţilor de informaţii interne la FBI”.

142 Hoover către Birourile Teritoriale, 6 decembrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităţilor de informaţii interne la FBI”.

143 Complotul Rueckwanderer este prezentat în detaliu în Norman J.W. Goda, „Bănci pentru Hitler: Chase National Bank şi stratagema mărcilor Rückwanderer, 1936–1941,” în US Intelligence and the Nazis, publicată de National Archives Trust Board, Washington DC, 2005. Lucrarea se bazează pe documente făcute publice şi analizate de grupul de lucru interdepartamental al Arhivelor Naţionale pentru documentele referitoare la naziști.

144 Franklin D. Roosevelt, Notă Confidenţială pentru procurorul general, 21 mai 1940, FDRL. Următorul procuror general al lui Roosevelt, Francis D. Biddle, a scris mai târziu: „Nota era evident pregătită în grabă de personalul preşedintelui, fără consultări, probabil după ce acesta a vorbit cu Bob [procurorul general Jackson]. Ea a deschis destul de larg uşa pentru interceptarea oricui era bănuit de activităţi subversive. Lui Bob nu i-a plăcut şi i-a pasat-o lui Edgar Hoover fără să treacă şi el peste fiecare

caz.” Francis Biddle, In Brief Authority (Garden City, NY: Doubleday, 1967), p. 167.

145 Depoziţia procurorului general Edward H. Levi, 6 noiembrie 1975, Comitetul Special al Senatului pentru studierea operaţiunilor guvernamentale legate de activităţi de informaţii (numit în continuare „Comisia Church”).

146 Procurorul general Jackson către şefii din Departamentul Justiţiei, nedatat.

147 Hoover către Jackson, 1 aprilie 1941; retipărit în From the Secret Files of J. Edgar Hoover, editată cu comentariile lui Athan Theoharis (Chicago: Ivan R. Dee, 1993), pp. 184–193.

148 Early către Hoover, 21 mai 1940, FDRL. Setea lui FDR de informaţii secrete despre adversarii săi politici interni şi corespondenţa lui cu Hoover despre astfel de informaţii sunt prezentate în detaliu în Douglas M. Charles, J. Edgar Hoover and the Anti-Interventionists: FBI Political Surveillance and the Rise of the Domestic Security States, 1939–1945 (Columbus: Ohio State University Press, 2007).

149 Hoover către Watson, 28 septembrie 1940, Biblioteca FDRL.

CAPITOLUL 11

INFORMAŢII SECRETE

Războiul Americii împotriva Germaniei s-a derulat în toată lumea vreme de un an şi jumătate înainte de Pearl Harbour. FBI a devenit primul serviciu real de informaţii externe al Americii. Multe dintre bătăliile sale au rămas secrete până la sfârşitul secolului.

Atacul FBI împotriva spionilor nazişti a început în mai 1940, cu un mesaj în cod Morse trimis prin radio, pe unde scurte, dintr-un bungalou de lemn de pe plaja din Centerport, New York, un orăşel din Long Island. Mesajul a traversat Oceanul Atlantic şi a ajuns într-un birou din Hamburg al spionajului militar german, Abwehr.

Abwehrul a răspuns cu un flux constant de ordine pentru agenţii secreţi ai Germaniei în America. Abwehrul voia rapoarte despre gradul de pregătire militară a Americii, despre instruirea trupelor, fabricarea de avioane, livrările de avioane de luptă către Marea Britanie, construirea de portavioane, manualele de arme chimice, fabricile de maşini-unelte, vizoare pentru bombardiere şi mişcările navelor militare pe mare. Instrucţiunile radio erau trimise unei reţele de 33 de agenţi. Unii lucrau pentru companii ca Westinghouse Electric, Ford şi Chrysler; alţii serveau pe navele ce străbăteau Atlanticul.

Abwehrul credea că operatorul radio care primea ordinele în bungaloul din Long Island şi trimitea înapoi la Hamburg teancuri de informaţii era un cetăţean american naturalizat în vârstă de 40 de ani, William Sebold.

Dar la butoane nu era Sebold, ci FBI.

Sebold era un veteran din armata germană, ce luptase în Primul Război Mondial, mic comerciant pe mare şi mecanic de avioane, care a locuit şi a lucrat la New York şi San Diego, iar la începutul lui 1939 s-a întors în Germania. Înarmat cu un paşaport american nou, cu ordine de la Abwehr şi 500 de dolari bani gheaţă, a fost trimis înapoi la New York. S-a predat singur FBI-ului pe 8 februarie 1940, după ce a debarcat la capătul unei călătorii din Italia, la bordul SS Washington. A declarat că la întoarcerea în Germania a fost recrutat cu forţa de serviciul de informaţii german, care l-a ţinut închis într-o şcoală de spionaj din Hamburg şi l-a instruit în codificarea mesajelor şi în tehnicile comunicaţiilor secrete.

Sub privirile agenţilor FBI, Sebold şi-a scos ceasul de la mână, i-a deschis capacul din spate şi a scos cinci fotografii minuscule. Citite la microscop, documentele conţineau cererile Abwehr de informaţii privind secrete militare americane, inclusiv baterii antiaeriene, arme chimice şi mişcări ale trupelor.

Abwehrul îi ordonase lui Sebold să contacteze un individ pe nume Herman Lang şi să construiască o staţie clandestină radio pe unde scurte, ca să comunice cu spionajul german din Hamburg. Identificarea lui Lang i-a convins pe agenţii FBI dincolo de orice îndoială: era inspector la fabrica în care se produceau vizoarele de bombardier Norden, unul dintre cele mai bine păzite secrete ale tehnologiei militare americane.

Hoover i-a trimis această uluitoare informaţie preşedintelui Roosevelt pe 12 februarie 1940, la patru zile după sosirea lui Sebold la New York.

Problema pe care şi-o punea acum FBI era cum să-l folosească pe Sebold pentru a-i păcăli pe germani şi a le captura reţeaua de spioni din Statele Unite[150]. Hoover şi oamenii lui nu aveau deloc experienţă în folosirea agenţilor dubli. O operaţiune de succes cu agenţi dubli este un joc bazat pe înşelăciune, în care se trişează. Sebold trebuia să dea impresia că lucrează pentru Abwehr, în timp ce lucra de fapt pentru FBI.

Cheia era radioul. Când staţia clandestină de la Centerport a început să emită, pe 19 mai 1940, cel care transmitea mesajele nu era Sebold, ci un agent FBI pe nume Morris Price.

Vreme de 13 luni, Price a trimis Abwehrului 302 mesaje şi a primit 167 de răspunsuri. În colaborare cu serviciul secret al armatei şi al marinei, FBI a trimis Germaniei informaţii reale, informaţii false şi dezinformări. Abwehrul răspundea cu un flux constant de ordine şi de cereri de informaţii pentru agenţii săi. Hoover raporta cu regularitate la Casa Albă ce anume voiau germanii de la spionii lor în Statele Unite – în principal, informaţii despre potenţialul militar al Americii şi despre transporturile de materiale militare către Anglia.

Ofiţerii de la Abwehr au căzut în plasa americanilor. Ei i-au transmis prin radio lui Sebold ordinul să deschidă un cont într-o bancă din New York şi să servească drept casier pentru reţeaua de spioni. Aceasta i-a oferit control asupra operaţiunilor reţelei şi acces direct la cei 33 de agenţi ai acesteia.

FBI a pus la cale o operaţiune-capcană, construită în jurul unei companii-fantomă, cu interceptări telefonice şi camere ascunse – finanţată în parte de Abwehrul care nu

bănuia nimic şi susţinută de prietenul apropiat al preşedintelui Roosevelt, Vincent Astor.

Astor lucra deja ca spion pentru FDR. Moştenitor al uneia dintre marile averi din America, Astor primise de la preşedinte însărcinarea de a coordona operaţiunile de spionaj din New York. În calitatea lui de director la Western Union, el a organizat interceptarea traficului internaţional de telegrame, cu încălcarea legilor federale. În Bermude, unde avea un domeniu vast, Astor conducea împreună cu spionajul britanic o operaţiune la fel de ilegală, deschizând curierul diplomatic şi expedierile poştale internaţionale transportate cu vapoare şi avioane ce făceau escale pe insule la sosirea şi la plecarea din Statele Unite. La New York, la sediul central din West 42nd Street al revistei Newsweek, pe care Astor o deţinea şi o conducea, el a oferit FBI-ului trei birouri la etajul şase.

Clădirea Newsweek a devenit şi sediul Diesel Research Corporation, o companie condusă de William Sebold, finanţată cu cecurile de 5 000 de dolari trimise la New York de agenţii din Mexic ai Abwehrului şi împânzită de FBI cu aparate de fotografiat şi de filmat, precum şi cu microfoane ascunse. Sebold folosea birourile ca să-i plătească pe agenţii reţelei şi să primească rapoartele acestora. Curierii îi aduceau mesaje care arătau localizarea şi deplasările fiecărui membru al reţelei.

FBI a înregistrat 81 de întâlniri la Diesel Research ale lui Sebold cu agenţii Abwehrului, cu filmări şi fotografii făcute printr-o oglindă falsă şi cu sute de role de bandă audio înregistrate cu microfoane ascunse. În mai puţin de un an, FBI i-a arestat pe toţi.

Rar se înregistrează în contraspionaj succese atât de remarcabile cum a fost cel din cazul Sebold. Investigaţia a

fost o revelaţie pentru Hoover, arătându-i cât de puternică poate fi înşelăciunea într-un război.

„Spioni, sabotori şi trădători”

Comunicările pe care le avea cu Abwehrul prin radio, pe unde scurte, au oferit totodată FBI-ului indicii că Germania avea spioni în Mexic, Brazilia şi Peru. Hoover a folosit informaţia ca să creeze o nouă operaţiune de informaţii, la scară globală.

Aliatul crucial al lui Hoover a fost Adolf A. Berle, un secretar de stat adjunct foarte calculat. Berle se ocupa de latura informativă a afacerilor diplomatice americane; el a servit ca om de legătură al Departamentului de Stat cu FBI, armata şi marina, iar înainte de asta, a deţinut portofoliul America Latină. Era unul dintre cei mai inteligenţi membri ai echipei de consilieri a lui FDR. Şi chiar dacă era şi un foarte hotărât liberal de la Harvard, genul de om pe care Hoover prefera să-l deteste, Berle a reuşit să-i câştige încrederea. Îi unea mintea conspirativă pe care o aveau amândoi.

În mai 1940 – când Franţa capitula în faţa naziştilor, Marea Britanie era în pericol să fie atacată, iar nou instalatul premier Winston Churchill cerea ajutorul americanilor – Hoover şi Berle discutau despre înfiinţarea unei reţele mondiale de spionaj american. Ţărmul atlantic al Americilor era des vizitat de submarine germane; cu câteva luni înainte, nave de război germane şi britanice se

confruntaseră la gura de vărsare a lui Rio del Plata, în Uruguay.

Berle a propus ca FBI să investigheze spionii nazişti de la Havana până la Rio de Janeiro. FBI trimisese deja un agent special la Ciudad de Mexico, unde acesta începuse să lucreze cu şeful poliţiei şi cu Ministerul de Interne pentru depistarea spionilor şi sabotorilor nazişti, şi un altul la Rio, ca să instruiască poliţia secretă braziliană.

Hoover şi Berle au împărtăşit planul generalului de brigadă Sherman Miles, şeful serviciului de informaţii al armatei, şi contraamiralului Walter Anderson, şeful serviciului de informaţii al marinei militare. Hoover şi cei din armată aveau discuţii aprinse în privinţa responsabilităţilor şi a autorităţii. Coordonarea lor era insuficientă, iar informaţiile secrete erau comunicate defectuos. În special generalul Miles şi Hoover se detestau unul pe celălalt. Din principiu, armata şi marina militară se certau între ele. Dar, îmboldiţi de Hoover, i-au prezentat cu toţii preşedintelui problema spionajului în toată lumea. Preşedintele se gândea deja la asta.

Pe 26 mai 1940, într-una dintre discuţiile lui la gura sobei – discursuri la radio care erau ascultate de zeci de milioane de americani, FDR a arătat la ce se gândise.

„Astăzi, ameninţarea la adresa securităţii noastre naţionale nu este o chestiune care ţine doar de arme”, a spus preşedintele poporului american. „Am aflat de alte metode, noi metode de atac.

Calul Troian. Coloana a 5-a care trădează o naţiune nepregătită pentru trădare.

Spionii, sabotorii şi trădătorii sunt actorii din această nouă strategie. Trebuie să ne ocupăm temeinic de toţi aceştia.”

Pe 3 iunie 1940, Berle s-a dus la biroul lui Hoover, de la sediul central al FBI. Au avut „o lungă întrevedere despre coordonarea operaţiunilor de informaţii”[illegible] şi au căzut de acord, după cum a scris Berle în jurnalul lui, „că a venit momentul să luăm în considerare înfiinţarea unui serviciu secret de informaţii – ceea ce presupun că are fiecare Minister de Externe din lume, dar noi nu am făcut niciodată”. Opt zile mai târziu, ei au aprobat un plan redactat în grabă de subalternii lor privitor la ceva fără precedent în istoria Statelor Unite.

FBI avea să opereze o agenţie de spionaj, sub cea mai profundă acoperire. Existenţa ei nu avea să fie recunoscută. Pentru cineva din exterior, avea să arate ca o corporaţie cu sediul la New York şi cu sucursale în toată lumea. Reprezentanţii ei în străinătate aveau să culeagă masiv informaţii pe baza însărcinărilor secrete trimise de la cartierul general, fără să ştie cine urma să citească rapoartele acasă, în Statele Unite. Avea să se numească Serviciul Special de Informaţii.

Încă o dată, preşedintele nu a pus nimic pe hârtie. El i-a spus lui Berle, pe 24 iunie 1940, că FBI era de-acum responsabil cu operaţiunile secrete de informaţii în emisfera vestică, de la graniţa Texasului până în Ţara de Foc. Armata şi marina militară aveau să-şi împartă restul lumii.

„Preşedintele a spus că voia ca terenul să fie divizat”, a relatat Berle. Era o frază de rău augur. Jonglerul scăpase mingea.

150 Modul în care Biroul a operat în cazul Sebold a fost detaliat pentru prima dată de Raymond J. Batvinis, în monografia lui din 2007, „Originile activităţii de contraspionaj la FBI.” Din informaţiile mele, Batvinis a fost primul autor care a trecut în revistă cazul Sebold. Dosarele spionajului american spun că „FBI a fost informat dinainte de aşteptata sosire a lui Sebold, despre misiunea şi intenţia lui de a-i ajuta la identificarea agenţilor germani din Statele Unite”. În timpul uneia din cele patru încercări ale lui de a fugi din Germania în timpul recrutării şi pregătirii lui forţate de către Abwehr, Sebold i-a dat o declaraţie amănunţită viceconsulului american din Köln.

CAPITOLUL 12

„SĂ STRANGULEZE STATELE UNITE”

Hoover a înfiinţat Serviciul Special de Informaţii (SIS) pe 1 iulie 1940, cu fonduri dintr-un cont secret creat de preşedinte. Congresul nu ştia nimic despre el. Nu exista nici o lege care să-l autorizeze. S-a scris foarte puţin despre asta, cu excepţia unei istorii a FBI, compilată după al Doilea Război Mondial şi păstrată secretă mai bine de 60 de ani[151].

Planul era impresionant pe hârtie, dar transpunerea în practică a fost pripită. Acesta nu era genul de război cu care era familiarizat FBI.

Hoover a încredinţat conducerea SIS unuia dintre locotenenţii lui preferaţi, Percy Foxworth, agentul special în vârstă de 33 de ani, curtenitor şi cu voce plăcută, care era şeful biroului din New York. Toată lumea îi spunea Sam. Născut şi crescut în Mississippi, Foxworth semăna cu un bull terrier de rasă pură; ca fizic, aducea mult cu J. Edgar Hoover în tinereţe.

Foxworth era un om de lume, care se simţea în largul lui când făcea conversaţie cu o contesă sau cu şeful poliţiei secrete cubaneze. Cultivase relaţii strânse cu membrii înaltei societăţi din Manhattan; printre apropiaţii lui se numărau Vincent Astor şi Nelson Rockefeller, moştenitorul băncii Chase, proaspăt numit secretar de stat adjunct pe problemele Americii Latine, însărcinat cu relaţiile culturale şi comerciale. Rockefeller era paravanul ideal pentru SIS: un om incomensurabil de bogat, cu relaţii comerciale şi împuterniciri diplomatice în toată emisfera vestică. FDR voia ca Rockefeller să-şi folosească numele şi bogăţia, care includea companii industriale şi petroliere, ca să contracareze influenţa economică a Germaniei şi Japoniei.

Hoover voia ca Foxworth să afle cum să spioneze împotriva puterilor Axei. Existau în jur de un milion de germani şi de japonezi care trăiau în Brazilia, Argentina, Chile şi Peru. Ei conduceau mine care produceau aur şi argint, pe lângă alte materii rare şi cruciale pentru război, precum platina şi diamantele industriale. Japonezii aveau rute comerciale care mergeau din Mexic până în sud, spre Antarctica, iar germanii aveau multă influenţă pe lângă liderii din America de Sud.

În august 1940, cu Rockefeller acţionând ca agent imobiliar, SIS a început să funcţioneze ca Importers and Exporters Service Company, în camera 4332 la numărul 30, Rockefeller Plaza, în New York. În aparenţă, Importers and Exporters se oferea să ajute clienţii să găsească oportunităţi de comerţ internaţional. În realitate, compania era dispeceratul în care agenţii FBI din toată ţara îşi primeau însărcinările sub acoperire, pentru misiunile lor secrete din străinătate. Ei aveau să meargă pe post de corespondenţi la Newsweek, cu binecuvântarea şefului revistei, Vincent Astor. Sau se mai puteau da drept agenţi de bursă pentru Merrill Lynch. Puteau pretinde şi că au funcţii în conducerea United Fruit Company, Armour Meat Corporation, American Telephone & Telegraph sau U.S. Steel. Sub aceste acoperiri, trebuia să identifice reţelele de spionaj naziste şi sovietice care operau din Mexic şi Cuba până în Brazilia şi Argentina. Iar în timpul liber, puteau să analizeze şi să sintetizeze informaţii secrete despre politică, economie şi diplomaţie.

FBI a angajat sute de oameni noi, mărindu-şi efectivele cu 80%. Numărul angajaţilor a crescut de la 898 de agenţi în 1940 la 1 596 de agenţi în 1941. Până în 1943, Biroul îşi triplase efectivele, cu 4 591 de agenţi susţinuţi de alţi 7 422 de angajaţi. Însă numărul celor care, prin pregătirea şi experienţa lor, erau calificaţi să lucreze în SIS era dezamăgitor de mic. Decalajul dintre oameni şi misiunea lor era imens, iar Hoover a văzut şi el asta.

„Cu siguranţă am ales şi nişte nulităţi de toată frumuseţea în selecţia noastră iniţială pentru SIS”[152], a prezentat el lucrurile.

Foxworth voia 250 de agenţi sub comanda lui cât mai curând posibil; până la urmă, SIS a ajuns până la 600 de oameni. Însă de-a lungul primului an, el a găsit doar 25 de

oameni potriviţi pentru misiune. Foarte puţini dintre agenţii FBI vorbeau limbi străine. Puţini erau şi cei familiarizaţi cu ţări străine. Puţini ştiau să se comporte ca nişte agenţi de bursă sau ca directorii din industria oţelului. Să pozezi în ziarist era mai simplu: purtai un carneţel şi un stilou, puneai întrebări şi luai notiţe; orice agent FBI putea să facă asta. Dar Newsweek nu putea să-şi umple toate filialele din străinătate cu agenţii lui Hoover. Şi nu era nici timp ca oamenii să înveţe să-şi trăiască acoperirea în viaţa de zi cu zi, aşa cum trebuie să facă un bun spion.

Doi dintre cei mai buni asistenţi ai lui Hoover pe probleme de informaţii, Stanley Tracy şi W. Richard Glavin, s-au întâlnit într-o sală de conferinţe de lângă biroul lui Hoover de la sediul central al FBI. Li s-a alăturat un personaj neaşteptat, poetul Archibald MacLeish, care, ca angajat în vreme de război la Biblioteca Congresului, sub FDR, a creat o Divizie de Informaţii Speciale ce furniza informaţii de bază despre ţările străine ofiţerilor din serviciile secrete americane. Cei trei oameni se uitau la o hartă mare, pusă pe un suport, cu cele 20 de ţări din America Centrală şi de Sud.

Dallas Johnson, secretarul lui Foxworth, lua notiţe în timp ce Tracy selecta „numele agenţilor care, din ceea ce ştia despre ei, s-ar potrivi cel mai bine în fiecare dintre aceste locuri”[153], îşi amintea Johnson. „Luam de la personal dosarele oamenilor care ştiau, să zicem, limba spaniolă”, a spus el. „Dacă păreau potriviţi, atunci trimiteam dosarele lui Foxworth, să se uite pe ele. Aşa au fost aleşi atunci primii agenţi.” Johnson scria numele celor cu potenţial pe hârtia albastră pe care o folosea Hoover pentru dosarele lui marcate „Nu se arhivează”. (Hoover crease acest sistem ingenios, în numele secretizării. Documentele marcate „Nu se arhivează” nu erau niciodată înregistrate, aşadar, originalele puteau fi distruse fără să rămână vreo

urmă, iar documentele privind cele mai delicate operaţiuni – implicând spionaj, plantarea de microfoane, intrări prin efracţie, interceptări telefonice şi investigaţii politice – puteau fi protejate în eventualitatea unor investigaţii exterioare, din partea tribunalelor sau a Congresului. Sistemul a supravieţuit până la moartea lui Hoover.)

„La început", rememorează istoria secretă a SIS realizată chiar de FBI, „agenţii selectaţi pentru aceste însărcinări în America Latină erau aduşi la Washington de la birourile din teritoriu şi li se făcea o scurtă pregătire." Foarte scurtă, într-adevăr: învăţau despre ţările în care erau trimişi în misiune din dosare subţiri, ce puteau include rapoarte vechi ale ataşaţilor militari sau navali, un teanc de tăieturi din ziare şi un ghid turistic. Cât despre pregătirea pentru activitatea operativă de informaţii, aceasta era aproape inexistentă: „Nu era posibil să fie informaţi agenţii cu privire la activităţile subversive şi la condiţiile pentru asemenea activităţi, motivul fiind că astfel de informaţii nu erau disponibile în Statele Unite."

„În Statele Unite se conştientiza tot mai puternic extinderea penetrării naziste şi a activităţilor naziste în toată America Latină", continuă istoria secretă. Dar „Biroul a descoperit, odată cu începerea programului, absenţa completă a oricăror date sau amănunte precise privind adevărata extindere sau natura activităţilor subversive, reale sau potenţiale, din America Latină".

Pe 29 decembrie 1940, în timpul uneia dintre discuţiile la gura sobei, FDR a subliniat necesitatea imediată a protejării Americilor. „Sunt unii care pretind că puterile Axei nu vor avea niciodată dorinţa de a ataca emisfera vestică", a spus preşedintele poporului american. „Este aceeaşi formă periculoasă de gândire nerealistă care a distrus puterea de rezistenţă a atâtor popoare cucerite.

Adevărul este că naziştii au proclamat, în repetate rânduri, că toate rasele le sunt inferioare şi în consecinţă trebuie să se supună lor. Şi cel mai important lucru este că resursele vaste şi bogăţia din emisfera americană reprezintă cea mai atrăgătoare pradă de război din toată lumea."

Dacă şi când Statele Unite aveau să intre în război, planul era să atace mai întâi Germania, cu blocade pe mare, bombardamente aeriene şi operaţiuni sub acoperire în Franţa ocupată. Planul necesita legături strânse între serviciile secrete americane şi britanice.

Londra practica arta inducerii în eroare în spionaj, diplomaţie şi în informaţiile secrete militare încă din timpul reginei Elisabeta I, în secolul al XVI-lea. Ofiţerii spionajului britanic l-au instruit pe emisarul lui Hoover, Hugh Clegg, în urmărirea şi detectarea spionilor, protejarea fabricilor şi a porturilor comerciale, alcătuirea şi actualizarea listelor cu suspecţi autohtoni şi străini, instalarea de camere ascunse pentru obţinerea fotografiilor de supraveghere, plasarea de agenţi sub acoperire la ambasade şi consulate, precum şi deschiderea nedetectabilă a corespondenţei. În timp ce Clegg urma şcoala de spioni de la Londra, Hoover a trimis la Casa Albă două rapoarte ce subliniau planurile britanicilor de sabotare a puterilor Axei şi preconizau scopul lor „de a fi la sfârşitul războiului într-o poziţie care să le permită să organizeze lumea, Europa în particular, pe baze economice care să permită reabilitarea, profitul şi prevenirea răspândirii comunismului."[154] Şeful Serviciului Special de Informaţii al lui Hoover, Percy Foxworth, a luat avionul spre sud împreună cu o delegaţie condusă de Nelson Rockefeller, pentru un tur de două luni al Americilor. Folosind un paşaport fals, el a vizitat 14 ţări în care SIS încerca să spioneze inamicul. La întoarcere i-a raportat cele aflate lui Hoover, în februarie 1941. Evaluarea lui era deprimantă. Agenţii se zbăteau în zadar. Nu aveau idee

despre locul în care se aflau sau ce ar fi trebuit să facă acolo.

FBI ştia că existau nazişti care trebuiau vânaţi. Dar nu ştia nici unde, nici cum să-i vâneze.

„La început şi un timp după aceea, volumul informaţiilor secrete de la fiecare agent a fost mic şi de o valoare redusă”, spune istoria secretă a SIS. „Într-o anumită măsură, bineînţeles că agenţii erau complet nefamiliarizaţi cu ţările în care încercau să opereze şi de obicei aveau şi deficienţe în folosirea limbii locale. Posibilitatea unor realizări notabile în ceea ce priveşte orientarea locală, obţinerea unor informatori şi a unor surse de informaţii necesită, în mod firesc, o perioadă considerabilă de timp. Deocamdată, bineînţeles, agentul, care era de obicei singur în ţara în care fusese trimis în misiune, avea un pretext foarte subţire pentru operaţiunile clandestine... Biroul a aflat prin nişte experienţe foarte dificile că, practic, orice informaţie transmisă unui reprezentant diplomatic al Statelor Unite, armatei sau marinei militare... avea drept rezultat invariabil denunţarea informatorului sau a sursei respective.”

Hoover a simţit că se prefigurează un eşec. Pe 15 martie 1941, el a încercat să scape de Serviciul Special de Informaţii.

Hoover i-a spus procurorului general Jackson că SIS ar trebui transferat serviciului secret al armatei sau al marinei. Dar nu a găsit amatori pentru misiunea de a face ordine în cele două Americi. Armata şi forţele navale erau ocupate până peste cap cu încercările de a descifra intenţiile germanilor în Europa şi în Atlantic, şi ale japonezilor în Asia şi Pacific. Şi-a repetat recomandarea trei săptămâni mai târziu, spunând că „Biroul nu are la

dispoziţie timpul necesar pentru extinderea operaţiunilor în America Latină”[155].

Răspândirea comunismului sovietic în Statele Unite rămânea cea mai mare grijă a lui Hoover. Pe lista tot mai lungă a responsabilităţilor lui intra şi interceptarea convorbirilor telefonice de la reprezentanţele diplomatice ale Rusiei în Statele Unite, inclusiv Amtorg, biroul economic şi comercial sovietic din New York, care cheltuia milioane de dolari cumpărând tehnologie americană.

În aprilie 1941, FBI a deschis o investigaţie de spionaj la Amtorg, provocată de o alertă a spionajului britanic. Un american în vârstă de 29 de ani pe nume Tyler Kent, fost student retras de la Princeton, lucrase vreme de şase ani ca funcţionar la ambasadele americane din Moscova şi Londra. Britanicii, aflaţi pe urma unui presupus agent nazist, l-au urmărit pe suspect până la apartamentul din Londra al lui Kent. Când au intrat în cameră şi au percheziţionat-o, au descoperit 1 500 de copii ale unor telegrame diplomatice americane, coduri şi cifruri. Kent îşi petrecuse cariera şterpelind comunicaţii codate şi predându-le sovieticilor şi agenţilor Axei. Mulţumită muncii lui, Moscova şi Berlinul puteau citi codul diplomatic american folosit pentru comunicaţii secrete între Londra şi Washington.

Printre documentele furate de Kent era şi un raport al spionajului britanic despre agenţii sovietici care lucrau pentru şeful biroului din New York al Amtorg, Gaik Baladovici Ovakimian, un inginer chimist în vârstă de 42 de ani. Pe 5 mai 1941, FBI l-a arestat pe Ovakimian sub acuzaţia de încălcare a Legii de Înregistrare a Agenţilor Străini, stipulând ca persoanele care răspândeau propagandă străină în Statele Unite să se înregistreze la Departamentul Justiţiei. Dar înainte ca FBI să aibă şansa

de a-l interoga, el a fost eliberat pe o cauţiune de 25 000 de dolari, în custodia consulului general sovietic la New York. Zece săptămâni mai târziu, după ce Hitler a invadat Uniunea Sovietică, Departamentul de Stat a ordonat să se renunţe la acuzaţii ca un gest de curtoazie faţă de Moscova. Ovakimian a părăsit New Yorkul pentru totdeauna.

Întors la Moscova, a devenit şeful operaţiunilor spionajului sovietic împotriva Statelor Unite.

O interogare reuşită şi o judecare a lui Ovakimian ar fi schimbat istoria. Abia spre sfârşitul deceniului, FBI a înţeles că el lucrase ca şef al spionilor sovietici la New York şi că fusese unul dintre conducătorii spionajului sovietic în America de Nord încă din 1933; înfiinţase reţelele de spionaj din America, cu locuinţe conspirative, recrutori şi curieri, iar reţelele lui se întindeau din Statele Unite până în Mexic şi Canada. Chiar dacă epurările lui Stalin au distrus serviciile secrete sovietice în anii 1930, Ovakimian a rezistat.

Iar aceasta nu a fost singura ocazie pierdută de a-i depista şi captura pe liderii spionajului sovietic în America. Puţin înainte de arestarea lui, FBI îl urmărise pe Ovakimian la o întâlnire cu Jacob Golos, un agent de voiaj între două vârste, care în anii 1930 promova călătoriile în Rusia. Golos fusese condamnat pentru falsificarea paşaportului şi încălcarea legii privind înregistrarea străinilor, cu doar 14 luni înainte; el a primit 500 de dolari amendă şi o condamnare cu suspendare. FBI nu ştia, şi nu avea să ştie ani de zile, că Golos era printre membrii de prim rang ai Partidului Comunist din America şi omul de legătură dintre spionajul sovietic şi mişcarea comunistă americană, aflată în clandestinitate.

Înainte să se întoarcă la Moscova, Ovakimian a predat controlul reţelelor lui de agenţi şi curieri americani. Numele lor aveau să devină într-o zi faimoase.

Pe 5 martie 1941, în aceeaşi zi în care FBI l-a arestat pe Ovakimian, ambasadorul Japoniei la Washington, Kichisaburo Nomura, un vechi prieten al preşedintelui Roosevelt, a primit un buletin de la Ministerul de Externe din Tokio: „Pare aproape sigur că Guvernul Statelor Unite vă citeşte mesajele codificate.”[156]

Informaţia uimitoare venea de la germani. De şase luni, armata şi marina militară descifrau şi decodau traficul de telegrame diplomatice al japonezilor, criptat într-un sistem denumit Purple. Informaţiile obţinute din aceste decriptări aveau numele de cod Magic.

Pe 20 mai, ambasadorul japonez a răspuns că descoperise şi el că Statele Unite într-adevăr citeau „unele dintre codurile noastre”. Dar nu ştia pe care. Cu o lipsă de prudenţă inexplicabilă, Japonia a continuat să folosească sistemul Purple. Decriptările Magic au continuat – o lectură înspăimântătoare pentru puţinii americani autorizaţi să le citească. Printre cei care aveau acces la Magic se numărau preşedintele, secretarul de război şi cel de stat, precum şi şefii serviciilor de informaţii ale armatei şi forţelor navale. Printre cei care nu aveau autorizaţia să le citească se numărau contraamiralul Husband J. Kimmel, comandantul flotei din Pacific, generalul locotenent Walter J. Short, comandantul armatei din Hawaii, şi J. Edgar Hoover.

Eşecul de a analiza decriptările Magic şi de a transforma informaţiile într-un plan de acţiune s-a dovedit fatal. Strângerea informaţiilor era un lucru. Punerea lor cap la cap era cu totul altul. Armata nu spunea marinei militare

ceea ce ştia. Marina nu spunea armatei. Şi nici Hoover nu spunea.

FDR dorise ca domeniul informaţiilor secrete să fie divizat. A fost, şi aşa avea să rămână pentru mulţi ani.

Până în mai 1941, Magic dezvăluise că japonezii începuseră să-şi creeze o reţea elaborată de spionaj în emisfera vestică, în anticiparea unui război mondial. Ordinele ce plecau de la Tokio spre Washington cereau un efort naţional pentru strângerea de informaţii politice, economice şi militare, folosind „cetăţeni americani de origine străină (alta decât japoneză), străini (alţii decât japonezi), comunişti, negri, sindicalişti şi antisemiţi" cu acces la centrele guvernamentale, ştiinţifice, industriale şi de transport din Statele Unite.

„În eventualitatea intrării SUA în război, structura noastră de informaţii va fi mutată în Mexic, făcând din această ţară centrul nervos al reţelei noastre de informaţii", continuau ordinele. „În anticiparea unei asemenea eventualităţi, instalaţi facilităţi pentru o reţea internaţională de informaţii mexicano-americană... care va acoperi Brazilia, Argentina, Chile şi Peru." Rapoartele care au curs înapoi spre Tokio în luna mai 1941, de la spionii japonezi şi agenţii secreţi din America, se refereau la deplasările navelor şi avioanelor americane în Pacific, la planuri de infiltrare în fabricile de materiale militare şi la încercările de a-i transforma în spioni pe americanii de origine japoneză din generaţia a doua, care serveau în armata Statelor Unite. Spre sfârşitul verii, Tokio cerea informaţii despre localizarea forţelor americane din Pacific, inclusiv a navelor de luptă şi a portavioanelor cu baza la Pearl Harbour.

FBI, armata şi forţele navale deţineau fiecare frânturi din acest puzzle de informaţii secrete. Nici unul dintre servicii nu a potrivit piesele. Nici unul nu a prevăzut un atac împotriva bazelor americane din Pacific. Privirile lor erau fixate în direcţia opusă.

Pe 27 mai 1941, preşedintele Roosevelt a declarat „stare de urgenţă naţională pe termen nelimitat," bazată în mare parte pe ameninţarea unui atac nazist împotriva Americilor. El a vorbit de la Casa Albă, înconjurat de ambasadori şi de miniştri din toată emisfera vestică.

„Ne confruntăm cu un fapt real şi dur", a spus preşedintele.

„Primul şi cel mai important lucru este că războiul iniţial european a evoluat, aşa cum naziştii au intenţionat întotdeauna, într-un război mondial pentru dominaţia lumii", a continuat FDR. „Este limpede pentru noi toţi că, dacă înaintarea hitlerismului nu este pusă sub control acum, emisfera vestică va fi în raza armelor de distrugere naziste." Torpilele naziştilor scufundau vase comerciale în tot Oceanul Atlantic. „Controlul sau ocuparea de către forţele naziste a oricăreia dintre insulele din Atlantic", a spus FDR, ameninţa „în ultimă instanţă însăşi siguranţa Statelor Unite continentale."

Preşedintele a avertizat că Hitler putea să capete curând controlul asupra „insulelor avanposturi ale Lumii Noi – Azorele şi Insulele Capului Verde". Insulele Capului Verde erau „la şapte ore distanţă de Brazilia pentru bombardiere sau pentru avioane de transportat trupe", şi se aflau pe rute comerciale cheie din Atlanticul de Sud. „Războiul se apropie de marginile emisferei vestice înseşi", a spus el. „Vine foarte aproape de casă... Siguranţa căminelor americane chiar şi din centrul ţării noastre este foarte

strâns legată de siguranţa caselor din Noua Scoţie, din Trinidad sau Brazilia.”

FDR n-ar fi putut să fie mai clar: „Eu doar repet ceea ce scrie deja în cartea nazistă a cuceririi lumii. Ei plănuiesc să trateze ţările din America Latină aşa cum tratează acum Balcanii. Planul lor este să stranguleze Statele Unite ale Americii.”

Hoover ştia că undeva în America Latină există şi lucrează nestingherită o reţea nazistă şi că aceasta ar putea pătrunde în Statele Unite, dacă misiunea SIS eşua. Nevoia de informaţii despre Axă nu fusese niciodată mai urgentă în emisfera vestică. Dar părea puţin probabil ca oamenii din SIS să aibă succes.

Agenţii lui Hoover în străinătate raportau în general doar „zvonuri etc.”, aminteşte istoria secretă. Acele zvonuri proveneau de la „informatori profesionişti” care „puteau câştiga bani furnizând informaţii de natură secretă. Informaţiile lor nu au fost niciodată investigate şi nici nu li s-a verificat acurateţea.” Artiştii dezinformării au descoperit că oamenii SIS erau o pradă uşoară: „De obicei erau suficient de vicleni ca să-şi dea seama destul de devreme în cursul jocului că îşi puteau mări câştigurile şi preţul informaţiei, cu cât natura acesteia era mai uimitoare.”

Ei au devenit „atât de entuziaşti în privinţa banilor care puteau fi câştigaţi din astfel de lucruri încât au început să îi caute ei pe americani şi britanici oarecum la întâmplare, făcând eforturi să atragă noi clienţi şi noi cumpărători pentru înfloritorul lor comerţ”. A fost nevoie de luni, uneori de ani, pentru a separa faptele reale de ficţiune, pentru că „informaţia furnizată de surse nu era, desigur, întotdeauna fictivă”, explică istoria secretă, cu înţelegerea dată de

trecerea timpului. „De fapt, informaţia avea deseori la bază o cantitate considerabilă de adevăr. În alte ocazii era însă fabricată dintr-o ţesătură întreagă de falsuri, coduri inamice frauduloase etc. şi servită nu doar reprezentanţilor Biroului, ci şi ataşaţilor militari ai Statelor Unite, ataşaţilor Forţelor Navale şi reprezentanţilor serviciilor de informaţii aliate în America Latină, inclusiv britanicilor, în schimbul unor sume substanţiale de bani.”

„O să-mi trimit demisia prin telegramă, diseară”

O înşelătorie similară a prefaţat instalarea lui William J. „Wild Bill” Donovan ca nou cap al spionajului extern american.

Nu i se spunea degeaba „Wild Bill” (”Sălbaticul Bill”). Donovan avea o sută de idei pe zi, dintre care zece puteau fi strălucite. Preşedintelui îi plăcea acest stil năvalnic. La fel ca Roosevelt, era un împătimit al informaţiilor secrete, îndrăgostit de spionaj. Wild Bill nimerise întâmplător în lumea spionajului după o carieră ratată în politică şi era în general un autodidact. Dar se considera un expert şi, după standardele americane, chiar era.

Donovan făcuse presiuni serioase asupra preşedintelui pentru ca acesta să-şi înfiinţeze un serviciu propriu de spionaj. Pe 10 iunie 1941, a propus să preia el însărcinarea unei „organizaţii centrale de informaţii despre inamic”[157], care să supervizeze FBI, serviciul de informaţii al armatei şi pe cel al marinei militare. El avea să pună în mişcare

mecanismul spionajului american, să-l facă să funcţioneze, să-i sintetizeze secretele şi să raporteze rezultatele direct preşedintelui.

FDR l-a trimis de două ori la Londra, ca emisar. S-a întâlnit cu premierul Winston Churchill, cu şeful spionajului britanic, Stuart Menzies, şi cu directorul de informaţii al Forţelor Navale britanice, contraamiralul John Godfrey. Britanicii l-au captivat (şi i-au plătit cea de-a doua călătorie). Donovan a trimis un raport de patru pagini prietenului său apropiat şi veteran republican, noul secretar al marinei militare, Frank Knox, în care i-a descris sistemul serviciilor secrete britanice, aproape la fel cum procedase Hoover cu o lună în urmă, dar în termeni mult mai elogioşi. Hoover avea propria lui relaţie cu serviciul secret britanic, dar îi ţinea la o anumită distanţă. Donovan, dimpotrivă, a fost recrutat de experţi.

Odată întors acasă, la New York, Donovan şi-a revizuit planurile pentru serviciile de informaţii, cu încurajarea puternică şi constantă a lui William Stephenson, ofiţerul de informaţii britanic care conducea operaţiunile din America dintr-un birou de la Rockefeller Center. Două cunoştinţe britanice priveau peste umărul lui Donovan şi făceau sugestii utile: amiralul Godfrey şi aghiotantul acestuia, comandorul Ian Fleming, creatorul de mai târziu al celui mai faimos spion de ficţiune al generaţiei sale, James Bond.

Ambiţiile lui Donovan au avut ineditul efect de a uni FBI, serviciul de informaţii al armatei şi pe cel al marinei militare: Hoover şi omologii lui militari s-au ridicat împotriva lui. Ei au semnat o declaraţie oficială către Departamentul de Război, în care calificau ideile lui Donovan ca fiind nocive pentru securitatea naţională. Ei au

spus că „superagenţia de informaţii care ar rezulta ar fi mult prea greoaie şi complicată”[158].

Pe 5 iulie 1941, furia lui Hoover împotriva ascensiunii lui Donovan a rămas înregistrată într-o discuţie la telefon cu Vincent Astor. Astor încă mai juca rolul de „coordonator de informaţii” la New York şi susţinător al activităţilor sub acoperire ale SIS. El criticase munca lui Hoover în America Latină, după ce auzise zvonurile din America de Sud.

Hoover credea că Astor şi Donovan voiau să-l înlăture. A înregistrat convorbirea:

HOOVER: Cât despre ideea asta de a aduce în Birou un nou director... Cred că ştii, probabil, că slujba asta oricum nu înseamnă atât de mult pentru mine.

ASTOR: Ba sigur că înseamnă, Edgar! Doar ai o slujbă cât de bună se poate...

HOOVER: Este o bătaie de cap teribilă, aşa că dacă vrea cineva slujba asta... nu trebuie decât să o ceară, pentru că eu nu ţin cu dinţii de ea.

ASTOR: Ei bine, Edgar, nu cred că ar trebui să vorbeşti despre renunţarea la slujbă tocmai acum – în situaţia în care e acum ţara...

HOOVER: Ai dreptate. Este singurul lucru care m-a oprit... Dacă ei vor să-l aducă pe colonelul Donovan sau dacă vor

să te aducă pe tine... La naiba, o să-mi trimit demisia prin telegramă, diseară, dacă asta doreşte preşedintele... Pentru mine n-are nici o importanţă... Slujba nu înseamnă chiar atât de mult.[159]

Hoover se temea cu adevărat pentru funcţia lui, de luni bune. Îşi făcuse duşmani la vârfurile puterii.

Prima-doamnă Eleanor Roosevelt fusese indignată când FBI începuse să verifice trecutul secretarei ei, Edith Helm. Ea i-a scris personal lui Hoover: „Acest gen de investigaţie mi se pare mult prea asemănător cu metodele Gestapoului."

Membrii Cabinetului s-au înfuriat când FBI l-a compromis pe subsecretarul de stat Summer Wells, preferatul lui FDR în probleme de politică externă şi unul dintre principalii arhitecţi ai strategiilor lui în America Latină. Biroul a făcut o investigaţie amplă privind homosexualitatea lui, care a ieşit la iveală atunci când Wells, în stare de ebrietate, a încercat să-i facă sex oral unui însoţitor de vagon de dormit, într-un tren de pasageri.

Reputaţia lui Hoover se baza în mare parte pe forţa supravegherii lui secrete. Oamenii îl respectau, dar unii pur şi simplu se temeau de el, iar un număr destul de mare îl dispreţuiau. Hoover ştia asta.

La un moment dat, i-a spus celui care era mâna lui dreaptă la conducerea FBI, Clyde Tolson, că exista „o mişcare pentru îndepărtarea mea din funcţia de director"[160]. Avea dreptate: Donovan era forţa din spatele mişcării. Donovan

şi Hoover se urau cu patimă unul pe celălalt din 1924, când Donovan fusese pentru scurt timp superiorul lui Hoover la Departamentul Justiţiei. Hoover s-a luptat cu el la Justiţie, s-a opus cu succes încercării ulterioare a lui Donovan de a deveni procuror general şi deplângea ideea oricărui serviciu secret de informaţii cu Donovan la conducere.

Hoover credea că Donovan era un om lipsit de onestitate şi periculos, şi a răspândit zvonuri că ar fi simpatizant comunist. Donovan credea că Hoover era un ratat în ceea ce privea spionajul extern şi a răspândit zvonul că Hoover era în secret homosexual.

Hoover era subiectul unor astfel de zvonuri cel puţin din 1937 – anul în care Biroul a demarat eforturi de durată pentru eliminarea homosexualilor din guvern. Această insinuare este probabil, în zilele noastre, cel mai cunoscut aspect din viaţa lui Hoover.

Singurul lucru pe care toată lumea pare să-l ştie despre el este că avea relaţii sexuale cu însoţitorul lui constant, Clyde Tolson. Ideea a fost strecurată în mintea oamenilor de multă vreme, printr-o carte scrisă de un ziarist britanic care a inclus descrieri de neuitat ale lui Hoover în travesti. Ar fi fascinante dacă ar fi adevărate, însă este aproape sigur vorba de un fals. Acuzaţiile au la bază poveşti auzite la mâna a treia din surse care numai de încredere nu sunt. Nu există nici cea mai mică dovadă că Hoover a făcut vreodată sex cu Tolson sau cu orice altă fiinţă. Cei doi erau inseparabili personal şi profesional. Hoover i-a lăsat bunurile lui Tolson prin testament şi există fotografii ale celor doi împreună care par să arate că între ei existau sentimente profunde. Unul dintre biografii lui Hoover a descris relaţia lor ca fiind o căsătorie fără sex şi poate că el s-a apropiat cel mai mult de adevăr. Dar nimeni dintre

cei care l-au cunoscut pe Hoover, personal sau profesional, nu credea că ar fi ceva mai mult de atât.

„Homosexualitatea îl dezgusta”[161], a spus Cartha „Deke” DeLoach, care a fost mulţi ani unul dintre oamenii de încredere ai lui Hoover. „Acesta este motivul pentru care atât de mulţi homosexuali au fost daţi afară din Birou.” Dacă Hoover era el însuşi un homosexual reprimat, ale cărui frustrări secrete izbucneau în furia împotriva inamicilor săi, maniile lui interioare au rămas necunoscute pentru toţi cei din jur.

„Sunt în posesia unei hărţi secrete”

Hoover nu şi-a pierdut slujba, după cum nu şi-a pierdut nici elanul de a se lupta cu Donovan. Dar, pe 11 iulie 1941, preşedintele l-a numit pe Wild Bill „coordonator naţional de informaţii”, dându-i autoritatea „de a strânge şi de a analiza” toate informaţiile secrete care aveau legătură cu securitatea naţională. După ce a divizat domeniul serviciilor secrete americane, acum FDR îl fragmenta.

Ofiţerul de informaţii britanic William Stephenson a telegrafiat la Londra: „Vă puteţi imagina cât de uşurat sunt că, după luni de lupte şi manevre la Washington, omul nostru este în funcţie.”[162] Modul în care s-a exprimat atrage atenţia. Britanicii îl considerau într-adevăr pe Donovan omul lor şi l-au folosit ca să-şi atingă obiectivul cel mai important în lunile disperate ale lui 1941: să atragă Statele Unite în război.

„Sunt în posesia unei hărţi secrete, făcută în Germania de guvernul lui Hitler – de cei care plănuiesc noua ordine mondială”, a anunţat preşedintele într-un discurs radiodifuzat în toată ţara pe 27 octombrie 1941. „Este o hartă care cuprinde America de Sud şi o parte din America Centrală, aşa cum îşi propune Hitler să le reorganizeze. În zona aceea sunt astăzi 14 ţări distincte. Experţii geografi de la Berlin au şters însă fără milă toate liniile de graniţă existente şi au împărţit America de Sud în cinci state vasale, aducând întregul continent sub dominaţia lor. Şi au aranjat, de asemenea, ca teritoriul unuia dintre aceste noi state-marionetă să includă Republica Panama şi marea noastră arteră vitală – Canalul Panama.”

„Acesta este planul lui Hitler”, a spus FDR. „Această hartă arată clar că proiectele naziştilor nu sunt îndreptate doar împotriva Americii de Sud, ci chiar împotriva Statelor Unite.”

Preşedintele primise harta secretă de la Wild Bill Donovan. Donovan o avea de la bunul lui prieten Bill Stephenson, şeful bazei britanice din New York. Şi de unde provenea până la urmă harta secretă? Unul dintre principalii locotenenţi ai lui Stephenson, H. Montgomery Hayde, pretindea că a fost sustrasă de spionajul britanic de la un curier al Ambasadei Germaniei la Rio de Janeiro. „Preşedintele a fost foarte impresionat”[163], a scris Hyde. „Descoperirea hărţii a fost o dovadă convingătoare privind intenţiile Germaniei în America Latină şi a venit ca un şoc considerabil pentru toţi cetăţenii de bună credinţă din Statele Unite.” Dar era un fals, fabricat de spionajul britanic. Complotul, calculat pentru a ajuta la atragerea Statelor Unite în războiul din Europa, a rămas secret decenii de-a rândul.

Preşedintele fragmentase domeniul spionajului. Unul dintre rezultate a fost o hartă falsă a lumii. Alt rezultat, mult mai grav, a fost un atac surpriză.

151 Beatrice B. Berle şi Travis B. Jacobs, editori, Navigating the Rapids, 1918–1971: From the Papers of Adolf Berle (New York: Harcourt, 1973), p. 321.

152 History of the SIS este datată 22 mai 1947, nu este semnată şi are cinci volume, declasificate şi făcute publice în baza Legii privind Libertatea Accesului la Informaţii, în 2007. Volumul I se întinde pe 42 de pagini şi este un document remarcabil, în ciuda ştergerii unor nume-cheie, din motive de securitate naţională. El conţine o discuţie sinceră a eşecurilor FBI şi este evident că nu a fost destinat pentru ochii cuiva din afară. Dosarele administrative ale SIS sunt şi ele revelatoare; ele sunt disponibile la Arhivele Naţionale, în Grupul de înregistrări 65. Citatele din istoria SIS vor fi marcate aici ca History of the SIS.

153 Însemnare făcută de Hoover pe o radiogramă FBI, nedatată, ataşată la History of the SIS.

154 Interviu luat lui Dallas Johnson, Proiectul de Istorie Orală a FBI (FBI/FBIOH).

155 Hoover către Watson, 5 şi 6 martie 1941, FDRL.

156 Hoover către Jackson, 4 aprilie 1941.

157 Acest mesaj şi următoarele telegrame japoneze interceptate de Magic sunt retipărite în CI Reader, op. cit.

158 Thomas F. Troy, Donovan and the CIA: A History of the Establishment of the Central Intelligence Agency (Frederick, Md.: University Publications of America, 1984), p. 59.

159 Hoover, generalul Miles şi generalul Kirk au semnat acest „Raport privind coordonarea celor trei servicii de informaţii", datat 29 mai 1941, dar transmis Ministerului de Război pe 5 iunie 1941.

160 Transcrierea convorbirii telefonice, 5 iulie 1941, FBI, dosarul Nichols, retipărită în From the Secret Files of J. Edgar Hoover, editată cu comentariile lui Athan Theoharis (Chicago: Ivan R. Dee, 1993), pp. 332–234. Convorbirea a venit după ce preşedintele i-a cerut lui Astor să se ocupe de o problemă personală foarte delicată: vărul desfrânat al lui FDR, Kermit, care era prieten apropiat cu Astor şi cu fiul preşedintelui, Teddy Roosevelt, avea o înclinaţie spre alcoolism şi dispăruse împreună cu o maseuză pe nume Herta Peters; exista posibilitatea ca femeia să fi fost spion german. Astor a pasat acest subiect fierbinte către FBI.

161 Notă marcată „Nu se arhivează", Hoover către Tolson şi Tamm, 23 septembrie 1941, From the Secret Files of J. Edgar Hoover, p. 339.

162 DeLoach, istorie orală, FBI/FBIOH.

163 H. Montgomery Hyde, Room 3603: The Story of the British Intelligence Center in New York During World War II (New York: Farrar Straus, 1963), p. 169 şi urm.

CAPITOLUL 13

LEGEA RĂZBOIULUI

Când Japonia a atacat Statele Unite la Pearl Harbour, în duminica de 7 decembrie 1941, Hoover avea planul de război deja pregătit. Agenţii lui adunau de luni de zile informaţii despre suspecţii politici din America.

Noul procuror general, Francis Biddle, a început să semneze ordinele pentru plasarea în detenţie a 3 846 de germani, italieni şi japonezi. Hoover şi oamenii lui deja ridicau sute de oameni consideraţi a fi cei mai periculoşi, fără să-şi mai bată capul cu mandatele. Pentru identificarea suspecţilor, se foloseau de orice mijloace, fie ele şi ilegale. Agentul FBI Morton Chiles a intrat prin efracţie în apartamentul unui individ suspectat de simpatii germane, i-a furat carnetul cu adrese şi a fugit în grabă când suspectul s-a întors acasă. Chiles a pus carnetul într-o cutie poştală, iar oficiul poştal l-a predat FBI-ului în ziua următoare.

„Era ilegal. Era o spargere”[164], a spus Chiles. Dar „am trimis 114 oameni într-o tabără de detenţie”, pe baza numelor din acel carnet.

Hoover nu a susţinut ordinele preşedintelui pentru încarcerarea a 112 000 de japonezi şi de americani de origine japoneză, care au fost trimişi în tabere de detenţie după Pearl Harbour. El nu voia ca oamenii să fie închişi pe considerente rasiale. Îi voia anchetaţi şi, dacă era cazul, trimişi la închisoare pentru faptele lor.

Preşedintele i-a sporit lui Hoover puterile în vreme de război. Hoover şi-a asumat responsabilitatea de a verifica trecutul şi reputaţia fiecărui aspirant la o funcţie în structurile guvernului. A început să lucreze cu autorităţile de la paşapoarte şi imigrări pentru controlul graniţelor Americii, al aeroporturilor şi al gărilor. De asemenea, avea în grijă şi securitatea sutelor de fabrici care produceau material de război. A fost însărcinat cu cenzura presei americane. Hoover şi oamenii lui au început să deschidă corespondenţa privată la New York şi Washington, precum şi telegramele trimise prin Western Union, International Telephone and Telegraph Company şi Radio Corporation of America.

În primele luni de război, în timp ce soldaţii, marinarii şi aviatorii americani începeau să lupte şi să moară în nordul Africii, în Europa de Vest şi în sudul Pacificului, FBI lupta acasă şi în străinătate împotriva ameninţării spionilor şi sabotorilor.

În ultimele zile ale lunii mai 1941, două submarine germane au plecat de la baza lor din Lorient, Franţa. Primul submarin, ce transporta patru sabotori nazişti îmbrăcaţi în uniformele infanteriei marine germane, a ajuns pe plaja din Amagansett, Long Island, în noaptea de 13 iunie. Al doilea, ce transporta alţi patru agenţi nazişti, avea ca destinaţie Jacksonville, Florida.

Cei opt agenţi infiltraţi, toţi germani, trăiseră ani de zile în Statele Unite. Fuseseră recrutaţi pentru abilitatea lor de a vorbi limba engleză fără accent, pentru cunoştinţele pe care le aveau despre oraşele americane şi pentru dorinţa lor declarată de a arunca în aer poduri, tuneluri, gări, magazine universale şi instalaţii militare. Erau echipaţi cu lăzi impermeabile ce conţineau explozibili de mare putere, bombe turnate şi modelate ca să semene cu bucăţi de cărbune, fitiluri, detonatoare, carduri de asigurări sociale false şi aproximativ 180 000 de dolari bani gheaţă. Erau sub comanda unui locotenent din Abwehr pe nume Walter Kappe, care trăise şi muncise în Statele Unite din 1925 până în 1937. Acesta fusese şeful propagandei în Liga Germano-Americană, principala organizaţie a fasciştilor şi a simpatizanţilor nazişti din SUA. După întoarcerea în Germania, el a lucrat pentru Hitler, organizând reţele internaţionale de spionaj.

George Dasch era şeful echipei din submarinul ce a ajuns pe plaja din Long Island. La vârsta de 14 ani, Dasch a fost copil de trupă în armata germană în timpul Primului Război Mondial. A venit pentru prima dată în Statele Unite la vârsta de 19 ani, ca pasager clandestin pe un vas. Timp de un an a fost soldat în armata Statelor Unite, s-a căsătorit cu o americancă şi a lucrat pe post de chelner la New York şi în împrejurimi. Loialitatea lui era împărţită. Făcuse cerere de obţinere a cetăţeniei americane, dar nu terminase procedurile şi nici nu jurase credinţă Statelor Unite.

Dasch şi colegii lui sabotori au ajuns pe plajă în jur de miezul nopţii şi au fost zăriţi imediat de o patrulă a pazei de coastă americane. Grănicerul John Cullen a văzut patru oameni luptându-se cu o plută şi i-a auzit vorbind germană. Unul dintre ei avea o armă. Cullen s-a retras şi s-a întors în zori cu o echipă a pazei de coastă. Ei au găsit repede o ascunzătoare îngropată în care se aflau bombe, ţigări şi

rachiu, aşa că au chemat poliţia, care a chemat FBI-ul. Între timp, echipa germană a luat trenul de 6 dimineaţa spre New York, unde Dasch şi partenerul lui, Ernest Burger, s-au cazat la un hotel din centrul oraşului. Burger era cetăţean american naturalizat. Locuise în Detroit şi Milwaukee, unde lucrase ca mecanic din 1927 până în 1933. Se întorsese în Germania în 1933 şi servise cu credinţă ca propagandist nazist până în 1940, când fusese arestat de Gestapo în timpul unei epurări politice. Stătuse 17 luni într-un lagăr de concentrare, până să fie recrutat de Abwehr ca sabotor.

Dasch şi Burger au avut o discuţie lungă, în camera de hotel. Aveau mari îndoieli cu privire la misiunea lor. Loialitatea lor faţă de al Treilea Reich se clătina. Valiza plină cu bani era ispititoare. Burger voia să ia banii şi să fugă. Dasch a spus că avea o idee mai bună. A telefonat la secţia din New York a FBI.

Agentul care răspundea la telefon a crezut că Dasch era nebun. Secţia din New York avea un fişet cu trei sertare căruia i se spunea cutia cu nebuni, plin cu însemnările din ani întregi de discuţii cu beţivi şi cu escroci. Agentul FBI a scris o notă despre convorbire, pe care a îndesat-o apoi în cutie.

Pe 18 iunie, Dasch a fost cuprins de disperare. A luat trenul spre Washington, s-a dus la sediul central al FBI şi a cerut să fie primit de J. Edgar Hoover. Dasch şi-a spus povestea, dar a fost nevoie să deschidă valiza şi să trântească pe masă cei 82 350 de dolari ca să fie luat în serios. În următoarele opt zile, Dasch a vorbit întruna. El a dat FBI-ului toate informaţiile de care avea nevoie ca să-i aresteze pe cei trei germani rămaşi în New York şi ştia suficient de multe ca să ajute Biroul să prindă şi a doua

echipă, care debarcase în Florida. Până pe 27 iunie 1942, toţi cei opt sabotori germani erau în arest.

„Înaltă trădare”

Hoover a dat altă formă poveştii sabotorilor nazişti. În felul în care a spus-o preşedintelui şi, până la urmă, şi presei, Dasch nu a dezertat niciodată, Dasch nu a intrat niciodată în sediul central al FBI, Dasch nu a spus niciodată totul. În scrisoarea trimisă lui Roosevelt, Hoover a pretins că Dasch a fost capturat de FBI pe 22 iunie, adică la patru zile după ce acesta se predase singur.

„Nu s-a spus nimic despre mărturisirea lungă, minuţioasă şi incoerentă a lui Dasch”[165], avea să scrie procurorul general Biddle 20 de ani mai târziu, „şi se credea în general că exista un agent FBI extrem de strălucit care reuşise să se infiltreze în tabăra cealaltă, care probabil că fusese şi el la şcoala de sabotaj unde au fost instruiţi cei opt şi care trimitea cu regularitate rapoarte în America”.

Preşedintele, procurorul general şi Hoover au convocat unul dintre cele mai extraordinare tribunale militare din istoria Statelor Unite. Atitudinea acestuia are ecou până în zilele noastre. Pe 30 iunie 1942, la două zile după ce povestea lui Dasch a ajuns în presă, procurorul general Biddle a primit o notă de la FDR, redată aici cu comentariile lui Biddle în paranteze:

Nu am avut ocazia să vorbesc cu dumneata despre judecarea celor opt sabotori debarcaţi de pe două submarine germane şi nici nu am citit recent toate regulamentele care se aplică [Remarcaţi exprimarea roosveltiană, de parcă ar spune: Eu ştiu totul despre legi şi oricum nu trebuie să citesc regulamentele: E război!]

Iată la ce mă gândesc, totuşi:

1. Cei doi cetăţeni americani sunt vinovaţi de înaltă trădare. Cum suntem în vreme de război, sunt tentat să-i trimit să fie judecaţi de o curte marţială. Nu văd ce ar putea invoca apărarea lor. Cu siguranţă că sunt cât se poate de vinovaţi şi pedeapsa cu moartea îmi pare aproape obligatorie.

2. În cazul celorlalţi şase, care înţeleg că sunt germani... Nu văd nici o diferenţă. [Altfel spus, nu despica firul în patru, domnule procuror general].

FDR

Dar legile Statelor Unite şi deciziile Curţii Supreme stăteau în calea dorinţei lui FDR. Într-un caz din vremea războiului civil, Curtea stabilise că un civil nu poate fi judecat de o curte marţială decât atunci când s-a declarat legea marţială şi tribunalele civile sunt închise. Biddle

trebuia să găsească o cale de a ocoli această decizie. El i-a spus preşedintelui să desemneze o comisie militară specială. Aceasta urma să-i judece pe sabotori într-un proces secret, în baza legislaţiei militare. Când această decizie avea să ajungă pentru revizuire la Curtea Supremă, cum era inevitabil, Biddle urma să argumenteze că inamicii combatanţi care duc un război secret împotriva Americii pot să fie judecaţi şi condamnaţi de un tribunal militar, în baza legilor războiului. Acelaşi argument urma să fie folosit în războiul Americii împotriva terorismului, din secolul al XXI-lea.

FDR a semnat imediat un ordin executiv privind crearea comisiei militare. Procesul secret a început o săptămână mai târziu, cu un complet format din şapte generali de armată. Dube blindate, escortate de soldaţi cu pistoale mitralieră, i-au adus pe prizonieri de la închisoarea Districtului Columbia într-o cameră închisă de la etajul cinci al Departamentului Justiţiei, o mică sală de lectură care în vremuri normale servea drept sală de cursuri pentru agenţii FBI.

Biddle conducea acuzarea. Hoover stătea în dreapta lui şi îi pasa dosarele fiecăruia dintre inculpaţi, rezumate privind dovezile, transcrieri ale mărturisirilor şi declaraţiilor făcute în arest. Dasch şi Burger au fost ultimii care au depus mărturie în procesul ce a durat două săptămâni. Amândoi au făcut mărturisiri complete şi au spus că nu au avut intenţia de a-şi îndeplini misiunile de distrugere.

Pe 3 august, cei şapte generali au ajuns la un verdict în unanimitate. Preşedintele era cel care avea să dea sentinţa. FDR hotărâse deja că moartea era „aproape obligatorie”. Şi aceasta a fost sentinţa pe care a pronunţat-o. Dar Biddle l-a convins să comute pedeapsa lui Burger în închisoare pe viaţă şi pe cea a lui Dasch în 30 de ani de

închisoare. Procurorul general era de părere că mărturiile lor au fost importante – şi ştia că FBI n-ar fi rezolvat niciodată cazul dacă nu era Dasch.

Începând de la ora 7 în dimineaţa zilei de 8 august, generalul Cox i-a anunţat pe sabotori ce soartă îi aşteaptă. Unul câte unul, cei şase condamnaţi au fost duşi pe culoarul morţii de la închisoarea districtuală, li s-a servit un mic dejun constând din ouă cu şuncă, au fost trimişi la frizer să fie raşi în cap şi apoi, la câteva minute după prânz, au fost aşezaţi în scaunul electric, li s-a pus o mască de cauciuc pe figură, o cască de oţel în cap şi au fost electrocutaţi. Au fost înmormântaţi pe un teren argilos de la marginea capitalei, având la căpătâi şase scânduri de lemn, fără nici un nume.

Dasch şi Burger au mers la penitenciarul federal din Atlanta; Dasch a fost plasat în detenţie solitară, pentru ca nimeni să nu-i audă povestea. Abia dacă trecuseră şapte săptămâni din ziua dezertării lui până în ziua execuţiei.

Curtea Supremă s-a întrunit înainte de verdict, ca să cântărească dacă preşedintele avea puterea de a crea tribunale militare în cazuri de sabotaj şi de terorism. Dar secretul în care s-a desfăşurat procesul a fost atât de mare, încât Curţii nu i-a fost prezentat nici un document. Cazul l-a tulburat profund pe judecătorul Harlan Fiske Stone – secretul procesului şi al verdictului, regulile după care funcţiona comisia, preşedintele având puterea de a trimite oamenii la moarte. Nu putea decât să-şi scrie opinia, şi a făcut-o cu multă grijă. Ex Parte Quirin, numită după unul dintre sabotorii germani executaţi, a rămas pentru următorii 60 de ani ultimul cuvânt pe tema tribunalelor militare.

Curtea nu putea „să determine cu meticulozitate limitele extreme ale jurisdicţiei tribunalelor militare de a judeca persoane potrivit legilor războiului”, se spune în opinia lui Stone, datată 29 octombrie. Şi nici nu poate scrie regulile care ar crea o bază constituţională pentru o comisie militară. Aceasta era treaba Congresului. Însă, în acest caz, guvernul avea într-adevăr puterea de a-i judeca pe acuzaţi ca fiind combatanţi inamici.

Curtea Supremă a fost băgată în corzi de preşedinte şi de FBI. Cei şase condamnaţi erau deja morţi. Ce s-ar fi întâmplat în cazul în care Curtea Supremă găsea că procedurile fuseseră neconstituţionale? Sau dacă ar fi descoperit că Hoover îi promisese lui Dasch libertatea, în schimbul mărturiilor complete? Aşa cum a scris judecătorul Stone într-un memorandum privat, pentru arhive, Curtea Supremă ar fi fost atunci „în poziţia deloc de invidiat de a fi stat impasibilă şi a fi lăsat şase oameni să meargă la moarte fără să le fi explicat tuturor celor interesaţi – inclusiv preşedintelui – că a ignorat o chestiune pe care apărarea s-ar fi putut baza pentru a obţine libertatea celor acuzaţi.”

Chestiunea era dacă sus-menţionata comisie a fost creată legal de preşedinte sau nu. Avea să rămână nelămurită până după 2001, când Statele Unite s-au confruntat cu un nou tip de combatant inamic.

Cazul sabotorilor nazişti a reprezentat un dublu câştig pentru FBI, unul public, celălalt secret. Publicitatea a fost enormă: opinia publică americană era convinsă, în unanimitate, că Biroul rezolvase cazul de unul singur. Oamenii nu ştiau nimic despre dezertarea şi mărturisirea lui George Dasch. Maşinăria relaţiilor publice a FBI-ului a pregătit propunerea lui Hoover pentru Medalia de Onoare a Congresului. Chiar dacă medalia n-a venit niciodată, nici

că se putea imagina o favoare mai bună pentru imaginea FBI decât acest caz.

Al doilea câştig din dosarul sabotorilor nazişti a fost că a permis FBI-ului să înţeleagă cum funcţiona sistemul Rueckwanderer. Investigând vieţile din trecut în Statele Unite ale sabotorilor, Biroul a aflat că trei dintre ei îşi arătaseră vădit loialitatea faţă de al Treilea Reich cumpărând mărci naziste prin bănci din New York şi Chicago. Solicitările lor de a schimba dolarii pe mărci au permis spionajului german să afle cine erau, unde locuiau şi cum puteau fi contactaţi. Abwehrul le-a plătit întoarcerea în Germania şi i-a instruit pentru sabotaje.

Mii de americani de origine germană au cumpărat mărci şi au plecat în Germania. Câţi dintre ei se întorseseră în Statele Unite ca spioni nazişti?

În toamna anului 1942, FBI a intensificat o investigaţie naţională, unul dintre cele mai ample şi mai complexe cazuri de care s-a ocupat vreodată[166]. Până la urmă, Biroul a interogat 997 de străini germani aflaţi în Statele Unite; 441 au ajuns în arest sau la închisoare din ordinul procurorului general, pentru loialitatea lor faţă de Germania. Cazul a implicat sute de agenţi, zeci de mii de documente şi cea mai mare bancă din America: Chase National.

La New York, cazul a fost preluat de Percy Foxworth, acum directorul adjunct al lui Hoover pe probleme de securitate naţională. El a obţinut documente care sugerau existenţa unor legături financiare foarte profitabile între bancherii americani, companiile multinaţionale care făceau clandestin afaceri cu Germania, Liga Germano-Americană şi guvernul nazist. Cum a pus mâna Foxworth pe aceste documente era o problemă foarte delicată.

FBI a recrutat un ajutor de casier şi un şef de nivel mediu din departamentul pentru afaceri externe de la sediul principal din New York al băncii Chase. În timpul nopţii, agenţii FBI se strecurau înăuntru şi căutau prin dosarele departamentului pentru afaceri externe. Aceste percheziţii erau întreprinse fără mandat; se aflau undeva în zona gri dintre intrarea prin efracţie şi o operaţiune de informaţii. În ambele cazuri, erau ilegale.

FBI avea o teorie potrivit căreia Chase acţiona în beneficiul guvernului german, încălcând Legea de Înregistrare a Agenţilor Străini, aceeaşi lege pe care Departamentul Justiţiei o folosea pentru condamnarea celor suspectaţi de spionaj. Era mai mult decât o chestiune politică spinoasă; se apropia periculos de acuzaţia de colaborare cu Hitler.

Acuzaţia nu a putut fi dovedită. Banca a învins până la urmă Biroul. Chase l-a angajat pe John Cahill, un avocat foarte priceput care fusese procuror federal însărcinat cu investigarea cazului. El ştia foarte bine că FBI strânsese ilegal dovezile împotriva băncii. Cahill ştia suficient de multe ca să răstoarne jocul, a ameninţat că va da în judecată FBI-ul. Continuarea cazului însemna dezvăluirea acţiunilor ilegale ale Biroului, iar acesta era un preţ pe care Hoover nu era dispus să îl plătească. Exploziva investigaţie politică s-a încheiat brusc.

„Nu am avut pe nimeni cu care să ne consultăm”

FBI a mai suferit o lovitură în iarna aceea. Pe 15 ianuarie 1943, Percy Foxworth a murit când avionul lui s-a prăbuşit în jungla din Guyana Olandeză, la extremitatea nord-estică a Americii de Sud. Foxworth şi un alt agent FBI erau în drum spre Maroc, unde Roosevelt şi Churchill ţineau un consiliu de război. Foxworth fusese însărcinat de Departamentul de Stat şi de cel de Război să interogheze un cetăţean american, presupus colaborator nazist, care fusese arestat în Casablanca drept o potenţială ameninţare la adresa preşedintelui.

Moartea lui a fost o grea lovitură pentru Serviciul Special de Investigaţii, care până în 1943 ajunsese la 583 de agenţi FBI, dar încă se lupta să-şi îndeplinească misiunea.

Hoover a încercat în repetate rânduri să se debaraseze de SIS. „Recomand cu tărie ca FBI să fie degrevat de toate responsabilităţile legate de operaţiunile speciale de informaţii în emisfera vestică şi ca aceste responsabilităţi să fie încredinţate în totalitate organizaţiei colonelului Donovan”, i-a scris el noului şef al spionajului militar, generalul-maior George Veazey Strong. „Sunt cât se poate de nerăbdător şi doritor să mă retrag complet din America Latină.”[167]

Sunt puţine situaţiile în care Hoover s-a oferit să cedeze puterea, cu atât mai puţin unui inamic politic ca Donovan. A făcut asta doar atunci când a simţit riscul de a fi pus într-o situaţie stânjenitoare. Iar SIS era o sursă neîncetată de necazuri.

„Amintiţi-vă că noi am început efectiv de la zero în munca informativă”[168], a spus John Walsh, un agent FBI pe probleme de securitate naţională, care în 1943 a mers pentru SIS la Medellin, în Columbia. „Nu am avut pe nimeni cu care să ne consultăm în privinţa asta.”

Misiunile SIS în Columbia erau să vâneze spioni naziști și să închidă rețelele radio clandestine care îi legau pe agenții spioni și pe ofițerii lor cu superiorii din Germania. Dar Walsh a descoperit repede după sosirea lui în Columbia că nu prea avea nimic de făcut. „Toți străinii germani erau deja arestați la vremea respectivă”, își amintește el. „Columbia declarase război Germaniei și îi ridicaseră pe toți germanii.”

„Am petrecut foarte mult timp la club”, a spus el. „Nu prea era mare lucru de misiunea mea.”

FBI avea să pretindă după niște ani că activitatea SIS a dus la arestarea a 389 de agenți ai Axei și la distrugerea a 24 de rețele radio ale spionilor naziști, cele mai multe în 1942 și 1943. Hoover și-a însușit meritele ce reveneau de drept Diviziei de Informații Radio (RID) a Comisiei Federale pentru Comunicații, instituție birocratică rezultată din New Deal care supraveghea difuzarea în Statele Unite. Hoover avea un dinte împotriva șefului FCC, James Lawrence Fry; cei doi s-au certat ani de zile pe tema dreptului FBI de a plasa dispozitive de interceptare.

Civilii din Divizia de Informații Radio interceptau comunicațiile radio clandestine ale Germaniei cu spionii din America Latină.[169] Ei lucrau cu oficiali de la Ambasada Statelor Unite și cu poliția locală, ca să închidă rețelele. În 1942, Divizia a aflat de un plan pentru scufundarea pachebotului Queen Mary, care ducea 10 000 de soldați americani și canadieni la război, și a determinat poliția braziliană să aresteze peste 200 de spioni germani. Acest caz acoperă, așadar, singur jumătate dintre spionii Axei pe care FBI și SIS au pretins că i-au arestat în America Latină de-a lungul celui de-al Doilea Război Mondial.

Istoria secretă a FBI consemnează: „Nu trebuie aşteptat de la un agent să furnizeze vreo informaţie valoroasă mai devreme de câteva luni de la începutul misiunii, timpul cel mai scurt de care are nevoie pentru a învăţa obiceiurile locale, limba etc.”[170]

Dar mai mult de câteva luni în străinătate s-a dovedit o încercare prea grea pentru mulţi agenţi FBI. Zeci, dacă nu sute au demisionat din munca lor sub acoperire la SIS ori au cerut să fie transferaţi acasă, „profund dezgustaţi” şi „complet deziluzionaţi când s-au văzut confruntaţi cu ceva cu totul diferit de imaginea strălucitoare pe care o aveau în minte la plecarea în misiune”. Aveau de îndurat „tot felul de zeflemele” din partea soldaţilor şi marinarilor americani din toată America Latină, care îi întrebau „de ce nu sunt în uniformă şi încearcă să vândă săpun, reviste sau să facă alte treburi evident lipsite de importanţă şi fără legătură cu războiul”. Diplomaţii Departamentului de Stat şi ataşaţii militari se distrau „deconspirând, expunând şi punând în situaţii stânjenitoare agenţii sub acoperire ai Biroului”, continuă istoria secretă, numindu-i chiulangii şi fugari din faţa recrutării. „Din nefericire”, se consemnează mai departe, „trimişii sub acoperire ai Biroului erau în cea mai mare parte americani tineri, sănătoşi, inteligenţi, la vârsta încorporării şi cu calităţi militare evidente, operând sub acoperiri slabe şi deseori ilogice”.

Oamenii SIS aveau parte de apelative şi mai rele, cum ar fi laşi sau trădători. Încercând din greu „să câştige încrederea indivizilor pronazişti şi să obţină astfel informaţii din interiorul cercurilor pronaziste”, ei „se angajau în ceea ce reprezentanţilor locali ai Departamentului de Stat, ai armatei şi ai forţelor navale li se păreau a fi activităţi şi asocieri discutabile, dubioase”, aminteşte istoria secretă. „Mulţi dintre ei au ajuns să fie suspectaţi de britanici, unii pe bună dreptate, alţii doar din

cauza faptului că britanicii îi bănuiau că ar fi reprezentanţi ai Biroului şi voiau să-i expună, ca să-i umilească.”

Toată viaţa lui, Hoover a avut o regulă: Să nu faci Biroul de râs. El trebuia să repare reputaţia proastă şi statutul modest pe care le avea FBI în străinătate. Confidentul lui de la Departamentul de Stat, Adolf E. Berle, asistentul secretarului de stat, a venit cu o soluţie ingenioasă.

Pentru FBI a apărut o poziţie nouă în ambasadele americane din toată emisfera vestică: „ataşatul legal”. Ca şi ataşatul militar şi ataşatul marinei, postul avea statut diplomatic, cu rang în organigramă, beneficii ale funcţiei şi protecţie oferită de ambasadă. Ataşatului legal i se cerea să-l ţină la curent pe ambasador cu activităţile FBI în ţara respectivă. El avea ordin să lucreze în armonie cu omologul lui militar şi cu cel din cadrul marinei, dacă era posibil. Teoretic, el era „oficialul american responsabil cu chestiuni legate de operaţiunile clandestine de informaţii, în special în domeniul activităţilor subversive”, consemnează istoria secretă.

Sistemul ataşatului legal a salvat serviciul de informaţii externe al FBI. Hoover i-a pus pe ataşaţii legali să-şi facă prieteni în rândul şefilor de poliţie şi al miniştrilor de Interne din America Latină. Invitaţiile la un pahar, la cină şi uneori mituirea şefului poliţiei – de preferat a şefului poliţiei secrete – erau modalităţi de culegere a informaţiilor mult mai eficiente decât pozând în corespondenţi ai unei reviste sau în comercianţi de săpun.

Programele de legătură stabilite de ataşaţii legali au devenit vârful de lance al Politicii de Bună Vecinătate a lui FDR în vreme de război. Ele s-au dezvoltat cu repeziciune, alimentate de fluxul de capital american, dar şi de puterea şi autoritatea ambasadelor SUA în faţa preşedinţilor şi a

forţelor de poliţie din America Latină. Ataşaţii legali şi ambasadorii i-au convins pe preşedinţii americani nesiguri din punct de vedere politic că ar fi înţelept să aibă un om de la FBI plătit pe post de consilier de securitate, pentru protecţie. Consilierul avea, bineînţeles, şi o a doua îndatorire, de spion.

Începând din vara anului 1943, legăturile oficiale ale FBI „au făcut posibilă obţinerea aproape a oricărui tip de asistenţă în investigaţii şi a oricăror informaţii de la forţele de poliţie, practic în fiecare ţară din America Latină", relatează istoria secretă. Şefii de poliţie şi miniştrii de Interne, unii dintre ei de-acum pe statul de plată al FBI, le-au oferit oamenilor lui Hoover acces la informaţii secrete din oficiile poştale, de la companiile de telefonie şi telegrafie, linii aeriene şi companii de transport naval, de la vamă şi de la o largă varietate de agenţii guvernamentale – „în multe locuri, inclusiv în palatul prezidenţial".

Fiecare şef de poliţie şi fiecare preşedinte din America Latină aveau cel puţin un lucru în comun cu Hoover: anticomunismul. Alianţele construite de ataşaţii legali în timpul celui de-al Doilea Război Mondial au durat atâta timp cât au mai existat stângişti cu care trebuia luptat în America Latină.

În vara anului 1943, spionajul german în emisfera vestică era pe moarte. Pericolul unei invazii a Axei se îndepărta. Şi în timp ce lucrurile se întorceau împotriva lui Hitler, liderii americani au început să facă planuri pentru lumea de după război.

Hoover şi o mână de oameni de la Washington, nutrind gânduri asemănătoare, au privit în perspectivă şi i-au văzut pe Stalin şi Armata Roşie mărşăluind spre vest. Ei au

înţeles că bătălia lor nu va lua sfârşit odată cu înfrângerea fascismului. Au înţeles că războiul împotriva comunismului avea să continue.

Dar, în acest moment, Hoover se confrunta cu cea mai mare provocare la adresa autorităţii lui de a purta acest război.

164 ibid.

165 Chiles, istorie orală, FBI/FBIOH.

166 Francis Biddle, In Brief Authority (Garden City, NY: Doubleday, 1962), pp. 328 ff.

167 Amănunte privind ancheta au fost declasificate de Arhivele Naţionale şi analizate de Norman J.W. Goda, de la grupul de lucru interagenţii pentru dosarele naziste. Vezi lucrarea lui Goda: „Bănci pentru Hitler: Chase National Bank şi planul mărcilor Rückwanderer", în US Intelligence and the Nazis, publicată de National Archives Trust Fund Board.

168 Hoover către Strong, 10 septembrie 1942; Dosarele administrative ale SIS.

169 John Walsh, istorie orală, FBI/FBIOH.

170 George E. Sterling, „Statele Unite îi vânează pe agenţii radio ai Axei." Lucrarea lui Sterling a fost tipărită

în Studies in Intelligence, publicaţia internă a CIA, vol. 4 (primăvara 1960); declasificată în jurul anului 2007.

Nucleul Diviziei de Informaţii Radio a FCC era formată din sute de civili care făceau să funcţioneze o reţea construită în jurul a 12 staţii de monitorizare principale; 60 de baze mai mici şi 90 de unităţi mobile în Statele Unite. Munca lor consta în supravegherea undelor radio. O tură de rutină pentru un astfel de poliţist al eterului presupunea monitorizarea spectrului radio, verificarea „traficului de emisie" obişnuit, căutarea semnalelor ciudate şi alertarea cartierului general de la Washington, ca să depisteze posturile de radio inamice.

RID detecta şi urmărea semnalele radio emise de reţelele clandestine ale spionajului german în America Latină şi Caraibe din primăvara anului 1941. În următoarele opt luni, divizia a ascultat cum reţeaua s-a extins în şase ţări, cu trei staţii principale în Brazilia şi o a patra în Chile, toate în comunicaţie directă cu Abwehrul, la Hamburg. Ţintele spionajului german erau trupele britanice şi americane, avioanele şi navele militare, precum şi instalarea unei reţele de agenţi în Statele Unite. Submarinele germane U-Boot scufundau vapoare americane şi britanice în tot Atlanticul. Spionajul german a intrat în legătură strânsă cu RID şi a început să-i instruiască pe americani în codurile şi cifrurile germanilor.

Pe 15 ianuarie 1942, la cinci săptămâni după Pearl Harbour, RID şi-a trimis cei mai buni oameni în Brazilia, Chile, Mexic, Paraguay, Cuba şi Martinica. Aveau cu ei unităţi mobile de detecţie de dimensiunea unei valize, pentru depistarea emiţătoarelor ilegale, a căror localizare fusese stabilită deja în zone de ordinul sutelor de metri, de către poliţia radio din Statele Unite. RID a trimis echipe şi în Columbia, Venezuela, Ecuador, Peru, Uruguay şi Haiti,

ca să colaboreze cu guvernele acestor ţări la înfiinţarea reţelelor de monitorizare.

Pe 11 februarie 1942, staţiile de monitorizare RID din Miami, Pittsburgh şi Albuquerque au recepţionat semnale emise din Portugalia: SE VORBEŞTE CĂ TRUPE BRITANICE ŞI AMERICANE VOR DEBARCA LA DAKAR ÎN URMĂTOARELE ZILE. DE CE NU SUNT RAPOARTE. URGENŢĂ MAXIMĂ. Americanii au localizat emiţătorul undeva în afara capitalei, Lisabona. Comandourile britanice au ridicat staţia portugheză şi pe operatorii ei. În Chile, cinci luni de urmărire înverşunată a detectivilor radio au dus la eliminarea reţelei de spioni germani şi a emiţătoarelor lor. Cu excepţia Argentinei, al cărei guvern progerman îi sfida pe americani, lucrurile se desfăşurau aproape la fel în toată America Latină.

Investigaţia din Brazilia a dus la cea mai importantă realizare.

Când RID a detectat o reţea radio nazistă în Brazilia, oamenii ei „şi-au folosit echipamentele de monitorizare şi au găsit aceste semnale radio clandestine”, îşi amintea John Walsh de la FBI. „Prin triangulaţie, au stabilit unde erau emiţătoarele şi au continuat operaţiunea până când s-au apropiat de ele. În acel moment, Biroul făcea aranjamentele cu autorităţile locale, pentru ca oamenii aceia să fie arestaţi.”

Un caz exemplar: un observator RID din Laredo, Texas, a interceptat un mesaj codificat din Brazilia, de la Rio de Janeiro. Cifrul era simplu şi a fost spart rapid: VAPORUL CAMPEIRO RAPORTEAZĂ QUEEN MARY PLEACĂ DIN RECIFE LA 18.00, ORA EUROPEI CENTRALE. Queen Mary ducea la război 10 000 de soldaţi americani şi canadieni. Germanii din Brazilia îi urmăreau mişcările

pentru şefii lor din Hamburg, iar aceştia îi transmiteau poziţia către submarinele U-Boot care încercau să o scufunde în Atlantic.

În urmărirea navei, flota germană a început un război fără restricţii în apele teritoriale ale Braziliei. Şeful RID din Brazilia, care printr-o coincidenţă fericită se numea Robert Linx, depistase deja reţeaua nazistă. El localizase şase staţii radio naziste în Rio cu ajutorul detectorului lui portabil şi le monitoriza transmisiile. Linx i-a raportat ambasadorului Statelor Unite în Brazilia. Cu câteva ore înainte ca submarinele germane să înceapă să o vâneze pe Queen Mary, care părăsise docurile din Rio şi se îndrepta spre casă pe o rută modificată, poliţia braziliană a dezmembrat reţeaua de spioni a Axei, arestând 200 de suspecţi şi zdrobind efortul spionajului german.

CAPITOLUL 14

MAŞINĂRIA DE DETECŢIE

Încă din vremea Primului Război Mondial, Hoover începuse să vâneze o conspiraţie comunistă în clandestinitate împotriva Statelor Unite. După un sfert de secol de investigaţii, el a văzut în cele din urmă primele dovezi zguduitoare. În primăvara şi vara anului 1943, FBI

a înregistrat în secret conversaţii care aveau să schimbe cursul istoriei.

Biroul îl spiona pe Steve Nelson, şeful local din Oakland, California, al Partidului Comunist încă din 1940. În mai 1941, agentul special responsabil cu zona San Francisco l-a pus pe Nelson pe lista Programului de Luare în Custodie, indexul secret al americanilor şi străinilor pe care FBI îi considera demni de detenţie militară în cazul unei urgenţe naţionale.

Hoover l-a convins pe procurorul general Biddle că interceptarea telefoanelor lui Nelson ar fi „foarte probabil o sursă de informaţii referitoare la politicile Partidului Comunist”[171]. FBI a plantat microfoane în casa lui Nelson şi i-a interceptat telefoanele începând din februarie 1942. Din dosarul lui Nelson rezultă că era un tip dur, cu educaţia limitată la opt clase. Numele lui adevărat era Mesarosh. Era de origine slavă şi venise în Statele Unite cu un paşaport fals în 1920, intrase în Partidul Comunist în 1925, câştigase 19 voturi când candidase pentru Congres în Pennsylvania în 1936 şi vărsase sânge în Războiul Civil Spaniol în 1937. Făcuse parte din comitetul naţional al Partidului şi se învârtea printre studenţii Universităţii statului California, de la Berkeley.

În noaptea de 29 martie 1943, FBI a înregistrat o discuţie între Nelson şi un bărbat pe nume Joe, zis şi „Savantul X”. Joe era un comunist dedicat şi student la fizică. El a descris un proiect de la Radiation Laboratory, de la Berkeley, dedicat obţinerii de uraniu îmbogăţit. A mai spus că la acest proiect lucrau mii de oameni, în Los Alamos, New Mexico, şi Oak Ridge, Tennessee.

Nelson a luat notiţe. Câteva zile mai târziu, FBI l-a urmărit pe terenul unui spital din apropiere, unde s-a întâlnit cu un

bărbat care lucra la consulatul sovietic din San Francisco şi i-a dat nişte hârtii.

Pe 10 aprilie 1943, FBI l-a înregistrat pe Nelson vorbind cu un diplomat sovietic pe nume Vasili Zarubin, cunoscut şi sub numele de Zubilin. FBI nu ştia la vremea respectivă că acesta era şeful spionajului sovietic în Statele Unite.

Şi-au dat seama însă de la început că era cineva important. „Era evident că Zubilin era la comanda organizaţiei de spionaj”[172], a raportat FBI după transcrierea conversaţiei. Rusul număra bani, plătindu-l, se pare, pe Nelson pentru „plasarea de membri ai Partidului Comunist şi agenţi ai Cominternului în industrii angajate în producţia secretă de război”.

Pe 7 mai, Hoover a trimis la Casa Albă un raport în care se afirma că Uniunea Sovietică se foloseşte de Partidul Comunist American ca să-şi creeze o reţea de spioni în Statele Unite.

FBI vedea pentru prima dată, în timp real, o legătură între spionajul sovietic şi comuniştii americani. Era lucrul de care se temuse Hoover dintotdeauna, ba chiar mai grav. Spionajul sovietic urmărea să fure un secret atât de mare încât nici Hoover însuşi nu ştia nimic despre el – nu încă. Câteva săptămâni mai târziu, Hoover a fost informat pentru prima dată despre Proiectul Manhattan, programul naţional secret de construire a bombei atomice. Apoi a aflat despre eforturile armatei americane de a citi telegramele cifrate, folosite de spionii şi diplomaţii sovietici ca să comunice cu Moscova.

Poate fi nevoie de ani de zile pentru punerea la punct a unei operaţiuni secrete – construirea unei noi arme,

crearea sau distrugerea unei reţele de spionaj, descifrarea unui cod. Hoover a deschis două investigaţii care aveau să preocupe FBI un deceniu întreg. Una s-a numit CINRAD, de la infiltrarea comunistă în Radiation Laboratory. Cealaltă a primit numele COMRAP, aparatul Cominternului. Ambele urmăreau depistarea reţelelor spionajului sovietic în Statele Unite. Începând din mai 1943, în jur de 50 de agenţi FBI din New York şi alţi 50 din Washington au început tentativele de urmărire şi înregistrare a spionilor sovietici care pozau în diplomaţi şi agenţi comerciali guvernamentali la Amtorg, misiunea comercială sovietică. Nu după mult timp, Hoover a trimis 125 de agenţi prin toată ţara, de la New York la Chicago şi San Francisco, să încerce să-i găsească pe spionii sovietici care lucrau sub acoperire, fără să fie protejaţi de imunitatea diplomatică. Vânătoarea de acasă avea să fie mult mai îndelungată decât războiul din străinătate.

„Ca nişte copii rătăciţi în pădure”

Agenţii FBI care înfruntau spionajul sovietic în timpul celui de-al Doilea Război Mondial erau „ca nişte copii rătăciţi în pădure”[173], după cum i-a spus Lawrence Duggan de la Departamentul de Stat, el însuşi agent comunist, ofiţerului de informaţii sovietic care i-a ascultat raportul la Washington. FBI ştia foarte puţin despre activităţile serviciilor secrete ale Moscovei. Îl întâlnise pe Gaik Ovakimian, şeful spionajului sovietic la New York, fără să-şi dea seama cine era acesta. Îl ascultase pe Walter Krivitsky, un spion sovietic care dezertase, fără să-l înţeleagă.

Biroul nu era incompetent sau nepăsător. Doar că nu ştia ce anume nu ştie. Spionajul este un război în care armele sunt cunoaşterea şi spiritul de anticipaţie. Informaţia este cea mai puternică forţă. Dacă ai un spion în tabăra inamică, poţi să câştigi o bătălie. Dacă ştii ce este în mintea duşmanului, poţi să câştigi războiul.

FBI nu avea surse sovietice de încredere – iar Guvernul Statelor Unite nu era deloc nerăbdător să intre în conflict cu sovieticii. Stalin omora mai mulţi nazişti decât Roosevelt şi Churchill la un loc. Dar dacă americanii care colaborau cu spionajul sovietic erau prinşi în flagrant, Hoover se putea folosi de prerogativele conferite de lista Programului de Luare în Custodie ca să-i aresteze în secret şi să-i arunce apoi într-o închisoare militară pe durata războiului.

Apoi a aflat despre listă procurorul general Biddle.

Curtenitorul şi aristocratul Biddle se considera oarecum un expert în ceea ce priveşte persoana lui J. Edgar Hoover, pe care îl studia încă de la începutul celor patru ani de când lucrau împreună. El a văzut „o latură umană a lui Edgar Hoover, cu care acesta nu este creditat întotdeauna...”[174]

„Mă interesa caracterul lui Hoover”, scria el mulţi ani după aceea. „Am încercat să-i câştig încrederea şi nu după mult timp, luând cina cu mine într-o cameră de lângă biroul meu, mi-a răspuns, împărtăşindu-mi unele dintre cunoştinţele lui extraordinar de vaste despre detaliile confidenţiale a ceea ce colaboratorii mei din guvern au spus şi au făcut, despre ce le place şi ce detestă, despre slăbiciunile şi asocierile lor... Mărturisesc că, în anumite limite, mi-a făcut plăcere să-l ascult.”

În anumite limite, Biddle admira multe dintre modalităţile în care Hoover îşi folosea puterea în cadrul FBI. Procurorul general a semnat partea lui de ordine de interceptare şi a înfruntat ameninţările prezentate de duşmanii Americii cu toate legile pe care le avea la dispoziţie. Dar a fost tulburat toată viaţa de operaţiunile secrete ale FBI, „această uriaşă maşinărie de detecţie cu cele zece milioane de dosare personale ale ei" şi „cu posibilităţile evidente de a abuza de încrederea pe care a câştigat-o".

Biddel nu voia ca în mandatul lui să se repete raidurile din 1920 împotriva comuniştilor. El a ordonat Biroului să lucreze împreună cu un serviciu nou creat de el în cadrul Departamentului Justiţiei, Unitatea Specială pentru Politici de Război. Comisii civile supervizau plasarea în detenţie a străinilor în vreme de război – doar a străinilor, nu şi a cetăţenilor americani. Biddle a ţinut lucrurile în limitele legii pe toată durata războiului.

În cele 19 luni care trecuseră de la Pearl Harbour, FBI a arestat 16 062 de străini suspectaţi de activităţi subversive. Dar aproape două treimi dintre ei, în jur de 10 000 de persoane, au fost puşi în libertate după ce comisiile civile au considerat că nu erau o ameninţare clară şi imediată pentru Statele Unite. La fel cum se întâmplase cu o generaţie în urmă, FBI ridicase şi mii de oameni nevinovaţi. Fluxul constant al respingerii acestor cazuri l-a făcut pe procurorul general să cerceteze profunzimea şi acurateţea dosarelor de informaţii ale FBI.

Pe 6 iulie 1943, Biddle a descoperit că Hoover păstra o listă pe care erau trecuţi americanii despre care considera că merită să fie trimişi în detenţie militară. Biddle a fost îngrozit. Nici o lege nu îl autoriza pe Hoover să aibă „o listă de cetăţeni ce urmau să fie luaţi în custodie"[175], i-a

spus procurorul general directorului. El era de părere că dosarele secrete constituiau, în sine, o ameninţare pentru Statele Unite.

Treaba Biroului era „să investigheze activităţile persoanelor care ar fi putut încălca legea”, a scris procurorul general în ordinul prin care desfiinţa programul. „Clasificarea persoanelor după gradul lor de periculozitate nu ajută Biroul în această activitate.”

„Îmi este foarte clar acum că sistemul de clasificare nu prezintă încredere”, i-a scris Biddle lui Hoover. „Dovezile folosite cu scopul de a face clasificările nu sunt adecvate; standardele aplicate dovezilor cu scopul de a face clasificări prezintă deficienţe; şi, în cele din urmă, ideea că este posibil să determini cât de periculoasă este o persoană ţine de domeniul abstractului şi nu are nici o legătură cu momentul anume, cu mediul şi cu alte circumstanţe relevante; această idee nu este practică, este lipsită de înţelepciune şi periculoasă.”

Directorul a aruncat ordinul deoparte şi l-a încălcat în secret. El nu i-a spus ce făcea nici procurorului general, nici altcuiva din afara FBI. Pur şi simplu a început să-şi numească lista Indexul de Securitate. Nimic altceva nu s-a schimbat, cu excepţia secretului ce înconjura acest index. Decizia a rămas secretă până după moartea lui.

Hoover şi-a păstrat, bineînţeles, puterile necontestate de a pune oameni sub supraveghere. Aceasta i-a dat autoritatea mai largă de a face investigaţii secrete privitoare la convingerile politice ale americanilor. Dintre miile de oameni adăugaţi la Indexul de Securitate în timpul războiului, cei mai mulţi erau comuniştii americani – nu doar membri de partid, ci şi oameni care scriau cărţi sau articole conţinând idei comuniste, care ţineau discursuri la

mitingurile comuniste, care mergeau la întruniri „unde se ţineau prelegeri revoluţionare”[176]. Conducătorii Ligii Germano-Americane şi ai organizaţiilor fasciste italiene erau şi ei pe listă, alături de americani get-beget care făceau parte din grupări precum Ku Klux Klan.

Hoover avea nişte standarde: cei care-şi câştigau locul pe listă erau oameni „care se opuneau stilului american de viaţă”[177].

Procurorul general voia ca FBI să se concentreze pe agenţii Axei. El nu credea că venise momentul pentru un război împotriva comunismului în America. „Hoover trebuie să mă fi suspectat că eram prea moale, mai ales că ne aflam în plin război; prea moale cu comuniştii – atâţia liberali nu-şi dăduseră încă seama ce urmăreau comuniştii”, a scris Biddle. „Hoover... era evident că nu avea înclinaţii spre reflecţie ori filosofie. Era în primul rând un om al acţiunii imediate.”

Hoover a privit cu frustrare cum numărul membrilor Partidului Comunist, încurajat de alianţa Americii cu Stalin, creşte în timpul celui de-al Doilea Război Mondial până la recordul istoric de 80 000 de posesori de carnete. El le-a ordonat agenţilor din teren să-i investigheze pe toţi, până la ultimul.

Pe 14 august 1943, Hoover le-a ordonat agenţilor să intensifice căutările suspecţilor care să fie trecuţi în Indexul de Securitate şi să se asigure că acest index rămânea secret, în cadrul Biroului, ascuns de procurorul general. Lista oamenilor „care sunt periculoşi sau potenţial periculoşi pentru siguranţa publică şi securitatea internă a Statelor Unite”[178] urma să fie împărtăşită doar ofiţerilor de încredere din spionajul militar, „în condiţii de strictă confidenţialitate”. „Potenţial periculoşi” însemna persoane

a căror singură crimă putea să fie lipsa de loialitate politică.

Generalii sunt deseori acuzaţi că poartă războaie cu strategii din trecut. Hoover se pregătea să ducă un război al viitorului.

Stalin era în continuare cel mai puternic aliat militar al Americii. Iar Wild Bill Donovan şi ofiţerii lui din Oficiul de Servicii Strategice voiau să lucreze mână în mână cu sovieticii. Dar Hoover a reconfigurat Indexul de Securitate al FBI în „personaje-cheie”[179] şi „potenţiale personaje-cheie” ale subversiunii comuniste în America, nu doar simpli posesori de carnete de partid. Curând, Indexul număra 10 000 de persoane – aproape toţi comunişti şi, în ochii lui Hoover, potenţiali spioni sovietici.

FBI a continuat lupta pe cont propriu, sau aproape, în următorii doi ani. Dar bătăliile serviciilor secrete din Războiul Rece începuseră deja.

171 History of the SIS, vol.1, pp. 14 şi urm.

172 Hoover către procurorul general, 14 februarie 1943, FBI, citat în Katherine A.S. Sibley, Red Spies in America: Stolen Secrets and the Dawn of the Cold War (Lawrence: University Press of Kansas, 2004). Cartea lui Sibley este cea mai bună sursă unică despre începuturile spionajului sovietic în America.

173 Transcrierea interceptării şi rezumatul făcut conversaţiei de FBI sunt reproduse şi reconstituite credibil

din fragmente de documente FBI declasificate, citate în Red Spies in America şi în John Earl Haynes, Harvey Klehr şi Alexander Vassilev, Spies: The Rise and Fall of the KGB in America (New Haven, Conn.: Yale University Press, 2009).

174 Afirmaţia lui Duggan provine dintr-un dosar KGB din 1940, citată în Haynes, Klehr şi Vassilev, Spies, p. 239.

175 Biddle, In Brief Authority, pp. 258–259.

176 Biddle către procurorul general adjunct Hugh Cox şi Hoover, 6 iulie 1943, DOJ, citat în „Amploarea contraspionajului FBI", CI Reader, National Counterintelligence Executive, Director of National Intelligence, pp. 178–181.

177 Notă către director, 19 august 1940, FBI, CI Reader, „Amploarea activităţilor de informaţii interne la FBI".

178 Hoover către M.F. McGuire, adjunct al procurorului general, 21 august 1940, FBI, CI Reader, „Amploarea activităţilor de informaţii interne la FBI".

179 Hoover către Birourile Teritoriale, „Clasificarea după gradul de periculozitate", 14 august 1943, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 15

ORGANIZÂND LUMEA

Spionarea sovieticilor impunea spionarea americanilor. Hoover îi spiona cel mai intens pe adversarii lui din Guvernul Statelor Unite.

Pe 10 februarie 1944, Hoover i-a scris lui Harry Hopkins, cel mai apropiat consilier al lui FDR la Casa Albă, avertizându-l cu privire la planul lui Wild Bill Donovan de a invita spioni sovietici în America:

Tocmai am aflat dintr-o sursă confidenţială, dar de încredere, că s-a pus la punct un aranjament de cooperare între Oficiul de Servicii Strategice şi poliţia secretă sovietică (NKVD), prin care se va face un schimb de ofiţeri între aceste servicii. Oficiul de Servicii Strategice urmează să trimită oameni la Moscova şi, în schimb, NKVD îşi va deschide un birou în Washington DC.

Cred că este o procedură extrem de periculoasă şi de nedorit, să instalezi în SUA o unitate a serviciului secret rus, care are drept scop real descoperirea secretelor oficiale ale diferitelor agenţii guvernamentale...

Dat fiind potenţialul pericol prezentat de această situaţie, am vrut să v-o aduc la cunoştinţă şi vă voi ţine la curent cu orice alte informaţii voi primi în această chestiune.

Al dumneavoastră,

J. Edgar Hoover

Problema era că preşedintele însuşi îl trimisese pe Donovan în misiunea de la Moscova. FDR i-a trimis pe Donovan şi pe ambasadorul american, W. Averell Harriman, la o întâlnire cu ministrul de Externe sovietic, Viaceslav Molotov. Cei doi au mers la sediul central al spionajului sovietic, de pe strada Dzerjinski, numită după şeful spionajului şi al regimului terorii din vremea lui Lenin. S-au întâlnit aici cu şeful spionajului extern sovietic, generalul Pavel Fitin, şi cu adjunctul acestuia. Adjunctul era Gaik Ovakimian, spionul care condusese operaţiunile de informaţii secrete ale sovieticilor în America vreme de opt ani, până să fie arestat de FBI la New York şi apoi eliberat la intervenţia Departamentului de Stat, în vara anului 1941.

Cei patru au ciocnit un pahar în cinstea inaugurării staţiei americane la Moscova şi a staţiei sovietice la Washington. Stalin şi-a dat rapid aprobarea.

Pe 11 ianuarie 1944, Donovan s-a dus să obţină şi aprobarea lui FDR. Au stat de vorbă în Sala Hărţilor, centrul de informaţii secrete de la Casa Albă. Donovan a subliniat avantajele pe care legătura cu sovieticii la nivelul serviciilor secrete le-ar fi oferit în războiul împotriva lui Hitler, avantaje care erau importante. Cât despre faptul că sovieticii ar fi spionat în America, el i-a spus preşedintelui: „Deja sunt aici.”

Preşedintele l-a consultat cu privire la înţelegerea lui Donovan pe şeful de stat major de la Casa Albă, amiralul William D. Leahy. „Proastă idee”, a spus Leahy şi i-a informat mai departe pe şefii militari. Aceştia i-au spus lui Hoover, iar Hoover a pornit un adevărat război. Refuza să-i lase pe sovietici să-şi instaleze o nouă staţie de spionaj la câteva străzi distanţă de Casa Albă. El bănuia – şi avea dreptate – că organizaţia lui Donovan fusese penetrată de sovietici şi că unul dintre oamenii lui de la vârf spiona pentru Stalin.

Hoover a subliniat ameninţarea într-o notă trimisă procurorului general, încredinţându-i lui Biddle informaţia extrem de sensibilă că spionii sovietici intraseră în organizaţia lui Donovan. Biddle i-a arătat preşedintelui care erau implicaţiile. În primul rând, Legea de Înregistrare a Agenţilor Străini i-ar fi obligat pe spionii sovietici să completeze formulare în care să-şi declare identităţile. În al doilea rând, aceste hârtii erau documente care puteau ajunge să fie făcute publice; iar dacă opinia publică afla de acest aranjament, puteau exista consecinţe politice. În al treilea rând, aşa cum avertizase Hoover, sovieticii încercau să fure cele mai mari secrete ale Guvernului Statelor Unite. Amiralul Leahy i-a spus oficial lui Donovan că înţelegerea era anulată. Wild Bill pierduse o bătălie majoră.

Hoover începea acum să se gândească să preia controlul asupra serviciilor secrete ale Statelor Unite, după încheierea războiului. Se vedea pe el însuşi drept comandant-şef al anticomunismului în America. FBI, în parteneriat cu armata, avea să protejeze naţiunea în timp ce aceasta îşi făcea puterea simţită în lumea întreagă.

Hoover comanda acum 4 886 de agenţi speciali, care aveau în spate un personal de sprijin ce număra 8 305

oameni – de cinci ori mai mult faţă de 1940, cu un buget de trei ori mai mare ca înainte de război. Era de departe cea mai puternică forţă dedicată luptei cu ameninţarea comunistă.

Până în decembrie 1944, Hoover a definit această ameninţare drept o conspiraţie internaţională, în care serviciul sovietic de spionaj lucra împreună cu Partidul Comunist American ca să se infiltreze în guvernul american şi să fure secretele industriilor militare de război. FBI colabora deja strâns cu spionajul britanic şi cu ofiţerii de informaţii de la Londra. Pe măsură ce naziştii se retrăgeau, FBI şi-a instalat oameni la Moscova, Stockholm, Madrid, Lisabona, Roma şi Paris. Ataşaţii legali ai FBI şi-au stabilit birouri permanente în Anglia, Franţa, Spania şi Canada. Oamenii lui Hoover investigau ameninţările de spionaj în camerele de cifru ale ambasadelor din Anglia, Suedia, Spania şi Portugalia; în Rusia, ei studiau chestiunea delicată dacă guvernul sovietic folosea vreo parte din cele 11 miliarde de dolari ale ajutorului de război american ca să fure secrete militare din Statele Unite. La Ottawa, agenţii FBI colaborau cu Poliţia Regală Călare a Canadei. Ataşaţii FBI şi noii lor prieteni din rândurile şefilor de poliţie şi politicienilor din America Latină creau reţele internaţionale pentru un război împotriva comunismului.

După cum a spus Hoover, „sistemul care a funcţionat atât de bine în emisfera vestică ar trebui extins la scară mondială”[180]. El trebuia să îngroape adânc amintirea problemelor pe care le-a avut SIS, ca să poată face primele propuneri de a extinde atribuţiile FBI la scară globală. Doar succesele acestuia aveau să fie făcute cunoscute la Washington.

FBI continua să găsească fragmente din imensul puzzle al spionajului sovietic. Pe 29 septembrie 1944, agenţii FBI au dat o spargere la locuinţa din New York a unui bărbat între două vârste, angajat la o casă de discuri ce vindea înregistrări ale unor cântece comuniste. Numele lui era Arthur Alexandrovici Adams şi era un inginer mecanic priceput. Venise probabil în Statele Unite în anii 1920 şi s-ar putea să fi fost unul dintre primii spioni sovietici în America. A fost cu siguranţă primul pe care l-au găsit agenţii FBI.

Intrarea clandestină a dus la descoperirea unei adevărate comori.

Adams avea nişte carnete care nu însemnau mare lucru pentru agenţii care le-au găsit. „Era în posesia unui document care vorbea despre nu ştiu ce fel de apă”[181], a spus agentul FBI Donald Shannon, din secţia Biroului ce se ocupa de spionajul sovietic, într-un interviu istoric, acordat şase decenii mai târziu. „Nu eram siguri ce e cu informaţia respectivă, aşa că am înaintat-o Comisiei pentru Energie Atomică, pentru o evaluare.” Pentru specialişti, însemnările au dezvăluit o cunoaştere de aproape a fazelor strict tehnice şi ultrasecrete ale Proiectului Manhattan. Aceste cunoştinţe includeau lucrul la obţinerea de apă grea, element-cheie în cercetările pentru bomba atomică.

„Am fost anunţaţi că persoana care deţinea astfel de cunoştinţe avea cu siguranţă unele informaţii privind cercetarea atomică din America”, a spus Shannon. Adams avea să fie condamnat în curând de un tribunal din New York în baza Legii de Înregistrare a Agenţilor Străini, iar Departamentul de Stat a ordonat deportarea lui.

Trecuseră 18 luni de când FBI obţinuse primul indiciu că spionii lui Stalin încercau să fure bomba. Al doilea indiciu era acum la îndemână.

Hoover a înţeles, în linii mari, despre ce era vorba în Proiectul Manhattan. Departamentul de Război i-a spus despre propriile căutări de spioni la Los Alamos. El a început să realizeze că deţinerea bombei nu era doar o garanţie de câştigare a războiului. Era vorba despre supravieţuirea naţională după ce războiul se va fi sfârşit.

Nu cu mult timp înainte de Pearl Harbour, Hoover şi ajutoarele lui scriseseră despre obiectivele urmărite de Marea Britanie în război, şi anume „să fie, la sfârşitul războiului, într-o poziţie care să-i permită să organizeze lumea”[182]. Hoover considera că rolul respectiv aparţinea de drept Statelor Unite. Bomba atomică avea să fie cheia pentru supremaţia Americii. Şi Hoover credea că FBI era singurul care putea proteja secretul şi puterea securităţii naţionale a Americii.

Bătăliile finale ale războiului nu fuseseră purtate încă. Dar Hoover îşi începuse deja lupta pentru controlul asupra serviciilor secrete americane. El începea să fixeze cursul Războiului Rece pentru Guvernul Statelor Unite.

180 Teoretic, urmau să fie pregătite carduri în Indexul de Securitate „doar pentru indivizii de cea mai mare importanţă în mişcarea comunistă”; la începutul anului 1946, după ce pe listă s-au operat tăieri masive, în Indexul de Securitate existau 10 763 de carduri despre „comunişti şi membri ai Partidului Naţionalist din Puerto Rico”. D.M.

Ladd către Hoover, 27 februarie 1946, FBI, CI Reader, „Programul de detenţie preventivă”.

181 Donovan către Clark, 29 august 1945, FBI, consemnat în FRUS Intelligence, pp. 24–26.

182 Donald Shannon, interviu de istorie orală, 4 septembrie 2003, FBI/FBIOH.

III

RĂZBOIUL RECE

Preşedintele Kennedy şi fratele lui, procurorul general,

au făcut eforturi ca să controleze puterea

lui Hoover asupra secretelor.

CAPITOLUL 16

NICI UN GESTAPO

În primele zile ale lui februarie 1945, preşedintele Roosevelt se afla în Palatul Livadia, reşedinţa de vară a ultimului ţar al Rusiei, Nicolae al II-lea. Era înconjurat de satele în ruină din Munţii Crimeii, acoperiţi de zăpadă şi devastaţi de război.

Roosevelt s-a întâlnit la Ialta cu Churchill şi Stalin, ca să decidă încotro avea să o apuce lumea după război. Cu toţii credeau, după cum a spus Churchill, că „dreptul de a ghida mersul istoriei este cel mai nobil premiu al victoriei”[183].

Revenit acasă, pe 9 februarie, ziarele din marile oraşe deţinute de duşmanii de moarte ai lui Roosevelt titrau: „PROIECTUL PENTRU SUPERSPIONI AMERICANI DEZVĂLUIT... O AGENŢIE TIP SUPERGESTAPO... VA PRELUA FBI.” Negru pe alb, cuvânt cu cuvânt, în ziare apărea fiecare detaliu al planului lui Wild Bill Donovan pentru o agenţie de spionaj extinsă în toată lumea. O urmare a poveştii începea astfel: „Statul major interarme i-a declarat război generalului de brigadă William J. Donovan.”[184]

La cele mai înalte niveluri ale guvernului circulaseră 15 copii ale planului lui Donovan; o copie a ajuns la FBI. Cea

mai probabilă sursă pentru această scurgere era ofiţerul care se ocupa de Sala Hărţilor de la Casa Albă, centrul de informaţii secrete al lui FDR: colonelul Richard Park Jr. Colonelul i-a înaintat preşedintelui un raport devastator despre Donovan şi OSS. El a părăsit delegaţia lui FDR la Ialta şi a călătorit prin Europa şi prin nordul Africii, ca să stea de vorbă cu generalii de armată şi cu ofiţerii de informaţii din teren. Colonelul Park îi datora cariera şefului spionajului militar, impunătorul şi duplicitarul general George Veazey Strong, care îl respecta pe Hoover şi îl dispreţuia pe Donovan. Scurgerea de informaţii a venit, foarte probabil, din direcţia generalului. Exista o singură altă persoană care ar fi putut s-o autorizeze, şi aceasta era preşedintele.

Pe 4 aprilie 1945, FDR a trimis ultimul său cuvânt despre viitorul spionajului american. Într-o scrisoare expediată de la Warm Springs, Georgia, unde mersese să-şi odihnească trupul şi sufletul, ambele epuizate, el i-a ordonat lui Donovan să-şi adune aliaţii şi inamicii, şi să ajungă la o înţelegere. Opt zile după aceea, o hemoragie cerebrală l-a ucis la vârsta de 66 de ani. Mai erau patru săptămâni până la victoria în Europa.

Vestea morţii preşedintelui a ajuns la Washington în jurul orei cinci, într-o după-amiază frumoasă de primăvară. S-a răspândit rapid prin telefon la cele mai înalte niveluri ale guvernului.

Când au început să sune telefoanele, procurorul general Biddle era adâncit într-o discuţie cu secretarul de stat Edward R. Stettinius Jr. şi cu secretarul forţelor navale, James V. Forrestal. Cei trei tocmai cântăreau avantajele de a-l pune pe J. Edgar Hoover să conducă un nou serviciu naţional de informaţii.

Când Hoover a aflat de moartea preşedintelui, a cerut imediat dosarele FBI despre Harry S. Truman.

Vicepreşedintele a fost adus în grabă la Casa Albă de la tradiţionalul său whisky de la ora cinci cu prietenii, într-un club ferit de la Capitoliu. După ce s-a căutat multă vreme o Biblie, el a depus jurământul în faţa preşedintelui Curţii Supreme, Harlan Fiske Stone, devenind noul comandant suprem al celei mai puternice naţiuni de pe glob. Era un moment de tristeţe copleşitoare şi de teamă. Truman a povestit că se simţea de parcă i-ar fi căzut în cap şi Luna, şi stelele, şi toate planetele. Era vicepreşedinte doar de 82 de zile şi fusese o simplă piesă în angrenajul politic din Kansas City, înainte să ajungă la Washington ca senator de Missouri. Truman a venit la Casa Albă cu mult bun-simţ, o doză semnificativă de curaj şi capacitatea de a lua decizii îndrăzneţe, dar şi de a spune nu. Însă nu ştia nici unul dintre secretele guvernului american.

Vineri, 13 aprilie 1945, a fost prima lui zi în funcţie. A petrecut dimineaţa în Biroul Oval, cu ministrul de Război Henry L. Stimson şi cu secretarul de stat Stettinius, cu principalii comandanţi ai armatei şi cu şeful cabinetului lui FDR, amiralul Leahy, luând primele lecţii de comandă şi control ale puterii prezidenţiale. Truman s-a dus apoi în Sala Hărţilor, unde colonelul Park i-a prezentat raportul lui privind performanţele în război ale lui Wild Bill Donovan. Era un pumnal înfipt în spatele acestuia, ascuţit de Hoover şi de militari. Raportul spunea că ofiţerii OSS au adus grave prejudicii securităţii naţionale a Statelor Unite; incompetenţa lor făcea „de neconceput ca ei să mai fie folosiţi ca agenţie de informaţii secrete în lumea de după război”[185]. Într-o scrisoare trimisă lui Truman cu însemnul STRICT confidenţial – a cărei copie a ajuns cumva şi în dosarele lui Hoover – colonelul Park îl sfătuia pe noul preşedinte să ia „măsuri drastice” împotriva OSS – „desfiinţând-o cu totul şi transferând oamenii mai buni

acolo unde puteau să facă o treabă ca lumea”. Concluzia era: „În primul şi în primul rând ar trebui înlocuit generalul Donovan.”

În acea zi a început iniţierea lui Harry Truman în lumea armelor secrete, a informaţiilor secrete şi a operaţiunilor secrete derulate de Statele Unite, o călătorie de la inocenţă la experienţă.

„Asta trebuie să înceteze”

Hoover s-a văzut prima dată cu Truman abia după zece zile, într-o scurtă întrevedere la Casa Albă, pe 23 aprilie. I-a făcut o impresie proastă preşedintelui.

Hoover a început să-i spună lui Truman despre lumea secretă a FBI. Preşedintele nu ştia încă nimic despre bomba atomică şi cu atât mai puţin despre încercările spionilor sovietici de a o fura. Nu ştia nici despre lupta politică pe care FDR o autorizase când îi permisese lui Hoover să facă interceptări fără mandat, nici despre operaţiunile în străinătate ale FBI, nici despre planurile lui Hoover de a le extinde în toată lumea.

Truman l-a chemat rapid la întrevedere pe Harry Vaughan. Vaughan era unul dintre prietenii lui cei mai apropiaţi, încă din zilele în care luptaseră împreună în Primul Război Mondial. Preşedintele îl alesese pe Vaughan drept consilier militar personal şi îl făcuse general de brigadă.

Truman a spus că, pe viitor, când Hoover urma să aibă ceva de comunicat Casei Albe, să-i spună lui Harry Vaughan, după care a plecat, lăsându-i singuri pe cei doi.

Hoover s-a înţeles bine cu Vaughan, un politician cordial, amator de whisky şi de glume fără perdea. Directorul i-a împărtăşit chestiunile confidenţiale pe care le ştia despre vieţile personale ale apropiaţilor lui Roosevelt. El s-a oferit să facă un „studiu de securitate la Casa Albă", ca să vadă cine-i era loial lui Truman şi cine nu. I-a dat lui Vaughan transcrieri ale unor discuţii între cei care agitau apele pe scena politică de la Washington.

„L-am întrebat «Ce naiba e asta?» şi mi-au spus că «este o interceptare telefonică a nu-ştiu-cui cu nu-ştiu-cine»"[186], îşi amintea Vaughan.

„Harry mi-a spus: «Ce-i porcăria asta?»

„I-am răspuns: «E o interceptare telefonică.»"

„El mi-a spus: «Termină cu astea. Spune FBI-ului că nu mai avem timp pentru genul ăsta de mizerii»."

Dar preşedintele Truman a găsit timp. Rapoartele lui Hoover i-au dat motive să se întrebe dacă nu cumva Casa Albă era un cuib de vipere. Colaboratorii lui FDR aveau să-i fie loiali şi lui? Putea Truman să aibă încredere în ei?

Hoover avea un dosar proaspăt despre un angajat de la Casa Albă suspectat că ar furniza informaţii ziarelor: Edward Pritchard, în trecut avocat asistent al vechiului duşman de moarte al lui Hoover, judecătorul de la Curtea Supremă Felix Frankfurter, părinte fondator al Uniunii

Americane pentru Libertăţi Civile. Vaughan i-a spus repede lui Hoover că preşedintele a citit cu mare interes raportul despre Pritchard şi dorea „şi pe viitor comunicaţii pe aceeaşi linie... ori de câte ori credeţi că sunt necesare.”[187]

Hoover a început să-i intercepteze telefoanele lui Pritchard. Interceptările au produs rapid transcrieri ale convorbirilor lui cu judecătorul Frankfurter – primul dintre cei 12 judecători de la Curtea Supremă care a apărut sau a fost menţionat în interceptările FBI. Investigaţia privind loialitatea lui Pritchard a dus la ascultarea telefoanelor influentului editorialist de la Washington Drew Pearson şi ale unui avocat cu legături în lumea politică, Tommy Corcoran. Toţi cei patru erau surse de zvonuri răuvoitoare despre noul preşedinte. Un al doilea ajutor al lui Truman – un alt amic din Kansas City, Ed McKim – a transmis înapoi la FBI că preşedintele a fost foarte impresionat. Toate acestea se întâmplau la şapte săptămâni după ce Truman a preluat funcţia. Totul fusese făcut în numele preşedintelui, cu scopul de a pune capăt scurgerilor de informaţii şi bârfelor politice.

Vaughan i-a dat de înţeles lui Hoover că dacă FBI era prins în timp ce încălca legea, era pe cont propriu. Casa Albă avea să nege că a ştiut ceva despre interceptările ilegale.

Poate că Truman a savurat acest prim contact cu informaţiile secrete politice, dar tot nu avea încredere în Hoover. Pe 4 mai 1945, el i-a spus directorului pentru buget de la Casa Albă, Harold D. Smith, că se temea că Hoover „construieşte un Gestapo”[188]. Preşedintele a revenit iar şi iar asupra acestei teme. Cuvântul avea o rezonanţă specială în săptămâna sinuciderii lui Adolf Hitler în buncărul lui şi a prăbuşirii celui de-al Treilea Reich. „Nu vrem nici un Gestapo şi nici o poliţie politică”, a scris

preşedintele Truman în jurnalul lui, pe 12 mai. „FBI tinde să meargă în această direcţie. Se ocupă cu scandaluri sexuale şi şantaj efectiv... Asta trebuie să înceteze.”

Însă nu a încetat. Două săptămâni mai târziu, preşedintele, ros de bănuieli, a decis că nu putea avea încredere în procurorul general Francis Biddle şi l-a demis la repezeală. A fost una dintre cele mai proaste decizii din mandatul său. Biddle avea să se facă remarcat ulterior prin modul impresionant în care s-a ocupat de punerea sub acuzare a criminalilor de război naziști la tribunalul militar întrunit la Nürenberg. Truman l-a înlocuit cu un politician de rutină, Tom Clark – un profesionist care făcuse lobby pentru companiile petroliere din Texas, intrase în Departamentul Justiţiei ca avocat antitrust şi îşi croise drum până la şefia Diviziei Penale. Mulţi ani după aceea, Truman avea să tragă concluzia că Tom Clark nu era un om rău, ci doar „un prostănac afurisit”[189].

Hoover a simţit asta de la bun început. Imediat ce Tom Clark şi-a preluat funcţia pe 1 iulie, Hoover a pregătit o scrisoare pe care noul procuror general să o transmită preşedintelui. În scrisoare se spunea că FDR îi acordase lui Hoover puterea de a face interceptări fără mandat. Dar Hoover a omis un fapt-cheie: Roosevelt i-a ordonat şi să limiteze interceptările la strictul necesar, şi să le folosească pe cât posibil în cazul străinilor. Clark a ştampilat scrisoarea şi i-a trimis-o preşedintelui în nume propriu, după vacanţa de 4 iulie. Truman şi-a dat aprobarea. La două luni de la instalarea noii administraţii, Hoover îşi reînnoise autorizaţia de a intercepta după bunul lui plac[190]. Procurorul general a ales, din acel moment, să adopte o atitudine de ignoranţă voită atunci când venea vorba de interceptări, plantări de microfoane şi intrări prin efracţie ale FBI. El nu voia să ştie ce făcea Hoover dincolo de limitele legii.

În săptămâna aceea, preşedintele a revenit la chestiunea puterilor FBI. A aprobat încă şase luni de finanţare suplimentară din fondurile secrete ale Casei Albe pentru Serviciul Special de Informaţii al FBI, dar a făcut-o cu o neplăcere evidentă. I-a spus directorului său pentru buget, Harold Smith, că voia „să restricţioneze FBI în interiorul Statelor Unite”[191] şi că „FBI trebuie redus cât mai curând posibil”. Truman avea încredere în Smith. Preşedintele se baza pe el ca să afle ce se întâmpla cu adevărat în cadrul guvernului său. Directorul pentru buget ştia totul despre fondurile secrete ale Casei Albe, din care FDR finanţase operaţiunile sub acoperire ale Statelor Unite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Congresul în care lucrase Truman până atunci nu ştia nimic despre bani – chiar dacă, potrivit Constituţiei, preşedintele nu poate cheltui un bănuţ fără autorizaţia Congresului. Smith ştia exact câţi bani deturnase FDR de la Trezorerie – zeci de milioane de dolari pe an pentru spionaj, plus două miliarde pentru Proiectul Manhattan, de construire a bombei atomice.

„O armă nouă, de o forţă distructivă ieşită din comun”

Pe 7 iulie 1945, Truman s-a îmbarcat pe crucişătorul Augusta, pentru prima lui călătorie în Europa de după Primul Război Mondial. Opt zile mai târziu, era întâmpinat la Anvers de generalul Dwight D. Eisenhower, comandantul suprem al Forţelor Aliate. Cei doi au călătorit pe uscat până la Bruxelles şi apoi au luat avionul spre Berlin, cândva cel de-al patrulea oraş ca mărime din lume.

Bombele lansate de avioanele americane şi britanice lăsaseră cea mai mare parte a Berlinului în ruine, iar sovieticii au distrus ce a mai rămas. Pe 16 iulie, o coloană motorizată l-a dus pe Truman prin oraş. Ruinele duhneau a moarte. Cadavrele putrezeau printre dărâmături, şi câinii sălbăticiţi scormoneau printre oase. O civilizaţie zăcea în colaps. „M-am gândit la Cartagina, Baalbek, Ierusalim…", a scris Truman în jurnalul lui. „Sper într-un fel de pace – dar mă tem că maşinile au luat-o cu câteva secole înaintea moralei şi că atunci când morala le va ajunge din urmă, nu va mai exista motiv pentru existenţa ei." Era după-amiază la Berlin, dimineaţă în America. Deasupra deşertului din statul New Mexico, în apropiere de Alamogordo, a izbucnit o lumină orbitoare, mai strălucitoare decât soarele la răsărit.

Truman s-a întâlnit cu Churchill şi cu Stalin la Potsdam, la est de Berlin, în teritoriul ocupat de Armata Roşie cuceritoare. Întrunirea a avut loc la palatul Cecilienhof, cândva reşedinţa de vară a prinţului moştenitor Wilhelm de Prusia. Truman era nesigur în privinţa folosirii enormei puteri pe care o avea în mâini. Churchill părea îmbătrânit şi epuizat; în aceeaşi săptămână pierduse alegerile şi urma să-şi părăsească funcţia de prim-ministru. Chipul lui Stalin era impasibil, ca de piatră. Truman a scris în jurnalul lui că „Unchiul Joe arăta obosit şi tras la faţă, iar prim-ministrul părea pierdut". În ziua următoare, preşedintele a primit vestea din New Mexico, iar seara a sosit la banchetul oferit de Stalin arătând nespus de fericit.

În cele 17 zile ale Conferinţei de la Potsdam s-a ajuns la o decizie majoră: asupra Japoniei avea să fie lansată bomba. Truman şi Churchill s-au întâlnit cu comandanţii lor militari pe 24 iulie, la ora 11:30. În după-amiaza aceea, Truman l-a luat pe Stalin de-o parte. „I-am spus lui Stalin în treacăt că aveam o armă nouă, de o forţă distructivă ieşită din comun", a scris Truman în memoriile lui. „Prin

secretarul rus nu a arătat vreun interes special. Tot ce a spus a fost că era bucuros să audă asta şi spera că o vom folosi cu succes împotriva japonezilor.”

Graţie eforturilor spionajului sovietic, Stalin ştia deja despre bombă.

Peste două săptămâni, arma secretă a încetat să mai fie un secret. Două bombe atomice au ucis în jur de 200 000 de japonezi, aproape toţi civili, la Hiroshima şi Nagasaki. În timp ce a doua bombă era pe drum, Augusta a acostat în Virginia. Harry Truman s-a întors la Casa Albă, un milion de soldaţi ai Armatei Roşii au invadat Manciuria, iar împărat ul Hirohito şi-a convocat consiliul de război la Biblioteca Imperială din Tokio, ca să decidă cum să îndure ceea ce era de neîndurat. Vestea capitulării Japoniei a ajuns la Washington pe 14 august 1945.

„Un serviciu eficient de informaţii, la nivel mondial”

Preşedintele Truman începuse să înţeleagă cât de puţin ştia din ceea ce se întâmpla în lume. Şi nu ştia nici cum să obţină această cunoaştere. Hoover a promis să livreze ceea ce dorea preşedintele. În schimb, voia putere.

„Pe viitor, bunăstarea Statelor Unite necesită imperativ operarea unui serviciu eficient de informaţii, la nivel mondial”[192], i-a scris Hoover procurorului general pe 29 august. FBI era „foarte calificat ca să opereze un astfel de

serviciu”, a precizat Hoover. „Realitatea este, după cum bine ştiţi, că programul SIS operat de Birou în emisfera vestică a fost un succes deplin.”

Pe 6 septembrie, Hoover a bătut şi mai tare la uşa preşedintelui, într-o notă cu două scăpări de limbaj freudiene care îi trădau mânia. Cu invective la adresa „planurilor lui Donovan de a-şi perpetua dinastia”[193] şi a „secretelor letale cocoloşite de Donovan”, el a cerut o decizie.

A căpătat una. Pe 20 septembrie, Truman l-a demis pe Donovan şi a desfiinţat Oficiul de Servicii Strategice. Sfârşitul verii anului 1945 a găsit Statele Unite fără un serviciu de informaţii externe.

În ziua următoare, Hoover i-a înmânat personal proiectul lui procurorului general şi i-a cerut insistent să i-l trimită de îndată preşedintelui. Documentul se numea „Planul FBI pentru un serviciu american de informaţii la scară mondială”[194] şi făcea din Hoover supervizorul de necontestat al securităţii naţionale a Statelor Unite.

Sub conducerea lui Hoover, agenţii FBI aveau să-i spioneze pe sovietici în străinătate şi acasă; rezultatele lor urmau să fie valorificate de analiştii serviciului de informaţii de la Departamentul de Stat. Hoover urma să-şi sincronizeze operaţiunile secrete cu secretarul de stat şi cu cel de război. Voia ca preşedintele să ştie că divizarea serviciilor secrete ale Americii în domenii intern şi extern era o invitaţie la dezastru. El îi trimitea deja lui Truman buletine de informaţii secrete, inclusiv rapoarte de sute de pagini despre activităţile subversive ce emanau din mai multe ambasade străine în SUA.

Pe 2 octombrie 1945, Hoover a trimis un agent special FBI la Casa Albă, ca să se asigure că preşedintele Truman îi citise propunerea. Cu şiretenie, el l-a ales pe Morton Chiles, fiul unui vechi prieten al preşedintelui; Truman îl cunoştea pe Chiles de când era în scutece. „Vizita la preşedintele Truman a durat aproximativ 35 de minute”[195], i-a raportat Chiles lui Hoover, în scris, în aceeaşi zi. „Am discutat în amănunt despre participarea Biroului la operaţiunile internaţionale de informaţii în emisfera vestică şi despre cât de recomandabilă ar fi extinderea jurisdicţiei Biroului în întreaga lume.”

Chiles şi-a dat seama imediat că preşedintele nu părea să fie la curent cu propunerea lui Hoover. Şi dacă a ajuns la el, nu a citit-o. „Am avut ocazia să-i explic pe larg planul Biroului, metoda de operare şi toate motivele pentru care Biroul ar trebui să se extindă astfel încât să acopere întreaga lume”, a raportat Chiles. „El şi-a exprimat îngrijorarea privind posibilitatea ca o organizaţie de informaţii secrete extinsă în toată lumea să capete reputaţia unui Gestapo.”

Aceasta nu era prima oară când Hoover auzea că oamenii lui sunt comparaţi cu naziştii. Era însă prima oară când o auzea de la preşedinte.

Truman s-a întors către cei mai experimentaţi oameni de la Departamentul de Stat şi cel de Război, ca să găsească o nouă formă pentru spionajul american şi securitatea naţională. Pe 20 noiembrie, o duzină dintre aceştia s-au strâns în biroul poleit cu aur al secretarului de stat. Discuţiile conduse de subsecretarul de stat Dean Acheson nu au stabilit mare lucru, cu excepţia faptului că „preşedintele a declarat foarte clar că FBI nu avea să opereze în afara Statelor Unite”[196].

La întrevedere a asistat, tăcut, şi un om care era extrem de interesat de viitorul serviciilor secrete americane: Alger Hiss, de la Oficiul pentru Probleme Politice Speciale, din cadrul Departamentului de Stat. Cu o carieră în plină ascensiune în diplomaţia americană, Hiss fusese la Ialta în timp ce Roosevelt, Churchill şi Stalin încercau să pună la cale mersul lumii după război. De zece ani, el era agent comunist în interiorul guvernului american.

În aceeaşi zi, responsabilii spionajului extern de la Moscova au primit un mesaj electrizant trimis de principalul lor spion la Londra. „Americanii investighează în prezent o altă organizaţie sovietică de informaţii secrete din Statele Unite”[197], a raportat Kim Philby, ofiţer de informaţii britanic de rang înalt şi cârtiţă sovietică. Philby aflase informaţia secretă dintr-o telegramă de la William Stephenson, trimisul serviciilor secrete britanice la Washington. Iar sursa de neatins a lui Stephenson era directorul Biroului Federal de Investigaţii.

Hoover şi-a prezentat cazul o săptămână mai târziu, înaintând preşedintelui, procurorului general şi secretarului de stat un uluitor raport ultrasecret de 71 de pagini. Dosarul lui, intitulat „Spionajul sovietic în Statele Unite”, era datat 27 noiembrie 1945 şi menţiona numeroase nume. Unul dintre nominalizaţi era Harry Dexter White, care lucra din greu făcând planuri pentru Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială, din partea Trezoreriei SUA. Un altul era Alger Hiss, care ajuta la construirea cadrului pentru Organizaţia Naţiunilor Unite. Hoover îi spunea preşedintelui că doi dintre arhitecţii de frunte ai planurilor americane pentru lumea de după război erau spioni comunişti.

Preşedintele l-a ignorat pe Hoover. Citea rareori dosarele FBI şi memorandumurile de securitate naţională.

„Preşedintele Truman nu era omul care să aprecieze sau să înţeleagă informaţiile secrete”[198], a spus Cartha DeLoach, consilierul de încredere al lui Hoover. „El considera că domnul Hoover îi era duşman şi îl trata în consecinţă.”

Directorul şi preşedintele erau de acum duşmani declaraţi. Lupta lor politică a devenit un război pe tema securităţii naţionale a Statelor Unite. Hoover servise sub şapte administraţii începând din vremea Primului Război Mondial, dar nu se mai confruntase niciodată cu un preşedinte inamic. Primise în secret prerogative extraordinare de la Franklin Roosevelt, ca să ducă un război politic în America. Şi intenţiona să le folosească, chiar şi fără ştiinţa lui Truman.

Hoover era convins că preşedintele era o verigă slabă în lanţul de comandă. Considera că el însuşi era acela care avea să fie nevoit să conducă generalii, politicienii şi poporul american în războiul împotriva comunismului. El vedea FBI ca fiind cea mai puternică forţă într-o luptă pe viaţă şi pe moarte, pe frontul de acasă.

Hoover avea în minte o hartă uriaşă. Serviciul lui secret nu se oprea la graniţa americană. Ameninţările cu care se confrunta veneau de la Berlin la New York, din Moscova în New Mexico şi de la Tokio în Hawaii. Era convins că sovieticii pregăteau un atac mişelesc împotriva Statelor Unite, în care comuniştii americani aveau să servească drept trupe de şoc. Simţea că misiunea lui era să proiecteze radial informaţii secrete şi putere de la Washington pe tot globul, ca să protejeze Statele Unite. Câmpul lui de luptă era lumea întreagă.

183 Hoover către Watson, 5 martie 1941, FDRL.

184 Churchill, citat în Raymond A. Callahan, Churchill: Retreat from Empire (Wilmington, Del.: SR Books, 1984), p. 185.

185 Militarii i se opuneau pe scară largă lui Donovan. În timp ce Aliaţii luptau să dea Germaniei naziste lovitura de graţie, SUA aveau, prin lume, trei rânduri de echipe diferite de spioni şi agenţi secreţi, rivale între ele. Un rând era al lui Hoover. Altul era al lui Donovan. Iar al treilea ţinea de şeful spionajului militar, generalul George Veazey Strong.

Serviciul generalului purta numele de cod Iazul. Strong l-a creat la puţin timp după ce a preluat funcţia de şef al serviciului de informaţii al armatei, în toamna lui 1942. Misiunea lui era să descopere spionajul şi subversiunea împotriva Statelor Unite din partea aliaţilor din vremea războiului, britanicii şi sovieticii. „Existenţa lui nu era cunoscută", a spus generalul de brigadă Hayes Kroner, într-o depoziţie secretă făcută după război, la o audiere în Congres, cu uşile închise; ştiau de el foarte puţini oameni, printre care şi „preşedintele însuşi, care trebuia să fie informat în virtutea faptului că unele operaţiuni aveau nevoie de aprobarea lui". Generalii au pus la conducerea Iazului un ofiţer de armată cu totul neobişnuit, şi anume, pe John „Frenchy" Grombach. Ordinele pe care le-a primit acesta erau impresionante: „El nu trebuia doar să creeze un serviciu secret de informaţii care să se ocupe de prezentul efort de război, ci să pună piatra de temelie pentru un serviciu secret permanent, clarvăzător şi atotcuprinzător, durabil", a depus mărturie generalul Kroner. „Acesta a fost momentul naşterii operaţiunilor de informaţii secrete la nivel înalt, în guvernul nostru."

FBI îl cunoştea bine pe Frenchy Grombach. „După cum ştiţi”, spunea un raport care a circulat printre colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui Hoover pe probleme de securitate naţională, „colonelul Grombach a derulat, în ultimii cinci ani, operaţiuni ultrasecrete de informaţii pentru Armată şi pentru Casa Albă”. Colonelul servea de multă vreme ca sursă pentru FBI cu privire la influenţele comuniste din interiorul spionajului american.

186 Raportul Park, dosarele Rose A. Conway, OSS/Mapa Donovan, HSTL; „măsuri drastice”: colonelul Richard Park Jr., Notă către preşedinte, 13 aprilie 1945, FBI/FOIA.

187 interviu cu Vaughan, în Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper’s Magazine Press, 1975), p. 109.

188 Vaughan către Hoover, 23 aprilie 1945, HSTL.

189 FRUS Intelligence, p.4 (conversaţie HST cu directorul pentru buget al Casei Albe, Harold D. Smith, 4 mai 1945).

190 Istorie orală HST, citat în Merle Miller, Plain Speaking: An Oral Biography of Harry S. Truman (New York: Berkeley, 1974), p. 226.

191 Vezi Athan Theoharis, The FBI and American Democracy: A Brief Critical History (Lawrence: University Press of Kansas, 2004). Mare parte din ceea ce ştim acum despre interceptările FBI o datorăm muncii neobosite duse, vreme de trei decenii, de Theoharis.

O înregistrare de istorie orală de la Biblioteca Truman cu H. Graham Morrison, adjunct al procurorului general Tom

Clark – fascinantă, însă din păcate imposibil de verificat – sugerează că în anii 1946 şi 1947 au existat totuşi câteva cazuri de respingere a cererii de autorizare pentru interceptări telefonice:

#MORISON: ... Una dintre cele mai dificile sarcini ale mele era cu hârtiuţele acelea – cam cât asta, nu erau mai mari – care veneau de la J. Edgar Hoover, pentru dreptul de a face interceptări.

Î: Cereri de la Hoover, pentru interceptări?

MORISON: Da. Am strâns afurisitele alea de hârtii în sertarul biroului până când s-au adunat cam 50. Atunci Hoover i-a telefonat procurorului general şi i-a spus: „Vreau să ştiu de ce nu s-a făcut nimic cu circa 50 de cereri de interceptare.”

Acesta i-a răspuns: „Păi cred că sunt la Graham Morison, e treaba lui să se uite mai întâi peste ele.”

Aşa că m-a chemat şi m-a întrebat de ele. I-am spus: „Tom, ştiu că venerezi Constituţia noastră, am discutat despre asta. Nu există nici o autoritate în lege şi este în contradicţie cu drepturile civile ale unui popor liber să permiţi această încălcare a vieţii private...” Iar el mi-a spus: „Ei bine, Edgar vine încoace. Va trebui să-i dai tu vestea.”

I-am răspuns: „O fac cu mare plăcere.”

Aşa că el a venit şi procurorul general m-a chemat ca să-mi prezint poziţia în faţa lui Hoover... I-am spus: „Domnule Hoover, despre interceptările cerute... Aţi studiat legile la

fel ca şi mine. Am un mare respect pentru Constituţia noastră şi, ca avocat, sunt convins că ştiţi la fel de bine ca şi mine că nu avem nici un fel de autoritate – indiferent ce simţiţi în privinţa asta şi în pofida dorinţei dumneavoastră de a cunoaşte acţiunile cetăţenilor – să le încălcăm viaţa privată în timp de pace. Ar fi o bătaie de joc la adresa Constituţiei şi, în ceea ce mă priveşte, n-o să vă las să o faceţi.”

Iar el a spus: „Ei, domnule procuror general, dumneata ce spui?”

#Tom Clark a răspuns: „O să fac ce spune el, Edgar.” Foarte ciudat, dar după acest incident, Tom mi-a spus: „Doamne Sfinte, n-am crezut că o să apuc ziua în care o să-l înfrunte cineva pe Edgar! A călcat în picioare fiecare procuror general, de la procurorul general Stone încoace…”

„Păi, dă vina pe mine!” i-am zis eu.

El a spus: „Exact asta am de gând să fac.” N-au urmat nici un fel de repercusiuni, dar lucrurile au rămas aşa câtă vreme am stat eu acolo.

Î: Aţi blocat interceptările acelea?

MORISON: Da, absolut pe toate.

Î: Deci FBI nu a făcut interceptări în timpul administraţiei Truman?

MORISON: Nu a fost autorizată nici una care să necesite aprobarea procurorului general cât am fost eu adjunct, în 1946 sau 1947. S-ar putea să fi fost unele după ce am plecat din funcţia respectivă.

192 FRUS Intelligence, p. 4 (Conversaţii HST cu directorul pentru buget al Casei Albe, Smith, 6 iulie şi 5 septembrie 1945).

193 Hoover către Clark, 29 august 1945, FRUS Intelligence, pp. 24–26.

194 Hoover către Clark, 6 septembrie 1945, FRUS Intelligence, pp. 31–32.

195 Nedatat, dar pregătit pe 2 septembrie 1945, FBI/FOIA. „Planul FBI prevede ca serviciul de informaţii al armatei, serviciul de informaţii al marinei şi Biroul Federal de Investigaţii să acţioneze împreună în fiecare ţară din lume," spune prezentarea lui Hoover. „Spionajul extern şi cel intern sunt inseparabile şi constituie un singur teren de acţiune", a argumentat el. „Mişcarea comunistă îşi are originea în Rusia, dar operează în Statele Unite. Ca să putem urmări aceste organizaţii, trebuie să avem acces la locul lor de origine şi la cartierele generale din străinătate, ca şi la activităţile lor din Statele Unite." Rapoartele de informaţii ale lui Hoover pentru Casa Albă din vara anului 1945 au acoperit activităţile subversive întreprinse de sovietici, germani, japonezi, chinezi, filipinezi, francezi, italieni, coreeni, polonezi, spanioli, iugoslavi şi portoricani din Statele Unite.

196 Chiles către Hoover, 2 octombrie 1945, FBI, FRUS Intelligence, pp. 55–56. În 1990, la 45 de ani după ce Hoover l-a trimis la Casa Albă, Morton Chiles a făcut o

înregistrare video, în care a redat conversaţia de atunci: „Domnul Hoover m-a trimis la preşedintele Truman... pentru că era o urgenţă mare, cineva trebuia să ajungă la domnul Truman înainte să semneze ordinul executiv care l-ar fi pus pe Wild Bill Donovan la conducerea serviciului mondial de informaţii... [Truman] a fost recunoscător că am venit să-l informez despre asta, pentru că el nu ştia nimic. Mi-a zis că Roosevelt nu i-a spus niciodată nimic.” Memoriile lui Chiles, FBI/FBIOH.

197 Procesele verbale de la a 168-a şedinţă a comitetului personalului secretarului de stat, 20 noiembrie 1945, FRUS Intelligence, pp. 118–120.

198 „Bob” către Centrul de la Moscova, 20 noiembrie 1945, dosar KGB obţinut de Vassilev şi reprodus în Haynes, Klehr şi Vassiliev, Spies: The Rise and Fall of the KGB in America, p. 519.

CAPITOLUL 17

O DEMONSTRAŢIE DE FORŢĂ

La sfârşitul anului 1945, Hoover a deschis un dosar secret privind spionajul. A luat copiile unice după rapoartele pe care i le trimiteau locotenenţii şi şi-a aşternut cu stiloul

gândurile pe marginea lor, mâzgălind cu cerneală albastră. Aplicarea iniţialei lui – H. – transforma cuvintele în ordine.

Citind notele lui scrise de mână este ca şi cum l-ai auzi gândind cu voce tare. Furia lui era personală şi politică, înverşunată şi implacabilă, lătra şi muşca totodată. Avea idei de înaltă clasă şi toane reprobabile. Umorul lui era sarcastic, câteodată plin de nervozitate. Cunoştinţele lui erau enorme, şi totuşi mintea îi era îngustă.

Aceste dosare au continuat vreme de 27 de ani. Ele sunt, de fapt, jurnalul lui Hoover, versiunea lui asupra istoriei Războiului Rece. Ele dezvăluie, în primul rând, teama lui permanentă că America ar putea pierde războiul cu comunismul.

În 1946 şi 1947, Hoover a luptat pe trei fronturi. S-a zbătut pentru controlul asupra spionajului american. A luptat să-i convingă pe conducătorii americani că era posibil ca Războiul Rece să dureze tot restul vieţilor lor. Şi a început o campanie de război politic împotriva preşedintelui.

Hoover s-a înfuriat când a aflat de planurile lui Truman de a institui un nou director al Informaţiilor Centrale, care urma să pretindă controlul asupra operaţiunilor FBI împotriva spionilor şi trădătorilor. „Complet inaplicabil”[199], i-a scris el procurorului general Tom Clark, pe 15 ianuarie 1946. Aşa ceva avea „să pună pe butuci toate agenţiile existente, inclusiv Biroul Federal de Investigaţii”. Procurorul general a obiectat împotriva limbajului său brutal[200]. Hoover a ripostat: „Sunt aproape sigur că nu împărtăşesc opiniile lui A.G. ... Politica de conciliere nu va face altceva, până la urmă, decât să aducă şi mai multe dificultăţi. H.”

Spre consternarea lui Hoover, pe 24 ianuarie 1946, preşedintele a selectat un contraamiral în rezervă de la forţele navale, Sidney Souers, un om de bază al Partidului Democrat din Missouri, ca să fie primul director al Informaţiilor Centrale[201]. Într-o ceremonie improvizată în Biroul Oval, Truman i-a dat lui Souers o pelerină neagră, o pălărie neagră şi un mic pumnal de lemn, ridicându-l la rangul de cavaler ca şef al „Iscoditorilor cu mantii şi pumnale”. În ziua următoare, Hoover l-a convocat pe Souers în biroul lui de la sediul central al FBI. În scurt timp, l-a făcut pe amiral să-i mănânce din palmă. „Voia să se înţeleagă foarte clar că intenţiona să se bazeze în mare măsură pe FBI pentru sfaturi şi consiliere”[202], le-a scris Hoover principalilor lui asistenţi. El l-a adăugat pe amiral la lista lui de subordonaţi utili.

Hoover nu putea ucide de unul singur planurile pentru ceea ce a devenit Agenţia Centrală de Informaţii (CIA). Dar a făcut tot ce a putut ca să-şi protejeze puterea. S-a dus la Pentagon ca să se consulte cu generalul Dwight D. Eisenhower, cel mai puternic om din armata americană. Hoover a argumentat că Truman avea să ruineze spionajul american cu noul lui sistem al Agenţiei Centrale. „Generalul Eisenhower a întrebat cum avea să afecteze aceasta Biroul Federal de Investigaţii”[203], a scris Hoover. Directorul i-a răspuns că „FBI avea, din câte se pare, să se retragă din operaţiunile în străinătate”. Eisenhower „a exprimat uimire şi îngrijorare reală.” Hoover l-a adăugat pe general la lista lui de aliaţi puternici.

„O penetrare directă”

Pentru că nu reuşise să oprească învestitura directorului Agenţiei Centrale de Informaţii, Hoover a penetrat şi a sabotat abia răsărita agenţie de spioni.

Primise o cerere de ajutor de la colonelul Bill Quinn, un personaj din armată care încerca să creeze o nouă unitate în Agenţia Centrală de Informaţii, pentru operaţiuni sub acoperire şi spionaj. Colonelul se confrunta cu opoziţia înverşunată a militarilor în uniformă, care i-au spus că în unitatea lui intraseră comunişti. FBI avea dosare pline cu zvonuri că Agenţia Centrală de Informaţii angaja comunişti.

Quinn s-a dus la Hoover, cu pălăria în mână. Iată cum rememorează colonelul întrevederea:

„Şi ce vrei să fac eu?”[204] a întrebat Hoover.

„Domnule Hoover”, i-a spus Quinn, „răspunsul simplu la întrebarea dumneavoastră este să aflaţi dacă am ceva comunişti în organizaţie.”

„Ei bine, asta pot să fac”, a spus Hoover.

„Şi dacă tot o faceţi în secret, aţi putea, vă rog, să-i verificaţi şi penal?”

„Bine.”

„Înainte să hotărâm cum să facem asta, pentru posteritate şi pentru cea mai bună colaborare, aş vrea să vă rog să-mi trimiteţi un reprezentant, care să fie omul dumneavoastră de legătură cu organizaţia mea.”

Auzind asta, Hoover aproape că a căzut de pe scaun, îşi amintea colonelul. „Ştiu ce era în mintea lui”, a spus Quinn, „Se gândea probabil: «Dumnezeule mare, omul ăsta cere o penetrare directă a agenţiei lui.»”

Quinn tocmai îl invitase pe Hoover să-i spioneze pe spionii lui. Legătură însemna penetrare. Cu mâna dreaptă dai noroc şi cu stânga îi umbli prin buzunare.

FBI a investigat loialitatea câtorva zeci de ofiţeri ai Agenţiei Centrale de Informaţii, dintre care mulţi fuseseră angajaţi tocmai pentru originile lor ruseşti sau est-europene, ceea ce-i făcea suspecţi în ochii lui Hoover. Primii trei directori ai Agenţiei i-au cerut lui Hoover să le furnizeze ofiţeri FBI pregătiţi, antrenament de teren, rapoarte oficiale, numele şi identităţile informatorilor de încredere şi ale agenţilor străini recrutaţi. Hoover a fost încântat să le refuze cererile.

Resentimentele faţă de excluderea lui din spionajul internaţional ardeau mocnit. Scopul lui era să-şi recâştige poziţia.

„O perioadă de oarecare isterie”

La solicitarea lui Hoover, amiralul Souers i-a scris preşedintelui Truman, pe 17 aprilie 1946: „Este imperios necesar ca Biroului Federal să i se permită să îşi continue funcţiile de securitate... în toate ţările emisferei vestice, la

Londra, Paris, Roma, Manila, Tokio şi în Zona Americană din Germania. Misiunea de securitate pe care o execută poate fi ilustrată de investigaţia canadiană din Ottawa care ajunge până în Statele Unite, precum şi în Anglia."[205]

„Investigaţia canadiană" era pe cale să înceapă să dezvăluie penetrarea spionajului sovietic în arsenalul atomic al Americii.

Cazul a început cu neglijenţa unui locotenent în vârstă de 36 de ani din Armata Roşie, Igor Sergheievici Guzenko, care era unul dintre spionii lui Stalin din biroul ataşatului militar sovietic din Ottawa, Canada. Era un funcţionar de la coduri, care lucra cu telegramele secrete şi cifrurile. Într-o noapte, a mototolit şi a aruncat deoparte două ciorne brute ale mesajelor codificate pentru Moscova. O femeie de serviciu, care era şi ofiţer sovietic de securitate, a găsit comunicatele mototolite şi l-a informat pe ambasador. Pedeapsa pentru încălcarea regulilor de securitate în serviciul secret al lui Stalin era exilul în Siberia sau moartea. Guzenko a luat toate telegramele secrete pe care a putut să le adune şi a fugit ca să îşi salveze viaţa. A petrecut trei zile ca fugar, înainte de a convinge Poliţia Canadiană să îl protejeze.

Ataşatul juridic al FBI în Ottawa s-a alăturat echipei care îl interoga pe Guzenko. În scurt timp, Hoover a însărcinat 75 de agenţi să se ocupe de acest caz.

Cazul Guzenko a arătat patru lucruri: Ottawa era un centru de comandă pentru spionajul sovietic în America de Nord. Sovieticii plasaseră un spion undeva în interiorul Departamentului de Stat. Un fizician britanic, pe nume Allan Nunn May, penetrase Proiectul Manhattan în favoarea Moscovei. Furtul secretului bombei atomice era cea mai înaltă prioritate a serviciului de informaţii sovietic.

Un alt defector din lumea spionajului sovietic era acum în mâinile FBI. Numele său era Elizabeth Bentley; fusese o comunistă americană convinsă. Abordase Biroul pentru prima dată în 1942, dar nu fusese crezută pe cuvânt. Era confuză, din punct de vedere ideologic şi intelectual, în legătură cu motivaţia schimbării taberelor.

„Era aeriană. Sărită de pe fix, sincer,”[206] spunea agentul special Jack Danahy, care a lucrat câţiva ani la acest caz. „A avut o serie de iubiţi ţăcăniţi, fascişti în Italia şi comunişti în Statele Unite.” Când a venit la FBI, „i-a făcut avansuri fiecărui agent cu care a vorbit... Ne îngrijora acest lucru. Dar nu găsim informatori în mănăstiri, ştiţi.”

Biroul a avut totdeauna îndoieli în legătură cu Bentley. Bea foarte mult, dar părea să aibă o memorie bună când era trează. Povestea ei era stranie, dar un lucru era adevărat: Bentley fusese curier pentru o reţea de spioni sovietici. A dat nume – 80 în total, deşi nici unul dintre cei numiţi nu avea să ajungă în închisoare pentru spionaj şi doar doi dintre ei aveau să fie condamnaţi pentru vreo infracţiune.

Hoover s-a hotărât să ia de bune mărturisirile acestei convertite excentrice.

Dezvăluirile ei au permis Biroului să traseze contururile unui sistem de spionaj sovietic care urmărea de 12 ani să pătrundă în guvernul Statelor Unite. După ce FBI a acceptat buna credinţă a lui Bentley, Hoover a desemnat pentru anchetă 227 de agenţi. Dar el împărtăşise deja esenţialul acestui caz cu omologul său din serviciile secrete britanice de la Washington. Informaţia a fost transmisă la Londra. Şi a ajuns la Moscova, datorită lui Kim Philby, cârtiţa sovietică din serviciile britanice.

Sovieticii au reacţionat imediat la avertismentul lui Philby. Ei le-au ordonat celor mai mulţi dintre ofiţerii de informaţii din timpul războiului să plece din Statele Unite şi au tăiat contactele cu multe dintre reţelele lor de agenţi. Când FBI a început să îi caute pe sovietici, a constatat că încerca să prindă umbre cu lasoul.

Preşedintelui Truman nu i-a venit să creadă când a citit raportul lui Hoover pentru Casa Albă, din 29 mai 1946.

„Este o reţea imensă de spionaj la Washington”[207], scria Hoover, într-un mesaj „personal şi confidenţial” către preşedinte şi către procurorul general. „Mai mulţi oficiali guvernamentali de rang înalt ale căror identităţi sunt consemnate în continuare sunt implicaţi.” Unele dintre numele de pe listă erau şocante. Lista de suspecţi a lui Hoover îi includea pe subsecretarul de stat, Dean Acheson, şi pe fostul secretar adjunct de război, John J. McCloy, doi piloni ai sistemului american, al căror anticomunism nu fusese niciodată pus la îndoială.

Nici procurorul general nu a crezut ceea ce a citit. „Era o perioadă de oarecare isterie”[208], a spus Clark. Dar el începuse să înveţe să ia în serios puterea serviciilor secrete ale lui Hoover. A aflat că Hoover îl supraveghea şi pe el. „Ori de câte ori ajungea la departament vreo informaţie derogatorie despre mine, era pusă la dosar”, a relatat Clark. „Era scandalos.”

„Trebuie să facem o demonstraţie de forţă”

Hoover a continuat să încerce să convingă Casa Albă că spionii lui Stalin încercau să fure secretele atomice ale Americii. Era presat de şeful serviciului de informaţii din cadrul FBI, Mickey Ladd, fiul unui senator din Dakota de Nord. Ladd cerea un război total împotriva comunismului – inclusiv arestări în masă şi detenţia suspecţilor subversivi – în numele contraspionajului. Ladd voia ca toţi cei aproximativ 80 000 de membri ai Partidului Comunist din Statele Unite să fie trecuţi în Indexul de Securitate secret al FBI. Odată trecuţi pe lista neagră, ei puteau fi arestaţi într-o campanie naţională, cu un mandat de arestare în masă, „în cazul unei situaţii de urgenţă”[209].

Hoover a fost de acord. Fără să dezvăluie existenţa Indexului de Securitate, el i-a spus procurorului general Clark că FBI urma să „intensifice investigarea activităţilor Partidului Comunist”[210] şi să „facă o listă cu toţi membrii Partidului Comunist şi cu alţii care ar fi periculoşi în eventualitatea unei rupturi în relaţiile diplomatice cu Uniunea Sovietică”. Hoover a scris în cel mai clar limbaj posibil că o criză politică ar putea impune „să fie reţinuţi imediat un mare număr de cetăţeni americani”.

Războiul lui Hoover cu Casa Albă s-a intensificat. Ceruse bani pentru a angaja alte câteva sute de oameni ca să investigheze spionajul sovietic şi subversiunea comunistă. În schimb, Truman a eliminat şase sute dintre agenţii lui Hoover, aproape unul din şapte oameni din primele rânduri ale FBI, în primul proiect de buget pe care l-a trimis Congresului. FBI nu se confruntase cu asemenea restrângeri de când Hoover devenise director. Acesta a reacţionat la tăierile de buget rechemându-şi acasă agenţii din străinătate.

În data de 8 iulie 1946, Hoover le-a spus agenţilor lui din America Latină şi din Caraibe să îşi înceteze imediat

operaţiunile. Îi promisese noului director al CIA, generalul Hoyt Vandenberg, un an de tranziţie uşoară. Dar până la sfârşitul verii, FBI nu a mai lăsat în urmă nimic decât birouri goale şi ambasadori furioşi.

„Mişcaţi-vă rapid şi plecaţi cât mai curând posibil”[211], a ordonat el. Şapte săptămâni mai târziu, FBI plecase din America Centrală şi din Caraibe, iar curând avea să se retragă şi din America de Sud. „Toate dosarele de anchetă, atât cele în lucru, cât şi cele închise, au fost arse”[212], a raportat aghiotantul lui Hoover, locotenentul C.H. „Kit” Carson, cartierului general, la închiderea operaţiunilor din Mexic, Guatemala, Costa Rica, Nicaragua, Salvador, Honduras, Venezuela, Haiti şi Cuba.

Hoover a mers la Casa Albă şi a vorbit pe un ton categoric. Dacă preşedintele voia ca FBI să se retragă din spionajul extern, dacă voia să se ocupe de asta directorul CIA, asta avea să primească.

Dar nimănui care lucrase vreodată pentru FBI – activ, la pensie, la prima mână, la a treia mână – nu i se permitea să lucreze pentru noua Agenţie Centrală de Informaţii, i-a spus Hoover şefului de cabinet al preşedintelui, amiralul Leahy. Amiralul l-a sfătuit pe generalul Vandenberg „să evite să îl ofenseze pe domnul Hoover”[213]. Dar când Vandenberg a propus crearea unui registru global al contactelor externe, Hoover şi-a avertizat agenţii FBI de frunte: „Urmăriţi cu meticulozitate toate directivele acestui neavenit, pentru că eu cred că este îmbătat de putere şi va încerca să apuce tot.”[214] Când Hoover a văzut noul proiect de lege care i-ar fi dat directorului CIA şi mai multă putere, a scris: „«Constructorii de imperii»… îşi perpetuează monstruozitatea actuală şi invadează încă şi mai mult domeniile civile şi interne.”[215]

Refuzul lui Hoover de a lucra cu nou-înfiinţata CIA era aproape de insubordonare. Sfidarea lui faţă de Departamentul de Stat era aproape o rebeliune. Decizia sfidătoare a lui Hoover ameninţa să fie „o lovitură importantă pentru eficienţa activităţii noastre de securitate şi de informaţii”[216], a scris subsecretarul de stat Acheson. Hoover era de neclintit. Numai că nu declarase război Casei Albe.

„Cred că trebuie să facem o demonstraţie de forţă”[217], i-a scris lui Mickey Ladd.

Furia sa în faţa ezitării preşedintelui de a duce un război total împotriva comunismului a crescut. A început să le scrie petiţii membrilor Senatului, cerându-le să îi dea puterea de a apăra America împotriva „ameninţării infiltrării agenţilor străini, a îndoctrinării ideologice şi militare”[218]. Viziunea sa despre această ameninţare era atât de puternică, încât a început să îi influenţeze pe liberalii de la Washington – şi, prin ei, chiar pe preşedinte.

Hoover punea bazele culturii politice a Războiului Rece în Statele Unite.

199 Hoover către procurorul general, 15 ianuarie 1946, FBI/FOIA.

200 Ladd către Hoover, subiect: „Spionajul mondial,” 18 ianuarie 1946, FBI/FOIA. Asistenţii preşedintelui Truman au deplâns decizia lui FDR de a împărţi lumea între FBI, armată şi marină. Pe 9 ianuarie, la Casa Albă, ei l-au avertizat că naţiunea „abordează subiectul informaţiilor

secrete în modul cel mai lipsit de înţelepciune.” Ei au propus o nouă triadă a puterii – secretariatul de război, cel de stat şi marina aveau să fie conduse de un nou director al Agenţiei Centrale de Informaţii. Acesta urma să unifice serviciile secrete militare şi să aibă autoritate asupra FBI. Biroul urma să coboare în rang în panteonul puterii americane. Harold D. Smith, „Conferinţa de la Casa Albă pe probleme de informaţii secrete”, 9 ianuarie 1946, FRUS Intelligence, pp. 170–171.

201 Trei directori au fost la conducerea Centralei de Informaţii sub Truman, din ianuarie 1946 până în iulie 1947. Ei au condus un serviciu mic şi dezorganizat, numit Grupul Central de Informaţii. Agenţia Centrală de Informaţii a fost creată pe 26 iulie 1947, atunci când Truman a semnat Legea Securităţii Naţionale. Puterile Agenţiei au fost extinse în 1949.

202 Hoover către Tolson, Tamm, Ladd şi Carson, 25 ianuarie 1946, FBI/FOIA.

203 Hoover către Tolson, Tamm, Ladd şi Carson, 25 ianuarie 1946, FBI/FOIA.

204 William W. Quinn, Buffalo Bill Remembers: Truth and Courage (Fowlerville, Mich.: Wilderness Adventure Books, 1991), pp. 234–267.

205 Souers către Truman, 17 aprilie 1946, FRUS Intelligence, p. 276.

206 Jack Danahy, interviu din Proiectul de Istorie Orală a FBI, FBI/FBIOH. Reţeaua sovietică de spionaj pentru care lucra Bentley a fost condusă de iubitul ei, Jacob Golos,

care a murit în 1943. FBI avea deja un dosar despre Golos. Biroul îl văzuse întâlnindu-se cu de mult dispărutul spion sovietic Gaik Ovakimian, în 1941. La rândul lui, Ovakimian venise în Statele Unite în 1933, când administraţia Roosevelt i-a recunoscut pentru prima dată pe sovietici şi a permis Moscovei să înfiinţeze misiuni diplomatice la Washington şi la New York.

207 Notă a lui Hoover, 29 mai 1946, FBI/FOIA.

208 Interviu de istorie orală cu Tom C. Clark, 17 octombrie 1972, HSTL.

209 Ladd către Hoover, 27 februarie 1946, FBI, retipărit în CI Reader, „Expansiunea postbelică a activităţii de informaţii interne a FBI".

210 Hoover către procurorul general, personal şi confidenţial, 8 martie 1946, FBI, CI Reader.

211 Însemnare făcută de Hoover pe o notă de la Tamm către Hoover, 18 iulie 1946, FBI/FOIA.

212 C.H. Carson, „Închiderea biroului [şters]" şi „Închiderea birourilor SIS", 22 august şi 9 septembrie 1946, FBI/FOIA.

213 Tamm către Hoover, 10 august 1946, FRUS Intelligence. Furia lui Hoover nu s-a potolit. Când procurorul general Clark a protestat împotriva retragerii unilaterale a lui Hoover din Emisfera Vestică, directorul adjunct al FBI Ed Tamm i-a transmis o părticică din gândirea lui Hoover: „[Directorul Informaţiilor Centrale] Vandenberg a avut neruşinarea" să angajeze „oameni care

au dezertat din serviciul FBI” ca „aşa-zişii lui reprezentanţi pe probleme de informaţii”, i-a spus el lui Clark. Aceşti oameni erau „categoric persona non grata„ pentru Hoover.

214 Însemnare făcută de Hoover pe notă către Ladd, 10 aprilie 1947, FBI/FOIA. Subliniată în original. Hoover era încântat de fiecare gafă a Grupului Central de Informaţii. Noul şef de staţie al Grupului în Paraguay, care nu ştia prea bine spaniola, s-a înregistrat la hotel ca fiind ambasador american. Concidenţa a făcut ca adevăratul ambasador al SUA în Paraguay, Willard L. Beaulac, să plece din ţară la Washington, pentru o conferinţă, chiar în ziua respectivă. Ziarele şi posturile de radio din Paraguay au avut o zi plină, anunţând că Beaulac fusese înlocuit cu un străin misterios. O radiogramă a FBI a raportat stânjenitorul incident. „Ei bine, CIG începe cu adevărat să prindă formă”, a scris Hoover pe copia lui de raport.

215 Însemnare făcută de Hoover pe o notă de la Ladd, 2 iunie 1947, FBI/FOIA.

216 Acheson către Autoritatea Naţională de Informaţii, 5 august 1946, FRUS Intelligence, pp. 286–287.

217 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Ladd, 26 octombrie 1946, FBI/FOIA.

218 „Planul FBI pentru un serviciu american de informaţii la scară mondială”, nedatat (dar adus la zi prin septembrie 1946), FBI/FOIA. Planul era actualizat permanent; această versiune a fost inclusă într-un pachet de documente pentru pregătirea depoziţiei lui Hoover în faţa Congresului, pe tema proiectului ce a devenit Legea Securităţii Naţionale din 1947.

CAPITOLUL 18

„FASCISMUL ROŞU”

Pe 26 septembrie 1946, consilierul de la Casa Albă Clark Clifford şi asistentul lui, George Elsey, i-au predat un raport secret lui Truman, spunându-i să se pregătească pentru război cu sovieticii[219]. S-au inspirat din activitatea lui Hoover şi a FBI ca să schiţeze un plan de luptă pentru Armageddon.

I-au spus lui Truman că trebuie să se pregătească să lupte într-un al treilea război mondial, cu arme atomice şi biologice. Inamicul era o dictatură sovietică având ca obiectiv cucerirea lumii, ajutată de un serviciu de spionaj perfid şi susţinută de o mişcare americană subterană. Fiecare comunist american, au scris ei, era un potenţial spion şi un soldat al Moscovei. Truman a scris în jurnalul său, în acea săptămână: „Roşiii, ipocriţii şi «simpatizanţii comunişti de salon» par să se fi grupat şi devin un pericol naţional. Mi-e teamă că ei sunt un front de sabotaj pentru unchiul Iosif Stalin.”

În noiembrie 1946, pentru prima dată după Marea Criză, republicanii au câştigat categoric alegerile naţionale şi au obţinut majoritatea în Senat şi în Camera Reprezentanţilor. Campaniile lor avuseseră un puternic

ton nou, anticomunist. Mesajul lor era că americanii trebuie să aleagă între „comunism şi republicanism”.

Retorica politică a republicanilor izvora direct dintr-o broşură de 40 de pagini, publicată de Camera de Comerţ a Statelor Unite, care fusese tipărită şi difuzată în 400 000 de exemplare la nivel naţional. Titlul era Infiltrarea comunistă în Statele Unite. Mesajul ei era propovăduit de la tribunele politice şi din amvoanele bisericilor din ţară. Fusese scrisă de părintele John F. Cronin, un preot din Baltimore care avea mulţi adepţi în rândurile catolicilor din FBI. Materialul lui provenea direct din dosarele secrete şi confidenţiale ale Biroului, incluzând pasaje din rapoartele lui Hoover către Casa Albă. Părintele Cronin s-a împrietenit cu un proaspăt membru al celui de-al 80-lea Congres, care fusese ales datorită temei ameninţării comuniste şi sosise în capitală din California, în ianuarie 1947.

Richard Milhous Nixon, de 34 de ani, era un politician de o mare inteligenţă şi o imensă ambiţie, cu un talent impresionant pentru intrigi. Având origini modeste, el se ridicase prin muncă grea, alimentată de visuri frustrate. Cu zece ani înainte de a veni la Washington pentru a depune jurământul de membru al Camerei Reprezentanţilor, când era încă student la Drept, Nixon depusese o cerere pentru o slujbă la FBI. Nu i s-a răspuns niciodată. Dar avea să profite la maximum de pe urma legăturilor lui cu Biroul în următorul sfert de secol. În februarie 1947, părintele Cronin l-a ajutat să stabilească primele astfel de contacte. El l-a informat personal pe Nixon în legătură cu investigaţiile FBI asupra comunismului american şi a spionajului sovietic, l-a prezentat unor agenţi care se specializaseră în vânătoarea de „Roşii” şi a devenit omul din umbră de legătură al lui Nixon cu Biroul.

În primele sale zile ca membru al Congresului, Nixon a obţinut un loc în Comisia Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Antiamericane. Preşedintele acesteia era J. Parnell Thomas, republican din New Jersey, un om vulgar şi meschin, care avea să fie curând condamnat la închisoare pentru corupţie. Excesele comisiei erau de notorietate. În 1939, ancheta sa brutală în lumea filmului a căzut în ridicol când, indirect, a scos-o pe micuţa şi cârlionţata Shirley Temple drept comunistă. Dar, acum, din personalul profesionist al comisiei făceau parte foşti oameni ai FBI şi foşti membri de partid ale căror dosare constituiau o istorie secretă şi foarte selectivă a comunismului american. Legătura dintre personal şi Birou avea să devină una dintre cele mai puternice forţe din politica Războiului Rece.

„Un mod de viaţă malign şi diabolic”

Pe 26 martie 1947, comisia s-a reunit pentru a audia o depoziţie publică a lui J. Edgar Hoover. A fost un moment antologic în viaţa lui Hoover. Avea 52 de ani; conducea Biroul de aproape un sfert de secol. Era întruchiparea anticomunismului în America.

În acea zi, Hoover a dobândit o şi mai mare autoritate. În următorul sfert de secol, până în ziua în care a murit, el va îndeplini ordinele executivului când i se va părea potrivit. Depoziţia lui a fost un act de sfidare la adresa administraţiei Truman, o declaraţie a faptului că Hoover era acum aliat cu cei mai puternici inamici politici ai preşedintelui din Congres.

Avea influenţă chiar şi asupra preşedintelui. Cu cinci zile înainte, după luni de presiuni din partea lui Hoover, Truman semnase un ordin executiv prin care cerea cea mai mare anchetă din istoria americană: Programul Federal de Loialitate şi Securitate. FBI urma să facă verificări ale trecutului a peste două milioane de angajaţi guvernamentali şi să lanseze investigaţii ample asupra vieţilor personale şi a convingerilor politice a peste 14 000 dintre aceştia. Programul nu avea să descopere spioni sovietici în guvern. Dar vânătoarea de „infideli" se va răspândi în întregul sistem politic american.

Hoover a spus atunci Congresului şi poporului american că Partidul Comunist, stăpânit de visurile Rusiei sovietice de dominaţie a lumii, submina temeliile sociale şi politice ale Statelor Unite, într-o misiune de a răsturna America – şi că administraţia Truman nu lua ameninţarea în serios. „Comunismul, în realitate, nu este un partid politic"[220], a declarat el. „Este un mod de viaţă – un mod de viaţă malign şi diabolic. Este o stare asemănătoare unei boli care se răspândeşte ca o epidemie şi, la fel ca în cazul unei epidemii, este necesară o carantină, pentru a o împiedica să infecteze naţiunea."

Pe hârtie, Partidul Comunist putea arăta ca o forţă insignifiantă în politica americană – Hoover a spus că avea 74 000 de membri – dar, a declarat el, influenţa lui era infinit mai mare: „La fiecare membru de partid sunt alţi zece gata, dornici şi capabili să facă munca partidului. Aici zace cea mai mare ameninţare a comunismului – pentru că aceştia sunt oamenii care infiltrează şi corup diferite domenii ale vieţii americane."

Hoover a spus că mult prea puţini americani „au zelul, fervoarea, perseverenţa şi abilitatea de a învăţa despre această ameninţare a fascismului roşu. Mă tem pentru

liberalii şi progresiştii care au fost amăgiţi şi păcăliţi să dea mâna cu comuniştii. Mărturisesc că mă tem cu adevărat, atâta timp cât comuniştii sunt în stare să convingă slujitori ai Evangheliei să promoveze lucrarea lor diavolească... Mă tem atâta timp cât consiliile şcolare şi părinţii tolerează situaţii în care comunişti şi profesori invitaţi, sub acoperirea libertăţii academice, pot educa tineretul nostru într-un anumit mod de viaţă... Mă tem atâta timp cât grupările sindicale sunt infiltrate, dominate sau saturate cu virusul comunismului... Mă tem de ignoranţă din partea poporului nostru, care ar putea lua pastilele otrăvitoare ale propagandei comuniste."

Hoover şi-a proclamat sprijinul politic vizavi de Comisia pentru Activităţi Antiamericane şi membrii ei, în războiul împotriva comunismului. Erau acum o echipă. FBI va strânge dovezi în secret, lucrând în direcţia „acuzării neobosite" a subversivilor. Comisia îşi va aduce cea mai mare contribuţie prin publicitate – ceea ce Hoover numea „dezvăluirea publică a forţelor care ameninţă America".

Hoover şi Nixon s-au întâlnit faţă în faţă la audiere, în acea zi, şi au devenit imediat apropiaţi. Nixon a întrebat unde sunt cel mai mare pericol comuniştii americani. Hoover i-a indicat subversiunea din campusurile universitare, de pe undele radio, din filme şi, mai ales, chiar din interiorul guvernului.

Modul în care s-a prezentat Nixon l-a impresionat pe Hoover.

„Cine este tânărul acela?"[221] l-a întrebat Hoover pe un vechi prieten, după audiere. „Pare că va fi un om bun pentru noi."

219 Clark Clifford, „Raport către preşedinte”, 26 septembrie 1946, HSTL; „Roşii ipocriţi şi socialişti de salon”: intrare în jurnalul lui Truman, citată în David McCullough, Truman (New York: Simon & Schuster, 1992), p. 517.

220 Depoziţia lui Hoover, Comisia Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Antiamericane, 26 martie 1947.

221 Interviu cu Bradshaw Mintener, Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper’s Magazine Press, 1975), pp. 120–121.

CAPITOLUL 19

ATAC SURPRIZĂ

Preşedintele era din ce în ce mai convins de pericolele ameninţării comuniste. Dar era, de asemenea, profund îngrijorat din cauza lui J. Edgar Hoover. „Foarte puternic anti-FBI”[222], scria consilierul de la Casa Albă Clark Clifford

în notele sale din 2 mai 1947, despre o conversaţie cu Truman. „Vrea să fie sigur că va ţine FBI sub control.”

Truman simţea că Hoover conducea „un fel de operaţiune dictatorială”, spunea secretarul Trezoreriei, John Snyder, un vechi prieten şi confident politic al preşedintelui. „Acela era, cred, sentimentul general al domnului Truman, că domnul Hoover crease un Frankenstein în FBI.”[223]

Hoover ştia ce gândea preşedintele. Şi-a folosit cu abilitate cunoştinţele în timp ce ducea lupta pentru a prelua controlul asupra serviciilor de informaţii americane. Cu măiestrie, a forţat mâna unor membri importanţi ai Congresului, când aceştia lucrau la o nouă Lege a Securităţii Naţionale, în primăvara şi vara anului 1947[224].

Legea propunea unificarea serviciilor militare americane sub aripa Pentagonului; crearea unui Minister al Apărării care să supervizeze armata, marina şi o forţă aeriană dotată cu arme nucleare; formarea unui nou Consiliu Naţional de Securitate pentru coordonarea puterilor militare, de informaţii şi diplomatice la Casa Albă; şi crearea primului serviciu american de spionaj pe timp de pace. „Spionajul este la fel de vechi ca omenirea însăşi”, a afirmat Hoover. „L-am avut dintotdeauna şi vom continua să îl avem până când frăţia între oameni devine o realitate, nu numai un ideal.” Până atunci, Statele Unite trebuiau să aibă un serviciu permanent şi profesionist de spionaj, creat conform legii. A mai spus că nimeni nu era mai calificat să îl conducă decât el însuşi.

Hoover a admis „neliniştea şi îngrijorarea liderilor responsabili”, dornici de informaţii asupra intenţiilor şi capacităţilor Uniunii Sovietice şi ale aliaţilor săi. El a spus că le va satisface nevoile şi va superviza informaţiile externe colectate de agenţi FBI, diplomaţi şi militari din

străinătate. Experţii de la Washington din cadrul Departamentului de Stat urmau să analizeze activitatea. Biroul va continua să îi vâneze pe spionii străini şi să urmărească planurile comuniste din Statele Unite.

Spionajul eficient putea să prevină un alt Pearl Harbour. „Un viitor atac ar putea fi lansat împotriva teritoriului american", spunea Hoover. „Efectele sale dezastruoase ar putea fi minimalizate prin spionaj, care ne va preveni în avans şi, astfel, va permite să ne pregătim. Progresele moderne ale ştiinţei şi ale aplicaţiilor sale militare sunt un avertisment asupra lucrurilor la care am putea să ne aşteptăm, dar asta nu este suficient: trebuie să ne pregătim prin a şti când, unde şi cum va fi îndreptat spre noi un atac. Putem face acest lucru doar având o acoperire adecvată a spionajului la nivel mondial."

Hoover spunea că „FBI poate oferi o acoperire a spionajului la nivel mondial cu aproximativ 1 200 de angajaţi, la un cost estimat de 15 000 000 de dolari" pe an. În contrast, a arătat el, planul pentru CIA prevedea estimări de până la „3 000 de angajaţi la un cost anual de 60 000 000 de dolari." Hoover condamna propunerile pentru CIA, etichetându-le drept nimic altceva decât „visuri ale unor constructori de imperii vizionari, dar fără simţ practic".

Contraamiralul Roscoe Hillenkoetter tocmai devenise al treilea director al Agenţiei Centrale de Informaţii în 14 luni. (Hoover şi asistenţii săi îl întâlniseră pe contraamiral şi îl socotiseră „foarte sincer în declaraţia lui că nu ştia nimic"[225] despre noul lui post.) Hoover argumenta că spionajul ar trebui să fie „o carieră şi nu doar o altă numire într-un post"; angajarea unor militari în termen pentru conducerea unor operaţiuni de spionaj pentru un an sau doi era „injustă faţă de naţiune". Mai presus de

toate, afirma Hoover, America nu voia o Agenţie Centrală de Informaţii condusă de un ţar din umbră, care ar dirija operaţiunile de spionaj ale Americii, ar evalua secretele adunate şi ar da verdicte asupra muncii agenţilor de spionaj extern ai FBI.

Hoover şi-a încheiat succinta şedinţă informativă secretă folosindu-se de temerile preşedintelui legate de o poliţie secretă. „Spre norocul nostru”, a spus el, „nu există un alt exemplu mai oribil a ceea ce se poate întâmpla prin crearea unei vaste suprastructuri centrale care face şi anchete, şi judecă, decât Gestapoul german.”

„Este o tragedie”

Hoover a fost depăşit de un rival a cărui retorică s-a dovedit şi mai incisivă. Allen Dulles era principalul protejat al lui Wild Bill Donovan, o vedetă a firmei de avocatură de pe Wall Street a lui Donovan şi fratele lui John Foster Dulles, secretarul de stat în guvernul din umbră al Partidului Republican. Pufăind din pipă, el a dat o depoziţie agreabilă, complexă şi evazivă într-o audiere cu uşile închise a Congresului, pe tema Legii Securităţii Naţionale, în data de 27 iunie 1947.

Dulles a declarat că proiectul noii CIA era solid. Statele Unite aveau „materia primă pentru construirea celui mai mare serviciu de informaţii din lume”[226], a spus el. Câteva zeci de oameni pricepuţi slujind în străinătate ar trebui să fie de ajuns. „Nu cred într-o agenţie mare”, a declarat el.

„Trebuie să o menţinem mică. Dacă ar ajunge o caracatiţă mare, nu ar funcţiona bine… Operarea serviciului nu trebuie să fie nici ostentativă, nici acoperită de misterul şi de trucurile care îi plac unui detectiv amator. Tot ceea ce este necesar pentru a garanta succesul sunt munca grea, discernământul şi bunul-simţ.”

O lună mai târziu, pe 26 iulie, preşedintele Truman semna Legea Securităţii Naţionale. Biroului Federal de Informaţii nu i se dădeau noi împuterniciri în anchetele din Războiul Rece. Directorului Agenţiei Centrale i se dădeau însă multe.

Din acea zi, Hoover a început să spioneze CIA, punând microfoane angajaţilor suspectaţi de simpatii comuniste sau de înclinaţii homosexuale. Citind rapoarte despre „confuzia” de la Agenţie, Hoover a comentat: „Este o tragedie că prefăcătoria de la CIA nu este dată în vileag.”[227] Agenţia a solicitat stăruitor oameni ai FBI cu experienţă în spionaj. Hoover a fost de acord, cu speranţa ca agenţii lui să slujească drept spioni ai săi în interiorul CIA. Puţini au făcut-o – prea puţini pentru ca Hoover să fie satisfăcut – deşi unul avea să raporteze, curând: „Dacă oamenii acestei naţiuni depind de CIA în forma sa actuală pentru prevenirea unui alt dezastru ca Pearl Harbour, ar trebui să înceapă să sape tranşee.”

Războiul politic al lui Hoover se intensifica de la o lună la alta. „Mi se pare o pierdere de timp cultivarea acestor neaveniţi”[228], a scris el după ce făcuse un tur al academiei de pregătire a FBI cu oficiali ai CIA. Hoover a respins furios o ciornă scrisă de un asistent, a unei scrisori politicoase adresate directorului Agenţiei: „Te rog taie toată pălăvrăgeala amabilă. Ştim că nu au nevoie de noi şi nu intenţionez să mă milogesc.” Când CIA a întrebat FBI ce ştie despre Comintern, Hoover a respins categoric

cererea: „Nu vă pierdeţi timpul cu asta. Avem chestiuni mai urgente.”[229]

Hoover a format rapid o alianţă cu noul secretar al Apărării, James Forrestal, un magnat de pe Wall Street care condusese marina. Pe 24 octombrie 1947, Hoover a dominat o întâlnire a Pentagonului la care au participat lideri ai CIA, ai serviciului de informaţii al armatei şi al marinei, precum şi consilierii pe probleme de securitate naţională ai preşedintelui. El a invocat „convingerea extrem de răspândită în prezent că grupul nostru de informaţii este total inept”[230]. A proferat invective împotriva scurgerilor de informaţii de la Departamentul de Stat, în legătură cu o anchetă a Marelui Juriu asupra Partidului Comunist. A explicat suspiciunile FBI în legătură cu influenţa unor savanţi de stânga care lucrau pentru nou-constituita Comisie pentru Energie Atomică, civilii care supravegheau cele mai letale arme ale Americii. Membrii Comisiei i-au spus că America nu ştia nimic despre ameninţarea sovietică.

„Introducerea prin contrabandă în Statele Unite a unei bombe atomice”

În săptămâna următoare, Hoover i-a trimis lui Forrestal o scrisoare terifiantă. El avertiza împotriva „introducerii prin contrabandă în Statele Unite a unei bombe atomice, sau a unor componente care să poată fi asamblate apoi în această ţară.”[231] Îşi imagina cum spionii Moscovei aduc componentele bombei prin curier diplomatic, cum sabotorii le asamblează, şi atentatorii sinucigaşi le detonează în

puncte de referinţă pentru Guvernul Statelor Unite. Teama de un atac surpriză era la ordinea zilei.

Avertismentul lui Hoover din noiembrie 1947 a fost primul de acest tip. De-a lungul următorului deceniu, el a emis un flux constant de alerte privind teroriştii şi spionii care mânuiau arme atomice, biologice şi chimice, gata să le folosească împotriva oraşelor americane – un coşmar care îi bântuie şi acum pe conducătorii naţiunii. Forrestal a convocat un grup secret, pe care îl numea Consiliul de Război şi care îi reunea pe şefii în uniformă şi în civil ai forţelor armate, ca să răspundă alertelor lui Hoover. Consiliul ajungea până la Vannevar Bush, consilierul-şef pe probleme ştiinţifice al guvernului, şi Karl Compton, preşedintele Institutului Tehnologic din Massachussets; ambii îl sfătuiseră pe preşedintele Truman să lanseze bombele atomice asupra Japoniei fără avertizare. Consiliul de Război conducea în cel mai mare secret un proiect de evaluare a ameninţării armelor de distrugere în masă ca instrumente de teroare politică. El a explorat „folosirea agenţilor biologici" şi a „materialelor fisionabile – o bombă murdară – şi a demarat căutarea unui scut împotriva unui atac catastrofal, care continuă şi astăzi.

„Scrisoarea dumneavoastră iniţială a fost cea care ne-a determinat să întreprindem acest studiu", i-a scris secretarul Apărării lui Hoover. „Date fiind responsabilităţile majore ale Biroului Federal de Investigaţii pentru dezvoltarea informaţiilor referitoare la acest subiect", a continuat Forrestal, „pentru a fi pregătiţi în acest domeniu aparte, va fi nevoie de cea mai strânsă colaborare între cele două organizaţii ale noastre".

După ce a definit ameninţarea ca o chestiune de supravieţuire naţională, Hoover a lansat o serie de dosare foarte puternice împotriva conducătorilor Partidului

Comunist din Statele Unite, prin care aceştia erau acuzaţi de conspiraţie cu scopul „distrugerii guvernului prin forţă şi violenţă”. Punerile sub acuzare presupuneau că, din punct de vedere politic şi legal, între Statele Unite şi Uniunea Sovietică exista o stare de urgenţă, iar comuniştii americani erau combatanţi în Războiul Rece, în afara legii.

11 conducători ai Partidului Comunist au fost condamnaţi în primul proces şi se confruntau cu pedepse de cinci ani de închisoare. Şase au mers după gratii, cinci au dispărut după eliberarea pe cauţiune. În lunile ce au urmat, acuzaţii identice au fost aduse împotriva altor 115 comunişti americani din toată ţara. Dintre ei, 93 au fost condamnaţi. Toate condamnările au fost pronunţate în baza Legii Smith, din 1940, care scosese în afara legii apartenenţa la Partidul Comunist. Fiecare caz s-a bazat pe un raport de 1 350 de pagini pe care Hoover l-a înaintat tribunalelor, o nouă versiune a cazului la care lucra din vremea Primului Război Mondial. Dar acum avea martori. Biroul dispunea de cinci ani de un agent dublu în interiorul partidului. Acesta era un funcţionar comunist mediocru şi calm, care a depus mărturii devastatoare în timpul anchetei şi la procesul celor 11 lideri. În timp, povestea lui a devenit un bine-cunoscut serial de televiziune alb-negru, intitulat I Led Three Lives (Am trăit trei vieţi), al cărui promo a devenit imediat familiar unei generaţii întregi de americani: „Aceasta este povestea, o poveste fantastic de adevărată, a lui Herbert A. Philbrick… Cetăţean obişnuit, personaj important în Partidul Comunist şi contraspion pentru Biroul Federal de Investigaţii.”

„În casa inamicului”

Cazul lui Hoover împotriva conspiraţiei comuniste a fost întărit de dovezi secrete, mai exact de o mână de dosare din arhivele spionajului sovietic. Acestea proveneau de la Arlington Hall, o fostă şcoală de fete de pe malul celălalt al Potomacului, lângă Pentagon, acum centrul eforturilor Americii de a descifra telegramele sovietice trimise în timpul şi imediat după al Doilea Război Mondial.

Serviciul de Intercepţie a Semnalelor (SIS) al armatei americane obţinuse mii de copii ale unor telegrame trimise de la Moscova către avanposturile din America, inclusiv Amtorg, misiunea comercială a sovieticilor care servea drept paravan pentru spionaj încă din 1920[232]. Într-o acţiune clandestină din 1944, FBI a dat o spargere la biroul din New York al Amtorg şi a furat teancuri întregi de mesaje în limba rusă şi echivalentele lor cifrate. Cifrurile sovieticilor erau numere cu cinci cifre aranjate după cinci sisteme criptografice diferite. Ele ar fi trebuit folosite o singură dată fiecare, făcând ca fiecare mesaj să fie unic, iar sistemul, imposibil de descifrat. Dar spionajul sovietic a făcut o greşeală, sub enorma presiune din timpul războiului. După ce Germania a invadat URSS şi a pornit spre Moscova, spionilor sovietici din toată lumea le-au fost trimise seturi duplicate de cifruri. Criptanaliştii armatei au descoperit câteva astfel de cifruri duplicate în octombrie 1943. Duplicarea făcea ca, teoretic cel puţin, să fie posibilă descifrarea comunicaţiilor codificate dintre spionii sovietici şi şefii lor – asta dacă putea fi găsit un tipar.

Meredith Gardner era un as în acest meşteşug plin de capcane. Gardner lucra doar cu un creion, un bloc de foi

de hârtie şi cartele perforate. Însă din însemnările lui căpătau formă lucruri incredibile. Civil şi lingvist, Gardner a învăţat rusa şi japoneza la puţin timp după ce s-a alăturat echipei de spărgători de coduri a armatei, în primele luni ale celui de-al Doilea Război Mondial, pe când nu împlinise încă 30 de ani. În 1946, Gardner a început să descifreze fragmente din comunicatele spionajului sovietic, începând cu un mesaj vechi de doi ani trimis la Moscova de la New York, cu un pasaj în engleză, în care apărea un nume, încadrat de două cuvinte de cod ruseşti. O sclipire a intuiţiei l-a făcut pe Gardner să-şi dea seama că acele două cuvinte de cod ruseşti marcau începutul şi sfârşitul unui cuvânt. El a creat astfel o fisură în cod. Gardner a descifrat încă un mesaj către Moscova, care includea numele principalilor savanţi care construiau bomba atomică, în Proiectul Manhattan. Numele de cod folosit de sovietici pentru bomba atomică era Enormoz.

Până în mai 1947 – la câteva săptămâni după ce Hoover a depus mărturie în faţa Comisiei pentru Activităţi Antiamericane a Camerei Reprezentanţilor – Gardner descifrase două mesaje care arătau că sovieticii avuseseră un spion în statul major de la Departamentul de Război, în ultimele zile ale celui de-al Doilea Război Mondial. Moscova penetrase inima armatei americane. În acest moment, generalul Carter W. Clarke, director adjunct al spionajului militar, i-a împărtăşit lui Hoover secretul tentativei de spargere a codurilor[233].

FBI a început să colaboreze cu armata la Arlington Hall în iulie 1947. Meredith Gardner lucra ţinând legătura zilnic cu un talentat agent FBI în vârstă de 30 de ani, Bob Lamphere, care i-a adus telegramele furate de la Amtorg de specialiştii în operaţiuni clandestine ai Biroului. Munca lor a ajuns să aibă propriul ei nume de cod: Venona.

Venona a fost una dintre armele cele mai secrete ale Americii în Războiul Rece – atât de secretă, încât nici preşedintele Truman, nici CIA nu au ştiut nimic despre ea. Ori de câte ori Hoover le trimitea superiorilor săi vreo informaţie ce avea legătură cu Venona, textul era cosmetizat, curăţat şi atribuit unei surse prezentate doar ca fiind „extrem de delicată". Hoover a decretat: „Date fiind metodele neglijente ale CIA şi ale unora dintre angajaţii ei dubioşi, trebuie să fim cât se poate de circumspecţi. H."[234]

FBI încerca de aproape cinci ani să pătrundă în profunzimile spionajului sovietic. Biroul nu dusese la bun sfârşit nici măcar un singur caz împotriva unui spion sovietic. Spionajul sovietic a început să se ascundă imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, alertat de agenţii săi din interiorul alianţei anglo-americane. Acum însă sovieticii începeau să-şi reactiveze reţelele din Statele Unite, iar FBI începea să capteze ecouri slabe, ca sunetul unor paşi ce se îndepărtează pe o stradă întunecată. Hoover dădea dovadă de aceeaşi răbdare stoică pe care o aveau şi sovieticii.

În vara lui 1948, Venona produsese deja o masă critică de cifruri sovietice sparte, coduri şi telegrame – indicii privind istoria de 20 de ani a spionajului sovietic în Statele Unite. Investigaţia era pe punctul de a descoperi dovezi privind o conspiraţie internaţională pentru furtul secretelor atomice ale Americii.

„Aveam deja zeci de mesaje integrale în clar"[235], îşi amintea Lamphere. „Intrasem de-acum în casa inamicului."

„Proba focului”

În acest moment, puterea politică a lui Harry Truman era la cotele cele mai joase. „Trec printr-o teribilă «probă a focului» de natură politică”[236], îi scria Truman lui Winston Churchill pe 10 iulie 1948. „Suntem în mijlocul unei perioade dificile şi solicitante. Poţi să priveşti cu satisfacţie la măreaţa ta contribuţie în doborârea nazismului şi a fascismului în lume. Aşa-numitul «comunism» este următoarea noastră problemă. Sper că o s-o putem rezolva fără «sângele şi lacrimile» vărsate pentru celelalte două.”

Truman a pus comunismul între ghilimele. Hoover îl scria cu litere îngroşate.

Hoover ştia cum să lucreze în secret, dar de data asta a ales publicitatea. Aşa cum mai demult se folosise de cinematografie ca să construiască puterea şi reputaţia FBI în lupta împotriva gangsterilor, în anii 1930, aşa s-a folosit acum de politicieni, de ziare şi de televiziune în războiul împotriva comunismului. Strategia lui nu avea nimic de-a face cu aplicarea legii. Martorii lui nu erau de încredere; informaţiile strânse prin interceptări telefonice şi microfoane plasate ilegal nu erau admisibile în instanţă; telegramele descifrate erau prea secrete ca să poată fi împărtăşite.

Dar Hoover ştia cum să folosească informaţiile secrete ca instrument de luptă politică. El le-a furnizat o armă puternică republicanilor şi vânătorilor de comunişti din Congres, care la rândul lor le-au dat o lovitură dură democraţilor şi preşedintelui.

El l-a trimis pe directorul adjunct Lou Nichols, care conducea biroul de relaţii publice al FBI şi servea drept om de legătură al lui Hoover cu Congresul, la o întâlnire cu membrii şi personalul Comisiei pentru Activităţi Antiamericane a Camerei Reprezentanţilor şi o subcomisie de investigaţii a Senatului. Nichols ducea cu el un teanc de dosare FBI secrete şi le-a dezvăluit congresmenilor şi angajaţilor lor numele a doi informatori FBI. Activitatea lui nu era un secret la Washington: jurnalistul de senzaţie Drew Pearson avea să scrie curând că Nichols „zburătăcea ca un fluturaş de badminton”[237], tot intrând şi ieşind de la sediul comisiei.

Pe 31 iulie 1948, Elizabeth Bentley a apărut în faţa Comisiei pentru Activităţi Antiamericane. Nu era chiar martorul ideal. FBI o considera de ani de zile controversată; din 1942 până în 1944, declaraţiile ei despre spionajul sovietic fuseseră aruncate la „cutia cu nebuni”. Din cauza instabilităţii ei şi a alcoolismului, nu putea fi folosită ca martor la tribunal. Orice proces bazat pe mărturia ei ar fi dus la „o achitare în circumstanţe extrem de jenante”[238], după cum a avertizat unul dintre asistenţii lui Hoover.

Cu toate acestea, Hoover a trimis-o la Congres. Bentley a vorbit pe îndelete despre activitatea ei de curier în cadrul spionajului sovietic, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. A furnizat şi nume, 32 în total, printre care asistentul secretarului Trezoriei, Harry Dexter White; şapte membri din personalul de la cartierul general al Oficiului de Servicii Strategice al lui Wild Bill Donovan, inclusiv asistentul personal al lui Donovan, Duncan Chaplin Lee; şi personaje de la Casa Albă din administraţia Roosevelt, cu grad militar. Chiar dacă mare parte a mărturiei ei consta din zvonuri, era pentru prima dată când se dezvăluia public faptul că guvernul american ştia

că fusese infiltrat de spionii sovietici. Iar această dezvăluire venea de la Hoover.

În ziua următoare, comitetul i-a trimis citaţie unui senior editor de la revista Time, pe nume Whittaker Chambers.

Chambers deseori spunea adevărul, dar nu tot adevărul sub jurământ. El îşi spusese povestea în urmă cu mai bine de şase ani la FBI şi secretarului de stat adjunct A.A. Berle. FBI îl ascultase atunci pe Chambers cu neîncredere. Hoover şi oamenii lui pur şi simplu nu putuseră să accepte cuvântul cuiva care fusese odată un comunist convins. Dar iată că acum puteau.

Chambers era un tip neglijent, cu ochii roşii, iar povestea lui era lămuritoare. Intrase în Partidul Comunist în 1925 şi servise ca agent al spionajului sovietic vreme de şase ani, în anii 1930. A spus că sovieticii aveau spioni foarte sus plasaţi în administraţia Roosevelt. Unul dintre ei era Lawrence Duggan[239], şef al diviziei America Latină de la Departamentul de Stat, care lucrase şi la formarea Serviciului Special de Informaţii al FBI. Un altul era Alger Hiss, tot un personaj remarcabil de la Departamentul de Stat, care conducea acum Fundaţia Carnegie pentru Pacea Internaţională. Preşedintele fundaţiei era John Foster Dulles, care urma să fie viitorul secretar de stat în cazul în care republicanii ar fi câştigat preşedinţia, în noiembrie.

În dimineaţa de 3 august 1948, investigatorul principal al Comisiei pentru Activităţi Antiamericane a Camerei Reprezentanţilor, Robert Stripling, l-a dus pe Chambers într-o sală de audieri cu uşile închise, ca să înceapă interogatoriul. Prima întrebare: avusese Chambers cunoştinţă „vreodată, în perioada în care fusese membru al Partidului Comunist, că la Washington s-ar înfiinţa sau ar exista o reţea de spionaj”?

„Nu, nu am ştiut”[240], a răspuns Chambers.

Era o minciună sfruntată. Dar în aceeaşi dimineaţă, atunci când comisia s-a întrunit public, în faţa unei mulţimi de reporteri şi fotografi, în sala de audieri a Comitetului Căi şi Mijloace, cea mai mare arenă publică de pe Colina Capitoliului, Chambers şi-a schimbat povestea. El a spus că, din 1932 până în 1938, a făcut parte dintr-o „organizaţie clandestină a Partidului Comunist din Statele Unite”. A numit opt membri ai reţelei. Cel mai cunoscut nume era, de departe, cel al lui Alger Hiss.

„Scopul acestui grup la vremea respectivă nu era în primul rând spionajul”, a spus Chambers. „Scopul lui iniţial era infiltrarea comunistă a guvernului american. Dar spionajul era cu siguranţă unul dintre obiectivele sale finale.” Acesta a fost un punct crucial. Infiltrarea şi influenţa politică invizibilă erau imorale, dar era discutabil dacă erau şi ilegale. Spionajul însemna trădare, pasibilă prin tradiţie de pedeapsa cu moartea.

Distincţia nu a trecut neremarcată de unul dintre cei mai inteligenţi membri ai Comisiei. Congresmenul Richard Nixon i-a adresat lui Chambers cele mai bine ţintite întrebări, în ziua respectivă. Ştia ce întrebări să pună pentru că văzuse mai înainte răspunsurile. Studia dosarele FBI de cinci luni, prin amabilitatea lui J. Edgar Hoover. Nixon şi-a lansat cariera politică în urmărirea neabătută a lui Hiss şi a comuniştilor secreţi din administraţia Roosevelt.

Truman îi lua în derâdere pe vânătorii de comunişti cum era Nixon şi a denunţat urmărirea lui Hiss. Însă niciodată nu l-a criticat public pe Hoover. N-ar fi îndrăznit.

„Nu primea ordine de la Truman”

Era un moment periculos în democraţia americană. Hoover nu mai asculta de preşedinte.

„El îşi vedea de treburile lui”[241], a spus Stephen Spingarn, comandant din cadrul contraspionajului militar, numit recent consilier pe probleme de securitate la Casa Albă. „Hoover nu primea ordine de la Truman sau de la oricine altcineva, cu atât mai puţin de la procurorul general.”

Secretarul pentru Apărare, Forrestal, făcea presiuni asupra preşedintelui să-i dea lui Hoover puteri covârşitoare în ceea ce priveşte securitatea naţională, atât în aplicarea legii, cât şi în domeniul informaţiilor secrete – să-l facă un ţar secret al poliţiei politice. Casa Albă a dat înapoi. „Era ceva contrar întregii noastre tradiţii”[242], a spus Spingarn. „Aşa ceva se face în ţări comuniste şi fasciste, dar nu în Statele Unite.”

Hoover l-a înfruntat pe procurorul general Clark pe tema puterii FBI de a aresta mii de cetăţeni americani, suspecţi politic, în eventualitatea unei crize grave cu Uniunea Sovietică. Acum, că se cunoştea cadrul larg al spionajului sovietic în Statele Unite, a argumentat Hoover, se apropia momentul de criză.

„Am început să ne certăm”[243], a spus procurorul general Clark, pe tema „infiltrării comuniste”.

Încă din primele zile ale FBI, înţelegerea era că procurorul general trebuia să ştie ce făcea Biroul. În acest fel, ştia şi preşedintele. Dar când Hoover nu a mai avut încredere în Casa Albă, a început să acţioneze în cel mai mare secret. Şi a făcut anumite lucruri. În numele securităţii naţionale, a întreprins acţiuni dincolo de limitele legii şi în afara Constituţiei.

Hoover făcea acum planuri pentru cea mai amplă reprimare a comunismului american. Acestea includeau detenţia în masă a suspecţilor politici în fortăreţe militare, un sistem de închisori secrete pentru închiderea cetăţenilor americani şi suspendarea principiului habeas corpus. Asistentul lui Hoover pentru securitate naţională, Mickey Ladd, a început în octombrie 1948 să lucreze la detaliile „programului pentru detenţia comuniştilor”[244], inclusiv la „un proiect de acord cu secretarul pentru Apărare” referitor la încarcerarea celor reţinuţi la bazele militare din şi de lângă New York, San Francisco şi Los Angeles, dacă numărul deţinuţilor avea să fie mai mare decât capacitatea penitenciarelor federale. Acordul mai prevedea că FBI, CIA şi ofiţerii de informaţii din armată aveau să-şi împartă luarea miilor şi miilor de interogatorii.

Au trecut aproape doi ani până când Hoover a informat oficial Casa Albă şi Consiliul de Securitate Naţională: „De câteva luni, reprezentanţii FBI şi cei ai Departamentului Justiţiei pregătesc un plan de acţiune pentru o situaţie de urgenţă în care ar fi necesar să fie ridicate şi ţinute în detenţie persoane ce ar reprezenta un pericol potenţial pentru securitatea internă a ţării.”[245] Detenţiile aveau să înceapă în caz de război, de stare de urgenţă, de criză naţională, de „ameninţare cu invazia” sau de „rebeliune”. Planul prevedea ca preşedintele să semneze un ordin de urgenţă ce ar fi suspendat principiul legal habeas corpus şi ar fi indicat FBI să înceapă arestările în toată ţara. Procurorul general urma să-i trimită preşedintelui un

„mandat general” ataşat la Indexul de Securitate al FBI-ului, a cărui existenţă Hoover i-a dezvăluit-o în sfârşit preşedintelui. „FBI adună de multă vreme numele, identităţile şi activităţile indivizilor”, a scris Hoover. „Indexul conţine în acest moment aproximativ 12 000 de indivizi, dintre care aproximativ 97% sunt cetăţeni ai Statelor Unite.” Acest număr avea să se dubleze, până la urmă. „Planul necesită o declaraţie privind acuzaţiile aduse fiecărui deţinut şi prevede ca fiecăruia să i se acorde o audiere”, a sfătuit Hoover Casa Albă. „Audierea nu va suferi însă limitări din cauza regulilor privind administrarea dovezilor.”

Hoover a făcut planurile pentru a umple centrele de detenţie într-un moment de urgenţă naţională, iar Congresul a finanţat în secret crearea a şase astfel de tabere, în anii 1950[246]. Dar nici un preşedinte din perioada Războiului Rece nu a luat în calcul serios încarcerarea celor suspectaţi de subversiune. Abia primul preşedinte din secolul XXI a făcut asta.

Hoover, ca şi concetăţenii lui americani, presupunea că guvernatorul republican al New Yorkului, Thomas E. Dewey, avea să fie ales preşedinte în noiembrie 1948. Dewey, care îşi construise renumele ca procuror în lupta împotriva criminalităţii, urma să fie primul conservator la Casa Albă după un sfert de veac. Hoover lucra în spatele scenei ca să-l susţină pe Dewey, care împărtăşea opiniile directorului FBI despre urgenţa naţională cu care se confruntau Statele Unite. Hoover spera că un nou preşedinte avea să-i acorde noi puteri, poate făcându-l procuror general şi permiţându-i în acelaşi timp să păstreze comanda FBI.

Pe măsură ce se apropia data alegerilor, Truman părea tot mai lipsit de puteri şi consumat din punct de vedere

politic. În timp ce traversa Indiana în lung şi în lat cu trenul în campanie electorală, cu patru săptămâni înainte de alegeri, Truman a văzut sondajul făcut de revista Newsweek cu 50 dintre cei mai importanţi jurnalişti politici. Predicţia lor a fost, în unanimitate: Dewey îl va învinge pe Truman[247]. Fiecare sondaj de opinie şi fiecare expert spunea acelaşi lucru. În seara alegerilor, Hoover s-a dus la culcare încrezător în rezultatul final.

Miercuri, pe 3 noiembrie 1948, la ora 11:14 dimineaţa, o ştire a pornit să facă înconjurul lumii: Truman înregistrase cea mai surprinzătoare victorie din toată istoria preşedinţiei americane. Dacă doar 33 000 de votanţi din California, Illinois şi Ohio şi-ar fi schimbat opinia, victoria ar fi fost a lui Dewey.

Când Hoover a auzit vestea, a ieşit din biroul lui de la sediul central al FBI şi nu s-a mai întors vreme de două săptămâni. Departamentul de relaţii cu publicul a spus presei că Hoover avea pneumonie. În realitate, acesta pur şi simplu dispăruse.

222 Notele lui Clifford despre discuţia cu Truman, 2 mai 1947, HSTL.

223 Snyder, istorie orală, HSTL.

224 Informarea neoficială făcută de Hoover a fost tipărită la FBI pe 3 iulie 1947. Transmiterea ei către congresmenii desemnaţi să lucreze la Legea Securităţii Naţionale s-a făcut în termenii lui Hoover – adică neoficial. Ea apare aici pentru prima dată.

225 [Şters] către Ladd, 17 aprilie 1947, FBI/FOIA.

226 Depoziţia lui Allen W. Dulles la audierile din 27 iunie 1947 ale comisiei pentru cheltuieli a departamentelor executive. Audierile s-au desfăşurat cu uşile închise; a supravieţuit o singură copie a transcrierii depoziţiilor martorilor-cheie, care a fost păstrată într-un seif, la sediul central al CIA. Angajaţi ai comisiilor Camerei Reprezentanţilor pentru informaţii secrete şi pentru operaţiuni guvernamentale au descoperit-o în 1982.

227 Însemnare făcută de Hoover pe o notă de la Victor Keay către H.B. Fletcher, răspuns: Critici aduse CIA, FBI/FOIA, 28 octombrie 1948; „Dacă oamenii acestei naţiuni”: Notă către dl. Ladd, răspuns: Agenţia Centrală de Informaţii, 11 august 1948, FBI/FOIA.

228 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Ladd, 19 august 1947, FBI/FOIA; „Te rog taie toată pălăvrăgeala”: însemnare făcută de Hoover pe o notă Ladd către Hoover, 23 octombrie 1947, FBI/FOIA, sublinierea în original.

229 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Ladd, 11 decembrie 1947, FBI/FOIA.

230 „Subiect: Chestiuni de spionaj”, notă ultrasecretă privind discuţia, redactată de John H. Ohly, asistent special al secretarului Apărării, 24 octombrie 1947, HSTL.

231 Forrestal către Hoover, 20 decembrie 1948, scrisoare ultrasecretă care citează nota lui Hoover către Forrestal din data de 1 noiembrie 1947, HSTL. Avertismentul trimis de Hoover lui Forrestal pe 1 noiembrie 1947, referitor la ameninţarea terorismului atomic sovietic, a servit drept

catalizator politic. Planurile de subminare a lui Stalin erau preocuparea obsedantă a secretarului Apărării, care a devenit forţa mobilizatoare din spatele creării noului serviciu clandestin al CIA şi al operaţiunilor din străinătate ale acestuia. Obiectivul era nici mai mult, nici mai puţin decât subminarea statului sovietic, eliberarea ţărilor captive din Europa de Est şi împingerea înapoi a graniţelor Rusiei la poziţiile de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial. Şeful noului serviciu de operaţiuni sub acoperire, Frank Wisner, a cerut ajutorul FBI pentru recrutarea exilaţilor ruşi şi est-europeni din Statele Unite, pe care voia să-i înarmeze şi să-i antreneze ca trupe de şoc politice, ca să-l atace pe Stalin şi pe aliaţii lui. Oamenii lui Hoover l-au ajutat bucuros, câtă vreme aceasta le-a permis să adauge marfă proaspătă la dosarele lui Hoover despre CIA. Şeful lor era extrem de sceptic în ceea ce-i privea pe Wisner şi pe oamenii lui, ale căror planuri au intrat în dosarele FBI sub numele de „Proiectul X".

232 Marina avea propriul proiect ce viza comunicaţiile sovietice în Pacific. Armata şi marina şi-au combinat atacul înainte de finalul celui de-al Doilea Război Mondial. În 1952, efortul american de spargere a codurilor şi de creare a unora proprii s-a transformat în Agenţia Naţională de Securitate.

233 Pe 1 septembrie 1947, sau chiar mai devreme, Clarke l-a informat pe omul de legătură al FBI cu spărgătorii de coduri ai armatei, agentul special S. Wesley Reynolds, despre esenţa mesajelor diplomatice sovietice. Istoricul oficial al FBI, John F. Fox Jr., a consemnat că „generalul Clarke l-a întrebat pe Reynolds dacă Biroul cunoştea vreun nume sovietic sub acoperire, care ar fi putut să ajute efortul echipei lui. Reynolds i-a furnizat destul de repede o listă cu 200 de nume sub acoperire, care ajunseseră la cunoştinţa FBI. Cele mai multe dintre ele nu apăruseră în trafic până la momentul respectiv. „Armata a oferit FBI

fragmente din mesajele decriptate, Reynolds le-a pus la dosar, dar „fragmentele de mesaje au fost puse într-un seif şi uitate” vreme de nouă luni. John J. Fox Jr., în lucrarea „În casa inamicului: Venona şi maturizarea contraspionajului american”, prezentată pe 27 octombrie 2005, la Simpozionul de Istorie a Criptologiei, Agenţia Naţională de Securitate.

234 Hoover îşi făcea griji cu privire la dezvăluirea de secrete în interiorul comunităţii serviciilor americane de informaţii. De exemplu, chestiunea cu privire la cine ştia sau nu despre faptul că armata plătea 150 000 de dolari pe an companiilor americane de comunicaţii în schimbul copiilor după telegrame diplomatice străine folosite în programul Venona l-a vexat atât pe Hoover, cât şi pe generalul din armată A.R. Bolling, care a informat FBI că „doar câţiva oameni, printre care preşedintele şi secretarul Apărării” ştiau despre înţelegere. El a recomandat Biroului să ţină informaţia în cerc restrâns. Nota lui Keay către Ladd, 6 mai 1949, FBI/FOIA. La deschiderea investigaţiei FBI care a dus la executarea soţilor Rosenberg, documentaţia a inclus notele: Ladd către Hoover din 8 ianuarie 1953, „răspuns: Julius Rosenberg, Ethel Rosenberg, Spionaj – R”; Hoover către biroul teritorial din New York, 18 august 1949; şi biroul teritorial din New York către sediul central, 18 august 1949, toate citate pentru prima dată în raportul istoricului FBI John J. Fox Jr. la conferinţa NSA, „În casa inamicului: Venona şi maturizarea contraspionajului american”. Hoover a scris pentru prima dată în mai 1952 că armata şi FBI ar putea lua în calcul informarea CIA despre Venona, în pofida „metodelor neglijente” şi a „personalului dubios” de la Agenţie. Însemnarea lui Hoover pe o notă de la Belmont pentru Ladd, 23 mai 1952, FBI/FOIA.

235 Robert J. Lamphere şi Tom Schachtman, The FBI-KGB War: A Special Agent's Story (Macon, Ga.: Mercer University Press, 1995), pp. 96–97.

236 Truman către Churchill, 10 iulie 1948, citat în David McCullough, Truman (New York: Simon&Schuster, 1992), pp. 648–649.

237 Pearson a scris, pe 26 septembrie 1948, la rubrica lui de ziar, Caruselul de la Washington, că „frumosul de la FBI, Lou Nichols", se întâlnea o dată la câteva zile cu preşedinţii subcomisiilor de investigaţii de la HUAC şi de la Senat. De unde ştia Pearson asta? El bănuia, foarte corect, că oamenii lui Hoover îl ţin sub supraveghere. Aşa că l-a pus şi el sub supraveghere pe omul lui Hoover. El a mai scris, la aceeaşi rubrică: „Numele acestui oraş nu este Moscova, dar trebuie să fie un loc în care agenţii urmăresc alţi agenţi, aproape la fel de mult cum o face poliţia secretă NKVD."

238 Nota lui Jones către Ladd, 16 ianuarie 1947, citată de istoricul oficial al FBI, John J. Fox Jr., în „În casa inamicului: Venona şi maturizarea contraspionajului american", prezentată pe 27 octombrie 2005 la Simpozionul de Istorie a Criptologiei.

239 Duggan a fost interogat de FBI în decembrie 1948, după ieşirea în public a lui Chambers, iar în săptămâna următoare, de vechile lui contacte din spionajul sovietic. A murit cinci zile mai târziu, după ce s-a aruncat sau a căzut de la o fereastră de la etajul 16. Un mare juriu federal l-a găsit pe Hiss vinovat de sperjur, în decembrie 1948, pentru că a negat sub jurământ că i-ar fi dat lui Chambers documente de la Departamentul de Stat. Hiss a fost condamnat la cinci ani de închisoare. Şi Chambers a minţit în faţa marelui juriu, fără să fie însă pedepsit. Dosarele

spionajului sovietic publicate în 2009 dovedesc că Hiss a fost spion.

240 Depoziţia lui Chambers nu a fost niciodată făcută publică oficial. Fragmente din transcriere au fost publicate pentru prima dată în Sam Tanenhaus, Whittaker Chambers: A Biography (New York Modern Library, 1998), pp. 216–219. Mărturia este la p. 221.

Întrebarea de ce a ignorat FBI cu bună ştiinţă faptul că Chambers recunoscuse în faţa lui A.A. Berle în septembrie 1939 şi în primele lui discuţii cu Biroul, în mai 1942, are un răspuns precis. Jurnalistul Isaac Don Levine i-a fost intermediar lui Berkle, iar Hoover îl trecuse pe acesta pe lista neagră în vara anului 1939; când Hoover te trecea pe lista neagră, tu şi cei asociaţi cu tine rămâneaţi pe lista neagră. Levine pusese Biroul într-o situaţie stânjenitoare. El a scris o serie de articole pentru Saturday Evening Post – o revistă cu cinci milioane de abonaţi – în care a spus pentru prima dată istoria spionajului sovietic în America. Era povestea lui Walter Krivitsky, un ofiţer superior de informaţii, care a rupt-o cu Stalin, a defectat la Paris, s-a întâlnit cu ambasadorul american William Bullitt şi şi-a asigurat ajutorul acestuia pentru a veni în Statele Unite. Informaţiile lui l-au convins pe Bullitt, cândva un susţinător fervent al recunoaşterii URSS, că guvernarea lui Stalin era o uriaşă conspiraţie criminală. Ambasadorul Bullitt, el însuşi fost jurnalist în tinereţe, îl cunoştea pe Levine ca fiind un talentat corespondent în străinătate şi avea încredere în el. A garantat pentru defectorul sovietic.

Relatările din Saturday Evening Post erau zguduitoare. Ele descriau cum îşi lichida Stalin rivalii, reali sau imaginari. Povesteau în detaliu cum a furat poliţia secretă sovietică paşapoartele voluntarilor americani care luptaseră în Războiul Civil din Spania şi a folosit documentele pentru

călătoriile în străinătate ale agenţilor spionajului sovietic. În plus, dezvăluiau într-o oarecare măsură şi activităţile aparatului de spionaj sovietic din Statele Unite – şi sugerau că sovieticii dădeau târcoale Biroului de ani de zile.

FBI îl chestionase pe Krivitsky de două ori la New York, prima dată la puţin timp după publicarea celui dintâi articol. A fost pentru prima dată când cineva de la Birou a stat de vorbă cu un spion sovietic. Un ofiţer superior de contrainformaţii în rezervă de la FBI, Raymond J. Batvinis, a trecut în revistă dosarul de caz Krivitsky, la mai bine de 60 de ani după ce a fost închis. Concluzia lui a fost că Hoover însuşi a decis că Krivitsky nu era de încredere şi nu trebuia să fie crezut. Hoover s-a bazat pe nota editorului care a însoţit primul articol din serie şi care spune: „Krivitsky mai crede sincer în adevăratul comunism al lui Lenin". Asta era prea mult pentru Hoover. El l-a luat apoi la ochi pe Levine, pentru că a scris povestea lui Krivitsky. Interdicţia lui a pus sub semnul întrebării şi raportul lui Berle. „Cum ne-am putea explica eşecul FBI de a recunoaşte o sursă de informaţii unică şi extraordinar de valoroasă, care ar fi dezvăluit cu atâta uşurinţă acţiunile de spionaj ale sovieticilor în Emisfera Vestică" a scris Batvinis în 2007, din perspectiva unui om care în toată cariera lui a vânat spioni. El a ajuns la concluzia că Hoover şi oamenii lui pur şi simplu nu aveau „abilităţile profesionale" pentru a chestiona şi a înţelege un ofiţer defector din spionajul sovietic. Rezultatul a fost un deceniu pierdut.

241 Spingarn, istorie orală, 29 martie 1967, HSTL, şi interviul cu Spingarn în Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper's Magazine Press, 1975).

242 Spingarn, istorie orală, 29 martie 1967, HSTL.

243 Tom C. Clark, istorie orală, 17 octombrie 1972, HSTL.

244 [Şters] către Ladd, „Solicitarea CIA de informaţii privitoare la străini”, 19 noiembrie 1948, FBI/FOIA.

245 Hoover către Souers, 7 iulie 1950, FRUS Intelligence.

246 În 1971, în declaraţia semnată prin care se abroga Legea Detenţiei Preventive din 1950, preşedintele Nixon spunea: „Nici un preşedinte nu a încercat măcar vreodată să folosească prevederile acestei legi. Congresul a înfiinţat şi a finanţat, într-adevăr, şase astfel de tabere, dar nici una dintre ele nu a fost folosită în scopul prevăzut de această legislaţie. De fapt, toate cele şase tabere au fost abandonate sau folosite în alte scopuri după 1957.”

247 Unul dintre cei 50 de ziarişti care au prezis în unanimitate înfrângerea lui Truman a fost Bert Andrews, şeful biroului din Washington al reputatului cotidian republican New York Herald Tribune, care abia câştigase premiul Pulitzer pentru o serie de articole despre programele de loialitate şi securitate. El era în secret şi confidentul lui Nixon, şi al lui Chambers şi se folosea fără scrupule de amândoi pentru loviturile lui de presă; fluturând sloganul vânătorii de comunişti, el a jurat că putea să-l facă pe Nixon preşedinte. Când Truman a văzut predicţiile 50 la zero ale presei, a spus: „Îl cunosc pe fiecare dintre cei 50 de indivizi şi nici unul dintre ei nu are minte cât să astupe o gaură de şoarece.”

CAPITOLUL 20

PARANOIA

În primăvara anului 1949, Statele Unite erau cea mai puternică forţă de pe glob. „Domină lumea ca un colos”[248], scria în acel an un istoric britanic. „Nici o altă putere în nici un alt moment din istoria lumii nu a avut o influenţă atât de mare şi atât de variată asupra altor naţiuni.” Imperiul Britanic se prăbuşise. Sovieticii pierduseră 27 de milioane de oameni, morţi în război. China era pradă haosului, cu armata comunistă mărşăluind spre capitală. Germania şi Japonia erau zdrobite şi sub ocupaţie. Statele Unite deţineau jumătate din bogăţia lumii, jumătate din producţia de materii prime la nivel mondial, două treimi din utilaje şi singurul arsenal nuclear de pe planetă. Şi totuşi, înainte ca anul să se sfârşească, Statele Unite aveau să piardă monopolul asupra bombei atomice, iar odată cu această pierdere, o senzaţie puternică de pericol a cuprins cele mai înalte niveluri ale guvernului.

Hoover a aflat că spionajul sovietic penetrase CIA, Pentagonul, Departamentul Justiţiei şi chiar şi FBI.

Anul a început cu un succes electrizant înregistrat de Venona. 15 telegrame din vremea războiului, abia decodate, făceau referire la o femeie care, în 1944, ocupa un post la Divizia de Război Economic din cadrul Departamentului Justiţiei, la New York. Ea s-a mutat la

Washington în 1945, ca să ocupe o altă funcţie la Justiţie – o poziţie mult mai bună din punctul de vedere al sovieticilor. Lucra la Divizia de Înregistrare a Agenţilor Străini, în legătură cu FBI, ţinând evidenţa agenţilor politici ai diferitelor puteri străine.

Numele ei de cod era Sima. „Dă impresia unei femei foarte serioase, modeste şi inteligente, apropiată de noi din punct de vedere ideologic”[249], raporta cel care recrutat-o pentru KGB.

FBI a stabilit repede că o singură femeie de la Departamentul Justiţiei se potrivea cu descrierea Simei. Numele ei era Judith Coplon şi avea autorizaţia de acces necesară ca să vadă notele clasificate ale FBI din dosarele agenţilor străini, o mulţime de informaţii provenite din urmărirea spionilor sovietici şi a comuniştilor americani.

Hoover trebuia să aleagă ce strategie să folosească împotriva ei. Biroul s-a mişcat rapid. Se afla în interiorul unei operaţiuni sovietice de spionaj, care se derula sub privirile sale.

Mai întâi au fost interceptate telefoanele lui Coplon de acasă şi de la birou, din locuinţa părinţilor ei şi din reşedinţa din New York a unui sovietic căruia ea îi telefonase, Valentin Gubicev, care lucra la Naţiunile Unite, dar era evident un spion sovietic. 50 de agenţi au lucrat non-stop la monitorizarea şi înregistrarea convorbirilor telefonice. După care Bob Lamphere, de la FBI, i-a întins o capcană. El a creat un document fals, potrivit căruia un avocat ce lucra pentru Amtorg, misiunea comercială sovietică la New York, era informator FBI. Hârtia a fost strecurată, ca o nadă în cârligul undiţei, în fluxul de documente pe care Coplon le vedea la serviciul ei de la Departamentul Justiţiei. A înghiţit momeala pe loc.

FBI a auzit-o pe Coplon plănuind o călătorie la New York, ca să-l vadă pe Gubicev. Agenţii s-au dus la adjunctul procurorului general, Peyton Ford, pentru un mandat de arestare. Acesta le-a spus că nu au dovezi suficiente şi că Judith Coplon putea fi arestată doar dacă era prinsă în flagrant în timp ce preda documente clasificate unui agent al unei puteri străine. Pe 3 martie 1949, Coplon a luat trenul spre New York. O echipă de agenţi FBI s-a ţinut după ea. Coplon şi spionul sovietic şi-au dat seama că sunt urmăriţi, aşa că ea nu i-a mai dat documentele. FBI i-a arestat totuşi, fără să aibă mandat.

Coplon a trecut prin două procese: unul în aprilie, în care a fost acuzată de furt de secrete, la Washington; al doilea în noiembrie, la New York, sub acuzaţia de spionaj. Ambele s-au dovedit dezastruoase pentru Hoover şi pentru FBI.

Coplon era spion, fără îndoială. Dar FBI încălcase legea ca să-i obţină condamnarea. Biroul i-a interceptat ilegal discuţiile telefonice cu avocatul ei. La primul proces, un agent special FBI care a depus mărturie a negat că telefonul lui Coplon ar fi fost urmărit, o minciună care avea să fie demascată ulterior.

Apoi, spre consternarea lui Hoover, judecătorul a admis ca dovezi rapoarte FBI care făceau referire la căutarea de informaţii despre reţeaua de spionaj atomic sovietic – o ameninţare la secretul ce înconjura Venona.

Ca să protejeze informaţiile secrete ale FBI de expunerea în instanţă, Hoover a instituit o nouă procedură internă de securitate, pe 29 iulie 1949. Era cunoscută drept „Poşta din iunie” – o nouă ascunzătoare pentru documentele despre interceptări telefonice, microfoane, spargeri, acţiuni clandestine şi rapoarte potenţial explozive din cele mai secrete surse. „Poşta din iunie” nu era depozitată şi

nici indexată în arhivele centrale ale FBI, ci era păstrată într-o încăpere secretă, departe de ochii iscoditori ai celor din afară.

Sediul central al FBI a emis un ordin scris pentru distrugerea „tuturor înregistrărilor administrative de la secţia din New York” – referindu-se la interceptările din cazul Coplon – „dată fiind iminenţa procesului ei”. Ordinul scris avea şi o notă în cerneală albastră: „OK – H”[250].

Cu toate eforturile lui Hoover, existenţa interceptărilor a fost dezvăluită la cel de-al doilea proces – şi a mai fost înlăturat un strat din secretele ce înconjurau FBI. Apoi, acelaşi agent special FBI care minţise la primul proces a recunoscut că a ars transcrierile interceptărilor.

Coplon a fost găsită vinovată, dar verdictul nu a rezistat la apel. Judecătorul Learned Hand, care a audiat apelul ei, i-a anulat condamnarea la 25 de ani de închisoare. El i-a făcut reproşuri publice lui Hoover – un eveniment rar în jurisprudenţa americană. Potrivit lui Bob Lamphere, care a condus investigaţia FBI, Hoover era furios „din cauza întregii afaceri Coplon – în special a anulării condamnării”[251]. Judecătorul a reamintit Biroului că interdicţia pronunţată de Curtea Supremă privitoare la interceptarea telefoanelor era încă în vigoare. Interdicţia avea la bază „consideraţii ample privind moralitatea şi binele public”. Arestarea fără mandat era ilegală. Dovezile obţinute în urma unei arestări ilegale nu erau admisibile în instanţă – fiind „fructul unui pom otrăvit”. Judecătorul Hand a mai scris că avocaţii apărării ar fi trebuit să aibă dreptul la identificarea „informatorului confidenţial” invocat de FBI la originea cazului. Această sursă era, desigur, Venona, cel mai adânc secret al serviciilor secrete americane.

FBI fusese prins iarăşi încălcând legea. Pentru prima dată de la raidurile din 1920, avocaţii, analiştii şi jurnaliştii au pus deschis sub semnul întrebării puterile pe care le exercita Hoover. Aproape toată lumea a fost de acord că FBI ar trebui să aibă posibilitatea să facă interceptări atunci când investighează cazuri de trădare, spionaj şi sabotaj. Bineînţeles că ascultarea telefoanelor ajută la prinderea spionilor. Dar acelaşi lucru este valabil pentru deschiderea corespondenţei private, percheziţionarea locuinţelor şi a birourilor, furtul de documente şi plantarea de microfoane fără mandate judecătoreşti – toate practici obişnuite la FBI şi toate ilegale. Chiar şi la apogeul Războiului Rece, o societate liberă încă mai privea cu suspiciune ideea de poliţie politică.

„Aşadar, Rusia ştie”

Hoover a pus şi mai multă presiune pe agenţii lui, ca să străpungă secretele spionajului sovietic. KGB a văzut limpede că se apropie vânătoarea de oameni, mulţumită spionilor pe care îi avea bine plasaţi în serviciile secrete americane şi britanice.

Vânătorii americani de spioni se consultau în mod regulat cu Peter Dwyer, şeful reprezentanţei de la Washington a serviciului britanic de informaţii externe, MI6. În august 1949, Dwyer a transmis şefilor de la Londra ai spionajului britanic câteva decriptări Venona recente, pe care le primise de la FBI.

Printre decriptări se număra o telegramă sovietică veche de cinci ani, care conţinea un citat al unui cetăţean britanic naturalizat, un savant atomist de frunte, pe nume Klaus Fuchs, care lucrase la Proiectul Manhattan. El demonstra că Fuchs fusese agent sovietic la Los Alamos, în timp ce America îşi perfecta bomba. Specialist de primă mână în fizica teoretică şi comunist înverşunat care fugise din Germania lui Hitler, Fuchs s-a dovedit, pentru sovietici, cea mai bună sursă de informaţii referitoare la bomba atomică şi la urmaşa mult mai puternică a acesteia, bomba cu hidrogen. Pe 7 septembrie 1949, informaţi de dovezile împotriva doctorului Fuchs, britanicii încercau să se decidă cum să-l aresteze fără să dezvăluie că Venona era sursa cunoştinţelor lor[252].

Pe 20 septembrie, CIA a emis un raport care spunea că sovieticii mai aveau probabil patru ani până să producă propria lor bombă atomică. Trei zile mai târziu, preşedintele Truman anunţa lumii întregi că Stalin avea bomba. Avioanele americane depistaseră căderi de pulberi radioactive de la testele secrete ale sovieticilor. Balanţa terorii înclina în direcţia opusă.

Hoover şi-a trimis agenţii prin toată ţara, ca să-i interogheze pe savanţii care lucraseră cu Fuchs. Americanii au făcut presiuni asupra britanicilor, să-l pună sub acuzare. Fuchs a cedat în cele din urmă pe 31 ianuarie 1950, după săptămâni de interogatorii intense la Londra. Aproape în acelaşi moment, Harry Truman a decis, public, să construiască bomba cu hidrogen. Decizia preşedintelui coincidea cu avertismentul lui Hoover privind accesul aproape nelimitat pe care îl avusese Fuchs la secretele de la Los Alamos, inclusiv la cercetările pe termen lung privind bomba H.

„Fuchs ştie la fel de multe despre bomba cu hidrogen ca oricare alt savant american; aşadar, Rusia ştie”[253], a raportat FBI la câteva zile după mărturisirea acestuia.

FBI încerca cu disperare să găsească şi restul reţelei care furase secretele bombei. Însă diplomaţii britanici au blocat orice demers al Biroului de a-l interoga pe Fuchs, până după condamnarea oficială a acestuia. Hoover a calificat întârzierea ca fiind o insultă – mai ales că britanicii fuseseră cei care l-au recomandat pe Fuchs pentru Proiectul Manhattan. Au trecut săptămâni preţioase până când FBI a putut interoga spionul. Fuchs a ascuns multe în răspunsurile lui, în special în ceea ce privea saltul tehnologic de la bomba atomică la bomba nucleară. Dar Biroul a căpătat ce voia: o identificare fără dubiu a curierului care făcuse legătura între Fuchs şi reţelele clandestine ale spionajului sovietic în America.

Curierul se numea Harry Gold şi era agent al spionajului britanic în Statele Unite de 15 ani. Numele lui apărea în dosarele FBI din 1947. Agenţi de la secţia din New York a Biroului îl interogaseră pe Gold, iar acesta a recunoscut de bună voie că făcuse parte din reţeaua de agenţi ruşi din timpul războiului, ajutată de Elizabeth Bentley. „Însă după conexiunea cu Gold, au trecut trei ani”[254], a spus agentul special FBI Donald Shannon. Transcrierea interogatoriului fusese trimisă la sediul central al FBI, pusă la dosar şi uitată.

Hoover a descoperit, spre marele lui necaz, că FBI trecuse cu vederea, timp de patru ani, propriile lui documente referitoare la Klaus Fuchs. Acestea erau traduceri în engleză ale unor documente militare germane capturate şi se aflau în posesia FBI de la puţin timp după sfârşitul războiului, când Fuchs încă mai spiona pentru sovietici în

Statele Unite. Ele dezvăluiau că Fuchs era bine-cunoscut ca fiind „un comunist destul de important”.

Greşeala era a unui strălucit, dar imprevizibil supervizor din contraspionajul FBI, pe nume William K. Harvey. Hoover îl concediase în 1947, pentru alcoolism; el s-a angajat ulterior la CIA. Dovezile au rămas neobservate până după mărturisirea lui Fuchs.

„Luaţi aminte”[255], i-a scris Hoover responsabilului său cu securitatea naţională, pe 16 februarie 1950. „Nu putem tolera asemenea metode neglijente.”

„Ce au rivalii noştri”

KGB ştia cu o precizie bizară cum avea să evolueze cazul după mărturisirea lui Fuchs. A prevăzut că Fuchs avea să-l identifice pe Gold, iar Gold avea să trădeze reţelele de spioni şi curieri sovietici care participaseră la obţinerea secretelor atomice americane. KGB se lamenta: „Ce au rivalii noştri împotriva lor nu este doar implicarea lor clară şi incontestabilă în activitatea noastră, ci şi dovada că ne-au transmis materiale secrete privind bomba atomică.”[256] „Rivalii” însemna FBI.

KGB îşi datora cunoştinţele unui spion sovietic pe nume William Weisband. Acesta se afla de cinci ani în interiorul cartierului general al operaţiunii Venona, la Arlington Hall.

Nici astăzi nu se ştiu prea multe despre Weisband, nici măcar locul lui de naştere – Alexandria, Egipt? Odessa, Rusia? – sau anul în care a venit pentru prima dată în Statele Unite. Este foarte probabil să fi fost pregătit la Şcoala Lenin a Cominternului, de la Moscova, la începutul anilor 1930. Vorbea fluent rusa, engleza fără accent şi destul de bine araba. În 1936 era deja curier pentru spionajul sovietic la New York. A devenit cetăţean american în 1938. S-a înrolat în armata americană şi a servit în corpul de interceptare a semnalelor în Anglia, Italia şi în nordul Africii.

Weisband a venit la Arlington Hall ca translator de limba rusă, în 1944. Era un tip sociabil, afabil până la extrem: „La Arlington Hall avea o reputaţie de plimbăreţ. Umbla de colo-colo, pălăvrăgind şi culegând bârfe”[257], spune o istorie secretă a cazului, pregătită de Agenţia Naţională de Securitate. „De asemenea, dovedea multă disponibilitate şi reuşea să intercepteze astfel documente care în mod normal nu intrau în activitatea secţiei lui. Foarte sociabil, Weisband avea un cerc larg de prieteni... La nunta lui, de după război, se spunea că ar fi venit toţi criptologii din armată.” Noua lui soţie lucra şi ea la Arlington Hall.

Începând din februarie 1948, el a trimis Moscovei teancuri de documente secrete ce descriau Venona. În foarte scurt timp, Moscova şi-a schimbat codurile. Sovieticii „au implementat un set de măsuri defensive, ce au avut drept rezultat o scădere importantă a eficienţei serviciului american de decriptare”[258], arată dosarul KGB al lui Weisband. Cu şase săptămâni înainte ca sovieticii să-şi testeze prima bombă atomică, el a raportat că „brusc, serviciul secret american nu a mai fost capabil să ne citească telegramele cifrate”.

Istoria secretă a Agenţiei Naţionale de Securitate spune continuarea poveştii. „FBI a început să pună cap la cap informaţiile” şi să-şi dea seama de ce Venona încetase brusc să funcţioneze. Biroul „a fost şocat să afle, în 1950, că Weisband lucra la Arlington Hall” ca şef al secţiei telegrame sovietice. Deşi a fost arestat, nu a vorbit niciodată. A stat un an în închisoare pentru sfidarea Curţii, după ce a refuzat să depună mărturie în faţa unui juriu federal. Apoi a lucrat la Washington şi în împrejurimi, ca vânzător de maşini şi administrator de apartamente, până când a murit, 16 ani mai târziu.

Infiltrarea lui ca spion a paralizat evoluţia operaţiunii Venona. Începând de atunci, vreme de trei decenii, americanii nu au mai putut citi cele mai secrete mesaje ale sovieticilor. Puteau doar să privească înapoi, încercând să descifreze telegrame vechi, din anii 1940.

FBI nu a aflat niciodată ce anume le-a spus William Weisband sovieticilor. Istoria Agenţiei Naţionale de Securitate trage concluzia: „Cazul lui a indus o anume paranoia în această profesiune.”

Paranoia respectivă a cuprins şi FBI. Hoover a insistat ca FBI să-şi creeze şi să-şi controleze propriul sistem de comunicaţii secrete. „Domnul Hoover nu era omul care să aibă încredere în cineva”[259], a spus Ronald M. Furgerson, unul dintre criptanaliştii de frunte ai Biroului. „Se temea că Agenţia Naţională de Securitate, care fabrica echipamentul criptografic al tuturor celorlalţi, putea să fie infiltrată.”

Weisband îşi croise drum în spionajul american pornind de jos. Acum, un alt spion sovietic a pătruns de la vârf spre bază.

Hoover a fost convins încă de la bun început că CIA avea să fie o ţintă uşoară pentru spionii sovietici. În octombrie 1949, la Washington a sosit un om nou de la MI6, un individ afabil şi curtenitor, care în timp avea să ajungă personificarea temerilor lui Hoover.

Kim Philby s-a prezentat singur personajelor importante din CIA şi de la Pentagon. Acestea l-au pus la curent cu cele mai secrete operaţiuni ale lor. Philby a aflat despre planurile CIA de a paraşuta dincolo de Cortina de Fier emigranţi şi refugiaţi ruşi şi est-europeni, pe post de spioni, sabotori şi trupe de şoc împotriva Uniunii Sovietice şi a sateliţilor ei. Faptul că el a ştiut dinainte de aceste operaţiuni le-a condamnat la eşec şi a dus la uciderea sau capturarea agenţilor străini recrutaţi de CIA. El a aflat totul despre activitatea de contraspionaj pe care o derulau FBI şi britanicii prin Venona. Rapoartele lui au informat KGB despre asaltul american asupra sistemului de cifrare sovietic, despre soarta lui Karl Fuchs şi despre ameninţarea la adresa americanilor ce făceau parte din reţeaua de spionaj atomic.

Philby se mişca după bunul lui plac pe coridoarele Pentagonului, o instituţie încă în plin proces de transformare, la şase luni după sinuciderea secretarului Apărării James Forrestal, care suferise o cădere psihică şi se aruncase pe fereastră de la un etaj superior al Spitalului Naval Bethesda. Forrestal fusese cel mai puternic aliat al lui Hoover în Guvernul Statelor Unite. Moartea lui a adâncit şi mai mult disperarea lui Hoover privind spionajul american şi capacitatea lui de a face faţă ameninţării sovietice, tot mai puternică.

În timp ce Philby începea să jefuiască secretele americane, Hoover ducea o luptă de ariergardă împotriva viitorului director al Agenţiei Centrale de Informaţii, Allen Dulles.

Încă avocat în practică privată, Dulles fusese angajat de Pentagon să facă un studiu ultrasecret despre starea jalnică a spionajului american. El intenţiona să folosească acest raport către preşedinte ca pe o trambulină pentru a se propulsa la comanda CIA. În investigaţiile lui, ce au durat un an, Dulles nu s-a consultat nici cu Hoover, nici cu FBI, într-un afront deliberat. Când Hoover a pus mâna pe o copie a raportului de la Pentagon, a văzut că Dulles nu recunoştea autoritatea conferită de preşedinte lui Hoover în chestiuni de securitate naţională.

„Excluderea FBI este scandaloasă”[260], a scris Hoover.

Dulles nu i-a răspuns. După un efort îndelungat, un agent special FBI a aflat noul buget al CIA, de la un angajat al Comisiei de Alocări a Camerei Reprezentanţilor: era ascuns în şapte sau opt documente diferite ale Pentagonului. Cel mult patru membri ai Congresului ştiau despre asta. „Este cel mai şocant exemplu de contabilitate necorespunzătoare pe care l-am văzut vreodată”[261], a scris Hoover în nota respectivă. Şi mai şocant era că CIA cheltuia de cinci ori şi jumătate mai mult decât FBI.

Hoover şi-a dat seama că trebuia să reia lupta pentru comandă în războiul împotriva comunismului.

248 Robert Payne, Report on America (New York: John Day, 1949), p.3.

249 4 ianuarie 1945, dosar KGB citat de Haynes, Klehr şi Vassilev în Spies, pp. 288-289. Raportul despre Judith Coplon, zisă Sima, nu a fost un mesaj Venona decriptat, ci

un dosar copiat de Vassilev din arhivele KGB. Serviciul sovietic de spionaj şi-a schimbat numele de 13 ori între 1917 şi 1991. Denumirea de KGB, prescurtare de la Comitetul pentru Securitatea Statului, a fost adoptată în martie 1954 şi a durat până în octombrie 1991. Spionajul militar sovietic, care şi-a schimbat şi el numele, este denumit aici GRU, prescurtare de la Directoratul Principal de Spionaj.

250 Notă către Ladd, 11 noiembrie 1949, FBI, citată în Alan F. Westin, „Problema interceptărilor: O analiză şi o propunere legislativă", Columbia Law Review 52, nr. 2 (noiembrie 1952), pp. 165–208. Analiza lui Westin conţine extrase ample din procesul lui Coplon şi dosarele apelurilor făcute de aceasta, care includ faptul că interceptările în cazul ei erau monitorizate de 50 de agenţi FBI, că un agent FBI a depus mărturie falsă în primul proces, şi că FBI a distrus documente referitoare la interceptări înainte de cel de-al doilea proces.

251 Lamphere şi Shachtman, The FBI-KGB War, pp. 115–122.

252 Documente MI5 citate în Michael S. Goodman, „Cine ce secret încearcă să ascundă, de cine şi de ce? Relaţiile MI5-FBI şi cazul Karl Fuchs", Journal of Cold War Studies 7, nr. 3 (2005), pp. 124–146.

253 Keay către Fletcher, „Klaus Fuchs: Spionaj", 21 februarie 1950, FBI/FOIA.

254 Donald Shannon, Proiectul FBI de Istorie Orală, interviu din 4 septembrie 2003, FBI/FBIOH.

255 Însemnare a lui Hoover, Ladd către Hoover, „Subiect: Foocase,” 16 februarie 1950, FBI/FOIA.

256 Centrul din Moscova către KGB New York, 10 aprilie 1950, transcrierea lui Vassilev, citată în Haynes, Klehr şi Vassilev, Spies.

257 Agenţia Naţională de Securitate, „L’Affaire Weisband”, în Breaches in the Dike – the Security Cases, NSA DOCID 3188691.

258 Transcrierea lui Vassilev a unor dosare KGB din martie 1949 şi iulie 1949; „FBI a început să pună cap la cap”: Agenţia Naţională de Securitate, „L’Affaire Weisband”.

259 Furgerson, istorie orală, FBI/FBIOH.

260 Nota lui Hoover pe un memoriu, Keay către Ladd, 7 aprilie 1949, FBI/FOIA.

Încercând să-l învingă pe Allen Dulles în lupta pentru titlul de „ţar” al informaţiilor americane, Hoover i-a scris acestuia, exprimându-şi pretenţiile. Autoritatea FBI acoperea toţi străinii din Statele Unite pe care CIA încerca să îi recruteze şi să îi folosească drept agenţi în străinătate – nu doar străini şi defectori, ci şi studenţi străini şi oameni de afaceri. Pe scurt, CIA nu trebuia să pescuiască în apele FBI. Acesta era un punct foarte delicat.

Dulles îi convinsese pe unii membri ai Congresului să redacteze o legislaţie nouă şi cuprinzătoare. Legea CIA din 1949 întărea şi extindea autoritatea directorului Agenţiei Centrale, funcţia pe care o voia Dulles. Printre puterile

propuse era dreptul CIA de a aduce străini în Statele Unite pentru a-i antrena ca spioni şi sabotori împotriva lui Stalin. Hoover considera acest limbaj legislativ drept o ameninţare la adresa Americii. Dacă străinii se dovedeau a fi agenţi dubli? Dacă un defector rus afla despre spionajul american, iar apoi se întorcea la Moscova? Hoover a scris cu cerneală albastru-regal că va lupta împotriva „acestei prevederi surprinzătoare", susţinute de Dulles şi de aliaţii lui de la CIA.

La o revizuire ulterioară, Hoover a hotărât că întreaga lege era un dezastru. „Fiţi siguri", a afirmat el, „că noi, în nici un caz şi niciodată, nu aprobăm propunerea în ansamblu. Ne opunem aplicării ei şi este profund greşită".

Hoover i-a scris procurorului general că Dulles şi aliaţii lui ameninţau să creeze „o confuzie fără speranţă" pe frontul de acasă. Avertismentul lui a rămas neauzit. Legea CIA a trecut prin Congres în mare secret, aproape fără dezbatere. Acorda Agenţiei, printre alte puteri, un buget secret, ascuns în registrele de contabilitate ale Pentagonului, dreptul de a cheltui banii fără a da socoteală pentru ei, autorizaţia de a aduce o sută de străini pe an în Statele Unite şi de a le acorda rezidenţă permanentă, fără a se lua în considerare crimele de război sau acţiunile teroriste din trecut, şi un anume grad de libertate în conducerea operaţiunilor interne, aproape de a sluji ca poliţie secretă.

Bătălia pe care au început-o Hoover şi Dulles va modela spionajul timp de decenii. Lupta dintre FBI şi CIA a început la Washington, dar curând s-a întins în întreaga ţară şi în străinătate. Teatrul lor de război a fost, uneori, un teatru al absurdului.

Amiralul Roscoe Hillenkoetter, directorul Agenţiei Centrale de Informaţii a lui Truman, ştia că nu este calificat; a spus-o chiar el. Dar amiralului îi displăcea profund să fie subminat de către Wild Bill Donovan, Allen Dulles şi agentul lor CIA preferat, Frank Wisner, aflat în fruntea campaniei Agenţiei care se extindea rapid la nivel mondial, de operaţiuni de comando şi război psihologic împotriva lui Stalin. Toţi trei transmiteau informaţii defăimătoare, ca parte a campaniei lui Dulles pentru a deveni director. Amiralul a adus problema în faţa preşedintelui Truman şi a lui Hoover; el a informat FBI că „preşedintele l-a criticat aspru pe generalul Donovan pentru că a încercat să se amestece în problemele CIA şi l-a făcut «un băgăcios afurisit»".

Hoover a consemnat bucuros observaţiile înţepătoare ale lui Harry Truman în dosarul său asupra CIA. La 5 aprilie 1950, dosarul lui Hoover s-a îngroşat. Hoover auzise că agenţii lui Wisner lucrau la Hollywood, „încercând să recruteze spioni sub acoperire în colonia cinematografică de acolo," după cum se arăta într-o scrisoare a unui informator de încredere. „Una dintre «replicile» folosite este aceea că FBI este terminat... Se duce o adevărată campanie de defăimare, care este neadevărată şi incorectă". Înfuriat, Hoover a cerut o investigaţie de teren pe scară largă a lui Wisner, a recruţilor lui de la Hollywood şi a „declaraţiilor lor defăimătoare la adresa Biroului".

Omul de legătură al FBI de la CIA, Cartha „Deke" DeLoach – un tânăr agent care îl copia pe Hoover în aspect, vorbe şi fapte – i-a spus directorului Agenţiei Centrale că oamenii lui Wisner „încălcau jurisdicţia FBI" şi „încercau să submineze Biroul prin defăimare". Amiralul a început o lungă lamentaţie împotriva lui Wisner. Era un lider prost, iar printre angajaţii lui erau o mulţime de „«elementele nocive» şi angajaţi incompetenţi". Dar steaua lui era în ascensiune. Amiralul a spus că Wisner va prelua curând

toate departamentele serviciului clandestin al CIA din întreaga lume; protectorul lui, Allen Dulles, va fi imediat în spatele lui. Amiralul i-a spus agentului FBI că el va demisiona din CIA de îndată ce va găsi o navă pe care preşedintele îi va permite să o comande.

Wisner conducea singurul departament al guvernului american asupra căruia Hoover nu avea nici o pârghie. „Ce ştim despre el?”, scrisese Hoover pe primul memoriu al FBI în care era menţionat Wisner, în care acesta era identificat eronat ca „un jurnalist important”, nu ca un avocat cultivat, care condusese operaţiuni în România pentru Wild Bill Donovan, în al Doilea Război Mondial.

Hoover a fost oripilat să afle, cum avea să se întâmple curând, că departamentul lui Wisner avea mai mulţi bani şi mai multă putere decât FBI.

261 Însemnarea lui Hoover pe o notă, Mohr către Tolson, „Alocările de fonduri către CIA”, 18 august 1951, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 21

„PARCĂ AR FI ÎNCEPUT AL TREILEA RĂZBOI MONDIAL”

În vara anului 1950, americanii au înţeles că Războiul Rece era un război real şi că în joc era însăşi supravieţuirea lumii. Biroul Federal de Investigaţii al lui Hoover lupta din greu pe frontul de acasă: forţa lui era resimţită în fiecare ramură a guvernului, în fiecare tribunal şi în fiecare colegiu din America.

Pe 24 iulie 1950, la doar o lună de la începutul Războiului din Coreea, Hoover a reuşit să obţină de la preşedintele Truman o declaraţie oficială care extindea autoritatea FBI la investigarea „spionajului, sabotajului, a activităţilor subversive şi a altor probleme legate de acestea”[262] care ar afecta securitatea naţională americană – un mandat mai larg chiar şi decât directivele date de FDR în vremea războiului. Hoover s-a gândit să îşi justifice împuternicirile sporite printr-un raport ultrasecret cu adevărat înspăimântător, trimis preşedintelui pe 24 august. El a avertizat că o armată invizibilă – zeci de mii de comunişti înverşunaţi din mişcarea clandestină americană – erau gata să pornească la luptă împotriva Statelor Unite.

În raport a prezentat o viziune detaliată a morţii oraşelor americane lovite de terorişti kamikaze. Hoover şi-a motivat avertismentele privind un holocaust terorist prin rapoartele primite de la „zece informatori foarte importanţi şi de mare încredere ai FBI”[263]. Unii dintre aceşti martori secreţi erau foşti membri ai Partidului Comunist care depuseseră mărturie în faţa juriilor federale sau în instanţe; alţii fuseseră agenţi secreţi sovietici vreme de 20 de ani sau mai mult. Asta a spus Hoover în raportul lui către Casa Albă.

„Conducătorii sovietici nu vor ezita să folosească orice metodă pentru a se apropia şi mai mult de scopul lor, de a domina complet lumea”, spunea raportul lui Hoover. „În eventualitatea unui conflict între Statele Unite şi Uniunea

Sovietică, fiecare comunist va face tot ce-i stă în puteri ca să lovească ţara aceasta”. Comuniştii se vor infiltra printre militari, vor incita la rebeliune, vor declanşa conflicte rasiale, vor pune beţe în roate industriei de armament, vor lovi economia cu greve şi sabotaje, vor confisca posturile de radio şi de televiziune ca să pompeze propagandă în ochii şi urechile poporului. Comuniştii americani trecuseră în revistă „principalele centre industriale din Statele Unite”, a confirmat un informator, „inclusiv punctele strategice care trebuie capturate sau distruse în caz de război”.

Hoover a păstrat ce era mai rău pentru final: „Uniunea Sovietică nu va ezita să folosească bombe atomice pentru a distruge anumite ţinte, chiar dacă un astfel de atac ar implica misiuni sinucigaşe.” Hoover prevestea „avioane sinucigaşe cu bombe atomice la bord” şi „un atac de amploare cu paraşutişti sinucigaşi transportând bombe de mici dimensiuni sau alte dispozitive distructive”. Paraşutiştii urmau să fie ajutaţi de comuniştii americani la locurile de aterizare – iar amploarea atacului în viziunea lui Hoover era sugerată de afirmaţia lui că milioane de copii ruşi se antrenau să devină paraşutişti.

Componentele bombei atomice şi ale bombei cu hidrogen puteau fi introduse pe furiş în Statele Unite, pregătite pentru atac şi „detonate de la distanţă sau de către indivizi gata să se sacrifice” – mişcarea clandestină a comuniştilor americani. Raportul spunea că „20 000 de membri devotaţi ai Partidului Comunist, inclusiv nucleul partidului” – exact oamenii pe care Hoover îi inclusese în Indexul lui de Securitate, suspecţii pe care îi voia închişi în numele supravieţuirii naţiunii – erau „dispuşi să urmeze neabătut instrucţiunile guvernului sovietic” în vreme de război sau de criză.

Viziunile lui Hoover, cu kamikaze nucleari şi adolescenţi terorişti sinucigaşi coborând din cer cu paraşutele, erau menite să provoace un şoc în minţile guvernanţilor americani. Scenariile lui apocaliptice au un aer SF, dar ele reprezentau cu adevărat temerile sale cele mai rele.

De asemenea, mai includeau o ameninţare, căreia FBI putea să-i facă faţă: mobilizarea politică a comuniştilor americani în vreme de război.

Hoover a ales cu precizie momentul în care să-şi trimită raportul. Cu o săptămână înainte, un juriu federal din New York îi condamnase pe spionii care ajutaseră la transmiterea către Moscova a secretelor din Proiectul Manhattan. Pe 17 august 1950, verdictul lui Julius Rosenberg a fost bătut în cuie. Juriul de la proces a considerat că dovezile prezentate împotriva lui erau de necontestat. La fel a considerat şi judecătorul. Aşa a văzut lucrurile şi poporul american.

Pe 23 septembrie, Congresul a aprobat Legea Securităţii Interne din 1950. Ea conţinea prevederi pe care Hoover le cerea de un deceniu. Legile care defineau spionajul şi sabotajul au fost extinse şi întărite. Cetăţenii subversivi erau pasibili acum de detenţie politică. Organizaţiile comuniste şi cu simpatii comuniste erau obligate să se înregistreze la un nou Consiliu pentru Controlul Activităţilor Subversive. Noul procuror general, J. Howard McGrath, a decis că Legea Securităţii Interne oferă o bază legală Indexului de Securitate al lui Hoover, cu prevederile referitoare la detenţia preventivă, propunerile de suspendare a protecţiei constituţionale şi lista lui tot mai lungă, ce depăşise 20 000 de americani. Indexul lui Hoover era acum legal – o parte acceptată a programului american de securitate naţională. El avea să rămână în vigoare pentru următorii 21 de ani.

Anul 1950 a adus multe zile negre pentru preşedintele Truman. Dar nici una nu a fost mai întunecată decât ziua de 1 noiembrie.

De dimineaţă, noul director al CIA, generalul Walter Bedell Smith, a venit cu ultimele ştiri: soldaţii comunişti chinezi intraseră în Războiul din Coreea. Rapoartele CIA subestimaseră grav amploarea atacului. Trei sute de mii de soldaţi chinezi au lovit ca o avalanşă umană ce a ucis mii şi mii de soldaţi americani. Nu a lipsit mult ca armata americană din munţi să fie aruncată în mare. În spatele armatei chineze stătea noul dictator, preşedintele Mao Zedong. Generalii americani presupuneau că Stalin îl susţinea pe Mao, fluturându-şi noua bombă atomică.

După-amiaza, un val de căldură a înghiţit Washingtonul; mercurul termometrelor a trecut de 30º C. Truman s-a dus să tragă un pui de somn la Blair House, peste drum de Casa Albă; sediul oficial al preşedinţiei americane stătea să se prăbuşească şi intrase în renovare. La intrarea în Blair House, pe trotuar stăteau doi naţionalişti portoricani, unul înarmat cu un pistol Luger de fabricaţie germană, celălalt cu un Walther german, având împreună 69 de gloanţe. Ei au deschis focul şi au încercat să forţeze intrarea în Blair House, ca să-l împuşte pe preşedinte în numele independenţei statului Puerto Rico. Unul dintre ei a murit, ca şi un agent al serviciului secret. Al doilea asasin a fost arestat, judecat şi condamnat la moarte. Truman i-a comutat pedeapsa în închisoare pe viaţă. Ancheta deschisă de FBI, referitoare la conducătorii şi adepţii cauzei independenţei, s-a întins pe mai bine de 50 de ani.

Pe 28 noiembrie 1950, când amploarea atacului chinez în Războiul din Coreea era de-acum clară, Truman a convocat o întrunire completă extraordinară a Consiliului Naţional de Securitate. Ameninţarea unui al treilea război mondial,

cu arme de distrugere în masă, plana acum asupra lumii. Truman a declarat stare de urgenţă la nivel naţional, a triplat bugetul Pentagonului, l-a numit pe generalul Eisenhower comandant suprem al NATO şi a respins cererile ultrasecrete făcute de generalul Douglas MacArthur şi comitetul Statului Major Interarme, ca toate bombele atomice din arsenalul american să fie lansate asupra Chinei şi Manciuriei. Dar Truman a spus că era pregătit să folosească bomba, dacă ar fi nevoit să o facă.

„Parcă ar fi început al Treilea Război Mondial", a scris Truman în jurnalul lui, pe 9 decembrie. „Eu sper că nu, dar trebuie să înfruntăm orice va veni – şi o vom face."

„20 de ani de trădare"

Mergând pe vechile urme furnizate de Venona, FBI bănuia că încă mai exista un agent KGB la ambasada britanică la Washington. Biroul ştia doar că era un diplomat care avea rang înalt şi numele de cod Homer.

Britanicii şi americanii colaborau în domeniul informaţiilor secrete de un deceniu deja, dar Hoover tot nu era împăcat cu ideea parteneriatului. Îi privea cu dispreţ pe americanii anglofili şi cu suspiciune pe ştabii din spionajul britanic. Era indignat de reticenţa acestora în ancheta referitoare la Homer.

Ofiţerii superiori de informaţii britanici şi americani s-au strâns într-o noapte frumoasă de sâmbătă, în aprilie 1951, la locuinţa din Washington a lui Kim Philby. Printre oaspeţi se aflau James Angleton şi Bill Harvey de la CIA; Bob Lamphere şi Mickey Ladd de la FBI; Robert Mackenzie şi Jeff Patterson de la serviciul de informaţii britanic, precum şi musafirul permanent al lui Philby, un diplomat britanic pe nume Guy Burgess. Cina a fost imposibil de mâncat, iar băutură, din belşug. Veteranii din al Doilea Război Mondial pluteau în anii 1950 pe o mare de alcool. Lui Angleton, un intelectual cu o poziţie de vârf în CIA, îi plăcea să bea împreună cu Philby şi să discute, la un pahar, despre raidurile de comando pe care americanii şi britanicii le plănuiau în spatele Cortinei de Fier. El a prezis că Philby avea să fie viitorul şef al serviciului britanic de informaţii externe.

Petrecerea s-a sfârşit prost. Burgess era beat şi îşi pierduse controlul, luându-se la harţă cu americanii şi cu soţiile lor. Mickey Ladd, de la FBI, se minuna cu voce tare cum de Philby, ofiţerul de informaţii cu gradul cel mai înalt de la Washington, accepta un individ ca Burgess sub acoperişul lui.

Câteva săptămâni mai târziu, pe 25 mai 1951, ziarele de pe ambele ţărmuri ale Atlanticului relatau că Burgess şi Donald Maclean, şeful secţiei americane de la Ministerul de Externe britanic, de la Londra, dispăruseră împreună dincolo de Cortina de Fier. Maclean fusese prim-secretar al ambasadei britanice la Washington în 1944 şi 1945.

El era Homer.

Fuga lui la Moscova l-a adus pe şeful serviciului britanic de informaţii externe, Sir Percy Sillitoe, la Washington. Sir Percy avea cu sine o valiză ticsită cu dosare despre Philby,

Burgess şi Maclean şi a pus conţinutul la dispoziţia lui Hoover şi a FBI. Cei trei britanici erau prieteni de 20 de ani, din perioada petrecută împreună la Trinity College, de la Cambridge. În anii 1930, toţi trei fuseseră comunişti sau socialişti. Dosarele mai conţineau şi secrete nu chiar atât de secrete: Burgess era celebru pentru homosexualitatea lui promiscuă, Maclean era un homosexual care îşi ascundea orientarea, iar Philby se însurase cu o comunistă austriacă, agent sovietic. Toţi trei erau alcoolici. Lucrurile acestea erau ştiute de superiorii lor, şi totuşi cei trei au fost protejaţi şi promovaţi. Maclean şi Burgess erau de-acum la Moscova; Philby fusese rechemat la Londra. Hoover susţinea că Philby era evident un agent sovietic şi că el permisese Moscovei să penetreze CIA şi Pentagonul la cele mai înalte niveluri. Sir Percy şi-a exprimat politicos dezacordul, neputând accepta că un om cu poziţia socială şi originea lui Philby putea să fie un trădător.

Reflectând la vieţile din trecut ale spionilor britanici la Cambridge, în anii 1930, Hoover a pus comunismul lor în legătură directă cu homosexualitatea.

Conexiunea i se părea evidentă. Homosexualitatea şi comunismul erau motive de concediere pe loc dintr-o funcţie guvernamentală americană – şi de la cele mai multe alte locuri de muncă. Atât comuniştii, cât şi homosexualii aveau vieţi clandestine şi compartimentate. Atât unii, cât şi alţii făceau parte din comunităţi secrete, subterane. Foloseau limbaje codificate. Hoover credea, ca şi semenii lui, că ambele grupuri aveau o susceptibilitate aparte la capcanele sexuale şi şantajul unui serviciu secret străin[264].

Agenţii FBI au devenit şi mai vigilenţi la această ameninţare. „Sovieticii ştiau, în acea vreme, că dacă un angajat al guvernului era homosexual, avea să-şi piardă

slujba”[265], a spus John T. Conway, care lucra în echipa pentru spionaj sovietic, la secţia teritorială a FBI din Washington. Conway a anchetat un oficial de la Departamentul de Stat bănuit că s-ar fi întâlnit cu un ofiţer KGB tânăr, blond şi arătos, într-un bar pentru homosexuali. „A fost o misiune ca naiba”, îşi amintea Conway. „Într-o noapte îl ţineam sub supraveghere, iar el a agăţat un puşti, l-a dus la el în apartament şi l-a ţinut acolo toată noaptea. A doua zi am reuşit să punem mâna pe băiat şi să-i luăm o declaraţie, iar tipul ăsta de la Departamentul de Stat şi-a pierdut slujba.”

Pe 20 iunie 1951, la mai puţin de patru săptămâni după izbucnirea scandalului Homer, Hoover a intensificat Programul de Combatere a Devianţelor Sexuale. FBI a alertat universităţile, precum şi poliţiile statale şi locale cu privire la această ameninţare subversivă, urmărind înlăturarea homosexualilor din toate instituţiile guvernului, din învăţământul superior şi din forţele de poliţie din toată ţara. Dosarele FBI despre homosexualii americani au crescut la 300 000 de pagini în următorii 25 de ani, înainte să fie distruse. A durat şase decenii, până în 2011, ca homosexualii declaraţi să poată face parte din armata Statelor Unite.

Hoover a pus apoi în mişcare Programul Responsabilităţilor, o nouă campanie la scară naţională, lansată în secret în primăvara şi vara anului 1951. În baza legii, FBI trebuia să-şi dezvăluie dosarele de investigaţii doar în interiorul ramurii executive a guvernării. Hoover depăşise deja această limită, furnizând în secret dosare membrilor săi preferaţi din Congres. Programul Responsabilităţilor a făcut ca guvernatorii, primarii şi alţi conducători la nivel de stat şi local să fie dotaţi cu muniţie pentru a-i ataca pe subversivi la ei acasă. Agentul special însărcinat cu secţiile regionale ale FBI servea drept om de legătură între Hoover şi oficialii politici ai naţiunii. În

următorii patru ani, Programul Responsabilităţilor a fost un instrument pentru epurarea a sute de presupuşi stângişti din universităţi, colegii şi şcoli publice, până când secretul a fost încălcat de un responsabil de stat cu educaţia, dornic de publicitate. Împreună, Programul Responsabilităţilor şi cel al Depistării Devianţelor Sexuale au avut drept rezultat demiterea a nenumăraţi profesori, în toată ţara[266].

Hoover a ridicat problema homosexualilor la prima întâlnire pe care a avut-o cu directorul CIA numit de Truman, Walter Bedell Smith, un general cu patru stele care fusese şeful de stat major al lui Eisenhower în al Doilea Război Mondial. Generalul Smith căpătase reputaţia că ar fi omul cu securea al lui Ike, colţii ascuţiţi din spatele zâmbetului larg al acestuia. El a fost ambasadorul lui Truman la Moscova şi l-a înfruntat direct pe Stalin. Era un om cu o forţă imensă şi cu fire aprinsă, intolerant la imperfecţiune. El şi Hoover s-au înţeles din prima clipă. Aveau foarte multe în comun.

S-au aşezat la masă, pentru un dineu neoficial, într-un apartament privat de la Hotelul Mayflower. După schimbul iniţial de amabilităţi, Hoover a ridicat problema homosexualităţii în CIA. „Generalul Smith a părut foarte uimit în special de larga răspândire a acestei condiţii”[267], a scris Hoover. „El a întrebat despre procentul din populaţie care are înclinaţii în această direcţie.” Hoover a spus că avea să-i trimită un rezumat făcut de FBI al studiului lui Alfred S. Kinsey, Comportamentul sexual la bărbaţi, care afirma că un bărbat din zece este homosexual practicant, un număr mult mai mare decât bănuiau cei mai mulţi americani.

Hoover şi generalul Smith aveau griji importante. Ei credeau că sovieticii se infiltraseră în CIA. Absolut toate

operaţiunile de gherilă pe care Agenţia le lansase în ultimii doi ani sfârşiseră prost. Sute de agenţi străini recrutaţi de CIA fuseseră paraşutaţi în spatele liniilor inamice, dincolo de Cortina de Fier, şi aproape toţi fuseseră capturaţi sau ucişi. CIA nu făcea nici un progres în străinătate, în lupta sa împotriva comunismului. Şi nici FBI nu rezolvase vreun caz nou împotriva spionilor sovietici.

Unele dintre aceste eşecuri puteau fi puse pe seama trădării lui Philby, dar nu toate. Dacă sovieticii mai aveau încă un om în cercurile înalte ale serviciilor de informaţii americane, atunci operaţiunile secrete ale Statelor Unite riscau să fie sabotate în continuare, în străinătate şi acasă.

Hoover a decis că trebuia să schimbe modul în care FBI şi CIA colaborau împotriva sovieticilor. Hoover l-a desemnat pe Sam Papich, de la FBI, să lucreze la sediul central al CIA, iar generalul Smith l-a însărcinat pe Jim Angleton să lucreze cu Biroul. Papich, născut în Montana şi cu origini în Iugoslavia, lucrase sub acoperire pentru FBI la Rio de Janeiro în timpul şi după al Doilea Război Mondial, pozând în reprezentant Dunn & Bradstreet. Angleton, născut în Idaho şi educat la Yale, fusese spion american în Italia în timpul războiului. Aceşti doi oameni aveau să asigure legătura între FBI şi CIA în următoarele două decenii.

La puţin timp după aceea, Angleton a devenit şeful contraspionajului la CIA, omul însărcinat cu identificarea spionilor sovietici. Şi-a făcut o practică profesională din studierea cazurilor de spionaj din trecut, încercând să descifreze decenii de înşelăciuni sovietice. Şi a găsit, în ţesătura trecutului, tipare pe care puţini alţii puteau să le vadă, unele dintre ele invizibile pentru ochiul obişnuit şi mintea raţională.

Promovarea lui la conducerea contraspionajului a fost o lovitură pentru J. Edgar Hoover. Profunzimea discuţiilor pe care Angleton le avea cu FBI era uimitoare; el a fost de departe cea mai bună sursă pentru Hoover cu privire la ceea ce se întâmpla în interiorul CIA. „A fost foarte cooperant şi, după cum ştiţi, ne-a oferit din proprie iniţiativă informaţii care ne-au fost de mare ajutor”[268], raporta Papich. „Faptul că a tratat cu Biroul de o manieră foarte francă, liber de secretomania obişnuită pentru CIA, l-a făcut să poată lucra cu FBI.”

Pe 2 iulie 1952, Angleton a spus Biroului că grupările de luptă politică şi organizaţiile de propagandă ale CIA din toată Europa erau „larg expuse penetrării de către agenţi sovietici”[269]. El a spus că KGB trebuie să fi plantat spioni printre miile de est-europeni şi ruşi albi refugiaţi pe care CIA îi recrutase în Germania şi Anglia, în efortul de a-i contracara pe sovietici. Operaţiunile CIA în Europa erau pline de exilaţi politici şi de „emigranţi care se foloseau de organizaţie ca să-şi asigure confortul propriu”, a spus Angleton. A lăsat să-i scape, în treacăt, că Frank Wisner, comandantul operaţiunilor sub acoperire ale CIA, care cheltuise deja în secret sute de milioane de dolari, tocmai ceruse încă 28 de milioane, ca să-şi extindă imperiul din străinătate. Hoover a scris, cu cerneala lui albastră: „Este şocant că o asemenea risipă şi laxitate pot persista, fără să se facă nimic pentru asta.”

Se putea face totuşi ceva. Securitatea naţională a Statelor Unite depindea de alegerile prezidenţiale din 1952. Hoover a vrut să se asigure că generalul Eisenhower avea să fie preşedintele Statelor Unite, şi Richard Nixon, vicepreşedinte. Republicanii şi-au nominalizat candidaţii pe 11 iulie. Democraţii l-au ales pe guvernatorul de Illinois, Adlai Stevenson, pe 24 iulie. Hoover avea deja un raport despre Stevenson la îndemână. Asistentul directorului FBI, Mickey Ladd, îl pescuise din dosarele

Devianţelor Sexuale: „Ca urmare a cererii dumneavoastră, aveţi ataşată o însemnare neconfirmată, referitoare la guvernatorul Stevenson, despre care se spune că ar fi cunoscut drept homosexual.”[270]

În momentul nominalizării lui Adlai Stevenson la preşedinţie, un document de 19 pagini despre candidatul democraţilor a ajuns la Lou Nichols de la FBI, care se ocupa de relaţiile cu Congresul şi cu presa. Era de fapt o compilaţie de zvonuri maliţioase, inclusiv un raport de la un detectiv din cadrul poliţiei newyorkeze care spunea despre guvernator nu doar că era unul dintre cei mai binecunoscuţi homosexuali din Illinois, ci şi că folosea în travesti numele de „Adeline”. Hoover s-a asigurat că aceste zvonuri ajung la Richard Nixon, la comitetul de campanie al republicanilor şi la un mare număr de jurnalişti.

Alegerea lui Eisenhower şi Nixon în noiembrie 1952, împreună cu victoria covârşitoare a republicanilor în Camera Reprezentanţilor şi în Senat, au pus capăt celor două decenii de dominaţie a Partidului Democrat la Washington – epoca pe care senatorul Joseph McCarthy o numea „20 de ani de trădare”. La începutul acestor 20 de ani, Hoover conducea o organizaţie mică şi slabă, cu 353 de agenţi speciali şi un buget mult sub trei milioane de dolari. Acum avea în subordine o armată anticomunistă de 6 451 de agenţi, cu un personal auxiliar de 8 206 oameni şi 90 de milioane de dolari de cheltuit.

La câteva zile după victorie, Ike l-a asigurat pe Hoover că îl voia la conducerea FBI atâta vreme cât avea să fie el preşedinte şi că în următorii ani avea să se bucure de sprijinul deplin al Casei Albe. Puţini oameni inspirau mai mult respect la Washington, iar cei care inspirau mai multă teamă erau şi mai puţini.

262 Declaraţia lui Truman, 24 iulie 1950, HSTL. Unii dintre colaboratorii lui Truman au fost şocaţi de anvergura acestei declaraţii. „Cum naiba a ieşit asta?”, i-a scris consilierul pentru securitate naţională Stephen Spingarn colegului lui de la Casa Albă, George Elsey. „Nu ştiu – am crezut că tu te ocupi”, a răspuns Elsey, care bănuia că Hoover încearcă să preia puterea.

263 Raport al FBI către Casa Albă, „Situaţia internaţională actuală şi rolul comuniştilor americani în cazul unui război”, 24 august 1950, HSTL.

264 Sovieticii conduceau aşa-numitele operaţiuni de tip „capcane cu miere”. O tânără atrăgătoare (sau un tânăr atrăgător) flirta cu un american în străinătate. Făceau dragoste într-o cameră de hotel în care KGB instalase echipamente de înregistrare. Americanului i se arătau fotografii de la întâlnire şi i se făcea o propunere: să lucreze pentru Moscova sau să înfrunte scandalul. CIA s-a confruntat cu o mulţime de cazuri de acest gen în anii lui Truman. Şeful staţiei CIA din Elveţia, homosexual, căzuse într-o capcană cu miere; era bănuit că a cedat şi că îi slujea pe sovietici. A fost rechemat la Washington şi s-a sinucis. CIA a muşamalizat cazul, dar FBI ştia câte ceva despre asta. Câţiva ani mai târziu, cel mai influent comentator politic extern din Washington, Joe Alsop, a căzut într-o capcană cu miere, întinsă de un tânăr la Moscova. FBI a aflat totul despre acest caz. FBI mai ştia, fapt cunoscut de puţină lume, că în perioada în care Whittaker Chambers fusese agent sovietic sub acoperire, „agăţase” constant bărbaţi pentru aventuri de o noapte, la New York şi Washington. Cedase în faţa comunismului şi a homosexualităţii exact în acelaşi timp. Secretele şi sexul –

numele false, limbajul codificat, fiorii şi pericolul – erau două feţe ale aceleiaşi monede pentru Chambers.

265 Conway, istorie orală, FBI/FBIOH.

266 Originile şi obiectivele Programului celor cu Deviaţii Sexuale şi ale Programului Responsabilităţilor sunt expuse într-un raport către Hoover de la Conferinţa Directorilor Executivi ai FBI, prezidată de Tolson, „Diseminarea informaţiilor de către Birou în afara departamentelor executive”, 14 octombrie 1953, FBI/FOIA.

267 Memorandumul lui Hoover pentru Tolson şi Ladd, 18 octombrie 1950, FBI/FOIA. Hoover era îngrijorat în special de un agent CIA pe nume Carmel Offie, care lucra în subordinea şefului serviciului operaţiuni clandestine, Frank Wisner. El îl bănuia pe Offie că ar fi agent de spionaj pentru Israel. Ştia sigur că Offie avea prieteni influenţi în poziţii înalte peste tot în Washington, că era un mare amator de mondenităţi şi de bârfe, un uşuratic, şi că era un homosexual declarat şi promiscuu, cu cazier pentru că făcuse sex oral într-o toaletă publică din Parcul Lafayette, vizavi de Casa Albă.

Hoover avea cazierul. Într-un memoriu al FBI pentru Hoover, de pregătire pentru întâlnirea cu generalul Smith, se spunea: „Am considerat necesar de câteva ori să informăm CIA asupra dosarelor de arestare primite la Divizia de Identificare, care reflectau activitatea homosexuală a angajaţilor CIA. Cazul lui Carmel Offie reprezintă un exemplu tipic. Offie, după cum ştiţi, a rămas pe statele de plată ale CIA pentru o lungă perioadă de timp după ce CIA a aflat că el este homosexual.

„Vă amintiţi, probabil, că Offie este, în prezent, investigat de FBI din cauza presupusei sale participări la activităţi de spionaj ale Israelului”, conchidea nota informativă.

268 Roach către Belmont, la transmiterea notei informative despre Papich, 27 septembrie 1954, FBI/FOIA.

269 Keay către Belmont, cu o însemnare a lui Hoover, la transmiterea notiţei despre Papich, „Agenţia Centrală de Securitate/Siguranţa Operaţiunilor”, 2 iulie 1952, FBI/FOIA.

270 Ladd către Hoover, 24 iunie 1952, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 22

NICI URMĂ DE DECENŢĂ

O linie telefonică directă lega acum Casa Albă de locuinţa lui Hoover. Eisenhower suna doar ocazional, dar Nixon telefona de două ori pe zi, o dată dimineaţa devreme şi apoi seara târziu[271].

Hoover îşi extinsese influenţa în fiecare colţ al tot mai vastului aparat de securitate naţională. După cum i-a

raportat Hoover noului preşedinte, pe 26 ianuarie 1953, agenţii FBI lucrau acum „zi de zi şi în contact direct”[272] la Casa Albă, Pentagon, biroul secretarului Apărării, Statul Major Interarme, Agenţia de Securitate Naţională, CIA, Departamentul de Stat, Congres, şase ambasade americane, bazele din Germania şi Austria ale serviciului de informaţii al armatei, precum şi în circa alte 12 centre ale puterii globale americane.

Hoover a ocupat un loc în Consiliul Naţional de Securitate, alături de secretarul Apărării şi de secretarul de stat. Pentru noul procuror general, Herbert Brownell Jr., cuvântul lui Hoover era lege. Adjunctul şi succesorul lui Brownell, William Rogers, a devenit unul dintre prietenii personali ai lui Hoover şi de două ori pe săptămână se întâlnea cu directorul, la câte un prânz de lucru. Hoover a ajutat la conturarea politicilor şi strategiilor guvernului în toate domeniile, de la securitate naţională până la drepturi civile.

Anticomunismul american a atins puterea maximă sub preşedinţia lui Eisenhower. Oamenii lui Hoover îi investigau pe candidaţii la posturi ce variau de la ambasador până la asistent în Congres. Ei supervizau epurările interne de securitate din tot guvernul, distrugând vieţi şi cariere la simpla bănuială de lipsă de loialitate sau de homosexualitate.

Impactul lui Hoover în Departamentul de Stat a fost uriaş. Cu sprijinul deplin al secretarului de stat John Foster Dulles, un agent FBI pe nume R.W. „Scott” McLeod a devenit şef al securităţii interne la Departamentul de Stat. Epurările politice făcute de el la Washington, precum şi în ambasadele şi consulatele din străinătate, au folosit metodele tipice FBI, inclusiv interceptări telefonice, pentru a-i obliga pe liberalii şi presupuşii stângişti să părăsească

diplomaţia americană. Numeroşi diplomaţi au demisionat din disperare.

Oamenii FBI erau omniprezenţi în noile organizaţii create de Eisenhower pentru a proteja influenţa şi puterea americană, cum era de exemplu Agenţia de Informare a Statelor Unite (USIA), care difuza ideile americane în întreaga lume. Agenţii speciali FBI Charles Noone şi Joe Walsh conduceau operaţiunile interne de securitate ale USIA la Washington şi New York. FBI făcea investigaţii complete privitoare la fiecare angajat USIA, verificând orice detaliu al vieţilor lor, începând din copilărie.

„Biblia noastră era Ordinul Executiv 10450, emis de preşedintele Eisenhower”[273], îşi amintea Walsh. „Acest ordin se referea la angajaţii federali, întrucât afecta securitatea naţională a ţării. O astfel de slujbă era refuzată din start oricui era asociat cu comunismul, homosexualitatea, băutura şi alte aberaţii sociale care puteau fi considerate riscuri pentru securitatea SUA. Era o treabă neplăcută – să cauţi şi să identifici persoane bănuite de homosexualitate”, a spus el. „Au fost câţiva oameni extrem de decenţi şi de inteligenţi care lucrau în cadrul Agenţiei, pe care am ajuns să-i cunosc şi cu care îmi făcea plăcere să colaborez la programele Agenţiei, care brusc şi fără nici un avertisment – au dispărut! Puşi sub investigaţie, îşi recunoscuseră homosexualitatea şi au demisionat.”

Nimeni din guvern nu era scutit, nici măcar cei care deţineau deja autorizaţie de acces la informaţii strict secrete. Stanley Grand era un angajat de la Departamentul de Stat care lucra cu CIA la lovitura de stat ce a înlăturat guvernul din Guatemala, în 1954. „Nu era o perioadă bună pentru Departamentul de Stat”[274], şi-a amintit el. „A trebuit să fim cu toţii verificaţi din nou de către FBI şi să

căpătăm autorizaţii de acces la informaţii secretizate, ceea ce majoritatea dintre noi a obţinut. Unii au fost însă grav afectaţi... Un funcţionar pe care îl cunoşteam, care era un angajat excelent, a ajuns să fie atât de sătul, pentru că ştia genul de acuzaţii false ce puteau fi aduse împotriva lui, încât s-a sinucis. A fost o tragedie."

Dar noul regim de securitate internă al lui Ike era un triumf pentru Hoover. El confirma încrederea preşedintelui în FBI ca primă linie a frontului pentru securitatea naţională americană.

Casa Albă privea rapoartele lui Hoover despre Uniunea Sovietică drept cele mai de încredere din tot guvernul. Procurorul general Brownell a spus: „FBI mi-a raportat despre rezultatele activităţii lor de contraspionaj împotriva conspiraţiei comuniste. Ei au aflat că Stalin era bolnav, iar Malenkov îi ţinea locul şi avea să-i urmeze în funcţie dacă Stalin ar fi murit. Stalin a murit într-adevăr pe 3 martie 1953 şi acum este un lucru bine ştiut că Malenkov i-a urmat în funcţie."[275]

Prin contrast, Statele Unite nu aveau ambasador la Moscova atunci când a murit Stalin, iar CIA nu avea nici un spion în Uniunea Sovietică. Primul ofiţer CIA trimis la Moscova a fost sedus de menajera lui rusoaică – femeia avea grad de colonel în KGB – fotografiat în timp ce făcea amor, şantajat şi concediat din agenţie pentru indiscreţiile lui, în 1953. Înlocuitorul lui a fost prins spionând, arestat şi deportat la puţin timp după sosire.

FBI avea de-acum informatori comunişti în toată America. Prin martori, interceptări telefonice, plantări de microfoane, spargeri şi supraveghere neîncetată, FBI penetrase şi infiltrase Partidul Comunist din Statele Unite. Mulţi comunişti puşi sub acuzare şi condamnaţi în baza

Legii Smith au mers la închisoare pe tăcute, alţii au trecut în clandestinitate, însă unii au devenit martori cooperanţi. Hoover a simţit o oarecare satisfacţie când comuniştii de frunte au mers la închisoare, dar el considera operaţiunile de spionaj mult mai importante decât orice act de impunere a legii. Cele două misiuni cereau tehnici diferite.

Un poliţist care se confruntă cu un răufăcător vrea să-l imobilizeze pe loc. Un spion vrea să-l imobilizeze în timp. Aşteptarea şi supravegherea necesitau o răbdare teribilă. Hoover o avea. După 20 de ani de atac şi un deceniu de contraatac, FBI începea să înţeleagă amploarea operaţiunilor KGB în America.

Biroul avea câţiva agenţi dubli care lucrau împotriva KGB. Prima întorsătură eficace de situaţie a fost cazul lui Boris Morros. Născut în Rusia în 1895, în acelaşi an ca Hoover, Morros a venit în Statele Unite ca urmare a revoluţiei bolşevice, croindu-şi drum la Los Angeles şi în industria fabricanţilor de iluzii. Lucra la Paramount Pictures, aranjând coloanele sonore ale filmelor de serie B, şi conducea în paralel Boris Morros Music Company.

În 1934 s-a dus la consulatul sovietic din New York ca să ceară o viză pentru tatăl lui, care voia să se întoarcă în sânul Maicii Rusii. Funcţionarul de la vize, care lucra pentru spionajul sovietic, l-a întrebat: Vrei să faci, în schimb, o favoare ţării tale? Morros a fost de acord să creeze o legendă – o slujbă fantomă cu documente false – la sediul din Berlin al companiei Paramount. Legenda i-a fost o acoperire puternică lui Vassili Zarubin, ulterior şeful spionajului sovietic în Statele Unite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Zarubin i-a întors favorul. El l-a plătit pe Morros pentru folosirea companiei lui muzicale de la Hollywood ca acoperire pentru spionii sovietici.

FBI l-a înregistrat pe Zarubin, în primăvara anului 1943 discutând cu comunistul american Steve Nelson despre plasarea unor agenţi sovietici în interiorul Laboratorului de Radiaţii din Berkeley. În vara aceea, Hoover a primit o scrisoare anonimă de la un ofiţer de informaţii sovietic nemulţumit, aflat la Washington. Scrisoarea îl identifica pe Zarubin ca fiind şeful responsabil cu spionajul în America, din serviciul secret de informaţii al sovieticilor. Mai spunea că spionii sovietici recrutau şi conduceau reţele ample de agenţi în clandestinitate, care „furau cu totul industria de război din America”[276]. Scrisoarea numea cinci ofiţeri de informaţii sovietici care operau în Statele Unite sub acoperire diplomatică şi comercială – printre aceştia şi Boris Morros.

Dar FBI a aşteptat patru ani înainte să trimită un agent să stea de vorbă cu Morros la Los Angeles, în iunie 1947. Inexplicabila întârziere l-a făcut pe Hoover să scrie o notă tăioasă: „Ce mă preocupă este câte alte situaţii similare mai există în dosarele noastre. H.”[277]

Din fericire pentru Hoover, Morros a acceptat să lucreze pentru FBI. Decizia lui de a trage pe sfoară Moscova era într-adevăr rară. Şi mai rar a fost faptul că un fragment din vechiul lui dosar de caz sovietic a devenit lizibil pentru spărgătorii de coduri din armată şi din FBI, confirmând că Morros are legături puternice în KGB. Creatorii sovietici de coduri erau câteodată extrem de neglijenţi. Numele de cod al Moscovei pentru Boris Morros, născut Boris Moroz, era Frost (”ger”). Cuvântul rusesc pentru ger este moroz. Orice fisură în armura spionajului sovietic, fie ea cât de mică, era un dar din partea zeilor războiului.

Morros a devenit omul FBI după un deceniu în care a lucrat pentru Moscova. Biroul îi numea activitatea „the Mocase”. Compania lui muzicală încă mai servea drept

faţadă pentru operaţiunile KGB la New York şi Los Angeles. El a furnizat o breşă importantă pentru FBI, obţinând invitaţia de a călători la Geneva pentru a-l întâlni pe Aleksandr Korotkov, omul care conducea reţeaua mondială de ilegali a KGB. S-a întâlnit din nou cu Korotkov la Moscova, în 1950. Pentru Kremlin, Morros spunea poveşti grandioase despre invitaţiile primite de el la Casa Albă şi la Vatican. KGB le-a înghiţit, cu toate îndoielile pe care le avea.

Cazul a fost unic la începutul anilor 1950: nici CIA, nici Pentagonul nu aveau un agent în interiorul KGB. Doar câţiva iniţiaţi aleşi de la Casa Albă şi din Congres ştiau că Hoover reuşise această breşă – iar numărul lor era foarte mic.

„FBI este J. Edgar Hoover”

În Congres existau acum trei comisii care lucrau cu FBI împotriva ameninţării comuniste. Comisia pentru Activităţi Antiamericane a Camerei Reprezentanţilor (HUAC) vâna stângiştii de la Hollywood şi denunţa simpatizanţii din rândurile clerului. Subcomitetul pentru Securitate Internă al Senatului urmărea intrigile sovietice la Naţiunile Unite şi pe simpatizanţii comunişti din colegii şi facultăţi. Subcomitetul Permanent pentru Investigaţii al Senatului era acum sub conducerea unui nou preşedinte, senatorul Joe McCarthy, republican din Wisconsin.

McCarthy era de trei ani în activitate febrilă. O versiune denaturată a unui raport FBI depăşit şi plin de inexactităţi fusese sursa-cheie pentru prima acuzaţie falsă care i-a adus faima, în 1950: că Departamentul de Stat era infestat cu sute de comunişti. El nu avea o listă de nume, aşa cum pretindea, ci doar un număr care se schimba în timp. Cu toate acestea, o bună parte din faima şi puterea senatorului se datorau felului în care uza şi abuza de rapoartele FBI furnizate de oamenii de legătură ai lui Hoover cu Congresul. McCarthy şi anchetatorul lui şef, un fost agent FBI pe nume Don Surine, citeau teancuri de rapoarte ale Biroului referitoare la ameninţarea comunistă. În schimb, Surine îl ţinea pe Hoover la curent cu activitatea lui McCarthy.

Ca şi colegii lui din Congres, senatorul îi aducea cu regularitate omagii lui Hoover, în public şi în particular. „Nu trebuie să-ţi facă nimeni statuie”[278], i-a scris McCarthy directorului, într-un elogiu tipic. „Ţi-ai ridicat singur propria statuie sub forma FBI – pentru că FBI este J. Edgar Hoover şi cred că putem spune cu certitudine că aşa va fi întotdeauna.”

În primăvara anului 1953, politica americană părea să fie pregătită pentru genul nemilos de anticomunism al lui McCarthy, pe măsură ce se apropia ziua execuţiei lui Julius şi Ethel Rosenberg. Judecătorul care pronunţase condamnarea la moarte a spionilor atomici a spus că faptele acestora erau „mai grave decât crima”. Retorica lui era în ton cu vremurile. Judecătorul a afirmat că Julius Rosenberg a pus bomba atomică în mâinile lui Stalin, ceea ce „a cauzat, în opinia mea, Războiul din Coreea, cu peste 50 000 de victime; şi cine ştie câte alte milioane de oameni nevinovaţi s-ar putea să plătească preţul trădării voastre”. Pe 19 iunie 1953 a venit şi ziua execuţiei. Până şi Hoover avea îndoieli cu privire la înţelepciunea deciziei politice a

trimiterii lui Ethel Rosenberg la moarte. Dar FBI demonstrase ce avea de demonstrat.

„Victima celor mai sălbatice critici”

Atacurile senatorului McCarthy erau aleatorii, dar câteodată, înarmat cu rapoartele Biroului, se întâmpla să ochească bine. Uneori nimerea drept în centrul ţintei, ca atunci când a ameninţat să dezvăluie faptul că CIA avea un angajat foarte bine plătit care fusese arestat pentru activităţi homosexuale sau ca atunci când a încercat să smulgă o mărturisire de la un funcţionar al Fondului Monetar Internaţional pe care FBI îl bănuia că ar fi agent sovietic.

Hoover îl înţelegea pe McCarthy. El i-a spus unui reporter de ziar: „McCarthy a fost puşcaş marin. A fost boxer amator. Şi este irlandez. Combină-le pe acestea trei şi vei obţine un individ puternic, care nu se lasă dus cu vorba… Nu l-am cunoscut pe senatorul McCarthy înainte să ajungă în Senat. Am ajuns să îl cunosc bine, oficial şi personal. Îl consider un prieten şi cred că aşa mă vede şi el pe mine. Desigur, este un personaj controversat. Este sincer şi onest. Are duşmani. Ori de câte ori ataci subversivii de orice fel, comunişti, fascişti şi chiar membri ai Ku Klux Klan, vei deveni victima celor mai sălbatice critici cu putinţă. Eu ştiu asta.”[279]

Dar când McCarthy a început să zguduie pilonii securităţii naţionale, Hoover a fost nevoit să lupte pentru a controla

daunele aduse de senator anticomunismului şi guvernului american.

În vara anului 1953, senatorul a început să plănuiască o acţiune inchizitorială împotriva CIA. În şedinţele de lucru ale comitetului său de investigaţii, McCarthy a acuzat angajaţii CIA că ar fi membri ai Partidului Comunist sau că ar activa în favoarea comuniştilor. Allen Dulles, directorul CIA, a fost puternic zdruncinat; McCarthy l-a avertizat că CIA nu era „nici sacrosanctă, nici imună la investigaţie”[280], după cum i-a spus Dulles fratelui său, secretarul de stat.

Agenţii lui Hoover i-au spus că „senatorul McCarthy descoperise că CIA era o ţintă foarte «interesantă»”[281]. Omul de legătură al FBI cu Congresul, Lou Nichols, a raportat că senatorul şi colaboratorii lui aliniaseră „31 de potenţiali martori prietenoşi”[282], pregătiţi să depună mărturie împotriva a 59 de angajaţi şi oficiali din CIA.

Printre ţintele lui McCarthy se numărau James Kronthal, un şef de rezidenţă CIA homosexual, bănuit că ar fi cedat în faţa şantajului sovietic; un al doilea ofiţer CIA care avea „o relaţie intimă” cu Owen Lattimore, un funcţionar de la Departamentul de Stat, acuzat în mod fals de McCarthy că ar fi principalul spion sovietic în Statele Unite; şi diverşi alţi angajaţi ai CIA suspectaţi de „alcoolism, perversiuni, relaţii sexuale extramaritale, încălcări ale legii privind narcoticele şi folosirea frauduloasă a fondurilor CIA”.

Multe dintre acuzaţiile aduse de McCarthy erau extrase din rapoartele preliminare şi neconfirmate ale FBI, inclusiv zvonuri la a treia mână. Îngrijorat de o dezvăluire completă a dosarelor FBI, Hoover i-a trimis vorbă senatorului să o lase mai moale. În schimb, McCarthy a încărcat muniţie proaspătă şi a căutat ţinte noi.

Pe 12 octombrie 1953, senatorul a început o săptămână de audieri cu uşile închise privind suspiciunile de spionaj sovietic la baza Corpului Militar de Transmisiuni de la Fort Monmouth, New Jersey, unde fusese angajat Julius Rosenberg. Acesta lucrase ca inginer electrician în cadrul Corpului de Transmisiuni când FBI a aflat, pentru prima dată, că el era în secret comunist. Şapte ingineri care lucrau la radare şi la sistemele radio ale Corpului de Transmisiuni erau bănuiţi că ar face parte din reţeaua de spionaj atomic – şi patru dintre ei erau încă în libertate în ziua în care Rosenberg a fost executat.

Senatorul obţinuse un rezumat de trei pagini al unei scrisori trimise în 1951 de Hoover generalului Alexander R. Bolling, şeful serviciului de informaţii al armatei, şi care nominaliza 35 de angajaţi de la Fort Monmouth suspectaţi de acţiuni subversive. Un specialist în radare şi un inginer electronist au fost rapid concediaţi, deoarece îl cunoscuseră odată pe Julius Rosenberg. Alţi 33 au fost suspendaţi pe durata anchetei. Dar armata nu a găsit nici un spion printre ei.

Furia lui McCarthy a dat în clocot. Terenul era acum pregătit pentru audierile Armată–McCarthy, primul mare eveniment de ştiri transmis în direct de televiziune. Spectacolul a atins punctul culminant pe 4 mai 1954.

McCarthy a scos copia lui după scrisoarea lui Hoover despre cei 35 de suspecţi de activităţi subversive de la Fort Monmouth şi i-a întins-o spilcuitului secretar al Apărării. Hoover a fost oripilat de faptul că McCarthy a făcut paradă în public cu scrisoarea lui. Nu mulţi oameni ştiau că senatorul se bucurase de acces la dosarele secrete ale directorului FBI.

Hoover şi preşedintele Eisenhower au ajuns acum la concluzia că atacul lui McCarthy împotriva armatei şi a CIA submina de fapt cauza anticomunismului. Din dispoziţia lor, procurorul general Brownell a dat o decizie potrivit căreia deţinerea scrisorii lui Hoover de către McCarthy era un caz de folosire neautorizată de informaţii clasificate – o infracţiune federală. McCarthy a ripostat cu un apel adresat tuturor celor două milioane de angajaţi ai guvernului, să-i trimită toate secretele pe care le ştiau despre corupţie, comunism şi trădare. Ike s-a înfuriat şi a semnat un decret potrivit căruia nici un angajat din ramura executivă a guvernării nu avea să răspundă solicitării de a depune mărturie în faţa Congresului, despre nimic, nicicând – exemplul cel mai categoric de privilegiu executiv din istoria preşedinţiei americane.

McCarthy era tot mai tensionat. Dimineaţa bea whisky şi noaptea vodcă, apoi dormea două sau trei ore şi pleca la televiziunea naţională, unde tuna şi fulgera împotriva comuniştilor secreţi din guvernul american. Drama care se derula la TV era puternică. La fel era şi jocul umbrelor din spatele scenei.

Pe 2 iunie 1954, senatorul McCarthy şi-a reînnoit public angajamentul de a urmări CIA, făcând anunţul la televizor, la audierile Armată–McCarthy.

Preşedintele a ripostat. La Casa Albă, pe 8 iunie, Ike le-a spus celor din echipa lui, inclusiv purtătorului său de cuvânt, Jim Hagerty: „Măi băieţi, sunt convins de un lucru. Cu cât îl facem pe McCarthy să ameninţe mai dur că va investiga serviciile noastre secrete, cu atât mai mult sprijin vom avea din partea opiniei publice. Dacă există vreo modalitate de a-l păcăli să-şi reînnoiască ameninţările, aş fi foarte bucuros să facem asta şi apoi să-l lăsăm s-o încaseze.”[283]

Hoover le-a spus oamenilor lui să înceteze orice colaborare cu senatorul. Fără dosarele FBI după care să se orienteze, McCarthy a dat-o în bară. CIA a declanşat o operaţiune ca să-l deruteze. Unul dintre oamenii lui McCarthy a încercat să şantajeze un ofiţer CIA, spunându-i că, dacă nu avea să-i furnizeze în secret documente CIA clasificate, McCarthy avea să-l distrugă în public. Allen Dulles şi expertul lui în contraspionaj, Jim Angleton, l-au sfătuit pe respectivul ofiţer CIA să-l dezinformeze pe McCarthy despre comunismul din armata americană, sperând să-l inducă în eroare şi să-l deruteze în timp ce confruntarea lui cu armata se apropia de punctul culminant.

Pe 9 iunie 1954, McCarthy s-a prăbuşit. Subiectul zilei era inutila lui vânătoare de spioni la Fort Monmouth. Consilierul lui McCarthy, Roy Cohn, s-a confruntat la audieri cu avocatul armatei, Joe Welch. Welch l-a desfiinţat pur şi simplu. Cohn arăta ca un broscoi în ghearele unui vultur. McCarthy, epuizat şi mahmur, a sărit în apărarea lui Cohn. El avusese o înţelegere cu Welch: dacă armata nu întreba cum evitase Cohn serviciul militar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi în Coreea, o întrebare la care nu exista un răspuns satisfăcător, McCarthy nu avea să ridice problema lui Fred Fisher. Welch respectase partea lui din înţelegere, dar acum McCarthy o încălca pe a lui. Puţini dintre extrem de numeroşii telespectatori auziseră vreodată de Fred Fisher, un avocat din Partidul Republican ce lucra la firma lui Welch. Cu vocea încărcată de venin, McCarthy l-a menţionat acum ca fiind membru al Asociaţiei Naţionale a Avocaţilor, „scutul juridic al Partidului Comunist”. Fisher intrase în asociaţie pe când studia dreptul la Harvard şi a părăsit-o la puţin timp după absolvire.

McCarthy a întors apoi tunurile spre Welch.

„Nu cred că dumneata ai ajutat vreodată cu bună ştiinţă cauza comunistă”, a spus senatorul. „Dar cred că o ajuţi acum fără să vrei, când încerci să-ţi baţi joc de această audiere.” Welch a rămas şocat, dar nu fără cuvinte, iar dojana lui a avut ecou: „Haideţi să nu-l tocăm şi mai mult pe băiatul ăsta, domnule senator. La urma urmelor, chiar sunteţi lipsit de bun-simţ? Nu v-a mai rămas nici urmă de decenţă?”

Odată cu prăbuşirea lui Joe McCarthy, Hoover şi-a recăpătat rolul de conducător al cruciadei naţionale împotriva comunismului. Preşedintele Eisenhower se baza pe el mai mult ca niciodată ca să contureze şi să dea forţă ripostelor americane la ameninţările reprezentate de spionaj şi de subversiune.

Blamat şi de către Senat, McCarthy a luat-o la vale pe panta autodistrugerii. A băut atât de mult, încât alcoolul l-a ucis, trei ani mai târziu. Hoover s-a dus la înmormântarea lui. La fel a făcut şi tânărul democrat care fusese, în comitet, consilier juridic pe problemele minorităţilor, Robert F. Kennedy. Era momentul potrivit pentru o primă întâlnire a celor doi.

271 Ed Tamm, un consilier important al lui Hoover, care a devenit judecător federal, îşi amintea că în timpul administraţiei Eisenhower, „chiar înainte ca directorul să plece la birou, Nixon îl suna, în fiecare dimineaţă”, şi îl suna din nou „în fiecare noapte şi îi spunea ce o să se întâmple a doua zi şi cu cine o să se întâlnească”. Interviu cu Tamm, citat în Curt Gentry, J. Edgar Hoover: The Man and the Secrets (New York: W. W. Norton, 1991), p. 404.

272 „Activităţile de legătură ale FBI”, 26 ianuarie 1953, FBI/FOIA.

273 Interviu cu Walsh, Istorie orală a afacerilor străine (FAOH).

274 Interviu cu Grand, FAOH.

275 Procurorul general Herbert Brownell, „Lupta împotriva comunismului”, discurs la postul naţional de radio şi de televiziune, 9 aprilie 1954.

276 Scrisoarea anonimă către Hoover, datată 7 august 1943, a fost reprodusă în buletinul cu documente istorice din dosarele Venona, publicat de Agenţia de Securitate Naţională în 1995.

277 Însemnare a lui Hoover pe un memoriu de la Ladd, din 23 iunie 1947, FBI, citat de John F. Fox Jr., „What the Spiders Did: U.S. and Soviet Counterintelligence Before the Cold War”, Journal of Cold War Studies 11, nr. 3 (vara 2009), p. 222. Reconstituirea carierei lui Boris Morros am făcut-o pe baza documentelor Venona decodificate şi a lucrării lui John Earl Haynes, Harvey Klehr şi Alexander Vassilev din Spies: The Rise and Fall of the KGB in America, pp. 445–453. Agentul-cheie sovietic prins în capcană în cazul Mocase era un imigrant multă vreme ilegal, cunoscut sub numele de Jack Sobel, a cărui acoperire era o companie producătoare de pământufuri de bărbierit, cu birouri de import şi export în Paris. Printre agenţii lui Sobel în America se numărau Martha Dodd Stern, fiica unui ambasador american în Germania; soţul ei, Albert Stern, un agent de investiţii milionar din New York; Jane Foster Zlatovski, americană la a 11-a generaţie şi o veterană a Biroului de Servicii Strategice al lui Wild

Bill Donovan, şi soţul ei, George Zlatovski, ofiţer de informaţii al armatei din timpul şi de după al Doilea Război Mondial.

278 McCarthy către Hoover, 30 iulie 1952, FBI/FOIA.

279 Interviu cu Hoover, în San Diego Evening Tribune, 22 august 1953, citat în Gentry, J. Edgar Hoover: The Man and the Secrets, p. 431.

280 Transcriere a conversaţiei telefonice între Allen şi Foster Dulles, citată în David M. Barrett, The CIA and Congress: The Untold Story from Truman to Kennedy (Lawrence: University Press of Kansas, 2005), p. 184.

281 Papich către Hoover, 5 august 1953, Dosarele FBI, DDEL.

282 Rapoartele către Hoover şi citatele din discuţiile dintre FBI şi personalul lui McCarthy din vara şi toamna anului 1953 sunt consemnate în trei documente distincte: un raport de 12 pagini fără titlu, ataşat unei note trimise de Roach lui Belmont, 14 iulie 1953, FBI/FOIA; Belmont către Boardman, „Subcomisia permanentă de investigaţii a Senatului (Audierile armată – McCarthy)/Penetrarea comunistă la Agenţia Centrală de Informaţii," 28 iulie 1953, FBI/FOIA; şi o „Analiză a presupusei penetrări comuniste la Agenţia Centrală de Informaţii, implicând foşti şi actuali angajaţi", cu anexe, 28 iulie 1953, FBI/FOIA.

283 Jurnalele lui Haggerty, 8 iunie 1954, DDEL.

CAPITOLUL 23

JOC FĂRĂ REGULI

După 30 de ani în funcţia de director al FBI, antenele politice ale lui Hoover erau atât de fin reglate, încât vestea celor mai delicate decizii prezidenţiale ajungea aproape imediat pe biroul lui.

Pe 16 iulie 1954, preşedintele Eisenhower a convocat un general cu trei stele în rezervă, numit Jimmy Doolittle. Cu zece ani în urmă, Doolittle condusese primul bombardament american la Tokio. Acum, preşedintele voia ca Doolittle să-l ajute cu o examinare amănunţită a CIA. Ike voia ca raportul să fie gata până în octombrie.

Hoover a aflat în câteva zile de această investigaţie ultrasecretă. „Preşedintele a afirmat că dorea ca generalul Doolittle să facă un studiu amănunţit şi obiectiv al operaţiunilor CIA sub acoperire”[284], a aflat Hoover de la Pat Coyne, un veteran FBI care era cel mai de încredere specialist pe probleme de informaţii secrete în cadrul Consiliului Naţional de Securitate. Ike voia ca generalul „să dezgroape orice dovadă că CIA nu opera eficient şi să facă orice recomandare care ar fi îmbunătăţit organizaţia, din orice punct de vedere. El şi-a sintetizat poziţia declarând că voia ca Doolittle să studieze problema la fel de amănunţit şi de exhaustiv cum ar fi fost dacă preşedintele însuşi s-ar fi ocupat de asta”.

Hoover a aflat şi că Doolittle i-a spus preşedintelui: „Există un om în guvern al cărui ajutor ar fi extrem de valoros pentru administrarea corectă şi adecvată a operaţiunilor de informaţii. Doolittle a spus că persoana respectivă era J. Edgar Hoover."

Hoover avea îndoieli serioase că problemele CIA puteau fi remediate. El le-a scris asistenţilor lui pe probleme de securitate naţională: „Sunt cât se poate de pesimist cu privire la eficienţa oricăror măsuri corective care ar putea îmbunătăţi CIA. H."[285]

Hoover îşi arătase foarte clar dispreţul personal şi profesional faţă de şeful CIA, Allen Dulles. Abia dacă a catadicsit să se întâlnească de cinci-şase ori cu Dulles în cei opt ani ai preşedinţiei Eisenhower. Şi s-a asigurat că ajutoarele lui îi reflectau punctul de vedere.

„Cum naiba aş putea să lucrez cu Biroul?"[286] a strigat Dulles la omul lui de legătură cu FBI, într-un moment în care şi-a pierdut controlul. „Eu încerc şi voi îmi daţi întruna peste nas."

Investigaţia lui Doolittle îi oferea lui Hoover încă un prilej de a ridica pretenţii la supremaţia în serviciile secrete americane.

„Desfiinţaţi CIA cu totul"

Şeful diviziei de informaţii a FBI, Al Belmont, i-a îndoctrinat pe generalul Doolittle şi pe investigatorii lui vreme de trei ore, pe 25 august 1954.

„Doolittle vedea în Birou un model după care să se călăuzească”[287], a raportat cu satisfacţie Belmont. „Am pus un accent neobişnuit de puternic pe faptul că Biroul, pe lângă rolul lui de organ de aplicare a legii, este foarte prezent şi în domeniul informaţiilor secrete. Am arătat foarte clar că nu precupeţim nici un efort pentru a fi la curent cu toate activităţile Partidului Comunist. Îi ţinem constant sub observaţie pe diplomaţii sovietici şi pe cei din statele-satelit; şi în ceea ce priveşte Biroul, noi nu am putea niciodată să ne relaxăm.”

Dimpotrivă, le-a spus Belmont celor din grupul lui Doolittle, CIA era subminată de „risipă, ineficienţă şi muncă inutilă pe bani publici”.

Hoover i-a acordat lui Doolittle o audienţă pe 6 octombrie 1954. La CIA, nu ştie dreapta ce face stânga, i-a spus el generalului. Spionii Agenţiei ştiau prea puţin, sau deloc, despre ce se întâmpla în spatele Cortinei de Fier, iar analiştii ei ştiau şi mai puţin. Nu încape îndoială, a făcut Hoover o concesie, „că unele dintre slăbiciunile şi defectele Agenţiei sunt consecinţa noutăţii operaţiunilor ei”[288]. Dar Agenţia ducea lipsă de ofiţeri bine pregătiţi. Nu avea nici un serviciu de inspecţie internă; aceşti supervizori erau o parte esenţială a mecanismului prin care Hoover îşi sancţiona şi îşi promova agenţii FBI. Agenţia avea nevoie de o injecţie zdravănă din disciplina Biroului.

Pe 19 octombrie 1954, Doolittle i-a înmânat preşedintelui evaluarea sumbră a spionajului american. „Ne confruntăm

cu un inamic implacabil, al cărui obiectiv recunoscut este dominaţia mondială”[289], începea raportul.

„Într-un astfel de joc, nu există reguli”, se spunea în continuare. „În consecinţă, normele acceptabile de comportament uman nu se aplică. Dacă Statele Unite vor să supravieţuiască, trebuie reconsiderate conceptele tradiţionale americane de «fairplay». Trebuie să ne formăm servicii eficiente de spionaj şi contraspionaj şi trebuie să învăţăm să subminăm, să sabotăm şi să ne distrugem inamicii prin metode mai inteligente, mai sofisticate şi mai eficace decât cele folosite împotriva noastră.”

Critica lui Hoover a influenţat concluzia confidenţială a lui Doolittle: „Soluţia ideală ar fi să desfiinţăm cu totul CIA şi să o luăm iarăşi de la zero.”[290]

Preşedintele Eisenhower nu s-a putut decide să facă asta. În schimb, s-a bazat şi mai mult pe rapoartele lui Hoover privitoare la ameninţarea sovietică.

Hoover a accentuat teama preşedintelui de un atac devastator împotriva Statelor Unite. El a influenţat puternic o alertă a Consiliului Naţional de Securitate adresată preşedintelui, referitoare la potenţiale acţiuni sovietice care ar putea declanşa al Treilea Război Mondial[291]. Raportul lui din 28 februarie 1955 avertiza cu privire la spioni şi sabotori care ar asasina conducători civili şi militari ai Americii; la introducerea clandestină în Statele Unite a componentelor unor bombe nucleare şi a unor „agenţi de război biologic, chimic sau radiologic”; detonarea unor „arme de distrugere în masă” la bazele militare americane; folosirea comuniştilor americani în ilegalitate pentru ghidarea atacurilor cu bombe împotriva unor ţinte guvernamentale; şi organizarea „unor insurecţii

armate în SUA de către membrii Partidului Comunist sau de către alte persoane la ordinul sovieticilor”, indivizi echipaţi din depozite ascunse de „arme, muniţii, explozibili şi echipamente militare de comunicaţie”.

Hoover a continuat informând Casa Albă că FBI îşi intensifica activitatea de informaţii pe fiecare front al Războiului Rece, sporind supravegherea diplomaţilor sovietici şi a personalului ambasadei, în căutare de spioni şi agenţi secreţi. „Planurile pentru plasarea în detenţie a personalului diplomatic inamic au fost puse la punct”[292], l-a asigurat Hoover pe preşedinte. Biroul avea acum trecute în Indexul de Securitate 26 500 de persoane „ce prezintă pericol real sau potenţial”, care puteau fi toate arestate şi închise la ordinul preşedintelui. Printre acestea figurau şi prizonieri de război americani reveniţi din Coreea de Nord, dintre care unora, bănuia FBI, comuniştii chinezi le spălaseră creierul, ca să servească drept agenţi în ilegalitate, să se strecoare în armata americană şi să-şi trădeze ţara, în eventualitatea unui nou război.

Hoover a transmis Casei Albe şi Pentagonului că „obiectivul cel mai important al FBI”[293] era „pregătirea unor agenţi dubli competenţi”, care să penetreze conducerea sovietică la cel mai înalt nivel şi să afle informaţii despre ce vrea şi ce poate să facă Kremlinul. El lucra deja la un plan pentru îndeplinirea acestui obiectiv, până atunci de neatins.

284 Roach către Belmont, „Studiul lui Doolittle privitor la operaţiunile sub acoperire/Agenţia Centrală de Informaţii”, 18 august 1954, FBI/FOIA.

285 Însemnare a lui Hoover, Keay către Belmont, „Agenţia Centrală de Informaţii”, 18 august 1954, FBI/FOIA. Atitudinea lui Hoover a devenit pozitivă când a văzut un raport detaliat al FBI despre discuţia avută de Dolittle cu Jim Angleton de la CIA, care era pe punctul de a prelua conducerea operaţiunilor de contrainformaţii ale Agenţiei. Activitatea lui Angleton acoperea politica internă; la fel ca Hoover, el vedea în americanii de stânga nişte marionete ale Moscovei. Conducea de asemenea o secţiune numită Proiecte Speciale, care încerca să salveze rămăşiţele operaţiunilor sub acoperire eşuate. Raportul a venit chiar prin intermediul lui Angleton, cel mai bun spion al lui Hoover în interiorul CIA. Hoover n-ar fi putut avea o sursă mai utilă, decât poate dacă-i intercepta telefoanele lui Allen Dulles.

La prima vedere, Hoover şi Angleton nu păreau să aibă prea multe în comun, cu excepţia anticomunismului. Hoover era unul dintre cei mai cunoscuţi oameni din America, durul om al legii care arăta ca un buldog bine hrănit. Angleton era unul dintre oamenii din umbră de la Washington, un fumător tuberculos înrăit, care arăta ca o stafie. Dar gândeau la fel. Amândoi sesizau imediat complexităţile operaţiunilor de contrainformaţii, prin care un serviciu secret încearcă să-l penetreze pe altul fără să fie depistat. Se pricepeau la intrigile politice de la Washington, unde înjunghierea pe la spate este o formă de artă, şi alianţele încheiate la prânz sunt trădate la miezul nopţii.

Pe 19 august 1954, „Angleton a informat că «s-a deschis» faţă de grupul lui Doolittle, spunându-i exact ce simţea despre agenţia lui”. Operaţiunile sub acoperire ale CIA erau compromise de „confuzie, duplicare, risipă de oameni şi de bani”, a spus Angleton. Mulţi „eşuaseră lamentabil”.

Angleton a continuat cu aprecierea că „activitatea de contraspionaj a CIA era dezgustător de slabă”. Oamenii cu care era obligat să lucreze includeau „personal lipsit de experienţă... în care mulţi erau atraşi la Agenţie doar de senzaţiile tari”.

Angleton a spus că CIA era „incapabilă să facă o treabă eficientă, dacă ar fi fost ca operaţiunile de război politic şi psihologic să se deruleze în comun cu diviziile responsabile pentru activităţile de spionaj şi contraspionaj”. Să dai lovituri de stat, să faci propagandă, să fraudezi alegeri şi să mituieşti politicieni nu însemna muncă de informaţii. Adevărata muncă era strângerea de informaţii prin spionaj – furtul de secrete. Hoover era întru totul de acord.

Doolittle a întrebat cum se înţelegeau FBI şi CIA. Angleton a răspuns că, „în ceea ce-l privea pe el, relaţiile erau excelente”. La nivelul lui poate că erau. Dar la vârf se dovedeau groaznice.

286 Keay către Belmont, încorporând şi nota Papich. „Relaţiile cu Agenţia Centrală de Informaţii: Interviu cu Allen Dulles”, 22 mai 1954,” FBI/FOIA.

287 Belmont către Boardman, „Studiul lui Doolittle privitor la operaţiunile sub acoperire/Agenţia Centrală de Informaţii”, 30 august 1954, FBI/FOIA.

288 Hoover către Tolson, 19 noiembrie 1954, FBI/FOIA.

289 Doolittle, „Raport privitor la operaţiunile sub acoperire al Agenţiei Centrale de Informaţii,” 30 septembrie 1954, declasificat pe 20 august 2001, CIA.

290 Hoover către Tolson, 19 noiembrie 1954, FBI/FOIA.

291 Belmont era un membru-cheie în conducerea subcomitetului de planificare al NSC; raportul, „Studiu privind posibilele acţiuni ostile ale sovieticilor” a fost adoptat de preşedinte şi de NSC pe 31 martie 1955.

292 Raportul Hoover, „Programul de securitate internă”, NSC 5509, partea a VIII-a, 8 aprilie 1955.

293 Raportul lui Hoover către generalul Mark Clark, 25 ianuarie 1955, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 24

UMBRA ALUNGITĂ

În dimineaţa de 8 martie 1956, Hoover s-a adresat preşedintelui şi Consiliului Naţional de Securitate, la Casa Albă. El a afirmat că folosea „toate mijloacele disponibile” – ascultarea telefoanelor, deschiderea scrisorilor, instalarea de microfoane, intrarea prin efracţie în birourile şi seifurile presupuşilor spioni şi sabotori comunişti de pe întreg cuprinsul Statelor Unite – ca să prevină un atac sovietic surpriză împotriva Statelor Unite.

Informarea lui, intitulată „Ameninţarea actuală a spionajului şi subversiunii comuniste”, ridica spectrul nou al unei bombe murdare, detonate de spionii sovietici. Hoover a avertizat că, folosind Cobalt-60, un izotop radioactiv dezvoltat pentru lupta împotriva cancerului, sovieticii ar putea livra o cantitate letală în valiza unui curier diplomatic.[294] Dacă ar fi detonată în Manhattan, o astfel de bombă ar ucide sute de mii de oameni şi ar face oraşul New York de nelocuit cu anii. Ar fi o armă apocaliptică.

Ameninţarea unui atac nuclear îl bântuia pe Eisenhower în fiecare zi. El l-a întrebat pe Hoover ce făcea FBI ca să vegheze împotriva pericolului.

„Uneori este nevoie să intrăm pe ascuns acolo unde am fotografiat ocazional documente secrete ale comuniştilor,”[295] i-a spus Hoover preşedintelui. Toţi cei din cameră au înţeles că „pe ascuns” însemna împotriva legii.

Hoover a explicat că rapoartele FBI bazate pe informaţii secrete culese ilegal aveau să fie „periate”, pentru păstrarea secretului operaţiunii, dar şi pentru a-i proteja pe preşedinte şi pe procurorul general. Din rapoarte urma să fie şterse orice referire la spargeri şi la microfoane; informaţiile secrete aveau să fie atribuite unor „surse confidenţiale”.

Preşedintele l-a lăudat pe Hoover. Procesul verbal al întâlnirii nu mai consemnează apoi alte întrebări privitoare la metodele folosite de FBI.

Hoover s-a întors la biroul lui convins că îşi reînnoise permisul de vânătoare ce-i fusese acordat de preşedintele Roosevelt. Era sigur că acesta avea să mai fie valabil cel

puţin patru ani; realegerea lui Ike era asigurată – dacă avea să mai fie în viaţă; suferise un atac de cord grav, cu şase luni înainte – iar dacă Nixon devenea preşedinte, avea să-l sprijine pe Hoover până la capăt. Procurorul general Brownell avea să-i fie şi el loial, cel puţin atâta vreme cât Hoover nu-i spunea exact ce anume făcea în numele securităţii naţionale.

Aceşti oameni au înţeles tacit codul tăcerii pe care îl cerea Hoover. Eisenhower condusese invazia din Ziua Z, cea mai mare operaţiune secretă din al Doilea Război Mondial. Nixon făcuse cunoştinţă cu rapoartele preliminare ale FBI încă din primele lui zile la Washington. Brownell ştia mai multe despre spionaj decât oricare dintre predecesorii lui; el condusese comitetul care a creat gigantul de supraveghere electronică, decodare şi codare reprezentat de Agenţia Naţională de Securitate, în 1952.

La solicitarea lui Hoover, Brownell a cerut preşedinţilor de comisii din Congres legi noi, care să permită interceptarea telefoanelor fără mandat. Aceştia au răspuns negativ, în mod repetat. Hoover a cerut autorizarea legală a supravegherii de la distanţă – cu microfoane, sau „mijloace tehnice”[296], în argoul Biroului – dar legislatorii au respins şi această cerere. Directorul avea să fie nevoit să depindă de invocarea autorităţilor ce-i fuseseră acordate explicit de preşedintele Roosevelt şi tacit de preşedintele Eisenhower. Era de ajuns pentru procurorul general, care pur şi simplu nu voia să ştie amănuntele.

Operaţiunile de spionaj ale lui Hoover erau deja la limita legii şi chiar dincolo de ea. Fiecare dintre ele era un potenţial dezastru, dacă ceva mergea prost. Hoover considera că răsplata merită riscurile. Războiul Rece nu putea fi câştigat doar supraveghindu-ţi în secret inamicul.

„Toţi am făcut-o, pentru că era vorba de FBI”

Bugetul FBI se dublase de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. Divizia de Informaţii era de-acum cea mai puternică forţă din cadrul Biroului, care dispunea de cei mai mulţi bani, de cel mai numeros personal şi de cea mai multă atenţie din partea directorului. Divizia a întreprins nenumărate spargeri şi plantări de microfoane în anii Eisenhower; rutina distrugerii dosarelor FBI a garantat că nu avea să existe un bilanţ corect al acestora.

„Supravegherea nu era o soluţie”[297], a spus Jack Danahy de la FBI, care şi-a făcut cu prisosinţă treaba, rememorând zilele reţelelor de spionaj atomic. „Am fost nevoiţi să ne schimbăm tactica... A trebuit să depunem toate eforturile ca să găsim informatori în timp real, să folosim atât microfoane, cât şi tehnică de interceptare telefonică, şi să devenim mai experimentaţi în procedurile noastre obişnuite.”

James R. Healy de la FBI, care a lucrat la San Francisco şi în nordul Californiei, îşi aminteşte: „Aveam un grup cam ca în filmul Duzina de ticăloşi, un grup foarte talentat de agenţi care a reuşit să penetreze adânc structura clandestină a Partidului Comunist.”[298] Echipa lui era „foarte aproape pe urmele COMFUGS, fugarii comunişti”, care se ascundeau de acuzaţiile de subversiune aduse la nivel de stat şi federal. Healy şi oamenii lui au încălcat codul vestimentar de la FBI, ca şi multe alte reguli, atunci când acţionau sub acoperire.

„Hainele pe care le purtam se potriveau cu peisajul”, a spus el. „Eram îmbrăcaţi cu haine vechi. Unii dintre băieţi şi-au lăsat părul să crească un pic. Nici nu ne mai bărbiream tot timpul. Ne integram în cartierele prin care îi urmăream pe aceşti oameni... Ştiam cu ce se ocupă înainte uneori să ştie ei înşişi cu ce se ocupă. Plasarea informatorilor şi tehnicile aferente ne-au oferit o imagine din interior a întregului aparat clandestin al Partidului Comunist.”

„Tehnicile aferente” includeau intrări prin efracţie, cu dublul scop de a fura documente şi de a planta microfoane ascunse. La sediul din New York al FBI, „foloseam toate mijloacele necesare, ceea ce la vremea respectivă însemna recurgerea pe scară largă la acţiuni ilegale, la intrări prin efracţie şi deschiderea scrisorilor”[299], îşi amintea Graham J. Desvernine, care în 1956 a început să lucreze cu o unitate specială numită Brigada Clandestină. „Intram cu regularitate în sediile Partidului Comunist şi în seiful lor principal”, a spus Desvernine. „Mergeam acolo şi cercetam locul. Aveam chei la absolut orice încuietoare. Eu eram cel care forţa încuietorile. Ştii, era amuzantă într-un fel, toată treaba asta.”

O singură operaţiune a FBI era mai delicată decât Brigada Clandestină: o echipă specială de spionaj, creată în 1954, care a organizat „un program de strângere de informaţii secrete, cunoscut mai târziu ca Programul C”[300], a spus Edward S. Miller, care şi-a făcut ucenicia în echipa ce lucra la acest program în San Francisco şi care a devenit până la urmă numărul trei în ierarhia FBI. Acest efort internaţional includea tentative de intrare prin efracţie în ambasadele şi consulatele sovietice şi ale ţărilor din blocul sovietic la New York, Washington, San Francisco şi în alte oraşe. Unul dintre obiective era sprijinirea Agenţiei Naţionale de Securitate în eforturile sale de a fura codurile şi cifrurile inamicilor Americii.

Oamenii lui Hoover întreprindeau acţiuni clandestine în toată ţara, nu doar în cuiburile comuniste de pe Coasta de Est şi de pe cea de Vest. În 1955, John F. McCormack, un tânăr agent de la sediul din Cleveland al FBI, a mers în prima lui misiune clandestină. Ţinta era locuinţa unui presupus comunist, un muncitor la oţelărie cu un doctorat la Universitatea din New York. „Am forţat încuietoarea şi am intrat în casă... am fotografiat tot ce era înăuntru”[301], îşi amintea McCormack. „Mai târziu am stabilit că omul avea legături cu o ţară străină. Am presupus că, în principiu, se afla acolo ca să întreprindă ceva la oţelărie, în stare de urgenţă naţională”. McCormack îşi dădea foarte bine seama că „puteai fi concediat sau chiar arestat”, dacă o intrare prin efracţie se termina prost. „Nu puteai să-ţi iei legitimaţia sau vreun alt mijloc de identificare”, într-o operaţiune clandestină, a spus el. „Ştiam că, dacă se întâmpla ceva, probabil că urma să fim pe cont propriu. Cred că toţi agenţii care au fost implicaţi au făcut-o dintr-un sentiment de împlinire. Şi-au asumat riscul. Era un risc la fel de real ca acela de a fi împuşcat în timp ce arestezi un fugar. Dar am făcut-o cu toţii, pentru că era vorba despre Birou.”

La Cleveland, al optulea oraş ca mărime din Statele Unite la jumătatea anilor 1950, FBI a găsit şase comunişti de frunte, pe care i-a arestat şi i-a trimis în judecată în baza Legii Smith, care scosese practic în afara legii apartenenţa la Partidul Comunist. Toţi şase au fost găsiţi vinovaţi.

Dar fiecare dintre aceste condamnări a fost anulată. Tribunalele începeau să pună sub semnul întrebării bazele legale ale investigaţiilor privind securitatea naţională, derulate de FBI.

Curtea Supremă, într-o serie de decizii începând din 1955 şi 1956, a declarat nule zeci de condamnări în baza Legii

Smith, a sancţionat folosirea de către FBI a martorilor şi a informatorilor plătiţi împotriva Partidului Comunist şi a sprijinit dreptul avocaţilor apărării de a vedea dovezile strânse prin supraveghere FBI. Fiecare decizie a fost o lovitură pentru Hoover.

Curtea a respins cazurile construite pe zvonuri şi sperjur comis de martorii de profesie ai Biroului, racolaţi din rândurile foştilor comunişti. Cel mai rău dintre aceştia era Harvey Matusow, care nu terminase nici liceul, un veteran al armatei, intrat în Partidul Comunist în 1947. El şi-a oferit serviciile ca informator FBI în 1950 şi a depus mărturie în instanţă şi în faţa Congresului că Partidul Comunist se infiltrase în toate straturile societăţii americane, de la Departamentul de Stat până la organizaţiile de cercetaşi. Matusow a retractat tot într-o carte publicată în 1955, False Witness (Martor mincinos), iar în 1956 a început să ispăşească o condamnare la 44 de luni într-un penitenciar federal, pentru sperjur.

De asemenea, Curtea era îngrijorată de folosirea în continuare a interceptărilor telefonice şi a microfoanelor. Printr-o decizie cinci contra patru, a menţinut o condamnare pronunţată de o instanţă de stat federal pe baza dovezilor obţinute cu ajutorul microfoanelor ascunse, plantate de poliţie în cursul unor intrări fără mandat. Dar cinci judecători s-au declarat totodată indignaţi de faptul că microfonul fusese ascuns într-un dormitor. Decizia l-a îngrijorat pe procurorul general Brownell, care l-a avertizat pe Hoover, între patru ochi, să aibă grijă unde pune microfoanele.

O decizie a Curţii Supreme l-a înfuriat în mod deosebit pe Hoover. Aceasta permitea membrilor Partidului Comunist să invoce al Cincilea Amendament pentru a refuza să-şi nominalizeze tovarăşii. Opinia majorităţii a fost scrisă de

cel mai vechi duşman al lui Hoover încă în viaţă, judecătorul Felix Frankfurter.

Judecătorii au ajuns în cele din urmă la concluzia că guvernul folosea exagerat Legea Smith, urmărind vorbe şi nu fapte – libertatea de expresie, şi nu loviturile de forţă împotriva sistemului politic. Decizia făcea această lege aproape inutilă pentru trimiterea în judecată a comuniştilor americani. Lua astfel sfârşit un deceniu de atacuri legale împotriva Partidului Comunist. Legea nu mai era o armă eficientă în războiul împotriva comunismului.

Aceste răsturnări de situaţie l-au înfuriat pe Hoover. Iar din această furie au luat naştere cele mai îndrăzneţe atacuri pe care Hoover le-a lansat vreodată împotriva inamicilor săi, cele mai ambiţioase şi mai distructive operaţiuni din istoria FBI.

„O să ne aducă ceea ce dorim?”

Pe 18 mai 1956, noul plan de atac începea să capete formă, conceput de şeful Diviziei de Spionaj a FBI, Al Belmont, şi de ajutorul de încredere al acestuia, William C. Sullivan.

Ei au numit planul COINTELPRO, prescurtarea de la program de contraspionaj (counterintelligence program). Conform definiţiei oficiale, contraspionajul înseamnă să-i împiedici pe spioni să-ţi fure secretele. COINTELPRO era

mai mult de atât. Hoover şi oamenii lui urmăreau să-i submineze pe cei care subminau America. Stratagemele lor au fost şlefuite la sugestiile agenţilor din teren, întărite de Sullivan şi în cele din urmă aprobate de Hoover.

Primele operaţiuni au început pe 28 august 1956. Înarmat cu informaţiile secrete strânse prin spargeri, plantări de microfoane şi interceptări, COINTELPRO a început să atace sute, apoi mii de presupuşi comunişti şi socialişti cu scrisori insultătoare, cu controale ale Fiscului şi cu documente falsificate, menite să semene şi să facă să încolţească germenii neîncrederii în sânul facţiunilor de stânga.

Ideea era să inspire ură, teamă, îndoială şi autodistrugere în rândurile stângii Americane. FBI a folosit tehnici comuniste de propagandă şi subversiune. Scopul era acela de a distruge vieţile publice şi reputaţiile private ale membrilor Partidului Comunist şi ale tuturor celor care aveau legătură cu ei.

În timp aveau să fie 12 campanii majore COINTELPRO, îndreptate spre ţinte din tot spectrul politic, şi un total de 2 340 de operaţiuni separate. Cele mai multe operaţiuni, în cazurile în care hârtiile nu au fost arse sau tocate, au aprobarea personală a lui Hoover, scrisă cu cerneală albastră.

„OK. H.”

„De acord. H.”

„Da, şi imediat. H.”

Mintea cea mai ascuţită din spatele apariţiei şi dezvoltării COINTELPRO a fost cea a lui Bill Sullivan, proaspăt numit responsabil cu cercetarea şi analiza în cadrul Diviziei de Spionaj. Născut în 1912 la o fermă aflată la 50 km vest de Boston, Massachussetts, Sullivan îşi amintea încă spectacolul crucilor arzând pe câmpurile din apropierea oraşului lui natal, aprinse de Ku Klux Klan, societatea secretă rasistă, apărută după Războiul Civil şi care a renăscut cu forţă după Primul Război Mondial. Sullivan a predat la şcoală, a lucrat la Fisc şi apoi a intrat în FBI, cu patru luni înainte de Pearl Harbour.

Sullivan păstrează încă extrem de vie amintirea pregătirii şi îndoctrinării lui la FBI – în special „propaganda extraordinară pe care ne-o serveau instructorii: «Aceasta este cea mai măreaţă organizaţie creată vreodată de o minte umană.» Şi îl citau într-una pe Emerson: «O instituţie este umbra alungită a unui om.» Ne spuneau vorbele astea aproape în fiecare zi. Ni le-au săpat în minte.”[302]

Determinarea şi ambiţia lui l-au făcut să urce rapid în ierarhia Diviziei de Spionaj. În pofida aspectului fizic – arăta ca un detectiv plin de el şi cu o privire şmecheră, scos parcă dintr-un film de mâna a doua – Sullivan avea să devină omul de încredere al lui Hoover în probleme de securitate naţională, şef al spionajului FBI şi comandant al COINTELPRO. În acea lume ultrasecretă şi strict compartimentată, un FBI în interiorul FBI, Sullivan servea drept executant al celor mai clandestine şi mai ascunse cereri ale lui Hoover.

„Era un cameleon strălucit”[303], a spus Sullivan despre Hoover. „A fost unul dintre cei mai mari trişori pe care i-a produs vreodată ţara asta, şi este nevoie de un anume tip

de inteligenţă pentru asta, de o anume şiretenie şi perspicacitate.”

Adjunctul de încredere al lui Hoover, Cartha „Deke” DeLoach, i-a zugrăvit un portret similar lui Sullivan: „Impetuos, strălucitor, plin de el, aducea puţin cu un cocoş. Sullivan avea mai multă ambiţie decât îi face bine unui om, combinată cu o uşoară lipsă de principii. Ani de zile, COINTELPRO a fost domeniul lui special. L-a condus cu iscusinţă şi cu îndrăzneală în cea mai mare parte a timpului, dar ocazional şi cu nesăbuinţă.”[304] Unii responsabili din FBI considerau că Partidul Comunist era atât de demoralizat, încât „nu mai merita să-ţi faci griji din cauza lui”, reflecta DeLoach. „Dar era tot mai mult cazul să-ţi faci griji din cauza lui Sullivan, arhitectul COINTELPRO.”

Talentul surprinzător al lui Sullivan pentru intrigile de palat şi şiretenia lui politică au fost principalele forţe care au conturat Biroul, securitatea naţională a Statelor Unite şi preşedinţia americană, pentru două decenii. A fost la un pas să devină succesorul lui Hoover după moartea acestuia – şi l-a împiedicat doar un telefon dat în ultima clipă de Nixon, la a cărui cădere Sullivan avea să dea apoi o mână de ajutor. La sfârşitul epocii lui, Sullivan a vorbit într-o şedinţă cu uşile închise a Senatului despre gândirea care a propulsat FBI şi COINTELPRO.

Sullivan era în stare să depună mărturie falsă, dar de data aceasta vorbele lui spun adevărul.

„Este o afacere grea, dură, murdară şi periculoasă. Da, era periculoasă, câteodată. Nu existau reticenţe”[305], a spus Sullivan. Iar legea nu era o preocupare. „N-am auzit niciodată pe cineva, şi aici mă includ şi pe mine, să ridice problema: «Acţiunea asta, asupra căreia am căzut de

acord, este în limitele legii? Este legală? Este etică sau morală?» Nu ne gândeam niciodată la asta, pentru că eram prin natura noastră pragmatici. Singurul lucru care ne interesa era: «Acţiunea asta o să funcţioneze? O să ne aducă ceea ce dorim?»”

Sullivan a spus că el şi cohortele lui de la FBI nu au putut „să se elibereze de acea psihologie cu care am fost saturaţi în tinereţe”. Erau soldaţi în Războiul Rece. „Nu ne-am eliberat niciodată de acea psihologie cu care am fost îndoctrinaţi imediat după Pearl Harbour, vedeţi... Era ca în cazul unui soldat pe câmpul de luptă. Când împuşcă un inamic, el nu se întreabă dacă a fost legal, dacă a fost etic. A făcut ceea ce se aştepta de la el, ca soldat. Şi noi am făcut ceea ce se aştepta de la noi.”

„Lucrurile pe care le ura, le-a urât toată viaţa”

FBI spionase fiecare personaj politic de culoare important din America, după Primul Război Mondial. Amploarea acestei supravegheri a liderilor de culoare este impresionantă, ţinând cont de numărul limitat al agenţilor, de povara responsabilităţilor acestora şi de numărul de ore existent într-o zi. Întreaga lui carieră, Hoover a fost convins că în spatele mişcării pentru drepturi civile din Statele Unite s-a aflat, încă de la început, comunismul.

Hoover i-a acordat o atenţie specială lui William Edward Burghardt Du Bois. Născut în 1868, venerabilul Du Bois devenise în 1910 conducătorul Asociaţiei Naţionale pentru

Progresul Populaţiei de Culoare. NAACP, cel mai respectabil grup pentru drepturi civile din America, a făcut obiectul unui interes intens din partea FBI după cel de-al Doilea Război Mondial.

Investigaţiile secrete ale FBI privitoare la influenţa comunistă asupra NAACP au început în primăvara anului 1941 şi au durat 25 de ani. Biroul din Washington al FBI a deschis cazul după ce marina i-a cerut să verifice „15 credincioşi de culoare practicanţi", care protestau împotriva comportamentului rasist violent (forţele armate americane au rămas segregate pe toată durata celui de-al Doilea Război Mondial). FBI a angajat un informator şi a căutat „legăturile NAACP cu Partidul Comunist"[306]. Cu patru luni înainte de Pearl Harbour, sediul central al FBI le-a ordonat agenţilor din Oklahoma City să investigheze „dominaţia Partidului Comunist" la NAACP. Agenţii au raportat „o puternică mişcare din partea comuniştilor pentru a încerca să domine acest grup... În consecinţă, activităţile NAACP vor fi observate şi cercetate îndeaproape, pe viitor".

Şi au fost. Hoover a extins investigaţia în toată ţara. Informatorii FBI s-au infiltrat în conferinţele pentru drepturi civile din cel puţin zece state şi au înaintat rapoarte despre sute de membri NAACP, printre care şi avocatul grupului, viitorul judecător la Curtea Supremă Thurgood Marshall.

Pe 2 octombrie 1956, Hoover a intensificat vechile măsuri de supraveghere FBI a activiştilor pentru drepturi civile ale populaţiei de culoare. El a trimis în teren o notă COINTELPRO, prin care avertiza că Partidul Comunist încerca să infiltreze mişcarea. „Situaţia negrilor este de o importanţă capitală pentru comunişti"[307], a scris directorul.

Hoover i-a spus preşedintelui Eisenhower că eforturile comuniştilor se concentrau în Alabama, Georgia şi Mississippi; ei intenţionau să introducă problema drepturilor civile în fiecare temă politică din America; aveau să ceară intervenţia federală pentru a impune legea locului; încercau totodată să ceară punerea sub acuzare a senatorului James Eastland din Mississippi, preşedintele democrat al Comisiei Juridice, proprietar de plantaţie şi segregaţionist înfocat.

Hoover a început să-i urmărească îndeaproape pe noii conducători ai mişcării pentru drepturi civile. În 1957, COINTELPRO a început să funcţioneze ca o armă în lupta îndelungată dintre negrii americani şi guvernul lor.

Cu trei ani înainte, în Brown vs. Ministerul Educaţiei, Curtea Supremă provocase o fisură în faţada stilului american de viaţă, ordonând integrarea şcolilor publice. Hoover l-a avertizat pe Eisenhower că şi comuniştii din ţară, şi cei din străinătate vedeau decizia Brown ca pe o victorie şi că intenţionau „să exploateze desegregarea în orice fel posibil”[308].

Decizia Curţii Supreme a aruncat benzină peste focul mocnit al Ku Klux Klanului. La câteva zile după decizie, Klanul a reînceput să dea foc.

„Klanul a fost mort până la decizia Brown„[309], a spus John F. McCormack de la FBI, care în 1957 a trecut de la vânătoarea de comunişti în Cleveland la o serie de misiuni în Sud. „Ei trăiau acolo, în lumea lor mică, şi nu era nici o problemă. Negrii aveau zonele lor, cu şcolile lor.” Acum Curtea Supremă le spunea albilor sudişti că trebuiau să înceapă integrarea. Aşa cum a văzut McCormack lucrurile, albii din clasa de mijloc se temeau că „negrii aveau să vină acum în cartierele lor. Negrii aveau să meargă la şcoală cu

copiii lor, aveau să se însoare cu fiicele lor, aveau să le ia slujbele. Asta era într-adevăr o forţă motivaţională... Iar Klanul a crescut."

Ku Klux Klan a început să dinamiteze bisericile negrilor, să dea foc la sinagogi, să împuşte oameni în spate cu arme de vânătoare şi să se infiltreze în poliţiile statale şi locale. A devenit cel mai violent grup terorist american din secolul XX. Pe măsură ce Klanul revenea la viaţă, şerifii din vechiul Sud se angajau să se opună noilor legi. Senatorul James Eastland din Mississippi a vorbit în numele lor când a declarat că americanii anglo-saxoni considerau rezistenţa la integrare drept ascultarea poruncii lui Dumnezeu.

În pofida violenţelor, Hoover a adoptat o atitudine neintervenţionistă faţă de KKK. El nu voia să pună FBI să investigheze sau să infiltreze Klanul decât dacă preşedintele o ordona. „Am primit de la centru instrucţiuni să nu dezvoltăm informatori la nivel înalt în Klan, deoarece ar putea să pară că ghidăm şi conducem operaţiunile Klanului"[310], a spus Fletcher D. Thompson de la FBI, cu baza în Georgia. Aceasta nu era decât o justificare raţională a rasismului.

Hoover era născut în Washingtonul secolului al XIX-lea, un oraş sudist care a rămas segregat cea mai mare parte a secolului XX. În lumea lui, negrii îşi ştiau locul: erau servitori, valeţi şi lustragii. El se temea de ridicarea unui „mesia" negru[311], ca să citǎm un ordin de misiune COINTELPRO. Hoover prezida asupra unei Americi anglo-saxone, pe care intenţiona să o prezerve şi să o apere.

„A fost foarte consecvent de-a lungul anilor. Lucrurile pe care le ura, le-a urât toată viaţa"[312], a spus Bill Sullivan.

„Ura liberalismul, îi ura pe negri, îi ura pe evrei – lista lucrurilor pe care le ura era destul de lungă.”

Mai exact, Hoover nu ura atât persoanele, cât ideologiile şi grupurile de presiune; mai presus de orice, ura ameninţările la adresa stabilităţii sistemului politic american şi oricine se întâmpla să personifice o astfel de ameninţare devenea duşmanul lui pe viaţă.

Antipatia lui Hoover faţă de ideea de egalitate rasială poate explica în parte, dar nu integral, ostilitatea lui faţă de mişcarea pentru drepturi civile.

Temerea lui privind legătura dintre comunism şi drepturile civile s-a intensificat la începutul anului 1957. Pentru FBI, nou-organizata Conferinţă a Liderilor Creştini din Sud şi până atunci obscurul ei director în vârstă de 27 de ani, Martin Luther King Jr., reprezentau o astfel de ameninţare.

Hoover s-a concentrat mai întâi pe Bayard Rustin, principalul strateg al nesupunerii civile şi al rezistenţei nonviolente – boicoturi, pichetări şi marşuri de protest – de la Conferinţa Liderilor Creştini din Sud. Biroul avea deja un dosar consistent despre Rustin, un om predestinat parcă să-l întărâte pe Hoover – socialist, pacifist şi homosexual declarat, cu un cazier în care figurau condamnări pentru sustragere la recrutare şi sodomie. El a făcut subiectul unei investigaţii FBI pentru următorii 20 de ani.

La fel s-a întâmplat cu un alb din New York, un bărbat cu ochelari groşi, om de afaceri şi consilier juridic, pe care Rustin i l-a prezentat lui King la sfârşitul anului 1956. Numele lui era Stanley David Levison şi a ajutat la

întocmirea documentelor de înfiinţare a Conferinţei Liderilor Creştini din Sud. El a devenit confidentul cel mai apropiat al lui King – căruia îi scria discursuri, îi redacta manuscrise şi îi pregătea declaraţiile pentru Fisc. Levison şi i-a servit drept placă de rezonanţă în timp ce King îşi pregătea primul lui discurs major adresat Americii albe, rostit de pe treptele Memorialului Lincoln, pe 17 mai 1957.

La vremea aceea, Levison figura deja în dosarele FBI de cinci ani. Biroul îl bănuia că era un finanţator-cheie pentru aripa clandestină a Partidului Comunist, începând din 1952. Chiar dacă dovezile erau circumstanţiale, Hoover era convins de asta.

Dar cu numai şapte săptămâni înainte de discursul de la Memorialul Lincoln, FBI l-a scos pe Levison de pe lista lui cu americani comunişti de frunte. Decizia s-a bazat pe rapoarte primite de la cei mai buni informatori din interiorul partidului. La şase săptămâni după discurs, pe 25 iunie 1957, FBI consemna că Levison era „un membru al Partidului Comunist fără vreo funcţie oficială, care îşi desfăşoară activitatea în partid la nivelul organizaţiei de masă”[313]. El părea să fi renunţat la rolul lui conducător în organizaţia clandestină comunistă ca să se dedice drepturilor civile.

Dar convingerea lui Hoover, cum că în spatele lui Martin Luther King şi al mişcării pentru drepturi civile stătea comunismul nu s-a clintit niciodată.

Agenţii lui Hoover la Chicago şi New York lucrau de ani de zile la o operaţiune de recrutare şi folosire a unui om care se bucura de încredere şi respect în cele mai înalte cercuri ale Partidului Comunist din Statele Unite. Operaţiunea, cu numele de cod Solo, era fără precedent în analele Războiului Rece. Solo a avut o consecinţă teribilă. L-a

convins pe Hoover că mişcarea americană pentru drepturi civile era sprijinită de Moscova şi infiltrată până la vârf de comunişti secreţi. Şi l-a condus pe Hoover spre un război politic deschis împotriva lui King.

294 Belmont către Roach, „Informarea directorului: Consiliul Naţional de Securitate, 8 martie 1956, FBI/FOIA. Acesta este singurul document cunoscut care se referă la discuţiile de la NSC despre o „bombă murdară" cu Cobalt-60.

295 Procesele verbale ale celei de-a 279-a întruniri a Consiliului Naţional de Securitate, 8 martie 1956, parţial declasificate, cu pasaje şterse, DDEL.

296 Pe 8 martie 1955, Hoover i-a scris procurorului general Brownell, încercând să reînnoiască aprobările pentru interceptări fără mandat, pe care le obţinuse prin scrisoarea primită pe 21 mai 1940 de la preşedintele Roosevelt. Hoover l-a întrebat direct pe Brownell dacă scrisoarea mai dădea Biroului autoritatea legală de a face interceptări. Dacă nu, Hoover i-a cerut procurorului general „să prezinte această chestiune preşedintelui Eisenhower, pentru a stabili dacă este de aceeaşi părere". Brownell i-a răspuns în scris, opt zile mai târziu: „Personal am explicat preşedintelui, cabinetului, Consiliului Naţional de Securitate şi comisiilor juridice ale Senatului şi Camerei Reprezentanţilor, în 1954, politica actuală şi procedurile de interceptare... Nu cred că este necesară redeschiderea subiectului în acest moment."

297 Jack Danahy, FBI/FBIOH.

298 James R. Healy, 3 mai 2007, FBI/FBIOH.

299 Graham J. Desvernine, FBI/FBIOH, 4 octombrie 2006. Desvernine s-a alăturat curând unui mic grup „a cărui singură responsabilitate era supravegherea şi înregistrarea discuţiilor din maşina lui William Z. Foster” – liderul Partidului Comunist din Statele Unite. Hoover era pe urmele lui încă de la raidurile Bridgman din 1922. Foster candidase de trei ori la preşedinţie, în 1924, 1928 şi 1932 – şi ajunsese o singură dată la închisoare pentru activitatea lui, şi atunci pentru scurt timp. Maşina lui era locul în care aveau loc întâlnirile conducerii tot mai restrânse a PC SUA. William Z. Foster, părintele PC SUA, a murit în 1961 la Moscova şi a fost înmormântat la zidul Kremlinului.

300 Edward S. Miller, FBI/FBIOH, 23 mai 2008. Proiectul CIA Tunelul de la Berlin, strălucit, dar condamnat din start, creat şi executat de fostul agent FBI Bill Harvey, a fost piesa de rezistenţă a Programului C.

301 John F. McCormack, 31 octombrie 2006, FBI/FBIOH.

302 Sullivan, interviu de istorie orală în Demaris, The Director, pp. 76–77. Sublinierea în original.

303 Sullivan, interviu de istorie orală în Demaris, The Director, pp. 76–77.

304 Cartha D. „Deke” DeLoach, Hoover’s FBI: The Inside Story by Hoover’s Trusted Lieutenant (Washington DC: Regnery, 1995), pp. 270–271.

305 Depoziţia lui Sullivan, Comisia Church, 1 noiembrie 1975.

306 Rezumatele rapoartelor trimise de birourile teritoriale ale FBI în „Amploarea activităţilor interne de informaţii ale FBI”, CI Reader.

307 Hoover către agentul special responsabil de la New York, 2 octombrie 1956, FBI/FOIA.

308 declaraţia lui Hoover, „Tensiunea rasială şi drepturile civile”, prezentată pe 9 martie 1956, DDEL.

309 McCormack, istorie orală, FBI/FBIOH.

310 Fletcher D. Thompson, istorie orală, FBI/FBIOH. După cum relatează Thompson, de activitatea Klanului se ocupa, în anii 50, doar o mână de agenţi: „Aveam un agent în Summerton, Carolina de Sud, pe nume E. Fleming Mason, care era una dintre marile figuri ale Biroului – avea câţiva informatori la nivel înalt”, îşi amintea Thompson. „Nu-i întreba niciodată nimic, nici nu stabilea interviuri, pur şi simplu dădea peste ei din întâmplare într-un loc sau altul şi ei «se ofereau» să-i dea informaţii. Îmi amintesc de un raport anume. Fleming spunea că într-o dimineaţă, în timp ce era la volan, a observat că şosetele lui nu erau la fel şi s-a oprit la un magazin de ţară să-şi cumpere nişte şosete. Acolo l-a văzut pe prietenul lui, Ciclopul Exaltat, iar acesta «s-a oferit de bunăvoie să-i dea informaţia următoare...»”.

311 Instrucţiunile pentru agenţii de teren în varianta din 1968 a programului COINTELPRO „Naţionalistul negru” spuneau: „Prevenirea ridicării unui «mesia» negru, care ar putea unifica şi electriza mişcarea naţionaliştilor negri.

Malcolm X ar fi putut fi un astfel de «mesia»; el este azi martirul mişcării. Martin Luther King... King ar putea fi un candidat real.”

312 Sullivan, istorie orală, Demaris, The Director, p. 226.

313 Document FBI redactat, cu data de 25 iunie 1957, citat pentru prima oară în David J. Garrow, „FBI şi Martin Luther King,” Atlantic Monthly, iulie–august 2002.

CAPITOLUL 25

„SĂ N-AI ÎNCREDERE ÎN NIMENI”

La un dineu oficial în cinstea regelui Marocului, pe 26 noiembrie 1957, J. Edgar Hoover şi Richard Nixon au discutat pe faţă despre faptul că preşedintele Eisenhower putea să moară în orice clipă[314]. În după-amiaza precedentă, Ike suferise un atac cerebral. Nixon s-a grăbit spre Casa Albă, unde şeful de cabinet al preşedintelui, Sherman Adams, i-a spus: „S-ar putea ca în 24 de ore să fii preşedinte.”[315]

Eisenhower şi-a revenit până în primăvara anului 1958, cu toate că uneori vorbirea şi gândurile lui păreau cam

bizare. Hoover însuşi suferise, din câte se pare, un infarct uşor la puţin timp după atacul cerebral al lui Ike, un incident cardiovascular nemenţionat în acte şi pe care el l-a ţinut cât de ascuns a putut. Comportamentul lui a început să se schimbe, ca şi al preşedintelui. Amândoi au devenit mai arţăgoşi, mai nerăbdători şi mai pretenţioşi. Dar în timp ce Ike a devenit mai sufletist şi a început să caute un dezgheţ în Războiul Rece, Hoover a început să fie mai dur. Puţinii oameni care-i erau apropiaţi la FBI l-au văzut devenind poruncitor, înfumurat şi afectat.

În vara aceea, Masters of Deceit (Maeştrii înşelătoriei), un opuscul întortocheat despre comunism, l-a făcut pe Hoover un om bogat. Scrisă de asistenţii săi, dintre care cel mai important a fost Bill Sullivan, şi publicată sub semnătura lui Hoover, cu portretul lui pe copertă, cartea s-a vândut în sute de mii de exemplare, multe cumpărate cu teancul, de grupări patriotice ca Legiunea Americană. O anchetă a Congresului făcută după moartea lui a scos întâmplător la iveală faptul că Hoover a spălat 20% din profitul net adus de carte printr-o fundaţie scutită de taxe pentru agenţii FBI pensionari. El a încasat cel puţin 71 000 de dolari, echivalentul unei jumătăţi de milion în zilele noastre.

Masters of Deceit a fost publicată de un petrolist texan fabulos de bogat, pe nume Clint Murchison, care privea cartea ca pe o afacere. Hoover se bucura în secret de un alt parteneriat cu Murchison: el putea să investească într-un puţ petrolier, iar dacă acesta începea să producă, încasa din profit; dacă puţul era secat, îşi primea banii înapoi. Hoover (şi omul lui numărul doi, Clyde Tolson) îşi petreceau vara concediile în elegantul complex turistic al lui Murchison din La Jolla, California, unde ocupau cel mai bun apartament, Bungaloul A, pariau la cursele de cai, beau şi mâncau, totul din partea casei. „Trăiau într-o adevărată opulenţă”[316], reflecta după ani de zile ajutorul lui Hoover, Deke DeLoach. Vacanţele pe banii altora în La

Jolla au fost „lucrul cel mai apropiat de un scandal autentic în viaţa lui Hoover”.

Îi plăcea luxul. O clică de servitori, toţi angajaţi ai FBI, se ocupa de locuinţa lui de la 30th Place, o stradă cu multă verdeaţă, cu case spaţioase şi grădini îngrijite, din nord-vestul Washingtonului, unde trăia de 20 de ani, de la moartea mamei lui. Biroul îi punea la dispoziţie şoferi, oameni buni la toate, grădinari, valeţi şi contabili care ţineau socoteala onorariilor ce totalizau zeci de mii de dolari şi pe care le primea de la marii corporatişti. Cadourile primite pentru articole şi discursuri scrise de colaboratorii lui, ca şi premiile pentru serviciile publice aduse suplimentau banii publici cheltuiţi fără socoteală, care finanţau stilul de viaţă luxos al lui Hoover.

Avea cinci limuzine blindate Cadillac, care îl aşteptau strălucitoare în garaje din Washington, New York, Chicago, Miami şi Los Angeles. Şoferii îl duceau oriunde voia să meargă. Când se afla la Washington, cum era cazul 11 luni pe an, pleca de la Birou la 11:45 şi lua prânzul la hotelul Mayflower, unde comanda o friptură de vită sau, la recomandarea medicului, un bol cu supă de pui şi un platou cu brânzeturi. În cele mai multe seri, pe la 18:15, sorbea dintr-un Jack Daniels şi comanda o friptură la restaurantul Harvey’s, unul dintre puţinele localuri de mare clasă din apropierea Capitoliului. Obrajii căzuţi şi pungile de sub ochi îi reflectau gusturile în materie de mâncare şi băutură.

Hoover era de-acum conştient că nu avea să trăiască veşnic. Conform legii, mai putea să fie director încă şase ani şi jumătate, până la împlinirea vârstei de 70 de ani. Aşa că a cerut o sinecură de la liderul majorităţii din Senat, Lyndon B. Johnson, din Texas. Johnson era vecinul de peste drum al lui Hoover, pe 30th Place, încă din 1945. Din când

în când îl invita pe Hoover la un pahar de whisky sau la un mic dejun duminical. Erau prieteni, sau cel puţin ceea ce trecea drept prietenie la Washington. Mai exact, erau aliaţi politici. Au conceput împreună o lege specială. LBJ a obţinut un vot rapid şi fără contestaţii în Congres, prin care i se acorda lui Hoover salariu pe viaţă, din iulie 1958 până în ziua morţii. Johnson urma să vegheze ca Hoover să nu fie nevoit vreodată să se pensioneze de la FBI.

Congresul se dădea bine pe lângă el în timpul apariţiilor lui anuale în faţa şefilor de la comisia juridică şi de la cea pentru buget. În declaraţiile lui publice, iluzionistul din el ieşea la suprafaţă; discursurile lui ritualice erau adevărate reprezentaţii teatrale. Mai întâi primea omagiile preşedinţilor de comisii. Răspundea recitând statistici născocite de Divizia de Înregistrare a Infracţiunilor de la FBI, biroul lui de relaţii publice. Contracara ameninţarea comunistă cu o proză înflăcărată. „Comunismul", ca să-l citäm pe director, „reprezintă un efort masiv de a transforma nu doar lumea, ci natura umană însăşi"[317].

Însă Partidul Comunist nu mai era o forţă semnificativă în viaţa politică americană. Fusese clătinat de punerile sub acuzare ale Departamentului Justiţiei la începutul anilor 1950, subminat de echipele clandestine ale FBI în următorii cinci ani, scindat de denunţul dictaturii staliniste făcut de conducătorul sovietic Nikita Hruşciov în 1956 şi doborât la pământ de primele lovituri ale COINTELPRO. Partidul îşi pierduse cel puţin trei sferturi din membri de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. În registrele sale mai existau probabil în jur de 22 000 de comunişti cu carnet de membru. Un număr important dintre aceştia erau agenţi FBI sub acoperire şi informatori; un număr şi mai mare erau bătrâni, supravieţuitori ai raidurilor împotriva Roşiilor din anii 1920.

Hoover trebuia să continue să prezinte Partidul Comunist ca o ameninţare mortală. Puterea FBI depindea de existenţa unui mare duşman. De asta depindea şi sprijinul neabătut de care se bucura din partea poporului american şi a preşedintelui.

Singurul lucru de care se temea erau scurgerile de informaţii. Îşi făcea griji întruna din cauza lor. Se temea că operaţiunile lui de spionaj aveau să fie dezvăluite şi să-l pună în încurcătură. Nu avea încredere în aparatul propriu de securitate internă al FBI. Urmărea îndeaproape cazurile care fi putut să-i păteze reputaţia. Ceea ce voia el erau informaţii secrete care îi atrăgeau succesul public – cazuri de securitate naţională care să ajungă pe prima pagină a ziarelor. Pentru acestea era nevoie de o răbdare teribilă, pe care el o avea de atâta vreme.

„Spionajul american este încă în scutece”

Un spion sovietic în stare de ebrietate, pe nume Reino Hayhanen, a intrat în aprilie 1957 pe poarta ambasadei SUA la Paris. A spus că era ofiţer KGB şi că opera în Statele Unite de cinci ani. Lui Hayhanen i se ordonase să se întoarcă de la New York la Moscova şi se temea pe bună dreptate pentru viaţa lui, pentru că încălcase regulile jocului. I se dăduseră 5 000 de dolari, pe care să-i transfere mişcării comuniştilor americani în clandestinitate la New York. În schimb, beat fiind, şi-a cumpărat un bilet numai dus până la Paris. Şeful staţiei CIA la Paris a decis să-l trimită înapoi la New York şi să-l predea FBI-ului. Biroul l-a instalat într-un spital public din Staten Island.

„Se spunea că tipul era nebun”[318], îşi aminteşte agentul FBI Philip Mogen.

Născut în apropiere de Leningrad, Hayhanen fusese recrutat de serviciul sovietic de spionaj în primele luni ale celui de-al Doilea Război Mondial, la vârsta de 20 de ani. După război, KGB a început să construiască pentru el o legendă – o identitate falsă care să-i devină viaţă. După cinci ani de instruire, legenda era gata, alături de un paşaport american fals[319]. Hayhanen a venit la New York pe Queen Mary, în 1952. A servit drept curier, transportând mesaje codificate pe microfilme ascunse în monede goale pe dinăuntru, în baterii, stilouri, creioane şi şuruburi. Ridica mesaje secrete şi lăsa altele în „cutii poştale” – ascunzători în parcuri sau pe trotuarele din New York.

Ajuns în mâinile FBI, el l-a identificat pe superiorul lui în persoana lui Mihail Svirin, prim-secretar al delegaţiei sovietice la ONU. Biroul ştia multe despre diplomaţii sovietici care erau spioni KGB – FBI a identificat 16 astfel de indivizi la sfârşitul anilor 1950[320], toţi imuni la arestare în virtutea paşapoartelor lor diplomatice, toţi expulzaţi de Departamentul de Stat în baza protocoalelor privind spionajul. Svirin intrase şi ieşise de mai multe ori din Statele Unite încă dinainte de al Doilea Război Mondial, dar în 1957 a plecat de la New York definitiv.

„FBI trăgea cu ochiul şi cu urechea la ce se întâmpla în interiorul ambasadei sovietice şi atunci când personalul ambasadei călătorea”[321], a spus un consul de la Departamentul de Stat, William D. Morgan. „Nu puteau spune că informaţia provenea din interceptări, pentru că ei n-ar fi recunoscut-o niciodată... Dacă omul era prins făcându-şi de lucru cu o cutie poştală suspectă sau cu un stâlp de iluminat public – cu alte cuvinte, o operaţiune ce

oferea indicii serioase că individul «desfăşura activităţi neconforme cu statutul lui diplomatic» – asta stătea, desigur, la baza declarării lui persona non grata.”

Hayhanen îl cunoştea pe cel de-al doilea contact KGB al său drept colonelul Rudolph Abel. Fusese în misiuni pentru colonel în tot nord-estul Statelor Unite, transportând mesaje şi bani. „Cât despre Reino, el iubea viaţa, dar a fost suficient de inteligent să ne permită să deschidem cazul”[322], a spus Edmund J. Birch de la FBI, care a condus o echipă de spionaj în urmărirea colonelului Abel de la KGB, pe baza indiciilor oferite de Hayhanen atunci când îi permitea memoria deficitară.

Colonelul folosea identitatea falsă de Emil Goldfus şi ducea o viaţă sub acoperire ca artist la un studiou în Brooklyn. Birch, transportând un aparat de fotografiat ascuns într-o servietă, s-a ţinut după el la plecarea dintr-un restaurant, apăsând pe declanşator în timp ce suspectul mergea pe stradă. Birch a mai făcut o ultimă fotografie, a sărit într-un taxi şi s-a grăbit spre sediul din New York al FBI, situat la intersecţia dintre Third Avenue cu 69th Street. Un tehnician a cufundat filmul într-o cuvă cu revelator. „Imagini frumoase cu copaci, o cazarmă de pompieri şi, dintr-odată, o imagine frumoasă cu faţa lui”, îşi aminteşte Birch. Hayhanen l-a identificat imediat pe bărbatul din fotografie ca fiind colonelul Abel.

FBI nu a desluşit niciodată în totalitate acţiunile spionilor care renunţaseră la vieţile şi la identităţile lor ca să servească statul sovietic din afara clădirilor confortabile ale ambasadelor şi consulatelor. Birch şi colegii lui agenţi l-au ţinut pe Abel sub supraveghere permanentă, patru echipe de câte trei oameni care lucrau 24 de ore din 24. Acesta nu a făcut niciodată ceva care să fie măcar de departe ilegal. FBI „încerca să afle ce fel de structură

lucra pentru el la New York," a spus Birch. „Nu cred că am găsit vreodată ceva... şi, după un timp, Biroul a sfârşit prin a spune, aşa cum spunea întotdeauna: «Ajunge!»"

Arestarea colonelului Abel, pe 21 iunie 1957, a fost povestea de spionaj a deceniului. Dar a fost şi o sursă de frustrare nesfârşită pentru Hoover. Colonelul nu putea fi acuzat de spionaj; dovezile FBI erau doar nişte zvonuri. Arestarea a fost făcută de agenţii de la imigrări, în baza Legii de Înregistrare a Agenţilor Străini, reglementare pe care Departamentul Justiţiei o folosea atunci când un caz cu spioni nu putea fi adus în tribunalele obişnuite.

Biroul trebuia să-l facă pe Abel să cedeze. Agenţii „l-au interogat ca nebunii, în fiecare zi", luni de-a rândul, povesteşte Birch. „El nu le-a spus nimic." Prima serie de interogatorii s-a desfăşurat într-o închisoare improvizată pentru imigranţii ilegali, în apropiere de McAllen, Texas, lângă graniţa mexicană. Abel era ţinut aici „într-o tabără mlăştinoasă, închis într-o cuşcă de sârmă care era fierbinte şi incomodă"[323], a spus Ed Gamber de la FBI, care l-a interogat pe Abel opt ore pe zi, vreme de şase săptămâni. „Parcă era un personaj de reclamă pentru sovietici. Era un gentleman, politicos şi amabil – cu excepţia momentelor când îl întrebai despre KGB."

Echipe de agenţi FBI, una după alta, au petrecut doi ani chestionându-l pe Abel într-o celulă de la penitenciarul federal din Atlanta, una dintre cele mai dure închisori din Statele Unite. „Vorbesc cu voi despre artă, matematică, fotografie, orice vreţi voi să discutăm, dar nu mă întrebaţi despre trecutul meu în spionaj", i-a spus Abel lui Alden F. Miller, de la FBI. „Am luat hotărârea asta atunci când am fost arestat la New York şi n-am spus nimic atunci, aşa că n-o voi face nici acum." Tot ce a putut face FBI a fost să fotografieze lucrările de artă ale lui Abel şi să caute în ele

indicii de steganografie – mesaje ascunse în imagini. Nu au găsit nimic.

FBI a avut nevoie de ani de zile ca să desluşească acest caz. Biroul a aflat până la urmă că Abel nu era Abel şi nici sovietic nu era. Numele lui adevărat era Willie Fisher şi se născuse în 1903 la Newcastle-on-Tyne, în Anglia. El era dovada vie a faptului că sovieticii aveau în America o reţea de spionaj compusă din oameni care puteau proveni de oriunde, sub orice nume, comandaţi de la Moscova de nişte maeştri ai spionajului, a căror răbdare era greu de egalat de către americani. Fisher trăia de nouă ani sub acoperire în Statele Unite, iar instruirea şi legenda lui îşi aveau originile în anii 1930.

Un lucru spus de el FBI-ului a rămas întipărit în memoria lui Birch şi după aproape 50 de ani: „Spionajul american este încă în scutece", a afirmat spionul.

Cazul Abel l-a înfuriat pe Eisenhower. La o întâlnire a Consiliului Naţional de Securitate, cu vicepreşedintele şi procurorul general la masă, el a vorbit cu mânie şi frustrare. „Dacă descoperim un spion sovietic, ar trebui să ne expunem toate metodele şi sursele de informaţii secrete, ca să obţinem o condamnare"[324], a spus preşedintele. „Tot ce poate FBI să facă este să-i ţină pe spioni sub supraveghere." Eisenhower a bombănit că nu o să uite cazul Abel. Şi nu a făcut-o niciodată. Iar colonelul nu a vorbit, păstrându-şi secretele. Cinci ani mai târziu, Statele Unite l-au schimbat cu Francis Gary Powers, pilotul american al unui avion U-2 spion, doborât de sovietici.

Cazul a avut o consecinţă de o valoare durabilă pentru FBI. A contribuit la convingerea lui Hoover de a continua cu operaţiunea având numele de cod Solo, cel mai îndrăzneţ plan al Biroului de a penetra Uniunea Sovietică.

Solo

Cei mai valoroşi agenţi secreţi pe care i-a avut FBI în Războiul Rece au fost doi fraţi, Morris şi Jack Childs. Operaţiunea pe care a construit-o Biroul pe baza activităţilor lor presupunea riscuri mari şi promitea rezultate şi mai mari.

Morris Childs era un evreu rus, născut Moishe Chilovsky, lângă Kiev, în 1902. A venit în America în 1911, iar în anii 1930 şi 1940 a devenit un personaj important în Partidul Comunist, fiind editorul ziarului de propagandă Daily Worker. Relaţiile lui cu partidul s-au răcit în 1948. Trei ani mai târziu, FBI i-a abordat pe el şi pe fratele lui mai tânăr, Jack, în cadrul unui nou program numit TOPLEV, prin care agenţii FBI încercau să convingă membri de marcă şi oficiali ai Partidului Comunist să devină informatori. Jack Childs, un aventurier înnăscut şi casier pentru operaţiunile financiare clandestine ale partidului, a acceptat imediat oferta. El l-a convins până la urmă şi pe Morris să i se alăture şi să devină comunist sub acoperire pentru FBI.

Morris a urcat din ce în ce mai sus în ierarhia secretă, câştigând încrederea conducătorilor partidului. În vara anului 1957, aceştia au propus ca el să devină emisarul lor internaţional, într-un efort de a restabili legături directe personale, politice şi financiare cu Kremlinul. Dacă Moscova era de acord, FBI avea şansa de a-şi plasa un spion în cele mai înalte cercuri ale Uniunii Sovietice. Morris Childs avea să-i raporteze lui Hoover ca secretar

pentru probleme externe al Partidului Comunist din Statele Unite ale Americii.

Şeful spionajului lui Hoover, Al Belmont, abia putea să-şi ţină în frâu entuziasmul. „Încercam de ceva vreme să obţinem dovezi concrete că Partidul Comunist din Statele Unite urmează ordine şi primeşte indicaţii de la Partidul Comunist din Uniunea Sovietică”[325], scria Belmont pe 30 august 1957. „Dacă putem obţine astfel de dovezi, aceasta nu doar că va întări cazul nostru împotriva PCSUA, dar va spori enorm prestigiul Biroului ca agenţie de informaţii.”

Primele şedinţe de evaluare realizate de FBI cu Morris Childs, însumând 166 de pagini scrise la un rând, au fost declasificate în august 2011[326]. Documentele dezvăluie cât de mult i-a afectat activitatea lui pe preşedintele Eisenhower şi pe vicepreşedintele Nixon. Ele ajută totodată la explicarea unora dintre misterele Războiului Rece, inclusiv opoziţia feroce a lui Hoover faţă de Martin Luther King Jr. şi de mişcarea pentru drepturi civile, nereuşita lui Eisenhower de a face progrese cu planurile CIA de a invada Cuba lui Fidel Castro şi primele gânduri ale lui Nixon pe tema unei detensionări a relaţiilor cu sovieticii.

Pe 24 aprilie 1958, Morris Childs a urcat în zborul 824 al companiei TWA spre Paris, prima etapă a lungii lui călătorii până la Moscova la invitaţia Kremlinului, unde în următoarele opt săptămâni i-a întâlnit pe conducătorii partidului. Următoarea lui escală avea să fie Beijing. Pe 6 iulie a fost primit în audienţă de preşedintele Mao Zedong. Plănuiau cumva Statele Unite să se angajeze într-un război în sud-estul Asiei? a întrebat Mao. Dacă da, China intenţiona să lupte, aşa cum o făcuse în Războiul din Coreea. „S-ar putea să fie multe Corei în Asia”, a prezis Mao.

Când s-a întors la Moscova în acea vară, a stat de vorbă cu lideri ai partidului şi ai KGB, după care a primit invitaţia oficială de a asista la cel de-al XXI-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. El a acceptat şi promisiunea unor plăţi în bani gheaţă pentru PCSUA, care aveau să totalizeze 348 385 de dolari în următoarele câteva luni; banii urmau să-i fie predaţi personal lui Morris de un delegat sovietic la Naţiunile Unite, într-un restaurant din Queens, New York.

În ianuarie şi februarie 1959, la convenţia de la Moscova a partidului, Morris Childs a întâlnit lideri comunişti din toată lumea şi ofiţerii de informaţii care supervizau spionajul împotriva Statelor Unite. Cu toate că aceste călătorii îl epuizau din punct de vedere fizic, el a plecat în străinătate de două-trei ori pe an, pe parcursul următoarelor două decenii. A efectuat 52 de misiuni internaţionale, împrietenindu-se cu cei mai puternici comunişti din lume. Controla veniturile la trezoreria Partidului Comunist American şi contribuia la conturarea politicii lui externe. Activitatea lui nu a fost depistată de KGB şi a fost ţinută în secret pentru toţi, cu excepţia celor mai puternici lideri americani.

Rapoartele lui Solo i-au conferit lui Hoover o autoritate incontestabilă la Casa Albă. Statele Unite nu avuseseră niciodată un spion în cercurile cele mai înalte ale puterii din Uniunea Sovietică sau din Republica Populară Chineză. Morris Childs avea să le penetreze la cel mai înalt nivel şi să furnizeze FBI informaţii pe care nici un preşedinte nu le avusese vreodată.

Hoover a informat guvernul despre misiunea lui Solo pe 6 noiembrie 1958. În următorii doi ani, el a trimis rezumate ale rapoartelor direct preşedintelui, vicepreşedintelui, secretarului de stat şi directorului CIA. Îi făcea mare

plăcere să ascundă sursa informaţiilor lui secrete de Allen Dulles şi de CIA: „Refuz categoric să dezvălui acest informator, oricâte crize ar face Allen Dulles sau oricine altcineva. H.”

Hoover a raportat că liderii comunişti cei mai puternici din lume – Mao Zedong şi Nikita Hruşciov – erau la cuţite unul cu celălalt. Breşa dintre Moscova şi Beijing a fost o revelaţie pentru Eisenhower. Existase până atunci un consens în spionajul american, cum că liderii comunişti sunt toţi de aceeaşi părere. De ani de zile, Eisenhower se baza pe informaţiile deficitare primite de la CIA şi de la Pentagon despre forţa militară şi politică a inamicilor săi. Rapoartele lui Solo au pus la dispoziţia lui Ike perspective pe care nici un satelit sau avion spion nu putea să i le ofere, prezentându-i pe conducătorii comunişti drept confuzi şi în mijlocul unor dispute între ei.

Hoover a spus că Moscova hotărâse că „principala misiune a Partidului Comunist din SUA era să lupte pentru egalitatea şi integrarea negrilor”. FBI a remarcat că Kremlinul îi ceruse lui Solo să trimită un exemplar din prima carte a lui Martin Luther King Jr., recent apăruta Stride Toward Freedom (Un pas mare spre libertate), scrisă cu ajutorul lui Stanley Levison, consilierul apropiat al lui King şi fost membru al mişcării comuniste clandestine. Această dovadă a legăturilor dintre comunismul internaţional şi mişcarea americană pentru drepturi civile a fost electrizantă pentru Hoover. Ideea că acestea erau legate prin intermediul unor operaţiuni sub acoperire avea să fie un element de bază al gândirii şi comportamentului său pentru tot restul vieţii.

Hoover a informat Casa Albă că Solo se întâlnise cu Anibal Escalante, un lider politic al recent victorioasei revoluţii din Cuba, confident al lui Castro şi cel mai bine văzut la

Moscova dintre comuniştii cubanezi. Escalante i-a spus că în Cuba se ştia că Statele Unite plănuiau un atac paramilitar pentru răsturnarea lui Castro. Acest raport l-a făcut pe Eisenhower să se mai gândească în timp ce cântărea propunerea CIA de a invada insula cu o forţă compusă din cubanezi anticastrişti care se antrenau în Guatemala. El nu a aprobat niciodată planul.

Hoover i-a raportat direct lui Nixon în timp ce vicepreşedintele se pregătea, în iulie 1959, să plece la Moscova, unde avea să-l provoace pe Hruşciov la o dezbatere publică despre meritele politice şi culturale ale comunismului şi capitalismului. Solo se întâlnise cu oficiali de vârf din PCUS, responsabili pe probleme americane. Hoover a extras esenţa gândirii lor despre liderii Statelor Unite şi despre principalii candidaţi în alegerile prezidenţiale din 1960. Moscova îl plăcea pe Ike: el înţelegea ce înseamnă războiul şi ar fi fost gata să rişte pacea. Democraţii erau mai puţin atrăgători: senatorul John F. Kennedy era considerat „lipsit de experienţă", iar senatorul Lyndon B. Johnson – „un reacţionar". Cât despre Nixon însuşi, comuniştii credeau că ar fi fost un preşedinte capabil, deşi era „viclean" şi „ambiţios".

Nixon a aflat din informările lui Solo că Moscova putea purta o discuţie politică raţională; un deceniu mai târziu, lecţia avea să-i prindă foarte bine ca preşedinte, când căuta să stabilească un raport cu sovieticii.

Nixon i l-a prezentat personal pe Hruşciov lui Hoover la un dineu de stat la Casa Albă, în timpul preşedinţiei Eisenhower, pe 15 septembrie 1959. Liderul sovietic era afectat de schimbarea de fus orar. Nixon, deja pregătindu-se să candideze la preşedinţie, era protocolar şi mieros; Hoover era numai urechi, când translatorul s-a aplecat între ei, pentru conversaţia cu Hruşciov.

„Când i l-am prezentat lui Hoover, acesta s-a îndreptat imediat şi i-a spus: «Cred că avem nişte cunoştinţe comune»”[327], îşi amintea Nixon. „A urmat o replică a lui Hruşciov ce mi s-a părut foarte isteaţă: «Avem într-adevăr nişte cunoştinţe comune, aşa că să n-ai încredere în nimeni»”.

Exista cel puţin un om pe care îl cunoşteau amândoi. Morris Childs s-a întors la Moscova împreună cu Hruşciov, la o săptămână după dineul de stat de la Casa Albă.

Cât despre sfatul celui mai puternic comunist din lume – „Să n-ai încredere în nimeni” – trebuie să-i fi părut înţelept lui Hoover, care se pregătea pentru sfârşitul anilor Eisenhower şi alegerea următorului preşedinte al Statelor Unite.

314 Ambasadorul american Donald Norland, pe atunci un tânăr funcţionar la Departamentul de Stat, a asistat la dineu şi i-a auzit pe Nixon şi pe Hoover cum vorbeau „foarte agitaţi şi... foarte preocupaţi despre sănătatea preşedintelui”. Norland, istorie orală, FAOH.

315 Richard Nixon, RN: The Memoirs of Richard Nixon (New York: Simon&Schuster, 1990), p. 184.

316 DeLoach, Hoover’s FBI, p. 103.

317 Discursul lui Hoover, „Iluzia comunistă şi realitatea democratică”.

318 Mogen, istorie orală, FBI/FBIOH.

319 Hayhanen s-a prezentat în faţa unui diplomat american din Helsinki, Finlanda, cu certificatul de naştere al unui băieţel mort de multă vreme, pe nume Eugene Maki, născut în familia unor imigranţi finlandezi din Idaho. Documentul fusese obţinut de agenţii sovietici în SUA pe la sfârşitul anilor 1940. El a venit din Anglia la bordul pachebotului Queen Mary şi a sosit la New York pe 21 octombrie 1952, având un paşaport american nou-nouţ, acordat pe baza acestui certificat de naştere. Frauda cu paşapoarte era un subiect care i-a atras atenţia lui Hoover. În 1955, el a sprijinit numirea unui aliat politic şi personal, Frances Knight, la conducerea Biroului Paşapoarte de la Departamentul de Stat, unde ea a lucrat cu o duzină de agenţi FBI. Le-a fost devotată lui Hoover şi Biroului vreme de 22 de ani. „Era foarte de dreapta", îşi amintea Ronald Sommerville, multă vreme director al Biroului pentru Afaceri Consulare de la Departamentul de Stat. „Ea a furnizat şi a primit din partea Biroului rapoarte ample despre mişcările americanilor în străinătate. Era foarte activă când era vorba să le refuze paşapoarte oamenilor a căror loialitate putea fi pusă sub semnul întrebării." (Ronald Sommerville, istorie orală, FAOH).

320 A 444-a întrunire a Consiliului de Securitate Naţională, 13 mai 1960, FRUS 1958-1960, volumul 10, partea 1.

321 William D. Morgan, istorie orală, FAOH.

322 Edmund J. Birch, istorie orală, FBI/FBIOH, 28 august 2005.

323 Gamber, istorie orală, FBI/FBIOH.

324 Eisenhower la a 444-a întrunire a Consiliului de Securitate Naţională, 13 mai 1960, FRUS 1958–1960, volumul 10, partea 1.

325 Belmont către Boardman, „Subiect: sistemul de curierat între Partidul Comunist din SUA şi Partidul Comunist din Uniunea Sovietică”, 30 august 1957, FBI/FOIA.

326 Setul de dosare în 30 de volume, ce totalizează 4 252 de pagini, o primă declasificare dintr-un dosar mult mai mare, este disponibil online pe site-ul FBI, http://vault.fbi.gov/solo.

327 Nixon, interviu de istorie orală cu Frank Gannon, 12 mai 1983, Universitatea statului Georgia, http://www.libs.uga.edu/media/collections/nixon/nixonday3.html. Sublinierea în original.

CAPITOLUL 26

COMPORTAMENT IMORAL

Hoover a cerut o verificare completă a dosarelor FBI despre senatorul John F. Kennedy, de îndată ce a fost clar

că senatorul avea să câştige nominalizarea din partea Partidului Democrat, o victorie obţinută după o campanie la alegerile primare în care s-a călătorit şi s-a cheltuit în voie, campanie condusă de fratele lui, Robert, şi finanţată de tatăl lui, Joseph.

Hoover îl cunoştea bine pe Joe Kennedy: un om de afaceri cu un stil pirateresc şi o avere de sute de milioane de dolari, fustangiu notoriu şi aprig cruciat anticomunist. Prietenia lor supravieţuise refuzului lui Hoover de a accepta o ofertă de 100 000 de dolari pe an pentru a se ocupa de problemele de securitate ale familiei Kennedy.

Hoover ajunsese să îl cunoască şi pe Robert Kennedy; cei doi s-au întâlnit de cel puţin trei ori în legătură cu activitatea lui Kennedy de anchetator principal pentru Comisia Senatului pentru Combaterea Crimei Organizate, din 1957 până în 1959. Audierile comisiei pe tema crimei organizate au inclus o confruntare dramatică între Kennedy şi şeful Mafiei din Chicago, Momo Salvatore „Sam" Giancana. Mafiotul a invocat al Cincilea Amendament, hlizindu-se la Kennedy. Bobby a ripostat: „Credeam că doar fetele chicotesc, domnule Giancana."

Hoover simţea o rivalitate în aceste audieri privind crima organizată; savura momentele în care Robert Kennedy se poticnea din cauza lipsei de experienţă sau a zelului. În martie 1959, tânărul cruciat a ridicat o acuzaţie pe care n-a putut să o dovedească: faptul că un martor-cheie a oferit bani pentru campania prezidenţială a senatorului Kennedy, în cazul în care comisia îl lua mai uşor. „Iată ce se întâmplă atunci când copilul minune ajunge prea departe de casă şi de tata"[328], a scris Hoover într-o notă acidă pe marginea unui raport intern al FBI referitor la Robert Kennedy şi la Comisia pentru Combaterea Crimei Organizate.

Hoover nu voia să aibă nimic de-a face cu Mafia, a cărei existenţă ca forţă în viaţa economică şi politică din Statele Unite era de-acum un secret ştiut de toată lumea. În 1959, peste 400 de agenţi FBI cu baza la New York se ocupau de ameninţarea comunistă; de Mafie se ocupau doar patru. Hoover argumenta că activităţile de crimă organizată şi de extorcare erau de competenţa poliţiilor statale şi locale. El credea că investigarea Mafiei ar fi creat riscul ca agenţii lui să fie mituiţi şi cumpăraţi, după cum îşi aminteşte Graham Desvernine, de la FBI: „Problemele care ar fi rezultat şi publicitatea negativă ar fi fost mai mari decât orice câştiguri."[329] Hoover se ferise să se infiltreze în Ku Klux Klan de teamă că agenţii lui ar fi fost văzuţi ajutându-i şi instigându-i pe rasiştii cu cruci aprinse. El a refuzat ferm şi activitatea sub acoperire împotriva Mafiei, din cauza riscului ca oamenii lui să fie corupţi. Motive diferite, aceeaşi raţiune: nu pune Biroul în situaţii jenante.

Dar activitatea Comisiei pentru Combaterea Crimei Organizate şi concurenţa pe care o simţea, dată fiind publicitatea ce înconjura respectiva comisie, l-au determinat pe Hoover să schimbe placa. El a preluat tacticile folosite împotriva comuniştilor şi a început să le aplice mafioţilor. „S-a decis că urma să luăm aceleaşi metode şi tehnici de investigaţie pe care le foloseam la Brigada Clandestină şi să le aplicăm crimei organizate", a spus Desvernine. Acţiunile ilegale, microfoanele ascunse şi interceptările telefonice au fost „foarte utile ca să aflăm cu ce se ocupau şi ce aveau de gând". Acestea nu puteau fi folosite în instanţă, desigur – „era strict culegere de informaţii... mai întâi trebuie să capeţi informaţii şi după aceea găseşti şi martorii". FBI le-a plantat microfoane şi le-a ascultat telefoanele lui Giancana şi compatrioţilor lui din Chicago şi Las Vegas, începând din vara anului 1959.

Hoover îl cunoştea şi pe senatorul John F. Kennedy, dar ce ştia nu suna deloc bine. Lui Hoover nu i-a plăcut ce a citit

în dosarele FBI. Un rezumat de nouă pagini al trecutului lui JFK, datat 7 iulie 1960, l-a făcut pe Hoover să se neliniştească pentru viitorul politic al Americii. În document figurau acuzaţii de „comportament imoral” – aventuri sexuale, unele dintre ele detaliate, inclusiv acuzaţia că senatorul se culca cu secretara soţiei lui. Hoover îşi amintea vag cel mai vechi astfel de caz: în 1942, când JFK avea 24 de ani şi era înrolat în marină, avusese o aventură notorie cu o femeie măritată pe nume Inga Arvad, o ziaristă din Washington cu un trecut de simpatizantă nazistă. FBI, crezând că ea ar fi spionat pentru Germania, a pus-o sub supraveghere, i-a interceptat conversaţiile telefonice cu Kennedy şi a plantat microfoane în camerele de hotel în care cei doi făceau dragoste.

Dosarele FBI despre Kennedy cuprindeau de asemenea acuzaţii vagi şi neverificate de „legături homosexuale”[330].

Pe 13 iulie 1960, în ziua în care Kennedy a câştigat nominalizarea la preşedinţie din partea Convenţiei Naţionale a Democraţilor, FBI i-a furnizat lui Hoover o schiţă biografică a candidatului. Aceasta raporta că senatorul şi Frank Sinatra au ieşit împreună la New York, Las Vegas şi Palm Springs în timpul campaniei electorale. FBI avea de multă vreme un dosar despre Sinatra. Biroul bănuia că Sinatra încerca să-şi folosească influenţa pe lângă clanul Kennedy în beneficiul mafioţilor. Dosarul lui de la FBI includea asocierea cu Sam Giancana, care avea să fie auzit mai târziu lăudându-se în raza unui microfon FBI cu influenţa pe care o avea asupra familiei Kennedy. FBI avea să afle repede că Sinatra îi prezentase pe JFK şi pe Giancana unei femei de moravuri uşoare pe nume Judith Campbell, care i-a oferit servicii sexuale senatorului în timpul Convenţiei Partidului Democrat şi a întreţinut relaţii intime cu ambii bărbaţi.

„Preşedintele şi-a exprimat uimirea”

Preşedintele Eisenhower l-a convocat pe Hoover la o reuniune de urgenţă a Consiliului Naţional de Securitate, pe 13 octombrie 1960. Casa Albă se confrunta în acea toamnă cu probleme de securitate naţională extrem de grave. Una dintre cele mai importante era instalarea comunismului de tip sovietic în Cuba lui Fidel Castro. Dar, în cea mai mare parte a şedinţei Consiliului, preşedintele a vorbit despre sex.

Tensiunea politică era foarte puternică la Washington. Până la alegerile prezidenţiale mai erau doar 25 de zile, cursa era extrem de strânsă şi peste câteva ore urma să aibă loc cea de-a treia dezbatere prezidenţială dintre Nixon şi Kennedy. (În acea noapte, la televiziunea americană, ei au vorbit despre spionajul american şi despre spionii sovietici. „Spionajul comunist nu încetează niciodată”, a spus Nixon, cu vocea lui nervoasă care l-a costat nenumărate voturi. „Statele Unite nu-şi pot permite să nu aibă sp... spionaj, sau să rămână... ăăă, sau ca să spun aşa, nu ne permitem să rămânem în urmă în domeniul informaţiilor secrete, la fel cum nu ne permitem să rămânem în urmă la rachete.”)

Preşedintele însă a consumat mai bine de o oră din întâlnirea din 13 octombrie spunându-i lui Hoover să scape America de homosexualii în funcţii înalte.

Două tinere genii într-ale matematicii care lucrau ca spărgători de coduri la Agenţia Naţională de Securitate fugiseră în Uniunea Sovietică. Bernon Mitchell, de 31 de ani, şi William Martin, de 29, au lipsit de la serviciu opt zile până să observe cineva. Bănuiala generală – nesusţinută însă de dosarele NSA declasificate cinci decenii mai târziu – era că Martin şi Mitchell erau iubiţi. Ei au fugit de la Washington la Havana prin Ciudad de Mexico, iar de acolo la Moscova. Au apărut la o conferinţă de presă la Moscova pe 6 septembrie, informând lumea întreagă că America spărgea codurile diplomatice şi ale serviciilor secrete din ţările aliate, printre care Franţa, Italia, Indonezia, Egipt şi Siria.

Preşedintele a apelat la Hoover pentru un raport complet asupra cazului. „S-a descoperit că Mitchell avea tendinţe homosexuale”[331], i-a spus Hoover preşedintelui, iar „Martin era vizibil instabil”. Dar, cu toate acestea, Pentagonul le permisese accesul la informaţii strict secrete. Preşedintele a considerat acest lucru scandalos. El lega comunismul de homosexualitate, la fel ca Hoover; amândoi erau convinşi că homosexualii erau în mod special vulnerabili în faţa serviciilor secrete străine.

„Preşedintele şi-a exprimat uimirea că aceşti doi oameni fuseseră păstraţi, după ce ieşiseră la iveală asemenea informaţii”[332], a consemnat Hoover, în nota pe care a dictat-o despre această conversaţie. „El i-a dat instrucţiuni şefului Statului Major Interarme, generalul Lyman L. Lemnitzer, să-i cheme pe oficialii care erau vinovaţi că le-au dat certificate de securitate acestor doi indivizi şi, după cum s-a exprimat preşedintele, «să-i trimită la dracu’».”

Preşedintele l-a întrebat pe Hoover cum să scape, odată pentru totdeauna, guvernul de această ameninţare. Hoover a relatat:

Au urmat unele discuţii între preşedinte, procurorul general şi mine despre întocmirea unei liste a homosexualilor, astfel încât să existe un punct central unde să fie direcţionate verificările referitoare la cei aflaţi în slujba guvernului sau care vor să se angajeze în structurile guvernamentale...

Preşedintele a fost de părere că aceste informaţii ar trebui să se găsească la FBI. El a sugerat ce paşi trebuie să urmăm ca să strângem, la FBI, toate informaţiile privind astfel de tendinţe la indivizi care fie sunt în slujba guvernului, fie solicită poziţii guvernamentale, astfel încât informaţiile de acest gen să fie disponibile cu promptitudine pentru toate agenţiile guvernamentale.

Preşedintele părea foarte îngrijorat de toată această problemă şi în mod indiscutabil... se opune categoric angajării sau păstrării indivizilor care ar putea avea astfel de tendinţe.

Programul FBI de depistare a celor cu comportament sexual deviant funcţiona din 1951; dosarele însumau sute de mii de pagini. Ordinul executiv din 1953 al preşedintelui Eisenhower, care le interzicea homosexualilor să lucreze în structurile guvernamentale, punea „perversiunea sexuală” pe picior de egalitate cu spionajul, sabotajul, bolile mintale, dependenţa de droguri şi apartenenţa la Partidul Comunist, drept comportamente ce constituie un pericol pentru securitatea naţională. Dar la FBI nu existase niciodată un dosar central care să

conţină o listă a homosexualilor din America. De-acum avea să existe.

Poate că Hoover nu avea o viaţă sexuală proprie. Dar avea un interes profund pentru vieţile secrete ale altor oameni – şi în special pentru viaţa viitorului preşedinte al Statelor Unite.

328 Însemnarea lui Hoover, Rosen către Hoover, 7 martie 1959, FBI/FOIA.

329 Graham Desvernine, FBI/FBIOH, op. cit.

330 Jones către DeLoach, „Senatorul de Massachusetts John F. Kennedy”, 7 iulie 1960, FBI/FOIA.

331 Notiţa lui Hoover pentru Tolson & al., 14 octombrie 1960, FBI/FOIA.

332 Ibid.

CAPITOLUL 27

„CRIMA ERA LA MODĂ”

La sfârşitul anului 1960, Hoover şi FBI au fost amestecaţi în planurile preşedintelui Eisenhower de a-i asasina pe Fidel Castro şi Rafael Trujillo, dictatorii din Cuba, respectiv Republica Dominicană.

Hoover a început să vadă contururile acestor conspiraţii întunecate chiar înainte de victoria foarte strânsă a lui John Kennedy în faţa lui Richard Nixon, în alegerile din noiembrie 1960. Ochii lui sfredelitori se deschideau acum asupra unei lumi subterane a puterii, sesizând legături între guvernul american şi crima organizată.

Pe 18 octombrie 1960, Hoover i-a trimis o notă concisă lui Richard Bissell, şeful operaţiunilor sub acoperire ale CIA, cu copii pentru principalii responsabili de la Justiţie, din Departamentul de Stat, de la Pentagon şi din structura de comandă a FBI. Nota se referea la Sam Giancana şi Fidel Castro.

Hoover a citit rapoarte FBI care spuneau că Giancana, în timp ce savura o masă la cel mai bun restaurant italian din New York, La Scala, se lăudase că „Fidel Castro o să fie rezolvat foarte curând”[333] – până în noiembrie. Mafiotul a mai spus că s-a întâlnit de trei ori cu asasinul plătit, la Miami. Instrumentul morţii avea să fie o pastilă cu otravă. Şi, după cum avea să descopere curând Hoover, în spatele complotului se afla CIA. Hoover a început o supraveghere de amploare a lui Giancana – nu doar microfoane şi interceptări telefonice, ci şi microfoane parabolice care puteau înregistra o conversaţie de la sute de metri distanţă, o tehnică nouă, folosită doar în cele mai delicate cazuri de spionaj. „Vă avertizez că folosirea acestora s-a rezumat, în trecut, doar la cele mai importante cazuri de securitate internă şi spionaj”[334], i-a scris Hoover agentului

special FBI care răspundea de Chicago. Ancheta Giancana era acum un caz de spionaj.

FBI a aflat că Giancana era unul dintre cei zece membri ai „comisiei” care superviza activitatea familiilor mafiote în Statele Unite şi în Caraibe. Capii familiilor mafiote voiau să reînvie cazinourile deţinute de Mafie la Havana, de unde fuseseră izgoniţi de Fidel Castro, ajuns la putere în Cuba pe 1 ianuarie 1959 prin înlăturarea dictatorului Fulgencio Batista. Cum nu au reuşit asta, şi-au mutat jocurile de noroc şi activităţile ilicite în Republica Dominicană.

Mafia îl plăcea pe generalissimul Rafael Trujillo, un aliat al Statelor Unite care deţinea puterea în Republica Dominicană din 1930. Trujillo guverna prin frică şi prin fraudă. Averea lui, stoarsă din bogăţiile naturale ale insulei şi din sudoarea supuşilor săi, era de ordinul sutelor de milioane de dolari. Pe lista infracţiunilor de care se făcea vinovat figurau crime şi răpiri pe teritoriul american, mituirea şi coruperea unor congresmeni americani, precum şi subminarea conducătorilor latino-americani rivali.

„Preşedintele era îndreptăţit să ştie”

În ultima parte a deceniului 1950, Hoover a adunat o mulţime de informaţii secrete despre politicile sângeroase din Caraibe. Printre cele mai bune surse ale lui se numărau un veteran FBI devenit ambasador american în Republica Dominicană, agenţii şi ataşaţii lui legali la

Miami şi Havana, precum şi şeful contraspionajului de la CIA, James Angleton.

Un numitor comun al rapoartelor lor era corupţia politică de la Washington. În epoca Hoover la FBI, zece membri ai Congresului au fost condamnaţi pentru diverse infracţiuni; în aproape toate cazurile a fost vorba de corupţie la scară mică. Dar Hoover a aflat, prin intermediul spionajului, că unii dintre cei mai puternici aliaţi ai săi din Senat primeau mită de la Batista şi Trujillo. Hoover a primit de la Angleton un raport, bazat pe un pont dat de consulul general al Cubei la New York, potrivit căruia „senatorul Homer E. Capehart a primit suma de 20 000 de dolari ca «onorariu» pentru intrarea şi azilul oferit lui Batista în Statele Unite”[335]. Capehart, un republican din Indiana, era, încă din 1945, unul dintre cei mai vocali susţinători din Senat ai lui Hoover în războiul împotriva comunismului. Hoover a primit, de asemenea, informaţii secrete de la ambasadorul american în Republica Dominicană, potrivit cărora cel mai puternic susţinător al lui în Congres, senatorul James Eastland din Mississippi, primea bani şi alte favoruri de la Trujillo, ca între doi proprietari de plantaţie.

Hoover s-a ferit de anchete penale împotriva congresmenilor. El se ocupa foarte rar de chestiuni care implicau politica, banii şi sexul ca dosare penale. Le clasifica drept informaţii secrete, potrivite pentru dosarele lui şi doar pentru ochii preşedintelui. Aducea la Casa Albă secrete politice picante despre membrii Congresului, iar preşedinţii de la Franklin Roosevelt încoace le savurau de obicei.

„Dacă era ceva foarte exploziv din punct de vedere politic… preşedintele era îndreptăţit să ştie”[336], a spus Nicholas Katzenbach, ce avea să devină ulterior procuror

general al Statelor Unite. „Biroul nu-ţi prea dădea multe lucruri în rest. O făcea dacă era vorba de homosexualitate sau altceva de genul ăsta… Ştii, pedofilie sau altceva.”

Hoover nu l-a adus niciodată în instanţă pe Eastland sub acuzaţii de corupţie; ar fi fost cât se poate de ciudat să-şi ancheteze senatorul preferat, preşedintele democrat al Comisiei Juridice şi al Subcomitetului pentru Securitate Internă al acesteia. Dar Hoover i-a spus preşedintelui Eisenhower că alţi membri ai Congresului erau la mâna lui Trujillo. Eisenhower însuşi i-a nominalizat pe doi dintre ei într-o şedinţă de la Casa Albă: senatorul Allen Ellender, democrat din Louisiana şi preşedintele Comisiei pentru Agricultură a Senatului, şi reprezentantul Harold Cooley, democrat din Carolina de Nord, preşedintele Comisiei pentru Agricultură a Camerei Reprezentanţilor[337]. Aceste comitete stabileau cotele alocate Republicii Dominicane din importurile de zahăr; deciziile lor generau milioane pentru dictatori; preşedinţii lor primeau în schimb atenţii considerabile. Trujillo controla personal în jur de două treimi din producţie şi lua partea leului din profituri.

Trujillo se remarcase în ochii aliaţilor lui americani ca un bastion împotriva comunismului. În interviurile date unor ziare americane, el a susţinut că a oferit Statelor Unite informaţii nepreţuite despre „Cominternul caraibian”, cu sediul central la ambasada sovietică din Ciudad de Mexico şi baze la New York, Miami şi Puerto Rico. Vicepreşedintele Nixon a făcut o vizită oficială în Republica Dominicană şi l-a omagiat pe Trujillo, în public şi în particular. Franklin D. Roosevelt Jr. era unul dintre numeroşii lobbyişti bine plătiţi de Trujillo la Washington. Trujillo îşi cumpăra presă favorabilă plătind proprietarii de ziare şi de televiziuni, agenţii de publicitate şi editorialişti, prin intermediul agenţilor lui politici şi de informaţii care operau din 54 de consulate din Statele Unite. Suma pe

care o plătea de obicei pentru sprijinul celor importanţi şi puternici era 25 000 de dolari, bani gheaţă.

Problemele pe care le punea Trujillo erau fără precedent în istoria politică a Americii. Statele Unite instalaseră mulţi conducători proamericani, prin comploturi şi lovituri de stat. Dar niciodată nu înlăturaseră unul.

„Contactează rezistenţa secretă”

Preşedintele, fraţii Dulles şi J. Edgar Hoover au găsit o soluţie inedită pentru problema lui Trujillo. Ei au trimis un agent FBI veteran în Republica Dominicană, ca nou ambasador american.

Joseph S. Farland nu era un diplomat tipic. Specialitatea lui erau operaţiunile secrete. Farland a devenit agent FBI în 1943. Îndatoririle lui includeau interceptările telefonice, acţiunile clandestine şi supravegherea sub acoperire. După cum a explicat el, Hoover l-a ales să fie „unul dintre membrii unui grup foarte select de indivizi”, parte dintr-o „organizaţie secretă în interiorul unei organizaţii secrete,” care lucra împotriva spionilor atomici sovietici. „Treaba noastră era să strângem informaţii despre cine, ce, pentru cine şi cum făcea.” Noua lui misiune în Republica Dominicană nu era foarte diferită. El şi-a amintit ordinele: „Contactează rezistenţa secretă şi află ce se întâmplă acum şi ce o să se întâmple pe viitor. Este o operaţiune delicată, dar experienţa şi pregătirea ta fac să fii cea mai bună opţiune pe care o avem în Departament. Nu vrem să-l

eliminăm pe Trujillo, adică să-l asasinăm. Dar vrem să-şi ia prada şi să plece."[338]

Relaţiile militare, economice şi diplomatice ale Americii ar fi fost periclitate de contestarea puterii lui Trujillo. Dar Farland continua să raporteze şi raporta tot – camerele de tortură, asasinatele politice şi cum îl linguşeau congresmenii americani pe Trujillo, primind în schimb bani şi sex.

„Trujillo deţinea controlul total", a spus el. „Îşi elimina fizic opozanţii. Crima era la modă. Era complet amoral."

Farland a întâlnit conaţionali americani în condiţii neobişnuite. Lista politicienilor care se bucurau de banii, romul şi fetele lui Trujillo era lungă. Fostul şi viitorul ambasador dominican în Statele Unite, Manuel de Moya, unul dintre principalii ofiţeri de informaţii ai lui Trujillo, întreţinea un conac la marginea oraşului Santo Domingo, unde erau distraţi congresmenii americani – „un cuibuşor de nebunii chiar la marginea oraşului, în care se intra printr-un labirint de gardurii vii, astfel încât să nu poată fi observată nici o maşină", după cum îl descria Farland. „Erau microfoane peste tot. Existau şi oglinzi false. Şi erau aprovizionaţi cu orice îşi putea dori cineva. Unii dintre congresmenii noştri l-au frecventat şi au fost înregistraţi şi fotografiaţi. Odată a venit un senator şi i-am spus: «Domnule senator, eu şi echipa mea suntem gata să vă punem la curent.» El mi-a răspuns: «Ştiu tot ce vreau să ştiu despre afurisita asta de ţară. Tot ce vreau de la tine este să te asiguri că o să fiu bine aprovizionat cu băutură în camera mea de hotel, vreme de o săptămână.»"

Farland a început curăţenia cu ambasada americană. Avea un şef de rezidenţă CIA total incompetent, ca omolog în Republica Dominicană. „Într-o zi a venit la mine şi mi-a

spus: «Domnule ambasador, îmi pare rău că vă deranjez, dar m-am încuiat pe dinafara biroului meu.»” Farland a „umblat puţin la broască, să se descuie uşa”, îşi aminteşte el. „Era mai vechea mea pregătire de la FBI.” Şeful de rezidenţă avea să fie înlocuit curând.

Farland a descoperit şi că omul numărul doi de la ambasadă, adjunctul şefului misiunii, era „categoric la mâna lui Trujillo… Prostul mi-a spus chiar el că a petrecut de câteva ori în cuibuşorul de nebunii al lui Manuel de Moya.” Ambasadorul l-a înlocuit cu un adjunct de încredere, Henry Dearborn. Şi acesta a fost şocat să vadă cum reprezentanţii democraţiei americane erau oaspeţii de onoare ai lui Trujillo. „Unul dintre ei a fost senatorul Eastland”[339], a spus Dearborn. „Dar n-a fost singurul.”

Farland s-a împrietenit cu Trujillo, după un eveniment monden, şi a strâns prin intermediul lui o mare cantitate de informaţii secrete despre ascensiunea lui Fidel Castro în Cuba. „Castro are comunişti recunoscuţi printre oamenii lui de bază şi primeşte sprijin financiar din Uniunea Sovietică”[340], a scris Farland într-o telegramă ultrasecretă pe care a trimis-o la Washington pe 15 decembrie 1958, cu 70 de zile înainte ca revoluţionarii să cucerească Havana. CIA nu vedea de multe luni ameninţarea.

Pe 29 ianuarie 1959, Hoover a monopolizat atenţia la o întâlnire oficială de la Departamentul de Stat, pe tema crizelor din Caraibe. Vorbind în faţa lui Allen Dulles de la CIA, a opt şefi de la Departamentul de Stat şi a şefului serviciului de imigrări, Hoover s-a lăudat că deţine „o cantitate considerabilă de informaţii”[341] despre exilaţii cubanezi care activează pro sau contra lui Fidel Castro la Miami, New York, New Orleans şi în toată ţara. Hoover a ordonat ca fiecare agent FBI să stea cu ochii pe cubanezi.

Era Castro însuşi un comunist înverşunat? Cine lucra pentru el şi cine împotriva lui în Statele Unite?

Pe 31 martie 1959, din ordinul lui Hoover, agenţii FBI au interogat un mercenar american, traficant de arme, fost puşcaş marin şi ofiţer de informaţii în armată, pe nume Frank Sturgis, alias Frank Fiorini. Acesta le-a oferit o imagine detaliată din interior a revoluţiei lui Castro. Luptase cu Fidel în munţi şi l-a aprovizionat cu arme şi cu avioane. După revoluţie, Castro l-a pus să-i expulzeze pe mafioţii americani din cazinourile din Havana. Sturgis a studiat bursa pariurilor şi a decis să mizeze pe America. El a spus FBI-ului că se hotărâse să schimbe tabăra: şi-a „oferit serviciile ca «agent» pentru Guvernul Statelor Unite”[342], raportându-i direct lui Hoover. (Sturgis a continuat să lucreze pentru CIA şi, după ani de zile, pentru Casa Albă: el a fost unul dintre spărgătorii arestaţi în intrarea prin efracţie de la hotelul Watergate.)

Rapoartele FBI despre Cuba au fost în cea mai mare parte corecte. Ele au dezvăluit o lume de secrete, printre care legăturile dintre operatorii cazinourilor americane din Havana, mafie, cubanezii anticastrişti şi CIA. FBI i-a identificat pe comuniştii înverşunaţi din tabăra lui Fidel Castro şi a plasat foarte corect mişcarea lui la stânga spectrului politic. Biroul a confirmat rapoartele lui Farland, potrivit cărora Trujillo şi Castro puneau la cale lovituri de stat, unul împotriva celuilalt.

Preşedintele Eisenhower a decis să termine cu ambii dictatori.

Mai întâi a anulat fiecare dolar din ajutorul militar pentru Republica Dominicană. Lui Farland i-a revenit misiunea de a-l anunţa pe generalissimo. „M-am dus la el de unul singur,”[343] a relatat Farland, într-o înregistrare de

importanţă istorică. „El îi avea alături pe ambasadorul lui în Statele Unite, pe şeful armatei, comandantul marinei şi cel al forţelor aeriene, stând cu toţii în poziţie de drepţi. Trujillo a explodat. S-a înroşit la faţă şi a început să facă lucruri imposibil de povestit. S-a lansat într-o tiradă împotriva lui Eisenhower, preşedintele meu. L-a făcut prost, a spus că nu înţelege politica şi că nu pricepe ce se întâmplă în Caraibe, l-a făcut – urăsc să spun asta pe înregistrare – «fiu de căţea». Când a făcut asta, am uitat şi eu ce înseamnă diplomaţia… Am hotărât că era momentul să spun şi eu câteva cuvinte în apărarea ţării mele, ceea ce am şi făcut, încheind cu cuvintele: «Iar în ceea ce vă priveşte, nu sunteţi, după părerea mea, decât un dictator de două parale, iar ţara dumitale comparativ cu a mea nu e decât un rahat de muscă pe o hartă.»”

Trujillo purta revolver, iar Farland îşi aminteşte că s-a gândit: „Dacă clipeşti, eşti mort… Dar n-am clipit. El a fost cel care a lăsat privirea în jos, a venit spre mine din spatele biroului şi a spus: «Domnule ambasador, prietene, în momente de stres se întâmplă deseori să spunem lucruri pe care nu le credem cu adevărat. Să uităm şi să iertăm.» I-am spus: «Trujillo, sunt creştin, aşa că o să iert, dar nu o să uit.» M-am întors şi am început să merg până la uşă, o distanţă ce mi s-a părut a fi 30 de kilometri, întrebându-mă în permanenţă dacă nu o să mă lovească un glonţ în spate.”

Farland a complotat în secret cu oponenţii lui Trujillo din Republica Dominicană. În planurile acestora intra moartea dictatorului. „M-am apropiat destul de mult de rezistenţa secretă”, a spus el – suficient de mult ca să trimită la Departamentul de Stat o listă cu disidenţii care erau gata „să preia puterea, odată ce Trujillo ar fi fost asasinat”. Era crucial pentru Statele Unite ca aceşti oameni să fie anticomunişti convinşi. Farland a asigurat Washingtonul că aşa stăteau lucrurile: „Erau avocaţi, medici, ingineri,

comercianţi de vârf, oameni care în general îşi făcuseră studiile în Statele Unite.”

Farland a raportat că aceştia doreau ca Statele Unite să le furnizeze un transport clandestin de arme ca să-l ucidă pe Trujillo. Lista de dorinţe a conspiratorilor, pe care Farland a transmis-o CIA, mai includea o trupă de asalt formată din „foşti agenţi FBI, care să plănuiască şi să execute uciderea lui Trujillo”[344], după cum s-a exprimat Richard Bissell, şeful operaţiunilor CIA sub acoperire.

În aprilie 1960, Eisenhower a decis că Statele Unite ar trebui să se pregătească „să-l înlăture pe Trujillo din Republica Dominicană”[345]. Acest lucru trebuia făcut „de îndată ce un regim succesor convenabil putea fi determinat să preia puterea, cu garanţia sprijinului politic, economic şi militar – la nevoie – din partea Statelor Unite”.

Pe 13 mai 1960, preşedintele i-a convocat la Casa Albă pe Farland şi pe doi dintre superiorii lui de la Departamentul de Stat. Preşedintele i-a spus lui Farland, potrivit notelor luate de aghiotantul lui militar, că „era asaltat de oameni care se opuneau lui Castro şi lui Trujillo”[346] – şi că „ar vrea să-i vadă pe amândoi făcuţi bucăţi”.

Preşedintele Eisenhower nu a dus treaba până la capăt. Administraţia Kennedy a moştenit conspiraţiile vizând asasinate în Caraibe.

[333 McAndrews către Rosen, 19 octombrie 1960]

334 Hoover către agentul special responsabil, Chicago, Airtel/Poşta din Iunie, 19 iunie 1961, cu titlul „Subiect: Samuel M. Giancana”, FBI/FOIA.

335 Papich către Frohbose, „Subiect: Fulgencio Batista/Securitate Internă – Cuba”, 20 iulie 1959, FBI/FOIA.

336 Katzenbach, istorie orală, RFKL.

337 Notă privind discuţia dintre Eisenhower şi secretarul de stat Christian Herter, 30 august 1960, DDEL. Congresmenul Cooley, preşedintele Comisiei pentru Agricultură din Camera Reprezentanţilor, a devenit ţinta unei investigaţii fără precedent a FBI privind corupţia în interiorul Congresului, la patru săptămâni de la începutul administraţiei Kennedy. Plătit de dictatorul Trujillo, din Republica Dominicană, congresmenul făcea lobby pe lângă noul secretar de stat, Dean Rusk, pentru schimbări în aplicarea legii privind cotele de zahăr; Trujillo şi familiile aliate lui puteau câştiga sau pierde milioane de dolari. Pe 16 februarie 1961, la 26 de zile după ce noua administraţie a preluat puterea, procurorul general Robert Francis Kennedy a aprobat ca FBI să intercepteze telefonul din secretariatul lui Cooley, de la Capitoliu, telefonul unui individ care făcea lobby pentru Republica Dominicană şi telefoanele a trei angajaţi de la Ministerul Agriculturii; ulterior, FBI a plantat microfoane într-o cameră de hotel în care Cooley se întâlnea cu reprezentanţi din Republica Dominicană. Chestiunea unui dictator care avea în buzunar un congresmen puternic nu era doar o problemă de corupţie politică. Ea a căpătat implicaţii privind securitatea naţională, cât timp preşedinţii încercau să se descurce cu problema dictaturilor din Caraibe – printre care şi Cuba. Extrasele din documentele referitoare la o întâlnire din 14 februarie 1961 dintre Rusk şi Cooley, care

a avut loc cu două zile înainte ca RFK să aprobe interceptările, dau o primă imagine despre acest dosar:

#Secretarul de stat Rusk a deschis discuţia afirmând că administraţia a acceptat o prelungire cu 21 de luni a legii zahărului şi că o voia pusă în aplicare cât mai curând posibil, dar în acelaşi timp considera că este de importanţă maximă ca legea, aşa cum a fost înaintată de congresmenul Cooley, să fie amendată astfel încât să-i dea preşedintelui puteri discreţionare referitoare la acea parte din cota cubaneză care altfel ar fi alocată Republicii Dominicane.

Secretarul de stat şi-a motivat solicitarea în primul rând prin grava ameninţare potenţială la adresa securităţii Statelor Unite şi a emisferei vestice reprezentată de situaţia actuală din Cuba. El a afirmat că este esenţial să se treacă la acţiuni viguroase pentru a împiedica regimul lui Castro să-şi continue eforturile de a tulbura regimurile paşnice şi prietenoase din America Latină şi de a deveni o ameninţare militară mai gravă la adresa Statelor Unite... Pentru multe dintre aceste ţări latino-americane, în frunte cu Venezuela, Republica Dominicană este o ameninţare la fel de mare la adresa stabilităţii lor. Eşecul Statelor Unite de a vedea problema lui Trujillo ca pe o ameninţare la fel de serioasă cum este Castro ne va lipsi de sprijinul şi simpatia de care avem nevoie...

Pentru aceşti oameni este de neînţeles că Statele Unite vor să-l pedepsească pe Fidel Castro refuzând să cumpere zahăr din Cuba şi apoi se îndreaptă spre Republica Dominicană, să înlocuiască cea mai mare parte a acestuia. Este un cadou neaşteptat şi o răsplată, acolo unde ei cred că ar fi justificată doar o pedeapsă.

Din perspectiva Statelor Unite, suntem îngrijoraţi, de asemenea, de actualele activităţi politice ale lui Trujillo. Maşina lui de propagandă, bine finanţată, este foarte activă şi constituie un motiv de îngrijorare pentru agenţiile noastre de informaţii. Publicitatea ei a devenit virulent antiamericană şi apropiată multor interese sovietice. Există de asemenea dovezi că regimul lui este în contact cu blocul sovietic şi cu reprezentanţii lui Castro.

Congresmenul Cooley [şi preşedintele Camerei Reprezentanţilor, John McCormack] au ridicat o serie de chestiuni referitoare la ce ne aşteptăm să se întâmple în Republica Dominicană dacă Trujillo ar fi înlăturat. Marea lor temere era că aceasta ar oferi unui regim susţinut de Castro prilejul să ia puterea... Congresmenul Cooley a afirmat că în ultimele zile a discutat cu mai multe persoane despre problema zahărului din Republica Dominicană... Toţi cei cu care a vorbit au fost de acord cu secretarul de stat, că politica noastră în America Latină ar avea serios de suferit dacă Statele Unite ar continua să cumpere din Republica Dominicană zahăr din fosta cotă a Cubei. El a fost aşadar favorabil ideii de a-i da preşedintelui autoritate discreţionară. El consideră totuşi că ar fi de dorit ca, pentru a asigura o tranziţie ordonată şi a preveni preluarea puterii de către un regim de tip Castro, Trujillo să fie convins să se retragă într-o parte liniştită a lumii. Se ştie că are o avere considerabilă în străinătate... Congresmenul Cooley a sugerat că ştie nişte persoane care sunt prieteni apropiaţi cu Trujillo şi care i-ar putea transmite mesajul. Puteau fi convingători, iar el s-ar putea să-i asculte. Părerea lui era că acest lucru ar trebui făcut înainte de a întreprinde orice acţiune privind legislaţia zahărului.

Secretarul de stat a protestat vehement, spunând că nu era timp pentru un astfel de pas, chiar dacă ar fi fost înţelept să fie făcut, înainte de a aplica legislaţia zahărului.

În plus, era de părere că demersul ar fi fost mult mai convingător dacă preşedintele ar avea deja puterea discreţionară de a tăia cota Republicii Dominicane, înainte de a se vorbi cu Trujillo. Altfel, acesta ar fi sperat că prietenii lui de la Washington puteau încă să îl salveze, aşa cum au făcut-o în trecut.

338 Farland, interviu de istorie orală, FAOH. Originar din Virginia de Vest, Farland s-a căsătorit cu fiica unui proprietar de mine de cărbune, a ajuns un om bogat şi s-a retras din FBI după război, dar a continuat să se implice la Washington, devenind un important contribuabil al Partidului Republican. În 1955 s-a alăturat Departamentului de Stat, ca mediator în probleme delicate.

Parcursul carierei lui a fost extrem de neobişnuit. Farland a continuat serviciul ca ambasador al lui Kennedy în Panama (unul din singurii doi republicani care au servit ca ambasadori sub JFK). A devenit apoi ambasadorul lui Nixon în Iran şi Pakistan – unde, în misiunea sub acoperire ce i-a încununat cariera, l-a trecut clandestin pe Henry Kissinger dincolo de Munţii Himalaya, pentru discuţii secrete cu conducătorii comunişti ai Chinei.

Când Farland a sosit în Republica Dominicană, FBI era împotmolit de trei ani în cazul răpirii şi uciderii unui american. Dispăruse un pilot american în vârstă de 23 de ani, pe nume Gerald Murphy, care zbura pentru o companie aeriană dominicană. Părinţii lui din Oregon au apelat la congresmenul lor, Charles Poter, care a cerut o investigaţie FBI. Un mare juriu federal s-a întrunit la Washington. Cazul a dus la inculparea unui fost agent FBI renegat, John J. Frank. Frank devenise unul dintre oamenii pe care i-a urmărit – un infractor internaţional. După ce a

lucrat puţin timp pentru CIA, el şi-a dat poziţia pe una mult mai lucrativă: agent secret al lui Trujillo.

Frank a jucat un rol central în uciderea lui Jesús de Galíndez, un profesor de la Universitatea Columbia care se ocupase de copiii lui Trujillo, apoi a fugit de regimul dictatorului şi s-a stabilit la New York, unde a scris o carte despre crimele dictatorului. Galíndez a anunţat biroul FBI din New York că a primit ameninţări cu moartea, însă fără rezultat. Frank a aranjat ca Galíndez să fie răpit din staţia de metrou din faţa Universităţii Columbia, înghesuit într-o maşină şi dus la un mic aerodrom din Long Island, unde a fost aruncat în spatele unui avion privat. Avionul era închiriat de Joe Zicarelli, personaj important în Mafia din New Jersey şi acolit al lui Trujillo. Pilotul era Gerald Murphy. Murphy a zburat cu Galíndez în Republica Dominicană. Trujillo l-a ucis mai întâi pe Galíndez, apoi şi pe Murphy şi pe copilotul lui dominican, pentru a păstra secretul conspiraţiei.

Frank a fost arestat şi condamnat pentru patru capete de acuzare legate de faptul că i-a servit lui Trujillo ca agent străin neînregistrat, strategie folosită de Departamentul Justiţiei pentru a judeca spioni în circumstanţe diplomatice delicate. Următorul pas logic, din punctul de vedere al procurorului, ar fi fost să-l pună sub acuzare pe consulul general al Republicii Dominicane la New York, în conspiraţia răpirii lui Galíndez. Rapoartele FBI după care s-au ghidat dezbaterile marelui juriu federal proveneau din interceptarea telefoanelor ambasadei dominicane de la Washington. Cazul a fost monitorizat de procurorul general, de şeful secţiei penale de la Departamentul Justiţiei şi de Hoover în persoană.

Trujillo supraveghease complotul. Ce avea să facă Washingtonul în cazul lui? Statele Unite nu mai acuzaseră

niciodată un lider străin de crime capitale comise pe teritoriu american. Preşedintele Eisenhower a fost întrebat chiar despre acest subiect, la o conferinţă de presă: FBI avea jurisdicţie să cerceteze dacă „agenţi ai unei dictaturi, care se bucură de imunitate diplomatică, asasinează oameni sub protecţia drapelului american?” Ike a răspuns: „Nu ştiu nimic despre asta.”

Hoover l-a asigurat pe preşedinte că FBI este stăpân pe acest caz. Dar s-a poticnit. El a informat Departamentul Justiţiei şi pe cel de Stat că dosarul împotriva lui Trujillo nu este „inatacabil”.

În ultimă instanţă, preşedintele era cel care trebuia să decidă dacă pune capăt investigaţiei sau taie nodul care lega interesele americane de un tiran.

Fostul agent FBI, John J. Frank, a fost condamnat până la urmă ca agent neînregistrat al dictaturii lui Trujillo, dar nu a dezvăluit niciodată vreun detaliu al conspiraţiei mai ample.

339 Dearborn, istorie orală, FAOH. Dacă dosarul lui Trujillo ar fi fost continuat ca o chestiune penală, chiar şi un personaj important ca senatorul Eastland putea fi acuzat că a acţionat ca agent al unei puteri străine.

Informaţiile secrete politice pe care le-au adunat Farland şi Dearborn – dintre care aproape toate şi-au făcut drum înapoi spre FBI – includeau detaliile sordide ale vizitelor făcute de alţi americani importanţi pe cheltuiala lui Trujillo.

Fostul ambasador american la Curtea de la Saint James – putred de bogatul şi de ambiţiosul Joseph Kennedy, tatăl lui Jack şi Bobby – a trimis un apropiat al familiei, un ziarist ce scria despre mondenităţi din înalta societate, pe nume Igor Cassini. Apoi magnatul Bill Pawley a adus o echipă bipartizană – Bebe Rebozo, care era prieten apropiat al lui Nixon, şi senatorul de Florida George Smathers, cel mai bun amic pe care îl avea Jack Kennedy pe Colina Capitoliului. „Smathers, Bill Pawley, Bebe Rebozo şi cu mine ne-am dus toţi să-l vedem pe Trujillo", îşi aminteşte Dearborn. „Smathers venise cu discursul pregătit. El i-a spus: «Generalissimo, aveţi ocazia să fiţi un mare erou în această emisferă. Aveţi prilejul să fiţi unul dintre puţinii dictatori, dacă nu singurul, care a reuşit vreodată să-şi transforme ţara într-o democraţie în timpul vieţii lui. Dacă aţi face asta, aţi fi cu adevărat un erou pentru poporul vostru şi pentru întreaga emisferă.»"

Dearborn a spus: „Stăteam acolo şi mă gândeam: «Of, Doamne, habar n-ai cu cine vorbeşti»".

340 Patru rapoarte ale lui Farland, precum şi informaţii care este evident că provin de la el se află în FRUS 1958–1960, Volumul 6, American Republics, „Politica Statelor Unite referitoare la anumite evoluţii politice din zona Caraibelor şi a Americii Centrale", pp. 357–459.

341 Hoover, citat în „Consemnările unei şedinţe, Departamentul de Stat, 29 ianuarie 1959", pp. 357–459.

342 M.A. Jones către DeLoach, Subiect: Frank Fiorini, alias Frank Anthony Sturgis, IS [Securitate Internă]/Cuba, 1 aprilie 1959, FBI/FOIA. Rezumate ale notei despre Sturgis au ajuns la CIA, ducând la recrutarea acestuia. În formă cenzurată, au ajuns şi la Departamentul de Stat. În vara şi toamna anului 1959, rapoartele lui Farland din Republica

Dominicană şi supravegherea tot mai atentă de către FBI a comploturilor cubaneze din Statele Unite au început să se apropie de un punct critic. Rapoartele din Republica Dominicană şi Cuba s-au dovedit un factor esenţial în decizia lui Hoover de a deschide un nou front pentru FBI, în 1959: interceptarea şi supravegherea cu microfoane, de o manieră sistematică, a Mafiei. Rapoartele lui Farland privind legăturile dintre politicienii americani, crima organizată şi dictatorii din Caraibe au erodat îndelungata rezistenţă a lui Hoover.

Hoover a intrat în acţiune în vara lui 1959, când o subcomisie a Senatului s-a lansat în audieri publice ale capilor mafioţi. Forţa din spatele acestei subcomisii a Senatului, cunoscută drept Comisia pentru Crimă Organizată, era consilierul ei, Robert F. Kennedy. Bazându-se pe experienţa căpătată ca avocat în comisia McCarthy, RFK a angajat trei foşti agenţi FBI foarte talentaţi, ca anchetatori pentru crima organizată. Unul dintre ei, Walter Sheridan, lucrase de asemenea pentru Agenţia Naţională de Securitate şi avea experienţă în supravegherea electronică.

O întâmplare norocoasă a făcut ca un microfon plantat în Las Vegas să pună FBI la curent cu planurile puse la cale de CIA împotriva lui Castro. Pe 31 octombrie 1960, Biroul a pus mâna pe un raport de arestare de la poliţia din Las Vegas. O cameristă de hotel nimerise din întâmplare în timp ce se instala un microfon ascuns, din ordinul unui detectiv pe nume Arthur Baletti. Acesta era angajat de detectivul particular Robert Maheu – un fost agent FBI care lucra pentru miliardarul Howard Hughes, iar în timpul liber ca informator CIA şi om bun la toate al Mafiei din Las Vegas. Ţinta microfonului era una dintre prietenele lui Giancana, Phyllis McGuire, cântăreaţă într-un club de noapte. Ordinul scris de mână de Hoover a băgat FBI-ul în

viteză maximă: „Da, şi acţionaţi energic asupra lui Giancana, Maheu & Balletti. H.”

Arestarea în cazul microfonului din Las Vegas a permis FBI-ului să facă presiuni asupra lui Maheu, care până la urmă a dezvăluit contractul din 1960 dintre Mafie şi CIA în privinţa lui Castro.

343 Farland, istorie orală, FAOH.

344 Depoziţia lui Richard Bissell, fost şef al operaţiunilor clandestine la CIA, Comisia Church, 22 iulie 1975.

345 Herter către Eisenhower, „Posibilă acţiune pentru a preveni preluarea de către castrişti a Republicii Dominicane”, 14 aprilie 1960, DDEL.

Inamicii lui Trujillo au fost încurajaţi de ambasadorul Farland şi de adjunctul lui, Henry Dearborn, care i-a urmat în funcţie ca ambasador interimar. Amândoi americanii i-au asigurat pe conspiratori că Statele Unite privesc cu simpatie activitatea lor. „Ambasadorul Farland avea contacte cu opoziţia şi m-a pus şi pe mine în legătură cu ei”, a spus Dearborn. Opoziţia nu avea încredere în CIA, dar „ajunseseră să aibă încredere în Farland şi în mine. Aşa că am continuat contactele cu opoziţia, raportând către CIA. Foloseam tot felul de mijloace ciudate de comunicare, pentru că nu voiam să fim văzuţi unii cu alţii. Lucruri de genul mesajelor pe fundul unei plase de cumpărături sau înfăşurate în trabucuri. Ei ne cereau din când în când sfatul, iar alteori ne cereau ajutorul”.

„Au pus la punct un plan de asasinat”, a spus Dearborn. „Ştiam că plănuiesc să facă asta şi ştiam şi cum vor să o

facă. Ştiam, într-o oarecare măsură, cine era implicat. Deşi pot să spun fără să mint că nu l-am cunoscut personal pe nici unul dintre asasini, îi ştiam pe cei care trăgeau sforile.”

„Ceea ce doreau ei de la Statele Unite”, a spus Dearborn, „era sprijinul moral şi, mai târziu, ajutor material şi logistic”. Şi nu au fost dezamăgiţi. CIA le-a trimis trei pistoale calibrul 38 şi patru pistoale mitralieră, aduse în Republica Dominicană cu valiza diplomatică. Până să sosească armele, Farland, agentul FBI devenit ambasador extraordinar, revenise la Washington.

346 Notă informativă privind conferinţa cu preşedintele, 13 mai 1960, Secretariatul preşedinţiei, Documentele Eisenhower, DDEL. Generalul Andrew Goodpaster, consilierul militar al lui Ike, a scris nota informativă pe 16 mai. Pe 13 mai, preşedintele a fost în cea mai proastă dispoziţie cu putinţă – bâjbâind, după spusele lui, „în uriaşa furtună” declanşată de prăbuşirea avionului spion al CIA, U-2, în timpul unui zbor secret deasupra Uniunii Sovietice. Pilotul, Francis Gary Powers, era prizonier la Moscova (el a fost în cele din urmă schimbat cu spionul sovietic cunoscut drept colonelul Rudolph Abel). Conducătorul sovietic Nikita Hruşciov umilise Statele Unite. Furia lui Ike se simte şi în documentul scris de generalul Goodpaster.

CAPITOLUL 28

UN OM PERICULOS

Războiul dintre J. Edgar Hoover şi procurorul general Robert F. Kennedy a fost o campanie a pământului pârjolit care a ars de-a lungul anilor 1960. A ameninţat să mistuie FBI, Departamentul Justiţiei şi Casa Albă.

Robert Kennedy a spus că îl socotea pe Hoover „mai degrabă înspăimântător”[347] – „un om periculos” care conducea „o organizaţie foarte periculoasă”. Dar el credea că „era un pericol pe care îl puteam controla”. RFK a crezut că îşi poate impune autoritatea asupra lui Hoover. „Pentru prima dată de când era director al FBI, trebuia să primească instrucţiuni sau ordine de la procurorul general al Statelor Unite – şi nu putea trece peste capul acestuia.”

Dar lui Hoover nu-i păsa de instrucţiunile unui tânăr insolent, care nu comandase niciodată altceva în afară de campania electorală a fratelui său.

Hoover credea că „Bobby încerca să preia FBI, să conducă FBI, să dilueze FBI”[348], a spus ajutorul apropiat al directorului, Deke DeLoach. „El încerca să reconstruiască întreaga maşinărie după placul lui, dar nu avea experienţa şi nici respectul necesare ca să comande aşa ceva.”

Robert F. Kennedy avea 35 de ani, se născuse în 1925, la doar câteva săptămâni după ce Hoover preluase conducerea FBI. Nu el ceruse să fie procuror general şi nici nu fusese prima opţiune a fratelui lui. Dar numirea lui avea o anume logică. JFK a fost al treilea preşedinte la rând care şi-a numit directorul de campanie în funcţia de

procuror general; funcţia devenise una politică, pentru care era nevoie în primul rând de loialitate. Robert Kennedy era, în primul rând şi mai presus de orice, loial fratelui său. Iar tatăl lor, ale cărui milioane au ajutat la câştigarea alegerilor, a cerut asta. Hoover i-a spus vechiului său prieten Joe Kennedy că aproba numirea. Avea să regrete[349].

Preşedintele şi procurorul general au încercat, la început, să-l trateze cu deferenţă pe Hoover. Dar respectul nu le stătea în fire. Preşedintele credea că un prânz privat la Casa Albă, din când în când, avea să-l satisfacă pe Hoover. „O făceam ca să fie el mulţumit”[350], a spus RFK. „Din punctul nostru de vedere, era important ca el să fie mulţumit şi să rămână în funcţie, pentru că era un simbol – şi preşedintele câştigase atât de strâns alegerile.”

Dar să guste din pâinea de la Casa Albă de câteva ori pe an nu a fost de ajuns. Şi nimic nu ar fi fost. Aproape tot ce avea legătură cu Robert Kennedy îl înfuria pe Hoover. Procurorul general comisese o crimă gravă. „A insultat FBI-ul”[351], a spus adjunctul lui RFK de la Justiţie, Nicholas Katzenbach.

„Nu ştim ce să facem”

Problema nerezolvată a lui Rafael Trujillo a conturat începutul luptei dintre Hoover şi Robert Kennedy.

Pe 16 februarie 1961, în a patra săptămână a noii administraţii, procurorul general Kennedy a semnat ordinele menite să dezvăluie corupţia de care regimul se folosea ca să rămână la putere. Au fost instalate primele din cele 582 de dispozitive de interceptare telefonică şi cele aproximativ 800 de microfoane FBI autorizate în timpul administraţiei Kennedy.

FBI a interceptat telefoanele din biroul preşedintelui Comisiei pentru Agricultură a Camerei Reprezentanţilor, Harold Cooley, de la locuinţa secretarului Comisiei, de la ambasada şi consulatele Republicii Dominicane, precum şi de la birourile celor care făceau lobby pentru Trujillo. În măsura în care se poate stabili din documentele existente, a fost pentru prima dată de la administraţia Harding când un procuror general a ordonat să fie ascultate telefoanele unui membru al Congresului.

Dar RFK s-a poticnit repede. Investigaţiile au ajuns prea aproape de casă. Dacă erau continuate, ar fi fost prinşi în laţ congresmeni, senatori şi lobbyişti cu conexiuni politice, cei mai mulţi dintre ei membri conservatori ai Partidului Democrat – vectori de putere de care fraţii Kennedy aveau nevoie ca să-şi asigure sprijinul Congresului. Singura persoană pusă vreodată sub acuzare a fost editorialistul monden Igor Cassini, fratele creatorului de modă preferat al lui Jackie Kennedy, personaj frivol din înalta societate şi unealtă plătită a lui Trujillo. Iar dovezile în cazul lui au venit de la un reporter de investigaţie, nu de la FBI. Robert Kennedy avea să spună mai târziu despre ancheta Trujillo că a fost „cel mai neplăcut”[352] caz cu care s-a confruntat vreodată – un standard ridicat – şi „singura investigaţie pe care am stopat-o cât am fost procuror general”.

Kennedy a închis cazul după ce generalissimo a fost prins într-o ambuscadă şi asasinat de opozanţii lui, la periferia

capitalei, în noaptea de 30 mai 1961. Sprijinul moral al Statelor Unite nu a salvat 12 dintre cei 14 conspiratori de moartea brutală, în mâinile fiului, fraţilor şi moştenitorilor politici ai lui Trujillo, care au recăpătat repede puterea.

„Marea problemă acum", a scris RFK sumar după asasinarea lui Trujillo, „este că nu ştim ce să facem"[353].

Casa Albă a avut nevoie de ani de zile ca să găsească un răspuns. Iar soluţia finală era la J. Edgar Hoover. Până la urmă, Hoover însuşi avea să aleagă un nou conducător pentru Republica Dominicană.

„Să-l concedieze pe J. Edgar Hoover? Iisuse Hristoase!"

După cum a mărturisit el însuşi, Robert F. Kennedy nu era omul care să nu doarmă noaptea de grija comunismului sau a drepturilor civile, atunci când a devenit procuror general. Gândurile lui se concentrau asupra crimei organizate. Voia ca FBI să pornească pe urmele Mafiei, aşa cum procedase el în perioada în care făcuse parte din Comisia Senatului pentru Combaterea Crimei Organizate.

RFK a încercat să preia controlul asupra FBI – dreptul lui, prin lege – iar lupta avea să-l consume tot restul mandatului său la Justiţie.

Hoover era indignat că procurorul general voia să-i urmărească pe naşii mafioţi, în locul agenţilor Moscovei. A fost furios când Kennedy a bagatelizat continuarea spionajului sovietic şi a tratat cu dispreţ ideile măreţe ale acestuia, privind înfiinţarea unei comisii pentru infracţiuni federale şi a unor forţe speciale antimafiote. Hoover a fost şocat de înclinaţia lui pentru operaţiuni pe cont propriu, de aranjamentele lui secrete, de întâlnirile între patru ochi cu un oficial de la ambasada sovietică despre care se ştia că era spion KGB şi de rolul lui de om bun la toate al preşedintelui, în orice problemă de politică externă sau internă.

Hoover s-a înfuriat cu adevărat atunci când superiorul lui în funcţie l-a convocat la el, în loc să se întâmple invers. Era o plimbare scurtă pe coridoarele Departamentului Justiţiei, de la biroul lui Hoover până la camerele ocupate cu ambiţie de Kennedy, dar Hoover a refuzat să o facă. „Bobby n-a fost probabil niciodată în biroul lui Hoover şi nici Hoover într-al lui", a spus Katzenbach. Cum nu puteau să se suporte unul pe celălalt, Hoover şi RFK şi-au desemnat un intermediar. Un agent FBI pe care îl cunoşteau şi îl plăceau amândoi, Courtney Evans, a servit vreme de trei ani drept om oficial de legătură. „Courtney îi explica un lucru într-un fel lui Bobby şi în alt fel lui Hoover", a spus Katzenbach. „Când încerca să-i «vândă» lui Bobby ceva ce voia Hoover, îi explica lucrurile într-un fel care să le facă uşor de înghiţit pentru Bobby, şi viceversa." Să-i slujeşti pe aceşti doi stăpâni era o sarcină pe care puţini oameni ar fi putut s-o îndeplinească.

Spre sfârşitul vieţii, Evans a pretins: „I-am împiedicat pe fraţii Kennedy să-l concedieze pe Hoover. Din când în când se înfuriau pe el. Aveau impresia că pierde vremea investigând cazuri de securitate naţională."[354] Dar ideea concedierii directorului era aproape de neconceput. „Să-l concedieze pe J. Edgar Hoover? Iisuse Hristoase!" a spus

Katzenbach. „Mă întreb foarte serios dacă preşedintele Kennedy n-o fi fumat cumva marijuana!”

Dar preşedintele a jurat să-l concedieze pe Allen Dulles după dezastrul care a lovit Statele Unite în Golful Porcilor, în aprilie 1961. Dulles îşi prezentase planurile de invadare a Cubei şi de înlăturare a lui Fidel Castro ca pe un lucru sigur. Invazia din Golful Porcilor s-a soldat însă cu moartea a 114 dintre cubanezii recrutaţi de Agenţie, capturarea altor 1 189, un Castro triumfător – şi cu preşedintele jurând, cu propriile sale cuvinte, să sfărâme CIA într-o mie de bucăţele şi s-o împrăştie în cele patru vânturi.

JFK l-a pus pe fratele lui să facă o „autopsie” a invaziei şi să repare mecanismul serviciilor secrete americane. Una dintre numeroasele întrebări deschise era dacă preşedintele avea să-l numească pe RFK director al Agenţiei Centrale de Informaţii. Pe 20 aprilie, a doua zi după eşecul invaziei, Bobby Kennedy i-a cerut părerea lui Hoover, despre cum s-ar putea pune şaua pe CIA.

Vechiul şi nesfârşitul dispreţ al lui Hoover pentru CIA a rămas păstrat în notele pe care le-a scris de mână, despre ziua respectivă: „Ani de zile, CIA nu a jucat corect cu noi... CIA nu şi-a schimbat nici părul, nici năravul. H.”[355] Dar el a considerat că zvonul privind intenţia preşedintelui de a-şi pune fratele la conducerea Agenţiei era interesant şi atrăgător. Dintr-un foc, l-ar fi îndepărtat pe RFK din poziţia de superior al lui Hoover şi l-ar fi condamnat pe încrezutul de Kennedy la misiunea imposibilă de a spăla pata lăsată de Golful Porcilor pe blazonul familiei.

Hoover a alcătuit un raport complicat, în trei părţi, despre agenţia de informaţii americană şi i l-a predat în mână procurorului general. Raportul acoperea istoria CIA şi personajele-cheie de la Agenţie. Hoover a insistat pe

povestea spionajului american începând din 1941, subliniind că RFK nu putea „să analizeze slăbiciunile de azi ale serviciului de informaţii fără să facă apel la istorie”[356]; infiltrarea comunistă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial „a creat situaţii şi probleme care afectează şi în zilele noastre operaţiunile de informaţii americane”. El a avertizat totodată împotriva unui lung şir de oficiali de la vârful Agenţiei, insistând asupra fostului agent FBI William K. Harvey, care era responsabil la CIA pentru strângerea clandestină de informaţii secrete din comunicaţii, dar era în acelaşi timp un alcoolic notoriu, care dăduse peste cap ancheta în cazul spionului atomic Klaus Fuchs.

Este puţin probabil ca Robert Kennedy să fi citit vreun cuvânt din acest raport. Harvey a devenit unul dintre actorii principali în comploturile reînnoite ale CIA împotriva lui Fidel Castro, supervizate de procurorul general.

„Agenţii nu conduc autobuze”

Hoover îl sfida pe procurorul general după bunul lui plac. În aceleaşi zile de mai 1961 a venit şi prima dovadă clară a dispreţului lui.

Freedom Riders, Călătorii Libertăţii, un grup de activişti pentru drepturi civile, negri şi albi, intenţionau să conteste segregarea în Sud, călătorind împreună cu un autobuz Greyhound prin Alabama. FBI, din surse deschise şi secrete, inclusiv informatori, a aflat de planurile lor cu

câteva zile înainte. Biroul i-a anunţat pe ofiţerii de poliţie statală şi locală din Alabama. Poliţia şi Ku Klux Klanul, în colaborare, au plănuit să-i pândească pe demonstranţi şi să le dea o bătaie soră cu moartea. FBI a aflat şi de asta.

Hoover a decis, în cunoştinţă de cauză, să nu spună Departamentului Justiţiei ce ştia despre Călătorii Libertăţii şi despre Ku Klux Klan. Rapoartele lui scrise către Kennedy despre Călătorii Libertăţii se referă în primul rând la potenţialul Partidului Comunist în Alabama.

Hoover a sfidat ordinul direct primit de la procurorul general, de a-i proteja pe integraţionişti, cum le spunea el. Joseph G. Kelly, un agent FBI în vârstă de 37 de ani din mica secţie ce se ocupa de drepturile civile, a privit de la sediul central cum evoluează lucrurile.

„Şoferul autobuzului a refuzat să-i ducă mai departe pe Călătorii Libertăţii”[357], a povestit el. „Am primit un telefon de la biroul procurorului general, de la Nick Katzenbach. El a spus că procurorul general, domnul Kennedy, voia un agent care să conducă autobuzul Libertăţii. Desigur, pe vremea aceea nu făceam întotdeauna ce ne cerea Departamentul, dacă nu consideram că era în beneficiul cazului sau al Biroului. Aşadar, i-am spus lui Katzenbach că agenţii nu conduc autobuze, că asta nu figura în fişa postului lor, şi că ei aveau acolo, la Divizia pentru Drepturi Civile, câţiva avocaţi care l-ar putea conduce. Iar Katzenbach a spus: «Păi este o solicitare a procurorului general.» Eu i-am răspuns: «Ştiu, dar ăsta este răspunsul nostru.» Aşa că i-am închis telefonul şi am sunat la biroul directorului, ca să-i alertez că s-ar putea să sune Kennedy, ceea ce s-a şi întâmplat. Directorul i-a spus acelaşi lucru.”

„Nimeni nu e la adăpost de Inchiziţie”

Robert Kennedy a început să înţeleagă omniprezenţa puterii lui Hoover. Şi-a dat seama că acesta ţinea sub urmărire întregul aparat de securitate naţională al Statelor Unite. Directorul avea mai multe informaţii şi mai multă putere decât procurorul general.

Hoover culegea secrete din tot spectrul politicii americane, interne şi externe. Agenţii de legătură şi loialiştii lui îi spuneau ce se întâmpla la CIA, pe Colina Capitoliului şi la Departamentul de Stat. Procurorul general a încercat să-i identifice şi să-i neutralizeze pe spionii lui Hoover din interiorul administraţiei Kennedy. Bătălia a început la Departamentul de Stat – un duel clasic cu arme de foc, Kennedy şi Hoover stând faţă în faţă, cu pistoalele scoase şi provocându-se unul pe celălalt să tragă.

„Avem o scurgere de informaţii”[358], a spus William J. Crockett, principalul administrator de la Departamentul de Stat sub JFK. „Zi de zi, sunt chemat la Comisia pentru Securitate Internă a Senatului ca să fiu chestionat de ce anumiţi oameni au primit certificate de securitate” (autorizaţie de acces la informaţii secretizate) şi cum îşi stabileşte Departamentul politica externă.

Susţinătorul de neclintit al lui Hoover, senatorul de Mississippi James Eastland, conducea Comisia pentru Securitate Internă. Când Eastland pleca „la vânătoare de vrăjitoare”, a spus Crockett, „nimeni nu e la adăpost de Inchiziţie”. Crockett bănuia că în Departamentul de Stat exista o cârtiţă care spiona pentru Eastland, iar dacă Eastland avea un spion la Departamentul de Stat, atunci

avea şi Hoover. În baza unui acord oficial de colaborare încheiat în 1951, angajaţii Comisiei pentru Securitate Internă trimiteau către FBI şi ultimul capăt de informaţie secretă din dosarele lor. După 1955, Hoover şi Eastland au avut o înţelegere neoficială şi ultrasecretă, de a-şi împărtăşi unul altuia informaţii secrete.

Crockett a cerut ajutorul secretarului de stat Dean Rusk, care s-a dus la preşedinte, iar acesta a apelat la fratele lui. RFK a trimis după asistentul lui special, Walter Sheridan – anchetatorul lui preferat din Comisia Senatului pentru Combaterea Crimei Organizate, un fost agent FBI şi veteran din echipele de supraveghere audio ale Agenţiei Naţionale de Securitate. „Sheridan era principala hibă”[359] a Departamentului Justiţiei al lui Kennedy, avea să-i spună mai târziu Hoover lui Lyndon Baines Johnson. Sheridan a propus ca un prieten şi coleg de-al lui de la NSA să se ocupe de securitate la Departamentul de Stat. Omul lui Sheridan a fost prins în flagrant folosind microfoane ascunse şi operaţiuni clandestine împotriva scurgerilor de informaţii. Crockett a fost nevoit să îl concedieze pe loc.

Dar acesta identificase cârtiţa. „Cel care transmitea informaţii era un individ pe nume Otto Otepka, un funcţionar de rang înalt de la Biroul de Securitate, moştenit din perioada McCarthy”[360], a spus Crockett. „El şi-a justificat acţiunile spunând: «Consider că am o datorie şi mai mare faţă de ţară, să dezvălui riscurile de securitate pe care această nouă administraţie le-a adus în guvern. Sunt dispus să încalc legile şi să-mi sacrific cariera, pentru încetarea acestei practici.»” Ancheta privind scurgerile de informaţii s-a dovedit prea delicată ca să fie dusă mai departe. Folosirea microfoanelor ascunse nu putea fi dezvăluită. Şapte ani mai târziu, Otepka a căpătat un post în structurile de securitate naţională, în timpul administraţiei Nixon.

Faptul că Robert Kennedy l-a folosit pe Walter Sheridan ca investigator sub acoperire a fost „o ofensă grosolană” pentru FBI, a spus Katzenbach. Hoover a considerat că este o uzurpare a puterilor Biroului. Directorul nu voia să-l lase pe Robert Kennedy să-i submineze poziţia la comanda structurilor de securitate internă. Puterea informaţiei secrete trebuia să rămână controlată de el.

347 Robert F. Kennedy, istorie orală, JFKL.

348 DeLoach, istorie orală, LBJL.

349 Martori la solicitarea lui Joe Kennedy ca JFK să-l ia pe RFK ca procuror general – şi la aprobarea personală a lui Hoover pentru alegerea respectivă – au fost: prietenul lui JFK, senatorul de Florida George Smathers; ajutorul lui RFK, John Seigenthaler, şi asistentul lui Hoover, Cartha „Deke” DeLoach. „Atât Bobby, cât şi preşedintele moşteniseră ceva din personalitatea bătrânului Joe Kennedy, căruia îi plăcea să-i ia prin surprindere pe oameni”, a spus DeLoach, foarte perspicace. „Îi plăcea să-şi folosească puterea, şi la fel le plăcea preşedintelui şi lui Bobby – lui Bobby, cred, mai mult decât preşedintelui.”

350 Robert F. Kennedy, istorie orală, JFKL.

351 Katzenbach, istorie orală, JFKL.

352 RFK, istorie orală, JFKL.

353 Note scrise de mână de RFK, citate în raportul Comisiei Church.

354 Evans, istorie orală, în Deborah Hart Strober şi Gerald S. Strober, The Kennedy Presidency: An Oral History of the Era (Washington D.C.: Brassey's, 2003), p. 269.

355 Însemnările făcute de Hoover pe notele [şters] către Sullivan, 2 aprilie 1962, şi Evans către Belmont, 20 aprilie 1963; FBI/FOIA.

356 Directorul FBI către procurorul general, „Agenţia Centrală de Informaţii", notiţă informativă secretă, predată personal pe 21 aprilie 1961; Belmont către Parsons, „Agenţia Centrală de Informaţii/Raport pentru procurorul general", 21 aprilie 1961.

357 Joseph G. Kelly, istorie orală, FBI/FBIOH, 29 august 2004.

358 Crockett, istorie orală, FAOH.

359 Benzile lui LBJ de la Casa Albă, 17 noiembrie 1964, LBJL.

360 Crockett, istorie orală, FAOH.

CAPITOLUL 29

UN REGIM AL TERORII

Hoover i-a convins pe fraţii Kennedy că Martin Luther King Jr. făcea parte din marele plan al Moscovei de subminare a Statelor Unite ale Americii.

El l-a identificat pe consilierul şi autorul discursurilor lui King, Stanley Levison, ca membru secret al Partidului Comunist. Cea mai importantă şi mai secretă sursă a lui, Solo, raportase că Levison fusese un personaj-cheie în structura clandestină a partidului între 1952 şi 1957. În acest an, Levison îşi retezase evident legăturile cu partidul, când începuse să lucreze pentru King. Dar Hoover era convins că Levison încă primea ordine de la Moscova, şoptindu-i lui King la ureche şi îndoctrinându-l în gândirea marxistă şi strategiile subversive.

Pe 8 ianuarie 1962, Hoover l-a avertizat în scris pe procurorul general că Levison era agent secret al comunismului internaţional. RFK îşi amintea momentul în care a aflat despre Levison: „Când am auzit că ar putea avea legături cu unii comunişti, am cerut FBI-ului să deschidă o anchetă amplă asupra lui.”[361]

În ziua următoare, Kennedy şi Hoover au avut o discuţie telefonică despre tehnicile de interceptare şi supraveghere cu microfoane. 50 de ani mai târziu, conţinutul discuţiei lor era în continuare clasificat[362].

La puţin timp după aceea, RFK a plecat într-o călătorie în jurul lumii şi l-a lăsat ca interimar pe adjunctul lui, Byron „Whizzer” White, care avea să fie numit curând judecător la Curtea Supremă. White a cerut dosarele FBI despre Levison. Hoover a refuzat să i le dea. El considera că păstrarea secretului în jurul lui Solo, sursa FBI în privinţa acuzaţiei de influenţă comunistă adusă mişcării pentru drepturi civile, era mai importantă decât informarea fraţilor Kennedy.

Hoover era convins că KGB încerca să-şi reînnoiască legăturile financiare, politice şi de spionaj în America – cu stânga tradiţională, cu mişcarea recent apărută care îşi spunea Noua Stângă şi în special cu campania pentru drepturi civile. În plus, a fost încurajat de succesele Biroului împotriva spionajului la Naţiunile Unite, unul dintre acestea deschizând FBI-ului o perspectivă nouă asupra lui Stanley Levison.

FBI avea 200 de agenţi care supravegheau Organizaţia Naţiunilor Unite. Era uşor să interceptezi telefoanele din birourile ONU; plantarea de microfoane în birourile sovietice şi ale ţărilor din blocul sovietic era dificilă; operaţiunile clandestine în interiorul ONU erau riscante şi rare. Dar Biroul le-a făcut pe toate trei, fiind cu ochii în patru în acelaşi timp după eventualii diplomaţi nemulţumiţi care ar fi putut să defecteze în Statele Unite. FBI cablase tot sediul Naţiunilor Unite: mai târziu în acel an, când vicepremierul sovietic Anastas Mikoian s-a întâlnit cu delegaţia sovietică la ONU, în pragul Crizei Rachetelor din Cuba, Hoover i-a trimis preşedintelui Kennedy rapoarte în timp real despre discuţiile ce aveau loc cu uşile închise.

Edmund J. Birch de la FBI – agentul care îl prinsese pe spionul KGB cunoscut drept Colonelul Abel – lucra în

echipa ce se ocupa de ONU. Birch urmărea un cetăţean sovietic pe nume Viktor Lesiovski, care tocmai ocupase un post important în secretariatul Naţiunilor Unite, fiind unul din cei trei asistenţi principali ai noului secretar general al ONU, diplomatul birmanez U Thant. Lesiovski, care locuia într-un apartament frumos din Sutton Place, cea mai elegantă zonă din East Side, în Manhattan, fusese şef al biroului KGB din India. Birch îl suspecta că făcea mai mult decât să infiltreze ONU. Părerea lui era că Lesiovski derula operaţiuni politice ca să revigoreze legăturile Moscovei cu stânga americană.

Impresia lui a devenit şi mai puternică atunci când echipa FBI ce supraveghea ONU a raportat că Lesiovski s-a întâlnit în secret cu Stanley Levison[363].

Câteva zile mai târziu, Robert Kennedy, abia întors la Justiţie din călătoria lui prin lume, a autorizat personal interceptarea telefonului de serviciu din New York al lui Levison, pe 39th Street colţ cu Fifth Avenue. Ca să fie siguri, oamenii lui Hoover au plantat şi microfoane în biroul lui Levison.

Pe 16 martie 1962, benzile care înregistrau discuţiile lui Levison s-au pus în mişcare şi au continuat să se învârtă vreme de şase ani. Pentru Hoover, era lucrul cel mai apropiat de interceptarea telefoanelor lui King, de vreme ce Levison era un far călăuzitor pentru mişcare, iar King se consulta constant cu el, prin telefon.

Înarmat cu informaţiile obţinute din supravegherea 24 de ore din 24, Hoover a început să-i bombardeze pe preşedinte, pe vicepreşedintele Lyndon B. Johnson, pe procurorul general Kennedy şi pe senatorul Eastland, printre mulţi alţii, cu rapoarte proaspete despre King, Levison, mişcarea pentru drepturi civile şi subversiunea

comunistă. Comisia pentru Securitate Internă a senatorului Eastland i-a trimis o citaţie lui Levison pentru o şedinţă de lucru cu uşile închise. Sub jurământ, el a negat că ar fi fost vreodată membru al Partidului Comunist. După aceea a invocat al Cincilea Amendament ca să nu răspundă la nici o întrebare crucială.

Hoover nu le-a explicat niciodată până la capăt fraţilor Kennedy de ce susţinea în continuare că Levison era agent comunist. Era mai important să fie protejat Solo, după cum le-a scris directorul asistenţilor lui: „În nici o circumstanţă, informatorul nostru să nu fie pus în pericol.”[364]

„Bârfe ordinare”

Puterea informaţiei secrete era o armă pe care Hoover o ţinea întotdeauna încărcată. O scotea din toc atunci când îşi simţea puterea ameninţată – sau când îi făcea plăcere.

Pe 22 martie 1962, directorul onora una dintre rarele invitaţii la masă la Casa Albă. Conversaţia i-a dat preşedintelui motive să se teamă că Hoover îi cunoştea cele mai ascunse secrete. Nu s-a păstrat nici o înregistrare a întâlnirii, dar există dovezi circumstanţiale puternice referitoare la cele întâmplate.

Dovezile sugerează că Hoover i-a dat de înţeles preşedintelui că era la curent cu interacţiunile dintre CIA, procurorul general, comploturile ce continuau pentru

uciderea lui Castro, participarea şefului mafiot Sam Giancana şi distracţia preşedintelui cu amanta lui Giancana, Judith Campbell.

Chiar înainte să ia masa cu Hoover, preşedintele a avut o întâlnire fulger cu procurorul general. Imediat după aceea, JFK a vorbit pentru ultima oară la telefon cu Judith Campbell. Potrivit unei relatări indirecte, preşedintele i-a spus unui consilier, după prânzul cu pricina, că trebuia să-l concedieze pe „ticălosul ăla”[365] de J. Edgar Hoover.

Pe 9 mai, Hoover a consemnat, cu o satisfacţie evidentă, întâlnirea lui cu Robert Kennedy pe tema comploturilor pentru asasinarea lui Castro. Ei au discutat „bârfele ordinare” despre CIA şi Giancana. „Mi-am exprimat consternarea... privind teribila eroare de judecată în a folosi un om cu trecutul lui Giancana”[366], a scris Hoover. RFK a mâzgălit şi el o notă pentru omul lui de legătură cu FBI: „Courtney, sper ca problema asta să fie tratată energic.”[367]

Hoover a continuat. Era evident pentru el că prietena mafiotului se culcase cu preşedintele (aşa cum făcuseră, după evidenţele FBI, alte cinci femei în afară de soţia lui). Hoover mai ştia şi că Robert Kennedy superviza noi planuri de eliminare a lui Castro.

Informaţiile lui Hoover despre viaţa privată a lui JFK şi despre conspiraţiile politice ale lui RFK erau arme politice potenţial letale. Hoover le-a scos acum din toc. El i-a lăsat pe preşedinte şi pe procurorul general să afle că le ştia păcatele de moarte.

Pe 11 iunie 1962, microfoanele FBI au surprins vocea baritonală a lui Martin Luther King Jr. Acesta îl vizita pe

Stanley Levison la biroul lui de pe 39th Street, din Manhattan. Conversaţia lor a atras atenţia procurorului general. RFK ştia mai mult despre această operaţiune de supraveghere decât a recunoscut vreodată. El personal reînnoise autorizaţia pentru interceptarea telefonului de serviciu al lui Levison şi aprobase cererea lui Hoover de a asculta telefonul lui Levison de acasă, unde King suna noaptea, târziu, de câteva ori pe săptămână. FBI a început să capete informaţii din interior, pe care le împărtăşea liber cu Casa Albă şi cu Departamentul Justiţiei, despre speranţele, temerile şi visurile doctorului King. Biroul a identificat un ajutor al lui Levison, pe nume Jack O'Dell, ca fiind o posibilă sursă de influenţă comunistă asupra Conferinţei Liderilor Creştini din Sud. Hoover a invocat dublul spectru al lui Levison şi O'Dell ca justificare pentru o investigaţie pe termen nelimitat asupra cartierului general şi a asistenţilor lui King la Atlanta.

Robert Kennedy era acum de acord cu presupunerea lui Hoover că Levison era un guru comunist care îl manipula pe reverendul dr. King. „Levison avea influenţă asupra lui. Bănuiesc că obiectivele lor erau identice”[368], a spus procurorul general.

Hoover a cerut birourilor FBI din Atlanta şi New York să deschidă un dosar nou.[369] Titlul era INFILTRAREA COMUNISTĂ A CONFERINŢEI LIDERILOR CREŞTINI DIN SUD, prescurtat COMINFIL/SCLC, în interiorul FBI – o investigaţie amplă şi completă a comunismului de la centrul mişcării pentru drepturi civile.

„Trebuie să-l marcăm acum”

Confruntarea pe tema mişcării pentru drepturi civile devenea din ce în ce mai tensionată. Hoover a adoptat o atitudine foarte apropiată de nesupunerea civilă, în relaţia cu procurorul general.

În septembrie 1962, când un negru pe nume James Meredith a încercat să se înscrie la Universitatea din Mississippi, care era segregată, a izbucnit o revoltă a albilor. Administraţia Kennedy a înrăutăţit lucrurile trimiţând mii de soldaţi în Mississippi şi arestând un general de armată în rezervă, de dreapta, sub acuzaţia de insurecţie. Ofiţerul de serviciu la sediul central al FBI în sâmbăta în care Mississippi a dat în clocot era un agent special supervizor, pe nume Fred Woodcock. „Se implicase şi Klanul şi ameninţau cu violenţe”[370], îşi amintea el. „Erau implicate unele dintre organizaţiile acestea de idioţi pronazişti şi viaţa mea ajunsese un iad.”

Telefoanele sunau încontinuu, atunci când un avocat de la Departamentul Justiţiei l-a sunat pe Woodcock şi a cerut informaţii de la agenţii FBI din Mississippi şi informatorii lor din Klan. „Am spus: «Ştii bine că nu putem divulga aceste informaţii, avem o relaţie de confidenţialitate cu toţi informatorii noştri, iar dacă le dezvăluim identităţile putem la fel de bine să punem punct întregului program de informatori»”, a relatat Woodcock. „Câteva minute mai târziu m-a sunat înapoi şi mi-a spus: «Bobby Kennedy vrea să te vadă la el în birou, chiar acum.»”

„Eram consternat”, a spus Woodcock. „Mi-am strâns dosarele şi ce mai aveam despre Universitatea din

Mississippi şi m-am dus în biroul lui Kennedy... Bobby era în cămaşă, cu mânecile suflecate, şi îşi azvârleau unul altuia o minge de fotbal. Ştii, se zvonea că s-ar întâmpla astfel de lucruri, dar eu nu am crezut că ar fi posibil să stea în birou şi să facă aşa ceva."

„Vreau să mergeţi acolo şi să-i arestaţi pe membrii ăştia ai Klanului", a spus Kennedy.

„Bine, dar în baza a ce să-i reţinem?" a replicat Woodcock. „Pentru ce să-i arestăm?"

„Nu are importanţă", a spus Kennedy. „O să ne batem capul cu asta mai târziu. Acum doar mergeţi acolo şi arestaţi-i, să nu mai fie în stradă."

Woodcock şi-a spus: „Chiar că sunt în mare încurcătură. O să fie ditamai rahatul aici."

Agentul FBI l-a înfruntat pe procurorul general: „Cred că pot să vorbesc şi pentru directorul Hoover când spun că n-o să facem asta, dacă nu există o bază pentru arestare. N-o să facem arestările acestea." Woodcock s-a întors apoi la el în birou şi a scris o notă informativă lungă pentru Hoover, fără să uite să pomenească de fotbal şi de mânecile suflecate. Documentul a venit înapoi de la director „fără prea multă cerneală albastră" – doar un „H." de la Hoover – „aşa că mi-am închipuit că am făcut ce trebuia."

În vara aceea, bătut la cap şi de procurorul general, Hoover a crezut că ar fi înţelept să angajeze câţiva agenţi FBI de culoare. Unul dintre primii a fost Wayne G. Davis, repartizat în Detroit. Acesta avea să primească în curând un telefon: Hoover voia să-l cunoască. „M-am dus să-l văd

pe Hoover”[371], îşi amintea Davis. „Acesta nu a vorbit – în toată jumătatea de oră cât am stat la el – decât despre Martin Luther King.” Hoover tuna şi fulgera despre „cât de îngrozitor era King, ce ipocrit era şi cum îl îngrijora pe el faptul că mişcarea condusă de King, Conferinţa Liderilor Creştini din Sud, era infiltrată de comunişti”, a spus Davis. „Apoi mi-a spus: «Mă bucur că am vorbit cu tine, Wayne, faci o treabă grozavă, ţine-o tot aşa.»”

„Ascultă la mine, Hoover era un ticălos”, a spus Davis. „Conducea un regim al terorii.”

FBI l-a înregistrat necontenit pe Martin Luther King cum plănuia marşul din august 1963 spre Washington, care a adus în capitală 250 000 de persoane la cea mai mare manifestaţie publică de protest din istoria americană. Iar în lunile de dinaintea marşului, RFK şi consilierii săi l-au avertizat personal pe King împotriva asocierilor lui cu comuniştii. La fel a făcut şi preşedintele Statelor Unite. King a devenit mai circumspect în relaţia cu Levison, dar l-a păstrat printre apropiaţi.

Hoover a continuat să-i bombardeze pe fraţii Kennedy cu memorii care îl acuzau pe King că ar deţine un rol de frunte în conspiraţia comunistă împotriva Americii. El a ordonat alcătuirea unor rapoarte FBI despre istoria profundă a legăturilor Partidului Comunist cu mişcarea pentru drepturi civile. Ce voia el era un document atât de convingător, încât să-l distrugă pe Martin Luther King.

„Cei 19 milioane de negri care trăiesc azi în Statele Unite constituie cea mai mare şi cea mai importantă ţintă rasială a Partidului Comunist din SUA”[372], scrie în raportul din 23 august 1963 trimis directorului de către şeful spionajului la FBI, Bill Sullivan. „Încă din 1919, conducătorii comunişti

au conceput nenumărate tactici şi programe destinate penetrării şi controlului populaţiei de culoare.”

Dar raportul nu a reuşit să aducă şi dovezi concrete privitoare la controlul comunist. Hoover şi-a scos atunci stiloul: „Eu, unul, nu pot să ignor notele referitoare la King...” Sullivan s-a conformat, la o zi după discursul „Am un vis”: „În lumina puternicului discurs demagogic al lui King... Trebuie să-l marcăm acum, dacă nu am făcut-o înainte, drept negrul cel mai periculos pentru viitorul acestei naţiuni, din punctul de vedere al comunismului, al negrilor şi al securităţii naţionale.”

Rezultatul a fost „un document cu adevărat exploziv din punct de vedere politic”[373], a spus Nick Katzenbach. Semnat de Hoover, documentul a circulat pretutindeni la Washington – „la Casa Albă – peste tot – despre contactele lui King cu comunismul”. Era dinamită politică. Robert Kennedy a ordonat să fie retras, dar era prea târziu. Apucase să şocheze senatori şi generali. Raportul i-a oferit lui Hoover pârghiile de care avea nevoie pentru o supraveghere totală a lui King şi a mişcării pentru drepturi civile.

„Bobby considera că a fost şantaj, pur şi simplu”, a spus Katzenbach. „Dar simţea că nu avea cum să interzică Biroului să facă interceptări, dat fiind valul de note privind asocierile cu comunismul.”

Pe 10 octombrie 1963 şi apoi din nou pe 21 octombrie, Kennedy a aprobat cererile lui Hoover pentru o supraveghere electronică nelimitată a lui King şi a sediului central al Conferinţei (SCLC), din Atlanta. Dosarul de caz a fost numit MARTIN LUTHER KING JR./PROBLEMĂ DE SECURITATE – COMUNIST. Microfoanele ascunse au dat roade curând. Când King călătorea, aşa cum a făcut-o

constant în săptămânile următoare, la Washington, Milwaukee, Los Angeles şi Honolulu, Biroul planta microfoane secrete în camerele de hotel. FBI a plasat un total de opt dispozitive de interceptare şi 16 microfoane ascunse pentru a-l urmări pe King[374]. Transcrierile sunt sigilate sub control judiciar până în 2027, dar esenţa lor nu mai este un secret pentru nimeni. Interceptările telefonice l-au surprins pe King gândind cu voce tare, plănuind mişcarea pentru drepturi civile, cântărind tactici şi strategii. Microfoanele din camerele de hotel captau uneori zgomotele unor petreceri care se terminau noaptea târziu în sunetele inconfundabile ale unor partide de sex. Thomas F. McGorray, un agent FBI aflat în 1963 la începutul carierei, a primit misiunea de a monitoriza mijloacele de supraveghere instalate în apartamentul privat al lui King, din Atlanta. Nimeni nu a contestat decizia de a pune microfoane în dormitoarele lui King.

„Este o chestiune morală”[375], se gândea McGorray. Pentru Hoover, cu siguranţă aşa era.

„Hoover mi-a spus: «E ceva îngrozitor»”[376], relata Jack Danahy, agentul FBI care a condus decenii în şir investigaţii împotriva comunismului, amintindu-şi de o discuţie în biroul directorului. «Martin Luther King ăsta, un preot, un om al religiei… Mă scoate din minţi.» Şi a dat cu pumnul în biroul lui acoperit cu cristal. «La naiba!» a mai spus. Efectiv a spart sticla de pe birou.” Directorul şi-a aşternut resentimentele şi pe hârtie. „King este un «cotoi» cu nevoi sexuale obsesive şi degenerate”[377], scria Hoover, cu mânie, pe 27 ianuarie 1964.

Dar în particular avea motive să fie bucuros, aproape de sfârşitul celui de-al patrulea deceniu în care se afla la conducere, şi nu doar pentru că avea informaţii murdare despre duşmanii lui de moarte.

Supravegherea electronică instituită de FBI la ambasadele şi consulatele altor ţări era foarte aproape de acoperirea completă. FBI ţinea cu rigurozitate urma spionilor şi diplomaţilor sovietici în Statele Unite. După şapte ani de sabotaje, COINTELPRO dădea rezultate: chiar cifrele Biroului arătau că Partidul Comunist din SUA scăzuse la 4 453 de membri – în jur de cinci procente din forţa lui în anii de după război[378]. Biroul ţinea ameninţarea comunistă sub control.

Iar când glonţul asasinului l-a adus pe Lyndon Johnson la putere la Casa Albă, Hoover avea din nou un comandant suprem căruia îi plăcea să-i afle secretele.

Pe 22 noiembrie 1963, Hoover a avut ultima discuţie importantă cu Robert Kennedy. A fost scurtă şi brutală. Hoover i-a telefonat lui Kennedy ca să-l anunţe că fratele lui fusese împuşcat. „Am nişte veşti pentru tine”[379], a spus Hoover – nu veşti proaste, doar veşti. Trei sferturi de oră mai târziu, Hoover i-a spus lui RFK că fratele lui era mort.

Investigaţia FBI privitoare la asasinarea lui Kennedy a fost la fel de bruscă: Lee Harvey Oswald a făcut-o. Caz închis. Hoover nu avea să încurajeze varianta unei conspiraţii.

Investigaţia oficială a Comisiei Warren a fost, pentru Hoover, o prelungire obositoare a spectacolului. El nu avea încredere în preşedintele Comisiei, judecătorul Earl Warren, de la Curtea Supremă, şi urmărea îndeaproape lucrările acesteia cu ajutorul unui informator confidenţial, care era şi membru al acestei comisii: congresmenul Gerald R. Ford, viitorul preşedinte al Statelor Unite.

Hoover trebuia totodată să oprească valuri după valuri de zvonuri despre asasinat. Senatorul James Eastland,

preşedintele Comisiei Juridice, l-a avertizat că angajaţi de la CIA şi de la Departamentul de Stat susţineau că „Oswald era în secret informator al FBI”[380] şi că „reprezentanţii serviciului secret încercau să arunce vina asupra FBI.” De parcă asta n-ar fi fost suficient de rău, Lyndon B. Johnson şi Robert F. Kennedy se temeau că s-ar putea să fi fost o conspiraţie comunistă pentru uciderea preşedintelui. Era de neconceput pentru amândoi să ridice această chestiune în public. Ar fi fost nevoiţi să conteste autoritatea lui J. Edgar Hoover şi nici unul nu era pregătit să facă asta. Atât Hoover, cât şi Allen Dulles, director al CIA din 1953 până în 1961 şi membru al Comisiei Warren, s-au asigurat că nimeni nu avea să sufle o vorbă despre planurile americane de ucidere a lui Fidel Castro. Dacă ar fi existat un complot comunist de a-l asasina pe preşedintele american drept răzbunare, dacă sovieticii sau cubanezii ar fi ordonat ca preşedintele Kennedy să fie ucis şi dacă Statele Unite ar fi avut cea mai mică dovadă în acest sens, putea fi lovitura de începere a unui nou război mondial.

Hoover ştia foarte bine că FBI era vinovat – după spusele lui – de „incompetenţă crasă”[381] pentru faptul că nu a stat cu ochii pe Oswald în săptămânile de dinaintea asasinatului. Puşcaşul marin frustrat şi furios fugise în Uniunea Sovietică, de unde se întorsese cu idei marxiste. Era cunoscut secţiei din Dallas a FBI – ca un demagog comunist, posibil cu tulburări psihice, care împărţea fluturaşi de susţinere a lui Fidel Castro şi avea o slujbă la Depozitul de Manuale Şcolare din Texas, clădire ce dădea spre traseul coloanei oficiale a lui JFK. Hoover a aflat, la patru zile după asasinat, că Oswald nu apăruse niciodată în Indexul de Securitate al FBI, lista persoanelor care reprezentau o ameninţare prin „pregătirea lor, prin tendinţele violente şi prin evidenţierea lor în activităţi subversive”[382], ca să citǎm chiar din standardele proprii ale Biroului.

„Nu am reuşit să vedem lucrurile cele mai evidente în investigarea lui Oswald”[383], a concluzionat Hoover. „Ar trebui să fie o lecţie pentru noi toţi.” El i-a sancţionat pe agenţi pentru neglijenţă în serviciu, ignorând avertismentele lui DeLoach cum că sancţiunile oficiale sau mustrările scrise ar putea fi privite ca „recunoaştere directă a faptului că ne-am făcut vinovaţi de o neglijenţă ce a dus la asasinarea preşedintelui Statelor Unite.”[384]

Dar Hoover nu avea în nici un caz de gând să lase opinia publică americană să creadă aşa ceva.

361 RFK, istorie orală, JFKL. Kennedy fixează momentul acestei revelaţii în 1961; unii istorici sunt de părere că întâlnirea a fost în 1962, însă dovezile circumstanţiale sugerează că prima dată este cea corectă. Hoover a intrat în alertă maximă după ce King şi Levison s-au întâlnit cu procurorul general şi cu principalii colaboratori ai acestuia pe probleme legate de drepturile omului, într-un salon privat de la hotelul Mayflower – o alegere ciudată, având în vedere că Hoover obişnuia să ia prânzul la Mayflower. Hoover a aflat curând despre întâlnire. Pentru el, acesta era un caz de penetrare comunistă – un agent secret căpăta acces la cel mai înalt nivel al guvernului american. La întrevedere nu a luat nimeni notiţe care să se fi păstrat, dar conversaţia a rămas în memoria celor de faţă. Kennedy l-a informat pe King că Departamentul Justiţiei avea prea puţină jurisdicţie ca să-i protejeze pe conducătorii mişcării pentru drepturi civile de Klan sau de justiţiarii sudişti. Nu protestele paşnice sau nesupunerea civică erau calea, l-a sfătuit Kennedy; ceea ce trebuia făcut era o campanie susţinută pentru ca negrii să se înregistreze şi să vină la vot. După cină, asistentul lui Kennedy, John Seigenthaler, l-a luat pe King deoparte şi l-a avertizat în privinţa lui

Levison; omul era cunoscut drept comunist şi King ar face bine dacă ar scăpa de el. King a replicat, la fel de laconic, că ar fi greu de rupt această legătură.

362 Nota lui Hoover către Tolson, Belmont, Sullivan, DeLoach, 9 ianuarie 1962; Evans către Belmont, 2 februarie 1962; Bland către Sullivan, 3 februarie 1962, FBI/FOIA.

363 Supravegherea de către FBI a întâlnirii a fost rezultatul unei întâmplări foarte norocoase: un membru al delegaţiei sovietice care lucra pentru spionajul militar de la Moscova îşi oferise serviciile şi către FBI. Pe 13 martie 1962, FBI a raportat că Dmitri Poliakov, cu numele de cod Jobenul, i-a identificat pe toţi membrii delegaţiilor diplomatice sovietice de la New York şi de la Washington care erau şi spioni pentru Moscova. Jobenul a ajutat FBI să urmărească evoluţiile diplomatice la cel mai înalt nivel. Agentul special Edward F. Gamber către şeful biroului teritorial din New York, „Subiect: Personal la Naţiunile Unite – URSS", 13 martie 1962, FBI/FOIA. Pentru legătura dintre Levison şi omul KGB, Lesiovski, vezi Birch, istorie orală, FBI/FBIOH.

364 Însemnarea lui Hoover, Bland către Sullivan, 3 februarie 1962, FBI/FOIA.

365 Întâlnirea din 22 martie 1962 dintre Hoover şi JFK a fost reconstituită din documente păstrate la Casa Albă, de către cei mai buni biografi ai lui Robert F. Kennedy şi Martin Luther King, Evan Thomas şi, respectiv, Taylor Branch, dar amândoi se bazează pe dovezi indirecte, pentru citatul reprodus aici.

366 Nota pentru arhiva oficială, scrisă de Hoover pe 9 mai 1962, a fost publicată de Comisia Church în 1975.

367 Hoover, 22 mai 1961, notă către RFK şi însemnarea lui RFK, citate în Comisia Church, Assasination Plots, Interim Report: Alleged Assasination Plots Involving Foreign Leaders, pp. 127–128. Nota lui Hoover raporta că FBI îl chestionase pe şeful securităţii de la CIA, Sheffield Edwards: „Colonelul Edwards ne-a informat că, în privinţa operaţiunii CIA împotriva lui Castro, el, personal, l-a contactat pe Robert Maheu", un fost agent FBI care lucra simultan pentru CIA, pentru Mafie şi pentru miliardarul din Las Vegas Howard Hughes. Nota mai consemna că Maheu fusese folosit de CIA şi pentru „contactele cu Sam Giancana, un cunoscut cap mafiot din zona Chicago".

368 RFK, istorie orală, JFKL. Colaboratorul apropiat şi succesorul lui RFK, Nick Katzenbach, a fost de aceeaşi părere. „Dacă afirmaţia Biroului despre Levison este adevărată, având în vedere modul în care au spus-o, sec şi pozitiv – în loc să o facă înspăimântătoare, dată fiind sursa – eu, unul, nu am motive să mă îndoiesc", a spus Katzenbach în propria lui istorie orală pentru Biblioteca prezidenţială JFK.

Levison i-a spus lui King că ar trebui să rupă legăturile, i-a relatat el istoricului Arthur Schlesinger Jr., în 1976: „Mişcarea are prea mare nevoie de fraţii Kennedy. Am spus că n-ar fi în interesul mişcării să se agaţe de mine, dacă fraţii Kennedy au dubii."

Dar aşa cum a scris istoricul David J. Garrow, după ce a analizat documentele FBI făcute publice în urmă cu un deceniu:

King a fost reticent, la gândul pierderii ajutorului şi sfaturilor lui Levison, aşa că l-a însărcinat pe un prieten comun, tânărul avocat afro-american Clarence B. Jones din New York, să servească drept intermediar telefonic între el şi Levison. Marshall şi Robert Kennedy au sesizat aproape imediat stratagema şi, în câteva zile, Kennedy a autorizat interceptarea telefoanelor de la locuinţa şi biroul lui Jones. Kennedy s-a gândit să adauge şi o interceptare pentru King, dar a renunţat.

La începutul lui august 1963 s-a întâmplat ca Martin Luther King să stea acasă la Jones pentru câteva zile, prilej pentru ca FBI şi, prin extensie, fraţii Kennedy, să afle un aspect nou din viaţa lui King – mai exact aventurile lui sexuale, care în lunile următoare aveau să-l înlocuiască pe Levison ca punct central al supravegherii lui King de către FBI. Însă la momentul respectiv Marshall şi Robert Kennedy au fost mult mai îngrijoraţi de dovezile ample privind comunicarea dintre King şi Levison prin intermediul lui Jones. Dispozitivul de interceptare din biroul lui Jones l-a înregistrat pe King spunând: „Încerc să aştept până se mai liniştesc lucrurile – până se termină disputa aceasta privind drepturile civile – atâta vreme cât s-ar putea să urmărească telefoanele astea, ştii…”

David J. Garrow, „FBI şi Martin Luther King”, Atlantic Monthly, iulie–august 2002.

369 Directorul către agentul special responsabil la Atlanta, „Infiltrarea comunistă a Conferinţei Conducerii Creştinilor din Sud: Securitate Internă 20 iulie 1962, FBI/FOIA.

370 Woodcock, istorie orală, FBI/FBIOH.

371 Davis, istorie orală, FBI/FBIOH.

372 William C. Sullivan, „Partidul Comunist din SUA/Chestiunea negrilor/Securitate internă – comunist”, 23 august 1963, cu însemnările lui Hoover şi răspunsul lui Sullivan, FBI/FOIA.

373 Katzenbach, istorie orală, Proiectul de Istorie Orală RFK, JFKL.

374 Brennan către Sullivan, „Subiect: Martin Luther King Jr./Problemă de securitate – comunist”, 18 aprilie 1968, FBI/FOIA. Dispozitivele pentru interceptarea telefoanelor de acasă ale lui King au rămas pe poziţii până în aprilie 1965, iar cele de la SCLC, până în iunie 1966.

375 McGorray, istorie orală, FBI/FBIOH.

376 Jack Danahy, istorie orală, FBI/FBIOH.

377 Sullivan către Belmont, cu însemnarea lui Hoover, 27 ianuarie 1964, FBI/FOIA.

378 William C. Sullivan, „Partidul Comunist din SUA/Chestiunea negrilor/Securitate internă – comunist”, 23 august 1963, FBI/FOIA.

379 William Manchester, Death of a President, p. 271. Sursa acestei relatări a fost Robert F. Kennedy, dar, ca de obicei, era cuvântul lui împotriva cuvântului lui Hoover. „Manchester este un mincinos, dar este evident că asta i-a fost servită de RFK”, a scris Hoover într-o notă către colaboratorii săi, pe 15 februarie 1967, FBI/FOIA.

380 DeLoach către Mohn, „Asasinarea preşedintelui/Declaraţie că Oswald a fost informator FBI”, 7 februarie 1964, FBI/FOIA.

381 Notele lui Hoover şi DeLoach, 10 decembrie 1963 şi 14 octombrie 1964, citate în „Investigaţia privind asasinarea lui J.F. Kennedy”, un raport intern pentru Comisia Church, realizat în 1975, dar clasificat şi nepublicat până în 2000.

382 Sullivan către Belmont, 26 noiembrie 1963, FBI/FOIA.

383 Ibidem.

384 Ibidem.

CAPITOLUL 30

„AI PUS SĂ FIE INTERCEPTAT ŞI TELEFONUL ACESTA?”

„Edgar, nu te aud bine. Ce se întâmplă, ai pus să fie interceptat şi telefonul acesta?”[385] a întrebat preşedintele Statelor Unite.

„Nu, trebuie să spun că nu”, a răspuns Hoover, cu un chicotit. „Eu vă aud perfect, domnule”, i-a spus el lui Lyndon B. Johnson, care înregistra el însuşi convorbirea.

În seara aceea, pe 27 februarie 1964, Johnson era preşedinte de 97 de zile. Începutul fiecărei zile aducea o nouă serie de crize, ce aterizau ca ziarele de dimineaţă pe verandă. Punctul fierbinte al nopţii respective era staţiunea balneară St. Augustine din Florida, zguduită de crime rasiste şi de atacuri cu dinamită la căile ferate. LBJ i-a ordonat lui Hoover să se concentreze pe căile ferate. „Nu tolerez să fie aruncaţi oamenii în aer cu bombe”, a spus el.

Johnson se baza pe Hoover mai mult decât oricare alt preşedinte. Se baza pe el în probleme de securitate naţională, de politică externă şi de intrigi politice. Îl ridica pe Hoover în slăvi şi îl lăuda făţiş. Unele complimente erau vorbe meşteşugite, dar altele erau purul adevăr. Dorea să creadă în Hoover, ca o dovadă de loialitate. Noul preşedinte şi-a declarat angajamentul faţă de Hoover. „Îmi eşti ca un frate,”[386] i-a spus Johnson lui Hoover, la o săptămână după asasinarea lui Kennedy. „Îmi eşti alături de 25–30 de ani... Am mai multă încredere în tine decât în oricine altcineva din oraş.”

Relaţia lor politică a fost cultivată cu la fel de multă grijă ca Grădina cu Trandafiri de la Casa Albă, unde cei doi au stat unul lângă altul într-o vineri, pe 8 mai 1964, la o ceremonie în cinstea directorului FBI. Duminica următoare avea să marcheze 40 de ani de la venirea la putere a lui Hoover. Anul următor avea să-i aducă a şaptezecea aniversare şi pensionarea obligatorie, în baza legii federale. În ziua aceea, Johnson a semnat un ordin executiv ce anula legea. Hoover avea să fie director până la moarte.

„J. Edgar Hoover este un nume familiar tuturor”[387], a spus preşedintele în acea după-amiază însorită. „El este un erou pentru milioane de cetăţeni decenţi şi o persoană detestată de cei răi... care vor să ne submineze stilul de viaţă, să ne facă rău şi să ne distrugă. Edgar Hoover îmi este cel mai bun prieten de 30 de ani şi a fost vecinul meu vreme de 19 ani. Ştiu că îi plăcea câinele meu şi cred că s-a gândit puţin şi la mine, ca vecin. Sunt mândru şi bucuros să mă alătur restului naţiunii, în această după-amiază, pentru cinstirea acestui umil şi tăcut, dar strălucit funcţionar public.”

„Scursura aia blestemată, J. Edgar Hoover”

Hoover întreţinea temerea preşedintelui că Robert F. Kennedy şi susţinătorii lui voiau să recapete Casa Albă. Johnson nu suporta ideea, aşa că a colaborat cu Hoover pentru înlăturarea de la putere a procurorului general, izolându-l prin tăcere şi minciuni.

„Când tratai cu preşedintele, una dintre probleme era că scursura aia blestemată, J. Edgar Hoover, se prelingea mereu prin biroul lui”[388], a spus consilierul pe probleme de securitate naţională McGeorge Bundy, unul dintre oamenii lui Kennedy care a rămas în funcţie şi a suferit sub administraţia LBJ. „Ca mulţi alţi politicieni iscusiţi, avea o slăbiciune pentru informaţiile de alcov.”

LBJ a înregistrat câteva conversaţii chinuitoare avute cu RFK cu puţin timp înainte ca acesta să demisioneze ca să candideze pentru Senat la New York.

„Domnul Hoover merge în Jackson, Mississippi. Înţeleg că au o conferinţă de presă programată acolo”[389], i-a spus RFK lui LBJ. „Dacă i se pun întrebări despre legătura dintre comunism şi mişcarea pentru drepturi civile, iar el răspunde în felul în care unele dintre notele lui sugerează că ar avea de gând s-o facă, ar putea provoca dificultăţi serioase în toată ţara.”

„Bine. Vrei să vorbesc eu cu el?”, i-a răspuns LBJ.

RFK a ezitat şi s-a poticnit. I se simţea supărarea în voce: „Aşa cum v-am mai spus şi înainte, este destul de greu pentru mine...”

Câteva zile mai târziu: „Martin Luther King se duce în seara asta în Greenwood, Mississippi, şi o să vorbească acolo la un miting”, i-a spus RFK preşedintelui. „Dacă va fi asasinat, asta o să ducă la tot felul de probleme – dacă moare, o să avem probleme şi mai grave.”

LBJ i-a sugerat lui Kennedy să-i ordone lui Hoover instituirea unei paze asupra lui King.

Procurorul general a răspuns că el nu avea nici o putere să-i impună ceva lui Hoover. „Nu mai am nimic de-a face cu FBI”[390], a spus Kennedy. „Este o situaţie foarte dificilă.”

„El vă trimite tot felul de rapoarte... despre mine, cum fac planuri şi complotez,” i-a spus Kennedy lui LBJ, „complotez

să răstorn guvernul prin forţă şi violenţă... să dau o lovitură de stat".

Johnson s-a declarat şocat şi a spus că nu ştie nimic despre astfel de rapoarte. Nu era prima minciună pe care i-o spunea lui Kennedy despre relaţia lui cu Hoover.

„Domnul Johnson îşi dădea seama unde era puterea şi ştia cum să o folosească"[391], a spus Deke DeLoach, proaspăt numit om de legătură al lui Hoover cu Casa Albă. „Hoover era în culmea gloriei la vremea respectivă şi domnul Johnson ştia cum să-l folosească. Nu se putea spune că între ei era o prietenie personală foarte strânsă. Exista o lipsă de încredere politică între ei, dar aveau nevoie unul de celălalt."

„Ne pregătim să declarăm război"

Lyndon Johnson a concentrat informaţia şi puterea în Biroul Oval mai bine decât oricare alt preşedinte de la Franklin Roosevelt încoace. Admira modul în care Hoover utiliza informaţiile secrete şi a folosit FBI ca armă politică, aşa cum nici un alt preşedinte n-o mai făcuse vreodată.

Johnson avea nevoie de Hoover ca să-şi folosească fiecare dram din puterea prezidenţială – să-şi exercite influenţa politică atât pe faţă, cât şi în secret, în măsura în care era posibil; să contracareze ameninţarea comunistă externă şi internă; să-şi spioneze prietenii şi inamicii din Congres şi

de la Curtea Supremă; să-i ţină sub control pe lingăii din stânga liberală şi să lichideze balaurii extremei drepte.

LBJ nu şi-a folosit niciodată puterea mai eficient ca atunci când i-a ordonat lui Hoover să distrugă Ku Klux Klanul în Mississippi, pornind un război al statului împotriva teroriştilor incendiatori de biserici din Klan.

Burke Marshall, şeful diviziei pentru drepturi civile de la Departamentul Justiţiei, îşi aminteşte că LBJ spunea că în bătălie erau implicate „trei suveranităţi”[392]: „Avem Statele Unite ale Americii, avem statul Mississippi şi mai este şi J. Edgar Hoover.” Ca să le manevrezi pe toate trei era nevoie atât de forţă brută, cât şi de o mare fineţe, iar LBJ a făcut ca lucrurile să meargă.

În duminica de 21 iunie 1964, trei activişti pentru drepturi civile au dispărut după ce au fugit dintr-o închisoare din Philadelphia, Mississippi, gonind în camioneta lor, cu membrii Klanului pe urme. Odată ce au dispărut, s-a presupus că erau morţi. De-a lungul anului 1964, în Mississippi s-au petrecut în medie, în fiecare lună, 25 de atacuri în legătură cu drepturile civile – împuşcături, bătăi, incendieri şi explozii. Dar o triplă crimă – şi în care două dintre victime erau albi din Nord – era ceva ieşit din comun.

Două zile mai târziu, Hoover i-a telefonat lui LBJ la Casa Albă. „Am găsit maşina”[393], i-a spus Hoover preşedintelui. I se dăduse foc, la 12 km distanţă de Philadelphia.

„Se pare că oamenii aceia au fost ucişi”, a continuat Hoover.

„Sau poate au fost răpiţi, nu ucişi”, a spus LBJ, fără prea multă speranţă.

„Ei bine, mă îndoiesc că oamenii de-acolo le-au dat vreo şansă cât de mică,” a spus Hoover. „Maşina este atât de arsă şi de contorsionată de căldura focului...”

„Maşina arde şi acum?” a întrebat LBJ.

„Da, încă arde”, a spus Hoover.

„O să mai avem cazuri ca acesta în Sud”, i-a spus Hoover preşedintelui. „Iar cei care complică şi mai mult lucrurile sunt agitatorii mişcării de emancipare a negrilor.”

Căutările au început pe terenul fierbinte şi ostil din comitatul Neshoba, Mississippi. Klanul avea membri sub jurământ care lucrau pentru poliţia rutieră din Mississippi (MHP) şi pentru şeriful comitatului. FBI nu era foarte prezent în Mississippi; unii agenţi de modă veche, care trăiau acolo şi erau nevoiţi să colaboreze cu ofiţerii din poliţia statală şi locală, nu erau deloc încântaţi să facă din moartea celor trei agitatori un caz federal.

Pe 24 iunie, LBJ l-a şocat pe Hoover, trimiţându-l pe fostul director CIA Allen Dulles să discute cu guvernatorul statului Mississippi şi cu şeful poliţiei rutiere. Preşedintele l-a bătut pe spate şi i-a dat asigurări lui Hoover: „Nu am un prieten mai bun decât tine în guvernul ăsta... Nimeni n-o să ia nimic din ce e al tău, atâta vreme cât trăiesc eu... Nimeni nu poate să distrugă prietenia ce ne leagă de 30 de ani.”[394]

Pe 26 iunie, Dulles a venit să-i dea raportul lui LBJ, la Casa Albă. Preşedintele l-a pus în legătură telefonică şi cu Hoover. „Ar trebui să revizuieşti numărul de agenţi pe care îi ai în statul acela”[395], i-a spus Dulles directorului. Poliţia rutieră din Mississippi şi şerifii locali „nu o să se implice cu adevărat în acţiunea asta dacă nu îi mână cineva de la spate, mă tem... Mai există acolo alte cinci–şase situaţii foarte dificile şi s-ar putea să fie activităţi teroriste de orice fel.”

Hoover era foarte sceptic. „O să fie o misiune aproape supraomenească, nu crezi, Allen?”

În timp ce LBJ asculta la un alt telefon, Hoover a insistat că integraţioniştii trebuie ţinuţi sub control. „Oamenii aceştia au fost instruiţi special... şi o să meargă să trăiască în casele populaţiei de culoare”, a spus Hoover. „O să organizeze întruniri în fiecare comunitate şi o să-i înveţe pe negri” să se înregistreze, ca să poată vota în baza legislaţiei din Mississippi. „Aproape că va fi nevoie de câte un om, de câte un agent care să se ţină după aceşti indivizi de îndată ce pun piciorul în Mississippi”, a spus Hoover. „Asta din cauza mulţimii ăstora din Klan – cei din poliţia rutieră sunt membri ai Klanului, la fel şi mulţi dintre şefii posturilor de poliţie, şi şerifii.” Hoover voia ca un contingent de şerifi federali, şi nu Biroul de Investigaţii, să se ocupe de poliţia din Mississippi, de Consiliul Naţional al Bisericilor şi de activiştii de culoare deopotrivă.

LBJ a revenit pe fir, spunându-i lui Hoover să mărească efectivele FBI în Mississippi. „Poate că, prin simpla prezenţă a oamenilor tăi, reuşim să prevenim unele dintre aceste acte teroriste.”

Preşedintele i-a telefonat din nou lui Hoover în seara de 29 iunie. LBJ o invitase la Casa Albă pe mama unuia dintre

activiştii dispăruţi, Andy Schwerner. Hoover a fost foarte nemulţumit. „E o comunistă, ştii asta?” i-a spus preşedintelui. „Şi ea, şi soţul ei sunt membri activi ai Partidului Comunist din New York, de ani de zile.”

LBJ a tuşit sonor şi a întrebat cu o voce încordată: „Este membră de partid şi acum?”

Hoover, precaut: „Da, face parte şi acum din partid.”

Cu toate acestea, Hoover începuse deja să se conformeze ordinului dat de preşedinte. „Deschid un birou principal”, a spus el, „un sediu permanent în Jackson, Mississippi, condus de un agent special şi cu o schemă completă de personal, cum avem la New York sau la San Francisco.”

Pe 2 iulie 1964, LBJ i-a cerut lui Hoover să meargă personal în Mississippi şi să proclame omniprezenţa FBI. Directorul avea îndoieli. „Orice ai face, eşti tot înjurat”, a spus Hoover. „Nu poţi mulţumi ambele tabere.”

Apoi a primit un ordin direct de la preşedintele Statelor Unite.

„Nimeni n-o să te înjure pe tine„, i-a spus LBJ. „Poate doar câţiva comunişti, câţiva lunatici şi câţiva sălbatici să fie împotriva ta în ţara asta, ceilalţi sunt toţi de partea ta. Nu există nimeni mai respectat decât tine.”

„Vezi câţi oameni poţi să trimiţi acolo”, a spus preşedintele. „Ar trebui să pui câteva zeci, o sută de oameni pe urmele Klanului ăstuia, şi să-i urmărească dintr-un comitat în altul. Cred că simpla lor prezenţă ne-ar scuti de trimiterea unei divizii de soldaţi... Cred că ar trebui să-

ţi faci cel mai bun sistem de informaţii, mai bun decât cel pe care îl ai împotriva comuniştilor. Am stat azi-noapte până la ora unu şi am citit câteva dintre rapoartele tale despre comunişti. Ăştia abia apucă să deschidă gura şi tu ştii deja ce spun."

„Foarte adevărat", a răspuns Hoover.

LBJ ştia cum să-i forţeze mâna directorului FBI: „Ei bine, acum vreau ca oamenii ăştia din Klan să nu deschidă gurile fără ca tu să ştii ce vorbesc. Nu este nevoie să ştie altcineva în afară de tine, poate, dar ne trebuie informaţii despre statul acela..."

„Dacă va trebui să trimit armata... ar putea fi groaznic de periculos", a spus LBJ. „Mi s-au cerut şi 5 000 de soldaţi... Să trimiţi acolo armata, diviziile, ar fi o greşeală. Dar o să avem un efectiv numeros de la FBI... Te gândeşti tu de unde poţi să detaşezi oamenii... Vezi câţi poţi trimite acolo săptămâna viitoare."

„Vreau să ai acelaşi gen de informaţii pe care îl ai despre comunişti„, a spus preşedintele.

LBJ i-a spus lui Hoover să pornească pe urmele Klanului, într-un limbaj pe care acesta să-l înţeleagă. Hoover s-a conformat. FBI avea să urmărească Klanul, să se infiltreze în rândurile lui, să-l submineze şi să-l saboteze, atâta vreme cât Lyndon Johnson ordona asta.

„Domnul Hoover nu ar fi făcut niciodată el însuşi schimbarea"[396] – nu fără ordinul imperativ dat de LBJ, a spus Burke Marshall. „FBI avea reticenţe când era vorba să facă orice" împotriva Klanului. „Domnul Hoover îi

considera pe activiştii pentru drepturi civile nişte indivizi care încălcau legea. Era mai rău decât dacă FBI nu ar fi făcut nimic, date fiind concepţiile lui" – până când preşedintele i-a ordonat să şi le schimbe.

Hoover l-a desemnat pe unul dintre favoriţii lui, căposul, dar foarte inteligentul Joe Sullivan, la conducerea operaţiunii din Mississippi. Sullivan l-a ales pe Roy K. Moore, ca agentul lui special însărcinat cu misiunea. Moore era un fost puşcaş marin. Un număr neobişnuit de mare dintre cei mai buni agenţi FBI începători trimişi de el în Mississippi erau veterani de război, adunaţi de la secţiile FBI din toată America.

„Vreau de la voi să vă infiltraţi în Klan şi să strângeţi informaţii"[397], le-a spus Moore oamenilor lui. „Ne pregătim să declarăm război."

Moore i-a instruit pe mulţi dintre agenţii debutanţi în „tehnici de culegere a informaţiilor... care erau folosite încă de pe vremea egiptenilor", a spus un nou-venit în FBI pe nume Billy Bob Williams, un fost puşcaş marin care a distrus camere de tortură şi terenuri de execuţie ale Klanului, în cătunele părăsite din delta fluviului Mississippi.

„Martin Luther King striga pe toate drumurile că nu erau destui agenţi yankei în Mississippi – aşa că, pe nepusă masă, m-am trezit şi eu în Mississippi"[398], spunea Donald J. Cesare, de la FBI. În Philadelphia, un oraş cu circa 40 000 de locuitori, cuibul Cavalerilor Albi ai Ku Klux Klanului, „trebuie să fi fost vreo 40–50 de agenţi care îşi băgau nasul peste tot", căutând cadavre.

Cesare era un tip neobişnuit de experimentat pentru un debutant în FBI. A venit în prima lui misiune în Mississippi de la Dallas, unde investigase asasinarea lui Kennedy. Cu un deceniu în urmă, era un căpitan care mesteca tutun, din Infanteria Marină a Statelor Unite, recrutat de CIA ca ofiţer paramilitar în timpul Războiului din Coreea. Printre alte misiuni, a instruit gherile tibetane loiale lui Dalai Lama. În 1963 voia să plece în Africa de Est, dar CIA voia să-l trimită înapoi în Asia. Cesare a demisionat – şi a ajuns în comitatul Neshoba, Mississippi, în loc de Nairobi, Kenya. De ce? Pentru că tatăl lui, şeful postului de poliţie din Old Forge, Pennsylvania, dorise dintotdeauna ca fiul lui să intre în FBI.

Şeful lui Cesare, inspectorul Sullivan, a aflat unde erau îngropate cadavrele celor trei activişti pentru drepturi civile. Sullivan era „foarte prietenos cu Maynard King, un căpitan din poliţia rutieră din Mississippi", a spus Cesare. Sullivan nu le-a spus niciodată subordonaţilor lui cum a căpătat informaţia. Dar Hoover ştia.

În seara de 4 august 1964, Deke DeLoach a telefonat la Casa Albă şi a întrerupt un consiliu de război. Preşedintele primise în ziua aceea un raport alarmant, despre un atac comunist asupra navelor americane din golful Tonkin – un raport fals, dar care a fost luat de bun. Acest fiasco al spionajului a reprezentat lovitura de începere a Războiului din Vietnam. În noaptea aceea, preşedintele a apărut în direct la televiziune, ca să anunţe poporul american că Statele Unite au început să bombardeze Vietnamul.

Preşedintele a fost mult mai bucuros să stea de vorbă cu DeLoach.

„Domnul Hoover m-a pus să vă telefonez imediat şi să vă spun că FBI a descoperit trei corpuri, la nouă kilometri

sud-vest de Philadelphia”, a spus DeLoach. „O echipă de agenţi a dezgropat trupurile în urmă cu doar 15 minute.”

„Aveţi idee şi cine a făcut treaba asta?” a întrebat LBJ.

„Domnule preşedinte, avem nişte suspecţi foarte plauzibili”, a spus DeLoach. „Iar dovezile circumstanţiale sunt excelente.”

„Cum aţi găsit locul? V-a dat cineva un indiciu?”

„Da, domnule, cineva pe care trebuie să îl protejăm cu foarte mare grijă, desigur.”

„Sunteţi siguri că astea sunt corpurile pe care le căutaţi, nu-i aşa?”

„Domnule preşedinte, suntem convinşi că astea sunt trupurile”, a spus DeLoach. „A fost nevoie de o groază de săpat ca să ajungem la ele.”

Prin Maynard King, care a condus FBI la cadavre, Biroul a recrutat un alt membru al Klanului, Delmar Dennis, un predicator chipeş, în vârstă de 27 de ani, cu o memorie fotografică. Sullivan l-a însărcinat pe Don Cesare să se ocupe de Dennis. Sub gluga de Klan, predicatorul avea o minte foarte ascuţită. Îşi amintea numere de înmatriculare, numere de telefon, nume, date şi locuri. Cesare a fost autorizat să îi plătească lui Dennis oricât era nevoie pentru a-l face să servească drept agent secret al FBI în interiorul Klanului.

„I-am plătit în jur de un sfert de milion de dolari”[399], a spus Cesare – o sumă echivalentă cu 7,5 milioane de dolari din zilele noastre – mult mai mult decât primise până atunci vreun alt informator FBI.

Delmar Dennis şi-a meritat banii. „El i-a identificat pe toţi poliţiştii din comitatul Neshoba ca fiind membri ai Klanului”, a spus Cesare. I-a numit pe ofiţerii care i-au încolţit, i-au împuşcat, i-au ucis şi i-au îngropat pe agitatorii veniţi din afara statului; „în special, ne-a reprodus ordinul de ucidere a celor trei activişti pentru drepturi civile, ordin care a venit de la Sam Bowers, Vrăjitorul Imperial al Klanului în Mississippi, către Klavernul din comitatul Neshoba – condus la vremea respectivă de Edgar Ray Killen”, a spus Cesare. „Delmar se bucura de atâta încredere în interiorul Klanului, încât nu servea doar Biroul, ci şi Klanul – şi nu doar ca un simplu curier pentru informaţii, el distribuia de asemenea şi fondurile Klanului.”

A durat foarte mult până ce oameni asemenea lui Killen şi Bowers să fie aduşi în faţa justiţiei; în cazul lui Killen, a fost nevoie de 40 de ani. Delmar Dennis a ajuns un om deziluzionat şi distrus, torturat de rolul lui de informator. Dar, prin recrutarea lui, FBI penetrase Klanul din Mississippi.

Ura Albă

A doua zi după ce au fost găsite cadavrele celor trei activişti pentru drepturi civile, LBJ i-a telefonat lui Hoover. „Ştiam eu că o să reuşeşti”, a spus preşedintele. „Dacă îţi imaginezi că o să ieşi de pe statul de plată doar pentru că ai îmbătrânit un pic, înseamnă că ţi-ai pierdut minţile. Eu nu scot FBI-ul la pensie!”

„Este foarte amabil din partea dumneavoastră, domnule preşedinte”, a răspuns Hoover, cu mândrie evidentă. „Tocmai mi-am terminat examenele medicale şi am trecut cu sută la sută.”

Apoi a trecut la crimele din Mississippi: „Fiecare dintre oamenii aceştia a fost împuşcat„, a spus el. „Şi avem numele celor care au făcut-o. Să dovedim asta va fi însă ceva mai greu. Şeriful a fost implicat, adjunctul lui a fost implicat, judecătorul de pace a fost implicat. Şi au mai fost încă şapte oameni. Aşadar avem toate numele lor şi, chiar acum când vorbesc, ne concentrăm pe obţinerea dovezilor.”

Succesul penetrării Klanului în Mississippi l-a făcut pe Hoover să autorizeze un amplu program de contraspionaj împotriva Klanului.

COINTELPRO – URA ALBĂ a fost inaugurat pe 2 septembrie 1964, la două luni după ce preşedintele îi spusese lui Hoover să pornească pe urmele Klanului la fel cum îi vânase pe comunişti. URA ALBĂ a continuat vreme de şapte ani, provocând Klanului pagube serioase şi de durată. Agenţii în cămăşi albe aveau să lupte cu oamenii înfăşuraţi în cearşafuri albe ai KKK, ca nişte războinici care vânau şerpi în junglă, dar pentru misiunea lor era nevoie de ceva mai subtil decât spargerea uşilor. Era nevoie de recrutarea şi de gestionarea informatorilor. Agenţii FBI trebuiau să acţioneze mai degrabă ca nişte

spioni decât ca nişte soldaţi. La crimele din Mississippi au lucrat 200 de agenţi, care au interogat 480 de membri ai Klanului. După ce Klanul l-a ucis lângă Atlanta pe Lemuel Penn, un locotenent rezervist de culoare din armată, FBI şi-a extins activitatea astfel încât să acopere fiecare grup KKK important din Mississippi, Alabama şi Georgia.

Acestea erau cazuri de securitate internă, nu investigaţii penale. Ele se bazau pe infiltrare, pe supraveghere, pe sabotare a membrilor Klanului şi a conducătorilor lor cu porniri criminale.

URA ALBĂ s-a intensificat rapid în toamna anului 1964. Au fost folosite toate tehnicile dezvoltate în îndelungatul atac al FBI împotriva stângii. În toamna lui 1964, agenţii FBI i-au interogat o dată pe săptămână pe toţi membrii cunoscuţi ai Cavalerilor Albi din KKK, acuzându-i pe alţi membri ai Klanului că ar fi nişte turnători care au furnizat nume. Au semănat astfel o neîncredere profundă între membrii Klanului. Puţini mai ştiau cine era informator şi cine nu. FBI a fluturat mici averi în faţa potenţialilor informatori din KKK, a oferit sume scandaloase membrilor Klanului care puteau servi ca agenţi dubli în forţele de poliţie locală şi de stat, a plantat microfoane şi dispozitive de interceptare a telefoanelor la sediul fiecărui Klavern, a recurs la operaţiuni clandestine ca să fure liste cu membri şi (cel puţin într-un caz) dinamită ascunsă. Infiltrarea Klanului de către FBI s-a dovedit mai bună decât infiltrarea Klanului în agenţiile locale şi statale de aplicare a legii.

„Se întâmpla să aibă loc o întâlnire a Klanului cu zece membri, iar a doua zi şase dintre ei ne trimiteau rapoarte”[400], a povestit Joseph J. Rucci Jr., de la FBI. „Derulam o acţiune foarte eficientă. Comunicam cu ei şi prin poştă. Îmi amintesc că le trimiteam cărţi poştale: nişte

cărţi poştale mari, pe care le expediam pe calea obişnuită. Îmi amintesc în special de una pe care apărea un membru al Klanului şi cineva care ridica un colţ din pelerină, iar mesajul era: «Mă întreb cine o să tragă cu ochiul sub cearşaful tău la noapte!»”

Entuziasmul agenţilor FBI care derulau URA ALBĂ era remarcabil, având în vedere faptul că alţi colegi de-ai lor luptau cu o intensitate egală împotriva infiltrării comuniste în mişcarea pentru drepturi civile.

COINTELPRO ce viza Partidul Comunist se concentra pe mişcare şi pe susţinătorii ei albi dintre liberali şi tinerii cu vederi de stânga. „Biroul făcea ceea ce trebuia să facă, ţinând pasul cu influenţele străine”[401] din interiorul mişcării pentru drepturi civile, a spus Billy Bob Williams; FBI identificase un număr important de activişti pentru drepturi civile care „fuseseră antrenaţi în Uniunea Sovietică sau în Cuba şi care nu erau interesaţi decât de tulburările civile”.

„Mă face să-mi fie frică să vorbesc şi cu nevasta!”

Jurnalele şi registrele de convorbiri telefonice ale lui LBJ, recent declasificate, arată că el a ţinut legătura constant cu Hoover de-a lungul anilor 1964 şi 1965, vorbind uneori şi de două sau trei ori pe zi. Preşedintele căuta informaţii politice secrete, dintre care cele mai multe nu prea aveau legătură cu aplicarea legii.

Hoover trăia pentru astfel de momente.

Când tensiunile rasiale mocnite au răbufnit pe străzile din New York, în septembrie 1964, LBJ l-a trimis pe Hoover să investigheze. Hoover a făcut o deplasare rapidă în oraş şi i-a raportat preşedintelui că „violenţele rasiale... nu au fost iniţiate de comunişti”[402], dar că „imediat au apărut şi comuniştii”, ca să culeagă roadele politice. În completare, Hoover i-a dat preşedintelui un raport despre şansele rivalului său republican în viitoarele alegeri, senatorul Barry Goldwater din Arizona, printre evreii din New York. „Foarte mulţi dintre evreii aceştia, care aveau de gând să voteze pentru Goldwater – credeau că şi el este evreu, înţelegeţi – s-au hotărât acum să voteze pentru dumneavoastră”, i-a spus Hoover lui LBJ. Cei doi au chicotit împreună.

Când mai erau trei săptămâni până la alegerile din 1964, şeful de cabinet al lui LBJ, Walter Jenkins, a fost prins de o echipă de la Moravuri făcând sex oral cu un bărbat într-o toaletă YMCA, nu departe de Casa Albă. Atragerea într-o capcană sexuală cu scopul şantajului politic era considerată o tehnică tradiţională a serviciilor secrete comuniste. În câteva zile, Hoover a fost în măsură să-i dea asigurări lui Johnson că acest caz nu avea implicaţii legate de securitatea naţională.

„Îţi sunt extrem de recunoscător pentru meticulozitatea şi patriotismul dumitale, precum şi pentru modul în care te-ai ocupat de problema aceasta, aşa cum îţi sunt recunoscător pentru tot ce-ai făcut până acum”[403], i-a spus LBJ.

„Mi-am dat seama pe loc, bineînţeles, că riscai să fii implicat. La câte ai pe cap acum, este groaznic că s-a mai întâmplat şi asta. Dar cred că am tratat problema cu compasiune”, a spus Hoover.

„Ţine minte, prietene, că ţi-ai făcut datoria, aşa cum ai procedat de altfel toată viaţa, şi sunt mândru de asta. Sunt mai mândru de tine acum decât am fost oricând înainte”, a continuat LBJ. „Şi atâta vreme cât comandantul tău suprem are părerea asta despre tine...”

„Acesta este singurul lucru de care îmi pasă”, a venit replica lui Hoover.

Homosexualitatea principalului său asistent îl nedumerea totuşi pe preşedinte. „Cred că va trebui să mă înveţi câte ceva despre asta”, i-a spus LBJ lui Hoover. „Jur că nu ştiu cum să-i recunosc. Nu ştiu nimic despre ei.”

„Câteodată nu ai cum să-ţi dai seama – exact cum s-a întâmplat cu nefericitul acesta de Jenkins”, a replicat Hoover. „Sunt unii care umblă mai ciudat şi atât de ostentativ, încât te gândeşti că sunt un pic săriţi sau că sunt poponari.”

O săptămână mai târziu, Robert Kennedy stătea stânjenit alături de preşedintele Johnson, într-o limuzină ce şerpuia pe străzile din New York.

LBJ i se alăturase în campania electorală lui RFK cu cinci zile înainte de alegerile în care acesta din urmă candida pentru Senat. Preşedintele a început o conversaţie precaută despre bombele politice ţinute sub cheie în seiful din biroul lui Jenkins. I-a spus lui Kennedy că în seif erau rapoarte FBI care prezentau în detaliu orgiile unor membri ai Senatului şi Camerei Reprezentanţilor, care îşi făceau de cap cu prostituate. Preşedintele s-a întrebat apoi cu voce tare dacă dosarele nu ar trebui să ajungă publice selectiv, împotriva contracandidaţilor republicani, înainte de ziua alegerilor.

„Mi-a spus că a stat toată noaptea şi a citit dosarele FBI despre toţi oamenii aceştia”, îşi amintea Kennedy. „Şi Lyndon vorbeşte despre toate acele materiale şi informaţii cu atâta libertate! Vezi tu, Lyndon vorbeşte despre orice, cu oricine. Iar asta este periculos, desigur.” Kennedy văzuse şi el unele dintre acele dosare, ca procuror general. Impresia lui era că dezvăluirea lor putea „să distrugă încrederea pe care americanii o aveau în cei care îi guvernau, dar şi să ne facă de râs în toată lumea”.

Iar acestea nu erau singurele dosare sexuale pe care FBI le-a împărtăşit preşedintelui.

Pe 18 noiembrie 1964, Hoover, furios că Martin Luther King urma să primească Premiul Nobel pentru Pace şi enervat în plus de criticile lui King aduse performanţelor FBI în domeniul drepturilor civile, a convocat o conferinţă de presă cu totul neobişnuită. El a invitat la el în birou mai multe femei reporter şi a declarat în faţa lor că Martin Luther King era „cel mai notoriu mincinos din ţară”. Într-o discuţie avută două zile mai târziu cu Deke DeLoach, LBJ a exprimat o oarecare simpatie pentru poziţia lui Hoover.

„El îl cunoaşte pe Martin Luther King”[404], a spus LBJ, râzând uşor. „Vreau să spun că îl cunoaşte mai bine decât oricine altcineva din ţară.”

Şeful spionajului la FBI, Bill Sullivan, derulase propriul COINTELPRO împotriva lui Martin Luther King. El i-a pus pe tehnicienii din laboratoarele FBI să pregătească o selecţie din casetele cu relaţiile sexuale ale lui King, a compus o scrisoare plină de venin care să le însoţească şi le-a trimis acasă la King. Soţia lui a fost cea care a deschis pachetul.

„King, priveşte în inima ta”, spunea scrisoarea. Poporul american va afla curând „ceea ce eşti tu cu adevărat – o bestie anormală... Există o singură ieşire pentru tine. Ar fi bine să profiţi de ea înainte ca firea ta murdară, bolnavă şi mincinoasă să fie dezvăluită în faţa naţiunii.”

Preşedintele ştia că Hoover înregistrase aventurile sexuale ale lui King. Hoover a folosit informaţia într-o încercare de a-l discredita pe King la Casa Albă, în Congres şi chiar la el acasă. DeLoach însuşi le oferise unor reporteri şi editori de ziare prilejul de a asculta casetele cu înregistrări sexuale. Când Nicholas Katzenbach, care ocupa acum interimar funcţia de procuror general, a aflat de aceste propuneri făcute presei, l-a chemat pe DeLoach la el în birou, să-i ceară socoteală.

„A negat categoric că s-ar fi ocupat cu aşa ceva şi a vrut să ştie cine umbla cu asemenea minciuni”[405], îşi amintea Katzenbach. „Eu, unul, ştiam sigur cine minţea de fapt, dar nu aveam nici o posibilitate să dovedesc.” Convins că mişcarea pentru drepturi civile era în faţa unui dezastru, Katzenbach a plecat imediat să-l vadă pe preşedinte la ranch-ul lui din Texas, unde Johnson se bucura de o pauză după victoria categorică în alegerile prezidenţiale din noiembrie 1964. Preşedintele l-a ascultat, i-a pus câteva întrebări şi a trecut la acţiune.

LBJ nu putea să nu admire forţa machiavelică a atacului lui Hoover. „Când Martin Luther King i-a pus la îndoială integritatea, a ripostat al naibii de eficient”[406], i-a spus preşedintele lui Katzenbach, pe 4 martie 1965.

Admiraţia lui LBJ pentru Hoover a atins cota maximă pe 25 martie 1965, după asasinarea Violei Liuzzo, o activistă pentru drepturile omului, albă, care a trecut cu maşina prin Selma, Alabama, având un pasager negru. O maşină a

tras alături de a ei pe o şosea întunecată şi un bărbat a împuşcat-o mortal. FBI a rezolvat cazul imediat. Un informator sub acoperire, pe nume Gary Thomas Rowe, se afla în maşină, împreună cu trei tovarăşi din Klan.

Pe 26 martie, la ora 8:10 dimineaţa, LBJ şi Hoover vorbeau despre arestări.

„Un om de-al nostru se afla în maşină„, i-a spus Hoover preşedintelui, căruia nu-i venea să creadă. „Din fericire nu purta armă şi nu el a tras. Dar i-a identificat pe cei doi care aveau arme şi au tras... Ştim cine sunt, aşa că o să-i ridicăm şi o să-i scuturăm bine la interogatoriu... Pe informator l-am dus la noi în birou şi stăm de vorbă cu el. E speriat de moarte, bineînţeles, se teme pentru viaţa lui."

„Ce este infiltrarea şi ce este un informator?" a întrebat LBJ. „Angajezi pe cineva şi el intră în Klan?"

Mândria lui Hoover aproape că făcea să plesnească firul telefonic. „Agenţii merg la cineva care face parte din Klan şi îl conving să lucreze pentru guvern", a explicat el. „Îi plătim pentru asta. Uneori ne cer o sumă destul de mare, alteori nu. De exemplu, cele trei cadavre pe care le-am găsit în Mississippi, a trebuit să plătim 30 000 de dolari pentru asta... şi după ce am găsit corpurile am aflat identitatea unui om, iar de la el – l-am făcut să cedeze la interogatoriu – am aflat identităţile celorlalţi 19, dintre care doi au mărturisit."

Johnson era încântat. „Dar e grozav, Edgar!" a spus el.

Cazul a avut însă şi bune, şi rele pentru Neil Shanahan, agentul FBI care se ocupa de omul sub acoperire care se

aflase în maşină, Gary Rowe. „Am rezolvat acest caz la două ore după ce s-a întâmplat”[407], îşi amintea Shanahan. Dar cum trebuia să reacţioneze FBI la faptul că Rowe luase parte la crimă? „Nu aveam nici un program de protecţie a martorilor la vremea aceea”, a spus Shanahan. „Eu eram programul lui de protecţie... Era o problemă la care nu exista nici o soluţie.”

LBJ şi J. Edgar Hoover au stat unul lângă celălalt în Camera de Est de la Casa Albă, pe 26 martie, la prânz, pentru un discurs adresat naţiunii, în direct. Preşedintele a anunţat arestarea celor patru membri ai Klanului, inclusiv a informatorului FBI sub acoperire. Johnson a lăudat FBI şi pe Hoover pentru rapiditatea arestărilor, fără să pomenească de omul FBI din maşină, şi i-a denunţat pe adepţii Klanului ca fiind „inamici ai justiţiei, care de decenii întregi se folosesc de ştreanguri şi de arme, de pene şi catran, ca să-şi terorizeze vecinii.”

„Nu ne vom lăsa intimidaţi de teroriştii din Klan, aşa cum nu ne lăsăm intimidaţi de teroriştii din Vietnamul de Nord”[408], a spus Johnson, cu siguranţă primul preşedinte care a denunţat dintr-un foc şi Vietcongul, şi pe adepţii crucilor în flăcări. Hoover stătea în dreapta lui LBJ, tăcut şi neclintit.

Au vorbit din nou la telefon, într-un scurt moment plăcut pentru amândoi, pe 13 aprilie 1965. „Sigur că sunt mândru de ce ai făcut în chestiunea drepturilor civile şi cred că istoria o să arate asta”, a spus preşedintele. „Dar să ai un om în maşină, ăsta este cel mai incredibil lucru pe care l-am auzit vreodată. Mă face să-mi fie frică să vorbesc şi cu nevasta! Mă tem că o să ai pe cineva acolo care o să mă aresteze!”

Hoover şi Johnson au râs cu poftă împreună, un sunet rar în analele istoriei americane. Acest moment de relaxare a pus capăt uneia dintre ultimele discuţii lejere pe care le-au avut cei doi. Peste 11 zile, Lyndon Johnson avea să fie confruntat cu o criză căreia n-a putut să-i facă faţă. Şi a fost nevoit să apeleze la Hoover pentru ajutor.

385 LBJ/Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 27 februarie 1964, LBJL.

386 LBJ/Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 29 noiembrie 1964, LBJL.

387 Lyndon B. Johnson, Discurs în onoarea lui J. Edgar Hoover, 8 mai 1964.

388 McGeorge Bundy, istorie orală, LBJL.

389 RFK către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 10 iulie 1964, LBJL.

390 RFK către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 21 iulie 1964, LBJL.

391 DeLoach, istorie orală, LBJL.

392 Citatul din LBJ provine de la Burke Marshall, adjunctul pe probleme de drepturi civile al lui RFK la Justiţie. A fost ideea lui Marshall să folosească FBI împotriva Klanului. Într-o propunere scrisă, pe care RFK a trimis-o la Casa

Albă, pe 5 iunie 1964, Marshall a prezentat activitatea Klanului ca „terorism” şi o ameninţare la adresa securităţii interne a Statelor Unite. Marshall a recomandat cu convingere ca FBI să identifice membrii Klanului şi să lucreze sub acoperire ca să demaşte infiltrarea Klanului în forţele de ordine locale şi statale, în inima Sudului: „Tehnicile la care recurg agenţii special antrenaţi şi cu însărcinări speciale în infiltrarea grupurilor comuniste sunt valoroase”, a scris Marshall. „Recomand să se discute cu Biroul posibilitatea unui efort similar în abordarea acestei noi probleme.”

393 Hoover către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 21 iunie 1964, LBJL.

394 LBJ către Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 24 iunie 1964, LBJL.

395 Dulles către Hoover şi LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 26 iunie 1964, LBJL.

396 Marshall, istorie orală, Strober & Strober, The Kennedy Presidency, p.317.

397 Billy Bob Williams, istorie orală, FBI/FBIOH.

398 Donald Cesare, istorie orală, FBI/FBIOH.

399 Cesare, istorie orală, FBI/FBIOH. Din câte se ştie, nici un informator nu a fost plătit atât de bine, în toată istoria FBI. Unele fonduri pentru plata informatorilor FBI au fost strânse de conducătorii comunităţii de afaceri evreieşti din Mississippi, potrivit mai multor agenţi, printre care şi James O. Ingram, unul dintre cei mai pricepuţi din FBI în

contracararea Klanului. Evreii din Jackson, Mississippi, „susţineau de multă vreme FBI, cu bani şi cu eforturi directe de a veni în ajutor. Ei au pus la dispoziţia FBI bani pentru informatori”, a spus Ingram. Nu este clar dacă Delmar Dennis, a cărui recrutare datează din vara lui 1964, a primit fonduri care-şi aveau originea în afara FBI. Informatori importanţi ai FBI dintre membrii Klanului din Mississippi au defectat înaintea lui Dennis, inclusiv sergentul Wallace Miller de la secţia de poliţie din Meridian.

400 Joseph J. Rucci Jr., istorie orală, FBI/FBIOH.

401 Billy Bob Williams, istorie orală, FBI/FBIOH.

402 Hoover către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 9 septembrie 1964, LBJL.

403 LBJ către Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 23 octombrie 1964, LBJL.

404 LBJ către DeLoach, benzile cu convorbiri telefonice ale lui LBJ, 20 noiembrie 1964, LBJL.

405 Nicholas Katzenbach, Some of It Was Fun: Working with RFK and LBJ (New York: Norton, 2008), p. 154.

406 LBJ către Katzenbach, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 4 martie 1965, LBJL.

407 Shanahan, istorie orală, FBI/FBIOH.

[408 Discursul televizat al lui LBJ, 26 martie 1965, LBJL.]

CAPITOLUL 31

„OMUL PE CARE MĂ BAZEZ”

Republica Dominicană a sărit în aer sâmbătă, 24 aprilie 1965. Preşedintele Kennedy visase să facă din această ţară un exemplu de democraţie. Acum era un cazan în care clocoteau ura şi teama.

O juntă de dreapta l-a înlăturat pe preşedintele Juan Bosch, primul conducător al naţiunii venit la putere prin alegeri libere. Apoi loialiştii lui Bosch au contraatacat. Bosch, un liberal visător, a fugit la San Juan. Predecesorul lui, Joaquín Balaguer, ultimul preşedinte marionetă al dictaturii din trecut, fugise la New York. Sângele curgea în voie pe străzile capitalei, Santo Domingo.

Pe 24 aprilie, la 9:35 dimineaţa, LBJ l-a chemat pe diplomatul în care avea cea mai mare încredere, Thomas Mann, un conservator dur din Texas care ocupa funcţia de adjunct al secretarului de stat.

„Va fi nevoie chiar să instalăm un guvern acolo, să conducem şi să stabilizăm locul acela, într-un fel sau altul”[409], i-a spus LBJ lui Mann. „Bosch ăsta nu e bun de nimic.”

Preşedintele se pusese singur în poziţia de a alege viitorul conducător al Republicii Dominicane. Problema era că aproape nimeni din guvernul Statelor Unite nu ştia ce se întâmpla în Santo Domingo. Şeful staţiei CIA era în concediu medical, din cauza durerilor de spate. Ambasadorul american îşi vizita mama în Georgia. Funcţionarii americani de rang înalt erau ocupaţi să se ferească de gloanţe.

Dar J. Edgar Hoover şi omul lui din San Juan aveau deja o variantă de abordare a cazului.

Poziţia de agent special responsabil era cea mai înaltă pe care o putea deţine cineva în FBI fără să lucreze la sediul central – „Sediul guvernului”, cum îi spunea Hoover. Agentul special responsabil era ca un prinţ la el în oraş, fie că era vorba de New York, statul New York, sau Butte, Montana. Între cei cu acest rang, Wallace F. Estill avea o poziţie unică – era agentul special responsabil cu Puerto Rico.

În FBI-ul lui Hoover nu existau mulţi oameni atât de umblaţi prin lume ca el. Născut în 1917, Estill a intrat în FBI în 1941. A investigat contrabanda nazistă cu platină în Uruguay, a strâns informaţii despre Rusia de la eschimoşii din Alaska, a fost omul de legătură oficial al lui Hoover cu Poliţia Călare din Canada şi, trecând prin toate acestea, a reuşit cumva să îşi păstreze calmul – o calitate rară, după 24 de ani în subordinea lui Hoover.

Wally Estill îl supraveghea foarte atent pe Juan Bosch. Estill şi Biroul îi ascultau telefoanele date din San Juan, în timp ce complota să se întoarcă la putere în Republica Dominicană. Baza legală a acestei supravegheri tehnice era în cel mai bun caz dubioasă. „Nu avem nici o dovadă că Bosch a încălcat sau conspiră să încalce vreo lege americană”[410], scria Tom Mann, cu două luni înainte. „Ceea ce face el este să îşi exercite dreptul la libera exprimare.”

Dar Hoover şi FBI îl învinuiseră încă din 1961 pe Bosch de comunism, iar această etichetă, odată pusă, era aproape imposibil de şters.

Hoover însuşi a autorizat „tehnica” – o supraveghere electronică nelimitată – în cazul lui Bosch în San Juan; autoritatea lui Hoover se extindea asupra insulei deoarece Puerto Rico era un stat liber asociat SUA, supus legilor americane. „Cu aprobarea Biroului, telefoanele lui Bosch au fost puse sub supraveghere”[411], îşi aminteşte Estill. „Rezultatele au depăşit cele mai optimiste aşteptări ale noastre.”

FBI îl asculta pe Bosch şi pe susţinătorii lui din San Juan vorbind cu aliaţii lor din Santo Domingo. Interceptările au arătat că „Bosch nu era conducătorul revoltei doar cu numele, ci şi de facto”, a spus Estill. „Am transmis informaţia Biroului care, la rândul lui, a furnizat-o Casei Albe.”

Bosch a început să se teamă că telefonul i-ar putea fi ascultat. „A recurs aşadar la telefoanele publice de prin oraş şi chiar la telefoanele prietenilor sau susţinătorilor” din Puerto Rico, a spus Estill. „Cu autorizaţie verbală” – de la Hoover – „ne-am extins raza de acţiune până când am ajuns să avem capacitatea, limitată doar de numărul de

oameni disponibili, de a monitoriza în principiu orice convorbire din Puerto Rico spre străinătate”.

Marţi dimineaţa, pe 27 aprilie, subsecretarul Mann l-a sfătuit pe preşedintele Johnson „să încerce să instaleze o juntă” în Republica Dominicană. În după-amiaza aceleiaşi zile, cum conflictul dintre susţinătorii lui Bosch şi soldaţii regimului se agrava, preşedintele Johnson a trimis puşcaşii marini ca să-i evacueze pe cei aproximativ o mie de americani de pe insulă. În noaptea aceea, un preşedinte fără somn vorbea la 3:30 dimineaţa cu ofiţerul de serviciu din Sala de Criză de la Casa Albă şi monitoriza avioanele americane ce bombardau Vietnamul.

În ziua următoare, pe 28 aprilie, în faţa preşedintelui a depus jurământul un nou director al CIA, amiralul William F. „Red” Raborn, un alt coleg din Texas. Ceremonia a avut loc în Sala Cabinetului de la Casa Albă şi au fost prezenţi toţi membrii de la vârful ierarhiei CIA. Însă după festivitatea ce a durat şase minute, primul lucru pe care l-a făcut LBJ a fost să se retragă în Biroul Oval pentru o discuţie de opt minute, între patru ochi, cu Hoover. „Domnul Hoover şi-a exprimat profunda îngrijorare cauzată de activităţile comuniste din emisfera noastră, ca şi de influenţa lor asupra Războiului din Vietnam”, potrivit însemnării din jurnalul preşedintelui.

La căderea nopţii, Johnson a ordonat trimiterea a 400 de puşcaşi marini în Republica Dominicană, prima debarcare a unor trupe americane în emisfera vestică după 1928.

În zorii zilei de 29 aprilie, puşcaşii marini din paza Ambasadei SUA în Santo Domingo au fost atacaţi de lunetişti. LBJ a ordonat să fie trimişi încă o mie de puşcaşi marini. În după-amiaza aceea, Hoover a venit la Casa Albă pentru o discuţie de 20 de minute, singur cu preşedintele.

Hoover vedea o ameninţare globală: în timp ce comuniştii se mişcau în Caraibe, iar Kremlinul împingea din spate Vietcongul, marxiştii americani şi superiorii lor de la Moscovau mobilizau, în Statele Unite, mişcarea împotriva războiului. Ceea ce se întâmpla în Republica Dominicană făcea parte dintr-un tipar mondial, a spus el.

„Inamicul controlează drumurile”

LBJ a primit multe informaţii false despre Republica Dominicană de la CIA şi de la Red Raborn. „După părerea mea, acesta este un atac real, pus la cale de domnul Castro”[412], i-a spus amiralul preşedintelui, fără prea multe dovezi.

LBJ voia să creadă în el. Pe 30 aprilie, preşedintele i-a spus avocatului său, Abe Fortas, că CIA are „oameni chiar în mijlocul acestor operaţiuni – exact aşa cum Hoover a avut unul în maşina din Alabama – care ştiu ce se întâmplă”.

„Şi nu există nici o îndoială că de-acum e mâna lui Castro”, i-a spus preşedintele lui Fortas. „Pun în mişcare şi alte locuri din emisferă. Ar putea face parte dintr-un întreg tipar comunist, legat de Vietnam… Avem de ales între Castro şi o intervenţie… Cred că cel mai mare dezastru politic intern pe care l-am putea suferi ar fi ca Fidel Castro să preia puterea.”

În aceeaşi zi, preşedintele s-a hotărât să intervină cu toată forţa armatei americane. El a trimis în Republica Dominicană un general cu trei stele, Bruce Palmer Jr., şi Corpul 18 Aeropurtat, inclusiv Divizia 82 Aeropurtată. Puşcaşilor marini li s-au alăturat peste 20 000 de soldaţi americani, trupe speciale şi ofiţeri specializaţi în război psihologic. În săptămâna de dinainte, LBJ trimisese încă 49 000 de soldaţi americani în Vietnam.

Pe 1 mai, generalul Earl Wheeler, şeful Statului Major Interarme, i-a dat generalului Palmer ordinele de marş: „Misiunea voastră anunţată este să salvaţi vieţile americanilor şi să împiedicaţi Republica Dominicană să devină comunistă. Preşedintele a declarat că nu va permite o altă Cuba. Trebuie să luaţi toate măsurile necesare ca să îndepliniţi această misiune."

Forţele americane s-au interpus între soldaţii juntei şi soldaţii loiali preşedintelui Bosch ("rebeli", pentru americani). S-a instalat un fel de egalitate tensionată, marcată de încăierări locale, focuri trase de lunetişti, bombardamente şi raiduri sălbatice în timpul nopţii împotriva civililor.

Informaţiile erau bunul cel mai de preţ – dar singurul care le avea era Wally Estill de la FBI, graţie supravegherii electronice pe care o instituise asupra lui Bosch în San Juan şi a aliaţilor lui în Republica Dominicană.

„Un batalion de artilerie al rebelilor a tras mai multe proiectile înspre liniile americane" din Santo Domingo, îşi amintea Estill. „Telefonul meu a sunat şi recepţionerul nostru mi-a spus că pe fir era Biroul." Era Al Belmont, directorul adjunct al lui Hoover. „L-am auzit imediat pe domnul Belmont cerând să fie informat dacă acele proiectile au fost trase cu aprobarea liderilor rebelilor. I-

am răspuns că va trebui să fug până la etaj şi să-i întreb pe cei de serviciu la tehnic ce au interceptat, după care o să-l sun înapoi. Mi-a răspuns cu emfază NU! şi m-a informat că pe altă linie telefonică îl avea pe preşedintele Johnson, şi era gata să ordone trupelor noastre să riposteze cu un baraj devastator şi să-i distrugă pe rebeli, dacă nu primea asigurări că tirurile rebelilor fuseseră un incident neautorizat.

„Am alergat sus şi i-am întrebat cu voce tare pe cei de serviciu. Tocmai interceptaseră o convorbire de la cartierul general al rebelilor către Bosch, explicându-i că un tânăr ofiţer de artilerie ordonase să se tragă – din cine ştie ce motiv. Tirurile au fost fără aprobare şi contrare ordinelor. Ofiţerul fusese suspendat şi urma să fie pedepsit. Când i-am transmis informaţia lui Belmont, iar el lui Johnson, simţeam parcă şi prin telefon cum slăbeşte tensiunea. Barajul nostru ca represalii nu a mai avut loc."

Pe 5 mai, LBJ a stat de vorbă cu George Mahon, de 30 de ani congresmen de Texas. „Cu toate aceste tehnici teroriste care evoluează în lume, mă tem că se apropie momentul, exact cum s-a întâmplat la Santo Domingo, în care îşi vor perfecţiona instrumentele terorii", a spus congresmenul. „Într-o bună zi s-ar putea chiar să arunce în aer Capitoliul."

„Nu am nici o îndoială", a replicat LBJ. „Iar noi va trebui să anticipăm asta."

Preşedintele s-a pregătit pentru ameninţare ordonându-i lui Hoover să instaleze o reţea de informaţii a FBI la Ambasada din Santo Domingo. Legalitatea ordinului era discutabilă, pentru că FBI nu avea jurisdicţie acolo. Hoover a numit operaţiunea DOMSIT, de la Situaţia Dominicană. El a început să strângă două duzini de agenţi

care vorbeau spaniola, l-a numit pe fiecare LEGAT, adică ataşat legal, le-a făcut rost de paşapoarte diplomatice şi a început chiar din acea noapte să-i trimită în Caraibe.

Paul Brana, de la FBI, a făcut parte din primul val de zece agenţi. „Ne-au dus până acolo cu un C-130”[413], un avion militar de transport cu cabine de dormit în compartimentul principal, a spus Brana. „Am aterizat cu C-130 în Republica Dominicană, unde ne aşteptau elicoptere. Am întrebat: «Cum de mergem cu elicopterele? De ce nu putem merge cu maşina?»”

Un ofiţer din armată ne-a răspuns: „Ei bine, inamicul controlează drumurile.”

„«Inamicul controlează drumurile?» am întrebat eu. Nimeni nu ne-a spus că acolo era o operaţiune de luptă. Aşa că iată-ne în blestematul de elicopter, când văd sub noi tiruri de mitralieră. Mă gândeam: «Iisuse, nimeni nu ne-a spus că intrăm în luptă.»” Şefii lui Brana îi spuseseră că preşedintele „era foarte nemulţumit de faptul că nu ştia nimic” despre situaţia politică din Republica Dominicană. LBJ a ordonat FBI să verifice trecutul tuturor celor care căutau să ajungă la putere.

„Omul de viitor”

Pe 14 mai, când FBI şi-a deschis operaţiunile în Santo Domingo, preşedintele şi Hoover şi-au telefonat unul altuia

de trei ori. Ultimul telefon a venit de la LBJ, la 19.05, în mijlocul unei şedinţe de două ore şi jumătate în Sala Cabinetului cu secretarul Apărării Robert McNamara, consilierul pentru securitate naţională McGeorge Bundy, subsecretarii de stat Tom Mann şi George Ball, directorul CIA, Red Raborn, şi adjunctul lui, Richard Helms.

Preşedintele i-a spus lui Hoover să pună o echipă FBI pe urmele lui Joaquín Balaguer, preşedintele în exil, care servise drept marionetă a lui Trujillo. „Mergeţi imediat după el, la New York", a ordonat LBJ. „Şi vreau ca operaţiunea voastră să fie pusă la punct în 48 de ore, eventual 72, dacă nu vreţi să avem un alt Castro."

Hoover a promis că avea să se rezolve, iar rezultatele l-au surprins chiar şi pe LBJ. În 72 de ore, FBI îl recrutase pe dominicanul aflat în exil, ca sursă confidenţială de încredere.

În după-amiaza zilei de 17 mai, responsabilul principal cu Republica Dominicană de la Departamentul de Stat, Kennedy Crockett, a zburat la New York pentru o întâlnire programată în grabă cu Balaguer. Casa Albă îl voia pe Balaguer la ora 17 într-un avion spre Puerto Rico, pentru o întâlnire cu rivalul lui, Bosch; planul fusese improvizat de avocatul lui LBJ, Abe Fortas. LBJ şi Hoover au vorbit despre întâlnirea anticipată cu Balaguer, la 15.02.

„Am ajuns la hotelul Regency la 15.40"[414], a scris Crockett într-o notă secretă către Casa Albă. „Balaguer nu era acolo. La 15.50, încă nu-şi făcuse apariţia."

Fortas şi Crockett încercau să-şi păstreze calmul, în holul luxos al hotelului. „Balaguer a apărut la 15.55 ," a scris Crockett. „I-am spus că nu aveam prea mult timp – un taxi

ne aştepta în faţă – şi că urma să-l informez pe drum spre Aeroportul Kennedy cum evoluaseră lucrurile de la ultima noastră întâlnire. Balaguer a răspuns că trebuia să aşteptăm până la 16, pentru că valiza lui rămăsese în maşina care îl adusese la hotel şi care nu avea să se întoarcă decât atunci. A sugerat să mergem la Aeroportul Kennedy în «maşina lui». Am obiectat, subliniind că nu vreau să ne asculte şi altcineva conversaţia. El mi-a răspuns că asta nu era o problemă, pentru că «maşina lui» fusese furnizată de FBI."

„«Maşina lui Balaguer» a apărut exact la 16", a scris Crockett. „Agentul special principal care îl însoţea era Heinrich Von Eckhardt." Balaguer era de-acum o sursă recrutată de FBI; Von Eckhardt era agentul lui de caz.

„După ce ne-am examinat unii altora legitimaţiile, am urcat toţi în maşină şi am pornit spre Aeroportul Kennedy", a raportat Crockett. Pe bancheta din spate, Fortas şi Crockett l-au asigurat pe Balaguer că Statele Unite aveau să-l sprijine până la capăt – „că el era omul de viitor în Republica Dominicană şi că în tot ce vom face o să ţinem cont de importanţa lui pe termen scurt – dar şi pe termen lung – atât pentru Guvernul Statelor Unite, cât şi pentru poporul dominican. Apoi Fortas i-a cumpărat lui Balaguer un bilet pentru San Juan; Von Eckhardt a luat acelaşi avion.

În San Juan, Wally Estill de la FBI a trimis un şofer să-l întâmpine pe fostul preşedinte şi să-l aducă la întâlnirea cu Bosch. „Am aranjat ca un anumit taxi să îl ia de la aeroport şi să îl ducă la un anumit hotel", îşi aminteşte Estill. „Iar în camera de hotel am instalat microfoane ca să înregistrăm integral discuţia şi să trimitem transcrierea la Washington. A fost un fel de dublă verificare a lui Balaguer. Şi abia

după aceea Von Eckhardt l-a urcat pe Balaguer în avion către Santo Domingo.”

Cu greu ar fi putut preşedintele să ceară mai mult. Şi totuşi a făcut-o.

„Omul lui J. Edgar Hoover”

În aceeaşi noapte, imediat după ora 24, LBJ a convocat la Casa Albă o şedinţă pe tema Republicii Dominicane. McGeorge Bundy, Tom Mann, Abe Fortas şi alţi colaboratori apropiaţi ai lui LBJ se întâlniseră cu lideri dominicani din San Juan şi Santo Domingo. Americanii au propus ca Balaguer şi Bosch să candideze amândoi la preşedinţie, după ce spiritele se calmau şi soldaţii dispăreau de pe străzi. Între timp, un bogat om de afaceri proamerican, Antonio Guzmán, putea să conducă un guvern provizoriu.

În toiul nopţii, LBJ încerca să-i aleagă pe membrii guvernului provizoriu.

„O să te lase să-l aduci pe omul lui J. Edgar Hoover pe post de consilier legal la ambasadă, să-l sfătuiască pe domnul G. cine sunt oamenii răi şi să-l pună să-i supravegheze?” l-a întrebat preşedintele pe Mann. Răspunsul a fost „da”: o echipă americană de anticomunişti, condusă de FBI, avea să lucreze în Santo Domingo pentru guvernul provizoriu. Dar LBJ a torpilat rapid înţelegerea, temându-se că

aceasta nu putea garanta un guvern fără comunişti. Jurnalul lui zilnic arată că a stat treaz până la 4.30 dimineaţa, a dormit poate trei ore, iar la 8.06 dimineaţa a telefonat la Sala de Criză.

Pe 19 mai, puţin înainte de prânz, Abe Fortas l-a sunat pe LBJ. Preşedintele l-a întrebat, furios, dacă ofiţeri din armata americană au sprijinit puterea de foc a atacurilor lansate de extrema dreaptă în Santo Domingo.

LBJ: Am făcut asta, după părerea ta?[415]

FORTAS: Da, domnule.

LBJ: Şi recunoaştem că am făcut-o?

FORTAS: Nu, domnule.

Nerăbdător, Fortas l-a asigurat pe preşedinte că era aproape gata cu o listă de bază a potenţialilor lideri dominicani, militari şi politici, care în mod sigur nu aveau nici cea mai mică tangenţă cu stânga. Preşedintele i-a retezat-o însă lui Fortas: „Hoover aşteaptă pe cealaltă linie.” Neştiind în cine să aibă încredere, voia ajutorul lui Hoover.

„Acum, Edgar, uite care-i povestea”, a spus el. „Departamentul nostru de Stat, din câte mi-am dat seama, şi n-aş spune asta nimănui altcuiva în afară de tine, nu face două parale, sunt o adunătură de fricoşi şi nu vin niciodată cu vreo soluţie...”

„Acum, l-am chemat şi pe Fortas”, a spus LBJ, şi mai tensionat. „Îmi este la fel de apropiat ca şi tine. El vrea să facă tot ce doresc eu să fie făcut, dacă se poate face în mod onorabil...”

„Acum!„ s-a răstit preşedintele. „Noi vrem o democraţie. Vrem să se respecte voinţa poporului. Vrem să ajutăm la influenţarea acestei voinţe, să o direcţionăm... Dar hai să punem un guvern anticomunist... Cei mai mulţi oameni sunt antiamericani, pentru că ne-am purtat atât de prosteşte, lovind în stânga şi în dreapta...”

„Da, aşa am făcut...”, a spus Hoover.

„Acum! Trebuie să iau o hotărâre astăzi, trebuie să decid„, a spus LBJ. „Dar nu o să mă hotărăsc în favoarea cuiva decât dacă tu, sau Raborn, sau cineva responsabil îmi spune că nu este comunist.”

„Da, am înţeles”, a spus Hoover.

„Nu ştiu, nu sunt infailibil”, a spus preşedintele. „La naiba, am făcut şi greşeli în viaţă.”

„Toţi facem”, a spus Hoover.

„Aşa că adună cei mai buni oameni pe care îi ai să verifice numele astea”, a spus LBJ.

„Ne apucăm şi verificăm chiar acum”, a spus Hoover. „Dacă este posibil, o să vă trimitem informaţiile până diseară.”

„Verifică pe oricine poţi...”, a spus LBJ. „Nu vreau să muncesc o lună ca să fac o înţelegere şi să trimit 30 000 de soldaţi, pentru ca apoi s-o fac latră în faţa comuniştilor!„

„Aveţi dreptate”, a spus Hoover.

„Şi tu eşti omul pe care mă bazez ca să mă împiedice s-o fac latră! Ştiu că vorbesc urât, dar este sugestiv, iar tu ştii ce doresc.”

„Nu o să vă dezamăgim”, a spus Hoover.

„Joacă pentru totdeauna”

Joaquín Balaguer era acum cel ales pentru Republica Dominicană. Binecuvântarea lui J. Edgar Hoover i-a deschis drumul către putere.

Balaguer şi-a reconfirmat buna credinţă faţă de Birou pe 27 mai 1965. El a raportat integral către FBI discuţia pe care a avut-o la New York cu Kennedy Crockett, directorul pentru zona Caraibelor din Departamentul de Stat. Diplomatul american i-a cerut liderului în exil alte nume de oameni care să facă parte din guvernul dominican şi a discutat strategiile lui Balaguer. Dominicanul a reprodus conversaţia pentru cei care se ocupau de el la FBI înainte ca raportul lui Crockett să ajungă la Washington. Astfel i-a câştigat încrederea lui Hoover.

Dominaţia lui în Republica Dominicană a fost un triumf pentru Hoover. Aceasta s-a reflectat şi în ordinele pe care noul conducător al CIA, Richard Helms, i le-a dat şefului staţiei din Santo Domingo, David Atlee Phillips, abia numit. Helms era celebru pentru faptul că trimitea ofiţeri în misiune în străinătate, cu ordine laconice, pe un singur rând. În memoriile lui, Phillips a evocat momentul:

Care aveau să fie instrucţiunile pentru mine, de la Helms? [416] Cu siguranţă că de data aceasta ordinele de misiune aveau să fie detaliate, cu obiectivele enumerate clar. Oamenii se omorau încă între ei în Santo Domingo, iar preşedintele urmărea evenimentele de acolo cu foarte mult interes... Dar instrucţiunile mele au fost tot pe un rând.

Helms mi-a spus: „Înţelege-te cu FBI-ul."

Oare Helms glumea? Nu, vorbea serios. „Înţelege-te cu FBI-ul. E foarte important."

Ordinul arată în ce măsură se baza LBJ pe Hoover.

Hoover a dominat şedinţa de la Casa Albă cu responsabilii din CIA, de pe 1 septembrie. El a sugerat insistent că o cursă electorală în doi era cel mai bun lucru pentru Republica Dominicană; o competiţie deschisă, cu patru sau cinci candidaţi, „ar fi fost un combustibil excelent pentru comunişti"[417]. Hoover a avertizat că în insulă rămăseseră două, poate trei sute de „comunişti înverşunaţi, pricepuţi şi bine antrenaţi", iar guvernul provizoriu „trebuia să-i

identifice pe aceşti comunişti şi să-i scoată din circulaţie imediat; nu mai au nici o îndrăzneală dacă îi ridici şi îi închizi". Hoover a remarcat că militarii erau „prea greoi şi prea slab instruiţi" pentru acest gen de activitate; o poliţie naţională puternică ar servi mult mai bine cauzei. Aşa că FBI avea să ofere instruire şi facilităţi pentru a ajuta la crearea unei noi forţe dominicane naţionale de informaţii, un Departament pentru Operaţiuni Speciale, o poliţie secretă pentru a combate subversiunea.

Preşedintele i-a cerut lui Hoover să aleagă un nou ambasador al Statelor Unite – un om suficient de puternic ca să gestioneze schimbarea de regim pusă la cale de americani în Republica Dominicană. Hoover avea în minte „un tip bun, foarte puternic, ferm pe poziţie şi care va putea domina guvernul". El i-a dat binecuvântarea lui John Hugh Crimmins, un cunoscător experimentat al problemelor din Caraibe şi din Cuba, care petrecuse multe zile şi nopţi urmărind criza din Republica Dominicană, de la centrul pentru urgenţe din cadrul Departamentului de Stat. Când noul ambasador a sosit în Republica Dominicană, a găsit 26 de ataşaţi legali de la FBI instalaţi temeinic la ambasada americană.

„Întreaga operaţiune era ciudată"[418], spunea Crimmins."Structurile care concepeau politicile şi cele de execuţie din cadrul administraţiei americane erau solicitate la maximum. Era pur şi simplu o nebunie. Era haos... Oh, era o nebunie."

În timp ce ambasadorul Crimmins îşi prelua funcţia, LBJ i-a telefonat din nou lui Hoover. Transcrierea este puternic revizuită, din motive de siguranţă naţională.

„Este o dezordine îngrozitoare"[419], a spus Hoover. „Cred că situaţia de acolo este critică..."

„Mi-ar displăcea profund să-i văd pe oamenii tăi retraşi de acolo până formăm un guvern”, a spus LBJ.

„Ei bine, n-o să plecăm de acolo până nu ne spuneţi s-o facem”, l-a asigurat Hoover.

„Asta înseamnă să câştigăm jocul. Pur şi simplu nu putem avea un guvern comunist acolo”, a spus preşedintele. „Nu putem să pierdem de data asta, Edgar. Dacă o s-o facem, o să-ţi pun totul ţie în cârcă, o să spun că J. Edgar Hoover e de vină şi o să-mi dau demisia.” Hoover a râs din toată inima.

„El vrea să câştige”

Pe 25 septembrie, Juan Bosch s-a întors acasă din San Juan, unde vreme de cinci luni se aflase sub supravegherea totală a FBI. Soldaţii americani patrulau încă pe străzile din Santo Domingo şi ataşaţii legali ai FBI nu-i scăpau din ochi pe Bosch şi pe aliaţii săi. Preşedintele Johnson a fost avertizat că „sursele FBI din Santo Domingo primesc un număr tot mai mare de rapoarte potrivit cărora Bosch ar vrea ca alegerile să fie amânate câteva luni, din cauza stării existente de insecuritate politică, după cum o prezintă el”.

Statele Unite proclamaseră că între Balaguer şi Bosch aveau să aibă loc alegeri libere. Dar Richard Helms i-a explicat şefului pentru operaţiuni sub acoperire de la CIA,

Desmond FitzGerald, cum stăteau lucrurile: „Preşedintele”, a spus Helms, „se aşteaptă ca Agenţia să trimită în Republica Dominicană personalul şi resursele materiale necesare pentru câştigarea alegerilor prezidenţiale de către candidatul preferat de Statele Unite. Declaraţiile preşedintelui au fost fără echivoc. El vrea să câştige alegerile şi vrea ca Agenţia să aranjeze ca acest lucru să se întâmple.”[420]

Statele Unite au furnizat bani gheaţă, atâta cât se putea trimite clandestin fără probleme în mâinile lui Balaguer. Preşedintele Johnson ordonase ca acesta să primească toţi banii de care avea nevoie pentru campania electorală, plus informaţii şi propagandă, cu complimentele CIA şi ale Departamentului de Stat.

Balaguer a câştigat cu 57% din voturi faţă de cele 39% ale lui Bosch – o victorie detaşată, construită cu bani, informaţii şi putere de la americani. Iar presa americană a anunţat în toată lumea că alegerile au fost libere şi corecte.

La zece zile după alegeri, preşedintele Johnson a primit veşti satisfăcătoare de la consilierul lui pentru securitate naţională. „Hoover a furnizat evaluări de securitate pentru 35 dintre primele numiri făcute de Balaguer”[421], spunea raportul din 11 iunie 1966. „Acestea acoperă posturile de miniştri, de adjuncţi, Curtea Supremă şi unele dintre agenţiile independente cheie, cum ar fi Proprietăţile de Stat, Dezvoltarea Industrială, imigraţia, Comunicaţiile şi Administraţia Aeroporturilor... Din punctul de vedere al securităţii, guvernul arată bine... Balaguer a făcut curăţenie generală şi la Curtea Supremă... Procurorul general a primit şi el aviz favorabil. Ne aşteptăm ca, în continuare, Curtea Supremă să continue curăţenia la nivelurile inferioare ale justiţiei.”

Hoover a ajutat la instalarea unui guvern condus de un informator FBI şi compus din trei duzini de miniştri, comandanţi militari şi judecători aprobaţi de FBI. Joaquín Balaguer, omul FBI-ului la Santo Domingo, a fost unul dintre ultimii dictatori de modă veche din America Latină. El a condus cu mână de fier vreme de 22 de ani.

409 LBJ către Mann, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 24 aprilie 1965, LBJL.

410 Subsecretarul de stat Thomas Mann către ambasadorul american Tap Bennett, 25 februarie 1965, Relaţii externe ale SUA 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană.

411 Estill, istorie orală, FBI/FBIOH.

412 Directorul CIA Raborn către preşedintele Johnson, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 29 aprilie 1965, LBJL.

413 Paul Brana, istorie orală, FBI/FBIOH.

414 Kennedy M. Crockett, consemnare pentru arhiva oficială, Biblioteca Johnson, Dosarul de Securitate Naţională, 18 mai 1965, cu copii pentru Mann, Vance, Helms, Vaughn, şi Bromley Smith pentru Bundy. Balaguer a fost identificat ca sursă recrutată FBI de către Wallace Estill şi Paul Brana. Documentul se află în Relaţiile externe ale SUA, 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană. Intermediarul lui Balaguer la FBI, Heinrich von Eckhardt era, greu de crezut, fiul şi tizul ambasadorului Germaniei

în Mexic în timpul Primului Război Mondial; ambasadorul a fost unul dintre destinatarii Telegramei Zimmerman, cablograma interceptată care a atras America în Marele Război.

415 Această casetă este înregistrată cu multe ştersături, în numele securităţii naţionale. Chiar dacă aici a fost prescurtată, arată un preşedinte ajuns aproape la limita rezistenţei sale. Criza dominicană aproape că l-a scos pe LBJ din minţi, în opinia unora dintre principalii săi colaboratori. „Rapoarte foarte dubioase de la J. Edgar Hoover" creşteau neliniştea preşedintelui, spunea subsecretarul de stat George Ball. „Preşedintele a devenit ofiţerul de serviciu pe această problemă. Conducea personal totul... Punea atâta pasiune, devenise aproape o obsesie." Dar Johnson începea să-şi piardă încrederea în propria judecată. „Nu ştiu întotdeauna ce este bine", i-a spus LBJ lui Fortas, pe 23 mai. „Uneori mă iau după judecata altor oameni şi sunt indus în eroare. Ca atunci când am trimis trupe acolo, în Santo Domingo. Dar omul care m-a indus în eroare a fost Lyndon Johnson. Nimeni altcineva! Eu am făcut asta!"

416 David Atlee Phillips, The Night Watch: 25 Years of Peculiar Service (New York: Atheneum, 1977), p. 155.

417 Consemnare privind discuţia, Washington, 1 septembrie 1965, Relaţiile externe ale SUA 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană.

418 Crimmins, istorie orală, FAOH.

419 Hoover către preşedintele Johnson, 10 septembrie 1965, benzile cu convorbiri telefonice ale lui LBJ, LBJL.

420 „Subiect: Alegerile prezidenţiale din Republica Dominicană,” 29 decembrie 1965, în Relaţiile externe ale SUA 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană. Notă informativă trimisă de directorul interimar al Informaţiilor Centrale Helms către directorul adjunct pentru planuri al CIA, Dsemond Fitzgerald, merită citat integral:

Vreau să reiterez, ca să se consemneze, că preşedintele ne-a spus, directorului şi mie, de mai multe ori între mai şi jumătatea lui iulie, că se aşteaptă ca Agenţia să aloce personalul şi resursele materiale de care este nevoie în Republica Dominicană pentru ca alegerile prezidenţiale să fie câştigate de candidatul preferat de Guvernul Statelor Unite. Declaraţiile preşedintelui au fost fără echivoc. El vrea să câştige alegerile şi se aşteaptă ca Agenţia să-i aranjeze asta.

În cazul în care întâlneşti dificultăţi în calea derulării acestei operaţiuni, aş aprecia dacă aş fi informat, astfel încât dificultăţile să-i poată fi prezentate preşedintelui, cu scopul de a ne asigura de influenţa lui pe partea alocării de fonduri către candidatul potrivit. R.H.

421 Rostow către Johnson, „Primele numiri făcute de Balaguer”, 11 iunie 1966, Relaţiile externe ale SUA 1964–1968,vol. 32, Republica Dominicană.

CAPITOLUL 32

EVIDENT ILEGALĂ

Până în primăvara anului 1966, LBJ a trimis aproape un sfert de milion de soldaţi americani în Vietnam. Mii de cetăţeni americani protestau. Hoover privea tot mai alarmat aceste marşuri, umbre lungi ce pluteau în spatele mişcării împotriva războiului, ajungând de la Hanoi la Harvard şi de la Beijing la Berkeley.

„Chinezii şi nord-vietnamezii cred că intensificarea agitaţiei la noi în ţară, în special la nivelul campusurilor universitare, va semăna confuzie şi îi va diviza pe americani, astfel încât trupele noastre din Vietnam vor trebui retrase ca să păstreze ordinea aici”[422], i-a spus Hoover lui LBJ, la câteva zile după ce acesta a început să trimită masiv soldaţi la luptă. Pentru preşedinte a fost un chin să audă propria profeţie, potrivit căreia Vietnamul avea să devină un război politic pe frontul intern.

Mişcarea pacifistă a afectat aproape fiecare secţie teritorială a FBI. „Eram ocupaţi aproape în fiecare weekend cu diverse demonstraţii împotriva războiului la Alamo şi la ranch-ul preşedintelui Johnson, din Johnson City”[423], a spus agentul FBI Cyril P. Gamber, aflat la prima lui misiune la secţia din San Antonio, Texas, a Biroului. „Cele mai multe vacanţe şi weekenduri erau ocupate cu Noua Stângă, care demonstra pe o parte a drumului, în timp ce Klanul şi Partidul Nazist erau pe partea cealaltă.” La fel ca drumul spre ranch-ul lui LBJ, America era împărţită în două. FBI avea flancul drept acoperit, dar ştia din ce în ce mai puţin ce se întâmpla la stânga.

Hoover şi cercul lui de apropiaţi vedeau toate protestele prin vechea prismă a conspiraţiei comuniste internaţionale. „Demonstraţiile sunt marcate de un militantism în creştere”[424], a scris Hoover într-un mesaj adresat tuturor agenţilor speciali FBI. „Pe măsură ce se apropie vara, cresc peste măsură şi riscurile unor izbucniri violente, atât în cazul demonstraţiilor îndreptate împotriva politicii externe a Statelor Unite în Vietnam, cât şi al protestelor ce implică probleme rasiale. Nu trebuie doar să ne extindem şi să ne intensificăm acoperirea... ci şi să ne asigurăm că semnele unor astfel de izbucniri sunt detectate în avans.”

Hoover le-a spus oamenilor lui: „Suntem o agenţie de informaţii şi ca atare se aşteaptă de la noi să ştim ce o să se întâmple sau este posibil să se întâmple.”

Agenţilor FBI nu le-a fost deloc uşor să facă asta, pe măsură ce luptele anilor 1960 se intensificau. Nu aveau cele necesare ca să se infiltreze în Noua Stângă, iar Hoover devenea tot mai precaut în privinţa vechilor şi apreciatelor acţiuni clandestine ale Biroului spargeri, plantări de microfoane, interceptări telefonice şi deschiderea corespondenţei private. Cu toate acestea, nu-şi pierduse voinţa pentru războiul politic, şi nici preşedintele nu-şi pierduse apetitul pentru informaţii secrete. Dar Curtea Supremă şi membrii Congresului erau tot mai suspicioşi faţă de puterea şi omniprezenţa supravegherii guvernamentale secrete. Şi nici LBJ, nici Hoover nu voiau să fie prinşi spionându-i pe americani.

„Nu-mi făceam nici o iluzie”

Distinsul, dar abilul Nicholas Katzenbach, protejatul lui Bobby Kennedy şi succesorul lui în funcţia de procuror general, s-a luptat cu Hoover pe tema interceptării telefonice şi a microfoanelor. El a ajuns să-şi dea seama că nu exista nici un control asupra acestor metode. Departamentul Justiţiei nu ţinea o evidenţă a instalării dispozitivelor de urmărire. Odată ce o interceptare telefonică era aprobată, Hoover o considera aprobată pentru totdeauna. Hoover pornea de la premisa că FBI era liber să instaleze microfoane după bunul plac, fără să informeze o autoritate superioară. I-a spus lui Katzenbach că această putere îi fusese acordată pentru totdeauna de Franklin Delano Roosevelt, cu un sfert de secol în urmă.

„Sincer, am fost şocat să aud asta”[425], a povestit Katzenbach. „Nu-mi făceam nici o iluzie că aş fi putut să aduc FBI sub controlul meu, dar credeam că ar fi fost posibilă instituirea unor proceduri mai ordonate.”

El a început să ceară de la FBI fapte şi cifre, iar Biroul le-a dezvăluit, încetul cu încetul. Hoover instalase 738 de microfoane în baza autorităţii proprii, după 1960[426]; responsabilii din Departamentul Justiţiei au fost informaţi doar de 158 dintre ele, în jur de unul din cinci. Instalarea de microfoane în case, birouri, apartamente şi camere de hotel necesita în general forţarea uşii şi pătrunderea în interior, ceea ce era ilegal. Biroul făcuse nenumărate intrări prin efracţie şi alte activităţi ilegale, doar în baza vorbelor lui Hoover.

Procurorul general a propus ca, din momentul respectiv, interceptările telefonice şi supravegherea cu microfoane să se facă doar cu aprobarea lui scrisă. A fost şi mai uimit când Hoover a părut să fie de acord. LBJ le spusese clar ambilor că voia ca interceptările telefonice să fie reduse la minimum – cu excepţia situaţiilor în care era vorba de oponenţii lui de stânga. Katzenbach a aprobat imediat supravegherea activiştilor din mişcarea Studenţi pentru o Societate Democratică (SSD)[427].

SSD a condus primul marş de amploare împotriva războiului la Washington. FBI urmărea gruparea de trei ani, încă din clipa formării ei. Prima proclamaţie a SSD afirma: „Comunismul ca sistem se bazează pe suprimarea opoziţiei organizate. Mişcarea comunistă a eşuat în toate privinţele.” Dar Hoover continua să vadă mişcarea studenţească prin prisma sovietică. Un protest autentic american împotriva autorităţii era de neconceput pentru el. După acel prim marş, Hoover a raportat Casei Albe că „SSD, organizaţie puternic infiltrată de comunişti,” făcuse planuri pentru proteste împotriva războiului în alte 85 de oraşe. El i-a promis lui LBJ un raport complet referitor la influenţa comunistă asupra demonstraţiilor împotriva Războiului din Vietnam.

Hoover le-a ordonat directorilor lui de informaţii secrete şi securitate internă „să penetreze organizaţia SSD, astfel încât să avem o acoperire informativă adecvată, similară celor pe care le avem în Ku Klux Klan şi chiar în Partidul Comunist… Acordaţi acestei chestiuni atenţie imediată şi prioritate maximă, întrucât preşedintele este îngrijorat de situaţie şi doreşte acţiune promptă şi rapidă.” Dar Biroul avea foarte puţine surse în Noua Stângă. Echipele clandestine nu infiltraseră colegiile şi cafenelele din campusuri – nu încă. Supravegherea electronică era esenţială, dacă Hoover voia informaţii.

„Interceptările telefonice şi microfoanele”, i-a reamintit Hoover procurorului general, „au permis FBI să furnizeze informaţii secrete extrem de importante pentru a-i sprijini pe făuritorii politicii noastre internaţionale, ca şi pentru a ţine sub control elementele subversive din interiorul ţării”[428]. Şi totuşi Katzenbach a refuzat să autorizeze noi microfoane ascunse pentru stânga studenţească. Era dureros de conştient de supravegherea atotcuprinzătoare sub care fusese pus Martin Luther King şi se temea de consecinţele politice ale expunerii acesteia.

Hoover a spus că era „extrem de îngrijorat” de decizia lui. Dar i-a raportat că „a întrerupt complet folosirea microfoanelor” şi că a „restricţionat sever” noi interceptări telefonice împotriva mişcării pentru drepturi civile şi a mişcării împotriva războiului.

Agenţii FBI uluiţi se întrebau dacă nu cumva bătrânul îşi pierdea curajul. Ce făcea Hoover? Şi din ce cauză? Foarte puţini au înţeles răspunsul. Hoover avea motive să se teamă că acţiunile ilegale ale FBI riscau să fie date în vileag.

Senatorul William Fulbright, democrat din Arkansas şi preşedinte al Comisiei pentru Relaţii Externe, ameninţa cu crearea unei noi comisii, care să supervizeze activitatea de informaţii a FBI; preşedintele Johnson l-a avertizat pe Hoover să fie atent la Fulbright, pe care îl bănuia că avea întâlniri secrete cu diplomaţi sovietici. Un senator democrat mult mai puţin proeminent, Edward Long din Missouri, declanşase o serie de audieri pe tema interceptărilor telefonice operate de guvern. „Nu se poate avea încredere în el”[429], a avertizat un supervizor din cadrul FBI.

Hoover avea bănuieli puternice că senatorul Robert F. Kennedy era cel care lăsa să-i scape informaţii privind supravegherea electronică practicată de FBI. El l-a întrebat deschis pe Katzenbach, dar procurorul general a negat. „Cât de naiv poate fi!”[430] a scris Hoover.

„Hoover ne-a scos din joc”

Hoover ştia că un dosar politic cu potenţial exploziv, în care era vorba de microfoanele plantate ilegal de FBI în cazul unui banal lobbyst din Washington, îşi croia drum spre Curtea Supremă.

Acuzatul era Fred Black, un intermediar politic foarte influent, care contesta o condamnare pentru evaziune fiscală. FBI plantase microfoane în apartamentul lui Black de la hotelul Sheraton-Carlton din Washington, în 1963, şi îi înregistrase discuţiile cu avocatul. Înregistrările făcute în secret erau ilegale, la fel şi forţarea uşii şi intrarea prin efracţie de care a fost nevoie pentru instalarea microfoanelor. Hoover ducea o luptă înverşunată cu Departamentul Justiţiei privind necesitatea legală de a dezvălui aceste fapte Curţii Supreme, în cazul Black vs. Statele Unite.

Hoover l-a folosit drept informator confidenţial în acest caz pe Abe Fortas, proaspăt numit de LBJ la Curtea Supremă. Deke DeLoach, ofiţerul de legătură al FBI cu Casa Albă, servea drept intermediar. La un mic dejun servit la el acasă, judecătorul Fortas a prezentat o strategie politică

de a arunca vina microfoanelor asupra lui Bobby Kennedy. „El era întotdeauna dornic să ajute FBI”[431], a scris DeLoach, remarcând însă şi comportamentul judecătorului, care discuta un caz înainte ca acesta să fie judecat de Curte, ca fiind „evident lipsit de etică”.

Cu toate eforturile lui Hoover, avocatul general al Statelor Unite, Thurgood Marshall, a dezvăluit acţiunile FBI în faţa Curţii. (Marshall fusese mulţi ani o ţintă a supravegherii FBI, în calitatea lui de avocat principal pentru NAACP.) Curtea a anulat condamnarea. În lunile următoare, judecătorii aveau să decidă că supravegherea electronică de către FBI a unei cabine telefonice publice era neconstituţională şi au comparat ascultările guvernului cu „mandatele generale” folosite de coloniştii britanici ca să suprime Revoluţia Americană.

Dezvăluirea practicilor FBI a ajuns pe primele pagini ale ziarelor, aşa cum se temuse Hoover. Directorul FBI controlase întotdeauna forţa informaţiei secrete. Acum acest secret începea să se erodeze, şi odată cu el dispărea şi o parte din puterea lui.

Pe 19 iulie 1966 – la şase zile după ce existenţa microfoanelor în cazul Black a fost dezvăluită Curţii – Hoover a interzis FBI operaţiunile clandestine şi intrările prin efracţie. „Asemenea tehnici nu mai trebuie utilizate”[432], i-a instruit Hoover pe locotenenţii lui.

Spargerile şi intrările prin efracţie erau o practică „evident ilegală”[433], i-a reamintit directorului şeful spionajului din FBI, William Sullivan, într-o notă oficială. „Cu toate acestea, «operaţiunile clandestine» au fost folosite pentru că ele reprezintă o tehnică nepreţuită în combaterea acţiunilor subversive de natură clandestină, ce urmăresc subminarea şi distrugerea naţiunii noastre.”

Vechea gardă a lui Hoover era de părere că FBI avea să fie cu mâinile legate. Paladinii din diviziile de informaţii şi de securitate internă ale FBI au fost şocaţi de ordinul directorului.

Edward S. Miller, care a urcat în ierarhia diviziei de informaţii până a ajuns numărul trei la cartierul general, a spus: „În FBI, pe vremea noastră – adică în epoca lui Hoover şi imediat după aceea – singurul lucru pe care ne bazam erau tehnicile de investigaţie care ne-au adus atâtea succese împotriva Partidului Comunist şi a comunismului sovietic.”[434] Biroul avea să reuşească sau să moară „acţionând în singurul mod în care ne simţeam autorizaţi să procedăm”, a spus Miller, care un deceniu mai târziu avea să se confrunte cu o inculpare federală, pentru operaţiunile lui clandestine.

Odată cu spargerile şi intrările prin efracţie, Hoover a suspendat şi vechea practică a Biroului, de deschidere a corespondenţei private.

Programul FBI de deschidere a scrisorilor data din vremea Primului Război Mondial. Încălca cel de-al Patrulea Amendament, care interzice percheziţiile şi confiscările fără mandat. Se derula fără întrerupere din 1940, când britanicii îi învăţaseră pe agenţii FBI străvechea artă ce consta în ţinerea plicurilor în aburi, deschiderea lor cu bisturie chirurgicale şi resigilarea fără urme detectabile.

Scotocirea prin sacii Poştei americane, în căutare de comunicaţii secrete între spioni şi agenţi subversivi, luase amploare mai ales în cei şapte ani care trecuseră din 1959. FBI derula operaţiuni sub acoperire de deschidere a corespondenţei la oficii din opt oraşe americane – New York, Washington, Boston, Los Angeles, San Francisco, Detroit, Seattle şi Miami – inspectând sute de mii de

plicuri şi pachete, în căutarea unor dovezi de spionaj. De la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, programul de deschidere a corespondenţei a dus la identificarea a patru spioni comunişti şi a doi americani care se oferiseră să le vândă sovieticilor secrete militare. Deschiderea corespondenţei era atât de evident ilegală, încât Hoover nici măcar nu se gândise vreodată să-i ceară această putere vreunui procuror general sau preşedinte. Merita riscul pe care şi-l asuma Biroul? Hoover era de părere că nu.

Decretele lui Hoover au creat un adevărat tumult în comunitatea americană de informaţii. Agenţia Naţională de Securitate şi CIA lucrau din 1952 împreună cu FBI, într-un efort global de a fura codurile de comunicare secretă a naţiunilor străine, aliaţi şi inamici deopotrivă. Un element crucial al acestui program era reprezentat de grupul de agenţi FBI şi CIA experţi în spargeri şi deschideri de seifuri, care puteau să fure cărţile cu coduri din ambasadele şi consulatele străine. Interzicerea operaţiunilor clandestine ameninţa să blocheze programul de spargere a codurilor.

Şeful militar şi cel civil de la Agenţia Naţională de Securitate, generalul Marshall Carter şi respectiv Louis Tordella, au mers să discute cu Hoover. Li s-au acordat 15 minute, pentru pledoaria lor în favoarea revenirii la vechile metode ale FBI. Discuţia, aproape un monolog, a durat două ore şi jumătate, timp în care Hoover a bătut câmpii despre marile lui cazuri din anii 1930 şi 1940. Carter şi Tordella abia au reuşit să strecoare şi ei câte un cuvânt în cea de-a doua oră, ca să pledeze pentru strângerea de informaţii sub acoperire. Hoover i-a refuzat.

„Cineva a găsit ac de cojoc bătrânului”[435], i-a spus Bill Sullivan lui Tordella. Dar nu există dovezi că lui Hoover i s-

ar fi forţat mâna. El ştia că dacă metodele lui ar fi ieşit la lumină, reputaţia Biroului avea să fie pătată pentru totdeauna. Iar pericolul dezvăluirii creştea de la o zi la alta. Drepturile civile erau în plin avânt politic. Hoover era tot mai izolat, în confruntarea lui cu liberalii tradiţionalişti în Congres şi cu avocaţii Noii Stângi în tribunale. Un atac concertat împotriva tehnicilor ilegale folosite de FBI pentru culegerea de informaţii putea distruge imaginea lui Hoover, de simbol al legii şi ordinii publice din America.

Prudenţa lui i-a costat mult pe responsabilii din FBI care urmăreau spioni şi sabotori.

„Hoover ne-a scos din joc în 1966 şi 1967, când a impus restricţii severe în culegerea de informaţii”[436] folosind microfoane şi operaţiuni clandestine, a spus Bill Cregar, un fost jucător profesionist de fotbal care a devenit unul dintre specialiştii de frunte ai Biroului în probleme sovietice. „Aveam nevoie de acoperire tehnică pentru fiecare sovietic aflat la noi în ţară. Mie, unul, nu-mi păsa absolut deloc de Panterele Negre, dar mă interesau ruşii.”

Restricţiile impuse de Hoover în privinţa metodelor ilegale de culegere de informaţii i-au legat de mâini şi de picioare pe vânătorii de spioni din FBI. Atenţia din ce în ce mai sporită pe care Biroul o acorda protestelor politice americane sustrăgea timp şi energie de la contraspionajul extern, iar rezultatele erau evidente.

În următorul deceniu, din 1966 până în 1976, FBI nu a rezolvat nici măcar un singur caz important împotriva unui spion sovietic. [437]

„Încă o treabă importantă înainte de plecare”

Apetitul preşedintelui pentru informaţii secrete despre stânga americană era tot mai nesăţios. Hoover a încercat să îl satisfacă scormonind cu infiltrări şi informatori în mişcarea pacifistă şi în cea pentru drepturile populaţiei de culoare.

Biroul a instituit un program naţional numit VIDEM, pentru demonstraţiile împotriva Războiului din Vietnam. Acesta trimitea la Casa Albă un flux constant de informaţii despre conducătorii mişcării, identităţile celor care îi trimiteau preşedintelui telegrame de protest împotriva războiului, precum şi a celor care organizau reuniuni pe tema Vietnamului în biserici şi în campusuri universitare. O conferinţă de pace de la Philadelphia a generat un raport FBI de 41 de pagini, bazat pe 13 informatori şi surse, ce cuprindea inclusiv transcrierile tuturor discursurilor şi informaţii despre trecutul preoţilor, capelanilor şi profesorilor din public.

Unii agenţi FBI au făcut eforturi extraordinare ca să confirme bănuielile preşedintelui şi ale directorului, că în spatele mişcării împotriva războiului s-ar fi aflat sovieticii. Ed Birch de la FBI – omul care în 1957 l-a prins pe colonelul Abel de la KGB – l-a urmărit pe spionul sovietic Viktor Lesiovski prin toată ţara, în călătoriile făcute sub acoperirea postului lui de la secretariatul ONU, la începutul anilor 1960. El bănuia că Lesiovski, care în 1962 se întâlnise cu Stanley Levison, consilierul lui Martin Luther King, finanţa în secret stânga americană cu fonduri sovietice. „Tipul călătorea, nu glumă”[438], a spus Birch. „Dar ceea ce mi-a atras atenţia au fost locurile în care se

ducea”, inclusiv Universitatea din Michigan, pepiniera SSD. „Am avut întotdeauna impresia – dar n-am putut să conving pe nimeni din Birou de asta – că individul ajuta la finanţarea SSD.” Dovezile sprijinului sovietic pentru mişcarea antirăzboi şi cea pentru drepturi civile din Statele Unite au fost întotdeauna evazive.

În vara lungă şi fierbinte a anului 1967, oraşele naţiunii au devenit zone de război. În toată ţara, americanii de culoare luptau cu armata şi cu Garda Naţională, precum şi cu poliţia; forţele de ordine publică au suprimat 75 de revolte distincte, uneori cu muniţie de război şi cu ordinul de a trage în plin. La Detroit, unde armata a fost desfăşurată pentru opt zile de lupte şi patrulări, au murit 43 de oameni; în Newark au murit 26 de oameni şi armata a fost pusă în stare de alertă. În toată ţara, bilanţul victimelor s-a ridicat la 83 de morţi şi 1 397 de răniţi; poliţia a arestat 16 389 de oameni; pagubele economice au fost estimate la 664,5 milioane de dolari.

În dimineaţa de 25 iulie 1967, când oraşul Detroit ardea mocnit, Hoover i-a telefonat preşedintelui, cu nişte informaţii în timp real: transcrierea unei convorbiri telefonice interceptate între Martin Luther King şi Stanley Levison, care rămăsese sub supravegherea FBI.

„Levison, care este consilierul lui principal şi care în secret este comunist, i-a spus lui King că ar avea mult de câştigat la scară naţională dacă s-ar declara de acord cu violenţa”[439], a raportat Hoover, destăinuind că informaţia proaspătă provenea dintr-o interceptare făcută de FBI. Hoover a spus că Martin Luther King credea că „în acest moment, preşedintele se teme şi este dispus să facă unele concesii”. Preşedintele nu se temea de Martin Luther King, dar se temea să nu existe o mână nevăzută în spatele tulburărilor. El credea că agenţi străini – poate cubanezi,

poate sovietici – ar fi fost instigatorii revoltelor urbane. I-a spus lui Hoover să-şi pună „oamenii la treabă, să depisteze conexiunea centrală” între comunişti şi mişcarea pentru drepturile negrilor. „O să găsim o temă centrală”, a afirmat preşedintele.

Hoover a spus că avea să se ocupe imediat de asta. O lună mai târziu, pe 25 august, FBI a inaugurat COINTELPRO – URA NEAGRĂ.

23 de birouri teritoriale ale FBI au primit ordin „să perturbe, să direcţioneze greşit, să discrediteze sau să neutralizeze în orice alt mod activităţile organizaţiilor naţionaliştilor negri care incitau la ură de rasă”[440]. Biroul a evidenţiat Conferinţa Liderilor Creştini din Sud a lui Martin Luther King, alături de Stokely Carmichel şi Comitetul Studenţesc Nonviolent de Coordonare (SNCC) al lui H. Rap Brown. Hoover l-a etichetat public pe King, împreună cu omologii lui mai radicali, ca fiind „demagogi” şi „agitatori” care provoacă revoltele negrilor. URA NEAGRĂ a mers mână în mână cu proaspăt constituitul „Program de Informatori din Ghetou.” În anul ce a urmat, 3 000 de persoane au fost trecute în evidenţe ca surse FBI – multe fiind oameni de afaceri respectabili, veterani din armată şi vârstnici – pentru supravegherea comunităţilor de negri din America urbană. URA NEAGRĂ şi Programul de Informatori din Ghetou aveau să îşi dubleze curând efectivele şi sfera de cuprindere.

În toamna anului 1967, revoltele urbane au intrat în declin, dar s-au intensificat marşurile pentru pace. La Washington, protestatarii cântau: „Hei, hei, LBJ, câţi tineri ai omorât azi?” Preşedintele a ordonat FBI, CIA şi armatei să smulgă din rădăcini conspiraţia ce urmărea să-i înlăture guvernul.

„Nu am de gând să îi las pe comunişti să preia guvernul ăsta, şi exact asta fac ei acum„, a strigat LBJ la secretarul Apărării Robert McNamara, secretarul de stat Dean Rusk şi la directorul CIA, Richard Helms, în timpul unei şedinţe de 95 de minute, sâmbătă dimineaţa, pe 4 noiembrie 1967.

La ordinele lui, oameni cu idei liberale[441] – ca noul procuror general Ramsey Clark şi adjunctul său Warren Christopher, ce avea să fie mai târziu secretarul de stat al preşedintelui Bill Clinton – au impus FBI să-i spioneze pe americani, concertat cu armata Statelor Unite şi Agenţia Naţională de Securitate. Aproximativ 1 500 de ofiţeri de informaţii din armată, în civil, s-au ocupat de supravegherea a circa 100 000 de cetăţeni americani. Serviciile de informaţii ale armatei au pus la dispoziţia FBI toate rapoartele lor, în următorii trei ani. CIA îi urmărea pe liderii mişcării pacifiste şi pe militanţii negri care călătoreau în străinătate şi raporta totul şi către FBI.

La rândul lui, FBI a pus la dispoziţia CIA şi a serviciului de informaţii al armatei o selecţie de câteva mii de dosare referitoare la americani. Toate cele trei servicii de informaţii au trimis nume la Agenţia Naţională de Securitate, ca să fie incluse pe o listă de supraveghere globală; NSA a retrimis la FBI sute de transcrieri ale convorbirilor telefonice interceptate, către şi de la americanii suspecţi.

Preşedintele crease un efort concertat pentru organizarea unei poliţii secrete. Încerca să sincronizeze acţiunile FBI, CIA şi pe cele ale armatei pentru a crea un mecanism atotcuprinzător de informaţii, care să-i supravegheze pe cetăţenii americani de parcă ar fi fost spioni străini.

Dar forţele politice care acţionau la nivel mondial în anul 1968 erau prea puternice ca să poată fi ţinute sub control.

Nici una dintre informaţiile pe care le-a primit preşedintele nu i-a calmat mintea agitată. La momentul ofensivei Tet, la sfârşitul lui ianuarie 1968 – cu 400 000 de soldaţi comunişti lovind aproape toate oraşele importante şi bazele militare din Vietnamul de Sud – LBJ credea că duşmanii lui l-au încercuit la Washington.

Era un om torturat de gânduri, când a vorbit cu Hoover pe 14 februarie 1968.

„Nu vreau să ştie nimeni că ţi-am telefonat”[442], a spus LBJ în şoaptă, respirând greu şi cu o voce care trăda epuizare.

„Vreau ca tu, personal, să mai faci încă o treabă importantă înainte de plecare”, a spus preşedintele. Ceea ce voia el era o căutare intensificată de spioni la Washington. Preşedintele bănuia că politicienii americani şi ajutoarele lor politice serveau cauza comunistă.

Supravegherea electronică instituită de FBI la ambasadele şi consulatele străine includea acum monitorizare prin televiziune cu circuit închis, precum şi interceptări telefonice ale sovieticilor din Washington şi New York. LBJ i-a spus lui Hoover să extindă supravegherea ca să-i depisteze pe americanii care transmiteau informaţii duşmanilor naţiunii. Voia rapoarte despre senatori, congresmeni, despre angajaţii lor de la Capitoliu şi despre toţi cetăţenii americani de seamă care puteau avea contacte secrete cu comunişti din ambasadele străine. Se temea că unii angajaţi din birourile congresmenilor lucrau în secret pentru sovietici, livrând probabil documente guvernamentale către KGB, din partea şefilor lor.

„Chiar dacă nu mai faci nimic altceva – şi de-asta suntem aici şi tu, şi eu – vreau să-ţi foloseşti toată atenţia,

precauţia şi spiritul critic pe care le-ai acumulat în 40–50 de ani ca să supraveghezi ambasadele acestea şi pe cei care urmăresc să ne răstoarne," a spus preşedintele.

„I-aş acorda cea mai mare atenţie şi aş considera că este prioritatea numărul unu", i-a spus LBJ lui Hoover. „Vezi cu cine stau de vorbă, ce spun... Vreau doar să te ocupi personal de asta şi să supervizezi totul, tu însuţi."

Preşedintele voia ca Hoover să le acorde o atenţie specială membrilor Congresului care erau suspecţi din punct de vedere politic. „O să insist ca toţi aceia care au acces la documente secrete să fie verificaţi cu atenţie", a spus el. „Spune-le preşedinţilor de comitete că «preşedintele ne-a ordonat să verificăm pe toată lumea»".

„Pentru că atunci când McNamara depune mărturie în faţa lui Fulbright că am spart codurile nord-vietnamezilor, iar un nenorocit de simpatizant comunist transmite asta mai departe, ei pur şi simplu îşi schimbă codurile... Urmăreşte fiecare afurisită de pistă şi vezi cu cine s-au întâlnit, ce au vorbit, când şi cum... Eşti singurul om din guvern care veghează la asta. Ordinul meu de acum este doar să fii mai atent decât ai fost oricând în viaţa ta."

„O să mă ocup personal, domnule preşedinte", a spus Hoover.

FBI a trimis cohorte de agenţi care să spioneze reprezentanţele diplomatice ale aliaţilor şi inamicilor deopotrivă. O atenţie specială a fost acordată Ambasadei Vietnamului de Sud, partenerul ezitant al Americii în războiul împotriva comunismului, pentru a vedea dacă există americani care lucrează cu diplomaţii şi spionii străini pentru a-l submina pe preşedinte.

„Un stâlp de rezistenţă într-un oraş de oameni slabi”

Lyndon Johnson a renunţat la putere pe 31 martie 1968, anunţând că nu va mai candida pentru un nou mandat. Preşedintele a vorbit la televiziunea naţională, cu faţa ca o mască boţită de epuizare, cu vocea marcată de amărăciune şi disperare.

Spre neliniştea lui LBJ şi mânia lui Hoover, senatorul Robert F. Kennedy a devenit imediat favorit la nominalizarea Partidului Democrat. Atât LBJ, cât şi Hoover aveau motive serioase să creadă că duşmanul lor politic cel mai înverşunat avea să fie viitorul preşedinte. Hoover se temea de o dezvoltare bruscă şi concomitentă a stângii în America, în special de ascensiunea radicalilor din mişcarea pentru emanciparea negrilor. Campania lui RFK cataliza votanţii negri de pe tot teritoriul SUA; candidatul îşi găsise o nouă pasiune pentru politica eliberării.

La patru zile după ce LBJ a renunţat la cursa prezidenţială, Hoover le-a scris agenţilor lui din teren să fie în gardă împotriva forţelor etichetate de el drept URĂ NEAGRĂ: „Tineretul şi moderaţii din rândurile negrilor trebuie făcuţi să înţeleagă că, dacă se lasă cuceriţi de învăţăturile revoluţionare, o să fie nişte revoluţionari morţi.”[443]

În seara următoare, Martin Luther King a fost asasinat la Memphis.

Asasinatul a dezlănţuit un val de mânie scăpată de sub control în toată ţara; s-au aprins flăcări până în apropierea Casei Albe. La întoarcerea de la funeraliile lui King, din Memphis, procurorul general Ramsay Clark a privit în jos din avionul său, spre Washington D.C. Oraşul cuprins de flăcări ce străluceau la căderea nopţii era în pragul celei mai periculoase insurecţii, de la războiul din 1812. Ucigaşul lui King, James Earl Ray, a scăpat din cea mai mare vânătoare de oameni din istoria FBI luând autobuzul până la Toronto şi de aici un avion spre Londra. Un detectiv de la Scotland Yard l-a arestat 66 de zile mai târziu, când încerca să urce într-un avion spre Bruxelles.

Pe 23 aprilie, mişcarea Studenţii pentru o Societate Democratică (SSD) a ocupat Universitatea Columbia; şase zile mai târziu, poliţia a luat cu asalt campusul şi a arestat 700 de studenţi. FBI a avut nevoie de încă zece zile ca să răspundă. Iar răspunsul a fost COINTELPRO – NOUA STÂNGĂ.

Primul val al atacului naţional declanşat de FBI împotriva mişcării pacifiste a inclus instrucţiuni explicite de la Hoover şi Sullivan către toate secţiile teritoriale: instigaţi conflicte între liderii Noii Stângi. Exploataţi diferendele dintre SSD şi grupările rivale. Creaţi impresia falsă că în spatele fiecărei cutii poştale stă câte un agent FBI, că rândurile lor sunt înţesate de informatori. Folosiţi dezinformarea ca să le stricaţi planurile. Scoateţi-i din minţi. Dar COINTELPRO nu mai putea avea efectul scontat. Peste o sută de campusuri universitare din toată ţara erau deja atinse de protestele studenţeşti. Participanţii la marşuri forţau baricadele şi pe marginea protestelor apăreau militanţi dornici să arunce cocktailuri Molotov şi chiar mai mult. Hoover le-a trimis o chemare energică la arme agenţilor lui speciali responsabili din toată America. „Am fost şocat de reacţia unora dintre birourile noastre teritoriale la actele de violenţă şi de

terorism care s-au petrecut... în campusurile universitare”[444], a scris el. „Mă aştept la o ripostă imediată şi agresivă.”

Hoover vedea cum se adună norii unei furtuni cum nu se mai văzuse din vremea marilor greve ale poliţiei, minerilor şi oţelarilor, care răvăşiseră naţiunea când s-a ridicat stânga americană, după Primul Război Mondial. Dar FBI nu avea nici un răspuns la violenţa şi furia ce au zguduit America în acea primăvară.

Robert Kennedy a fost asasinat la Los Angeles, pe 6 iunie. Milioane de americani îşi puseseră speranţele în el. Hoover nu le împărtăşea entuziasmul. „A devenit un fel de Mesia pentru prăpastia dintre generaţii, pentru indivizii care erau pro-King şi încă mai sunt”[445], a scris Hoover într-o notă către colaboratorii lui apropiaţi, după moartea lui RFK. Alegerea lui Kennedy ar fi însemnat sfârşitul puterii lui Hoover.

Asasinatul i-a deschis drumul spre Casa Albă unui om care jurase să reinstaureze domnia legii şi a ordinii. Hoover avea acum motive să spere într-o revenire la valorile republicane şi o renaştere pentru FBI. Vechiul lui prieten Richard Nixon avea şanse să fie ales preşedinte în noiembrie.

A fost o cursă foarte strânsă. Confruntarea dintre Nixon şi vicepreşedintele lui LBJ, Hubert Humphrey, a polarizat opinia publică pe tema Războiului din Vietnam. O jumătate de milion de soldaţi americani luptau de-acum acolo şi mureau cu sutele în fiecare săptămână. Cu zece zile înainte de alegeri, după o întâlnire care a durat toată noaptea, cu cei mai apropiaţi colaboratori ai lui din armată şi din serviciile de informaţii, Johnson intenţiona să anunţe oprirea bombardamentelor americane în Vietnam şi un

plan pentru negocierea păcii. În ultima clipă însă, Thieu, preşedintele Vietnamului de Sud, a dat înapoi.

„L-am pierdut pe Thieu”[446], i-a spus LBJ unui colaborator în ajunul alegerilor. „Crede că o să-l trădăm.”

FBI depistase dovezi privind existenţa unui complot ce viza sabotarea planurilor lui LBJ pentru o încetare a focului în Vietnam. Preşedintele era de părere că în spatele complotului se afla echipa de campanie a lui Nixon.

Cu trei zile înainte de alegeri, LBJ a spus că „urmărea personal traficul” – convorbiri telefonice şi telegrame interceptate la Ambasada Vietnamului de Sud de către FBI şi Agenţia Naţională de Securitate – şi că detectase planul lui Nixon de sabotare a convorbirilor de pace. El a ordonat FBI s-o pună sub supraveghere pe Anna Chennault, cea mai faimoasă reprezentantă a anticomunismului chinez.

LBJ bănuia că ea era intermediarul lui Nixon. De la sediul central al FBI a plecat un mesaj ultrasecret către preşedinte, luni, 4 noiembrie, în ajunul alegerilor: „Anna Chennault a mers cu maşina personală, Lincoln Continental, de la locuinţa ei la ambasada vietnameză, unde a rămas aproximativ 30 de minute.” După aceea, a raportat FBI, ea s-a dus la numărul 1701 pe Pennsylvania Avenue şi a intrat în camera 205 – un birou fără însemne al campaniei electorale a lui Nixon.

LBJ a rezumat ce aflase despre afacerea Chennault în ajunul alegerilor. „Ea le-a spus celor de la Ambasada Vietnamului de Sud – ea era un mesager, asta era – că «tocmai am vorbit cu şeful meu... Şi spuneţi-i şefului vostru să mai aibă răbdare un timp». Asta era esenţa.”

Nixon a câştigat preşedinţia la o diferenţă foarte mică: cu mai puţin de o jumătate de milion de voturi în plus, aproximativ a şaptea parte dintr-un procent de electorat. Un acord de pace ar fi lucrat cu siguranţă în favoarea lui Humphrey.

LBJ era convins că Nixon încheiase un acord secret cu guvernul Vietnamului de Sud, ca să câştige alegerile. Esenţa era aceasta: nu încheiaţi un acord de pace cu Johnson şi cu Humphrey. Aşteptaţi până sunt ales eu şi o să vă obţin o înţelegere mai bună.

„Ei bine, asta este povestea, Dick", i-a spus LBJ lui Nixon când i-a telefonat nervos după alegeri şi n-a lipsit mult ca să îl acuze de acte echivalente cu trădarea. „Şi este o poveste sordidă."

Nixon a negat până în clipa morţii, dar conversaţia i-a lăsat impresia de neşters că preşedintele Statelor Unite se folosise de FBI ca să-l spioneze.

Preşedintele nici nu visa măcar să facă publice astfel de acuzaţii. Simplul fapt că el ordonase FBI să pună campania electorală a lui Nixon sub supraveghere era suficient de exploziv. Dar să-l acuzi în public pe Nixon că a sabotat convorbirile de pace ar fi fost echivalentul politic al războiului nuclear.

LBJ trebuia să se împace cu el. Pe 12 decembrie, l-a invitat pe Nixon la Casa Albă, pentru o întrevedere de două ore. Şi au găsit un teren comun în admiraţia pe care o nutreau amândoi pentru activitatea lui J. Edgar Hoover.

În Biroul Oval, Johnson a ridicat receptorul telefonului, pentru o conversaţie în trei cu Hoover şi cu Nixon. Discuţia nu a fost înregistrată. Dar Nixon îşi amintea că preşedintele a spus: [447]„Fără Edgar Hoover, n-aş fi putut să-mi îndeplinesc responsabilităţile de comandant suprem – punct. Dick, o să ajungi să te bazezi pe Edgar. Este un stâlp de rezistenţă într-un oraş de oameni slabi.”

422 Nota lui Hoover pentru arhivare, 28 aprilie 1965, citată în Comisia Church, „Investigaţiile COMINFIL – Mişcarea împotriva războiului şi grupurile studenţeşti”.

423 Gamber, istorie orală, FBI/FBIOH.

424 Hoover către agenţii speciali responsabili, 3 mai 1966, citat în Comisia Church, „Informaţii secrete privind dezordinile civile”.

425 Katzenbach, Some of It Was Fun, p. 182. Katzenbach şi-a dat seama că supravegherea lui Martin Luther King era potenţială dinamită politică. FBI i-a plantat ultimul microfon lui King în noiembrie 1965. Dar dispozitivele de interceptare a telefoanelor colaboratorului apropiat al lui King, Stanley Levison, suspectat de comunism au rămas la locurile lor.

426 Directorul adjunct al FBI, James Gale, către asistentul directorului, Cartha DeLoach, 27 mai 1966, FBI/FOIA.

427 Nota lui Hoover pentru arhivare, 28 aprilie 1965, FBI/FOIA.

428 Hoover către Katzenbach, 14 septembrie 1965, FBI/FOIA.

429 M.A. Jones către DeLoach, 2 august 1965, FBI/FOIA, citat în Comisia Church, „Supravegherea electronică FBI fără mandat”.

430 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Tolson: „Subiect: scrisoarea către senatorul Edward Long”, 21 ianuarie 1966, FBI/FOIA.

431 Cartha D. „Deke” DeLoach, Hoover’s FBI: The Inside Story by Hoover’s Trusted Lieutenant (Washington, DC: Regnery, 1995), p. 58. Fortas a fost nevoit să se retragă de la Curtea Supremă în 1969 din cauza scăpărilor sale etice; comportamentul său în cazul Black vs. SUA a rămas secret timp de două decenii. Fred Black era un asociat de afaceri al lui Bobby Baker; Baker era secretarul Senatului Statelor Unite când Lyndon Johnson era liderul majorităţii şi a fost acuzat, dar nu şi condamnat, de corupţie politică. Hoover strânsese dovezi evidente (inclusiv din ascultări cu microfoane şi interceptări telefonice) că Baker era un furnizor de prostituate pentru senatori din ambele partide.

432 Nota lui Hoover, Sullivan către DeLoach, 19 iulie 1966 FBI/FOIA.

Intrarea prin efracţie încălca în mod clar interdicţia impusă de al Patrulea Amendament asupra percheziţiilor şi confiscărilor ilegale. La fel şi deschiderea scrisorilor, după cum se pronunţase Curtea Supremă într-un caz din 1878, Ex Parte Jackson:

Garanţia constituţională a dreptului omului de a se simţi în siguranţă în legătură cu documentele lor, împotriva percheziţiilor şi confiscărilor fără raţiune, se extinde la documente, închise la inspecţii, oriunde s-ar afla... Nici o lege a Congresului nu poate pune în mâinile oficialilor care au legătură cu serviciul poştal nici o autoritate de a invada secretul scrisorilor şi al pachetelor sigilate din poştă; şi toate reglementările adoptate în chestiunile corespondenţei de acest gen trebuie să fie subordonate marelui principiu cuprins în Al Patrulea Amendament al Constituţiei.

433 „O astfel de tehnică implică încălcarea...", nota lui cu însemnarea lui Hoover, 19 iulie 1966, retipărită în totalitate în dosarele Comisiei Church şi în Theoharis, From the Secret Files of J. Edgar Hoover, pp. 129–130; 147–152. LBJ şi RFK este posibil să nu fi înţeles pe deplin diferenţele legale şi tehnice dintre ascultarea unei linii telefonice, care poate fi autorizată legal, şi un microfon ascuns, a cărui instalare presupunea de obicei intrarea prin efracţie, fără mandat.

434 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

435 Rezumatul interviului lui Louis Tordella în faţa Comisiei Church, 16 iunie 1975. James Angleton de la CIA a estimat corect efectul pe care schimbarea climatului politic l-a avut asupra lui Hoover. „Congresul cerceta chestiuni care ţineau de activitatea FBI", a spus el. „Domnul Hoover a căutat la preşedinte sprijinul pentru conducerea acelor operaţiuni. Şi, când acel suport a lipsit, domnul Hoover nu a avut nici un refugiu." Mărturia lui Angleton, audierile în Comisia Church, 24 septembrie 1975.

436 Mărturia clasificată a lui Cregar, 20 august 1975, dosarele de personal ale Comisiei Church.

Hoover mai ameninţase odată că va pune capăt operaţiunilor de supraveghere ale FBI: „Vreau să se ia în considerare încheierea tuturor operaţiunilor tehnice – H.” Acea notă a picat ca un trăsnet de la director, în data de 21 iulie 1958. „Încheierea tuturor operaţiunilor tehnice” ar fi însemnat sfârşitul supravegherii electronice – folosirea microfoanelor ascunse şi recurgerea la intrări prin efracţie pentru instalarea lor – şi distrugerea a sute de operaţiuni ale serviciilor americane de informaţii. La originea furiei lui Hoover stătea o scurgere de informaţii de la CIA către Congres despre un defector sovietic. Iritarea lui Hoover s-a stins, dar ameninţarea lui de a scoate microfoanele FBI din toate ascunzătorile din America a rămas.

437 În acel deceniu au fost deschise un total de 11 acuzaţii de spionaj împotriva americanilor, iar nouă dintre ele au fost investigate de către serviciul de informaţii al armatei şi judecate de tribunale militare. Cauza principală a acestui declin al FBI în contraspionaj şi contrainformaţii era neîncetata cerere din partea preşedinţilor Johnson şi Nixon de a se concentra asupra războiului politic împotriva stângii americane. LBJ i-a spus lui Deke DeLoach „că multe dintre protestele privind politica lui în Războiul din Vietnam, în special audierile din Senat”, îşi aveau originea la sovietici şi la aliaţii lor. Statisticile şi cauzele de la baza acestora sunt analizate în Espionage Against the United States by American Citizens, 1947–2001, Centrul de Cercetare a Securităţii Personalului din Apărare, iulie 2002.

438 Edmund Birch, istorie orală, FBI/FBIOH.

439 Hoover către LBJ, 25 iulie 1967, înregistrările convorbirilor telefonice ale lui LBJ, LBJL.

440 Cartierul general al FBI către birourile teritoriale, 25 august 1967, FBI/FOIA.

441 Coordonarea informaţiilor între procurorul general Clark, procurorul general adjunct Christopher, armată, CIA şi FBI a fost detaliată mai întâi în audierile în faţa Subcomisiei Juridice a Senatului pentru Drepturi Constituţionale, pe 9 şi 10 aprilie 1974, iar apoi în rapoartele Comisiei Church. Principalele programe preluate de FBI, de CIA şi de armată au fost denumite codificat Shamrock (Frunză de trifoi) şi Minaret.

442 LBJ către Hoover, 14 februarie 1968, înregistrările convorbirilor telefonice ale lui LBJ, LBJL. Conţinutul complet al acestor discuţii aprinse se găseşte în Relaţiile externe ale SUA, 1964–1968, volumul 7, 1–2 noiembrie, 1968: Absenţa Vietnamului de Sud de la Conferinţa de Pace Extinsă; Afacerea Anna Chenault.

443 Cartierul general al FBI către birourile teritoriale, 3 aprilie 1968, FBI/FOIA. Avertismentul lui Hoover despre „revoluţionarii morţi” a venit cu o zi înainte de asasinarea lui Martin Luther King.

444 Cartierul general al FBI către birourile teritoriale, 23 iulie 1968, FBI/FOIA.

445 Notă oficială a lui Hoover către Tolson, DeLoach, Sullivan şi Bishop, 19 iunie 1969, FBI/FOIA.

446 Înregistrările convorbirilor telefonice ale lui LBJ, 1, 4, 8, 12 şi 13 noiembrie 1968. LBJ a stabilit – după alegere – că nu poate dovedi acuzaţia. FBI, la comanda lui LBJ, a descoperit în cele din urmă cinci convorbiri telefonice date din avionul de campanie al candidatului republican la funcţia de vicepreşedinte, Spiro Agnew, în Abluquerque, New Mexico. Una era grăitoare: o conversaţie între emisarul clandestin al lui Nixon, Anna Chenault, la un centru de comandă al lui Nixon din Washington, şi un consilier al lui Agnew, pe nume Kent Crane, un fost funcţionar al CIA. Înregistrările şi discuţiile din intriga Chennault sunt consemnate în Relaţiile externe ale SUA, 1964–1968, volumul 7, 1–2 noiembrie, 1968: Absenţa Vietnamului de Sud de la Conferinţa de Pace Extinsă; Afacerea Anna Chenault.

447 Nixon, RN: Memoirs of Richard Nixon, pp. 357–358. Apelul telefonic către Hoover din timpul întâlnirii cu Nixon este consemnat în jurnalul zilnic al lui LBJ.

CAPITOLUL 33

ARMA SUPREMĂ

Richard Nixon a venit la putere cu o viziune înălţătoare despre pacea mondială. Dacă reuşea, el credea că ar fi putut să reunească o naţiune aflată în război cu ea însăşi.

Dacă eşua, se temea că Statele Unite aveau să se prăbuşească.

Nixon voia să găsească o cale de ieşire din Vietnam. Credea că putea pune capăt Războiului Rece cu Rusia şi China. Calculul politic pe care îl făcea privitor la preţul compromisului cu liderii lumii comuniste era brutal: „Riscul de război scade, însă riscul cuceririi fără război, prin subversiune şi prin mijloace ascunse, creşte exponenţial.[448]„

Speranţele lui pentru lume atârnau de secretul guvernării în America. Politicile şi planurile lui, de la covoarele de bombe până la diplomaţia destinderii, erau clandestine, ascunse tuturor, cu excepţia câtorva asistenţi de încredere. Dar Nixon ştia că şansele păstrării secretului absolut pe care îl căuta erau mici.

„Trebuie să te avertizez acum”[449], i-a spus LBJ la Casa Albă în decembrie 1968, „că scurgerile de informaţii pot să te termine”. El l-a sfătuit pe Nixon să se bazeze pe Hoover, şi numai pe Hoover, ca să-i păstreze secretele şi să-i protejeze puterea: „O să te bazezi pe el iar şi iar, ca să păstrezi securitatea. Este singurul în care poţi să ai încredere absolută.”

Dar Nixon nu avea încredere absolută în nimeni – nici măcar în Hoover, pe care îl numea „prietenul meu personal cel mai apropiat din toată viaţa publică”[450].

Erau prieteni vechi, cum a spus-o Nixon însuşi, de mai bine de 20 de ani. Hoover îl şcolise pe tânărul nou-venit în Congres, în 1947. Îndrumările lui privind tacticile politice în războiul împotriva comunismului au fost pentru Nixon prima experienţă a puterii. Şi-au împărtăşit gândurile fără

reţineri de sute de ori, în anii 1950. Hoover nu a pierdut niciodată legătura; în timpul îndelungatului exil al lui Nixon de la Washington, i-a dat nenumărate sfaturi politice utile. Hoover era mai mult decât o sursă de informaţii secrete; era un consilier politic de încredere. Hoover nu a încetat niciodată să alimenteze temerile lui Nixon privind subminarea politică.

Cei doi au discutat de cel puţin 38 de ori faţă în faţă sau la telefon, în primii doi ani ai noii administraţii – înainte ca Nixon să-şi pună în funcţiune propriile microfoane ascunse la Casa Albă. Odată la câteva săptămâni, după cum îşi amintea Nixon, „obişnuia să vină la mine singur”[451] şi să vorbească îndelung despre ameninţările cu care se confrunta America. „Multe informaţii erau extrem de valoroase”, a spus Nixon. „Şi nu ajungeau niciodată în presă.”

Discutau cu orele la cinele de la Casa Albă, de la locuinţa lui Hoover sau de pe iahtul prezidenţial al lui Nixon. La o cină pentru patru persoane de pe Sequoia a participat şi şeful de cabinet al lui Nixon, H.R. Haldeman. „O conversaţie aproape incredibilă”[452], a scris Haldeman în jurnalul lui personal. „J. Edgar Hoover vorbea întruna”, făcând „relatări detaliate ale marilor operaţiuni întreprinse de FBI.” Hoover era „un adevărat personaj din vremurile de altădată” – iar Nixon „era fascinat de el”.

La sfârşitul anului 1968, Hoover a venit să-l vadă pe Nixon la cartierul general al echipei de tranziţie prezidenţială, la elegantul hotel Pierre din New York. Era „roşu şi umflat la faţă”[453] şi „părea să nu se simtă bine”, îşi amintea John Ehrlichman, care avea să fie consilierul lui Nixon şi omul de legătură al lui Hoover la Casa Albă. Dar harul vorbirii era intact.

Hoover i-a spus lui Nixon să fie atent ce vorbeşte la telefon cu LBJ în zilele tranziţiei şi să aibă grijă ce spune la telefon şi după instalarea în funcţie. Putea fi înregistrat. Hoover i-a explicat că sistemul de comunicaţii al preşedintelui era controlat de Corpul de Transmisiuni al Armatei şi toate convorbirile prin centrala de la Casa Albă erau monitorizate; după cum a înţeles Nixon lucrurile, un caporal putea să-l asculte pe preşedinte.

Directorul i-a amintit apoi lui Nixon, foarte categoric, de prerogativele de supraveghere care erau la dispoziţia preşedintelui. Mulţi ani după aceea, Nixon avea să fie obligat printr-un ordin al Congresului să dea o declaraţie oficială despre ce i-a spus Hoover în ziua aceea.

Hoover a scos în evidenţă că FBI „a efectuat, fără să aibă mandat de percheziţie”[454], operaţiuni clandestine, spargeri şi interceptări telefonice pentru toţi preşedinţii, începând cu FDR, a relatat Nixon. Abilităţile Biroului includeau „pătrunderile în secret şi interceptările de comunicaţii verbale şi non-verbale”. Biroul era preocupat în special de depistarea celor care divulgau informaţii secrete, a mai spus Hoover. Interceptarea telefoanelor era „cel mai eficient mod de a face asta”.

Nixon a aflat totodată de la Hoover cum să mintă Congresul despre interceptările telefonice, fără să fie prins.

„Aceasta era practica obişnuită a domnului Hoover”[455], a spus Nixon într-o mărturie secretă în faţa procurorilor din cazul Watergate, desigilată în noiembrie 2011. „Chiar el mi-a spus despre asta.” A zis aşa: «Ştii, de fiecare dată când apar în faţa Comisiei de Alocare Bugetară, cu circa o lună înainte deconectez toate interceptările... aşa că atunci când ei mă întreabă dacă ascultăm telefoanele cuiva, pot

să răspund că nu.»” Odată ce Hoover îşi termina înfăţişările anuale în faţa Congresului, FBI repunea în funcţiune dispozitivele de interceptare.

„De-a lungul unei perioade de 50 de ani, Hoover a răspuns de fiecare dată evaziv la această întrebare”, a spus Nixon, „şi, tehnic vorbind, a spus de fiecare dată adevărul”.

Nixon a reînviat tradiţiile FBI în ceea ce priveşte interceptările telefonice, microfoanele ascunse şi operaţiunile clandestine. Acestea au devenit rapid parte a culturii politice la Casa Albă sub Nixon. El i-a ordonat lui Hoover să reintre în sfera războiului politic.

„Exista un singur mod de a ne ocupa de asta”

Nixon avea viziuni apocaliptice despre o revoluţie în America, gândurile lui negre fiind alimentate de asasinatele politice, de revoltele din ghetouri şi de marşurile împotriva războiului, din anii 1960. Pe 20 ianuarie 1969, parada lui inaugurală a intrat la un moment dat sub o scurtă, dar furioasă ploaie de pietre, sticle şi cutii de bere, aruncate de sute de protestatari împotriva războiului. În campania electorală, sloganul lui Nixon a fost „Din nou împreună”. Oamenii despre care el credea că sfâşie America în bucăţi proferau acum înjurii după limuzina lui neagră, ce se îndrepta spre Casa Albă.

Primele zile ale preşedinţiei lui au fost marcate de atacuri cu bombă şi schimburi de focuri alarmante: radicalii au atacat birourile de recrutare ale armatei şi centrele de instruire pentru ofiţerii în rezervă (ROTC) din campusuri; naţionaliştii portoricani au aruncat în aer sediul comisiei de înrolare din San Juan; militanţii de culoare trăgeau cu puşti cu lunetă după poliţie. Hoover proclamase că Partidul Panterelor Negre şi fotogenicii lui conducători reprezentau cea mai gravă ameninţare la adresa securităţii interne a Statelor Unite. Şeful serviciului lui de informaţii, Bill Sullivan, reuşise prin COINTELPRO să plaseze informatori la nivel înalt în interiorul partidului, care în 1969 începuse deja să se fragmenteze. Dar FBI nu ştia absolut nimic despre mişcarea studenţească, iar studenţii erau cei care îl îngrijorau cel mai tare pe Nixon.

Nixon se temea că ei reprezentau o ameninţare subversivă la fel de gravă ca sovieticii, chinezii şi Vietcongul. El a vorbit despre revoltele din campusurile universităţilor americane într-unul dintre primele lui discursuri importante.

„Acesta este modul în care încep să moară civilizaţiile”[456], a spus el. Şi l-a citat pe Yeats: „Lucrurile se destramă. Centrul nu poate să reziste. Nici unul dintre noi nu are dreptul să presupună că nu se poate întâmpla şi aici.”

Echilibrul de forţe se schimba în America. Nixon avea să reconfigureze Curtea Supremă prin numirea unor judecători de dreapta. În repetate rânduri, el s-a angajat să restabilească respectul pentru lege şi puterea preşedinţiei. L-a numit procuror general pe ultraconservatorul John N. Mitchell ca să reinstaureze ordinea în Statele Unite, continuând astfel tradiţia de a-şi numi directorul de campanie la conducerea Departamentului Justiţiei. Mitchell avea un aer calm de fumător de pipă şi un

devotament pasionat faţă de preşedinte. Ar fi făcut orice i-ar fi cerut Nixon şi îl trata pe Hoover cu respectul pe care îl cerea directorul. „Procurorii generali rareori îl conduceau pe Hoover”[457], a spus Nixon. „Era greu chiar şi pentru preşedinţi.”

Din prima lui săptămână în funcţie, Nixon a cerut informaţii secrete despre radicali. „A vrut să ştie cine se ocupa de asta şi ce se făcea pentru prinderea sabotorilor”, a scris Ehrlichman. Preşedintele i-a spus consilierului lui de la Casa Albă să meargă să-l întâlnească pe Hoover, să se prezinte drept „prietenul şi omul lui de încredere la Casa Albă”[458] şi să înfiinţeze un canal direct de comunicaţii între FBI şi Casa Albă.

Ehrlichman l-a abordat pe director cu precauţie. Angajaţii lui îl avertizaseră că „fiecare întâlnire în biroul lui Hoover era filmată în secret sau înregistrată pe casete video. Dar nu m-au pregătit pentru abordarea tip Vrăjitorul din Oz ce le era impusă vizitatorilor”. De pe coridoarele Departamentului Justiţiei, Ehrlichman a fost condus dincolo de uşile duble păzite de oamenii lui Hoover. A intrat într-o cameră înţesată cu omagii aduse directorului – plachete şi diplome cu emblema vulturului american şi torţe ale recunoştinţei veşnice. Anticamera dădea într-o a doua încăpere, mai oficială, cu alte câteva sute de premii. De aici se intra într-o a treia cameră cu trofee, în care se afla şi o masă de lucru extrem de bine lustruită. Biroul era însă gol.

„Nici urmă de J. Edgar Hoover, nicăieri”, a scris el. „Cel care mă conducea a deschis o uşă din fundul sălii, în spatele biroului, şi am fost condus într-un birou cam de trei metri pe patru, dominat de Hoover în persoană. Era aşezat într-un fotoliu mare din piele, la un birou de lemn situat în centrul încăperii. Când s-a ridicat, mi-a fost

evident că el şi biroul lui se aflau pe un podium înalt cam de 15 cm. Am fost poftit să iau loc în dreapta lui, pe o canapea mai joasă, din piele roşiatică. J. Edgar Hoover s-a uitat în jos spre mine şi a început să vorbească." A vorbit fără oprire timp de o oră, despre Panterele Negre, Partidul Comunist din Statele Unite, spionajul sovietic, Congres, familia Kennedy şi multe altele. Dar nu avea prea multe de spus despre ceea ce-l interesa pe preşedinte: informaţii secrete despre facţiunile radicale ale Noii Stângi.

Ehrlichman avea să înveţe – şi Nixon la fel – că „Biroul se ocupa excesiv de zvonuri, bârfe şi bănuieli" atunci când era vorba de informaţii politice delicate. Chiar dacă un raport avea la bază interceptări telefonice sau microfoane ascunse, „informaţia era deseori din auzite, la a doua sau la a treia mână".

Aşa au stat lucrurile şi în cazul primului pont fierbinte furnizat de Hoover la sfârşitul lui ianuarie 1969. Nixon îl invitase pe Hoover la o cină pentru 12 persoane, la Casa Albă. Invitaţia s-a intersectat pe drum cu o notă uluitoare trimisă preşedintelui. Hoover afirma că unul dintre corespondenţii cu vechime acreditaţi la Casa Albă, Henry Brandon, care trimitea articole din Washington publicaţiei londoneze Sunday Times, era o ameninţare la adresa securităţii naţionale.

„I-am telefonat lui Hoover şi l-am întrebat ce era cu povestea asta", îşi amintea Nixon. El îl ştia pe Brandon drept cel mai important corespondent străin la Washington, bine infiltrat în înalta societate şi prieten cu consilierul pe probleme de securitate naţională Henry Kissinger, căruia îi plăcea să-şi petreacă duminicile la piscina lui Brandon.

Hoover a spus că reporterul era bănuit că spionează pentru serviciile de informaţii din Marea Britanie şi din Cehia – şi că FBI intercepta de ani de zile telefoanele lui Brandon, în căutare de dovezi. Aceasta a făcut ca în mintea lui Nixon să încolţească o idee: interceptarea telefoanelor ziariştilor putea duce la depistarea celor care difuzau informaţii secrete şi a surselor lor la Casa Albă.

Câteva zile mai târziu, pe 1 februarie 1969, Henry Kissinger a convocat personalul Consiliului Naţional de Securitate la o şedinţă ultrasecretă cu Nixon, pe tema Orientului Mijlociu. „A fost o chestiune de zile", îşi amintea Nixon, „până când detaliile discuţiilor care au avut loc au ajuns în presă. Eisenhower, pe care îl informasem personal despre această şedinţă, considera că orice divulgare de informaţii clasificate privind politica externă echivala cu o trădare, indiferent dacă era pace sau război"[459].

La fel credeau şi Nixon, şi Kissinger. Aproape în fiecare săptămână, pe primele pagini ale ziarelor apăreau relatări despre strategiile lor faţă de Uniunea Sovietică şi faţă de Asia de Sud-Est, luate parcă din procesele verbale ale Consiliului Naţional de Securitate. După evidenţele lui Kissinger, în primele o sută de zile ale noii administraţii au fost publicate 21 de articole de ziar bazate pe scurgeri de informaţii despre politicile externe secrete ale preşedintelui. Nixon izbucnea, plin de furie, la vederea titlurilor de pe primele pagini: „Ce este cu povestea asta de rahat? Află cine a dat-o presei şi concediază-l!"[460] Kissinger a învăţat să-şi imite şeful; uneori, putea chiar să-l întreacă: „Trebuie să-i strivim pe oamenii aceştia! Trebuie să-i distrugem!"

Pe 23 aprilie, Nixon a vorbit la telefon timp de 20 de minute cu Hoover, gândind cu voce tare un plan prin care să pună capăt scurgerilor de informaţii. Două zile mai

târziu, preşedintele a stat de vorbă cu Hoover şi cu procurorul general John Mitchell, la Casa Albă.

Relatarea făcută de Nixon sub jurământ despre întâlnirea din Biroul Oval, pe tema scurgerilor de informaţii, a fost succintă: „Hoover m-a informat că exista un singur mod de a ne ocupa de asta... El avea autoritatea să facă interceptări telefonice... Interceptarea telefoanelor fiind arma supremă."[461]

„I-am spus domnului Hoover că vom merge mai departe cu acest program", şi-a amintit Nixon. „L-am chemat înăuntru pe domnul Kissinger şi i-am spus că ar trebui să-şi asume responsabilitatea verificării personalului din subordinea lui." Bineînţeles, Kissinger s-a conformat. „Iată-l în aceeaşi încăpere cu J. Edgar Hoover, John Mitchell, Richard Nixon"[462], a spus asistentul lui Kissinger, Peter Rodman. „Şi ei spuneau: «Hai să facem nişte interceptări.» Iar J. Edgar Hoover şi Mitchell spun: «Da, putem face asta. Bobby Kennedy proceda aşa tot timpul.»"

Kissinger urma să-i selecteze pe suspecţii ce aveau să fie supravegheaţi. Dacă Hoover era de aceeaşi părere, se trecea la interceptarea telefoanelor. Responsabilitatea pentru găsirea celor prin care se scurgeau informaţii şi oprirea lor avea să revină în întregime FBI-ului.

În dimineaţa de 9 mai, Hoover a ridicat receptorul telefonului şi a auzit vocea inconfundabilă a lui Kissinger, plină de mânie. Era furios din cauza unui articol de pe prima pagină din New York Times. Nixon bombarda Cambodgia, cu intenţia de a lovi bazele de aprovizionare ale Vietcongului şi ale nord-vietnamezilor. Bombardamentele încălcau legislaţia internaţională. Dar povestea din New York Times încălca principiile secretizării. Preşedintele vedea în ea un act de trădare – „o

scurgere de informaţii care a fost direct responsabilă pentru moartea a mii de americani”[463]. Era convins că bombardamentele secrete ar fi putut salva soldaţii americani ce luptau în Vietnamul de Sud. Kissinger i-a făcut cunoscută lui Hoover mânia preşedintelui. O reflectă şi notele făcute de director pe marginea conversaţiei: „Securitate naţională... extrem de dăunător... periculos.”

Interceptările cerute de Kissinger au fost puse în funcţiune. „Dr. Kissinger a spus că apreciază foarte mult acest lucru”, a scris Hoover, „şi speră că voi merge cu investigaţia cât de departe se poate, iar dacă putem să-l găsim pe cel care a făcut asta, ei îl vor distruge, indiferent despre cine ar fi vorba”[464].

Hoover i-a încredinţat sarcina instalării dispozitivelor de interceptare şefului lui pentru operaţiuni de spionaj, Bill Sullivan. Sullivan era mai mult decât doritor să îndeplinească ordine de la Casa Albă. De ani de zile era cu ochii pe slujba lui Hoover. Acum, că urma să se bucure de toată atenţia din partea oamenilor preşedintelui, erau puţine lucrurile pe care nu le-ar fi făcut în slujba lor. Curând avea să atragă şi atenţia preşedintelui însuşi.

Sullivan a avut grijă ca voluminoasele transcrieri ale convorbirilor interceptate şi registrele de interceptări să fie în siguranţă, trecute ca dosare „Nu se arhivează”. Le ţinea sub cheie într-un birou pe care îl avea în afara sediului central al FBI şi le furniza rezumate zilnice lui Kissinger şi consilierului său militar, colonelul Al Haig. Nixon îl trimisese pe Kissinger la FBI cu indicaţia „să le transmită domnului Hoover şi domnului Sullivan aprecierile noastre pentru sprijinul lor remarcabil”[465]. Ordinele lui erau „să-l informeze pe domnul Hoover că a discutat în amănunt aceste probleme cu preşedintele” şi „să-l întrebe pe domnul Hoover dacă are informaţii

suplimentare sau indicaţii care crede că ar fi de folos în această situaţie foarte dificilă”.

Unii dintre cei mai apropiaţi colaboratori ai lui Nixon ştiau că aceste interceptări intrau într-o zonă crepusculară a legii. Nixon considera că are puterea de a spiona pe cine avea chef, în numele securităţii naţionale. În 1968, Congresul votase o lege care spunea că preşedintele putea autoriza interceptări telefonice, pentru a proteja Statele Unite de spioni şi agenţi subversivi din străinătate. Însă ţintele interceptărilor de acum nu erau agenţi KGB. Erau 13 oficiali din guvernul american şi patru ziarişti. În următorii doi ani, chiar dacă scurgerile de informaţii au continuat, interceptările telefonice nu au dezvăluit nici măcar o dovadă, cât de mică, împotriva cuiva. Ele au reprezentat însă primii paşi pe drumul spre Watergate.

Pe 28 mai 1969, la ora trei după-amiază, Nixon s-a aşezat lângă Hoover în ceremoniala Sală de Est de la Casa Albă. Au prezidat împreună ceremonia de absolvire a celei de-a 83-a promoţii de la Academia Naţională FBI, un curs de pregătire pentru comandanţii forţelor de poliţie din America şi pentru şefii poliţiilor externe. Cu câteva minute înainte, în Biroul Oval, Hoover îi înmânase personal preşedintelui un set de rezumate după interceptările Kissinger.

În Sala de Est, Hoover i-a oferit lui Nixon o insignă din aur şi l-a făcut membru onorific al FBI, iar Nixon a vorbit despre domnia legii. „Problema noastră”, a spus preşedintele, „este să veghem ca, în toată America, legile noastre – legile scrise – să se bucure de respectul tuturor americanilor, iar cei care le aplică – şi care au misiunea grea, dificilă, chinuitoare şi uneori periculoasă de a impune legea – să-şi îndeplinească responsabilităţile într-un mod care merită respect”.

„Nimeni nu mai ştia ce era bine şi ce era rău”

În aceeaşi după-amiază, la Chicago, un agent FBI pe nume Bill Dyson era pe cale să fie iniţiat în regulile unei lumi lipsite de lege. N-avea să uite niciodată ziua aceea. Urma să fie începutul unei noi vieţi.

Dyson avea 28 de ani, abia intrase de doi ani în FBI şi era la prima lui detaşare. Şeful lui i-a spus că urma să lucreze la o interceptare. Dyson nu era foarte sigur ce este o interceptare, cum funcţionează sau care sunt legile care o reglementează. Dar şi-a urmat supervizorul în jos pe scări, până într-o cameră fără ferestre în subsolul sediului FBI. Superiorii lui i-au indicat un loc unde să se aşeze şi i-au spus: „Ăsta e dispozitivul tău.”[466]

L-au pus în schimbul de la patru după-amiaza până la miezul nopţii, să-i asculte pe Studenţii pentru o Societate Democratică. Organizaţia s-a reunit oficial la Chicago, trei săptămâni mai târziu. O aripă a grupării a declarat că avea să înceapă o luptă armată împotriva Guvernului Statelor Unite. De-a lungul verii, până în toamnă, Dyson a ascultat cum membrii grupării se certau, discutau şi complotau. Era martor la naşterea violentă a unei bande teroriste.

„Sub ochii mei, au devenit The Weathermen (”Meteorologii”)! Am fost cu ei atunci când au devenit Meteorologii!” a spus el. „Era incitant. Sub ochii mei se scria istorie.” Cu aproape 50 de ani în urmă, la Chicago, în septembrie 1919, agenţii lui J. Edgar Hoover spionau

crearea Partidului Comunist din Statele Unite. Dyson le continua tradiţia.

Weathermen se considerau revoluţionari care puteau să răstoarne America, o viziune datorată în parte dozelor de LSD. Îşi spuneau comunişti, dar tacticile lor erau mai apropiate de cele ale anarhiştilor italieni care au comis atentatele cu bombe de la Washington şi de pe Wall Street, în zilele de după Primul Război Mondial. „Anarhişti este un cuvânt prea frumos pentru ei", a spus John Kearney, care a condus Echipa 47, secretă, de la FBI împotriva aşa-numiţilor Weathermen şi care mai târziu a fost pus sub acuzare pentru intrările lui fără mandat. „Erau nişte teroriști."

Conducătorii lor erau albi, arătau bine şi aveau educaţie aleasă; unii proveneau din familii bogate. Ei au încercat să se alieze în luptă cu Panterele Negre, au călătorit în Cuba şi s-au întâlnit cu reprezentanţi ai guvernului din Vietnamul de Nord. Se disciplinau unul pe celălalt cu o perseverenţă de grup pe care tovarăşul Mao ar fi admirat-o. Se certau unul cu altul şi se culcau unul cu altul. Iar Dyson asculta. „Ştiam despre oamenii aceştia mai multe decât ştiau ei înşişi. Aşa se întâmplă când lucrezi la o interceptare, o interceptare bună", a spus el. „Am trăit cu oamenii aceştia, uneori 24 de ore pe zi, şapte zile pe săptămână."

Apoi însă Weathermen au intrat în clandestinitate, devenind „Weather Underground". În toamna anului 1969, ei au trecut de la provocările vocale şi făţişe la fabricare de bombe, pe ascuns. Părea că au dispărut. Benzile lui Dyson nu mai înregistrau nimic. FBI a fost luat prin surprindere. Agenţii au încercat să intercepteze telefoanele publice şi au amplasat transmiţătoare radio în cabinele telefonice. Dar urma s-a răcit. Aceasta i-a dat fiori

şefului serviciului de informaţii secrete din FBI, Bill Sullivan, care a raportat, pe 8 septembrie 1969, că grupul are „potenţialul de a fi mai periculos pentru securitatea acestei naţiuni decât a fost vreodată Partidul Comunist, chiar şi la apogeul puterii lui, în anii 1930”[467].

Începând din Chicago, celulele clandestine formate din patru sau mai mulţi „meteorologi” s-au răspândit în toată ţara, de la New York la San Francisco. În iarna aceea, trei membri-cheie ai facţiunii din New York s-au aruncat singuri în aer, într-o casă elegantă de pe West 11th Street, în timp ce încercau să monteze 60 de batoane de dinamită într-o bombă menită să ucidă soldaţi la Fort Dix, New Jersey. După acest eşec letal, gruparea a intrat şi mai adânc în clandestinitate, dar a reuşit să provoace un nou val de indignare vreme de câteva luni din mandatul lui Nixon, tachinând FBI-ul şi Casa Albă cu comunicate aiuritoare şi plantând bombe după bunul lor plac, în locuri ce păreau impenetrabile. Un grup care abia dacă număra o sută de oameni – cu un nucleu de 10-12 inşi cu putere de decizie – au reuşit aproape să scoată din minţi de frică guvernul Statelor Unite, la trecerea dintre anii 1960 spre 1970.

Dyson, care a devenit agentul principal al grupului ce se ocupa de acest caz în FBI, i-a crezut pe cuvânt. El considera că ameninţarea era foarte serioasă şi letală, iar superiorii lui erau de aceeaşi părere. Mesajul din clandestinitate, aşa cum îl interpreta el, vădea intenţii criminale: Dacă nu puneţi capăt războiului, o să vă ucidem congresmenii. O să vă ucidem senatorii. O să-l ucidem pe preşedinte.

„Erau în stare să intre la Capitoliu, să zideascâ o bombă într-un perete şi să o detoneze când voiau ei”, a spus Dyson. „Au intrat la Pentagon... Erau capabili să telefoneze

şi să spună că o să explodeze în cinci minute şi exact peste cinci minute exploda. Ca minuţiozitate, erau la fel de buni ca oricare altă grupare teroristă din lume."

Au reuşit 38 de atentate cu bombă. FBI nu a rezolvat nici măcar unul.

„Nu ştiam cum să investigăm terorismul", a spus Dyson. „Nu aveam destule informaţii despre oamenii aceştia."

FBI se afla în faţa unei probleme teribile. Soluţia Biroului a fost să ia măsurile cele mai drastice. „Erau anumiţi oameni în FBI care au hotărât: trebuie să facem ceva, orice, ca să scăpăm de oamenii aceştia. Orice!" a spus Dyson. „Nu să-i omorâm, dar orice altceva era admis. Dacă bănuiam pe cineva că era implicat, îi puneam telefoanele sub ascultare. Îi puneam microfoane în casă. Îi furam scrisorile. Orice!"

Dyson şi-a pus întrebări despre baza legală: „Pot să pun un informator într-o clasă de colegiu? Sau chiar în campus. Pot să penetrez orice organizaţie la nivel de colegiu? Ce am voie să fac? Dar nimeni nu avea vreo regulă sau reglementare. Nu exista nimic..."

„De la asta putea să ni se tragă sfârşitul", a spus el. „Aveam să ajungem cu agenţi FBI arestaţi. Şi nu din cauză că ar fi făcut ceva rău, ci din cauză că nimeni nu mai ştia ce era bine şi ce era rău." Să nu cunoşti această diferenţă este definiţia legală a nebuniei. Premoniţiile lui Dyson referitoare la dezastru aveau să se dovedească profetice. Cu timpul, principalii responsabili din cadrul FBI de la New York şi Washington aveau să se confrunte cu perspectiva unor condamnări la închisoare, pentru activitatea lor împotriva ameninţării stângii. Acelaşi lucru îi aştepta pe oamenii cei mai de încredere ai preşedintelui.

„Nixon a ordonat fbi să se ocupe de asta”

Nixon, Mitchell şi Ehrlichman au luat cina acasă la Hoover, pe 1 octombrie 1969; consilierul de la Casa Albă a consemnat această întâmplare rară. Au băut cocktailurile într-un „living demodat şi cam uzat”, ai cărui pereţi erau plini cu fotografii vechi ale lui Hoover, împreună cu vedete de cinema care nu mai jucau de mult. Au mâncat friptură cu sos chili, într-o sufragerie luminată de lămpi cu lavă, ce aruncau străluciri violete, verzi, galbene şi roşii. Băuturile digestive au fost servite în subsolul casei lui Hoover, la un bar decorat cu afişe din reviste, cu fete pe jumătate dezbrăcate.

Conversaţia a fost mult mai atrăgătoare. „Hoover ne-a delectat cu poveşti despre spargeri în miez de noapte şi alte operaţiuni clandestine ale FBI”, îşi amintea Ehrlichman. „Ne-a vorbit despre operaţiuni ale FBI împotriva radicalilor americani şi străini, iar reacţiile noastre au fost entuziaste şi pozitive.” Nixon şi Mitchell „au fost foarte încântaţi de cele auzite”. Începând din acea noapte, Hoover a avut tot dreptul să creadă că preşedintele Statelor Unite voia ca el să se folosească de tot ce-i stătea în puteri împotriva ameninţării respective.

În toamna aceea, în jur de două milioane de persoane au participat la marşuri împotriva războiului, în toată ţara. FBI a descoperit că era greu de făcut deosebirea între un puşti cu un cocktail Molotov şi unul cu o pancartă.

În lunile octombrie, noiembrie, decembrie, la începutul noului an şi al noului deceniu, aproape fiecare zi a adus veşti despre ameninţări şi atacuri ale grupărilor de stânga din marile oraşe americane, din campusurile universitare, dar şi din mici localităţi. Au explodat bombe la Rockefeller Center din New York, la tribunalul comitatului din Franklin, Missouri, la biroul şerifului din Sioux City, Nebraska. Panterele Negre au intrat într-un schimb de focuri cu poliţia din Chicago, iar poliţia a contraatacat cu ajutorul FBI şi a ucis doi şefi importanţi ai Panterelor, în timp ce dormeau. Miliţiile armate ale negrilor, inclusiv o mică bandă ce a devenit cunoscută ca Armata de Eliberare a Negrilor, s-au aliat cu membri din Weather Underground. „Încercau să împuşte şi să ucidă ofiţeri de poliţie", a spus William M. Baker, de la FBI. „Când vedeau un poliţist alb şi un poliţist negru lucrând împreună, cei din Armata de Eliberare a Negrilor îi împuşcau pe amândoi şi apoi revendicau atacul, crezând că astfel pot să declanşeze o revoluţie. Ei bine, Nixon a ordonat FBI să se ocupe de asta."

În iarna aceea, Bill Sullivan a trimis vorbă în jos, pe tot lanţul de comandă: interdicţia pe operaţiunile calificate odată de Hoover drept „evident ilegale" luase sfârşit. El a jurat să facă tot ce-i stătea în puteri ca să-i oprească pe Weathermen. Adjunctul lui Sullivan, Charles D. Brennan, abia numit la conducerea diviziei de securitate internă, a spus acelaşi lucru. Simţea presiunea enormă dinspre Casa Albă, pentru a apăra naţiunea de [468]„atacurile împotriva poliţiei, în general, şi a FBI în particular", venite din partea stângii. El credea că FBI se confruntă cu ameninţarea radicalilor „de a forma [469]unităţi de tip comando", care aveau să întreprindă acţiuni de teroare, „inclusiv asasinate".

Agenţii FBI din toată ţara au început să organizeze operaţiuni noi, ce îi vizau deopotrivă pe participanţii

paşnici la marşuri şi pe militanţii violenţi. O echipă sub acoperire a încercat să se infiltreze în extrema stângă, pozând în veterani din Vietnam radicalizaţi politic, bine aprovizionaţi cu arme şi cu droguri. Patru sau cinci dintre ei au fost atât de încântaţi de noile lor vieţi, încât nu s-au mai întors înapoi. „Erau o mână de renegaţi”[470], a spus Bernardo Perez de la FBI, căruia i-a revenit, în anii următori, dificila misiune de a-i readuce sub control.

Hoover nu ştia despre unele dintre operaţiunile cu cea mai mare încărcătură politică. Directorul împlinise 75 de ani pe 1 ianuarie 1970. Sullivan şi mulţi dintre agenţii de la vârful ierarhiei vedeau cum puterea de percepţie a directorului scade, cum îşi pierde din autoritate şi începe să nu mai fie la curent cu activităţile obişnuite ale FBI.

„Hoover nici măcar nu bănuia că, la demonstraţiile acelea, aveam şi agenţi FBI care arătau ca nişte puştani în jeanşi”[471], a spus Courtland Jones, agent FBI responsabil cu interceptările Kissinger. „Reacţia lui Hoover a fost: «Cine a autorizat asta?»”

„Era efectiv pe dinafară”, a spus Jones. „Ar fi trebuit să se retragă cu mulţi ani înainte să moară. Singurul lucru pe care nu l-a făcut şi nu l-ar fi tolerat vreodată a fost să pregătească pe cineva ca să-i ia locul.”

Un singur om era dornic să-şi asume riscul de a viza slujba lui Hoover. Un singur om a fost aproape de a-i succeda în funcţie. Iar acesta era Bill Sullivan, omul care ştia cele mai ascunse secrete ale FBI.

448 Depoziţia sub jurământ a lui Nixon în Halperin v. Kissinger, 15 ianuarie 1976.

449 Nixon, RN: Memoirs of Richard Nixon, pp. 357–358.

450 Înregistrările de la Casa Albă ale lui Nixon, 3 mai 1972.

451 Înregistrările de la Casa Albă ale lui Nixon, 16 februarie 1973.

452 H.R. Haldeman, The Haldeman Diaries: Inside the Nixon White House (New York: G.P: Putnam's Sons, 1994), p. 192.

453 John Ehrlichman, Witness to Power: The Nixon Year (New York: Simon & Schuster, 1982), pp. 156–157.

454 Răspunsul lui Nixon la interogatorii, Comisia Church, 9 martie 1976.

455 Depoziţia în faţa Marelui Juriu a lui Richard Nixon, 24 iunie 1975, Dosarele Unităţii Speciale a Procuraturii în Afacerea Watergate, online la adresa: http://www.archives.gov/research/investigations/watergate/nixon-grand-jury/.

456 Declaraţia lui Nixon despre dezordinile din campusuri, 22 martie 1969.

457 Depoziţia lui Nixon, U.S. v. Felt, 29 octombrie 1980.

458 John Ehrlichman, Witness to Power, pp. 156–159.

459 Nixon, RN: Memoirs, p. 387.

460 Furia lui Nixon şi a lui Kissinger provocată de scurgerile de informaţii şi modul în care au procedat în chestiunea înregistrărilor sunt rezumate cel mai bine în Walter Isaacson, Kissinger: A Biography (New York: Simon & Schuster, 1992, 2005), pp. 212–227.

461 Depoziţia lui Nixon, Halperin vs. Kissinger.

462 Rodman, istorie orală, FAOH.

463 Depoziţia lui Nixon, Halperin v. Kissinger.

464 Nota informativă a lui Hoover despre o convorbire cu Kissinger, 9 mai 1968, FBI, 9 iulie 1969, 17.05.

465 „Puncte de discuţie pentru întâlnirea cu J. Edgar Hoover, miercuri, 4 iunie 1969”, Biblioteca Congresului, Documentele Kissinger, Cutia TS 88.

466 Dyson, istorie orală, FBI/FBIOH.

467 Sullivan către DeLoach, 8 septembrie 1969, FBI/FOIA.

468 Brennan către Sullivan, 3 februarie 1969, FBI/FOIA.

469 Brennan către Sullivan, 26 ianuarie 1970, FBI/FOIA.

470 Perez, istorie orală, FBI/FBIOH.

471 Jones, istorie orală, FBI/FBIOH.

CAPITOLUL 34

DĂRÂMAREA TEMPLULUI

După o jumătate de secol în care a fost comandantul suprem al contrarevoluţiei americane, Hoover începea să-şi piardă autoritatea până atunci indiscutabilă.

Îşi făcuse duşmani şi la Casa Albă, şi în interiorul FBI, iar aceştia au început să-şi adune curajul ca să îl atace. Preşedintele şi procurorul general discutau despre înlocuirea lui. Controlul informaţiilor secrete a fost întotdeauna principala sursă a puterii lui Hoover. Acum o pierduse.

Luni, pe 1 iunie 1970, a luat o decizie fatidică. Mai târziu avea s-o numească „greşeala cea mai mare pe care am făcut-o vreodată”[472]. Hoover a hotărât ca Bill Sullivan să fie principalul lui comandant, responsabil cu toate anchetele penale ale Biroului, precum şi cu programele de informaţii. Sullivan conducea astfel toate activităţile curente ale

Biroului – o doză de putere ameţitoare pentru un om căruia colegii îi spuneau Billy Nebunul.

Hoover credea că îi era loial. Şi chiar îi fusese, cândva. Dar Sullivan, creatorul şi stăpânul absolut al COINTELPRO, un maestru al luptei politice, se înăbuşea sub mâna din ce în ce mai grea şi mai nesigură a lui Hoover, destăinuindu-le omologilor lui de la CIA şi contactelor de la Casa Albă că şeful lui îşi pierduse curajul. El a spus că FBI era pe cale să piardă bătălia împotriva stângii radicale. Era timpul, l-a sfătuit Sullivan pe Richard Helms de la CIA, „să o ia înaintea vântului schimbării, în loc să se lase spulberat de acesta”[473].

Acum avea ocazia să-şi pledeze cauza direct în faţa preşedintelui Statelor Unite.

Nixon ştia că Sullivan se ocupa de interceptările Kissinger, ascultând telefoanele unora dintre cei mai importanţi reporteri şi editorialişti de la Washington, ca şi pe cele ale presupuselor lor surse în funcţii înalte. Cu un an înainte, imediat după instalarea primelor dispozitive de interceptare, Nixon îl trimisese la FBI pe un avocat de la Casa Albă, în vârstă de 29 de ani, teribil de ambiţios, pe nume Tom Charles Huston, să-l întâlnească pe Sullivan. Huston fusese ofiţer de informaţii în armată şi şef al organizaţiei conservatoare Tineri Americani pentru Libertate; Nixon îi spunea, cu afecţiune, „pui de căţea arogant”. El l-a făcut pe Huston omul de legătură al Casei Albe pe probleme de informaţii secrete.

Sullivan şi-a dat seama că acest colaborator al preşedintelui îi putea deschide uşile către Biroul Oval. La discuţiile pe care le-au purtat în secret în 1969 şi 1970, el l-a cultivat cu grijă pe Huston, lăudându-i intelectul şi spiritul vizionar. Huston i-a întors consideraţia. „Nu cred

că exista cineva în guvern pentru care să am mai mult respect”[474], a declarat el.

În numele lui Nixon, Huston i-a cerut insistent lui Sullivan să-i depisteze pe cei care finanţau din străinătate tulburările din America, să găsească dovezi că în spatele stângii radicale şi al militanţilor de culoare se afla conspiraţia comunistă internaţională. Cererea a rămas fără răspuns, spre marea nemulţumire a lui Nixon.
[475]„Preşedintele Nixon era insaţiabil, în dorinţa lui de informaţii secrete”, a spus Deke DeLoach. „Cerea în mod constant de la FBI din ce în ce mai multe informaţii care să demonstreze că revoltele din ţara noastră erau provocate de grupuri insurgente din ţări străine. Şi nu exista aşa ceva.” La rândul lui, Sullivan a pus o presiune intensă pe subordonaţii lui – [476]„ne-a tras un perdaf că n-am putut dovedi că sovieticii se aflau în spatele tulburărilor rasiale şi studenţeşti”, a spus Jim Nolan, pe atunci un tânăr agent FBI care urca în ierarhia serviciului de informaţii. „Noi ştiam că nu era vorba de aşa ceva. Nimic nu i-ar fi speriat mai mult pe sovietici decât studenţii aceştia.”

Sullivan a aruncat asupra lui Hoover vina nedescoperirii dovezilor. El i-a spus lui Huston că, dintr-o toană, Hoover retezase toate legăturile oficiale cu CIA şi cu armata; că FBI nu dispunea de aptitudinile contrainformative de care era nevoie pentru a obţine informaţiile dorite de Casa Albă; că Biroul avea nevoie de mai multă libertate pentru a-i spiona pe americani, în special pe studenţii cu vârste sub 21 de ani; că restricţiile puse asupra operaţiunilor clandestine, a interceptării telefoanelor şi a folosirii de microfoane ascunse erau mult prea severe. Huston i-a raportat toate acestea lui Nixon, iar preşedintele le-a crezut imediat. El se plângea consilierilor săi că rapoartele ultrasecrete pe care le primea despre inamicii săi, interni şi externi, erau pălăvrăgeli fără nici o noimă.

Până în primăvara lui 1970, Sullivan a pus la punct un plan pentru a satisface setea de informaţii secrete a preşedintelui – şi pentru a se promova pe sine ca succesor al lui Hoover. Pe măsură ce steaua lui Sullivan urca la Casa Albă, a lui Hoover începea să pălească.

„Amplificat şi fără limite”

Vineri, pe 5 iunie 1970, Nixon i-a chemat pe Hoover şi pe Helms la Casa Albă. La întâlnire fuseseră convocaţi şi amiralul Noel Gayler, directorul Agenţiei Naţionale de Securitate, şi generalul locotenent Donald Bennett, şeful Agenţiei de Informaţii a Armatei.

„Preşedintele ne-a pus serios în mişcare”[477], îşi amintea generalul Bennett.

Nixon era în război, atât în străinătate, cât şi acasă. Campusurile din toată ţara au explodat după ce Nixon a invadat Cambodgia şi a escaladat Războiul din Vietnam. Garda Naţională a deschis focul şi a ucis patru studenţi la Universitatea Kent, din Ohio. Au urmat, în luna mai, peste o sută de atacuri cu bombă, incendieri şi atacuri armate. Panterele şi Weathermen, ai căror lideri fuseseră în Cuba şi Algeria pentru îndoctrinare, au demonstrat că pot să atace comisii de recrutare, posturi de poliţie şi bănci, după bunul lor plac.

Preşedintele a spus că „terorismul revoluţionar”[478] era acum cea mai gravă ameninţare la adresa Statelor Unite. Mii de americani cu vârste sub 30 de ani erau „hotărâţi să distrugă societatea noastră”; ideologia lor, făurită pe plan intern, era „la fel de periculoasă ca orice ar fi putut importa” din Cuba, China sau Rusia. „Informaţiile secrete de calitate”, a spus el, „erau cea mai bună modalitate de a opri terorismul”.

Nixon a cerut „un plan care să ne permită să reducem activităţile ilegale ale celor hotărâţi să distrugă societatea noastră”. Sullivan îl concepuse deja. Lucra la el de doi ani. Până la urmă, el anula toate restricţiile impuse în strângerea de informaţii. Casa Albă i-a dat undă verde pentru realizarea acestui obiectiv.

Sullivan a convocat cinci întruniri cu şefii agenţiilor de spionaj din America şi cu adjuncţii lor. „Fiecare în parte, noi, cei din comunitatea de informaţii, suntem mici şi limitaţi”[479], le-a spus el la prima întrunire, care a avut loc la sediul FBI pe 8 iunie. „Dacă ne unim, potenţialul nostru combinat este amplificat şi fără limite. Prin unitatea de acţiune putem să ne mărim fantastic potenţialul de strângere a informaţiilor şi sunt sigur că putem obţine răspunsurile pe care le doreşte preşedintele.” Cei din vechea gardă nutreau speranţe mari. „Am considerat aceste întrevederi ca pe nişte ocazii perfecte de a recăpăta metodele de care aveam nevoie”[480], a spus Bill Cregar de la FBI, care conducea programele externe de contraspionaj împotriva sovieticilor. „La fel credea şi Sullivan.” Amândoi ştiau că obstacolul avea să fie Hoover însuşi. El nu voia să sincronizeze activitatea FBI cu CIA sau cu vreun alt serviciu de informaţii. Dimpotrivă chiar: a tăiat comunicaţiile cu omologii săi cu atâta grijă, încât relaţia dintre Huston şi Sullivan era singura legătură oficială rămasă între Birou şi restul guvernului american.

Programul care a rezultat a ajuns să fie cunoscut drept Planul Huston. Dar el era, cap-coadă, opera lui Sullivan. Şi avea aprobarea secretă a preşedintelui Statelor Unite.

Planul cerea ca serviciile de informaţii ale Americii să lucreze la unison. Zidurile dintre ele aveau să dispară. Restricţiile asupra strângerii de informaţii secrete pe teritoriul Statelor Unite aveau să fie ridicate. Agenţii FBI şi omologii lor aveau să fie liberi să monitorizeze comunicaţiile internaţionale ale cetăţenilor americani, să intensifice supravegherea electronică a disidenţilor americani, să le citească scrisorile, să intre prin efracţie în casele şi birourile lor, să extindă operaţiunile sub acoperire la bobocii şi studenţii de anul II din campusuri – pe scurt, să facă lucrurile pe care Biroul le făcea de decenii, dar să facă mai mult, mai bine şi să o facă împreună cu CIA şi Pentagonul.

Planul era conform cu filosofia preşedintelui în privinţa securităţii naţionale: „Fă orice este necesar.” El ştia că deschiderea scrisorilor altuia era o infracţiune federală şi că intrările clandestine însemnau violare de domiciliu. Dar erau cele mai bune metode de strângere a informaţiilor. Şi Nixon credea că nu era ilegal, dacă o făcea preşedintele.

Pe 14 iulie, după ce Huston a adus planul la Casa Albă, preşedintele a spus că îl aprobă. Dar Hoover nu a fost de acord. „A sărit ca ars”[481], îşi amintea Sullivan, „de îndată ce şi-a dat seama că planul avea să fie implementat în baza autorităţii lui – şi nu a lui Nixon. Preşedintele nu l-a semnat; aprobarea lui era verbală, nu scrisă. „Ceea ce mă lasă pe mine să fiu singurul factor de decizie”, a spus el. „Şi nu o să mai accept să port această responsabilitate de unul singur, chiar dacă am făcut-o atâţia ani de zile... Devine din ce în ce mai periculos şi riscăm să fim prinşi.”

Hoover a cerut o întrevedere cu Nixon şi l-a făcut pe preşedinte să cedeze.

Nixon credea că, „în lumina crizei terorismului”[482], planul era în acelaşi timp „justificat şi responsabil”. Dar îşi dădea seama că „avea prea puţină importanţă ce am decis şi am aprobat eu”, dacă Hoover era împotrivă. „Chiar dacă i-aş fi dat un ordin direct, cu siguranţă că l-ar fi îndeplinit, dar în acest timp ar fi avut grijă să-mi dea motive să mă răzgândesc. Exista chiar o posibilitate îndepărtată să demisioneze, în semn de protest.”

Nixon a retras planul, la rugămintea lui Hoover. Cercul lui de apropiaţi a început să-l acuze pe director că n-ar fi un aliat de încredere în războiul împotriva terorismului revoluţionar. „Lui Hoover trebuie să i se spună cine este preşedintele”[483], i-a transmis Huston lui Haldeman, pe 5 august. „A devenit complet iraţional, iar comportamentul lui dăunează operaţiunilor noastre interne de informaţii... Dacă lucrurile ies cum vrea el, o să pară că este mai puternic decât preşedintele.”

Un nou consilier de la Casa Albă, un avocat în vârstă de 31 de ani pe nume John W. Dean, s-a ocupat de salvarea planului. El a lucrat împreună cu Sullivan. Cu tot dezacordul lui Hoover, supravegherea electronică şi numărul intrărilor pe ascuns au crescut. FBI a început să recruteze informatori din ce în ce mai tineri, chiar şi de 18 ani. Operaţiunile sub acoperire împotriva stângii s-au extins. (Contingentul puţin numeros, dar în continuă creştere, de agenţi FBI care arătau, se îmbrăcau şi se comportau la fel ca ţintele lor şi-a dezvoltat o camaraderie şi un spirit de echipă proprii; agenţii se autodenumeau „Beards, Blacks and Broads” – „Bărboşi, negri şi muieri”.)

Aceste operaţiuni aveau loc uneori la ordinul verbal al lui Sullivan, alteori la comanda procurorului general Mitchell şi câteodată la ordinul preşedintelui însuşi.

Controlul asupra celor mai puternice arme ale FBI începea să alunece din mâna lui Hoover în mâinile executanţilor politici ai lui Nixon. Aceştia credeau că idealul securităţii naţionale trece peste domnia legii. Misiunea lor, înainte de orice altceva, era realegerea preşedintelui.

„Să provoace o confruntare”

Preşedintele a început să se gândească la îndepărtarea forţată a lui Hoover de la putere. „Mitchell şi cu mine am avut o şedinţă de două ore cu P”[484], şi-a scris Haldeman în jurnalul lui, pe 4 februarie 1971. „Am discutat problema Hoover şi dacă acesta ar trebui păstrat în continuare.”

Nixon a ales o strategie întortocheată. El i-a spus lui Mitchell să reînvie Divizia de Securitate Internă de la Departamentul Justiţiei, sub conducerea procurorului general adjunct Robert Mardian, pe care Hoover îl dispreţuia ca om, cu toate că era un anticomunist înfocat. Nixon le-a ordonat lui Mardian şi Sullivan să intensifice operaţiunile de informaţii împotriva stângii, să lucreze „aşa cum o făcea cândva J. Edgar Hoover.” Începea să vorbească deja despre Hoover la timpul trecut. El ştia că ordinele lui puteau „să provoace o confruntare”, a scris Haldeman. „P a spus foarte clar că Hoover trebuie înlocuit înainte de sfârşitul primului mandat al lui Nixon. Trebuie

să-i aducem la cunoştinţă acest lucru lui Hoover într-un asemenea mod, încât să-l facem să demisioneze.”

Procurorul general a început să evalueze candidaţi care să-i succeadă lui Hoover. Cel mai puternic era Sullivan – dar Mitchell îl considera făţiş excesiv de ambiţios, trăsătură care-i putea scoate numele de pe listă. Cel puţin alţi trei dintre asistenţii lui Hoover făceau manevre ca să obţină slujba. Pe holurile de la Departamentul Justiţiei, bârfele erau dezlănţuite. „Mi s-a spus de cinci ori că Hoover avea să fie concediat”[485], a relatat Mardian.

În timp ce tot mai mulţi inamici ai săi din interiorul administraţiei Nixon complota să-l înlăture, duşmanii lui Hoover din mişcările de stânga au lansat un atac devastator şi demoralizator asupra secretelor şi chiar asupra puterii Biroului. Ei au executat o operaţiune clandestină împotriva FBI. În noaptea de 8 martie 1971, o bandă de hoţi a spart sediul local cu doi agenţi ai FBI din Media, Pennsylvania, o suburbie liniştită a oraşului Philadelphia, forţând uşa cu panouri de sticlă a biroului aflat peste drum de tribunalul comitatului. Misiunea hoţilor a fost uşoară: FBI nu avea nici un sistem de securitate care să protejeze secretele aflate în Camera 204. Ei au furat din dosare cel puţin 800 de documente. Grupul, care îşi spunea Comisia Cetăţenească pentru Investigarea FBI, nu a explicat niciodată de ce şi-a ales ca ţintă tocmai biroul din Media. Barry Green, a cărui familie administra clădirea în care se afla biroul, a sosit în zori şi a găsit [486]„agenţi FBI şi poliţişti care mişunau peste tot, încercând să-şi dea seama cum s-a putut întâmpla aşa ceva şi cine puteau fi autorii”, îşi amintea el. „Cine să intre cu forţa într-un birou al FBI? Era ca şi cum ai fi intrat în bârlogul leului.”

Hoover a reacţionat la acest furt de parcă un asasin ar fi încercat să-i smulgă inima. Bănuia că hoţii erau aliaţi cu preoţii catolici radicali Daniel şi Philip Berrigan, care fuseseră condamnaţi la închisoare pentru că distruseseră dosare de recrutare; Hoover însuşi i-a acuzat în public, în baza unor dovezi extrem de firave, că ar fi conspirat să-l răpească pe Henry Kissinger. El a asigurat Casa Albă că arestările erau iminente. Dar în pofida unei investigaţii care s-a extins în toată ţara şi a durat cel puţin şase ani, nimeni nu a fost pus vreodată sub acuzare pentru acest furt. Cazul a rămas nerezolvat.

Comisia Cetăţenească pentru Investigarea FBI a copiat dosarele furate şi le-a trimis membrilor Congresului şi presei. A fost nevoie de săptămâni, în unele cazuri chiar de luni întregi, pentru ca reporterii să înceapă să înţeleagă documentele. Erau fragmente de rapoarte privind operaţiunile sub acoperire ale FBI de infiltrare a unor informatori în 22 de campusuri şi descriau interceptările telefoanelor organizaţiei din Philadelphia a Panterelor Negre. Avea să treacă un an până când un reporter să facă efortul susţinut de a decoda un cuvânt care apărea în dosare: COINTELPRO. Cuvântul era necunoscut în afara FBI.

Într-un efort disperat de a proteja cele mai adânci secrete ale FBI de pericolul expunerii, Hoover a ordonat sfârşitul COINTELPRO, la şase săptămâni după spargerea din Media. Au fost lichidate sute de operaţiuni, aproape toate îndreptate împotriva stângii. Sullivan, autorul lor intelectual, era furios. El le-a spus aliaţilor lui că Hoover băgase înapoi în teacă arma cea mai puternică pe care a folosit-o vreodată Biroul pentru a-şi dezorienta, dezarma şi distruge inamicii.

Nixon le-a reînviat obiectivul, câteva săptămâni mai târziu.

„Să punem mâna pe nemernicii ăştia”

Nou instalatele benzi de la Casa Albă se învârteau de-acum şi au înregistrat atât vechea prietenie, cât şi noile fricţiuni dintre Nixon şi Hoover.

Pe 26 mai, în Biroul Oval, Hoover s-a lăsat pradă amintirilor şi a povestit despre duşmănia dintre preşedintele Johnson şi procurorul general Robert F. Kennedy. A spus că avertizase că Bobby Kennedy avea să încerce „să-i fure nominalizarea lui Lyndon”[487] la Convenţia Naţională din 1964 a Partidului Democrat.

„Aşa am ajuns să mă pun cu Bobby”, a spus Hoover.

„Unde ai ajuns, să ţi-o pui cu Bobby?” a spus Nixon.

„Nu, să mă pun cu el”, a zis Hoover, râzând pe înfundate.

Nixon a încercat apoi să imite vocea lui LBJ: „Ah, n-aş fi ajuns preşedinte fără J. Edgar Hoover. Să nu-i laşi pe ticăloşii ăia să te dovedească.” Au urmat râsete.

Mai târziu în aceeaşi zi, la telefon, Nixon i-a spus lui Hoover să facă tot ce este nevoie ca să găsească o pereche de lunetişti din Armata de Eliberare a Negrilor, care uciseseră doi ofiţeri de poliţie la New York. „Informaţia pe care o căutăm ţine de securitatea naţională şi este fără

limite”[488], a spus Nixon. „Bine? Spune-i procurorului general că eu am propus – mă rog, am ordonat – şi tu fă-ţi treaba. OK? Nu eşti de acord cu asta?”

„Sunt întru totul de acord”, a răspuns Hoover.

„Pentru numele lui Dumnezeu, să punem mâna pe nemernicii ăştia!”

„O să caut toate informaţiile despre asta”, a spus Hoover.

„Foloseşte tot ce ai la dispoziţie”, a ordonat Nixon. „Filaj, electronică şi tot tacâmul.” Preşedintele invocase mantra securităţii naţionale; Hoover i-a răspuns conform ritualului.

Două săptămâni mai târziu, New York Times a început să publice Documentele de la Pentagon, o istorie ultrasecretă a Războiului din Vietnam. Documentele fuseseră sustrase de Daniel Ellsberg, care lucrase la acest studiu ca analist civil pentru Departamentul Apărării. El devenise un activist împotriva războiului şi încerca de luni de zile să dezvăluie acest studiu. Hoover şi Sullivan l-au identificat rapid pe Ellsberg ca fiind suspectul principal.

Pe 17 iunie, Haldeman i-a spus preşedintelui că din câte bănuia, Institutul Brookings, o organizaţie de cercetare din Washington, ar fi avut dosare ce puteau să servească drept dovezi împotriva lui Ellsberg. Nixon a îmbrăţişat imediat ideea furtului lor. „Vă amintiţi de planul lui Huston? Implementaţi-l!„[489] a spus preşedintele. „La naiba, intraţi acolo şi luaţi dosarele. Aruncaţi seiful în aer şi luaţi-le!”

Nixon îşi dorea atât de mult informaţii politice, încât şi-a creat propria echipă secretă de spărgători şi ascultători de telefoane. El a autorizat crearea la Casa Albă a unei unităţi secrete care avea capacitatea de a îndeplini acest gen de misiuni. Grupul a fost poreclit Instalatorii, deoarece au început prin a încerca să oprească scurgerile de informaţii care îl supărau pe preşedinte. Ei au întreprins în beneficiul lui operaţiuni clandestine, interceptări de telefoane şi campanii de dezinformare.

Creierul din spatele echipei era un geniu bizar pe nume G. Gordon Liddy, care petrecuse cinci ani în FBI-ul lui Hoover, din 1957 până în 1962, avansând până la rangul de supervizor la sediul central, unde a învăţat artele întunecate ale COINTELPRO. Liddy a fost instalat sub acoperire în funcţia de consilier general al Comitetului pentru Realegerea Preşedintelui, comitet condus de John Mitchell. El a alcătuit planuri pe care le-a prezentat personal la biroul procurorului general şi care prevedeau cheltuirea unui milion de dolari cu agenţi secreţi care să-i răpească pe liderii mişcărilor pacifiste şi să-i ducă în secret în Mexic, să atragă în capcană politicienii liberali cu ajutorul unor prostituate, pe iahturi înţesate cu microfoane, să planteze informatori în campaniile oponenţilor lui Nixon şi să intercepteze telefoanele de la sediile Partidului Democrat pentru campania prezidenţială din 1972. Mitchell nu a fost de acord cu răpirile şi cu şantajul – gândind retrospectiv, a spus el, ar fi trebuit să-l arunce pe Liddy pe fereastră – dar elementele de spionaj ale planului au rămas.

Liddy a dat-o în bară de la început până la sfârşit. Prima lui misiune a fost să intre prin efracţie în biroul psihiatrului lui Ellsberg, unde nu a reuşit să găsească dosare defăimătoare. Ultima lui misiune, nouă luni mai târziu, a fost să planteze microfoane la sediul Partidului

Democrat din blocul Watergate, unde el şi tovarăşii lui, cu toţii foşti agenţi din FBI şi CIA, au fost prinşi.

„De ce s-a ajuns la Afacerea Watergate?”[490] a spus Ed Miller, un veteran din FBI cu multe operaţiuni clandestine în palmares, care avea să avanseze curând până la a-i urma lui Sullivan în poziţia numărul trei la comanda Biroului. „Din cauza influenţei lui Sullivan la Casa Albă... Au fost fascinaţi de intrările pe ascuns ca tehnică şoc de investigaţie. Şi aşa a ajuns Casa Albă să decidă să-şi creeze propria unitate.”

Dacă Hoover nu voia să facă treburile murdare pe care le dorea preşedintele, atunci Nixon avea să şi le rezolve singur.

„O să se stârnească tot iadul”

Preşedintele a creat Instalatorii deoarece credea că Hoover îşi pierduse voinţa de a duce un război politic. Multe dintre elementele actului de punere sub acuzare formulat împotriva lui Nixon, trei ani mai târziu, au provenit din această frustrare a lui faţă de FBI, din aviditatea lui după secrete, pe care Hoover nu o mai potolea, de unde plantarea de microfoane şi intrarea prin efracţie ce au urmat.

Cazul Dosarele de la Pentagon a marcat punctul de ruptură. Ellsberg, după ce mai întâi a trecut în

clandestinitate, s-a predat pe 28 iunie 1971. FBI trebuia să construiască împotriva lui un dosar, în baza Legii Spionajului din 1917, care să-l trimită la închisoare pentru tot restul vieţii. Dar „Hoover a refuzat să ancheteze”[491], a spus Nixon. „De asta am făcut investigaţia de aici. Asta a fost tot.”

Complotul pentru înlăturarea lui J. Edgar Hoover a început în ziua următoare.

Deznodământul a debutat cu „o poveste bizară”, după cum a povestit Nixon: „Edgar Hoover a refuzat să ancheteze din cauza lui Marx – fiica lui Marx era măritată cu ticălosul ăla de Ellsberg.” Socrul ticălosului nu era Karl Marx, nici Groucho Marx, după cum a precizat Nixon, ci Louis Marx, un bogat fabricant de jucării care contribuia în fiecare an, de Crăciun, la un fond de caritate condus de Hoover. El figura pe listele oficiale de la sediul central ca prieten al Biroului. Sullivan şi şeful lui de informaţii, Charles Brennan, au decis că Marx trebuia chestionat în cazul Ellsberg. Acesta era gata să depună mărturie împotriva ginerelui său. Hoover a spus nu, dar interogatoriile au continuat. Hoover l-a înlăturat imediat pe Brennan din funcţia de şef al Diviziei de Informaţii.

Furios, Sullivan a debutat să organizeze o revoltă printre şefii din FBI. Casa Albă şi procurorul general au aflat în câteva ore despre mânia lui. Pe 29 iunie, Mitchell i-a spus preşedintelui că la FBI mocnea o revoluţie. „În termeni de disciplină, Hoover a avut dreptate. În termenii deciziei lui, însă, a greşit”[492], i-a spus Nixon lui Mitchell. „El pur şi simplu nu poate – şi cred că ar trebui într-adevăr să-i spui asta – pur şi simplu nu poate, în condiţiile în care eu merg mâine să ţin un discurs la ceremonia de absolvire a FBI, iar cazul Ellsberg este pe tapet – nu poate să facă nimic din ce ar crea disensiune în interiorul FBI. O să se

stârnească tot iadul. Vor spune: «Bătrânul ăsta neputincios a făcut-o din nou», vezi. Asta e impresia mea.”

Mitchell a replicat: „Ei bine, nu cred că încape vreo îndoială în privinţa asta, domnule preşedinte. Cred că aceasta a fost picătura care a umplut paharul, în ceea ce îl priveşte.”

Nixon a spus: „Transmite-i aşa: «Am vorbit cu preşedintele, Edgar, şi el nu vrea să te pună într-o situaţie neplăcută într-o problemă disciplinară în care a trecut peste capul directorului, dar crede cu tărie în asta. Va veni aici, la FBI, ştii, şi la urma urmei noi ştim cu toţii, şi el de asemenea, că disciplina este importantă, dar el crede cu tărie că povestea asta cu Ellsberg nu trebuie să fie motiv de disensiune în Birou. Ar putea stârni un adevărat iad.» Ar fi bine aşa?”

„Da, domnule”, a spus Mitchell. „O să încercăm aşa şi vedem ce iese. Tot ce sper este că n-o să se cramponeze de amănunte.”

Nixon a spus: „Ei bine, dacă face asta, o să fiu pregătit.”

Pe 30 iunie, Curtea Supremă a decis că ziarele aveau dreptul să publice Documentele de la Pentagon. Decizia a venit tocmai când Nixon îl lăuda pe Hoover în faţa a o sută de absolvenţi ai academiei de pregătire a FBI.

„Ca tânăr congresmen, am lucrat cu el şi cu alţii din Biroul Federal de Investigaţii în anchete majore privind diverse elemente subversive din această ţară”[493], a spus el. „Daţi-mi voie să vă spun ceva. Orice om care este puternic, orice om care luptă pentru convingerile lui, orice om care se

evidenţiază la greu este menit să fie controversat. Şi vă spun că, în ceea ce îl priveşte pe el, s-ar putea să existe şi controverse, dar marea majoritate a poporului american îl sprijină pe domnul Hoover."

Problema era dacă Nixon şi Hoover se mai sprijineau încă unul pe celălalt. Au vorbit la telefon în ziua următoare. Nixon l-a întrebat pe Hoover ce însemna decizia Curţii Supreme pentru acuzare, în cazul Ellsberg.

PREŞEDINTELE NIXON: Care este părerea ta oficială despre asta, Edgar? Vreau doar să ştiu.

HOOVER: Părerea mea oficială, domnule preşedinte, este că ar trebui să păstraţi tăcerea absolută în privinţa asta.

PREŞEDINTELE NIXON: Tu aşa ai face?

HOOVER: Aş face-o... Şi cred că ar trebui să fim teribil de atenţi cum procedăm în cazul tipului ăstuia, Ellsberg. Pentru că, din nou, o să facă din el un martir. Toată presa din ţară o să facă asta, desigur, o să-l scoată în faţă ca pe un martir. Şi în perspectiva a ceea ce tocmai a decis Curtea Supremă, mă îndoiesc că o să reuşim să obţinem condamnarea lui.

Preşedintele era furios. „Am vorbit cu Hoover noaptea trecută, şi Hoover nu acţionează în acest caz atât de puternic pe cât mi-ar plăcea mie", i s-a plâns Nixon lui Haldeman. „E ceva ce îl trage înapoi."

„Ai sentimentul că FBI nu urmăreşte cu adevărat cazul acesta?" a întrebat Haldeman.

„Mda, mai ales partea cu conspiraţia”, a spus Nixon. „Vreau să vizăm pe toată lumea. Nu mă interesează în mod special Ellsberg, dar vreau să mergem după toţi cei care fac parte din această conspiraţie.”

Nixon era convins până în măduva oaselor că se confrunta cu o uriaşă cabală de stânga – o gamă de forţe ce mergeau de la serviciile de spionaj ale dictaturilor comuniste până la aripa liberală a Partidului Democrat – şi că soarta civilizaţiei occidentale atârna de rezultatul acestei lupte. Pe 6 iulie, el a ţinut un discurs în faţa conducătorilor de ziare şi de televiziuni la clădirea cu coloane uriaşe ce găzduieşte Arhiva Naţională şi exemplarul original al Constituţiei Statelor Unite. „Când văd coloanele acestea”, a spus el, „mă gândesc ce s-a întâmplat cu Grecia şi cu Roma”.

„Şi-au pierdut voinţa de a trăi”, a spus el. „Au căzut pradă decadenţei care distruge civilizaţii. Statele Unite se îndreaptă spre o etapă similară.”

„O confruntare diabolică”

Bill Sullivan a dat un ultimatum: Hoover trebuia să plece. S-a dus să-l întâlnească pe Robert Mardian la divizia de securitate internă a Departamentului Justiţiei, ducând cu el o armă ameninţătoare: două serviete pline cu transcrieri şi rezumate ale convorbirilor telefonice interceptate fără mandat sub egida lui Kissinger, în cazul unor colaboratori ai lui Nixon şi reporteri. Legalitatea interceptărilor era

discutabilă; fără îndoială însă, ele erau explozive din punct de vedere politic.

Sullivan a spus că Hoover putea folosi documentele ca să-l şantajeze pe preşedintele Statelor Unite – o idee şocantă, dacă nu chiar neplauzibilă. Profund alarmat, Mardian a telefonat la Casa Albă. Preşedintele a intrat în alertă maximă.

„P a fost de acord să se întâlnească mâine cu Hoover, ca să-i ceară demisia", a scris Haldeman în jurnalul lui, vineri, 17 septembrie. Însă mai târziu în cursul aceleiaşi zile, Nixon s-a înfiorat la acest gând. El a anulat întrevederea şi a încercat să-l convingă pe procurorul general să-i spună el directorului să demisioneze la cea de-a 77-a aniversare, de Anul Nou 1972. Mitchell a spus că Hoover nu ar accepta un asemenea ordin de la nimeni altcineva în afară de preşedinte.

Temându-se de această discuţie, Nixon l-a invitat pe Hoover să ia micul dejun la Casa Albă, la ora 8.30, luni, pe 20 septembrie. Directorul şi-a jucat cărţile perfect. „A încercat să demonstreze că, în pofida vârstei, era capabil încă din punct de vedere fizic, mental şi emoţional să meargă mai departe"[494], a relatat Nixon în memoriile lui. „Am încercat să-i arăt cât de blând şi de subtil am putut că, fiind un politician perspicace, trebuie să îşi dea seama că atacurile se vor intensifica." A fost însă pe jumătate prea subtil, pentru că Hoover i-a replicat: „Mai mult decât orice altceva, vreau să văd că eşti reales în 1972. Dacă ai senzaţia că prezenţa mea la conducerea Biroului dăunează şanselor tale de a fi reales, trebuie doar să îmi spui."

Preşedintele şi-a pierdut elanul. „La sfârşitul zilei", a consemnat Haldeman, „a trecut pe aici să-mi povestească despre foarte neoficiala lui întâlnire cu Hoover, la micul

dejun. A spus că de data asta «nu pleacă». Se pare că Hoover n-a muşcat momeala şi o să rămână în funcţie, ca un gest politic. El are impresia că este mult mai bine pentru P dacă face asta. Apoi o să se retragă, în orice moment din viitor în care P consideră că retragerea lui ar fi o necesitate politică."[495]

Zece zile mai târziu, Hoover l-a concediat pe Bill Sullivan şi i-a interzis să mai intre în birourile lui de la FBI – o decizie bazată pe concluzia lui că Sullivan îşi pierduse minţile. Chiar şi subordonaţii loiali ai lui Sullivan înclinau să fie de acord cu această evaluare. „S-ar putea să fi suferit un colaps mental"[496], a scris Ray Wanall, un supervizor de vârf din FBI, care îl cunoştea pe Sullivan din 1947, „provocat probabil de obsesia lui de a deveni directorul FBI".

În ziua în care a fost dat afară, Sullivan se lupta zadarnic să-şi pună în siguranţă dosarele, inclusiv o copie a scrisorii cu vorbe otrăvite pe care i-a trimis-o lui Martin Luther King, printre alte documente potenţial incriminatoare. Pe coridor, a dat nas în nas cu omul ales de Hoover să-i ia locul: un veteran care lucra pentru FBI de 30 de ani, înalt şi afabil, pe nume Mark Felt, care căuta peste tot, fără succes, copii ale rapoartelor de interceptare furate de Sullivan. Acesta era convins că Sullivan devenise un renegat, care încerca să acceadă la putere [497]„folosindu-se de paranoia şi de obsesiile politice ale administraţiei Nixon".

Felt i-a spus lui Sullivan că este o iudă şi a fost cât pe ce să se ajungă la o bătaie cu pumnii. Turbat de furie, Sullivan a plecat de la FBI pentru ultima oară.

Felt l-a informat pe director despre altercaţie. Hoover l-a ascultat, a clătinat capul cu tristeţe şi a rămas privind fix

pe fereastră. Se temea de multă vreme de o trădare din interior. „Au existat câţiva oameni care ar fi putut să dărâme tot ce am construit de-a lungul anilor”[498], scrisese el. Acum, pentru prima dată, Felt l-a văzut pe Hoover aşa cum era – un bătrân izolat, singur în vârf, care nu mai era scăldat în adoraţie şi se temea pentru viitor.

Lupta pentru FBI s-a intensificat. Soarta lui Hoover a fost subiectul unei dispute feroce în Biroul Oval, toată luna octombrie.

MITCHELL: Avem în seiful lui Mardian benzile acelea, registrele şi tot restul legat de investigaţia de bază, interceptările pe care le-am făcut la personalul lui Kissinger, la reporteri şi aşa mai departe...[499]

EHRLICHMAN: Avem toate copiile FBI.

MITCHELL: Hoover întoarce locul cu susul în jos încercând să pună mâna pe ele... Să le scoatem din biroul lui Mardian, înainte ca Hoover să arunce seiful în aer?

EHRLICHMAN: Hoover se simte foarte nesigur dacă nu are propriile lui copii după lucrurile acelea, pentru că asta i-ar fi dat, bineînţeles, o marjă de manevră cu Mitchell şi cu tine – şi din cauză că sunt ilegale... A trimis agenţi prin tot oraşul să interogheze oameni, încercând să afle unde sunt...

PREŞEDINTELE NIXON: Nu are şi el copiiile lui?

EHRLICHMAN: Nu, vedeţi, sunt la noi. Sullivan le-a dus pe furiş la Mardian.

MITCHELL: ...Hoover n-o să vină să vorbească despre asta cu mine. Şi-a trimis Gestapoul lui peste tot... Vreau să vă spun că trebuie să-l forţăm şi mai tare, ceea ce s-ar putea să ducă la o confruntare diabolică... Nu ştiu ce ar trebui să facem, să ne reconsiderăm poziţia faţă de Hoover şi plecarea lui, sau dacă pur şi simplu va trebui să fac pe durul cu el...

PREŞEDINTELE NIXON: Părerea mea este că ar trebui să demisioneze cât este încă pe val, înainte să devină o problemă... Măcar din cauză că este prea bătrân.

MITCHELL: E aproape senil, de fapt.

PREŞEDINTELE NIXON: Ar trebui să plece naibii de acolo. Acum nu ştiu dacă ar avea vreun rost, dar poate că ar trebui pur şi simplu să-i telefonez şi să-i spun să demisioneze.

MITCHELL: Atunci mergem înainte cu confruntarea?

PREŞEDINTELE NIXON: Dacă este să plece, trebuie să o facă din proprie voinţă. Trebuie să-l convingem, asta e problema noastră. Cred că o să stea acolo până împlineşte o sută de ani. Cred că îi place... Îi place.

MITCHELL: O să stea până o să fie înmormântat acolo.

Haldeman, Ehrlichman, Mitchell şi Dean l-au îndemnat cu toţii pe preşedinte să-l oblige pe bătrân să se retragă.

Nixon ajunsese în cel mai periculos punct al preşedinţiei sale. Nu-şi prea putea permite să piardă loialitatea lui

Hoover. Ce ar fi putut face directorul ca să-şi păstreze puterea? Gândul şantajului nu-i dispăruse din minte.

„Trebuie să evităm situaţia în care el ar pleca cu scandal”[500], a spus Nixon. „S-ar putea să avem de-a face cu un om care să dărâme odată cu el şi templul, inclusiv pe mine.”

Ideea că Hoover ar putea pricinui căderea Guvernului Statelor Unite era un gând extraordinar, care îl urmărea pe preşedinte. „Vreau să spun că el se consideră un patriot, dar acum se vede pe sine aşa cum o făcea McCarthy”, a spus Nixon. O să încerce să dărâme pilonii securităţii naţionale, aşa cum făcuse senatorul McCarthy?

Apoi a avut subit o inspiraţie. Ce-ar fi să îl aducă înapoi pe Sullivan?

Lui Ehrlichman i-a plăcut ideea. „Sullivan a fost omul care a executat toate instrucţiunile dumneavoastră privind interceptările secrete”[501], i-a reamintit el preşedintelui.

PREŞEDINTELE NIXON: N-o să ne sape şi pe noi?

EHRLICHMAN: Depinde cum este tratat...

PREŞEDINTELE NIXON: Nu putem face ceva pentru el? Cred că ar trebui.

EHRLICHMAN: Ceea ce îşi doreşte el este, desigur, răzbunare. A fost zburat efectiv afară şi vrea să aibă dreptul la o retragere onorabilă, şi aşa mai departe. Cred că dacă faci ceva pentru Sullivan, Hoover o să se simtă

jignit. În plus, ar trebui acum să existe şi o parte a aranjamentului...

PREŞEDINTELE NIXON: Ar fi un conducător dat dracului...

EHRLICHMAN: Am putea să-l folosim... Are o mulţime de informaţii şi poate face tot felul de treburi legate de spionaj, sau altele.

Nixon va reveni în mod repetat la gândul de a-l face pe Sullivan directorul FBI. „Trebuie să punem un profesionist în locul ăla blestemat”[502], a murmurat el odată. „Sullivan e omul care ne trebuie.”

„Asta l-ar fi ucis”

În ziua în care la Casa Albă a început dezbaterea privitoare la viitorul directorului, acasă la Hoover a sosit o diatribă violentă, din partea lui Sullivan. Suna ca o încrucişare între o scrisoare de concediere şi biletul unui sinucigaş. „Această ruptură completă de dumneata a fost cu adevărat agonizantă pentru mine”, a scris el. Dar simţea că are datoria să spună că „daunele pe care le aduceţi Biroului şi activităţii sale au pricinuit toate acestea”.

Şi-a înşirat acuzaţiile în 27 de paragrafe numerotate, ca nişte capete de acuzare într-un act de trimitere în judecată. Unele se refereau la prejudecăţile rasiale ale lui

Hoover; personalul FBI era în continuare format din 99,4% albi (şi 100% bărbaţi). Altele tratau faptul că Hoover folosea fondurile Biroului ca să-şi întreţină locuinţa şi ca să-şi facă viaţa mai frumoasă. Altele se refereau la răul făcut serviciilor de informaţii americane prin ruperea legăturilor cu CIA. Unele se apropiau mult de acuzaţia de trădare.

„Aţi abolit principalele noastre programe destinate identificării şi neutralizării inamicului", a scris el, referindu-se la COINTELPRO şi la operaţiunile clandestine ale FBI asupra ambasadelor străine. „Ştiţi cât de mare este numărul de agenţi ilegali care operează doar pe Coasta de Est. Şi până săptămâna aceasta, săptămână în care părăsesc FBI pentru totdeauna, nu am identificat nici măcar unul dintre ei. Aceşti agenţi ilegali, după cum ştiţi, sunt angajaţi, printre altele, în aflarea secretelor apărării noastre, astfel încât, în eventualitatea unui atac militar, apărarea noastră să nu mai fie bună de nimic. Domnule Hoover, gândiţi cumva? Sunteţi cu adevărat capabil să gândiţi o soluţie la asta? Nu vă daţi seama că ne trădăm şi guvernul, şi poporul?"

Sullivan a atacat cel mai dur cultul personalităţii lui Hoover: „După cum ştiţi, aţi devenit o legendă vie, înconjurată de o mitologie legată de incredibila dumneavoastră putere", a scris el. „Noi, cu toţii, am făcut posibilă construirea legendei dumneavoastră. V-am apărat de orice v-ar fi deranjat şi am avut grijă ca spre biroul dumneavoastră să curgă ceea ce doreaţi să auziţi... Aceasta făcea parte din joc, dar jocul a devenit unul mortal, care nu aduce nimic bun. Tot ceea ce am reuşit a fost să vă ajutăm să pierdeţi legătura cu lumea reală, iar aceasta nu avea cum să nu se resimtă în deciziile dumneavoastră, odată cu trecerea anilor." El a încheiat cu o rugăminte: „Vă sugerez, aşadar, cu toată bunăvoinţa să vă retrageţi, pentru binele dumneavoastră, al Biroului, al

comunităţii de informaţii şi al celor care aplică legea.” Sullivan a făcut ca esenţa acestei scrisori să ajungă la prietenii lui de la Casa Albă şi la câţiva reporteri şi jurnalişti de agenţie. Zvonul s-a răspândit prin saloanele şi redacţiile din Washington: la FBI avea loc o lovitură de palat.

„Pe măsură ce atacurile politice împotriva lui s-au înmulţit şi au devenit din ce în ce mai dure şi mai nedrepte”[503], a scris Mark Felt, „Hoover resimţea singurătate şi teamă că munca sa de-o viaţă avea să fie distrusă”.

Preşedintele l-a îndepărtat treptat pe Hoover de Casa Albă. Ultima trataţie a venit la sfârşitul anului 1971: o invitaţie în săptămâna Crăciunului la reşedinţa lui Nixon din Key Biscayne, Florida, şi un tort în cinstea celei de-a 77-a aniversări a lui Hoover, la bordul lui Air Force One, la întoarcerea la Washington în ajunul Anului Nou. Dar după aceea, în următoarele patru luni, registrele de la Casa Albă arată doar trei convorbiri telefonice între Nixon şi Hoover, care au durat în total opt minute. Se aşternuse tăcerea.

Ultima discuţie cu Hoover pe care cineva de la FBI a consemnat-o pentru posteritate a avut loc pe 6 aprilie 1972. Ray Wannall, care petrecuse 30 de ani vânând comunişti pentru Hoover, a mers în biroul directorului ca să primească o promovare. Hoover s-a lansat într-o tiradă plină de durere. „Ticălosul de Sullivan parcă mi-a pus o ceaţă pe ochi”[504], a spus el. „M-a prostit complet. L-am tratat ca pe un fiu şi el m-a trădat.” Lamentările lui au continuat o oră şi jumătate. Apoi şi-a luat rămas-bun.

472 Mark Felt şi John O'Connor, A G-Man's Life: The FBI, Being „Deep Throat", and the Struggle for Honor in Washington (New York: Public Affairs, 2006), p. 121.

473 Sullivan către Helms, 24 octombrie 1968, FRUS 1964–1968, Vol. 33.

474 Depoziţia lui Huston, Comisia Church, 23 septembrie 1975.

475 DeLoach, istorie orală, FBI/FBIOH.

476 Nolan, istorie orală, FBI/FBIOH.

477 Rezumat al depoziţiei lui Bennett, Comisia Church, 5 iunie 1975.

478 „Documente privind discuţiile cu preşedintele: Întâlnire cu J. Edgar Hoover, Richard Helms, gen.-lt. Bennet şi amiralul Gayler, 5 iunie 1970", Dosarele Haldeman de la Casa Albă.

479 Nota informativă Sullivan, 6 iunie 1970, dosarele Comisiei Church.

480 Depoziţia lui Cregar, rezumat pentru uz intern, dosarele Comisiei Church, 20 august 1975.

481 Depoziţia lui Sullivan, 1 noiembrie 1975, Comisia Church.

482 Nixon, RN: Memoirs, pp. 474–475.

483 Huston către Haldeman, 5 august 1970.

484 Haldeman, Haldeman Diaries, p. 243.

485 Mardian, istorie orală, Strober şi Strober, The Nixon Presidency, p. 225.

486 Mark Wagenveld, „Raidul Delco a forţat schimbarea în FBI”, Philadelphia Inquirer, 8 martie 1996.

487 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 26 mai 1971.

488 Ibid.

489 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 17 iunie 1971.

490 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

491 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 9 mai 1973.

492 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 29 iunie 1971.

493 Nixon la ceremonia de absolvire de la Academia Naţională a FBI, 30 iunie 1971.

494 Nixon, RN: Memoirs, pp. 598–599

495 Haldeman, Haldeman Diaries, p. 357.

496 Ray Wannall, The Real J. Edgar Hoover: For the Record (Paducah, Ky.: Turner Publishing, 2000), p. 146

497 Felt şi O'Connor, A G-Man's Life, pp.116–121.

498 Nota lui Hoover despre discuţia cu congresmenul H. Allen Smith, 23 mai 1966, FBI/FOIA.

499 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 8 octombrie 1971.

500 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 25 octombrie 1971.

501 Ibid.

502 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 13 martie 1973.

503 Felt şi O'Connor, A G-Man's Life, p. 160.

504 Wannall, The Real J. Edgar Hoover, p. 147.

IV

Războiul împotriva terorismului

„Strângeţi-i pe răufăcători“: preşedintele Bush

la sediul central al FBI, după atacurile din 11 septembrie

CAPITOLUL 35

CONSPIRATORII

Pe 2 mai 1972, în orele întunecate de dinaintea zorilor, J. Edgar Hoover a murit în somn. A plouat toată ziua în care sicriul lui închis a stat pe catafalc, în rotonda Capitoliului. A fost înmormântat la mai puţin de un kilometru de locul în care s-a născut, alături de părinţii lui. 40 de ani mai târziu, miturile şi legendele sunt încă vii.

„Oh, a murit la momentul potrivit, nu-i aşa?”[505] a spus Nixon. „La naiba, dacă îşi pierdea funcţia, asta l-ar fi ucis. L-ar fi ucis.”

La câteva minute după ce sicriul lui Hoover a părăsit Capitoliul, procurorul general interimar, Richard Kleindienst, i-a telefonat celui mai loial dintre asistenţii lui de la Departamentul Justiţiei, L. Patrick Gray.

„Pat, o să te numesc director interimar la FBI”[506], i-a spus el.

„Cred că glumeşti”, a replicat Gray.

Gray avea 55 de ani şi nu deţinuse niciodată o autoritate mai mare decât comanda unui submarin. Păstra încă aceeaşi tunsoare din marină. Era un om încăpăţânat, cu maxilare proeminente, un acolit fără ascunzişuri al lui Nixon. Îl cunoştea pe preşedinte de un sfert de secol şi îl venera. Avea o singură calificare: ar fi făcut orice i-ar fi cerut Nixon. Acum, preşedintele îi încredinţa moştenirea lui Hoover.

Gray era copleşit atunci când s-a dus la Casa Albă după înmormântarea lui Hoover, pe 4 mai. Nixon i-a dat nişte

sfaturi foarte bune. „Niciodată, dar niciodată, să nu-ţi imaginezi că cineva îţi este prieten”[507], i-a spus preşedintele. „Niciodată, niciodată, niciodată... Trebuie să fii un conspirator. Trebuie să fii necruţător. Trebuie să pari amabil şi simpatic, dar pe dedesubt trebuie să fii din oţel. Crede-mă, acesta este modul în care se conduce Biroul.”

Lui Gray îi lipsea însă oţelul. Era un om maleabil şi nu era deloc sigur de modul în care avea să preia controlul asupra FBI. Se temea să nu fie văzut „ca un intrus care vrea să-l exileze pe Hoover în paginile cărţilor de istorie şi să remodeleze FBI după voia lui”[508], a scris el în memoriile publicate postum. Nu ştia prea multe despre Birou. Nu înţelegea nimic din obiceiurile şi tradiţiile lui, nu înţelegea comportamentul responsabililor de la vârful ierarhiei FBI. A ajuns să înveţe, după cum a scris el, că „se minţeau şi se înşelau unul pe celălalt cât de mult puteau”[509].

Aşa a început epoca neagră a FBI. În câteva luni, conducerea comună a lui Pat Gray, a noului său adjunct Mark Felt şi a responsabilului cu informaţiile, Ed Miller, avea să ajungă la un pas de distrugerea edificiului construit de Hoover.

„Odată ce Hoover a murit”, îşi amintea cu tristeţe Miller, „parcă ne-a lovit potopul”[510].

„Chestiunea delicată a puterii preşedintelui”

Nixon a telefonat la FBI pe 15 mai 1972, după ce George Wallace, guvernatorul rasist din Alabama care primise aproape zece milioane de voturi când a candidat la preşedinţie în 1968, a fost grav rănit de un trăgător dement, în campania electorală.

Mark Felt a fost cel care a răspuns la apelul preşedintelui.

„Bremer, atacatorul, este într-o stare fizică bună", a raportat Felt. „Are nişte tăieturi şi zgârieturi, şi..."

„Foarte bine!" a spus Nixon. „Sper că o să-l aranjeze un pic mai mult de atât!"

Felt a râs. „Oricum, l-a examinat psihiatrul", a spus el, adăugând: „Avem o problemă mintală la individul ăsta."

Nixon voia să se înţeleagă clar un lucru. „Asigură-te că n-o să mai trecem prin ce-am trecut la asasinarea lui Kennedy, când nu am continuat adecvat. Ştii?" Şi a insistat, ca să se facă bine înţeles. „Ţine minte că FBI a preluat acum ancheta, că este responsabilitatea lui şi nu vreau nici un fel de derapaje. Ne-am înţeles?"

„Fără îndoială", a răspuns Felt, cu însufleţire. „Dumneavoastră sunteţi şeful aici." Lui Nixon i-a plăcut răspunsul. „Aşa e", a spus el. „Bine. Apreciem ajutorul vostru. Mulţumim." Conversaţia luase sfârşit. „Da, domnule preşedinte", a spus Felt. „La revedere." Cei doi nu au mai vorbit niciodată.

Felt a rămas la conducere, la sediul central, mult mai multă vreme decât anticipase. Gray a plecat prin America, să viziteze toate cele 59 de birouri teritoriale ale FBI şi să-i

cunoască pe toţi agenţii speciali responsabili. Directorul interimar era atât de des pe drumuri, încât agenţii de la sediul central au început să-i spună „Three-Day Gray”(”Gray-trei zile”). Vineri, pe 17 iunie, el s-a cazat la elegantul Newporter Inn, la sud de Los Angeles – la fel au făcut John Mitchell, şeful CREEP, cum era supranumit Comitetul pentru Realegerea Preşedintelui, şi ajutorul de încredere al lui Mitchell, Robert Mardian, fostul şef al securităţii interne la Justiţie.

La Washington, în acel weekend s-a dezlănţuit iadul. Poliţiştii din Districtul Columbia au arestat cinci bărbaţi în birourile Comitetului Naţional al Partidului Democrat, din complexul de birouri Watergate. Printre ei se afla James McCord, un fost agent FBI şi ofiţer CIA care acum lucra ca şef al securităţii pentru CREEP. Bărbaţii aveau asupra lor unelte de spărgători, dispozitive electronice şi un articol despre care poliţia a crezut că era o bombă făcută să pară un detector de fum. Era de fapt un sofisticat dispozitiv de ascultare. Suspecţii mai aveau în buzunare bancnote de o sută de dolari nou-nouţe şi chei de la Hotelul Watergate. Şefii grupului lor erau entuziastul Gordon Liddy, fostul agent FBI acum consilier la CREEP, şi E. Howard Hunt, un fost ofiţer CIA care, după cum a stabilit repede FBI, lucra pentru preşedintele Statelor Unite.

Duminică dimineaţa, pe 17 iunie, agentul special supervizor Daniel Bledsoe, care răspundea la FBI de secţia infracţiuni grave, a preluat raportul cu spargerile înregistrate peste noapte. A recunoscut numele lui Liddy, pe care îl întâlnise la FBI cu un deceniu în urmă. Când a auzit că spărgătorii au fost prinşi cu echipamente de ascultare, el a deschis imediat un dosar în baza regulamentelor federale privind interceptarea. În jurul orei patru după-amiaza, secretara lui a răspuns la telefon şi l-a anunţat că suna Casa Albă.

„Agentul supervizor Dan Bledsoe la telefon”, a spus el. „Cu cine vorbesc?”

„John Ehrlichman la telefon. Ştii cine sunt?”

„Da. Sunteţi şeful personalului de la Casa Albă.”

„Aşa e. Am mandat din partea preşedintelui Statelor Unite”, a spus Ehrlichman. „FBI trebuie să înceteze imediat anchetarea spargerii.”

Bledsoe a rămas tăcut.

„Ai auzit ce am spus?” a tunat Ehrlichman. „O să pui capăt anchetei?”

„Nu”, a răspuns Bledsoe. „Potrivit Constituţiei, FBI este obligat să deschidă o anchetă ca să determine dacă a existat vreo încălcare a legii privind interceptarea ilegală a comunicaţiilor.”

„Îţi dai seama că îi spui «nu» preşedintelui Statelor Unite?”

„Da”, a răspuns agentul FBI.

„Bledsoe, cariera ta este compromisă”, a spus Ehrlichman şi a închis telefonul.

Bledsoe i-a telefonat lui Mark Felt acasă şi i-a relatat convorbirea. „A râs, pentru că îi ştia pe oamenii aceştia.

Dată fiind poziţia lui înaltă, ştia ce se petrecea la Casa Albă. Doar a râs şi atât.”[511]

Gray a aflat din telefonul primit de la Felt luni dimineaţa, pe 19 iunie, că ancheta FBI privind spargerea din blocul Watergate ar fi putut implica şi Casa Albă. Directorul interimar a luat avionul înapoi spre Washington şi a convocat prima lui şedinţă oficială pe tema spargerii, la ora patru după-amiaza, miercuri, 21 iunie.

La masă stătea Mark Felt, alături de Robert G. Kunkel, agentul special responsabil de biroul teritorial Washington, şi Charles W. Bates, şeful Diviziei Investigaţii Penale de la FBI. Bates a consemnat această şedinţă, precum şi numeroase altele care au urmat, într-un şir de circulare interne. El a scris: „S-a căzut de acord că acesta era lucrul cel mai important, că reputaţia FBI era în joc şi că ancheta trebuia să fie absolut imparţială, minuţioasă şi completă.”[512] Gray le-a dat oamenilor lui dispoziţia ca la toate interviurile realizate de FBI să asiste şi John Dean, consilierul preşedintelui. Gray plănuia în secret să-l informeze pe Dean de fiecare mişcare a Biroului, furnizându-i sinteze zilnice ale investigaţiilor şi interogatoriilor realizate de FBI.

În ziua următoare, agenţii FBI l-au chestionat pe Charles W. Colson, consilier special al preşedintelui, cu Dean aşezat alături. Colson a menţionat că spărgătorul de la Watergate E. Howard Hunt avea un seif de serviciu la Casa Albă. Dean i-a minţit instinctiv pe agenţii FBI. Seif? Ce seif? Nu ştiu despre nici un seif. De îndată ce agenţii au plecat, el l-a deschis şi a văzut înăuntru două teancuri de documente. Erau dovezi ale treburilor murdare pe care Instalatorii le făcuseră pentru preşedinte. A început să mediteze cum să le ascundă de FBI.

Puţin după ora 10 dimineaţa, pe 23 iunie, preşedintele Nixon s-a decis asupra unui plan prin care să îngroape ancheta Biroului. „FBI nu este sub control din cauză că Gray nu prea ştie cum să-i controleze”[513], i-a spus Haldeman preşedintelui. Ei au căzut de acord ca proaspăt numitul director adjunct al Agenţiei Centrale de Informaţii, generalul locotenent Vernon Walters, un vechi amic al lui Nixon, să-i spună lui Gray să se retragă. El urma să fluture steagul securităţii naţionale şi al păstrării secretelor. Gray şi Felt aveau să facă aşa cum li se spune, a prezis încrezător Haldeman. „Felt vrea să coopereze pentru că e ambiţios”, a spus el. „Şi o să pice tocmai bine, deoarece agenţii FBI care lucrează la caz o să-şi dea seama, în momentul de faţă, cu ce au de-a face. Cu CIA!”

Lui Nixon i-a plăcut ideea. „Bună treabă”, a spus el. „Jucaţi tare. Aşa obişnuiesc ei să joace şi aşa o să jucăm şi noi.”

La 14.30, Walters era deja în biroul lui Gray. Ancheta, i-a spus el lui Gray, putea să intre pe domeniul CIA. De îndată ce Walters a plecat de la el din birou, Gray l-a chemat pe Charles Bates şi a pledat din nou pentru oprirea anchetei. Bates a obiectat. „I-am spus din nou că, după părerea mea, FBI nu avea de ales decât să continue ancheta pe toate planurile şi să afle toate detaliile.”[514]

Gray s-a dat de ceasul morţii, până când a răspuns unei convocări urgente la Casa Albă, pe 28 iunie, la ora 18.30. În biroul lui John Ehrlichman, John Dean i-a înmânat lui Gray două plicuri albe, pânzate – documentele pe care le luase din seiful lui Hunt.

„Astea n-ar trebui să vadă niciodată lumina zilei”[515], i-a spus el lui Gray.

„Atunci de ce mi le dai mie?”

„Fiindcă sunt aşa o dinamită politică, încât nici măcar existenţa lor nu poate fi recunoscută”, a spus Dean. „La nevoie, trebuie să pot spune că am predat către FBI toate dosarele lui Hunt. Asta e ceea ce fac acum.”

Gray avea în birou un coş de gunoi roşu, cu o pungă de incinerare pentru distrugerea documentelor secrete. Dar el nu ştia ce era aceea o pungă de incinerare. Şase luni mai târziu, avea să dea foc dosarelor într-un tomberon, în curtea din spate a casei sale.

„Fără îndoială”, avea să tragă concluzia mai târziu un raport intern al FBI, „că domnul Gray a luat decizii deplorabile de proporţii istorice”[516].

„Fără restricţii”

Casa Albă şi FBI se confruntau şi cu o altă criză, în acea vară. Nixon a dat ordin să se intensifice războiul împotriva teroriştilor din America. Dar Biroul îşi pierduse licenţa de a folosi cea mai puternică armă pe care o avea în acea bătălie.

Curtea Supremă a interzis interceptările fără mandat în cazul cetăţenilor americani, printr-o decizie luată în unanimitate pe 19 iunie 1972 – în lunea de după spargerea din blocul Watergate.

În centrul cazului se afla un anarhist cu privirea rătăcită de pe lista primelor zece dintre cele mai căutate persoane de FBI. Pun Plamondon – ministrul Apărării de la Panterele Albe, a cărui platformă politică se baza în mare parte pe sex, droguri şi rock'n'roll – a fost acuzat că a pus o bombă la centrul de recrutare al CIA de lângă Universitatea statului Michigan, în Ann Arbor. Avocaţii lui au intuit, foarte corect, că suspectului Plamondon îi fuseseră interceptate telefoanele. La procesul dintr-un tribunal federal, judecătorul a aprobat moţiunea înaintată de apărători pentru dezvăluirea dovezilor pe care le deţinea guvernul. Departamentul Justiţiei al lui Nixon a refuzat să se conformeze. Avocaţii preşedintelui au susţinut că un comandant suprem are dreptul inerent şi inatacabil de a intercepta după bunul lui plac.

Guvernul a pierdut. O curte de apel federală a decis că preşedintele trebuia să se supună şi el celui de-al Patrulea Amendament – fragmentul din Declaraţia Drepturilor care îi apără pe americani de percheziţii şi confiscări fără mandat.

Curtea Supremă nu aprobase niciodată interceptări fără mandat pe teritoriul Statelor Unite. Cea mai mare parte a urmăririlor secrete ale FBI avuseseră loc împotriva deciziei Curţii – la ordinul preşedinţilor şi al procurorilor generali, dar câteodată din ordinul lui Hoover şi al subordonaţilor lui – încă din 1939. Tehnologia supravegherii electronice evoluase însă exponenţial de atunci. Mii de americani au fost ţinta spionajului guvernamental, sub Nixon.

Robert Mardian, ca responsabil cu securitatea internă în administraţia Nixon, a reprezentat guvernul la pledoariile în faţa Curţii Supreme. Judecătorul Byron White l-a întrebat brutal: dacă „preşedintele hotărăşte că este

necesar să asculte telefonul cetăţeanului X”[517], exista ceva pe lume ce ar fi putut face cetăţeanul X în această privinţă?”

„Preşedintele Statelor Unite poate autoriza supravegherea electronică; şi, în acest caz, este legal”, a răspuns Mardian.

Judecătorul Lewis Powell, abia numit de preşedintele Nixon, a redactat decizia unanimă prin care a fost respins acest argument. „Problema ce ni se prezintă este una importantă pentru poporul ţării noastre şi pentru guvernanţii lui”, a scris el. „Ea implică delicata chestiune a puterii preşedintelui, acţionând prin intermediul procurorului general, de a autoriza supravegherea electronică în probleme de securitate internă, fără aprobare judecătorească prealabilă. Preşedinţii care s-au succedat vreme de mai bine de un sfert de secol au autorizat asemenea supraveghere în diferite grade, fără îndrumare din partea Congresului şi fără o decizie definitivă a acestei Curţi.”

Această autoritate era anulată de-acum.

„Deşi se măreşte responsabilitatea impusă procurorului general, acest inconvenient este justificat într-o societate liberă pentru a proteja valorile constituţionale”, a decis Curtea. „La fel de importantă va fi reasigurarea opiniei publice, în general, că interceptările şi microfoanele ascunse nu pot fi folosite în cazul cetăţenilor care respectă legea.”

Curtea a spus că guvernul era liber să intercepteze „puterile străine şi pe agenţii lor” – spionii sovietici, de

exemplu – dar nu şi pe cetăţenii americani. Nu fără mandat.

În dimineaţa în care Curtea Supremă şi-a anunţat decizia, FBI avea în derulare cel puţin şase interceptări telefonice fără mandat, care vizau Weather Underground şi Panterele Negre. Acestea trebuiau deconectate imediat.

Biroul a răspuns prin reînvierea operaţiunilor clandestine.

La jumătatea lunii septembrie 1972, Gray şi-a convocat cei mai buni agenţi din toată ţara. Preşedintele Nixon ordonase FBI – ca şi Pentagonului, Departamentului de Stat, CIA şi Agenţiei Naţionale de Securitate – să vină cu un plan naţional de combatere a terorismului.

Cu zece zile înainte, întreaga lume încremenise din cauza asasinatelor comise de Septembrie Negru la Jocurile Olimpice din 1972, la München. Au murit atunci 11 sportivi israelieni (şi opt atacatori palestinieni), cei mai mulţi într-o tentativă ratată de salvare a poliţiei vest-germane. Preşedintele Nixon a discutat problema contraterorismului cu consilierul lui pe probleme de securitate naţională, Henry Kissinger, şi cu ambasadorul lui la ONU, George H.W. Bush. Secretara lui personală, Rose Mary Woods, i-a spus preşedintelui despre profeţiile unei prezicătoare foarte populare, pe nume Jeane Dixon; clarvăzătoarea cu apariţii în presă prezicea un atac palestinian împotriva unei ţinte evreieşti, cum era Iţhak Rabin, pe atunci ambasadorul Israelului în Statele Unite.

„Or să răpească pe cineva. S-ar putea să împuşte pe cineva”[518], i-a spus Nixon lui Kissinger pe 21 septembrie, citând-o ca sursă a temerilor sale pe „ghicitoarea asta, Jeane Dixon”. „Trebuie să avem un plan. Să presupunem

că-l răpesc pe Rabin, Henry, şi ne cer să-i eliberăm pe toţi negrii care sunt în închisorile din Statele Unite, noi refuzăm şi ei îl împuşcă... Ce Dumnezeu facem atunci?" se întreba Nixon. „Trebuie să avem un plan pentru orice eventualitate, pentru deturnări de avioane, pentru răpiri, pentru toate situaţiile de genul acesta."

Pe 25 septembrie, Nixon a emis o directivă prezidenţială secretă ce comanda o campanie generală contra terorismului. Rezultatul a fost Comitetul Prezidenţial asupra Terorismului – primul efort la scară mare făcut de guvernul american pentru a răspunde acestei ameninţări. Comitetul s-a întrunit o dată şi numai o dată.

„Toţi cei de la întâlnire s-au spălat pe mâini ca Pilat din Pont şi au spus: «S-o facă FBI-ul»"[519], îşi amintea Gray. Nimeni altcineva nu a vrut să îşi asume responsabilitatea.

Gray le-a spus lui Mark Felt şi Ed Miller, şeful lui de informaţii, că „a hotărât să autorizeze din nou intrările prin efracţie"[520], a spus Miller. „Ei bine, m-am gândit, ăsta chiar e un lucru bun."

Primele ţinte ale unor spargeri au fost atinse în octombrie 1972. Biroul a făcut razii la grupuri de palestinieni americani de pe tot teritoriul Statelor Unite. Agenţii FBI au intrat prin efracţie în sediul unei organizaţii numite Liga Educaţiei Arabe, din Dallas, au furat din seiful aflat în biroul Ligii o listă a membrilor, i-au identificat pe şefii grupării, le-au bătut la uşă şi i-au expediat din ţară. Gray a scris, mulţi ani mai târziu, că spargerile şi furturile erau „evident ilegale". Dar el credea că urmează ordinele preşedintelui.

Acţiunile clandestine ale FBI împotriva prietenilor şi familiilor a 26 de fugari din Weather Underground au început ceva mai târziu în aceeaşi lună. Gray a fost îngrozit să afle că nici unul dintre fugari nu a fost prins, cu toată căutarea la scară naţională care se desfăşura de aproape trei ani.

În consecinţă, a ordonat să fie „vânaţi până la epuizare”[521], o comandă de ofiţer pe submarin. „Fără restricţii”[522], i-a scris el lui Felt. Cel puţin şapte intrări prin efracţie au fost făcute de Echipa 47, unitatea secretă cu baza la biroul teritorial din New York al FBI. Sub comanda lui John Kearney, echipa avea la activ cel puţin 800 de acţiuni clandestine, începând din anii 1950.

Nici una dintre spargeri nu a produs vreodată o dovadă care să ducă la arestarea unui fugar din Weather Underground. În timp aveau să ducă la o anchetă judiciară federală împotriva comandanţilor FBI.

„Ştiam eu că o să cedeze cineva”

Veteranii FBI Liddy şi McCord au fost condamnaţi pe 15 septembrie 1972, împreună cu alţi cinci dintre spărgătorii de la Watergate, pentru plasarea de microfoane la sediul Partidului Democrat. Dar acuzaţiile s-au oprit aici. Cazul Watergate se lovise de un zid de piatră.

Felt şi apropiaţii lui de la FBI au hotărât să lupte împotriva obstrucţionării justiţiei. Aveau atât motive personale, cât şi profesionale. Instinctele îi îndemnau să acţioneze ca să înlăture obstacolele din calea anchetei FBI. Ei ştiau că atât conspiraţia, cât şi muşamalizarea erau orchestrate de la Casa Albă. Şi le displăcea profund faptul că preşedintele îl pusese la conducerea FBI pe Pat Gray, un om pe care ei îl considerau o marionetă politică.

„Ne-a rănit profund pe toţi”[523], a spus Charles Bolz, şeful diviziei contabilitate şi fraude din cadrul FBI. Moştenitorul de drept al lui Hoover era Mark Felt. „Felt era cel care ar fi fost prima opţiune a directorului. Dar directorul a murit, iar Mark Felt ar fi trebuit pus în funcţie chiar atunci. Asta l-a determinat să acţioneze. Voia să afle el ce se întâmplase acolo. Şi, Dumnezeule, chiar a aflat!”

Felt şi aliaţii lui au început să lase să transpire secretele cazului Watergate cu câteva săptămâni înainte de alegerile din noiembrie 1972. Felt a devenit celebru 33 de ani mai târziu, când a recunoscut că el era omul cunoscut ca „Deep Throat”, sursa din FBI care a ajutat The Washington Post să confirme faptele din zguduitoarele reportaje despre investigaţia Watergate. Dar el nu a fost singura sursă.

Însemnările primului interviu consemnat în scris luat lui Felt de Bob Woodward, de la Washington Post, sunt acum publice. „Există o cale de a descâlci iţele în dosarul Watergate”[524], i-a spus Felt lui Woodward pe 9 octombrie 1972. „Lucrurile au luat-o razna.” O operaţiune de luptă politică împotriva inamicilor preşedintelui scăpase de sub control. Gray ştia. Procurorul general şi şeful CREEP, John Mitchell, ştia. Dacă Mitchell ştia, atunci ştia şi preşedintele. Iar dacă faptele ar fi ieşit la lumină, ar fi

putut „să-l distrugă... vreau să spun chiar să-l distrugă” pe Richard Nixon.

Ca să se asigure că faptele erau scoase la lumină, Felt împărtăşea informaţiile cu patru colegi de încredere din FBI. Bob Kunkel şi Charles Bates au stat împreună cu Felt la vârful ierarhiei din FBI în ancheta Watergate. Kunkel răspundea de biroul teritorial din Washington şi îl informa pe Felt în fiecare zi. Bates se ocupa de cronologia continuă care reprezenta memoria instituţională a cazului la FBI. Dick Long şi Charles Nuzum, respectiv şeful şi agentul principal din secţiunea de infracţiuni comise de „gulerele albe”, cunoşteau în detaliu documentele lăsate în urmă de cazul Watergate. Bates şi Long le-au spus câtorva agenţi de încredere ce anume făceau şi de ce. Zvonul a început să se răspândească.

„Se întâlneau la sfârşitul zilei şi discutau ce se întâmplase, ce mai ştiau despre anchetă”[525], a povestit Paul Daly, un agent FBI de la divizia informaţii secrete. „Apoi, în cunoştinţă de cauză, hotărau să facă dezvăluiri ziarelor. Asta din cauza obstrucţionării anchetei de către Casa Albă. Făceau dezvăluiri deoarece producea impulsul necesar pentru continuarea anchetei.”

Aşadar, agenţii FBI care lucrau pe teren transformau secretele în informaţii, iar şefi cu rang înalt în FBI furnizau acele informaţii reporterilor, procurorilor, tribunalelor federale şi opiniei publice în general. Era începutul sfârşitului pentru preşedinţia lui Richard Nixon. Fără FBI, reporterii ar fi fost pierduţi. The Washington Post şi revista Time au fost primele care au sugerat că în spatele cazului Watergate se afla un întreg mecanism. The New York Times şi Los Angeles Times au intrat şi ele curând în joc. Nu toate relatările lor erau exacte, dar faptele descrise în ele, puse laolaltă, schiţau o serie de conspiraţii orchestrate

de Casa Albă pentru a-i submina pe inamicii politici ai preşedintelui, prin spionaj şi sabotaj.

A observat şi Richard Nixon, a cărui realegere era iminentă. „Ştiam eu că o să cedeze cineva”, a spus Nixon cu amărăciune, după apariţia în presă a primelor relatări virulente. La zece zile după prima dezvăluire importantă, Nixon ştia deja cu certitudine care era sursa principală.

„Ştim ce informaţii s-au scurs către presă şi ştim cine le-a lăsat să se scurgă”[526], i-a spus Haldeman preşedintelui, pe 19 octombrie.

PREŞEDINTELE NIXON: E cineva din FBI?

HALDEMAN: Da, domnule... Şi e foarte sus-pus.

PREŞEDINTELE NIXON: Cineva apropiat de Gray?

HALDEMAN: Mark Felt.

PREŞEDINTELE NIXON: Dar de ce naiba ar face una ca asta?

HALDEMAN: Greu de spus. Şi iarăşi nu puteţi aminti nimic despre asta, deoarece ne-ar compromite sursa... Mitchell este singurul care ştie asta şi insistă că n-ar trebui... că ar fi mai bine să nu facem nimic, deoarece...

PREŞEDINTELE NIXON: Să nu facem nimic? Niciodată!

HALDEMAN: Dacă facem ceva împotriva lui, o să iasă în public şi o să spună tot. Şi ştie cam tot ce este de ştiut în FBI.

PREŞEDINTELE NIXON: Desigur.

HALDEMAN: Are acces la absolut tot... Gray e speriat de moarte. Trebuie să-i dăm un avertisment...

PREŞEDINTELE NIXON: Ce-ai face cu Felt?... Iisuse Hristoase! Ştii ce i-aş face eu? Ticălosul!

Preşedintele şi FBI se aflau acum într-un război nedeclarat. Procurorul general Kleindienst, urmând ordinele de la Casa Albă, i-a spus de cinci ori lui Gray să-l concedieze pe Felt. Directorul interimar nu a găsit însă voinţa necesară ca să facă asta, pentru că Felt era mai puternic. Poate că nu ştia el „tot ce era de ştiut în FBI”, dar el şi anchetatorii lui principali ştiau mai multe decât oricine, în afara Casei Albe. Informaţiile pe care le deţineau aveau să le dea puterea de a porni împotriva preşedintelui însuşi.

„Oameni capabili de trădare”

Gray s-a îmbolnăvit grav la puţin timp după ce Nixon a fost reales cu o majoritate zdrobitoare, pe 7 noiembrie 1972. S-a internat într-un spital aproape de locuinţa lui din Stonington, Connecticut, pentru o intervenţie chirurgicală

abdominală. Medicul lui l-a externat pe 3 decembrie, dar i-a cerut să se odihnească acasă până la Anul Nou. Mark Felt a condus FBI în cele două luni în care Gray a lipsit de la sediul central.

Gray, încă interimar în funcţia de director, nu ştia dacă Nixon plănuia să ceară Senatului să-l confirme, aşa cum stipula legea. Nu ştia dacă Nixon are încredere în el. Urma să aibă curând motive să se întrebe de ce avusese el vreodată încredere în Nixon.

Condus de John Ehrlichman, a intrat în Biroul Oval, pentru a doua oară în viaţa lui, la ora 9.09 dimineaţa, pe 16 februarie 1973. Nixon a trecut direct la subiect: audierile în Senat pentru confirmarea lui puteau prilejui o confruntare privind puterea preşedintelui de a întreprinde operaţiuni secrete de spionaj.

„Or să te întrebe, probabil, ceva de genul: Ai cunoştinţă despre orice alte lucruri pe care le-a făcut Biroul? Ai avut de-a face cu interceptările acestea interne?”[527] a început Nixon. „Eu le-aş spune: «Da, a trebuit să procedăm astfel... Ce-aţi vrea să facem în chestiunea aceasta? Vreţi să lăsăm să fie împuşcaţi oameni?»

Mintea lui Gray s-a golit brusc.

„Terorism”, a spus preşedintele. „Mai sunt şi deturnările de avioane. Iar tu trebuie să te ocupi de astea. Pentru unele este nevoie de interceptări... Nu trebuie să ni se refuze dreptul de a folosi această armă. Ideea că noi am intercepta o mulţime de grupuri politice este o tâmpenie.” Gray a rămas mut.

Preşedintele a ajuns imediat la Watergate. „Ţi-ar face rău sau ar fi bine pentru tine să mergi acolo şi să fii întors pe toate părţile pe tema asta?” a întrebat Nixon.

Gray şi-a adunat acum puterile. „Domnule preşedinte, sunt omul care se află în cea mai bună poziţie ca să se ocupe de lucrul ăsta”, a spus el, plin de încredere. „M-am ocupat de el cu consecvenţă încă de la început... Cred că administraţia a făcut o treabă teribil de bună prin felul în care a tratat chestiunea.” Asta era bravadă şi Nixon o ştia.

„N-ai reuşit să faci nimic – sau ai reuşit? – până acum cu scurgerile de informaţii”, a spus Nixon. „Întreaga poveste, am aflat noi, vine din interiorul Biroului.”

„Ei bine, eu încă nu sunt convins de asta, domnule preşedinte”, a spus Gray.

Dar Felt? Nixon a întrebat direct ce-l interesa.

„Ar fi foarte, foarte greu să-l avem pe Felt în acea funcţie, dacă acuzaţiile nu sunt clarificate”, a spus Nixon. „Povestea asta nu a transpirat când Hoover era acolo. N-am auzit niciodată de vreo scurgere de informaţii când Hoover era director. Puteam să vorbesc cu el despre orice, în biroul acesta. Iar motivul este nu că oamenii l-ar fi iubit, ci că le era teamă de el. Şi trebuie să le fie teamă de omul din vârf... Exact aşa trebuie să te porţi. Trebuie să fii brutal, dur şi respectat... Înţeleg să fie scurgeri de informaţii la CIA, la sclifosiţii ăia afurisiţi. Dar dacă transpiră ceva de la Birou, atunci toţi cei de acolo trebuie daţi afară.”

De-acum, Nixon tuna şi fulgera. „Trebuie să procedezi aşa cum se făcea în vremea războiului”, a spus preşedintele. „În al Doilea Război Mondial, când germanii treceau prin toate orăşelele acelea, dacă vreun soldat de-al lor era împuşcat de un lunetist, ei aliniau tot oraşul şi le spuneau locuitorilor că, dacă nu vorbeşte nimeni, vor fi toţi împuşcaţi. Chiar cred că aşa ar trebui procedat. Vreau să spun că nu cred că poţi să mai faci pe amabilul pe acolo.”

„Nici n-am făcut”, a protestat Gray. „Tipii ăştia ştiu că pe mine nu pot să mă mintă aşa cum îl minţeau pe Hoover.”

Nixon a devenit poruncitor. „Ca să vorbim pe şleau, mă refer la disciplină în chestiunile cele mai delicate, care ar putea implica probleme politice. Probleme politice partizane”, a spus el. „Să presupunem că ar transpira ceva către un anumit membru al presei. Trebuie să pot conta pe faptul că tu te duci şi faci ceva, iar apoi eşti gata să juri că nu, pe un teanc de Biblii.”

„Aveţi dreptate”, a spus Gray. „Am înţeles.”

„Nu am pe nimeni altcineva”, a spus Nixon. „Nu pot să angajez cine ştie ce dobitoc din afară.”

„Erau vremuri”, a spus el, clocotind de mânie, „şi, şi, şi Lyndon Johnson mi-a spus acelaşi lucru – când simţeam că singura persoană din afurisitul ăsta de guvern care mă susţinea cu adevărat era Edgar Hoover… Se dădea de ceasul morţii dacă vedea că se face ceva ce nu este în regulă, că îşi bate joc cineva de noi… Trebuie să faci ca Hoover.”

Potrivit relatării lui Gray, preşedintele s-a întors spre Ehrlichman, care a înclinat uşor capul, de parcă l-ar fi îndemnat să continue. Nixon a părut să se calmeze şi a revenit la ce-avea de spus.

„Cred că o să fie o confirmare dificilă”, a spus el. „Trebuie să fii pregătit să plăteşti oalele sparte şi să te murdăreşti pe mâini. Dar dacă într-adevăr treci printr-o asemenea încercare, să nu uităm că o să rămâi probabil în funcţie doar patru ani. Şi apoi o să te arunce afară. Aşa că du-te acolo şi fă ceva bun pentru ţară.”

„După cum ştii, nu i-aş cere niciodată directorului Biroului să facă un lucru rău”, a spus preşedintele. „Dar cu siguranţă că o să-i cer directorului Biroului, din când în când, să facă anumite lucruri care să protejeze securitatea acestei ţări.”

„În regulă”, a spus Gray.

„Ţara asta”, a spus Nixon, „birocraţia asta – şi tu ştii, Pat – este plină, Pat, de oameni care în cel mai bun caz nu sunt loiali şi în cel mai rău caz sunt capabili de trădare.”

„Capabili de trădare”, a repetat Gray, îndatoritor şi monoton.

„Trebuie să punem mâna pe ei şi să-i distrugem”, a spus Nixon.

„Aşa e”, a spus Gray. „Ştiu asta.”

„Şi ca să punem mâna pe ei, avem nevoie de tine. Înţelegi?”

„De acord. N-am nici o problemă cu asta.”

Nixon era mulţumit. Alesese un succesor. Toată lumea zâmbea acum.

„Din clipa în care eşti confirmat”, a spus preşedintele, „trebuie să avem acelaşi gen de relaţie pe care l-am avut cu Hoover”.

505 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 2 iunie 1972.

506 L. Patrick Gray III cu Ed Gray, In Nixon’s Web: A Year in the Crosshairs of Watergate (New York: Times Books, 2008), pp. 17–18.

507 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 4 mai 1972.

508 Gray, In Nixon’s Web, pp. 23–27.

509 Ibidem.

510 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

511 Bledsoe, istorie orală, FBI/FBIOH.

512 C.W. Bates, „Subiect: James W. McCord Jr. şi alţii”, 22 iunie 1972, FBI/FOIA.

513 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 23 iunie 1972.

514 C.W. Bates, „Subiect: James W. McCord Jr. şi alţii”, 22 iunie 1972, FBI/FOIA.

515 Gray, In Nixon’s Web, pp. 81–82. Dean a confirmat relatarea lui Gray în mărturia pe care a depus-o în dosarul Watergate.

516 „Investigaţia Watergate/Analiza OPE”, 5 iulie 1974, FBI/FOIA.

517 Argumentele orale şi decizia provin din documentele Curţii Supreme din cazul SUA vs. Tribunalul Districtual, încheiat pe 19 iunie 1972 şi cunoscut de obicei drept cazul Keith, după numele judecătorului federal pe care Departamentul Justiţiei l-a dat în judecată ca să împiedice dezvăluirea interceptărilor fără mandat. Avea să devină repede foarte clar de ce Departamentul Justiţiei a luptat atâta timp şi atât de greu împotriva dezvăluirilor. FBI plasase fără mandat un dispozitiv de interceptare la cartierul general al Panterelor Albe, în Ann Arbor. Biroul îl ascultase totodată pe acuzatul Plamondon printr-o interceptare fără mandat ce urmărea să descopere legăturile dintre Panterele Negre şi radicalii palestinieni; supravegherea a făcut parte dintr-un program ultrasecret numit MINARET, în care FBI şi Agenţia Naţională de Securitate au colaborat pentru a-i spiona pe membrii grupurilor radicale ce se opuneau războiului şi pe cei din mişcarea pentru emanciparea negrilor, începând din 1967.

518 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 21 septembrie 1972.

519 Gray, In Nixon's Web, p. 117.

520 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

521 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH. Felt şi O'Connor, A G-Man's Life, pp. 259–260. Vezi şi Gray, In Nixon's Web, pp.117 şi urm. La FBI, Paul Daly a condus ancheta internă ce a urmat în cazul lui John Kearney, şeful Echipei 47 de la FBI; „Cred că am numărat peste 800 de intrări prin efracţie, pentru care a fost lăudat." Departamentul Justiţiei a renunţat până la urmă la cazul împotriva lui Kearney, odată ce anchetatorii lui şi-au dat seama că el urmase ordine ce veneau de la vârful lanţului de comandă.

522 Ibidem.

523 Bolz, istorie orală, FBI/FBIOH.

524 Însemnările lui Woodward, 9 octombrie 1972, Harry Ransom Center, www.hrc.utexas.edu/exhibitions/web/woodstein/deepthroat/felt.

525 Daly, istorie orală, FBI/FBIOH.

526 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 19 octombrie 1972.

527 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 16 februarie 1973; Gray, In Nixon's Web, pp. 152–177.

CAPITOLUL 36

„BIROUL NU POATE SUPRAVIEŢUI”

Pe 3 martie 1973, un irakian de aproape 30 de ani, cu un aer plăcut, purtând favoriţi la modă şi jeanşi evazaţi, şi-a parcat maşina închiriată, un Plymouth Fury, şi s-a cazat la hotelul Skyway, lângă Aeroportul Internaţional John F. Kennedy, în Queens, New York.

Irakianul sosise la New York cu opt săptămâni înainte. La scurt timp după aceea, FBI a primit un pont de la spionajul israelian, că el ar putea fi un agent al bandei criminale numite Septembrie Negru, sub controlul lui Yasser Arafat, şeful Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei (OEP). Septembrie Negru tocmai îl asasinase pe ambasadorul american şi pe adjunctul acestuia în Sudan.

Un agent FBI l-a chestionat pe irakian, care a explicat că venise în Statele Unite ca să urmeze o şcoală de pilotaj şi să devină pilot pe curse comerciale[528].

Interviul a fost pus la dosar şi uitat pentru o vreme. Agentul nu poate fi învinovăţit pentru că l-a trecut cu vederea. Ca instituţie, FBI nu ştia cum să investigheze terorismul. Statele Unite nu mai avuseseră de-a face cu o

conspiraţie transnaţională ce urmărea comiterea de crime în masă din vremea atacurilor teroriste din timpul şi de după Primul Război Mondial.

În dimineaţa de 4 martie, irakianul şi-a lăsat maşina parcată lângă terminalul El Al de pe Aeroportul Kennedy, unde peste câteva ore urma să sosească prim-ministrul Israelului, Golda Meir. În centrul Manhattanului, cei doi complici ai săi şi-au parcat maşinile pe Fifth Avenue, în faţa a două bănci israeliene.

Pe 5 martie, lingviştii de la Agenţia Naţională de Securitate, care tocmai îşi crease o secţie ce avea să se ocupe de problema terorismului internaţional, au început să traducă un mesaj proaspăt interceptat de la misiunea irakiană la ONU. Mesajul care fusese trimis la Bagdad, şi se referea la OEP. Conţinea detaliile unui plan criminal.

Tocmai când NSA începea să descifreze mesajul, o firmă de tractare ridica un Dodge Dart din 1973, de la intersecţia dintre 43th Street şi Fifth Avenue. În dimineaţa următoare a fost ridicat un Plymouth Duster din 1972, de la intersecţia dintre 47th Street cu Fifth. Ambele fuseseră amendate pentru că staţionau în zone unde parcarea era interzisă. Un angajat de la firma de închiriat auto Olin a venit la locul unde erau duse maşinile ridicate, pe un cheu al fluviului Hudson, ca să recupereze autoturismul Dodge Dart. A deschis portbagajul şi a încremenit de uimire.

După ce a telefonat la poliţie, echipa de genişti a NYPD şi cei mai buni oameni ai acesteia au pornit în goană spre locul de parcare. În spatele maşinii Dart, apoi la Duster, ei au găsit recipiente din plastic umplute cu benzină, butelii cu propan, batoane de explozibil din plastic Semtex, capse detonatoare, baterii şi fitiluri. Pe bordul maşinilor erau

materiale de propagandă OEP şi ale grupării Septembrie Negru, înfăşurate în ziare evreieşti.

Bombele fuseseră programate să explodeze la prânz, pe 4 martie. Dacă ar fi explodat, ar fi ucis sau rănit multe sute de oameni şi ar fi îngrozit şi mai multe mii. Amândouă bombele aveau însă aceeaşi eroare la circuitul de aprindere.

Întâmplător, poliţia tocmai descoperise primul complot cu bombă în războiul dintre terorismul arab şi Statele Unite.

Pe 6 martie, la ora 18.15, FBI s-a alăturat investigaţiei. La Washington, NSA a spus Biroului despre mesajul codificat către Bagdad şi a avertizat că a treia maşină capcană s-ar putea afla în apropierea terminalului El Al de la JFK. Mai târziu în aceeaşi noapte, FBI şi echipa de genişti de la NYPD au găsit autoturismul Fury şi au deschis portbagajul.

Bomba de la JFK era la fel cu cele găsite în Manhattan, inclusiv circuitul defect – dar era de două ori mai mare. Dacă ar fi explodat, aşa cum era programată, ar fi produs o minge de foc de aproximativ 50 de metri diametru şi o undă de şoc ce ar fi făcut prăpăd pe o distanţă de trei ori mai mare, prin terminalul El Al şi pe pistele din jur. Explozia ar fi putut doborî inclusiv avioanele în zbor, până la o altitudine de o sută de metri şi chiar mai sus.

FBI a luat o amprentă de pe butelia cu propan din Fury. Aveau să treacă 18 ani până ca Biroul să facă legătura între această amprentă şi cel care a construit bomba.

FBI a avut nevoie însă de o singură zi pentru a descoperi că toate cele trei maşini au fost închiriate de irakianul pe

care Biroul îl chestionase cu câteva săptămâni înainte. Biroul a depistat rapid drumurile suspectului la motelul Skyway, de la JFK, unde a găsit componente folosite la fabricarea bombelor. Agenţii au luat urma unui transfer bancar în valoare de 1 500 de dolari, pe care îi primise de la Beirut. Apoi au analizat scrisul de mână de pe contractele de închiriere a maşinilor şi de pe cererea de înscriere la Şcoala de Aeronautică din Teterboro.

Agenţii au ratat însă paşaportul fals pe care el îl ascunsese în spatele unui aparat de aer condiţionat de la Skyway; l-a găsit un muncitor de la întreţinere, câteva luni mai târziu. Şi nu i-au găsit nici complicii. Până în ziua de azi, cei doi bărbaţi rămân cei mai probabili suspecţi în asasinarea lui Yosef Alon, ataşatul aviaţiei militare israeliene la Washington. Alon, unul dintre principalii oameni de legătură ai serviciilor secrete israeliene la Washington, fusese împuşcat mortal în faţa casei lui din Maryland, cu patru luni înainte. Investigaţia FBI nu a dus nicăieri şi cazul a rămas oficial nerezolvat.

Pe 15 martie 1973, FBI şi-a dat seama că irakianul cu maşina Fury era responsabil pentru toate cele trei bombe. Dosarul deschis împotriva lui a căpătat numele TRIBOMB.

Şase ani mai târziu, acelaşi om a fost oprit şi chestionat de poliţia de frontieră în Bavaria, pe când conducea spre ieşirea din Germania. Avea un paşaport francez fals, iar în portbagaj, poliţiştii au mai găsit nouă paşapoarte – alături de 40 de kilograme de explozibil, opt seturi de detonatoare şi cronometre, precum şi 12 500 de dolari, în moneda Statelor Unite. Învelitoarea explozibilului provenea de la o cofetărie din Beirut, cunoscută ca faţadă pentru terorişti. Suspectul a fost închis vreme de şapte luni şi chestionat de ofiţeri de informaţii germani şi israelieni. Nu a cedat, iar germanii l-au expulzat în Siria. FBI nu a aflat niciodată.

Investigaţia TRIBOMB s-a răcit. Cazul era vechi de 15 ani când l-a reluat Mike Finnegan de la FBI. În octombrie 1990, lucra deja la el de doi ani, când a primit un pont crucial. Statele Unite şi aliaţii lor erau în alertă informativă maximă împotriva Irakului. Saddam Hussein invadase Kuweitul; începuse numărătoarea inversă pentru contraatacul american. Pontul consta într-o informaţie secretă proaspătă de la israelieni: suspectul irakian era Khalid Mohammed el-Jessem, un personaj cu rang înalt în OEP şi cu legături strânse cu Bagdadul. FBI a emis o alertă internaţională. A funcţionat. Suspectul în cazul TRIBOMB a fost arestat chiar în ziua în care a început Războiul din Golf; călătorea de pe aeroportul internaţional din Roma în drum spre Tunis, ca să participe la funeraliile tovarăşului lui apropiat, Salah Khalaf, unul dintre fondatorii grupării Septembrie Negru, asasinat după ce i s-a opus lui Saddam Hussein.

FBI avea încă amprentele ridicate de pe bomba din Fury. Finnegan le-a trimis poliţiei italiene. Se potriveau cu ale lui el-Jessem. Italienii l-au arestat pe suspect şi, după o lungă dispută legală, l-au predat către FBI.

Pe 5 martie 1993, la 20 de ani din ziua în care a fost descoperit complotul TRIBOMB şi la o săptămână după primul atac terorist de la World Trade Center, irakianul a apărut în faţa instanţei, la un tribunal federal din Brooklyn. Procesul lui a durat trei zile şi jumătate. Singura dovadă prezentată juraţilor a fost amprenta. Aceştia l-au găsit vinovat în trei ore. Judecătorul districtual Jack B. Weinstein l-a condamnat la 30 de ani de închisoare. „FBI a lucrat metodic şi atent”, a spus judecătorul la pronunţarea sentinţei. „Memoria sa instituţională a funcţionat fără greşeală. Tenacitatea sa este impresionantă.” Le-a arătat teroriştilor internaţionali că are puterea „să-i vâneze oriunde s-ar ascunde în lume”.

A trebuit să treacă o generaţie pentru ca FBI să se ridice la acest standard. Dar a fost nevoie ca puterile lui ca serviciu secret de informaţii să fie distruse şi apoi să renască.

Distrugerea a început în săptămâna în care s-a deschis dosarul TRIBOMB.

„Un joc periculos”

În timp ce Biroul se implica în prima lui confruntare cu terorismul internaţional, a început o luptă pentru putere care avea să zguduie din temelii Guvernul Statelor Unite. De-o parte a domniei legii stătea Nixon, de partea cealaltă stătea FBI.

„Biroul nu poate supravieţui, John”[529], i-a spus preşedintele Nixon consilierului lui de la Casa Albă, John Dean, pe 1 martie 1973. „Nu poate supravieţui.”

Spre groaza lui Nixon, L. Patrick Gray s-a oferit să-i lase pe membrii Senatului să citească rapoartele neprelucrate ale FBI privind ancheta Watergate, în timpul audierilor lui pentru confirmare. Nixon credea că Gray îşi dorea atât de mult funcţia, încât ar fi făcut orice i-ar fi ordonat Casa Albă – inclusiv să muşamalizeze infracţiunile din dosarul Watergate.

„Pentru numele lui Dumnezeu”, a mârâit amenințător preşedintele, „probabil că şi-a pierdut minţile”[530].

Încălcarea secretului reprezenta o cedare de putere, ca şi cum i-ai da unui inamic o sabie. Nixon ştia destul de bine ce era în dosarele FBI, având în vedere că erau nouă luni de când Gray îi dădea copiile lui John Dean. Dosarele conţineau dovada existenţei unei conspiraţii elaborate ce urmărea obstrucţionarea justiţiei.

Nixon a decis că făcuse o greşeală teribilă. A început să comploteze pentru a sabota nominalizarea şi pentru a recăpăta controlul FBI. Îşi făcuse planul cu sânge rece. Avea să lase să transpire poveşti de groază despre abuzurile comise de Birou sub administraţiile Kennedy şi Johnson, inclusiv despre microfoanele prin care era ascultat Martin Luther King. El aflase detaliile din întrebările puse de Dean lui Bill Sullivan – noul director al Oficiului Naţional de Informaţii privind Narcoticele de la Departamentul Justiţiei. Casa Albă avea să alimenteze cu astfel de poveşti Comitetul Juridic al Senatului; senatorii aveau să se folosească de ele ca să-l interogheze pe Gray. Acesta nu avea cum să răspundă cu sinceritate. Conform celebrei fraze a lui John Ehrlichman, el avea să se răsucească uşor, uşor, după cum bătea vântul. Nominalizarea lui avea să eşueze şi urma să fie ales un om mai loial, care să conducă FBI.

Pe 13 martie 1973, Dean l-a propus pe Bill Sullivan. Lui Nixon i-a plăcut ideea.

„Compensaţia pentru Sullivan ar fi că el îşi doreşte foarte tare să se întoarcă într-o zi în Birou.”[531]

„Asta e uşor”, a replicat Nixon.

Dar în timp ce preşedintele complota, doi agenţi FBI stăteau în sălile Senatului, ţinând arma pe care Gray o oferise de bunăvoie.

Singurul membru al Comitetului Juridic care şi-a făcut timp să citească dosarele brute despre Watergate a fost senatorul Roman Hruska, un republican cu legea în sânge, din Nebraska. Agenţii FBI i-au înmânat 26 de registre groase, însoţite de sinteze şi de analize, iar el a petrecut şase ore răsfoindu-le, de la 16 până la 22. Senatorul a ajuns la o concluzie, după cum le-a raportat superiorilor lui agentul FBI Angelo Lano. „Dean ne-a minţit”[532] ascunzând conţinutul seifului de serviciu al spărgătorului de la Watergate, Howard Hunt. Să minţi FBI-ul era o infracţiune care se pedepsea cu până la cinci ani de închisoare.

Unul dintre anchetatorii FBI care s-au ocupat de cazul Watergate i-a strecurat această informaţie senatorului Robert Byrd, un democrat din Virginia de Vest, care se opusese făţiş numirii lui Gray. Byrd a fost cel care a înfipt sabia. Pe 22 martie 1973, el l-a întrebat pe Gray, brutal: a înşelat Dean FBI-ul?

Gray a răspuns: „Trebuie să recunosc că probabil aşa stau lucrurile, da, domnule.”[533] El nu a dezvăluit că a distrus documentele pe care Dean le luase din seif.

Oamenii preşedintelui s-au strâns în Biroul Oval, afişând o falsă bravură, după mărturia devastatoare a lui Gray împotriva lui Dean. Ehrlichman a raportat că preşedintele Comitetului Juridic, cel mai bun prieten pe care îl avea FBI în Congres, senatorul de Mississippi James Eastland, suspendase audierile pentru nominalizare. „Gray este mort, la podea”[534], i-a spus Ehrlichman preşedintelui. „L-a acuzat pe consilierul dumneavoastră că ar fi un mincinos”, a intervenit şi Haldeman. „S-ar putea să fie mort”, a spus

Dean, „pentru c-o să-l împuşc”. Cu toţii au izbucnit în râs – ultimele râsete înregistrate pe benzile de la Casa Albă.

Târziu în seara de duminică, 15 aprilie, Ehrlichman i-a telefonat lui Gray acasă, cu veşti proaste. Confruntat cu punerea sub acuzare, John Dean a hotărât să se salveze dezvăluind cele mai întunecate secrete în faţa unui juriu federal. „Dean s-a hotărât, se pare, să meargă până în pânzele albe”[535], i-a spus Ehrlichman lui Gray. „Una dintre întrebările pe care i le-au pus este, se pare, despre plicurile pe care ţi le-a dat.”

Gray s-a îngrozit. „Ce naiba o să mă fac cu asta?” a spus el. „Singurul lucru pe care pot să îl fac este să neg.”

Două zile mai târziu, anchetatorii FBI care se ocupau de Watergate au bătut la porţile Casei Albe, din ordinul lui Mark Felt. „Sunt îngrijorat,” i-a spus Ehrlichman preşedintelui. „FBI tocmai le-a înmânat o citaţie celor din poliţia Casei Albe.”[536] Acestora li s-au cerut numele oamenilor care au primit aprobarea să intre la Casa Albă pe 18 iunie 1972.

PREŞEDINTELE NIXON: Iisuse Hristoase!

EHRLICHMAN: Dar ce naiba?

PREŞEDINTELE NIXON: Unde eram noi atunci?

HALDEMAN: Pe ce dată?

PREŞEDINTELE NIXON: Ah, 18 iunie.

HALDEMAN: 18 iunie.

EHRLICHMAN: Ziua când s-au pus microfoanele... Păi, cred că e povestea cu seiful lui Hunt. Pun pariu că e treaba cu seiful lui Hunt...

PREŞEDINTELE NIXON: Am nevoie de cineva aici, de un consilier.

HALDEMAN: Şi de procurorul general.

PREŞEDINTELE NIXON: Am nevoie de un director FBI.

Gray şi-a recunoscut rolul în distrugerea dovezilor legate de Watergate, în faţa procurorului general Kleindienst, pe 26 aprilie. Procurorul general i-a telefonat imediat preşedintelui. „Asta e o prostie de proporţii inimaginabile”[537], a spus Nixon. „Va trebui să demisioneze.”

Gray servise 361 de zile ca director interimar al FBI. Viitorul lui era sumbru. Îl aşteptau ani întregi de anchete penale. S-a gândit chiar să se sinucidă. A suferit, profund ruşinat, pentru tot restul vieţii.

Mark Felt era sigur că el avea să fie cel ales să conducă FBI. Se amăgea singur, însă. A servit ca director interimar timp de trei ore. Nixon a ales în schimb un republican pe nume William D. Ruckelshaus, administratorul Agenţiei pentru Protecţia Mediului, nou-înfiinţata agenţie care se ocupa de resursele naturale ale Americii. Alegerea lui a părut inexplicabilă tuturor celor implicaţi, inclusiv nominalizatului. Dar Nixon i-a impus efectiv slujba, după o oră de presiuni din ce în ce mai intense.

„Nu l-am văzut niciodată pe preşedinte atât de agitat”, îşi amintea Ruckelshaus. „Îmi făceam griji în privinţa stabilităţii lui.”[538]

Cei doi au ajuns într-un final la o înţelegere: el avea să servească pentru scurt timp ca director interimar, până când Nixon avea să găsească un om potrivit care să-i calce pe urme lui Hoover. Dacă interviul pentru slujbă a fost dificil, prima zi la serviciu a fost şi mai grea. Pe biroul lui – biroul lui Hoover – a găsit o scrisoare către preşedinte, semnată de Mark Felt şi de toţi responsabilii de la vârful FBI, protestând împotriva numirii lui. Nu era ceva personal, a spus Ruckelshaus. „Pur şi simplu găseau că era nepotrivit ca în locul lui Hoover să vină cineva care se ocupa cu observarea păsărilor.” Apoi Ruckelshaus s-a dus la o şedinţă cu personalul, convocată în pripă, în biroul procurorului general. „Dick Kleindienst şi-a anunţat, cu multă emoţie, demisia”, a spus Ruckelshaus. „Era plin de amărăciune.”

Soarta lui Felt a fost pecetluită câteva zile mai târziu.

Nixon stabilise dincolo de orice îndoială că Felt a fost sursa articolului devastator publicat în pagina 18 a ziarului The New York Times din dimineaţa de vineri, 11 mai, şi care prezenta în detaliu interceptările Kissinger, pe care Nixon le ordonase în cazul unora dintre angajaţii preşedinţiei şi al unor jurnalişti importanţi, începând din 1969.

„Felt – toată lumea trebuie să ştie că este un blestemat de trădător; supravegheaţi-l cu atenţie sporită”[539], i-a spus Nixon în ziua următoare noului său şef de cabinet, generalul Al Haig. „Şi trebuie să plece, desigur... ticălosul.” La ordinul preşedintelui, Ruckelshaus i-a cerut lui Felt să părăsească FBI. Înainte să-şi dea demisia, Felt

şi-a mai pus o dată masca lui Deep Throat, pentru o întâlnire clandestină cu Bob Woodward, de la The Washington Post. I-a spus că preşedintele însuşi era unul dintre conspiratorii-cheie în cazul Watergate.

FBI a declanşat o căutare frenetică a rezumatelor şi transcrierilor după interceptările Kissinger, pe care Bill Sullivan le scosese pe ascuns din sediul central. Până în seara zilei de 11 mai, agenţii FBI îi interogaseră pe Sullivan, Haldeman, Ehrlichman şi John Mitchell. Mitchell a minţit FBI-ul, spunând că el nu aprobase niciodată vreuna dintre interceptări. Dar a admis că ştia despre ele.

Erau parte „a jocului periculos pe care îl jucam”[540], a mărturisit el. Şi a spus FBI-ului unde să caute documentele. În ziua următoare, anchetatorii FBI erau în interiorul Casei Albe.

„Documentele au fost găsite la două săptămâni după ce am preluat funcţia, într-o sâmbătă, în seiful lui John Ehrlichman”, îşi amintea Ruckelshaus. „Un agent FBI, trimis de mine la Casa Albă ca să păzească documentele acelea şi ce mai era în biroul lui Ehrlichman, a fost de-a dreptul şocat când preşedintele l-a apucat de reverele hainei şi l-a întrebat ce făcea acolo.”

Lupta pentru controlul guvernării era feroce. Audierile Watergate pe care le-a convocat Senatul au smuls mărturii incriminatoare de la oamenii de care se folosise Nixon. Articolele din presa centrală expuneau faptele. Dar informaţiile, aproape în întregime, îşi aveau sursa în munca FBI. Iar informaţia are o forţă cumulativă, ca firişoarele de apă care se adună într-un râu puternic, a cărui forţă face ca apa să-şi taie drum prin stâncă. Sprijiniţi de marile jurii federale şi de procurorii care le conduceau, anchetatorii FBI au apărat domnia legii de

obstrucţionarea justiţiei. Şi, în baza legii, agenţii realizau un act de distrugere creativă la care radicalii stângii puteau doar să viseze.

Ei îl răsturnau de la putere pe preşedintele Statelor Unite.

„A fost cât pe ce”

Pentru a treia şi ultima oară, Nixon a ales un candidat care să-i succeadă lui J. Edgar Hoover.

Pe 9 iulie 1973, Clarence M. Kelley a depus jurământul şi a devenit al doilea director al FBI. El îşi petrecuse o treime din viaţă lucrând pentru Biroul lui Hoover, din 1940 până în 1961. De atunci, fusese un foarte capabil şef al poliţiei din Kansas City. Kelley era politicos şi sincer, un american voinic şi tradiţionalist din centrul Statelor Unite. Senatul l-a confirmat rapid şi în unanimitate.

„Nu cred că un poliţist ar trebui să conducă Biroul”[541], spusese odată preşedintele. „Poliţiştii au vederi prea înguste.” A fost nevoit să acţioneze însă împotriva instinctelor lui. FBI avea nevoie de lege şi ordine.

Nixon a zburat spre Kansas City, unde Kelley a depus oficial jurământul în funcţie. Era prima lui apariţie publică din ultima lună. „Am fost şocat să văd rănile lăsate de Watergate atât de vizibile pe faţa preşedintelui”[542], avea să scrie Kelley mai târziu. Nixon era un om hăituit. Tocmai

declarase oficial că nu avea să coopereze cu investigaţia Senatului. În Congres se discuta foarte serios despre punerea lui sub acuzare. Era anchetat de un procuror special abia numit, Archibald Cox, care cerea ca Nixon să-i predea documentele şi dosarele prezidenţiale. Revelaţia existenţei benzilor înregistrate în secret la Casa Albă era la doar o săptămână distanţă. Cox a trimis instantaneu o citaţie pentru benzile respective. Nixon l-a sfidat şi l-a concediat în octombrie. Procurorul general Elliot Richardson şi adjunctul lui Bill Ruckelshaus au căzut şi ei victime tirurilor lui Nixon, într-o răsturnare de situaţie ce a devenit cunoscută ca Masacrul de Sâmbătă Seara.

„Îmi amintesc de zilele acelea care erau aproape mai mult decât puteam duce”, a scris Kelley. Una dintre cele mai dificile probleme cu care s-a confruntat a fost un raport concis, de două pagini, pe care i-l înmânase Ruckelshaus în ziua în care a preluat funcţia şi unde erau înşirate cele mai presante probleme cu care se confrunta FBI. În capul listei erau problemele legale şi morale ridicate de operaţiunile secrete de informaţii ale FBI, ce includeau interceptări telefonice, supraveghere şi hărţuirea stângii americane.

Kelley era un novice în materie de informaţii secrete. El nu se implicase niciodată în vreo acţiune clandestină, nici nu interceptase telefoanele cuiva bănuit de spionaj. Nici măcar nu auzise de COINTELPRO. „Metodologiile acestor programe îmi erau necunoscute”, a scris el. „A fost o experienţă care mi-a deschis ochii.” Odată ce a început să afle despre cele mai secrete operaţiuni ale FBI, a ştiut că trebuia să le aducă sub control. „A fost o problemă delicată şi sensibilă, acest pas înapoi”, îşi amintea el. Dar pasul înapoi a fost făcut.

Pe 5 decembrie 1973, el a trimis un avertisment scris fiecăruia dintre cei 8 767 de agenţi al Biroului. Le-a

ordonat să se abţină de la „activităţi investigative care ar putea leza în orice fel drepturile garantate cetăţenilor prin Constituţie”. A început să demonteze arhitectura de securitate naţională pe care o crease Hoover. Atunci când a terminat, FBI eliminase 94% dintre investigaţiile de informaţii pe plan intern, a şters din registre peste 9 000 de cazuri deschise, a transferat rolurile şi funcţiile legate de securitatea naţională către Divizia de Investigaţii Penale şi a schimbat misiunile a cel puţin 645 de agenţi, de la vânarea radicalilor la urmărirea infractori- lor obişnuiţi.

Kelley a abolit puterile atotcuprinzătoare ale Diviziei de Informaţii din cadrul Biroului Federal de Investigaţii. Acestea nu aveau să fie readuse la vechea lor amploare până la sfârşitul secolului XXI. În anii ce au urmat, agenţii FBI care vânau terorişti în America au rătăcit printr-un deşert legislativ, căutând semne care să-i ghideze prin teritoriul necunoscut.

[528 Mărturia lui Finnegan, SUA vs. Khalid Mohammed el-Jessem, Tribunalul Districtual pentru Districtul de Est din New York, 73 CR 500, 6 martie 1993.]

Cazul împotriva lui el-Jessem, zis şi Khalid Jawary, este reconstituit aici din documentele tribunalului federal care l-a judecat în 1993; o relatare parţial declasificată a Agenţiei Naţionale de Securitate, „Prima rundă: Eforturile NSA împotriva terorismului internaţional în anii 1970”; un raport FBI trimis sub numele directorului L. Patrick Gray, „Activităţile organizaţiei Septembrie Negru”, datat 25 martie 1973; şi Santo F. Russo, „In re Extrădarea lui Khaled Mohammed el-Jessem: sfârşitul clauzei privind crima politică în relaţiile americano-italiene,” Fordham International Law Journal 16, nr. 4 (1992). După ce a

ispăşit 16 ani din sentinţă, irakianul a fost deportat în Sudan, în februarie 2009.

529 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 1 martie 1973.

530 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 1 martie 1973.

531 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 13 martie 1973.

532 Gebhardt către Baker, „Subiect: Confirmarea”, 7 martie 1973, Dosarele procurorului special FBI pentru Watergate.

533 Audierile pentru nominalizarea lui L. Patrick Gray, Comisia Juridică a Senatului, 22 martie 1973.

534 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 22 martie 1973.

535 Gray, In Nixon’s Web, p. 238.

536 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 17 aprilie 1973.

537 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, aprilie 1973.

538 discursul lui Ruckelhaus la Asociaţia Naţională a Foştilor Procurori Generali ai SUA, 3 octombrie 2009.

539 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 12 mai 1973.

540 Interviul luat de agentul special FBI Nick Stames lui John H. Mitchell, 11 mai 1973, FBI/FOIA.

541 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 25 octombrie 1971. Prin FBI au circulat insistent zvonuri că Nixon se oprise la doi candidaţi, Clarence Kelley sau Bill Sullivan. Paul Daly de la FBI a afirmat: „Kelley mi-a spus că, atunci când s-a dus să stea de vorbă cu preşedintele... a aşteptat lângă Sullivan, acesta a intrat primul şi a ieşit, după care a intrat el. Şi alegerea a fost la limită.” Documentele disponibile din timpul administraţiei Nixon nu confirmă însă că Bill Sullivan a intrat la Casa Albă în ziua respectivă.

542 Clarence M. Kelley şi James Kirkpatrick Davis, Kelley: The Story of an FBI Director (Kansas City, Mo.: Andrews, McMeel & Parker, 1987), p. 116.

CAPITOLUL 37

CASTELUL DIN CĂRŢI DE JOC

Prăbuşirea Casei Albe a lui Nixon a declanşat unde de şoc care au crăpat şi zidurile FBI. Nixon se temuse că FBI ar putea să nu supravieţuiască expunerii secretelor sale. A fost profetic.

Biroul a luptat în instanţele federale ca să-şi păstreze dosarele COINTELPRO sigilate pentru opinia publică. Dar când un singur teanc de foi a căzut în mâinile unui vechi duşman, iar secretele au început să iasă la iveală, „întregul castel din cărţi de joc s-a prăbuşit”, a spus Homer Boynton, care a fost ofiţer de legătură al FBI cu Casa Albă, Congresul şi CIA.

Duşmanul era Partidul Socialist Muncitoresc, o coaliţie de stânga care abia dacă număra 2 000 de membri. Partidul funcţionase în cadrul sistemului politic american, cu toată anvergura lui redusă. Candidaţii lui la prezidenţiale nu obţinuseră niciodată mai mult de o zecime de procent din voturi. Investigaţia FBI a socialiştilor a dus direct la condamnarea conducătorilor partidului pentru instigare la revoltă politică, în 1941. În anii 1950 şi 1960, FBI penetrase partidul până în structurile centrale. Sute de membri de partid, inclusiv conducători locali şi naţionali, erau informatori FBI. Dar nici unul nu a furnizat vreodată o dovadă că partidul ar fi fost angajat în spionaj, subversiune, violenţă, conspiraţie sau orice altă încălcare a legilor federale. Nici un membru nu fusese vreodată pus sub acuzare – sau bănuit – pentru un act terorist.

Prima dezvăluire legală din arhivele Biroului în baza Legii pentru Libertatea Informaţiei s-a produs pe 7 decembrie 1973. Documentele conţineau un indiciu că FBI făcuse mai mult decât să infiltreze ierarhia partidului. Socialiştii au descoperit curând că au fost ţinta unei operaţiuni COINTELPRO majore.

Ei au dat în judecată Guvernul Statelor Unite pentru încălcarea drepturilor lor constituţionale la libertate de exprimare şi de asociere politică. Judecătorul căruia i-a fost încredinţat cazul, Thomas P. Griesa, un tânăr republican recent numit de preşedintele Nixon, a luat

procesul foarte în serios. La fel a făcut şi cel care conducea apărarea – noul procuror general, William B. Saxbe. Acesta preluase funcţia pe 4 ianuarie 1974, după ce Nixon îi concediase pe cei de la vârful Departamentului Justiţiei, în încercarea disperată de a ţine sub sigiliu benzile lui cu înregistrări, de la Casa Albă.

FBI a răspuns oficial demersului o lună mai târziu. L-a informat pe judecătorul Griesa că operaţiunile lui COINTELPRO serviseră pur şi simplu pentru „a avertiza opinia publică în legătură cu natura şi activităţile Partidului Socialist Muncitoresc”. Biroul a spus că acţiunile lui au fost în întregime legale şi a negat orice participare la operaţiunile clandestine şi la spargeri. Dosarele de la biroul teritorial din New York erau pline cu dovezi ce arătau contrariul. FBI minţea un judecător federal şi pe superiorii lui din Departamentul Justiţiei. Nu infracţiunea era problema, după cum spusese Nixon, ci muşamalizarea.

„Un răspuns adevărat”, avea să scrie mai târziu judecătorul Griesa, „ar fi necesitat dezvăluirea acestor fapte. FBI a încercat să evite o asemenea dezvăluire”.

Dovezile erau în siguranţă, în seiful din biroul agentului special responsabil din New York, John Malone, care dădea spargeri la comunişti încă din vremea administraţiei Truman. Malone a condus biroul teritorial New York vreme de 13 ani, din 1962 până când a ieşit la pensie, în 1975. El era personificarea FBI-ului de modă veche – extrem de pornit împotriva schimbării. Subordonaţii lui îi spuneau „cap de ciment”.

În seiful lui Malone se aflau rapoartele a 193 de acţiuni clandestine întreprinse la sediul central şi la birourile din Manhattan ale socialiştilor în anii 1950 şi 1960, alături de

dovezi strânse prin interceptări telefonice şi prin microfoane amplasate fără mandat, precum şi copii ale scrisorilor defăimătoare ce au încercat să stârnească între ei fricţiuni politice şi rasiale, distrugându-le reputaţiile, carierele şi vieţile.

„FBI s-a angajat într-o serie îndelungată de strategii pentru a-şi ascunde acţiunile clandestine”[543], a constatat judecătorul Griesa. „La sfârşitul anului 1973 sau la începutul lui 1974, un agent FBI din Washington care se ocupa de această problemă i-a spus agentului de caz de la biroul teritorial FBI din New York să nu informeze biroul procurorului general de operaţiunile clandestine. La o întâlnire între FBI şi asistentul procurorului general al SUA, reprezentanţii FBI au folosit termenul de «tehnici de investigaţie confidenţiale», ştiind că această referire includea operaţiunile clandestine. Asistentul a cerut o explicaţie privitoare la aspectul acoperit de acest termen. Răspunsul nu a inclus şi intrările clandestine.”

Judecătorul a tras concluzia: „Răspunsurile erau o înşelătorie grosolană.”

Ca şi Casa Albă, Biroul nu a putut stăvili dezvăluirea publică a secretelor lui. După căderea de la putere a preşedintelui Nixon, în vara anului 1974, cererile pentru desecretizarea dosarelor FBI au început să se adune în Congres şi în tribunalele federale. Procurorul general Saxbe i-a ordonat greu încercatului director FBI, Clarence Kelley, să treacă în revistă arhivele Biroului în căutarea unor dovezi că agenţii lui Hoover încălcaseră litera şi spiritul legii americane.

Jocurile murdare s-au terminat, a spus procurorul general. Proclamaţia lui era prematură.

Agenţi FBI cu vechime ascundeau capitole cruciale din istoria Biroului de Departamentul Justiţiei, de Congres şi de directorul Clarence Kelley însuşi. Un agent special a ars mii de pagini din dosare, pentru a împiedica difuzarea secretelor în exterior, a spus asistentul lui Kelley, Homer Boynton. El se gândea că era păcat că sediul central al FBI nu avea un foc de tabără al lui.

Agenţii din New York şi Washington au făcut eforturi extraordinare pentru a ascunde de directorul lor şi de procurorul general existenţa a cinci programe COINTELPRO majore, nedezvăluite încă. Unul dintre ele viza o grupare de terorişti mică, dar letală, a cărei cauză era independenţa portoricană.

„Un şuvoi nesfârşit de sirene”

Gruparea abia ieşise din clandestinitate, cu un nume nou şi o forţă teribilă. Căutarea liderilor ei de către FBI a durat până în secolul XXI.

Rădăcinile FALN – Fuerzas Armadas de Liberación Nacional, sau Forţele Armate de Eliberare Naţională – ajungeau până în vremurile în care Puerto Rico era o colonie americană. În 1950, la două zile după ce insula a devenit teritoriu autonom american, doi bărbaţi înarmaţi au încercat să-l asasineze pe preşedintele Truman în numele independenţei portoricane. Patru dintre tovarăşii lor de luptă naţionalişti au împuşcat şi au rănit cinci

membri ai Congresului la Capitoliu, în 1954. 20 de ani mai târziu, FALN a început să pună bombe la New York.

Primele atacuri s-au produs puţin după ora 3.00 dimineaţa, pe 26 octombrie 1974, când cinci explozii puternice au zguduit Wall Street şi Rockefeller Center, în Manhattan, provocând pagube de un milion de dolari băncilor şi afacerilor. Al doilea atac a avut loc pe 11 decembrie, la ora 11.03, în Harlemul de Est, o bombă capcană care a rănit grav un ofiţer de poliţie începător, întâmplător de origine portoricană. Al treilea a venit pe 24 ianuarie 1975, la ora 13.22, în inima cartierului financiar.

Agentul FBI Richard Hahn se afla în centru, într-o misiune de supraveghere a presupuşilor spioni din delegaţia Chinei la ONU, când a început să audă „sirene, un şuvoi nesfârşit de sirene”[544] ale maşinilor de poliţie care se îndreptau spre sud.

„Am pornit şi noi într-acolo cu maşina, să vedem ce s-a întâmplat”, îşi amintea el. „Cu siguranţă, Fraunces Tavern fusese bombardat.”

Restaurantul era una dintre cele mai vechi clădiri din New York. În 1783, preşedintele George Washington îşi rostise de pe treptele ei discursul de adio, adresat ofiţerilor din Armata Continentală. Sala de mese de la primul etaj era unul dintre locurile preferate pentru prânz de oamenii de afaceri şi agenţii de bursă de pe Wall Street. O scară către etajul al doilea dădea spre Clubul Pescarilor Amatori, o asociaţie privată de bogătaşi, amatori de pescuit la undiţă. Explozia a venit de la un sac marinăresc umplut cu dinamită şi ascuns sub scări. Patru oameni au murit; alţi 63 au fost răniţi, unii dintre ei foarte grav. Comunicatul FALN care revendica atacul cu bombă era semnat în numele lui Griselio Torresola, care fusese împuşcat mortal

în timp ce încerca să-l asasineze pe Harry Truman. Nimeni nu a fost vreodată arestat pentru asasinatele din New York.

„Era o defilare continuă de atacuri cu bombe, iar noi eram incapabili să le rezolvăm”, a spus Hahn. FBI nu avea nici o idee despre FALN. Nici unul dintre cei 40 de agenţi repartizaţi la Fraunces Tavern nu ştia nimic despre identităţile membrilor sau unde ar putea lovi grupul data viitoare. „Mergeam de la un suspect la altul şi ne-am format propriile echipe de supraveghere, ca să-i urmărim pe aceşti suspecţi”, a spus Hahn. „Aveam activişti din gurile cărora ieşeau aceleaşi cuvinte ca în comunicatele FALN” – activişti care organizau marşuri şi demonstraţii, ţineau întruniri politice în locuri publice – „şi nu aveam de fapt nici o posibilitate de a ne da seama dacă printre aceşti activişti nu se afla şi suspectul nostru”.

Două duzini de atacuri cu bombă au urmat într-o succesiune rapidă, însoţite şi de alerte ce urmăreau să terorizeze New Yorkul. O sută de mii de angajaţi au fost evacuaţi din birourile de la World Trade Center şi din Empire State Building, după o astfel de ameninţare. După ce FALN a atacat băncile şi clădirile din centrul oraşului Chicago, la caz a început să lucreze şi agentul FBI Bill Dyson. Era unul dintre puţinii agenţi ai Biroului care înţelegea gândurile şi tacticile teroriştilor, graţie celor cinci ani de experienţă în investigaţiile secrete împotriva Weather Underground – cinci ani de muncă inutilă. El a rămas pe urmele FALN în timp ce gruparea a mai comis peste o sută de atacuri în toată ţara şi a reuşit cel mai profitabil jaf armat din istoria Statelor Unite.

Activitatea lui Dyson a dus la crearea primei unităţi speciale antiteroriste din FBI. Era atât de secretă, încât nimeni de la sediul central nu a ştiut ceva despre ea.

„S-a făcut în clandestinitate”[545], a spus el. „Obişnuiam să ne întâlnim la Taverna lui Mike. Mike avea un bar pentru poliţişti, un bar cu adevărat pentru poliţişti. Nu puteai intra acolo decât după ce sunai la uşă şi Mike te recunoştea ca om al legii. Nouă, celor care investigam terorismul, ne permitea să mergem în camera din spate, să ne întâlnim ca să ne coordonăm acţiunile şi astfel lucram împreună. Dar nu aveam binecuvântarea nimănui!” Dyson a fost numit, în secret, inspector în poliţia statului Illinois, ai cărei membri, împreună cu ofiţerii Departamentului de Poliţie din Chicago, s-au alăturat în secret unităţii speciale de la Taverna lui Mike. Mulţi ani după aceea, un coleg agent l-a întrebat pe Dyson ce părere aveau şefii de la sediul central despre această întreprindere.

„Nu le-am spus niciodată celor de la sediul central”, a replicat acesta.

„Mergeţi până la capăt”

FBI era sub asediu la Washington. Noul Congres, ales la trei luni după demisia lui Nixon, a fost cel mai liberal din istorie. În urma afacerii Watergate, Senatul şi Camera Reprezentanţilor au hotărât să deschidă investigaţii oficiale privind operaţiunile secrete de informaţii ale naţiunii. Preşedintele Gerald R. Ford a înţeles că dezvăluirea acelor secrete ar fi pătat reputaţiile conducătorilor americani, mergând înapoi până la FDR. Principalii colaboratori ai preşedintelui au încercat să ţină pagubele sub control şi să limiteze investigaţia la CIA.

„De ce nu şi FBI?”[546] l-a întrebat fără ocolişuri fostul director al CIA Richard Helms pe preşedintele Ford, când s-au aflat faţă în faţă în Biroul Oval. „Aşa aţi putea cu adevărat să mergeţi până la capăt.” Procurorul general adjunct Laurence Silberman a fost de aceeaşi părere. „FBI s-ar putea să fie cea mai savuroasă parte din povestea asta”[547], a spus el pe 20 februarie 1975, în faţa echipei pentru securitate naţională a preşedintelui. „Hoover a făcut lucruri care n-ar rezista la o examinare, mai ales sub Johnson.”

Directorul Clarence Kelley începea să înţeleagă că operaţiunile de informaţii ale Biroului încălcaseră legea. El se temea că Congresul avea să le impună agenţilor lui limitări stricte. L-a implorat pe preşedinte să contracareze această ameninţare printr-un ordin executiv care să extindă prerogativele în materie de securitate naţională ale FBI.

FBI se baza pe legi „create pentru epoca Războiului Civil, nu pentru secolul XX”[548], a argumentat el. Curtea Supremă „a redus la o cochilie fragilă” regulamentele împotriva instigării la revoluţie, a spus el; interdicţia impusă de ea asupra interceptării fără mandat a telefoanelor americanilor obligase Departamentul Justiţiei să renunţe la punerea sub acuzare a conducătorilor Weather Underground, acuzaţiile fiind construite pe supraveghere ilegală. În baza legilor existente, a spus Kelley, el se îndoia de capacitatea Biroului de a strânge informaţii despre „teroriştii şi revoluţionarii care încearcă să răstoarne sau să distrugă guvernul”.

Dacă tribunalele sau Congresul puneau sub semnul întrebării legalitatea operaţiunilor clandestine şi a intrărilor prin efracţie, Kelley şi aliaţii săi de la Departamentul Justiţiei considerau că soluţia consta în

legalizarea acestora. Pe 9 mai 1975, ei au afirmat că FBI putea întreprinde „acţiuni fără mandat, ce implicau intrarea fizică pe o proprietate privată”[549] dacă ordinul venea de la preşedinte.

Dar Watergate compromisese vechea idee că preşedintele avea puterile unui rege. Climatul politic nu era deloc favorabil pretenţiei că FBI putea comite infracţiuni la ordinul Casei Albe, chiar şi în numele securităţii naţionale. După aproape şapte decenii de libertate faţă de observatorii din exterior, Biroul nu mai era inviolabil.

„Au şi numele meu!”

Pe măsură ce timpul trecea, confruntarea devenea inevitabilă. Cu toată rezistenţa puternică de la sediul central, comisia Congresului care investiga serviciile secrete citea deja din dosarele FBI şi lua depoziţii sub jurământ de la comandanţii acestuia.

O ceartă izbucnită pe coridoarele FBI a fost bătălia care a deschis un război îndelungat.

Biroul începuse să se mute din clădirea Departamentului Justiţiei, peste drum de Pennsylvania Avenue. Noua clădire J. Edgar Hoover, inaugurată oficial pe 30 septembrie 1975, costase 126 milioane de dolari. Era cea mai urâtă clădire din Washington: semăna cu o parcare etajată, construită de Biroul Politic sovietic.

Membrii Congresului au vrut să viziteze vechiul şi noul sediu central. Agentul FBI James R. Healy – credincios până la moarte Biroului şi mare admirator al lui Hoover – a fost desemnat să-l însoţească pe congresmenul Robert Drinan, un democrat din Massachussets, preot iezuit pacifist, oponent înverşunat al Războiului din Vietnam şi inamic declarat al FBI[550].

Când au ajuns în poligonul de trageri din interiorul FBI, Healy a explicat că un agent trage într-un suspect doar în autoapărare. Cineva a întrebat: dar dacă suspectul ripostează? „Atunci tragem ca să ucidem", a spus Healy.

„Reverendul Drinan a început să strige: «Trag ca să ucidă! Trag ca să ucidă!»" îşi amintea el. „Am avut senzaţia că individul o luase complet razna." Healy a încercat să îndrepte delegaţia Congresului spre sala cu cartoteca, unde se aflau, în ordine alfabetică, numele tuturor persoanelor care apăreau în dosarele FBI; aceste cartonaşe formau temelia edificiului construit de Hoover. „Reverendul Drinan a spus: «Ei bine, aş vrea să văd şi numele meu.» Ca un gest de curtoazie, l-am condus la tânăra doamnă care completa cartonaşele şi am rugat-o să ne arate câteva." Funcţionara a întins cartonaşele, cu o mână tremurândă. Congresmenul i le-a smuls imediat.

„Au şi numele meu!" a strigat Drinan. „Au şi numele meu!"

Congresmenul a cerut să vadă tot ce avea Biroul despre el. A devenit astfel unul dintre primii americani căruia i s-a acordat permisiunea să-şi vadă propriul dosar de la FBI. Acesta cuprindea o scrisoare pe care o călugăriţă bănuitoare i-o trimisese lui Hoover cu patru ani în urmă, spunând că părintele Drinan era un comunist plantat în interiorul Bisericii Catolice.

Aceasta era starea de spirit dominantă atunci când Senatul a deschis primele lui audieri publice asupra FBI, pe 18 noiembrie 1975.

„Or să cadă capete”

Aşa cum se temea directorul Kelley, investigatorii Congresului au săpat în trecutul FBI şi au dezgropat unele poveşti extrem de dăunătoare – microfoanele prin care era ascultat Martin Luther King, păstrarea unei jumătăţi de milion de pagini despre americani pe teme de securitate naţională, încălcarea drepturilor civile în campaniile COINTELPRO şi folosirea neadecvată a puterii investigative ca armă în războiul politic.

Comitetul senatorial a ajuns la concluzia că FBI îi spionase pe americani fără o cauză justă. El a aruncat vina pentru încălcarea de către Birou a legilor şi a Constituţiei în principal asupra „lungului şir de procurori generali, preşedinţi şi Congrese care au dat FBI-ului putere şi responsabilitate, dar nu au reuşit să-i dea şi îndrumare adecvată, direcţie şi control”[551].

Dar Biroul a încasat propriu-zis lovitura. Opinia publică asupra FBI era tot mai defavorabilă. Percepţia oamenilor, modelată de presă, era foarte clară. Respectul s-a erodat. Teama a rămas.

Noul procuror general – Edward Levi, al cincilea om care a deţinut funcţia într-un interval de trei ani – a văzut cum se apropie ziua judecăţii. Levi a trasat primele linii directoare care au guvernat vreodată operaţiunile de informaţii ale FBI. El a spus Congresului că acestea s-au născut din convingerea că „monitorizarea de către guvern a indivizilor şi a grupurilor pentru că au opinii politice controversate sau nepopulare este intolerabilă în societatea noastră”[552]. Regulile defineau terorismul intern ca pe o problemă pentru cei care impun legea; mai mult, ele limitau puterile celor de la comanda FBI: Biroul trebuia să fie convins că ţinta unei investigaţii ar putea recurge la violenţă, pentru ca investigaţia să poată începe. Era un standard ridicat.

Pe 8 mai 1976, Kelley a încercat să dreagă lucrurile în ochii opiniei publice printr-un discurs rostit la Colegiul Westminster din Missouri, acolo unde Winston Churchill avertizase, la începutul Războiului Rece, că o cortină de fier se lasă deasupra Europei. El a recunoscut că FBI se angajase în operaţiuni de nejustificat şi a spus că aceasta nu se va mai repeta niciodată.

Discursul lui nu a fost deloc bine primit. În interiorul Biroului, a fost etichetat imediat drept discursul „Îmi pare rău”.

Era prea târziu pentru scuze. Cu şapte săptămâni mai înainte, din ordinul procurorului general şi al Diviziei lui pentru Drepturi Civile, Kelley a transmis un ordin secret în întregul FBI. Fiecărui agent i se ordona să raporteze tot ce ştia despre operaţiunile clandestine care avuseseră loc în ultimul deceniu. Răspunsurile au venit aproape toate identice: nimeni nu ştia nimic despre spargeri sau despre intrări prin efracţie. Dar Divizia pentru Drepturi Civile de la Departamentul Justiţiei începuse deja să facă ordine

prin hăţişul de minciuni şi dezinformări. Investigatorul FALN Richard Hahn povestea că printre agenţii de teren din New York se dusese vorba că: „Or să cadă capete.”

Pe tot teritoriul Statelor Unite, agenţii au început să dea înapoi de la misiunile secrete de informaţii. Nu accept cazul acesta, spuneau ei, refuz să merg în acea echipă. „Nimeni nu mai voia să lucreze pe terorism”[553], îşi amintea Bill Dyson, care devenise şeful investigaţiei naţionale a FBI asupra FALN. „Toţi încercau să se eschiveze.” Sute de agenţi credeau că „n-o să mă susţină nimeni”, spunea Dyson. „Biroul n-o să mă susţină. Departamentul Justiţiei n-o să mă susţină. Cetăţenii n-or să mă susţină.”

De altfel, 53 de agenţi au fost informaţi că erau subiectul unor anchete penale, privind infracţiuni comise în numele securităţii naţionale. Fiecare agent care folosise microfoane sau intrări prin efracţie în misiuni împotriva terorismului sau de contraspionaj risca să fie condamnat şi trimis la închisoare.

543 Partidul Socialist Muncitoresc vs. Procurorul general; 73 Civ. 3150; 642 Anexa federală 1357 (Districtul de Sud din New York).

544 Hahn, istorie orală, FBI/FBIOH.

545 Dyson, istorie orală, FBI/FBIOH.

546 Notă informativă privind discuţia, Biroul Oval, 4 ianuarie 1975, Biblioteca Prezidenţială Gerald R. Ford.

547 Notă informativă privind discuţia, Casa Albă, 20 februarie 1975, GRFL.

548 Kelley către procurorul general, 7 august 1974, FBI/FOIA.

549 John C. Kenney, asistent interimar al procurorului general, la dosar în SUA vs. Ehrlichman, Curtea de Apel a SUA pentru Districtul Columbia, 9 mai 1975.

550 Healy, istorie orală, FBI/FBIOH.

551 Comisia Church, Federal Bureau of Investigation, la 1–2 (declaraţia preşedintelui Frank Church).

552 depoziţia procurorului general Edward H. Levi, Evaluarea FBI: Audieri în faţa Subcomisiei pentru Drepturi Civile şi Constituţionale a Comisiei Juridice din Camera Reprezentanţilor, 6 aprilie 1976.

553 Dyson, istorie orală, FBI/FBIOH.

CAPITOLUL 38

„O STARE DE PERICOL CONTINUU”

FBI se confrunta acum cu un caz de o complexitate fără precedent. Trebuia să se investigheze pe sine însuşi.

Clarence Kelley a asigurat în repetate rânduri presa, opinia publică şi pe preşedinte că FBI încetase cu un deceniu în urmă să deruleze operaţiuni clandestine. Principalii lui colaboratori îi spuseseră asta; acelaşi lucru l-au declarat în faţa Congresului şi a instanţelor, sub jurământ. Pe 8 august 1976, la patru luni după ce a avut documentele în mână, Kelley a fost nevoit să admită că fusese dus de nas de experţi – „dezinformat cu bună ştiinţă şi cu intenţie”[554] de oameni de la vârful ierarhiei din cadrul FBI.

Kelley ar fi trebuit să ştie că avea să-i sune şi lui ceasul. Ştia din experienţă proprie – cele două decenii pe care le petrecuse ca agent FBI – că „foarte puţine veşti proaste îi erau transmise lui J. Edgar Hoover”[555]. După cum îşi amintea Kelley, aproape toţi cei din Birou „se temeau să-i spună lui Hoover adevărul”; şeful fusese „atât de dominator şi puterea lui asupra personalului său atât de intimidantă”, încât agenţii ascundeau de el faptele neplăcute. El a atribuit înşelătoria căreia îi căzuse victimă „existenţei, la cele mai înalte niveluri, a unei credinţe arogante în infailibilitatea şi corectitudinea tuturor activităţilor şi politicilor Biroului” – o credinţă necondiţionată în imaginea publică a FBI.

La trei zile după ce a recunoscut public că fusese prostit de unii dintre cei mai experimentaţi manipulatori din FBI, Kelley a anunţat doi paşi dramatici spre reformarea Biroului.

În primul rând, el a creat o nouă forţă care să se ocupe de verificările interne; sub privirile vigilente ale procurorilor de la Departamentul Justiţiei, agenţii FBI au deschis zeci de anchete penale chiar în rândurile lor.

În al doilea rând, a smuls inima Diviziei de Informaţii. Separat de acţiunile lui împotriva spionilor unor puteri străine, FBI avea să trateze, de acum înainte, cazurile de securitate naţională la fel ca infracţiunile obişnuite. Investigaţiile secrete împotriva americanilor cu idei subversive aveau să înceteze. A fost cea mai puternică lovitură pe care a dat-o fantomelor din trecutul lui Hoover.

„O experienţă umilitoare şi degradantă”

Procurorul general Edward Levi a pus sub semnul întrebării infailibilitatea FBI încă din prima lui zi în funcţie.

Levi era unul dintre cei mai respectaţi avocaţi din America. Aproape chel, cu ochelari şi papion, fiu şi nepot de rabini, Levi a fost preşedintele Universităţii din Chicago înainte să revină la Departamentul Justiţiei, unde a lucrat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. La fel ca predecesorul lui, Harlan Fiske Stone, care-i făcuse zile negre directorului Hoover cu o jumătate de secol în urmă, şi el respecta mai mult domnia legii decât puterea politicienilor. Credea că o poliţie secretă reprezintă o ameninţare la adresa unei societăţi libere.

Levi de-abia se aşezase în fotoliul lui de piele şi admira panourile de lemn sculptat din noul lui birou, când „un agent FBI a apărut la uşa mea, fără să se anunţe dinainte”[556], îşi aminteşte el. Agentul s-a prezentat drept Paul Daly. „Mi-a pus în faţă o foaie de hârtie prin care-mi cerea să autorizez o interceptare telefonică fără ordinul vreunei instanţe şi aştepta s-o aprob.”

„Trebuie să mă laşi să mă mai gândesc la asta”[557], i-a spus Levi. „Agenţii ar putea să fie prinşi când intră s-o instaleze.”

„E deja înăuntru”, a replicat Daly. „Microfonul e înăuntru.” Aceasta era procedura respectată din vechime: mai întâi se intra prin efracţie ca să se instaleze microfonul, apoi se cerea aprobarea să fie pornit. Tradiţiile FBI erau diferite de regulile procedurilor juridice obişnuite.

Levi a fost uluit. „I s-a răsucit papionul”, îşi aminteşte Daly.

Procurorul general nu a aprobat nici percheziţiile, nici confiscările şi nici supravegherile fără mandat. Date fiind urmele lăsate de Watergate, el credea că naţiunea nu avea să le tolereze. S-a îngrozit când a aflat că şefi din FBI minţiseră Congresul şi instanţele cu privire la continuarea practicării de acţiuni clandestine.

Levi a început să traseze linii directoare pentru investigaţiile FBI, primele din istoria Biroului, pe baza principiului că guvernul nu trebuia să încalce legea pentru a impune legea. A stabilit, în cadrul Departamentului Justiţiei, un lanţ clar de comandă care să investigheze faptele penale comise de agenţi. El i-a dat lui Kelley ordinul direct să raporteze ilegalităţile comise de FBI.

„Noi nu le cerem agenţilor să se toarne unul pe altul”[558], a spus Kelley. Dar şi tradiţia aceasta se eroda.

Tensiunile de la sediul central se acumulau încă de când FBI deschisese o anchetă penală împotriva lui Mark Felt, directorul adjunct destituit, spre deznodământul investigaţiei Watergate. În ultimele zile ale administraţiei Nixon, Felt a fost acuzat, în cadrul Biroului, că a scos clandestin documente cu care a alimentat ziarul The New York Times. Acuzaţia de furt de documente ale Biroului era pedepsită cu până la zece ani de închisoare. Felt a fost confruntat cu agenţi FBI şi i s-au adus la cunoştinţă drepturile constituţionale. El a minţit cu privire la rolul lui în scurgerile de informaţii şi a făcut-o iscusit, mai întâi în faţa agenţilor, apoi într-o scrisoare personală adresată directorului.

„Dragă Clarence”, a scris el. „Să fiu tratat ca suspect principal într-un exemplu sordid de lipsă crasă de loialitate faţă de FBI este o experienţă umilitoare şi degradantă”, a scris el. „Întâmplător, nu sunt eu «Deep Throat».”[559]

Kelley a presupus, foarte corect, că secretele Watergate au fost dezvăluite prin efortul concertat al unui grup de agenţi superiori şi avea motive să creadă că Felt condusese această campanie secretă. În acelaşi timp însă, Felt îi era prieten de două decenii. Loialităţile lui Kelley – către FBI şi către Felt – l-au determinat să-l protejeze pe Felt de inculpare. Nu voia să pună Biroul într-o situaţie neplăcută. Kelley s-a asigurat că investigaţia privind scurgerile de informaţii a fost închisă şi în cele din urmă l-a concediat pe omul care a deschis-o, pentru abuzuri de putere nespecificate. Dar până să facă asta, Felt a ajuns să aibă necazuri de zece ori mai mari. Soţia lui s-a îmbolnăvit, fizic şi mental; mai târziu, ea avea să se sinucidă. Fiica lui a dispărut într-o comunitate hippie din California. El a

devenit subiectul unei alte anchete penale deschisă de FBI, iar aceasta nu mai putea fi muşamalizată.

Pe 19 august 1976, FBI şi-a percheziţionat propriul sediu central. Două echipe de agenţi FBI, conduse de anchetatori de la Divizia pentru Drepturi Civile a Departamentului Justiţiei, au căutat prin birourile de la Washington. O echipă separată a scotocit sediul din New York al Biroului. Agenţii au descoperit o ascunzătoare cu documente pe care nu le mai văzuse nimeni din exterior, niciodată. Sistemul de îndosariere „Nu se arhivează" al lui Hoover, creat înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, era gândit astfel încât să ţină ascunse pentru totdeauna dovezile intrărilor prin efracţie şi ale microfoanelor plantate ilegal. Hoover le cerea agenţilor să distrugă rapoartele originale ale investigaţiilor lor secrete. Dar chiar şi el făcea din când în când o greşeală, în chestiuni de siguranţă naţională. A păstrat în biroul lui un registru cu eticheta „Acţiuni clandestine", care conţinea o descriere în detaliu a regulilor sistemului „Nu se arhivează". Nu se ştie cum, aceasta a scăpat din focul în care au fost distruse dosarele lui personale, după ce a murit. El i-a condus pe investigatorii din New York la 25 de volume de rapoarte originale care, inexplicabil, fuseseră păstrate. Investigaţia a început să se concentreze pe o serie de intrări prin efracţie în apartamentele din New York ale rudelor şi prietenilor unor membri fugari ai reţelei Weather Underground. Spargerile fuseseră date în 1972 şi 1973 de Echipa 47 a FBI, condusă de John Kearney.

Kearney, recent pensionat după 25 de ani în FBI, a aflat din ziar despre „o unitate specială înfiinţată la Departamentul Justiţiei, ca să investigheze Echipa 47", îşi aminteşte el. „Erau interesaţi de tehnicile de anchetă mai puţin obişnuite, la care am recurs în încercarea de a-i prinde pe fugari. Auzisem că mai mulţi agenţi au depus

mărturie în faţa unui mare juriu şi apoi am primit un telefon, de la cineva neidentificat, care mi-a spus: «A trebuit să te dau de gol, John.»”

Kearney era pe cale să fie inculpat pentru conspiraţie. Era primul agent de rang înalt din FBI acuzat de infracţiuni împotriva Statelor Unite.

La sediul central, Clarence Kelley le-a spus câtorva agenţi de încredere să deschidă o contrainvestigaţie – ca să afle încotro conducea Departamentul de Justiţie cazul. Ei au aflat repede că John Kearney era primul vizat de o inculpare penală, dar nu era singurul. Pe 26 august, la o săptămână după raidurile iniţiale, Mark Felt şi Ed Miller, directorul de informaţii acum pensionat din FBI, au fost citaţi să depună mărturie în secret în faţa unui mare juriu federal. Cei doi s-au hotărât în favoarea unei strategii legale periculoase. Ei au declarat sub jurământ că au autorizat acţiunile clandestine întreprinse de Echipa 47, dar au spus că au avut aprobarea directorului interimar al FBI, Pat Gray.

Mărturia lor i-a făcut pe procurori să se oprească, să se gândească mai bine şi să se certe între ei, disputa ajungând la cele mai înalte niveluri din Departamentul Justiţiei. Dacă îi puneau sub acuzare pe Felt şi pe Miller, atunci ar fi trebuit să îl acuze şi pe Gray. Ar fi însemnat să construiască un caz penal împotriva omului care i-a succedat lui Hoover.

Acuzaţia ar fi declarat ilegale tradiţiile FBI în domeniul spionajului. De fapt, ar fi însemnat punerea sub acuzare a FBI, ca instituţie.

Felt şi Miller credeau că, dacă se ajungea la proces, ar fi putut convinge juraţii că FBI avea puterea de a forţa limitele legii, în interesul securităţii naţionale, o putere care provenea direct de la preşedintele Statelor Unite. Ei credeau că ar fi putut dovedi că îndatorirea pe care şi-o asuma preşedintele prin jurământ, de a apăra Constituţia, îi conferea puterea de a sparge uşile cetăţenilor şi de a le intra în case. Voiau să susţină că preşedintele putea încălca drepturile unui individ, pentru a apăra interesele naţiunii.

Mai aveau de trecut un singur hop: le trebuia o dovadă. În baza legii, ei ar fi trebuit să demonstreze că au comis spargerile ca să apere Statele Unite împotriva agenţilor unei puteri străine. Felt şi Miller bănuiau amândoi că fugarii din Weather Underground primeau sprijin direct din Cuba şi Vietnam. FBI din Chicago a redactat o depoziţie de peste o sută de pagini, care susţinea acest lucru. Nu se baza însă pe nici o dovadă. Preşedinţii Johnson şi Nixon ceruseră FBI în repetate rânduri să găsească dovada că „Meteorologii" erau agenţi secreţi străini, finanţaţi de inamici ai Statelor Unite. Dar FBI nu avea nimic concret.

Într-o duminică dimineaţă, Felt s-a dus la emisiunea TV Face the Nation, ca să spună lumii întregi ceea ce spusese şi în faţa marelui juriu: că el autorizase spargerile. Acestea au fost operaţiuni de spionaj, vitale pentru securitatea naţională. „Puteţi avea un FBI care încearcă să oprească violenţele înainte ca acestea să se producă, sau nu", a spus el. „Cred că acest lucru este justificat şi l-aş face din nou mâine."

Ed Miller a spus-o mai elegant, ani de zile mai târziu. El şi-a luat argumentul din legile unor vremuri de mult trecute.

Casa fiecărui om este castelul lui, a admis el. Dar nimeni nu-şi poate închide castelul în faţa regelui[560].

Controversa s-a întors în timp până la începuturile Statelor Unite. „Siguranţa în faţa pericolului extern este principalul element care determină comportamentul naţional”[561], scria Alexander Hamilton în 1787. „Chiar şi dragostea arzătoare de libertate va ceda, după un timp, dictatului ei. Distrugerea violentă a vieţii şi proprietăţii în caz de război, efortul continuu şi alarma asociate unei stări de pericol continuu vor obliga naţiunile cele mai ataşate de libertate să recurgă, pentru tihnă şi securitate, la instituţii care au tendinţa de a le distruge drepturile civile şi politice. Ca să fie în siguranţă, ele devin, pe termen lung, dispuse să-şi asume riscul de a fi mai puţin libere.”

„Imaginea de supraoameni a agenţilor FBI”

Până pe 21 septembrie 1976, nimeni nu văzuse un asasinat terorist comis de o putere străină pe teritoriul Statelor Unite.

În acea dimineaţă ploioasă, o explozie a zguduit Sheridan Circle, la aproximativ un kilometru de Casa Albă. Orlando Letelier, fost ambasador al statului Chile la Washington, a fost ucis pe o stradă a capitalei americane, de o bombă puternică, ascunsă sub maşina lui. Împreună cu el a murit şi asistentul lui american, în vârstă de 26 de ani, Ronni Moffit. Letelier şi Moffit treceau cu maşina pe lângă cartierul ambasadelor, când bomba a explodat.

Letelier făcuse parte din guvernul preşedintelui Salvador Allende – mai întâi ca ambasador, apoi ca ministru de Externe şi, în cele din urmă, ca ministru al Apărării. Guvernul lui de stânga a fost rezultatul alegerilor libere din 1970, în pofida eforturilor susţinute depuse de CIA, care primise de la preşedintele Nixon ordinul de a-l ţine pe Allende departe de putere, prin orice mijloace. Allende a rezistat trei ani, înainte să moară în timpul unei lovituri de stat conduse de generalul de extremă dreaptă Augusto Pinochet. Junta militară l-a trimis pe Letelier la închisoare vreme de un an, pe o insulă îngheţată. Apoi l-a expulzat.

Curând după ce Letelier a venit la Washington ca să poarte o campanie împotriva regimului Pinochet, serviciile secrete chiliene, DINA, au pus la cale planuri ca să-l asasineze.

Pinochet şi aliaţii lui – lideri de dreapta din cinci ţări sud-americane – au lansat un efort global pentru a-şi extermina inamicii de stânga, sub numele de cod Operaţiunea Condorul. DINA a folosit criminali cubanezi anticastrişti şi un mercenar american pe nume Michael Townley, ca membri ai unei echipe internaţionale a morţii. Înainte de asasinarea lui Orlando Letelier, Departamentul de Stat al lui Henry Kissinger şi CIA sub conducerea lui George W.H. Bush ştiau foarte bine că Operaţiunea Condorul avea în plan asasinate politice. Dar amândoi se îndoiau sincer că generalul Pinochet ar fi riscat consecinţele comiterii unui atac terorist la Washington. Cei mai mulţi ofiţeri de informaţii americani păreau să fie de acord. Unul a făcut însă excepţie.

„Operaţiunea Condorul implică formarea unor echipe speciale din ţările membre, care să aplice sancţiuni ce merg până la asasinate”, a scris ataşatul legal al FBI la Buenos Aires, Robert Scherrer, într-un raport secret de

patru pagini, trimis la sediul central la şapte zile după crime. El a susţinut că era posibil ca Pinochet şi agenţii lui să fi comis asasinatele.

În mare parte datorită eforturilor FBI, asasinarea lui Orlando Letelier avea să devină un caz unic: un act dovedit de terorism din secolul XX, sponsorizat de un stat, pe teritoriul Americii.

Continuarea răbdătoare şi epuizantă a anchetei s-a datorat, de asemenea, într-o oarecare măsură, alegerii în 1976 a lui Jimmy Carter, primul lider politic care a făcut din drepturile omului un principiu central al preşedinţiei sale. Carter avea o concepţie mai puţin obişnuită despre inamicii Statelor Unite. „Pacea nu este doar o simplă absenţă a războiului", a spus Carter la primirea nominalizării. „Pacea înseamnă acţiunea de eliminare a terorismului internaţional."

Însă noului preşedinte nu i-a fost deloc uşor să capete controlul asupra instrumentelor reprezentate de serviciile secrete americane şi de organismele responsabile cu aplicarea legii. Investigaţiile deschise de Congres atât la CIA, cât şi la FBI – ca şi anchetele penale din interiorul Biroului – au dus la revolte şi supărări în ambele agenţii. Nici una dintre ele nu era pregătită să colaboreze la combaterea terorismului. Administraţiile Nixon şi Ford au încercat să creeze un răspuns coordonat la ameninţarea terorismului din străinătate. Nici Carter nu a avut mai mult succes. Terorismul din străinătate era un act de război căruia trebuia să i se răspundă cu militari şi cu diplomaţi; terorismul intern era o infracţiune pe care trebuia să o rezolve FBI. Statele Unite mai aveau mulţi ani până la strategia care să combine forţele de aplicare a legii cu capacităţile serviciilor de informaţii, pentru a-i opri pe teroriştii înainte să acţioneze.

Sediul central al FBI a intrat într-un fel de paralizie după ce Carter a preluat preşedinţia, în ianuarie 1977, şi a rămas aşa mai bine de un an. Preşedintele spusese clar că voia un nou şef la FBI, dar părea că nu poate să aleagă unul. Ca şi Pat Gray înaintea lui, Clarence Kelley a început să se răsucească uşor după cum bătea vântul.

„Unul dintre lucrurile care mă deranjează cel mai tare la FBI", a spus Kelley la audierile pentru confirmarea lui, „este senzaţia că suferă de lipsa unei conduceri cu bază permanentă şi faptul că agenţilor li se pare că poziţia lor fruntaşă, câştigată pe bună dreptate, a fost cumva ştirbită."[562]

El a spus că spera „să le redea oamenilor încrederea în ei înşişi". Dar eşuase, şi ştia asta. „Imaginea de supraoameni a agenţilor FBI, precum şi puterea şi gloria care o însoţeau, s-au diminuat considerabil"[563], avea să conchidă el, spre sfârşitul carierei. „FBI a coborât de pe Muntele Olimp. Şi, după cum s-a dovedit, eram nişte simpli muritori... Dar atât de măreaţă şi de pură a fost imaginea FBI pe vremea lui J. Edgar Hoover, încât cea mai măruntă neregulă – fie ea reală, imaginară sau mult exagerată – atrage acum extraordinar de multă atenţie."

Asta trebuia să se schimbe, a insistat el. Poporul american nu mai putea tolera multă vreme „un FBI schilodit şi asediat"[564].

„Ce ne-a lipsit au fost informaţiile de calitate"

Preşedintele Carter a petrecut mai bine de un an căutând pe cineva care să conducă Biroul. Procurorul lui general, Griffin Bell, un vechi prieten care fusese judecător la curtea federală de apel în Georgia, a trecut în revistă peste 50 de candidaţi. Până la urmă s-a hotărât asupra unui coleg jurist, judecătorul William H. Webster, un republican moderat care fusese numit în instanţa federală de către Richard Nixon. Judecătorul Webster era un adept al sectei religioase Ştiinţa Creştină. Era un om care emana evlavie, onestitate şi integritate. Preşedintele Carter aprecia aceste calităţi, care reflectau propria lui imagine.

Webster era totodată arogant şi sever. „Avea ochii aceia de un albastru ca oţelul”[565], a spus Homer Boynton, agentul FBI veteran care a servit vreme de doi ani ca administrator şef al lui Webster. „Şi cobora vocea. Cei mai mulţi oameni pentru care am lucrat ridicau vocea când se înfuriau. Bărbia îi ieşea în afară, ochii îi deveneau ca oţelul şi te simţeai mărunt în faţa lui. Putea să fie de-a dreptul brutal.”

În prima lui zi la Birou, Webster a anunţat foarte clar că voia să i se spună „Judecătorul”. Numirea lui a fost începutul unei practici a preşedinţilor de a pune judecători la conducerea FBI, o tradiţie care a continuat tot restul secolului XX.

Când a depus jurământul şi a devenit al treilea director al FBI, pe 23 februarie 1978, Webster a spus că Biroul „avea să facă treburile pe care poporul american le aştepta de la el, aşa cum prevedea Constituţia”[566]. Unii agenţi au fost neliniştiţi de această frază. Webster a avut nevoie de cea mai mare parte din următorii doi ani ca să-şi formeze un cerc de apropiaţi de încredere în FBI. I-a luat aproape încă tot atâta timp ca să preia controlul asupra „căpoşilor lui Hoover”, cum le spunea el, „oameni cu vechime, bine înşurubaţi”, care, din loialitate faţă de Hoover, îi continuau

tradiţiile fără să-şi pună vreo întrebare şi îi spuneau întruna lui Webster că făceau ceea ce ar fi dorit Hoover. „Am avut unele probleme până când am schimbat acest mod de gândire”, avea să spună el mai târziu.

Webster a fost uimit să afle că FBI nu avea un cadru legal pentru operaţiunile lui. Biroul nu avea o cartă – un certificat de naştere legal din partea Congresului, care să-i expliciteze rolul. Nu avusese niciodată una şi nu are nici acum. Webster a spus de la bun început că voia o lege care să definească precis „ceea ce oamenii aşteaptă de la noi – nu ce nu putem face, ci ceea ce se aşteaptă să facem”. A petrecut doi ani ca s-o redacteze, consultându-se cu Congresul. Nici preşedintele Carter, nici preşedintele Reagan nu au promulgat-o însă; legea este încă în stadiul de proiect.

Webster a fost obligat, după cum spunea el, „ să pretindă că am avea o cartă”[567].

Ceea ce a primit FBI în schimb a fost Legea Supravegherii Spionajului Extern. Produsul unei lupte ce a durat ani de zile între Congres, FBI şi CIA, legea crea o instanţă specială, formată din magistraţi numiţi de judecătorul suprem al Statelor Unite, care se reunea într-o încăpere specială, antifonată, de la ultimul etaj al Departamentului Justiţiei. Această curte avea rolul de a aproba cererile de interceptare sau de supraveghere electronică făcute de ofiţeri de informaţii americani – şi să o facă în limitele legii. Vreme de 60 de ani, de la începutul epocii lui Hoover, FBI îşi făcuse singur regulile privitoare la interceptări şi microfoane ascunse. Curtea nu a fost un obstacol în calea Biroului – în următoarele două decenii a aprobat peste 17 000 de cereri, fără să spună vreodată nu. Dar ţinta trebuia să fie un agent al unei puteri străine. Capacitatea FBI de a

derula operaţiuni secrete de informaţii era guvernată acum de lege.

La puţin timp după ce a depus jurământul în funcţie, judecătorul Webster s-a confruntat cu două situaţii care au pus la încercare capacitatea FBI de a se ridica la aceste standarde – una secretă, una dureros de publică.

Pe 8 aprilie 1978, după o intervenţie diplomatică neobişnuit de dură, doi agenţi FBI l-au luat în custodie la Santiago, în Chile, pe Michael Townley, americanul folosit ca ucigaş plătit de serviciile secrete ale generalului Pinochet. L-au dus cu avionul la Miami şi l-au interogat îndelung. Townley construise bomba care l-a ucis pe Orlando Letelier. Încet şi cu eforturi chinuitoare, FBI a construit un dosar care avea să ducă la condamnarea penală şi trimiterea la închisoare a asasinilor care lucraseră pentru generalul Pinochet, inclusiv a celui care conducea spionajul generalului.

Pe 10 aprilie, Statele Unite au formulat 32 de capete de acuzare împotriva lui Ed Miller, fost şef al spionajului în FBI, a lui Mark Felt, fost director adjunct, şi a lui Pat Gray, fost director al Biroului Federal de Informaţii. Principala acuzaţie – bazată pe o reglementare veche de 60 de ani, folosită în principal pentru trimiterea în judecată a membrilor Ku Klux Klan – era „conspiraţie cu scopul de a-i oprima şi răni pe cetăţeni” prin percheziţii fără mandat.

Inculparea lor a înfuriat sute de agenţi FBI care lucraseră în anii 1970 la cazuri de spionaj şi terorism. Din rândurile lor, 69 de oameni care în anii Nixon fuseseră în subordinea lui Gray, Felt şi Miller erau nevoiţi acum să răspundă anchetelor interne declanşate de Departamentul Justiţiei şi de FBI – anchete care puteau să-i coste locul de muncă,

pensiile şi poate chiar libertatea. Nimeni nu ştia câţi dintre ei riscau să fie puşi sub acuzare.

Aceştia erau totodată aceiaşi agenţi care răspundeau de cele mai delicate cazuri ale FBI împotriva inamicilor Statelor Unite. Ei s-au îndreptat spre judecătorul Webster pentru directive şi îndrumare – dar şi pentru iertarea păcatelor. Webster a decis, cu şase excepţii, că nu aveau nici o vină în intrările prin efracţie, fără mandat, şi a administrat sancţiuni pe plan intern, fără publicitate. Până la urmă, Departamentul Justiţiei a decis să meargă în instanţă doar cu dosarele împotriva lui Felt şi Miller. La cazul împotriva lui Gray s-a renunţat – spre indignarea procurorilor – ca şi la acuzaţiile aduse lui John Kearney, a cărui apărare era că urmase ordinele primite de la superiori.

Divizia de Informaţii, pe vremuri cea mai puternică aripă din FBI-ul lui Hoover, era sub asediul Departamentului Justiţiei şi a scăzut ca putere şi ca expertiză spre sfârşitul anilor 1970. Cei care încă mai serveau cauza doreau să reînvie efortul de contraspionaj împotriva spionilor sovietici şi chinezi care operau în Statele Unite, să angajeze şi să pregătească agenţi FBI care să vorbească limbile respective şi să facă din munca de informaţii o carieră, în locul unui stagiu de doi ani. Ei voiau să-i vâneze pe fugarii rămaşi din Weather Underground şi pe evazivii conducători ai FALN. Ku Klux Klanul fusese învins, dar un nou val de grupări neonaziste se ridica în Statele Unite. În ascensiune erau şi partizanii înarmaţi care voiau să tranşeze bătăliile lor epice din Lumea Veche – sârbii şi croaţii, turcii şi armenii, Armata Republicană Irlandeză. Luate la un loc, se adăugau astfel în fiecare an până la o sută de cazuri noi de terorism în America.

Webster îşi făcea griji pentru capacitatea FBI de a lupta cu aceste ameninţări. „Ceea ce ne lipsea erau informaţiile de calitate”[568], a spus el. „Trebuia să ne îmbunătăţim capacitatea de culegere şi analiză a informaţiilor.”

„Un dezastru epocal”

Robert Hanssen era un poliţist la a treia generaţie din Chicago, care a intrat în FBI în 1976 şi a rămas 25 de ani în serviciul Biroului. Devenit spion al Moscovei, a furat o gamă uluitoare de secrete americane şi a fost detectat de FBI abia la începutul secolului următor.

Hanssen a învăţat de la o vârstă foarte fragedă că insigna putea fi o pavăză pentru secrete. Tatăl lui lucrase în echipa „roşie” a departamentului poliţiei din Chicago, vânând şi hărţuind adepţi ai stângii, abuzând de puterea şi de autoritatea lui, cum făcuse şi tatăl lui mai înainte. Hanssen ştia o parte din istoria lor sordidă.

„Tatăl şi bunicul lui au fost poliţişti corupţi – şi el ştia asta”, a spus Richard L. Ault, unul dintre fondatorii Unităţii de Ştiinţe Comportamentale de la Academia FBI, care l-a interogat pe Hanssen după arestare. „El şi-a spus: «Ştacheta nu este suficient de sus pentru mine.» I-a fost uşor să ia decizia de a merge mai departe şi de a-şi începe activitatea de spionaj.” A făcut-o pentru bani, obţinând în total peste 600 000 de dolari, dar a făcut-o şi pentru că a crezut că putea să scape neprins.

În martie 1979, Hanssen a început un stagiu de doi ani la Divizia de Contraspionaj Sovietic din New York. Mai avea puţin până să împlinească 25 de ani, avea vederi politice conservatoare, era anticomunist declarat şi un catolic devotat, care mergea la liturghie în fiecare dimineaţă – toate acestea fiind atribute obişnuite pentru un agent FBI. Şi, la fel ca mulţi dintre agenţii care îi erau colegi la Divizie, Hanssen nu avea nici o pregătire pentru munca de informaţii. Divizia decăzuse mult faţă de perioada ei de glorie. La sediul central al FBI era văzută „c[569]a un copil din flori", după cum spune Ault, o fundătură unde realizările importante erau puţine şi rare. Administratorii Biroului nu vedeau rostul timpului pierdut cu toate acele cursuri despre complexităţile contraspionajului. Pregătirea se făcea din mers, la locul de muncă, asta în cazul în care se făcea. Mike Mason – care avea să devină mai târziu unul dintre principalii colaboratori ai directorului FBI Robert S. Mueller III – a avut parte de o îndoctrinare tipică în cursul de trei ore de contraspionaj pe care l-a urmat la Academia FBI. El îşi aminteşte că instructorul le-a spus că munca asta era un blestem şi trebuia evitată cu orice preţ. Mason l-a crezut pe cuvânt.

„Habar n-aveam despre ce este vorba în munca de informaţii", a spus el. „Tot ce ştiam era că nu voiam să am nimic de-a face cu asta."[570]

Hanssen avea un talent remarcabil, pe care supervizorii lui l-au descoperit la câteva săptămâni după ce s-a prezentat la datorie: era unul dintre puţinii oameni din FBI care înţelegeau cum funcţionează computerele[571]. L-au însărcinat, aşadar, să creeze o bază de date automatizată despre contingentul sovietic de diplomaţi şi presupuşi spioni la New York. Omul avea o înclinaţie aparte pentru tehnologiile care, în anii următori, aveau să revoluţioneze lumea – în special în ceea ce priveşte modurile de interconectare a reţelelor şi de transmitere a informaţiilor.

Biroul îşi construia un nou scut informatic pentru computerele sale. Hanssen i-a descoperit repede punctele slabe şi rateurile.

Responsabilităţile lui au ajuns în scurt timp să includă alcătuirea unui raport lunar privitor la supravegherea de către FBI a sovieticilor. A petrecut multe ore în sala cu dosare de la FBI, citind despre istoricul activităţii Biroului împotriva KGB şi a spionajului militar sovietic, GRU. Aşa a aflat identităţile celor câteva surse pe care FBI le avea de multă vreme în delegaţiile sovietice la New York.

În noiembrie 1979, Hanssen a intrat fără să fie detectat în biroul din centrul Manhattanului al Amtorg, misiunea comercială a sovieticilor care, de şase decenii, servea drept faţadă pentru activităţi de spionaj. Biroul era condus de ofiţeri superiori din GRU. Hanssen ştia unde să meargă şi cu cine să stea de vorbă la Amtorg. În ziua aceea, el şi-a oferit serviciile ca spion. Le-a predat un teanc de documente referitoare la supravegherea electronică de către FBI a complexului rezidenţial sovietic din New York şi a pus la punct un sistem prin care să livreze noi secrete la fiecare şase luni, prin comunicaţii radio codificate. Următorul pachet furnizat de Hanssen includea lista adusă la zi a tuturor sovieticilor din New York pe care FBI îi bănuia că ar fi spioni. El a mai făcut o dezvăluire care a zguduit din temelii serviciile secrete sovietice: un general-maior din GRU, pe nume Dmitri Poliakov, lucra pentru americani încă din 1961. În cea mai mare parte a acestui interval el ocupase diverse posturi la Naţiunile Unite. Sovieticii l-au rechemat pe Poliakov la Moscova în mai 1980. Este foarte probabil – deşi mai sunt controverse pe această temă la FBI – ca Poliakov să fi servit după aceea drept canal de dezinformare, menit să înşele şi să trimită pe piste false serviciile secrete americane.

Responsabilităţile lui Hanssen au crescut. El a primit însărcinarea de a pregăti cererile de fonduri pentru operaţiunile de informaţii ale Biroului la New York. Fluxurile de bani arătau care erau ţintele Biroului pentru următorii cinci ani – şi planurile lui pentru proiecte în colaborare cu CIA şi cu Agenţia Naţională de Securitate. Cea de-a treia livrare a lui către sovietici conţinea aceste planuri, în detaliu. Apoi Hanssen a decis să se dea la fund.

Dacă Hanssen şi-ar fi încetat atunci activitatea de spionaj, pagubele pe care le-a provocat tot ar fi fost fără egal în istoria FBI. William Webster însuşi a făcut o radiografie a cazului după ce totul a ieşit la lumină, în 2001. El l-a calificat drept „un atac incredibil", un dezastru epocal, „de o probabilitate de producere de 1 la 500"[572], care a distrus totul în calea lui.

Hanssen şi-a suspendat contactele cu sovieticii la New York tocmai când un caz major referitor la un spion american era pe cale să iasă la lumină. Investigaţiile ajunseseră din Statele Unite în Franţa, Mexic şi Canada, înainte ca FBI să se concentreze asupra unui specialist în coduri, pensionat din armată, pe nume Joe Helmich, în vara lui 1980. El a fost arestat un an mai târziu şi condamnat la închisoare pe viaţă pentru că le-a vândut sovieticilor codurile şi manualul de operare al sistemului KL-7, instrumentul de bază pus la punct de NSA pentru criptarea comunicaţiilor. Helmich era un umil ofiţer al armatei, cu autorizaţie de acces la informaţii strict secrete; trădarea lui s-a produs în cursul unor întâlniri sub acoperire cu ofiţeri sovietici de informaţii, la Paris şi în Ciudad de Mexico, din 1963 până în 1966; i s-au plătit 31 000 de dolari. El le-a vândut sovieticilor echivalentul unei chei universale care le-a permis acestora să descifreze cele mai secrete mesaje ale armatei şi ale serviciilor americane de informaţii în timpul Războiului din Vietnam.

Hanssen a sesizat unul dintre cele mai importante aspecte ale investigaţiei: aceasta a durat 17 ani. FBI putea să ţină un caz de contraspionaj deschis timp de o generaţie. Pentru spionaj, nu exista termen de prescriere.

„Teroriştii să fie conştienţi”

Războiul Americii împotriva comunismului a cunoscut un crescendo odată cu alegerea lui Ronald Reagan. El luase parte activ la această luptă încă din 1947, când a servit Biroului drept informator confidenţial în campania împotriva adepţilor stângii la Hollywood.

„Dragi americani, sunt încântat să vă anunţ că am semnat astăzi actul care scoate pentru totdeauna Rusia în afara legii”, a spus odată Reagan, zâmbind, în timpul probelor de sunet pentru discursul prezidenţial săptămânal, la radio. „Începem bombardamentul în cinci minute.” Gluma lasă să transpară un aspect al gândirii preşedintelui. Reagan voia să concentreze împotriva ruşilor întreaga putere de care dispunea. El a dublat banii cheltuiţi de FBI, CIA şi Pentagon şi a mărit de patru ori cheltuielile pentru arme secrete şi operaţiuni sub acoperire. Voia să întărească din toate punctele de vedere serviciile americane de informaţii, pentru lupta cu Moscova şi aliaţii ei.

Preşedintele a invocat cauza luptei împotriva terorismului când a închis cazurile împotriva lui Mark Felt şi Ed Miller. La două zile după ce Reagan a câştigat Casa Albă cu o majoritate covârşitoare, veteranii FBI fuseseră găsiţi

vinovaţi şi condamnaţi de un mare juriu federal pentru conspiraţie la încălcarea drepturilor constituţionale ale americanilor. La proces, ei au recunoscut de bunăvoie că au ordonat intrări prin efracţie, fără mandat, şi operaţiuni clandestine. Dar au susţinut că era de datoria lor să le execute, din ordinul preşedintelui. Preşedintele Nixon în persoană a depus mărturie la proces, la fel ca şi cinci foşti procurori generali. În boxa martorilor, Nixon şi-a susţinut cu fermitate doctrina: un preşedinte are puterea de a încălca legea şi FBI are dreptul de a comite infracţiuni la ordinul lui, în numele securităţii naţionale. Preşedintele Reagan era de aceeaşi părere. Cel care-i era de multă vreme şef de cabinet şi consilier, viitorul procuror general Edwin P. Meese, a redactat declaraţia care le acorda lui Felt şi lui Miller graţiere completă şi necondiţionată.

Preşedintele a semnat ordinul cu puţin înainte să fie grav rănit de un psihopat înarmat, pe 30 mai 1981. „Mark Felt şi Ed Miller au servit Biroul Federal de Investigaţii şi naţiunea noastră cu mult devotament”, se spunea în declaraţie. „Autoritatea lor a ajuns la cel mai înalt nivel al guvernării”, iar ei „au acţionat în baza unor principii înalte, ca să pună capăt terorismului ce ne ameninţa naţiunea”.

Preşedintele a subliniat acest principiu în actul de graţiere. „În 1972, America era în război”, se spune aici. „Felt şi Miller au urmat proceduri pe care le considerau esenţiale pentru a-i ţine pe directorul FBI, pe procurorul general şi pe preşedintele Statelor Unite la curent cu activităţile puterilor străine ostile şi ale colaboratorilor acestora din ţara noastră.” Faptele nu susţin însă această frază: ţintele FBI nu erau agenţi ai unor puteri străine. Dar graţierea era o decizie politică. Reagan şi cei mai influenţi dintre sfătuitorii lui voiau să reinstituie puterea guvernului de a spiona în voie pe teritoriul Statelor Unite, să anuleze regulile instituite sub preşedinţii Ford şi Carter, precum şi

să permită Biroului să-şi facă singur regulile pentru interceptări telefonice şi plantarea de microfoane ascunse. Reagan s-a angajat în repetate rânduri să elibereze spionajul american de constrângeri, să-i reînvie puterea secretă şi să înlăture obstacolele legale din calea războiului împotriva terorismului.

Secretarul de stat Alexander Haig a anunţat încă de când a depus jurământul că Uniunea Sovietică antrena, finanţa şi înarma cele mai periculoase grupări teroriste din lume. Noul şef al CIA, şiretul director de campanie al lui Reagan, William Casey, a făcut cunoscut că KGB era cartierul general mondial al terorismului. Acuzaţia avea câteva elemente de adevăr – arhivele sovietice desigilate după încheierea Războiului Rece au arătat că KGB a susţinut o mână de militanţi palestinieni ucigaşi în anii 1970 şi că serviciul secret est-german, STASI, i-a adăpostit pe radicalii care au încercat în 1979 să-l asasineze chiar pe Haig. Dar aceste fapte nu erau cunoscute atunci preşedintelui şi echipei lui de securitate naţională. Şi nici nu erau esenţiale pentru cruciada lor retorică.

„Teroriştii să fie conştienţi", a spus Reagan la o săptămână după inaugurare, că, dacă atacau, America avea să riposteze „rapid şi eficient".

554 Transcrierea lui Kelley, Meet the Press, 8 august 1976.

555 Kelley şi Davis, Kelley: The Story of an FBI Director, pp. 39–40.

556 Edward H. Levi, discurs la Asociaţia Baroului din Los Angeles, 18 noiembrie 1976.

557 Daly, istorie orală, FBI/FBIOH.

558 Conferinţă de presă a lui Kelley, 14 iulie 1975, FBI/FOIA/Dosarul Operaţiuni Clandestine, vol. 13, p. 82.

559 Felt către Kelley, comunicare personală, 20 iunie 1974, FBI/FOIA/Dosarul Felt, vol. 10, p. 169.

560 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

561 Alexander Hamilton, The Federalist, nr. 8.

562 Audierile pentru confirmarea lui Kelley, Comisia Juridică a Senatului, 19 iunie 1973.

563 Declaraţie publică a lui Kelley, sediul central al FBI, 11 august 1976.

564 Declaraţie publică a lui Kelley, sediul central al FBI, 11 august 1976.

565 Boynton, istorie orală, FBI/FBIOH.

566 Webster, istorie orală, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, programul prezidenţial de istorie orală, 21 august 2002.

567 Webster, istorie orală, Centrul Miller.

568 Webster, istorie orală, FBI/FBIOH.

569 Ault, interviu, FBI/FBIOH.

570 Mason, istorie orală, FBI/FBIOH.

571 În anii 1980 şi 1990, Biroul a irosit peste un miliard de dolari pe calculatoare care nu au funcţionat niciodată. Una dintre primele asemenea tehnologii eşuate a fost o bază de date din anii 1980, numită Sistemul de Informaţii privind Terorismul. Ea ar fi trebuit să ofere instantaneu date despre 200 000 de oameni şi 3 000 de organizaţii. „Mare concept!" spunea Richard A. Marquise, care avea să devină mai târziu unul dintre principalii investigatori FBI pe terorism. „Complet nefolositor."

572 Webster şi alţii, „Trecere în revistă a programelor de securitate ale FBI", Comisia pentru Revizuirea Programelor de Securitate ale FBI, Departamentul Justiţiei, martie 2002.

CAPITOLUL 39

PREŢUL TĂCERII

Ţintele primului caz important de contraterorism cu care s-a confruntat FBI sub preşedintele Reagan erau aliaţi ai Americii în lupta împotriva comunismului. Stanley Pimentel, de la FBI, l-a numit „una dintre cele mai dezgustătoare investigaţii”[573] din îndelungata lui carieră.

Regimul militar de dreapta din El Salvador, sprijinit de Statele Unite, se lupta cu o mică forţă de gherilă de stânga, înarmată. Militarii şi echipele morţii organizate de ei au ucis aproximativ 65 000 de civili, printre care şi preoţi, călugăriţe, angajaţi ai Bisericii, lideri de sindicat, studenţi şi ţărani. Printre morţi se numărau şi trei călugăriţe şi o angajată laică, toate americane. Erau „patru nevinovate femei ale Bisericii, care încercau să-şi facă munca de ajutorare a săracilor”, a spus Pimentel. Ele au fost urcate cu forţa într-o camionetă, răpite, violate, împuşcate de aproape şi aruncate la marginea unui drum de ţară, în decembrie 1980. Era un caz limpede de crimă cu premeditare, un act atroce într-un război murdar.

Pimentel, ataşatul legal cel mai mare în grad al FBI în America Centrală, s-a confruntat cu obstacole politice formidabile. Secretarul de stat Haig a sugerat, subtil, că respectivele călugăriţe trecuseră de partea gherilelor de stânga din El Salvador, Frontul de Eliberare Naţională Farabundo Martí. (şi FMLN a comis asasinate politice, dar mult mai puţine decât guvernul.) Administraţia Reagan a început să dubleze şi să tripleze ajutorul militar american acordat Salvadorului. Responsabilii din armata şi din serviciile secrete salvadoriene lucrau în tandem cu ofiţeri CIA.

Dar Pimentel şi-a găsit un aliat la Ambasada Statelor Unite în El Salvador, un tânăr funcţionar politic care avea o sursă în interiorul regimului militar. Pimentel şi-a continuat investigaţia până la vârful ierarhiei de comandă.

El avea bănuieli foarte puternice că ordinul asasinatului venise de la directorul Gărzii Naţionale, generalul Carlos Eugenio Vides Casanova.

„M-am dus să mă întâlnesc cu Vides Casanova”, a relatat Pimentel. I-a spus generalului să predea armele de serviciu repartizate celor cinci suspecţi de crimă, cu toţii militari de rang inferior. Intenţia lui era să trimită puştile la laboratorul FBI, împreună cu gloanţele extrase din trupurile călugăriţelor şi cu amprentele ridicate de la locul faptei. A aflat repede însă că Vides Casanova ordonase ca armele folosite pentru asasinat să fie ascunse; generalul plănuia să predea un set curat de arme către FBI.

„Vides Casanova a fost foarte supărat că l-am prins cu minciuna”, a spus Pimentel. „Şi-a ieşit din fire, bineînţeles.” Cu toate acestea, Pimentel a obţinut setul original de arme, l-a pus într-o valiză diplomatică şi a plecat cu maşina spre aeroport, să ducă dovezile în Statele Unite. Când a ajuns pe pistă, Pimentel s-a trezit în faţa unei confruntări armate. „Am fost înconjuraţi de aproximativ 50 de soldaţi din Garda Naţională, toţi cu puşti şi pistoale-mitralieră”, a spus el. Pimentel avea un Magnum de 9 mm, încărcat cu şase gloanţe. Şi-a păstrat poziţia şi a vegheat ca valiza diplomatică să fie urcată în avion.

FBI a confirmat că armele, gloanţele şi amprentele aparţineau soldaţilor aflaţi la locul crimei. Cu aceste dovezi, patru militari din Garda Naţională au fost judecaţi şi condamnaţi. Dar Vides Casanova a scăpat neatins, şi în 1984 a devenit ministru al Apărării în El Salvador.

În anii aceea, agenţii FBI din Statele Unite lucrau în contratimp cu Pimentel. La puţin timp după instalarea lui Reagan, Biroul a lansat o investigaţie naţională pentru

terorism ce viza CISPES, Comitetul de Solidaritate cu Poporul din El Salvador. Coaliţia de activişti americani de stânga cunoscuse o creştere semnificativă după uciderea celor patru femei trimise de Biserica americană. Investigaţia Biroului se baza aproape în întregime pe informaţii secrete furnizate de Vides Casanova şi de ofiţerii lui de informaţii, precum şi de un informator FBI pe nume Frank Varelli.

Fiul unui fost şef al poliţiei naţionale din El Salvador, Varelli şi-a oferit serviciile unui agent FBI din Dallas, care nu avea deloc experienţă în intrigile internaţionale. Varelli a spus că are surse la cel mai înalt nivel al guvernului din El Salvador. El a informat apoi că CISPES intrase într-o alianţă teroristă cu gherilele de stânga ale FMLN, susţinută de Uniunea Sovietică, Nicaragua, Cuba şi Libia. A fost crezut pe cuvânt.

FBI a investigat în jur de 2 375 de americani afiliaţi cu 180 de centre CISPES de pe tot teritoriul Statelor Unite. Biroul i-a pus pe aceşti suspecţi politic sub supraveghere, şi-a infiltrat agenţi sub acoperire la întrunirile şi mitingurile lor, le-a anchetat grupurile create pe lângă biserici şi organizaţiile din campusuri, le-a cercetat minuţios listele cu convorbiri telefonice şi documentele financiare, le-a scotocit prin tomberoane şi i-a supus unor interogatorii agresive.

Investigaţia a durat patru ani şi nu a furnizat nici o dovadă.

În cele din urmă, FBI s-a uitat mai atent la Frank Varelli. A ajuns la concluzia că mare parte din ce raportase acesta erau „[574]minciuni sfruntate”, după cum a spus principalul colaborator al lui Webster pe probleme penale şi de luptă împotriva terorismului, Oliver B. „Buck” Revell. „Unele le-a

născocit el însuşi”, a declarat Revell în faţa Comisiei pentru Informaţii Secrete a Senatului. „Iar altele au fost create cu ajutorul contactelor pe care şi le-a stabilit în Salvador.”

Aceste contacte erau ofiţeri de informaţii care lucrau pentru generalul Vides Casanova. Generalul a manipulat FBI şi l-a indus în eroare.

Vides Casanova a primit de la preşedintele Reagan o decoraţie militară, Legiunea de Merit, împreună cu o „carte verde” care i-a permis să se mute în Florida. Începând din 1988, el „a trăit gras, calm şi fericit în zona Fort Lauderdale”, a spus Pimentel[575].

„Nu s-a făcut dreptate cu adevărat,” a conchis el.

„Un nebun predicând în pustiu”

În timp ce preşedintele Reagan ducea un război împotriva comunismului în străinătate, americani trădători furau pentru sovietici secrete chiar din inima aparatului de securitate al Statelor Unite. Împreună, ei au reuşit cel mai puternic atac împotriva secretelor militare americane de la spionii atomici din al Doilea Război Mondial.

În iulie 1981, preşedintele Franţei, François Mitterand, i-a transmis personal preşedintelui Reagan un dosar secret relevant, cunoscut drept Dosarul de Adio, alcătuit pe baza

miilor de documente KGB furnizate de un defector, în anii 1970. Statele Unite au avut nevoie de luni de zile ca să le descifreze înţelesul. Ele descriau modul de operare al Liniei X, o divizie specială din cadrul directoratului pentru ştiinţă şi tehnologie al spionajului sovietic. Documentele mai arătau cum au folosit sovieticii serviciile de spionaj din Europa de Est – în special pe cel polonez şi pe cel cehoslovac – ca să fure tehnologie de război din Statele Unite.

„Erau culegători iscusiţi de informaţii secrete în beneficiul Uniunii Sovietice”[576], a spus Webster. „Datorită unei foarte interesante şi utile activităţi a spionajului francez referitoare la oficiali de rang înalt din KGB, am devenit conştienţi de existenţa programului lor de furt de tehnologie din Statele Unite. Listele de inventar cu ceea ce au furnizat sau listele cu ce anume îi interesa pe sovietici ne-au permis să luăm urma partenerilor lor americani.”

FBI a început să deschidă dosare penale împotriva membrilor serviciilor de spionaj poloneze şi a americanilor care îi ajutau – în general contractori corupţi din industria de armament şi militari cu probleme financiare. Un puşcaş marin în rezervă a vândut peste o sută de documente privind armele nucleare americane, pentru 250 000 de dolari. Un director de la Hughes Aircraft a primit 110 000 de dolari pentru detalii despre cele mai noi radare, sisteme antiaeriene şi rachete sol-aer din Statele Unite.

Spionajul cehoslovac s-a descurcat şi mai bine: a penetrat CIA. Vreme de zece ani, din februarie 1973 până în august 1983, un american naturalizat pe nume Karl F. Koecher a lucrat pentru CIA, convingând Agenţia de devotamentul lui faţă de Statele Unite. În tot acest deceniu, el a transmis clandestin informaţii ultrasecrete controlorilor lui

comunişti, inclusiv numele ofiţerilor CIA care lucrau împotriva sovieticilor, acasă şi în străinătate.

Spionajul maghiar a recrutat un sergent al armatei americane din Germania de Vest, Clyde Conrad, responsabil cu seiful în care Divizia a Opta Infanterie îşi ţinea planurile operaţionale NATO de luptă în cazul izbucnirii unui al treilea război mondial. Conrad a vândut dosare ultrasecrete ce dezvăluiau unde erau amplasate armele nucleare ale NATO, precum şi ordinele de atac pentru trupe, tancuri şi aviaţie. A fost plătit cu peste un milion de dolari şi conducea o reţea formată din cel puţin o duzină de militari şi veterani americani, care a întreţinut un flux constant de secrete îndreptat spre Est, dincolo de Cortina de Fier, vreme de 14 ani.

Longevitatea şi amploarea acţiunilor de spionaj ale lui Conrad au fost depăşite de activitatea lui John Walker, un veteran din marina militară şi detectiv privat, care şi-a recrutat fratele, fiul şi cel mai bun prieten într-o reţea ce vindea sovieticilor codurile de comunicaţii ultrasecrete ale marinei militare. FBI l-a descoperit pe Walker abia după ce fosta lui soţie, Barbara, a dat o serie de telefoane la Birou ca să-şi acuze soţul că era spion. Ea nu a fost luată în serios vreme de cinci luni, pentru că era beată de fiecare dată când telefona şi de fiecare dată când un agent mergea să stea de vorbă cu ea. Dar odată ce FBI a început să-l investigheze pe Walker, trei luni au fost suficiente pentru ca acesta să fie prins în timp ce încerca să transmită către KGB 129 de documente ultrasecrete ale marinei militare. El le dăduse sovieticilor chei ca să decripteze mesajele codificate ale forţelor navale americane de după 1967. „Este sigur, sau aproape sigur, că el a cauzat moartea unui număr incalculabil de soldaţi de-ai noştri în Vietnam”[577], a spus Robert W. Hunter de la FBI, care l-a arestat pe Walker.

FBI a descoperit cel puţin 68 de americani care se ocupau cu furtul de secrete pentru sovietici, în anii 1980. Dar nu a găsit niciodată dovezi concrete că Moscova s-ar fi aflat în spatele unei organizaţii teroriste care ameninţa Statele Unite.

Deşi liderii Americii susţineau creşterea ameninţării terorismului sponsorizat de un alt stat, numărul atacurilor pe plan intern a scăzut brusc. În timp ce dosarele de spionaj deschise de FBI s-au înmulţit de trei ori din 1981 până în 1985, numărul cazurilor de terorism intern s-a diminuat de cinci ori, ajungând la unul pe lună. FALN a dat cele mai multe dintre aceste atacuri, ucigând personal de la bazele navale americane, punând bombe la sediile FBI din New York şi furând şapte milioane de dolari dintr-o maşină blindată, în Connecticut. Fugarii din Weather Underground au dat şi ei un ultim atac, punând o bombă sub o bancă, în apropierea sălilor ocupate de Senatul american; explozia, produsă pe 7 noiembrie 1983, la ora 22.58, nu a rănit pe nimeni, chiar dacă a sfărâmat pereţi, oglinzi şi candelabre în garderoba republicanilor. Dar aceasta a fost ultima zvâcnire. Pentru prima dată după cel puţin 20 de ani, de la începutul rezistenţei pacifiste şi renaşterea Ku Klux Klanului, nu au mai explodat alte bombe.

În cadrul Biroului, nu ştia nimeni dacă ameninţarea terorismului se stingea sau evolua. William Webster se întreba dacă era pe cale să dispară. Principalul lui colaborator, Buck Revell, credea că avea să reizbucnească.

Agent FBI din 1964, Revell era cel mai priceput la manevre politice dintre directorii adjuncţi din perioada respectivă. La fel ca mulţi dintre cei mai buni agenţi FBI, era veteran al marinei militare; el şi-a construit relaţii de loialitate pe verticală şi pe orizontală în lanţul de comandă. Purta cizme

de cowboy şi vorbea cu accent nazal, ca în Vestul american, dar avea o minte mult mai subtilă decât stilul.

Revell a devenit omul numărul unu din FBI în probleme de terorism şi spionaj. Se considera cel mai probabil succesor al judecătorului Webster şi nu se ferea să-şi arate ambiţiile. Avea o viziune măreaţă despre puterile FBI. Voia să creeze o divizie antiteroristă care să poată lucra peste tot în lume.

Webster avea îndoieli. „La început n-a fost deloc entuziasmat”[578], a spus Revell. Directorul avea motivele lui: doar în jur de 400 de agenţi, reprezentând cinci procente din efectiv, aveau cât de cât experienţă în cazuri de terorism şi cei mai mulţi dintre ei erau reticenţi, din cauza riscurilor politice şi legale pe care le implicau astfel de activităţi. Cu toate acestea, Revell l-a convins pe Webster să declare public că terorismul era una dintre cele patru priorităţi de vârf ale Biroului, alături de contraspionaj, infracţionalitatea de afaceri şi crima organizată.

El a început să se întâlnească regulat cu directorul Agenţiei Centrale de Informaţii, William J. Casey, şi cu responsabili la vârf din serviciul clandestin al CIA. În scurt timp a devenit omul de legătură al Biroului cu un grup antiterorist secret al Casei Albe, condus de un ofiţer din Consiliul Naţional de Securitate, locotenent-colonelul Oliver North, un puşcaş marin care derula un număr năucitor de misiuni secrete în Orientul Mijlociu şi America Centrală. Revell a ajuns să fie mai în temă decât Webster cu ce se întâmpla la Casa Albă. Directorul a fost bucuros să-i cedeze adjunctului său o parte din putere, autoritate şi responsabilitate. Suferea de luni de zile din cauza pierderii soţiei sale, după o boală îndelungată şi dureroasă care a răpus-o la vârsta de 57 de ani.

Revell a creat o mică armată în interiorul FBI, în vederea Jocurilor Olimpice din 1984, de la Los Angeles. Atacurile de la München ale grupării Septembrie Negru, cu 12 ani în urmă, erau încă proaspete în mintea organizatorilor. Nimeni nu voia ca tragedia să se repete. FBI a format o echipă de salvare a ostaticilor, compusă din 50 de agenţi – mulţi dintre ei veterani din Vietnam, instruiţi în tactici militare de comando. Forţa a crescut, alimentată de publicitatea favorabilă. Arsenalul ei a ajuns curând să includă elicoptere, transportoare blindate şi tancuri. Jocurile Olimpice au trecut aproape fără incidente; alerta maximă a fost iscată de descoperirea a două parapante, despre care FBI bănuia că ar fi putut să fie folosite de teroriştii palestinieni pentru o operaţiune kamikaze. Un singur lucru a mers prost la Los Angeles, în toamna aceea.

Pe 3 octombrie 1984, după o investigaţie de două luni care a început odată cu stingerea torţei olimpice, un agent de contrainformaţii indisciplinat şi lipsit de talent, pe nume Richard Miller, a devenit primul om din FBI inculpat vreodată pentru spionaj.

Cazul Miller a fost o afacere de prost gust. Era vorba despre un veteran cu 20 de ani vechime în contrainformaţii la FBI, de a cărui viaţă s-a ales praful în lunile de dinainte să devină spion. Tată a opt copii, el a fost excomunicat de Biserica Mormonă pentru adulter. FBI l-a suspendat două săptămâni fără plată, pentru că era obez. La puţin timp după această sancţiune disciplinară, Miller s-a lăsat de bunăvoie recrutat de o femeie despre care ştia că era agent KGB. Svetlana Ogorodnikov l-a ispitit pe Miller să vândă o copie după manualul de 25 de pagini de contraspionaj extern al FBI, oferindu-i la schimb 15 000 de dolari bani gheaţă şi favorurile ei sexuale. A fost găsit vinovat şi condamnat la 20 de ani de închisoare.

„Miller era un clovn”, a spus agentul FBI Patrick J. Mullany, care a condus investigaţia. „N-ar fi trebuit să ajungă în FBI de la bun început. Un caz patetic.” Dosarele de spionaj au fost compromise grav, însă cea mai mare pierdere pentru FBI în acest caz a fost ştirbirea reputaţiei sale publice de forţă impenetrabilă pentru spionii străini. Imaginea unui om disperat care vindea secrete pentru sex cu o spioană sovietică a fost de neşters pentru agenţii FBI tineri şi idealişti. „Aceasta a fost prima mea experienţă în spionaj”[579], a spus Betsey York, pe atunci la începutul unei cariere în domeniul informaţiilor secrete la FBI. „Nu mi-aş fi imaginat niciodată, dar chiar niciodată, că cineva din FBI ar fi putut face vreun rău. Asta pentru că am crezut întotdeauna că noi eram perfecţi. Aşa că atunci când Richard Miller a fost arestat... mi-a frânt inima.”

La scurt timp după această arestare, Revell a fost chemat să-şi desfăşoare echipa lui pentru salvarea ostaticilor. Nu era însă o operaţiune de salvare, ci un atac antiterorist.

FBI era pe urmele lui Robert Jay Matthews, conducătorul unui cult paramilitar denumit Ordinul. Gruparea s-a dezvoltat din mişcarea Naţiunile Ariene, o coaliţie de albi rasişti care urmărea un Armageddon american. Ordinul era cunoscut printre membrii lui ca Bruders Schweigen, sau Frăţia Tăcută, un omagiu adus trupelor de asalt ale lui Hitler. A ieşit la suprafaţă cu un val de infracţiuni care s-a întins din Colorado până în California şi care a inclus două crime, un atac cu bombă la o sinagogă şi jefuiri ale unor maşini blindate de transport valori care au adus grupării peste trei milioane de dolari. Matthews voia să stârnească o revoluţie de dreapta şi să distrugă statul american, pe care îl numea Guvernul de Ocupaţie Sionistă.

„Matthews se considera un Robin Hood al dreptei radicale”, scria agentul FBI William H. Matens, „care îi

jefuia pe evreii bogaţi ca să dea arienilor, unind toate aceste grupuri radicale – membri ai Klanului, „capete rase” (skinheads), neonazişti, survivalişti, protestatari împotriva impozitelor, fermieri militanţi”[580]. FBI a aflat cu uimire că Ordinul pretindea să aibă sute de adepţi radicali, cu „planuri de sabotare a barajelor şi a altor elemente de infrastructură, cum ar fi comunicaţiile şi utilităţile, cu scopul de a paraliza oraşele americane”.

Mathews şi-a grăbit sfârşitul abandonând o armă la locul ultimului atac al Ordinului. FBI i-a luat urma până la o cabană de pe insula Whidbey, Washington, la 50 de kilometri nord de Seattle, în Puget Sound.

Revell şi-a trimis pe insulă echipa de salvare a ostaticilor. Pe 4 decembrie 1984, s-a dezlănţuit iadul. Echipa a intrat în conflict cu agentul special FBI responsabil în Seattle. În timp ce ei se certau, Mathews a deschis focul. FBI a răspuns extrem de dur. Grenadele cu gaz lacrimogen aruncate de agenţi au provocat o deflagraţie, şi cabana a ars până în temelii. Nu a fost posibilă nici o salvare, darămite o arestare. Mathews a fost incinerat. Moartea lui a alimentat fanteziile furioase ale unei generaţii de fanatici cu idei similare. Unul dintre aceştia era Timothy McVeigh, omul care a detonat bomba ce a ucis 168 de americani în Oklahoma City, un deceniu mai târziu. Operaţiunea a fost considerată o calamitate.

Dar Revell şi cowboy-ii lui antitero aveau să-şi spele reputaţia patru luni mai târziu, când au dejucat un complot ce viza uciderea premierului Indiei, Rajiv Gandhi, în timpul unei vizite în Statele Unite. FBI a auzit despre un asasinat pus la cale de extremişti sikh la New York. (Mama lui Rajiv Gandhi, Indira, predecesoarea lui în funcţia de prim-ministru, fusese ucisă şi ea de naţionaliştii sikh; şase ani mai târziu, fiul ei urma să aibă aceeaşi soartă.) Revell l-a

trimis pe Tom Norris, care făcea parte, sub acoperire, din echipa de salvare a ostaticilor, să-i atragă în capcană pe complotişti. Norris a pozat în asasin de profesie, care-şi oferă serviciile. Veteran din trupele SEAL, cu o faţă înspăimântătoare, el îşi pierduse un ochi în Războiul din Vietnam şi chiar arăta ca un ucigaş. După ce Norris a rezolvat cazul, a fost invitat la Ambasada Indiei, ca să primească mulţumirile lui Gandhi.

Webster era de obicei reticent cu capcanele întinse sub acoperire; când lucrurile mergeau prost, făceau ca Biroul să arate ca poliţia secretă americană. „Nu am vrut să transform FBI într-o organizaţie de tip Gestapo”[581], a spus el. „Dar au existat momente în care folosirea operaţiunilor sub acoperire era singura posibilitate.”

În iunie 1985, Buck Revell a devenit oficial omul numărul doi în FBI. El avea acum comanda operaţiunilor curente şi controlul asupra tuturor cazurilor importante – spionaj, investigaţii, infracţiuni, antiterorism. Era oficial omul de legătură al FBI cu Casa Albă şi cu CIA.

Nimeni nu mai avusese asemenea prerogative în cadrul Biroului, de la moartea lui J. Edgar Hoover. Şi nimeni altcineva nu s-a mai confruntat cu o astfel de cavalcadă de crize.

Capacităţile antiteroriste ale Statelor Unite au fost serios puse la încercare de o serie de răpiri în Liban. Americanii erau luaţi ostatici, în cartierele mărginaşe ale Beirutului. Dispariţiile începuseră cu 15 luni în urmă; unul dintre primii care au dispărut a fost chiar şeful staţiei CIA. Răpitorii se autointitulau Jihadul Islamic. Dar sub acoperirea acestui nume funcţiona o coaliţie de forţe pe care Statele Unite nu o înţelegeau.

Congresul a adoptat legi noi, care-i dădeau Biroului puterea de a-i urmări pe răpitori. Pentru prima dată, Biroul avea autoritatea legală de a investiga terorismul ce-i viza pe americanii din străinătate. FBI primise şi ordine de la Casa Albă: faceţi ceva, orice, ca să eliberaţi ostaticii. Revell trebuia să lucreze împreună cu CIA ca să alcătuiască un plan. Dar relaţia lui cu Agenţia a primit o lovitură serioasă, în toamna anului 1985.

Pe 22 septembrie, un ofiţer CIA trădător, pe nume Edward Lee Howard, a dispărut din Statele Unite. Agenţia îl selectase pentru o amplă misiune sub acoperire, la Moscova. Urmaseră doi ani de pregătire, ce au inclus şi citirea unora dintre cele mai delicate dosare ale Agenţiei privind operaţiunile americane împotriva sovieticilor. Howard se pregătea să plece în misiune, când CIA a stabilit că nu era omul potrivit pentru asta: era un beţiv şi un mincinos patologic. Dat afară pentru neglijarea îndatoririlor de serviciu, Howard era supărat. CIA îşi dădea foarte bine seama de riscurile fugii lui, aşa că a cerut FBI să-l ţină sub supraveghere. Dar Biroul i-a pierdut urma. Howard a luat un avion până la Helsinki şi a fugit la KGB. CIA şi FBI au reluat tradiţia înjunghierilor pe la spate, învinovăţindu-se reciproc pentru fiasco.

Afacerea Howard a fost doar unul din duzina de cazuri importante de spionaj din acel an. Două săptămâni mai târziu, pe 9 octombrie 1985, Robert Hanssen şi-a reluat în secret cariera de spion comunist în interiorul FBI. Tocmai fusese făcut supraveghetor la divizia de contraspionaj sovietic din New York. El i-a scris imediat celui mai important ofiţer KGB din Washington că avea să furnizeze curând documente referitoare la, „cu siguranţă, unele dintre cele mai delicate şi mai strict compartimentate proiecte ale comunităţii americane de informaţii”.

Hanssen s-a ţinut de cuvânt. El le-a trimis sovieticilor un compendiu complet al operaţiunilor cu agenţi dubli derulate de FBI, o avertizare că FBI săpa un tunel către subsolurile noii ambasade sovietice, o trecere în revistă a noilor eforturi făcute de Birou pentru a recruta ofiţeri sovietici de informaţii, o descriere a modului în care Agenţia Naţională de Securitate descifra comunicaţiile prin satelit ale Moscovei, detalii ale bugetului cerut de CIA pentru următorii cinci ani şi multe altele. A fost cea mai mare breşă în sistemul de secretizare american din perioada Războiului Rece – cu o excepţie.

Aldrich Ames, şeful secţiei de contraspionaj sovietic din serviciul clandestin al CIA, devenise şi el spion al Moscovei în primăvara aceea. Ca şi Hanssen, Ames a fost un culegător asiduu de informaţii secrete în beneficiul Uniunii Sovietice. Pe lângă numele câtorva sute de colegi de-ai lui, ofiţeri de informaţii, şi detalii ale operaţiunilor în care erau implicaţi aceştia, Ames a vândut către KGB numele tuturor sovieticilor care spionau pentru Statele Unite.

În câteva săptămâni, Revell şi principalii responsabili cu contraspionajul din FBI şi-au dat seama că se întâmplase ceva teribil: doi dintre agenţii dubli cei mai importanţi ai FBI au fost rechemaţi din delegaţia sovietică la Washington şi s-au întors la Moscova. Curând, aproape fiecare ofiţer sovietic de informaţii care spiona în secret pentru Statele Unite avea să fie ori în spatele gratiilor, ori în mormânt.

Era limpede că KGB căpătase cumva acces la cele mai importante misiuni de informaţii ale Biroului. Cum reuşise Moscova acest lucru era o altă chestiune. FBI voia să creadă că morţile, dispariţiile şi operaţiunile dejucate puteau fi puse pe seama defectării lui Edward Lee Howard. Dar Howard nu ştia nimic despre agenţii dubli ai FBI. Nu

ştia nici despre încercările Biroului de a recruta ofiţeri din rândurile delegaţiilor sovietice la Washington şi New York – şi aproape toate aceste operaţiuni au început să meargă prost la sfârşitul anului 1985.

Vânătoarea pentru a depista sursa scurgerilor de informaţii a început cu mare energie şi intensitate. În următorii doi ani, a devenit incoerentă, s-a poticnit şi s-a oprit. FBI era dezorientat. CIA părea indiferentă. Şefii serviciilor de contraspionaj din cele două agenţii erau furioşi unul pe celălalt şi nu aveau să colaboreze. Ei nu-şi puteau imagina ce anume mersese prost. Investigaţiile lor au ajuns la concluzia că problema trebuia să fi fost un microfon, o interceptare telefonică sau un computer. Era de neconceput să fie vorba de un spion american.

Trădători ca Hanssen şi Ames au putut acţiona fără să fie depistaţi ani de zile, deoarece contraspionajul american devenise un haos. FBI şi CIA nu fuseseră în relaţii colocviale în cea mai mare parte din ultimele patru decenii. Şicanele şi tăcerile dintre ele au făcut securităţii naţionale a Americii mai mult rău decât sovieticii.

Revell avea pe cap o problemă şi mai mare. Pe 4 octombrie 1985 a primit responsabilitatea unei operaţiuni comune cu CIA pentru eliberarea ostaticilor americani din Liban.

Nimic nu era mai important pentru Ronald Reagan. Preşedintele s-a îngrozit când a aflat că FBI şi restul aparatului american de informaţii nu aveau nici o idee în privinţa locului în care erau ţinuţi captivii sau a celor care îi ţineau prizonieri. „Reagan era preocupat de soarta ostaticilor”[582], îşi amintea Bob Gates, pe atunci şeful directoratului de informaţii secrete din CIA. „Fără vorbe grele sau condamnări aspre – nimic din stilul lui Johnson sau Nixon. Doar o privire întrebătoare, ce sugera durerea,

şi apoi solicitarea – «Trebuie să-i scoatem pe oameni de acolo» – repetată aproape în fiecare zi, săptămână de săptămână, lună de lună. Acuzaţia era implicită: Ce naiba de serviciu de informaţii conduci, dacă nu poţi să-i găseşti şi să-i salvezi pe americanii ăştia?„

Peter Kilburn, bibliotecar la Universitatea Americană din Beirut, era de zece luni în captivitate în Liban. Colonelul North i-a spus lui Revell că Statele Unite aveau să plătească două milioane de dolari pentru eliberarea lui, banii fiind furnizaţi de miliardarul texan hiperactiv politic H. Ross Perot. Informatori din Orientul Mijlociu aveau să servească drept intermediari; FBI urma să înmâneze banii. Revell a respins ideea răscumpărării şi a spus că nu avea să ia parte la o mituire. Colonelul North a venit repede cu o altă idee. FBI urma să scoată de la Rezervele Federale două milioane de dolari bani gheaţă, să trateze bancnotele cu o soluţie chimică şi să le dea apoi răpitorilor din Liban. Bancnotele aveau să se autodistrugă în termen de două ore.

Revell s-a minunat de o asemenea idee, demnă de seria de filme Misiune: Imposibilă. Dar, cu toate acestea, nu a acceptat. Iar Peter Kilburn a fost ucis din ordinul colonelului Muammar al-Gaddafi, din Libia, înainte ca planul să poată fi pus în practică.

Ofiţerii serviciului secret al lui Gaddafi plasaseră o bombă într-o discotecă din Berlinul de Vest preferată de soldaţii americani, pe 5 aprilie 1986. Bomba a ucis doi sergenţi americani şi o turcoaică, şi a rănit cel puţin alte 230 de persoane, printre care 79 de americani. Preşedintele Reagan a ripostat bombardând Tripoli şi Benghazi; cel puţin 15 oameni au murit şi alţi 2 000 au fost răniţi. Gaddafi şi-a trimis atunci spionii la Beirut, l-a cumpărat pe

Peter Kilburn de la răpitorii lui şi a pus să fie executat, pe 17 aprilie.

FBI şi-a organizat propriul contraatac, după ce a aflat că Muammar al Gaddafi voia să se răzbune pentru bombardamentele din Libia cu un atac pe teritoriul Statelor Unite. Agenţii spionajului libian au încercat să-şi unească forţele cu un grup de gangsteri din Chicago, numit El Rukn, ce însemna „Fundaţia" în limba arabă. El Rukn îşi începuse activitatea în anii 1960, ca Blackstone Rangers, o bandă de cartier la curent cu politica. Liderii ei pozau acum în islamişti pioşi, în timp ce făceau trafic de droguri şi foloseau arme; motivul religios era o acoperire pentru activitatea lor infracţională. FBI a aflat din interceptarea telefoanelor că liderul libian a propus bandei din Chicago s-o plătească pentru a ataca ţinte politice de pe teritoriul Statelor Unite. Îşi alesese prost complotiştii. El Rukn ştia să vândă cocaină, dar nu avea habar cum se derulează o conspiraţie teroristă. FBI a organizat rapid o operaţiune-capcană, trimiţând un agent sub acoperire la conducătorii El Rukn. Pozând în traficant de arme, agentul le-a vândut un lansator de rachete. Agenţii i-au arestat imediat pe conducătorii grupării, sub acuzaţia de terorism.

Câteva săptămâni mai târziu, FBI a organizat o capcană similară, sub acoperire, împotriva unui grup de mercenari de dreapta care voiau să răstoarne guvernul din izolata naţiune sud-americană Surinam. Trei agenţi FBI sub acoperire s-au infiltrat în grupul de 13 mercenari – unul pozând în veteran din Vietnam cu probleme psihice, un altul în fanatic religios şi un al treilea în traficant de arme. Pe 28 iulie 1986, grupul s-a strâns la un aerodrom privat de la periferia oraşului New Orleans, cu arme, muniţie şi planuri operaţionale pentru declanşarea unei revoluţii. FBI i-a arestat pe toţi.

În timp ce aceste cazuri erau făcute publice cu titluri de-o şchioapă, Revell era atras tot mai adânc în intrigile secrete ale administraţiei Reagan. Casa Albă derula pe cont propriu o operaţiune internaţională sub acoperire.

Pe 30 iulie 1986, North i-a spus lui Revell că procurorul general Ed Meese dăduse undă verde pentru un plan, aprobat de preşedinte, de a vinde rachete americane guvernului iranian, în schimbul eliberării ostaticilor. Administraţia Reagan urma să dea arme letale în schimbul vieţilor unor americani.

Revell a păstrat o figură impasibilă, dar se gândea: e legal aşa ceva? Se întreba de ce îi dezvăluise North o informaţie atât de explozivă. Bănuiala lui era că încerca să-i împiedice astfel pe cei de la FBI să dea peste ceva şi mai secret. Instinctele lui erau corecte. I-a transmis lui Webster îndoielile lui, iar judecătorul s-a consultat cu Meese. „Procurorul general nu părea să aibă o problemă cu asta – ceea ce era uimitor”[583], îşi aminteşte Revell. Meese le-a spus – fals – că toate livrările de armament fuseseră aprobate în scris de preşedinte.

Dacă preşedintele a făcut asta, a conchis directorul FBI, însemna că nu era ilegal.

Revell ştia că North îşi împărţea munca de 14 ore pe zi între ostaticii din Liban şi contrarevoluţionarii din America Centrală. Contras duceau un război dispersat împotriva comunismului, încercând să răstoarne guvernul marxist legitim ales în Nicaragua. Sprijinul lui North pentru cauza lor nu era un secret. Congresul Statelor Unite tăiase ajutorul militar şi financiar american pentru Contras, în rândurile cărora existau soldaţi care torturau şi executau civili, printre care şi copii, capturaţi în luptă. FBI a început o investigaţie referitoare la mercenarii bănuiţi că ar face

contrabandă cu arme în America Centrală. Biroul fusese recent avertizat de o livrare de arme în care era implicată o companie din Miami numită SAT, acronimul pentru Southern Air Transport.

„Pe 8 octombrie am primit un telefon de la Oliver North”, îşi aminteşte Revell. „Era îngrijorat că FBI ar fi putut să descopere… că SAT era implicată, de fapt, în criza ostaticilor din Iran.” North angajase SAT ca să transporte armament în Iran – şi pentru rebelii Contras. Atât Webster, cât şi Revell au primit semnale clare de la procurorul general Meese, să nu continue investigaţiile. Şi s-au conformat vreme de câteva săptămâni, până când faptele au început să iasă la iveală.

Secretele au fost dezvăluite pentru că operaţiunile sub acoperire ale Statelor Unite au fost atât de greşit concepute şi atât de prost executate, încât au răbufnit în public. Mai întâi, prăbuşirea unui avion cargo operat de Southern Air Transportation a expus rolul Casei Albe în înarmarea rebelilor Contras, împotriva legii. După care un ziar din Beirut a dezvăluit că aceeaşi Casă Albă livra ilegal arme Iranului.

Preşedintele a negat public. Dar Revell ştia că era adevărat.

În după-amiaza zilei de 13 noiembrie 1986, Casa Albă i-a cerut lui Revell să evalueze un discurs pe care preşedintele Reagan urma să-l adreseze poporului american, în aceeaşi seară. De cum şi-a aruncat ochii pe proiectul de discurs, în biroul lui North, el a indicat cinci falsuri evidente.

„Nu am dat – repet, nu am dat – arme şi nimic altceva în schimbul ostaticilor, şi nici nu o vom face”, se afirma în ciorna discursului prezidenţial. Statele Unite nu aveau să acţioneze niciodată „pentru a-i sprijini pe cei care sprijină terorismul”; vânduseră Iranului doar „armament defensiv şi piese de rezervă”. Nu îşi încălcaseră niciodată poziţia de neutralitate în războiul pământului pârjolit dintre Iran şi Irak; nu angajaseră niciodată transporturi de armament pe calea aerului de la Miami.

Revell ştia că nimic din toate acestea nu era adevărat. În consecinţă, l-a avertizat pe judecătorul Webster, care l-a alertat pe procurorul general Meese, dar a fost ignorat.

„Parcă eram un nebun predicând în pustiu”[584], a spus Revell.

„Preşedintele ne-a cerut să tăcem”

Preşedintele a rostit discursul aproape la fel cum era în proiect, afirmaţie falsă după afirmaţie falsă.

Colonelul North şi superiorul lui, consilierul preşedintelui pe probleme de securitate naţională, amiralul John Poindexter, au început să-şi distrugă documentele şi să-şi şteargă fişierele din computere cât de repede au putut. Dar în interiorul Casei Albe a ieşit la suprafaţă un element crucial: ei sustrăseseră milioane de dolari din profitul

vânzărilor de arme către Iran şi deturnaseră banii ca să-i sprijine pe rebelii Contras.

„O adevărată bombă”[585], scria vicepreşedintele George H.W. Bush în jurnalul lui, pe 22 noiembrie, după ce a discutat cu procurorul general Meese. „O să fie agitaţie maximă… Preşedintele ne-a cerut să tăcem şi exact asta se întâmplă.”

Tăcerea a mai durat trei zile. Pe 25 noiembrie, Meese a făcut o scurtă declaraţie publică, dezvăluind că s-au vândut rachete şi că banii au fost deturnaţi.

Câteva ore mai târziu, agenţii FBI percheziţionau biroul lui Oliver North. Ei au recuperat din punga de incinerare a lui North un document – o declaraţie falsificată, elaborată, despre sprijinul pentru Contras, dată într-o depoziţie secretă în faţa Congresului. Au dat hârtia cu praf pentru amprente şi le-au găsit pe cele ale şefului serviciului clandestin al CIA, Clair George. A fost începutul unei investigaţii care a durat şase ani şi a ajuns până la vârful ierarhiei militare şi a serviciilor secrete, cel mai periculos caz cu care s-a confruntat Biroul de la Afacerea Watergate.

Agenţii FBI i-au chestionat imediat pe vicepreşedintele Bush, pe procurorul general Meese, pe colaboratorii cei mai apropiaţi ai preşedintelui de la Casa Albă şi pe responsabilii din CIA. O mână de agenţi, lucrând în cel mai mare secret, au descoperit rapid cea mai importantă dovadă din dosar: 5 000 de mesaje pe computer schimbate între amiralul Poindexter, colonelul North şi angajaţii de la Consiliul Naţional de Securitate. O realizare remarcabilă a agenţilor FBI a fost recuperarea şi refacerea benzilor de back-up pentru sistemul de e-mailuri intern de la Casa Albă, în care erau înregistrate vânzările de armament şi deturnarea de fonduri.

Dovezile FBI au smuls totodată o remarcabilă mărturisire din partea preşedintelui Statelor Unite.

„În ultimele trei luni, am păstrat tăcerea privitor la dezvăluirile despre Iran”, a spus Reagan într-un discurs televizat adresat naţiunii, pe 4 martie 1987. „Probabil că v-aţi gândit: «Ei bine, de ce nu ne spune ce se întâmplă? De ce nu ne vorbeşte, aşa cum a făcut-o în trecut, când ne-am confruntat cu necazuri sau tragedii?» Alţii dintre voi bănuiesc că gândeau: «Ce ne ascunde acolo, la Casa Albă?»”

„Ei bine, motivul pentru care nu am vorbit până acum în faţa voastră este acesta: meritaţi adevărul”, a spus preşedintele.

„Am plătit scump pentru tăcerea mea”, a spus el. „Acum câteva luni am spus poporului american că nu dăm arme în schimbul ostaticilor. Inima şi cele mai bune intenţii ale mele spun că acest lucru este adevărat. Însă faptele şi dovezile îmi spun că nu este.”

Faptele şi dovezile au arătat că ofiţeri de la vârful ierarhiei CIA şi din Consiliul Naţional de Securitate au colaborat, în îndeplinirea ordinelor preşedintelui, cu o bandă remarcabilă de escroci şi de corupţi. Ei au comis sau au trecut cu vederea acţiuni spectaculoase de dezinformare, în afacerea arme-pentru-ostatici. Preşedintele şi-a încălcat îndatorirea constituţională de a aplica cu credinţă legile Statelor Unite.

Reagan şi-a încheiat discursul cu un anunţ care, spera el, avea să refacă întrucâtva încrederea în administraţia lui: l-a numit pe William Webster, de la FBI, ca viitor director al Agenţiei Centrale de Informaţii. Webster era „un om cu o

reputaţie impecabilă”, a spus preşedintele. „El înţelege ce înseamnă «domnia legii»”. Alegerea părea justificată: Congresul şi o comisie independentă investigau ofiţerii CIA, iar zeci de agenţi FBI înarmaţi cu citaţii răsfoiau mii de dosare ultrasecrete, căutând dovezi de sperjur şi obstrucţionare a justiţiei. Comisia independentă avea să ajungă la concluzia că preşedintele Reagan, ministrul Apărării, directorul Agenţiei Centrale de Informaţii şi asistenţii lor ocoliseră sau încălcaseră legea. Însă, până la urmă, preşedintele George H.W. Bush i-a iertat pe toţi cei care riscau să fie puşi sub acuzare – inclusiv pe şeful operaţiunilor sub acoperire de la CIA, Clair George, şi pe directorul diviziei antiterorism din cadrul Agenţiei, Duane Claridge.

A procedat la fel ca Ronald Reagan, când i-a iertat pe Mark Felt şi Ed Miller. A lăsat ca securitatea naţională să treacă înaintea legii.

Cu toate acestea, sosirea judecătorului Webster a însemnat sfârşitul unei epoci la CIA. „Poate că am fi putut trece peste orgoliul lui Webster, lipsa lui de experienţă în afacerile externe, perspectiva lui provincială asupra lumii”[586], reflecta Claridge. „Ceea ce nu am putut accepta a fost faptul că el era avocat. Întreaga lui pregătire, ca avocat şi ca judecător, consta în faptul că nu ai voie să faci lucruri ilegale. El nu a putut accepta niciodată că exact asta este ceea ce face CIA când operează în străinătate. Încălcăm legile acelor ţări. Acesta este modul în care colectăm informaţii. Acesta este motivul pentru care funcţionăm”.

Claridge şi confraţii lui de la CIA s-au revoltat împotriva lui Webster. Simţeau că el nu înţelegea esenţa operaţiunilor secrete. Succesorul lui Webster la FBI s-a confruntat cu probleme aproape identice.

Alegerea lui William Sessions, un judecător federal din Texas, a fost o opţiune stranie şi surprinzătoare pentru Buck Revell şi restul conducerii FBI. Judecătorul Sessions părea să ignore voit rolul FBI în securitatea naţională a Statelor Unite.

FBI a început să îşi piardă focalizarea după ce judecătorul Sessions a fost învestit în funcţie, la 2 noiembrie 1987. Sessions nu avea experienţă în conducerea unei organizaţii sau în supervizarea investigaţiilor. La audierile sale pentru confirmare, el a declarat că nu ştie prea multe despre rolul FBI în securitatea naţională sau în domeniul informaţiilor. Odată confirmat, a părut să îşi considere rolul drept unul mai mult ceremonial şi avea să piardă controlul asupra FBI cu mult timp înainte să-şi piardă slujba. A petrecut aproape şase ani ca director, fără să câştige vreodată controlul asupra instituţiei sau loialitatea subordonaţilor. Buck Revell credea că toate capacităţile de contraterorism ale FBI fuseseră „neutralizate eficient”[587] în mandatul lui Sessions. La sfârşitul anilor 1980, credea el, FBI mergea „în jos, spre zero, în îndeplinirea responsabilităţilor noastre contra terorismului”[588]. Sessions s-a apropiat şi mai mult de zero la trecerea în următorul deceniu. El a redistribuit peste o treime dintre agenţii care lucrau în contraterorism în misiuni de combatere a infracţionalităţii.

Era evident că FBI considera că „terorismul nu era mare lucru”[589], spunea Richard Marquise, care conducea Centrul de Cercetare şi Analiză a Terorismului din cadrul FBI, un departament micuţ, aproape de baza ierarhiei, la cartierul general. Marquise era fiul unui agent FBI şi se alăturase Biroului în 1971, cu trei ani înainte de pensionarea tatălui său. Lucrase sub toţi directorii, inclusiv Hoover. A rămas în domeniul contraterorismului mult după ce colegii lui plecaseră, acţionând împotriva opiniei generale, care considera că ameninţarea împotriva Statelor Unite scădea în intensitate odată cu terminarea Războiului Rece.

„Teroriştii fac diverse lucruri în străinătate”, îi spuneau superiorii. „N-or să ne atace aici.”

Marquise era de altă părere: „Toţi aşteptam marea lovitură”.

573 Pimentel, istorie orală, FBI/FBIOH.

574 Depoziţia lui Revell, Comisia pentru Informaţii Secrete a Senatului, 23 februarie 1988.

575 În octombrie 2009, Departamentul Securităţii Interne a început procedurile juridice pentru deportarea lui Vides Casanova, pe motiv că ar fi torturat deţinuţi politici în El Salvador. Decizia finală era încă aşteptată la data apariţiei acestei cărţi, în ianuarie 2012.

576 Webster, istorie orală, FBI/FBIOH.

577 Hunter, istorie orală, FBI/FBIOH.

578 Oliver „Buck” Revell şi Dwight Williams, A G-Man’s Journal (New York: Pocket Books, 1998), p. 217.

579 York, istorie orală, FBI/FBIOH.

580 Matens, memorii retipărite în FBI/FBIOH.

581 Webster, istorie orală, FBI/FBIOH.

582 Robert M. Gates, From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How They Won the Cold War (New York: Simon & Schuster, 1996), p. 397.

583 Depoziţia lui Revell, Report of the Congressional Committees Investigating the Iran/Contra Affair, 11 iunie 1987, pp. 909 şi urm.

584 Ibid.

585 Însemnarea din ziua de 22 noiembrie din jurnalul vicepreşedintelui Bush şi discuţia lui cu FBI din 12 decembrie 1986 sunt descrise în Final Report of the Independent Counsel for Iran/Contra Matters, Curtea de Apel a SUA pentru Districtul Columbia, 4 august 1993.

586 Duane R. Clarridge cu Digby Diehl, A Spy for All Seasons: My Life in the CIA (New York: Scribner, 1997), p. 371.

587 Revell, A G-Man's Journal, p. 296.

588 Depoziţia lui Revell, Comisia pentru Relaţii Internaţionale a Camerei Reprezentanţilor, 3 octombrie 2001.

589 Marquise, istorie orală, FBI/FBIOH.

CAPITOLUL 40

MOZAIC

Ancheta atentatului cu bombă împotriva zborului Pan Am 103, care a explodat deasupra localităţii Lockerbie din Scoţia, a depins de abilitatea FBI de a încheia alianţe cu analişti CIA, ofiţeri de poliţie scoţieni, agenţi de informaţii germani şi agenţi dubli libieni. Aceste legături depindeau de încredere – o încredere greu de stabilit între poliţişti şi spioni, atât acasă, cât şi în străinătate. Biroul, singur, nu putea să rezolve un caz care trecea peste oceane şi frontiere.

Pan Am 103 a decolat de pe Aeroportul Heathrow din Londra, cu destinaţia New York, la 18.25, miercuri, 21 decembrie 1988. Jumătate dintre pasageri veneau cu un zbor de la Frankfurt şi au prins avionul în ultima clipă. 28 de minute mai târziu, o explozie a făcut bucăţi avionul Boeing 747. O ploaie de foc a început să cadă peste Lockerbie.

Dintre cei 259 de pasageri şi membri ai echipajului, 189 erau americani. 11 oameni au fost ucişi la sol. Poliţia scoţiană a început să caute dovezi printre rămăşiţele împrăştiate pe o rază de 25 km. Într-o săptămână, cu ajutorul serviciilor secrete britanice, au ajuns la concluzia că un explozibil extrem de puternic, Semtex, fusese ascuns de cineva într-o valiză îmbarcată în cală.

FBI avea jurisdicţie asupra cazului, potrivit legislaţiei internaţionale; avionul era american. Dar conducătorii

Biroului nu aveau nici cea mai vagă idee cum să procedeze.

„FBI nu era pus la punct pentru a desfăşura o anchetă importantă ca aceasta”[590], a spus Richard Marquise. „Cred că vina aparţine instituţiei.”

Lui Marquise i s-a încredinţat comanda grupului operativ al FBI de la Lockerbie – patru agenţi şi trei analişti – în data de 3 ianuarie 1989. El a studiat lista de pasageri timp de câteva săptămâni, căutând indicii. Lista dădea substanţă teoriilor conspiraţiei. Includea un agent CIA, Matt Gannon, şi un maior din serviciile de informaţii ale armatei, Chuck McKee, care lucraseră din greu împreună, în Beirut, încercând să-i elibereze pe cei nouă ostatici americani încă reţinuţi în Liban. Socrul lui Gannon era adjunctul şefului departamentului de operaţiuni clandestine al CIA şi lucrase mulţi ani în Orientul Mijlociu. Şase funcţionari ai Departamentului de Stat şi principalul vânător de nazişti din Departamentul Justiţiei au murit deasupra localităţii Lockerbie. Un alt pasager, un om de afaceri american, avea acelaşi nume ca un terorist care deturnase un avion de linie kuweitian, cu câţiva ani înainte.

Lista suspecţilor a fost întocmită luând în calcul aproape toate bătăliile înverşunate dintre americani şi arabi, în Orientul Mijlociu. Noul preşedinte al Statelor Unite, George H.W. Bush, credea că sirienii erau în spatele atentatului de la Lockerbie. Buck Revell de la FBI era convins că iranienii o făcuseră: cu aproape şase luni înainte, în iulie 1988, USS Vincennes doborâse zborul Iran Air 655 deasupra Golfului Persic, un atac neprovocat, comis de un amiral american derutat, care omorâse 290 de pasageri. CIA îl suspecta pe Ahmed Jibril, un cunoscut terorist palestinian, şi susţinea că iranienii îl angajaseră ca

să doboare avionul. Apoi nu putea să lipsească nici colonelul Gaddafi din Libia. El jurase să răzbune bombardarea oraşului Tripoli în 1986 de către americani, care avusese loc ca represalii la atentatul de la discoteca din Berlin, în care muriseră doi militari americani.

Singura persoană care avea dovezi solide în acest caz era şeful poliţiei din Lockerbie, John Boyd, ai cărui ofiţeri cercetaseră pas cu pas dealurile şi văile. După şase săptămâni de la începerea anchetei, când unul dintre oamenii lui Boyd a găsit un fragment dintr-un circuit radio, de mărimea vârfului unui deget, FBI a aflat că explozibilul Semtex fusese ascuns într-un casetofon Toshiba negru. Era singura descoperire în acest caz, după multe luni.

Ancheta „înainta dureros de încet", a spus Marquise. „În Washington, toţi vor un răspuns. Chiar acum. Cine a făcut asta? Cum s-a întâmplat?"

FBI a reunit peste o sută de investigatori americani, britanici, scoţieni şi germani, într-o sală de conferinţe de lângă Washington, în mai 1989. Fiecare naţiune şi fiecare agenţie urmărea propriile piste. Nu exista cooperare, comunicare reală.

Şase luni după atentatul cu bombă, grupul operativ al FBI de la Lockerbie a fost desfiinţat. Marquise şi un mic grup de analişti au rămas să investigheze cazul.

Scoţienii au petrecut vara şi toamna punând laolaltă frânturi de dovezi. Fuseseră instruiţi pe loc de veterani ai FBI, ca Richard Hahn – un bărbat care de 15 ani peria rămăşiţele de după explozii letale, încă de la cazul nerezolvat al atentatului FALN, de la Taverna Fraunces din New York. Ei au învăţat prin ce se deosebeau ca aspect

distrugerile provocate de o explozie cu Semtex de pârjolul provocat de căldura flăcărilor.

Scoţienii au aflat curând că bucăţi de haine cu etichete pe care scria „Made in Malta” se aflaseră în aceeaşi valiză arămie Samsonite Silhouette cu radioul în care fusese ascunsă bomba. Dar nu au informat Biroul despre asta. Apoi germanii au descoperit o listă printată a bagajelor îmbarcate de pe aeroportul din Frankfurt; lista arăta că o singură valiză dintr-un zbor Air Malta fusese transferată în avionul Pan Am 103, la Frankfurt. Dar germanii nu le-au spus scoţienilor. Echipele internaţionale de investigatori s-au adunat din nou în Scoţia, în ianuarie 1990. Încă o dată, a fost un dialog al surzilor. Marquise avea sentimentul groaznic că acest caz nu va fi niciodată rezolvat.

„Avem o mulţime de probleme cu CIA. Multe rivalităţi”, spunea Marquise. „Scoţienii îşi fac treaba lor. Mai sunt germanii, care le dau scoţienilor informaţii când au chef. FBI conduce propria anchetă... Fiecare îşi face treaba lui”.

Apoi, în iunie 1990, au venit mici favoruri care au dat mari rezultate. Stuart Henderson, noul investigator-şef din Scoţia, i-a arătat o frântură de dovadă lui Marquise: o fotografie a unei bucăţele din placa de bază a circuitului electric, prinsă într-o bucată de veşmânt maltez. Scoţienii apelaseră la 55 de companii din 17 ţări, fără să reuşească să identifice fragmentul. „Nu aveau nici cea mai mică idee. Nici un indiciu”, spune Marquise. „Aşa că au spus, probabil printre dinţi: «Încercaţi voi. Să vă vedem»”.

Laboratorul criminalistic al FBI a dat fotografia CIA. Analiştii Agenţiei aveau o imagine a unei plăci de bază aproape identice, confiscate cu patru ani în urmă de la doi libieni în tranzit pe aeroportul din Dakar, Senegal. Pe

spatele ei erau patru litere: MEBO. Nimeni nu ştia ce înseamnă MEBO.

Trecuseră 18 luni de la explozia din avionul Pan Am 103.

„Am tăiat liniile de comandă”

Investigaţia era un mozaic de supoziţii şi de bănuieli. Puţini oameni de la cele mai înalte niveluri credeau că dosarul putea fi rezolvat. Cineva trebuia să preia conducerea.

Robert Swan Mueller al III-lea a fost numit şef al Diviziei Penale de la Departamentul Justiţiei la sfârşitul lunii iulie 1990. Agenţii l-au plăcut instinctiv, în pofida stilului său aristocratic. Îi spuneau Bobby Trei Beţe.

Mueller avea o minte ascuţită, un temperament perfect pentru munca lui şi o mare consideraţie pentru cazurile bine instrumentate. Viitorul director al FBI era un lider înnăscut. Şi era puşcaş marin.

Mueller plecase din lumea bună din Philadelphia şi de la Princeton ca să conducă un pluton de puşcaşi în luptă, în Vietnam. Un raport oficial din 11 decembrie 1968, despre bătălia din provincia Quang Ti, îi elogia curajul în timpul unei misiuni de căutare şi distrugere. În faţa unei forţe de două sute de militari ai Vietnamului de Nord, locotenentul secund Mueller „s-a mişcat cu vitejie de la o poziţie la alta,

dirijând acurateţea tirului oamenilor lui şi strigându-le cuvinte de îmbărbătare. Fără să se gândească la propria siguranţă, el a condus personal o echipă peste zona brăzdată de proiectile, pentru a recupera un puşcaş marin rănit mortal, care căzuse într-o poziţie din faţă a aliniamentului propriu”[591]. I s-a acordat, pe lângă alte distincţii, Steaua de Bronz pentru curaj.

Numirea lui la Departamentul Justiţiei a venit într-un moment critic pentru FBI. Saddam Hussein invadase Kuweitul; Statele Unite se pregăteau să meargă la război în Golful Persic. FBI înregistra ţârâitul nervos al alertelor antiteroriste, percepute ca ameninţări din partea Irakului de a ataca ţinte din Statele Unite. Dar banii şi oamenii alocaţi contraterorismului erau în scădere. La fel era şi moralul, în mare parte, din cauza conducerii lui William Sessions. „A obţine întreaga atenţie a directorului Sessions era o provocare”[592], spunea Bill Baker, proaspăt-numitul şef al Diviziei de Investigaţii Penale a FBI, care a format o alianţă strânsă şi crucială cu Mueller.

Mueller i-a acordat deplină autoritate lui Marquise în cazul Lockerbie. Nici un analist de informaţii al FBI nu mai condusese vreodată o anchetă importantă. Marquise îi raporta direct lui Baker, iar Baker, lui Mueller. Ordinele lui erau să transforme informaţiile în probe.

„Practic, am tăiat liniile de comandă la cartierele generale”, spunea Marquise. „Am adus CIA. I-am adus pe scoţieni. Am adus MI5 la Washington. Ne-am aşezat la aceeaşi masă şi am spus: «Trebuie să schimbăm modul în care acţionăm. Trebuie să începem să facem asta aşa cum trebuie... Trebuie să începem să ne împărtăşim informaţiile.»”

Marquise nu avusese niciodată autoritatea să pună mâna pe telefon şi să îi sune pe omologii lui din Scoţia. A dat primul telefon în noiembrie 1990. Lucrurile au început să se schimbe rapid.

Marquise a aflat că un tribunal din Scoţia descoperise misterul MEBO – Mebo era o companie elveţiană de electronice, care făcea afaceri cu Libia de aproape 20 de ani. Înarmat cu această informaţie, el a descoperit că proprietarul firmei, Edwin Bollier, livrase personal o scrisoare detaliată Ambasadei SUA la Viena, la câteva zile după atentatul de la Lockerbie.

FBI nu ar fi cercetat-o niciodată fără pontul scoţienilor. Scrisoarea spunea, în esenţă: atentatul asupra avionului Pan Am 103 era o operaţiune libiană. Bollier ştia ce spune: Mebo produsese 20 de ceasuri sofisticate pentru libieni.

Scrisoarea lui Bollier – probă esenţială într-o anchetă internaţională de terorism – zăcuse necitită aproape doi ani.

Marquise ştia din experienţe amare cât de des se întâmpla ca FBI să nu aibă habar ce zăcea în propriile dosare. Biroul era o piramidă din hârtie şi a rămas aşa până în secolul XXI. Când Marquise a condus Centrul de Cercetare şi Analiză a Terorismului, din 1986 până în 1988, Biroul iniţiase o bază de date numită Sistemul de Informaţii asupra Terorismului. Sistemul era „complet inutil”, spunea el. „Pierdeai mult timp introducând lucruri în el şi nu puteai să scoţi nimic... Spunea «Nici o informaţie» în aproape 95% dintre cazurile importante ale Biroului. Am încercat ani de zile să îi convingem pe oameni să îl folosească, dar era atât de neprietenos cu utilizatorii... Era un concept măreţ care nu a mers”.

„O să mergem mai departe”

Pe la începutul anului 1991, Marquise avea schiţa unui caz circumstanţial împotriva lui Gaddafi şi a Libiei. Simţea că se acumulează tensiunea.

„Aveam agenţi FBI făcând echipă cu poliţiştii scoţieni, cu poliţiştii din Malta, acoperind pistele din Malta, lucrând la unison”, spunea el. „Era incredibil cum împărtăşeam informaţii. Începeam să obţinem nume ale agenţilor de informaţii libieni. Şi unul dintre ei era un tip pe nume Abdel Baset Ali al Megrahi”.

Proprietarul unui magazin din Malta a ales o fotografie a lui Megrahi, bărbatul care cumpărase unele dintre hainele găsite la locul atentatului, în Lockerbie. Registrele serviciului de imigraţie arătau că Megrahi fusese în Malta în aceeaşi zi în care fuseseră cumpărate hainele. În februarie 1991, când a izbucnit Războiul din Golf, FBI l-a invitat pe Edwin Bollier la un interviu de o săptămână. El l-a identificat pe Megrahi ca fiind libianul care conducea o companie de faţadă, care făcea afaceri cu Mebo în Zürich.

„Sunt destul de încântat”, spunea Marquise. „Toată lumea este entuziasmată.” El l-a informat pe Robert Mueller, care i-a reamintit imperturbabil că mai avea o cale lungă de parcurs.

Marquise trebuia să transforme informaţiile în dovezi. El avea nevoie de un martor care putea să facă legătura între Megrahi şi valiza Samsonite cu Semtex. Avea nevoie de cineva care ştia că bomba a fost transportată din cursa Air Malta 180 în avionul Pan Am 103 în acea valiză. Marquise s-a întors la CIA. Agenţia i-a spus, într-un târziu, că avusese la un moment dat un informator libian, pe nume Abdul Majid Giaka, pe aeroportul internaţional din Malta. Intrase pe listele de plăţi ale CIA cu patru luni înainte de Lockerbie. Era de serviciu în noaptea în care fusese pusă bomba în avionul Pan Am 103. Dar Agenţia renunţase la el câteva luni mai târziu, etichetându-l drept un mincinos care îi storcea de bani pe cei care îl interogau.

Marquise ardea de nerăbdare să stea de vorbă cu Majid, indiferent cât de dubios păruse pentru CIA. În iunie 1991, Agenţia l-a luat cu elicopterul de pe o navă militară din largul coastelor Maltei, pentru a da FBI şansa să îl interogheze în Virginia. Îngrijorată pe bună dreptate pentru informatorul său, CIA a pus o condiţie: nu spuneţi nimănui.

Marquise a cântărit riscurile şi a încălcat regulile. A pus mâna pe telefon şi l-a sunat pe omologul lui scoţian. „Dacă spui cuiva despre asta, o să fiu concediat”, i-a spus lui Stuart Henderson. „Tipul e în Statele Unite. Credem că s-ar putea să aibă nişte informaţii, dar nu ştim. O să începem să îl interogăm mâine.”

Majid a fost interogat timp de cel puţin două săptămâni, în septembrie 1991. A repetat insistent că ştia trei lucruri. L-a identificat pe Megrahi ca agent de informaţii care lucra ca şef al securităţii liniilor aeriene libiene. A spus că subordonatul lui Megrahi din Malta avea o ascunzătoare cu Semtex. Şi a spus că l-a văzut pe Megrahi cu o valiză mare, maro, pe aeroportul din Malta, în săptămânile

dinaintea atentatului de la Lockerbie. Majid era, fără îndoială, un martor nedemn de încredere. Dar FBI credea că el spunea adevărul cu privire la aceste trei lucruri. Marquise credea că are fundamentul unui caz care putea fi adus în justiţie.

Totul s-a redus la o singură problemă: dacă se urmărea justiţie sau război. Decizia depindea de preşedinte.

Statele Unite puteau să încerce să îl răpească pe Megrahi; mai luase teroriști din străinătate şi înainte. Dar să îl răpească din Libia era peste capacităţile CIA sau ale armatei. Puteau să încerce să îl omoare. Acest lucru era de neconceput în acel moment: cu puţin înainte de atentatul de la Lockerbie, când Israelul trimisese o echipă executivă în Tunisia ca să-l omoare pe Abu Jihad, al doilea la comanda Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, Statele Unite condamnaseră deschis actul, ca pe un asasinat politic.

Preşedintele putea ataca Libia cu bombe şi rachete. Reagan îl lovise pe Gaddafi după ce spionii libieni aruncaseră în aer discoteca La Belle din Berlin, cu cinci ani în urmă, citând dreptul de a folosi forţa ca autoapărare, în baza Articolului 51 al Cartei ONU. Dar dovezile de atunci erau solide; cazul Lockerbie cerea acum dovezi similare.

Preşedintele George H.W. Bush credea că teroriştii sunt infractori, nu combatanţi inamici. Mueller era perfect de acord. Vor urma legea, oriunde va duce. Marquise spunea: „Vom merge mai departe cu susţinerea acuzaţiei şi vom anunţa rezultatele în faţa lumii”.

Megrahi a fost pus sub acuzare în Statele Unite şi în Scoţia, pe 15 noiembrie 1991[593]. A durat aproape un deceniu să fie condamnat. Încă un deceniu a trecut înainte de a fi clar dincolo de orice îndoială că însuşi Gaddafi ordonase atentatul împotriva zborului Pan Am 103, un act nemilos de răzbunare împotriva Statelor Unite şi a Marii Britanii. Cercul răzbunărilor s-a încheiat când un avion spion american Predator i-a ajutat pe duşmanii colonelului să îl captureze, înainte de a-l ucide, în Libia, la 23 de ani după atentatul de la Lockerbie.

590 Marquise, istorie orală. Activitatea FBI în cazul Pan Am 103 este descrisă amănunţit în cartea lui Marquise: SCOTBOM: Evidence and the Lockerbie Investigation (New York: Algora Publishing, 2006).

591 Ordinul de zi în care este citat Robert Mueller III (Plutonul 2, Compania H, Batalionul 2, Regimentul 4, Divizia 3 Puşcaşi Marini), 11 decembrie 1968.

592 Baker, istorie orală, FBI/FBIOH.

593 Gaddafi l-a predat pe Megrahi braţului lung al legii internaţionale în 1999. În 2001, el a fost găsit vinovat de un tribunal scoţian întrunit în Olanda, dar a fost eliberat în 2009 după ce a fost diagnosticat cu cancer şi după ameninţările proferate de Gaddafi la adresa guvernului britanic. În februarie 2011, ministrul Justiţiei al lui Gaddafi, care a defectat în timpul atacului NATO asupra Libiei, a declarat fără echivoc că Gaddafi a ordonat atacul cu bombă asupra avionului Pan Am 103.

CAPITOLUL 41

ŞEICUL ORB

În săptămâna punerii sub acuzare în procesul Pan Am 103, la Tribunalul Penal din Manhattan a început un proces de crimă. Inculpatul era El-Sayyid Nosair, un imigrant egiptean care purta robă şi tichie albe, adept al lui Omar Abdel Rahman, un războinic sfânt cunoscut ca Şeicul Orb. Nosair era acuzat de uciderea lui Meir Kahane, şeful Ligii Evreieşti de Apărare, un grup pe care statul Israel avea să-l eticheteze mai târziu drept organizaţie teroristă.

În public stătea şi un informator al FBI plătit cu 500 de dolari pe săptămână, pe nume Emad Salem, un veteran din armata egipteană, bărbos şi cu chelie. Salem stătea împreună cu tovarăşii acuzatului şi pălăvrăgea cu ei pe coridoare, în timpul pauzelor, deschizându-şi drum în cercurile lor.

Salem era un om care încerca să se dea bine pe lângă toată lumea şi care era angajat ca detectiv intern la hotelul Woodward, în centrul Manhattanului, când a fost abordat de Nancy Floyd, agent FBI la contraspionajul extern, în primăvara anului 1991. Floyd i-a spus lui Salem că hotelul era frecventat de presupuşi spioni ruşi. Putea s-o ajute să stea cu ochii pe ei?

Salem aproape că a repezit-o: cui îi pasă de Războiul Rece şi de ruşi? El putea să dea informaţii despre războiul sfânt şi despre Şeicul Orb.

Agentul Floyd nu auzise niciodată de Şeicul Orb. Puţini ştiau de el, de fapt. Ea l-a plăcut însă pe Salem, cu care era uşor de lucrat, şi avea încredere în el, ceea ce era cam riscant. L-a recrutat pe Salem ca informator şi l-a prezentat unui coleg din FBI, John Anticev, care se alăturase Biroului cu patru ani înainte şi făcea parte din Forţa Operaţională Interdepartamentală Antiteroristă din New York.

Anticev era foarte interesat de El-Sayyid Nosair. FBI îi fotografiase pe unii dintre apropiaţii lui făcând trageri de antrenament cu arme semiautomate şi luând parte la exerciţii paramilitare. Dar FBI nu văzuse niciodată o legătură între asasinarea lui Kahane şi terorism, şi nici ce rol jucase Şeicul Orb în această poveste. Forţa Operaţională ridicase 47 de cutii cu dovezi din apartamentul lui Nosair, după arestarea acestuia. FBI le pusese în depozit. În cutii se afla jurnalul lui Nosair, scris în arabă. În el erau menţionate chemările şeicului la război sfânt şi erau descrise explicit planurile unui atac asupra New Yorkului, menit „să distrugă stâlpii de susţinere ai civilizaţiei lor… şi clădirile cu care se mândresc că sunt cele mai înalte din lume.”[594]

Jurnalul a rămas necitit vreme de trei ani. La vremea aceea, FBI avea un singur translator capabil să citească şi să înţeleagă limba arabă. „Dacă ar fi fost tradus corespunzător, procesat, autentificat şi analizat”, avea să depună mărturie mai târziu Buck Revell, FBI ar fi văzut „legătura directă dintre asasinul lui Meir Kahane şi grupul care a conspirat şi în cele din urmă a comis atentatul cu bombă de la World Trade Center.”[595]

Cine şi-ar fi imaginat că reînviase spiritul anarhiştilor, care puseseră bombe pe Wall Street şi la Washington, la sfârşitul Primului Război Mondial? Cine s-ar fi gândit că islamiştii care au izgonit armata sovietică din Afghanistan îşi redirecţionau furia împotriva Americii? Cine ar fi crezut că Biroul era pe cale să ducă o nouă bătălie în cruciadele dintre creştini şi musulmani? Era aproape de neconceput, în primăvara lui 1991. Investigaţiile pe care le-a deschis secţiunea antiteroristă din FBI în acele luni erau aproape toate concentrate asupra unor mici grupuri de dreapta – mişcarea „capetelor rase" (skinheads) din zona Los Angeles, Liga Femeilor Ariene şi Miliţia Rezerviştilor Texani – ai căror membri păreau mai degrabă să-şi facă rău lor înşişi decât să ameninţe pacea şi securitatea Statelor Unite.

„Ne simţeam binişor"[596] în zilele acelea, a spus Buck Revell. „Războiul Rece se încheiase, credeam că tabăra noastră a câştigat, comunismul din Statele Unite şi organizaţiile lui afiliate îşi cam dăduseră ultima suflare. Comunismul ca mişcare internaţională era, în esenţă, discreditat. Terorismul era ţinut sub control în Statele Unite şi era în scădere pe plan internaţional... Una peste alta, credeam că făcuserăm o treabă bună cu ameninţarea teroristă, în ciuda numeroaselor probleme întâlnite în cale."

Emad Salem oferea Biroului o perspectivă spre viitor. FBI nu a văzut ce avea să vină.

„Zguduiţi pământul sub picioarele lor"

Salem a început să asiste la procesul lui Nosair pe 4 noiembrie 1991 şi s-a împrietenit repede cu susţinătorii acuzatului. Aceştia s-au bucurat când juraţii au dat un verdict divizat. Nu exista îndoială că Nosair îl ucisese pe Kahane. Şi totuşi el a fost condamnat doar pentru posesie de armă şi atac. Judecătorul a spus, la pronunţarea sentinţei, că juriul trebuie să-şi fi pierdut viziunea lui colectivă asupra cazului. Apoi i-a dat lui Nosair pedeapsa maximă, 22 de ani de închisoare, spunând: „Cred că inculpatul a abuzat de această ţară, de Constituţia şi de legile noastre, de toţi oamenii care încearcă să-şi ducă viaţa paşnic, împreună."[597]

Salem l-a vizitat pe Nosair la faimosul penitenciar de stat Attica, făcând lungul drum cu maşina până acolo şi înapoi împreună cu membri din cercul şeicului. Curând îi asculta cum complotau să arunce în aer simbolurile puterii americane. Salem l-a întâlnit pe şeic, autorul moral al complotului, şi a aflat direct de la sursă despre planurile de aducere a jihadului în America. „Penetrarea lui Salem a fost un succes atât de complet, încât el a avut acces la Abdel Rahman însuşi, încă de la început"[598], se minuna Andrew McCarthy, un procuror federal entuziast din Manhattan.

Salem a furnizat FBI numele şi identităţile aproape tuturor celor care complotau să arunce în aer World Trade Center. El nu ştia care era ţinta, dar noii lui prieteni îi spuseseră că avea să fie ceva grandios, ceva ce lumea nu mai văzuse înainte. Asta era ceva nou în analele FBI: informaţii la prima mână despre un complot terorist, chiar în timp ce acesta prindea contur.

Celula putea fi – şi ar fi trebuit să fie – descoperită cu mult timp înainte de atac. Dar investigaţia FBI a încetat brusc la

sfârşitul lui iunie 1992, când Biroul a renunţat la serviciile de informator ale lui Emad Salem.

Decizia a fost luată de Carson Dunbar, şeful în vârstă de 39 de ani al echipei de contraspionaj extern a FBI din New York. Acesta îl suspecta pe Salem că ar fi fost agent dublu pentru serviciile secrete egiptene. Iar teama că Salem ar putea fi spion străin a depăşit semnificativ interesul stârnit de avertizarea lui privind un atac terorist. Însă Dunbar şi agenţii lui aveau o temere şi mai mare.

„Nu putem să te lăsăm să faci o bombă”[599], i-a spus agentul FBI Anticev lui Salem. „Dacă bomba aceea explodează, să spunem la o sinagogă, şi omoară doi-trei oameni, după care se află că un agent FBI a participat la fabricarea bombei – nici să nu te gândeşti la aşa ceva, ar fi o nebunie generală, presa ar spune că am ştiut, am fi daţi în judecată, unii ar fi concediaţi.” Ar fi fost o pată de neşters pe reputaţia Biroului.

Agentul FBI Nancy Floyd a fost şocată de decizia lui Dunbar. „Toată povestea a fost gestionată prost de la început”, i-a spus ea lui Salem. Părerea ei era că „oamenii din echipa interdepartamentală nu aveau habar ce-ar fi trebuit să facă… Supervizorii nu îşi dădeau seama ce se întâmplă. Nu-şi făcuseră timp să înveţe istorie”.

Salem ştia istorie mai bine decât mulţi. Şeicul Orb fusese mulţi ani unul dintre conducătorii organizaţiei Jihadul Islamic Egiptean. În predicile lui, susţinea că violenţa politică este pe placul lui Dumnezeu. A ajuns într-o închisoare din Cairo, ca urmare a sprijinului ideologic pe care l-a acordat asasinării preşedintelui Anwar Sadat, în 1981.

Şeicul figura, justificat, pe lista Departamentului de Stat cu persoane suspectate de terorism. Şi totuşi, obţinuse viza de intrare în Statele Unite, în 1990. I-o acordase un ofiţer CIA care lucra sub acoperire ca funcţionar consular – o eroare inexplicabilă, de vreme ce propriile dosare ale CIA îl descriau ca fiind „cel mai militant cleric sunnit din Egipt, asociat îndeaproape cu mişcarea jihadului egiptean”[600].

Şeicul nu a făcut nici un secret din aspiraţiile lui. „Trebuie să fim terorişti”, a spus el pe 16 ianuarie 1993, în predica rostită într-o moschee din Brooklyn. „Trebuie să-i terorizăm pe inamicii Islamului, să-i îngrozim, să-i tulburăm, să facem să se zguduie pământul sub picioarele lor.”

„Asta va scoate din minţi întreaga lume”

Pe 19 ianuarie 1993, o lovitură de palat s-a produs la FBI în ultimele ore ale preşedinţiei lui George H.W. Bush. William Sessions a fost acuzat oficial de proastă conducere, în calitatea lui de director al Biroului Federal de Informaţii.

Izolat la sediul central, detaşat de responsabilităţile curente şi captivat în schimb de avantajele ceremoniale ale puterii lui, Sessions îşi irosise autoritatea. O revoltă internă în FBI mocnea de 18 luni, de când Sessions îşi trimisese cel mai puternic rival, pe Buck Revell – agentul

FBI preferat al tuturor, în timpul administraţiilor Reagan şi Bush – să îşi încheie cariera în Dallas.

Acum, Departamentul Justiţiei finalizase un raport de 194 de pagini în care judecătorul Sessions era acuzat de corupţie măruntă – încercarea de a-şi reduce impozitele, folosirea unor fonduri guvernamentale pentru construirea unui zid securizat de 9 890 de dolari la el acasă, blocarea unei anchete într-o presupusă favorizare a sa la ipotecarea casei, arogarea unor prerogative pentru propria plăcere şi propriul confort. Nici una dintre aceste acuzaţii nu constituia un delict penal. Cu toate acestea, raportul a fost interpretat drept o acuzaţie politică şi personală adusă integrităţii şi caracterului directorului. „Trebuie să vă cer să faceţi ceea ce este corect pentru Birou şi pentru ţara dumneavoastră”, i-a scris Revell lui Sessions. „Demisionaţi cât mai aveţi o fărâmă de demnitate şi înainte să faceţi mai mult rău unei agenţii pe care susţineţi că o onoraţi şi o respectaţi.”

Toţi directorii FBI de la Hoover încoace fuseseră confirmaţi de Senat pentru un mandat de zece ani, după voinţa preşedintelui. Bush ar fi putut să acţioneze la recomandarea procurorului său general şi să îl înlăture pe Sessions din funcţie înainte ca următorul preşedinte să fie inaugurat, în data de 20 ianuarie. Sau ar fi putut să nu facă nimic şi să îl lase pe Bill Clinton să rezolve problema. El a decis să pasese problema noului preşedinte, un dar răutăcios de plecare.

Mândru şi sfidător, Sessions a refuzat să recunoască acuzaţiile. S-a făcut că nu aude apelurile de a demisiona, deşi acestea veneau chiar din interiorul FBI. Au trecut şase luni – şase luni cruciale – cu un om îmbătat cu punch şi lipsit de putere sechestrat în biroul lui la FBI.

Abilitatea de a comanda şi de a controla FBI s-a dovedit a nu fi unul dintre talentele preşedintelui Clinton. Sessions a adoptat o atitudine de sfidare tăcută. Primii doi nominalizaţi ai lui Clinton pentru funcţia de procuror general au eşuat rapid: amândoi angajaseră imigrante ilegale ca bone, încălcând legea. Fără un procuror general, el ar fi putut cu greu să îl demită pe şeful FBI. La trei săptămâni după începerea administraţiei lui, în data de 11 februarie 1993, Clinton a făcut opţiunea finală: Janet Reno, procurorul general din Miami. Aceasta a devenit prima femeie procuror general şi persoana care a rămas cel mai mult în această funcţie în secolul XX. La fel ca preşedintele ei, şi ea avea să găsească în FBI o sursă de constantă îngrijorare.

„De îndată ce am preluat funcţia, am aflat că FBI nu ştia ce are”[601], a mărturisit mai târziu Reno. „Dreapta nu ştia ce face stânga.” Agenţi în zorii erei internetului trăiau într-o lume de 64 de kilobyţi. Când FBI a instalat, în sfârşit, o nouă tehnologie digitală, aceasta era deja depăşită. Reno a fost şocată când a descoperit că FBI nu putea să facă o căutare elementară în baza de date. Biroul nu putea să înregistreze dosarele de caz într-un sistem computerizat, pentru a stoca şi a găsi informaţii. Agenţii de teren lucrau izolaţi unii de ceilalţi şi de cartierul general, fără nici o modalitate de a se conecta unii cu alţii. Chiar şi în grupele operative antiteroriste de elită, dosarele cu hârtii erau adunate unele peste altele pe podele, transcrieri ale înregistrărilor unor convorbiri care puteau avea un conţinut devastator zăceau necitite, din lipsă de traducători, tipare de acţiune ale teroriştilor rămâneau nedetectate.

„Uneori, aveam senzaţia că am făcut progrese, dar apoi descopeream altceva ce nu ştiusem că nu aveam”, spunea Reno. „A fost foarte dificil pentru FBI să rezolve problema.”

Reno a început să afle ce era mai bun şi ce era mai rău despre FBI la câteva zile după ce şi-a preluat funcţia.

Vineri, 26 februarie 1993, o bombă de 700 de kilograme încărcată într-un camion închiriat a explodat în parcarea subterană de şase etaje a Turnului Unu de la World Trade Center. A fost cel mai mare atentat terorist cu bombă din Statele Unite, după ce explozia de la Black Tom a zguduit Manhattanul şi a lăsat cicatrici pe Statuia Libertăţii, în largul portului New York, în 1916.

Şase oameni au murit în explozia de la World Trade Center şi peste o mie au fost răniţi de undele de şoc, de fum şi de şrapnele. Stâlpii de beton ai parcării subterane s-au prăbuşit. Craterul bombei a avut o lărgime de aproape 50 de metri. Un fragment crucial a fost găsit printre dărâmături, la trei zile după explozie: un cadru aproape distrus de camion, cu plăcuţa de înmatriculare a vehiculului. Provenea de la un camion Ryder închiriat în săptămâna precedentă, din New Jersey. A fost un mare noroc pentru FBI că unul dintre conspiratori a fost suficient de neghiob încât să se întoarcă la compania de închiriat camioane Ryder, să anunţe că a fost furat camionul pe care l-a închiriat şi să ceară înapoierea garanţiei de 400 de dolari.

„Viteza cu care s-a întâmplat totul şi norocul pe care l-am avut sunt fenomenale!”, se minuna Richard Hahn, la faţa locului la World Trade Center, după două decenii de carieră la FBI, ca investigator în anchete de terorism. Patru dintre conspiratori au fost arestaţi. Dar continuarea nu a fost suficient de rapidă.

Artizanul bombei fugise din ţară. Abdul Basit Mahmoud Abdul Karim – mai cunoscut ca Ramzi Yousef – era un pakistanez de 25 de ani care sosise în Statele Unite din

Afghanistan, în decembrie. Manierat şi instruit, Yousef vorbea şapte limbi şi studiase chimia şi ingineria în universităţi britanice. Făcea parte dintr-o reţea care se întindea din „canionul” Wall Street până în munţii Hindukuş.

Conspiraţia trăia încă, deşi contururile sale abia dacă erau vizibile pentru FBI. Mulţi dintre membrii ei trăiau sub acoperire în New York.

Cu pălăria în mână, John Anticev de la FBI s-a întors la Emad Salem şi l-a rugat să lucreze din nou sub acoperire. Convorbirea lor a fost aprinsă. Salem era furios că fusese dat la o parte din anchetă.

„V-am spus că o să pună bombe în New York şi nu aţi făcut nimic în legătură cu asta”[602], a reproşat el. „Mi-aţi luat cazul.”

Anticev i-a spus că a fost „blocat la orice mişcare” de „meschinăriile birocratice” ale superiorilor lui excesiv de precauţi.

„Vreau să vorbesc cu şeful FBI”, a spus Salem. „Informaţiile pe care le-am furnizat au fost scumpe şi suficient de valoroase pentru a scăpa ţara de această bombă... Câte dezastre s-ar produce dacă toate clădirile World Trade Center s-ar prăbuşi din cauza unor idioţi care încearcă să facă pe musulmanii?”

Salem nu a vorbit cu şeful FBI, care era oricum aproape izolat. Dar, după o discuţie înverşunată, a revenit în slujba FBI, ca informator. Salem a primit peste un milion de dolari pentru munca lui. A fost curajos până la a se pune în

pericol. În momente cruciale, a fost pe punctul de a juca rolul de agent provocator. Dar a instrumentat cazul care l-a dus pe Şeicul Orb în închisoare.

În data de 7 mai 1993, Salem a avut o lungă discuţie cu unul dintre ajutoarele cele mai de încredere ale Şeicului Orb, un sudanez pe nume Siddig Ali. El a aflat că şeicul voia ca oamenii lui să arunce în aer ONU – „Casa mare", cum o numea el. Salem a discutat apoi chiar cu clericul. În data de 23 mai, informatorul a sosit în apartamentul din Jersey City al şeicului, cu o servietă în care era echipament de înregistrare audio.

„Aş vrea să ştiu, în legătură cu ONU, o considerăm casa diavolului?", a întrebat Salem. „Pentru că lovitura mea este devastatoare, nu o zgârietură ca cea de la World Trade Center..."

Şeicul a răspuns: „Găseşte un plan, găseşte un plan... de a face rău, de a face rău chiar armatei americane. Dar ONU... ar fi un dezavantaj pentru musulmani. Le-ar face un mare rău."

„Deci să uităm de ONU?"

„Nu."

„Rămânem la armată."

„Da."

Pe 27 mai, Siddig i-a spus lui Salem că planul de atac la Naţiunile Unite era din nou de actualitate. Şi avea două

ţinte noi, tunelurile Lincoln şi Holland, liniile vitale care leagă Manhattanul de continent. Planul era să fie lovite toate trei ţintele concomitent.

„Casa mare, o să mă ocup eu de ea”[603], a spus Siddig. „O să fie cinci minute între fiecare dintre ele. Bum! Doamne, întreaga lume! Bum! Asta va scoate din minţi întreaga lume.”

Conspiratorii-cheie s-au întâlnit într-o casă din Queens, în seara zilei de 23 iunie 1993. Clădirea fusese înţesată de FBI cu echipamente de înregistrare video şi audio. Conspiratorii au început să umple butoaiele din metal cu combustibil şi cu îngrăşăminte din nitrat de amoniu, o reţetă elementară de fabricare artizanală a bombelor din anii 1970. Sau aşa credeau: Salem îi sabotase pe sabotori, furnizându-le un îngrăşământ de 150 de dolari, Scotts Super Turf Builder, care nu avea nici o putere explozivă.

Arestările au fost floare la ureche – cu o excepţie.

Şeicul Orb s-a refugiat într-o moschee din Brooklyn. Controversa pe tema abordării cazului său a provocat consternare la FBI. Nimeni dintre cei cu autoritate de comandă nu voia să îl pună sub acuzare. De la Sessions în jos, toţi s-au dat la o parte. S-au gândit că ar fi cel mai bine să îi ceară preşedintelui Egiptului, Hosni Mubarak, să îl extrădeze. Ar fi mult mai uşor să îl deporteze pe şeic – să îl facă să dispară înapoi în închisoarea egipteană în care se aflase cândva. Directorul adjunct care răspundea de filiala FBI din New York, James Fox, era cel mai vehement împotriva aducerii cazului în instanţă.

Şefii FBI ştiau că o punere sub acuzare ar genera unele întrebări dificile. Agenţii de stradă şi superiorii lor din New

York ştiuseră de atentatorii cu bombă de la World Trade Center de multe luni. Forţa operativă antiteroristă avusese jurnalul lui Nosair în mâini – şi nu îl citise niciodată. FBI îl plasase pe Salem ca informator printre jihadişti cu 14 luni înainte de atentat – şi îl lăsaseră să plece.

Procurorul general Reno a trebuit să le îndrepte coloana vertebrală colectivă. La sfârşitul unei ore de dezbateri cu şefii FBI şi principalii ei procurori, a bătut în lemn, în masa din sală, şi a hotărât să îl pună oficial sub acuzare pe şeic pentru conspiraţie în vederea unei rebeliuni, o clauză invocată foarte rar după Raidurile Roşii din 1920.

Procurorul general l-a sfătuit, de asemenea, pe preşedinte să îl demită pe William Sessions din funcţia de director al FBI, pentru „gravele lui deficienţe în judecată". Epoca lui Sessions s-a terminat cu o confruntare dezastruoasă între sute de agenţi FBI, inclusiv forţa de salvare a ostaticilor, şi o sectă milenaristă creştină, Ramura Davidienilor, în Waco, Texas. FBI a folosit gaze lacrimogene împotriva grupului baricadat şi înarmat, dându-i liderului său Apocalipsa pe care o dorise. 80 dintre davidieni, inclusiv 25 de copii, au murit în incendiul care a urmat. Judecătorul Sessions a lăsat-o pe Janet Reno să preia toată vina.

Într-o decizie pe care avea s-o regrete multă vreme, Bill Clinton a ales un alt judecător pios să conducă FBI. Louis J. Freeh fusese un bun agent FBI timp de şase ani şi un procuror excelent vreme de un deceniu, înainte de a îmbrăca roba neagră şi de a urca în scaunul judecătoresc, în 1991, la 41 de ani, o vârstă fragedă pentru această funcţie. Toate acestea erau argumente pentru a fi considerat cel mai calificat director al FBI de la J. Edgar Hoover încoace; iar el îl considera pe Clinton cel mai talentat politician de la Richard Nixon.

Simpatia lor reciprocă a avut consecinţe cu atât mai tragice. A subminat FBI şi, în final, a dăunat Statelor Unite.

594 SUA vs. Abdel Rahman, 93 Cr. 181, Tribunalul districtual, Districtul de Sud din New York, proba 76T a acuzării.

595 Depoziţia lui Revell, Comisia pentru Relaţii Internaţionale a Camerei Reprezentanţilor, 3 octombrie 2001.

596 Depoziţia lui Revell, Comisia pentru Relaţii Internaţionale a Camerei Reprezentanţilor, 3 octombrie 2001.

597 Statul New York vs. El Sayyid Nosair, şedinţa de pronunţare a sentinţei, 29 ianuarie 1992, Tribunalul Penal din Manhattan.

598 Andrew C. McCarthy, Willful Blindness: A Memoir of the Jihad (New York: Encounter Books, 2009), p. 10.

599 Salem a înregistrat, pe cont propriu, atât discuţiile cu FBI, cât şi cu ţintele investigaţiei; transcrieri ale înregistrărilor citate aici au fost introduse ca dovezi în procesul SUA vs. Abdel Rahman. Asistentul procurorului general, Andrew McCarthy, a scris: „Salem şi-a instalat acasă un sistem de înregistrare care îl făcea să pălească pe cel al lui Nixon, de la Casa Albă. Uneori purta microfoane artizanale ascunse pe corp, la întâlnirile cu agenţii FBI şi cu poliţiştii. Dar nu o făcea sistematic. Când

nu mai avea casete şi voia să facă o înregistrare, lua la nimereală o casetă veche şi înregistra peste ea. Dar ce casete mai avea, le păstra – ici, colo şi peste tot în înghesuiala de la el, de acasă. Pe toate cele 67 de casete a înregistrat peste 2 000 de conversaţii pe care am fost bucuros mai presus de cuvinte să le împărtăşesc celor 12 avocaţi ai apărării care salivau de poftă. Salem voia să ajute FBI şi, încrezător în sine cum era, credea că poate să se infiltreze în grupul de jihad. El nu a încercat însă nimic până nu i s-au dat asigurări ferme că avea să fie implicat doar în culegerea de informaţii, aşa cum a fost şi în cazul ruşilor, şi nu într-o investigaţie în care s-ar fi putut ca într-o zi să fie nevoie să depună mărturie... Agenţii [FBI] l-au indus în eroare pe Salem, Salem i-a minţit pe agenţi şi totul s-a încheiat cu o despărţire dezastruoasă."

600 Analiză CIA nesemnată, „Legăturile Hezbollah cu fundamentaliştii din Egipt", în Near East and South Asia Review, 24 aprilie 1987, CIA/FOIA.

601 Depoziţia lui Reno, Comisia Naţională pentru Atacurile Teroriste asupra Statelor Unite (Comisia 11 septembrie), 14 aprilie 2004.

602 SUA vs. Abdel Rahman.

603 SUA vs. Abdel Rahman.

CAPITOLUL 42

PUNCTE SLABE ÎN ARMURĂ

La scurt timp după ce Louis Freeh a fost învestit ca al cincilea director al FBI, la 1 septembrie 1993, a predat permisul de acces în Casa Albă, refuzând să intre în Biroul Oval. Motivele lui erau foarte simple şi clare. Freeh îl considera pe Bill Clinton nu comandant-şef, ci subiect al unui caz penal.

FBI deschisese prima dintr-o serie fără sfârşit de investigaţii asupra comportamentului personal şi politic al preşedintelui. În consecinţă, lui Freeh i se părea extraordinar de dificil să discute cu Clinton despre orice subiect. În cursul celor opt ani de mandat ai lui Clinton, cei doi nu au vorbit mai mult de cinci sau şase ori, faţă în faţă sau la telefon.

„A ajuns să creadă că eu încercam să îi distrug preşedinţia”[604], a scris Freeh într-o carte de memorii. Directorul a început să regrete curând acceptarea numirii sale la FBI. Dar nu a plecat de teamă că preşedintele l-ar înlocui cu o marionetă politică.

Freeh ştia că înstrăinarea de preşedinte submina FBI. „Doar resursele şi timpul pierdute au fost monumentale”, scria el. „Într-o asemenea măsură încât, dacă s-ar fi aflat, situaţia ar fi devenit extrem de problematică.” Dar el s-a simţit obligat să se menţină la distanţă de preşedinte. Distanţa s-a adâncit cu trecerea anilor. A devenit un pericol pentru Statele Unite.

„Unul dintre cele mai grave puncte slabe cu care se confruntă guvernul nostru”, avertiza James Steinberg, adjunctul consilierului pentru securitate naţională, era un FBI care stătea în tăcere şi în izolare, „total deconectat de preşedinte sau de Casa Albă”[605].

Principalii experţi în contraterorism din Consiliul pentru Securitate Naţională, Steven Simon şi Daniel Benjamin, l-au considerat pe Freeh „extrem de nereceptiv” la temerile lor crescânde legate de un atac terorist. „Neîncrederea lui în Casa Albă a crescut atât de mult încât pare să îl orbească”[606], au scris ei. Dar ştiau că Bill Clinton nu putea să facă nimic în această privinţă: „Singurul remediu de care, potrivit legii, dispunea preşedintele, demiterea lui Freeh, era o imposibilitate politică. Un şef al executivului care era investigat de FBI nu îl putea demite pe directorul FBI: ar fi fost un alt «Masacru de sâmbătă noaptea», a doua venire a lui Richard Nixon.”

Freeh, care îşi terminase studiile de Drept în ultimele luni ale Afacerii Watergate, a ajuns la concluzia că Bill Clinton era mai rău decât Richard Nixon. Simţul moral al directorului, extrem de dezvoltat din zilele în care slujise ca ministrant, a servit drept forţă purificatoare după „domnia” judecătorului Sessions, iar consideraţia sa faţă de Birou, înrădăcinată în cei şase ani ai săi ca agent de stradă, era profundă. Dar Biroul nu era sanctificat. Faptul că Freeh a cultivat Congresul a adus Biroului o creştere de un miliard de dolari a bugetului şi mii de noi agenţi. Dar nu a făcut din FBI o instituţie de guvernământ mai puternică. Personal Freeh era incoruptibil. Dar Biroul nu era.

Freeh a enervat Casa Albă aproape în fiecare zi, pentru mai bine de şapte ani. Un caz între multe altele a fost investigaţia uriaşă, declanşată de FBI cu privire la

acuzaţiile că serviciile de informaţii ale Chinei cumpăraseră influenţă politică la Casa Albă, prin contribuţii ilegale la campania electorală. Când preşedintele Clinton şi-a exprimat uimirea în faţa acestor acuzaţii, răspunsul lui Freeh a fost că preşedinţia minte[607].

Biroul a investit mult mai mult timp şi mai multă energie în acest caz decât a făcut-o în orice investigaţie legată de terorism din anii administraţiei Clinton. A adus câteva acuzaţii împotriva contribuabililor chinezi, dintre care unii erau oameni de afaceri influenţi, fără vreo afiliere ideologică sau politică. Dar FBI-ul lui Freeh a reuşit să ascundă faptul că sursa cea mai importantă cu privire la spionajul chinez în Statele Unite, o californiană cu conexiuni politice, pe nume Katrina Leung, spionase pentru China de-a lungul anilor 1980 şi 1990. În tot acest timp, ea făcea sex cu agentul special însărcinat cu cazul ei, un supervizor important al Diviziei China a FBI, James J. Smith – şi, ocazional, cu un important expert de contrainformaţii în chestiuni legate de China, William Cleveland. Biroul i-a plătit lui Leung peste 1,7 milioane de dolari, pentru munca ei ca furnizor valoros de informaţii.

FBI a suspectat pentru o bună parte a deceniului că Leung era agent dublu. Dar nimeni nu voia să pună Biroul într-o poziţie stânjenitoare. Cazul a trenat timp de ani de zile. Doar după plecarea lui Freeh a devenit clar că serviciile de spionaj chinezeşti, ruseşti şi cubaneze penetraseră toate FBI în anii 1990.

La fel făcuse şi un membru al celei mai periculoase şi mai puţin cunoscute organizaţii teroriste. Numele lui era Ali Mohamed. Al-Qaeda avea un agent care se dădea drept informator pentru FBI.

„Poporul american să sufere”

Statele Unite nu au suferit nici un atac terorist, străin sau intern, în 1994. Dar ameninţarea unei lovituri catastrofale împotriva naţiunii a devenit parte din viaţa de zi cu zi a FBI la începutul anului 1995.

„Simpla rezolvare a acestui tip de infracţiune nu este de ajuns”[608], spunea Freeh Congresului, într-o declaraţie scrisă din acea perioadă. „Este la fel de important ca FBI să contracareze terorismul înainte ca astfel de acte să poată fi comise”. Dar fără informaţii, Biroul depindea de noroc şi de întâmplare.

În noaptea de 6 ianuarie 1995, Ramzi Yousef, artizanul bombei de la World Trade Center, era într-un apartament de la etajul al şaselea, din Manila, capitala Filipinelor, preparând chimicale împreună cu colegul lui, Abdul Hakim Murad. În jurul orei 22.45, un paznic a văzut doi bărbaţi fugind în jos pe scări, ţinându-şi pantofii în mână. Pe fereastra apartamentului lor ieşea fum. Murad a fost arestat, dar Yousef a scăpat şi a prins un zbor care pleca din Manila.

Poliţia a percheziţionat apartamentul şi a găsit o adevărată fabrică de bombe – substanţe chimice, dispozitive de programare, baterii, fitiluri de amorsare – alături de documente şi un laptop. A fost nevoie de multe zile pentru decodarea şi descifrarea datelor, înregistrate în fişiere criptate. Dar ele confirmau mărturisirea făcută de Murad privind cel mai ambiţios complot din analele terorismului internaţional.

Planul Manila avea denumirea de cod Bojinka. Yousef şi cinci dintre aliaţii lui intenţionau să plaseze bombe cu ceas complicate la bordul a 12 avioane Boeing 747 – zboruri ale United, Delta şi Northwest Airlines, cu destinaţia Statele Unite, din Manila, Tokio, Seul, Singapore, Bangkok şi Taipei. Fiecare om urma să se îmbarce în avion, să coboare la prima escală şi să ia un alt zbor de legătură. Câteva ore mai târziu, bombele urmau să explodeze în avioanele Boeing 747, deasupra Pacificului. Dacă zborurile erau pline şi complotul ar fi mers potrivit planului, aproximativ 3500 de oameni ar fi murit în cursul unei singure zile, pe măsură ce bombele explodau una după alta.

Statele Unite au anunţat instituirea unei recompense de două milioane de dolari pentru informaţii care ar fi dus la arestarea lui Yousef. Trei luni mai târziu, unul dintre camarazii lui a încasat banii.

În data de 7 februarie, serviciul militar de informaţii al Pakistanului, împreună cu ofiţeri de securitate ai Departamentului de Stat american, l-au arestat pe Yousef într-o pensiune, nu departe de Ambasada SUA la Islamabad. A doua zi, trei agenţi FBI l-au dus în Statele Unite. În avion, Yousef şi-a asumat cu mândrie meritul pentru atentatul cu bombă de la World Trade Center. Lew Schiliro, şeful agenţilor FBI din New York, a aşteptat zborul şi l-a escortat pe Yousef, legat la ochi, într-un elicopter. De acolo s-au îndreptat spre Centrul de Detenţie Metropolitan din Lower Manhattan.

Era o noapte senină şi rece. Elicopterul a virat deasupra golfului New York. „I-am permis să-şi scoată legătura de la ochi”[609], îşi aminteşte Schiliro. „A mijit ochii, în timp ce elicopterul trecea pe lângă World Trade Center. Unul dintre agenţii care erau în elicopter i-a spus domnului Yousef că World Trade Center era încă în picioare.

Răspunsul lui Yousef a fost: «N-ar mai fi, dacă am fi avut mai mulţi bani!»”

Pe 20 martie, un cult apocaliptic din Japonia, numit Aum Shinrikyo, condus de un guru orb care se pretindea reîncarnarea lui Iisus Hristos, a desfăcut recipiente cu gaze neurotoxice de producţie artizanală în cinci vagoane de metrou din Tokio. 15 oameni au fost ucişi, câteva zeci au orbit şi mii de persoane au fost afectate. Aum Shinrikyo avea mii de membri, controla zeci de milioane de dolari şi făcuse deja tentative de asasinate în masă folosind antrax şi toxină botulinică. Dar nici măcar un singur ofiţer american de informaţii nu ştia nimic despre acest cult.

Pe 12 aprilie, poliţia din Manila l-a predat pe Abdul Hakim Murad agenţilor speciali FBI Frank Pellegrino şi Tom Donlon. Prizonierul le-a vorbit fără restricţii agenţilor cât timp au zburat spre Alaska, au realimentat şi au decolat spre New York. Era un kuweitian care urmase două şcoli de zbor din Statele Unite; visul lui era să deturneze un avion la Washington şi să îl prăbuşească peste sediul central al CIA. Murad le-a spus agenţilor că a lucrat cu Ramzi Yousef vreme de şase luni, la complotul Bojinka. El a spus că scopul era ca „poporul american şi guvernul american să sufere”[610] pentru politica externă a Statelor Unite în Orientul Mijlociu.

Pe 19 aprilie, un camion Ryder închiriat, încărcat cu două tone şi jumătate de petrol şi nitrat de amoniu, a aruncat în aer o clădire federală cu nouă etaje din Oklahoma City. La televizor, experţii în terorism au aruncat imediat vina pentru atac asupra fundamentaliştilor islamici. Făptaşul era însă un patriot american. Un militant de dreapta pe nume Timothy McVeigh a ales data la care se împlineau doi ani de la asediul împotriva ramurii davidienilor, în Texas, pentru un atac asupra unui avanpost al Guvernului

Statelor Unite. Un agent de la poliţia autostrăzii l-a arestat pe McVeigh la o oră şi jumătate după explozie. Gonea pe interstatală cu o armă în torpedou şi fără plăcuţe de înmatriculare la maşină. FBI a găsit osia camionului închiriat de el, cu numărul de identificare, la două străzi de locul exploziei. În câteva zile s-au strâns dovezi irefutabile, dar FBI a continuat neobosit ancheta, cu 25 000 de interogatorii în următorii doi ani. Atacul cu bombă din Oklahoma City era de departe cel mai sângeros atac terorist din istoria Statelor Unite. Explozia a ucis 168 de persoane şi a rănit alte 850.

Pe 24 aprilie, preşedintele Asociaţiei Forestiere din California, un grup de lobby din industria prelucrării lemnului, a fost ucis de bomba din interiorul unui colet venit prin poştă la biroul lui. Era ultimul dintr-o serie de atacuri mortale atribuite de FBI unui suspect necunoscut. Ancheta – numită UNABOM, deoarece primele ţinte au fost universităţi şi companii aeriene – se derula de 17 ani.

Acest baraj ce a durat 11 săptămâni era constituit din atacuri cu bombă şi comploturi aparent fără legătură – un dezaxat din Midwest, un cult apocaliptic din Japonia, o celulă islamistă în Manhattan. Dar exista un tipar în toate acestea. Pe vremuri, cei care puneau bombe îşi doreau un spectacol de teatru politic. Acum voiau să ardă clădirea teatrului din temelii. Terorismul fusese odată un joc între naţiuni. Acum începea să arate ca un război între bande, la scară globală.

Terorismul era în curs de transformare. Contraterorismul însă nu.

După ce a fost descoperit complotul cu bombă de la Manila, preşedintele Clinton a încercat o extindere amplă a atribuţiilor FBI în domeniul înregistrării comunicaţiilor şi

al supravegherii. Cel mai conservator Congres din două decenii l-a oprit. Congresul i-a trunchiat principalele proiecte legislative – şi a reintrodus totul şase ani mai târziu, în Legea Patriot Act, pentru combaterea terorismului.

Luni de tocmeală au avut drept rezultat doar trei măsuri semnificative. Noua legislaţie controla vânzarea de explozibili. Crea o procedură de proces secret pentru suspecţii de terorism. Şi îi dădea preşedintelui undă verde să „avarieze, dezmembreze şi distrugă infrastructuri internaţionale folosite de terorişti internaţionali”[611]. Infrastructuri internaţionale era o expresie de limbaj politic. Intenţia legii era clară: distrugerea teroriştilor. Dar, mai întâi, SUA trebuiau să îi găsească.

La 21 iunie 1995, preşedintele Clinton a semnat un ordin secret cu intenţia de a crea un nou regim pentru contraterorismul american. El a plasat FBI la vârf. Cum putea funcţiona o astfel de schemă când preşedintele şi directorul FBI nu îşi vorbeau a rămas, ca multe altele, nespus.

„Nu vom permite terorismului să aibă succes”[612], începea Directiva Prezidenţială 39 (PDD 39). „Prin eforturile noastre de aplicare a legii, vom arăta clar că nu există prioritate mai mare decât urmărirea, arestarea şi punerea sub acuzare a teroriştilor.”

PDD 39 a însărcinat FBI cu detectarea arsenalelor ascunse cu arme nucleare, biologice şi chimice, folosind „echipe de contraterorism robuste şi care pot fi desfăşurate rapid.” Hoover începuse să-şi facă griji în privinţa acestei ameninţări cu aproape o jumătate de secol în urmă. În 1995, FBI avea mai puţin de cinci agenţi dedicaţi armelor

de distrugere în masă. Procurorul general Reno a cerut Congresului încă 175 şi i-a primit.

Directiva făcea din reţinerea suspecţilor de terorism – răpirea lor din străinătate şi aducerea lor în faţa justiţiei – „o chestiune de maximă prioritate" pentru FBI. În ultimul deceniu, reţinerea suspecţilor a fost folosită rareori, şi cu multă tevatură, sub preşedinţii Reagan şi Bush. Avea să devină o obişnuinţă în mandatele lui Clinton, dar făcută în secret.

Preşedintele a cerut Biroului „să strângă, să analizeze şi să disemineze informaţii despre grupările teroriste şi despre activităţile teroriştilor internaţionali în Statele Unite". Ordinul era unul fără precedent. FBI se pricepea destul de bine la culegerea de informaţii. Dar nu avea capacitatea să le analizeze. Îi lipseau trei elemente esenţiale: oameni, computere şi timp.

Directiva conţinea încă un obstacol, şi mai dificil: „Directorul Agenţiei Centrale de Informaţii şi cel al FBI se vor asigura personal şi împreună ca agenţiile lor să coopereze în cel mai înalt grad posibil în chestiunea terorismului", spunea documentul. „CIA şi FBI vor asigura la momentul potrivit schimburi de informaţii referitoare la terorism." Trebuiau să împartă informaţii secrete. Trebuiau să vorbească una cu alta. Trebuiau să lucreze împreună.

Sarcina de a realiza efectiv această nuntă cu puşca la spate i-a revenit unuia dintre autorii directivei prezidenţiale, directorul de informaţii al Consiliului de Securitate Naţională, un tip în vârstă de 42 de ani, îndesat, care molfăia tot timpul un trabuc, pe nume George J. Tenet. Pe 3 iulie 1995, la 12 zile după ce preşedintele a semnat ordinul, Tenet a preluat funcţia de director adjunct

al Agenţiei Centrale de Informaţii. El a condus CIA de pe o zi pe alta şi a continuat să o conducă vreme de nouă ani. Curând a devenit director interimar, apoi director plin, iar Louis Freeh nu i-a văzut ascensiunea cu ochi buni.

Strângerea legăturilor cu FBI părea să fie una dintre misiunile aparent imposibile cu care se confrunta Tenet. El a crezut că ar fi totuşi posibil şi a început prin a se împrieteni cu Louis Freeh. Părinţii lui Tenet aveau un restaurant grecesc în Queens, iar tatăl lui Louis Freeh fusese dispecer la o firmă de camioane din Brooklyn. Cei doi au ajuns să se înţeleagă şi să aibă încredere unul în celălalt. Poate că FBI şi CIA puteau să se înţeleagă şi ele.

Împreună, au decis să facă schimb de şefi de la departamentele de contraterorism. Patru agenţi FBI superiori au fost trimişi pe post de adjuncţi la Agenţie; patru ofiţeri CIA au devenit adjuncţi la FBI. Rocada a ajuns să fie cunoscută ca programul schimbului de ostatici. Aproape nici unul dintre cei implicaţi nu s-a oferit voluntar.

Dale Watson, agent special FBI şi adjunctul responsabilului din Kansas City, a fost ales să fie primul ostatic. El a fost informat că avea să devină omul numărul doi la noul centru de contraterorism al CIA. Era mai calificat decât oricine: lucrase la anchetarea atacului cu bombă din Oklahoma City, precum şi la operaţiunile de contrainformaţii ale Biroului împotriva spionilor iranieni. Watson şi-a cântărit şansele de succes şi s-a hotărât să rămână în Kansas City. A spus de două ori nu. A treia oară a primit un ordin. În numai doi ani, avea să urce în ierarhie până la postul de şef pe contraterorism în FBI.

La noul lui post, Watson a aflat repede că Biroul şi Agenţia puteau ajunge la realizări remarcabile în materie de

detecţie, dacă lucrau împreună. Ce trebuia făcut cu informaţiile pe care le adunau era o altă chestiune.

FBI a obţinut carnetul cu adrese al lui Ramzi Yousef, de la poliţia din Filipine. Urmărind numele şi numerele de telefon din carnet, Biroul a descoperit că un individ din emiratul Qatar folosind numele de Khalid Sheikh i-a trimis prin mandat telegrafic 660 de dolari unuia dintre atacatorii de la World Trade Center, cu doar câteva zile înainte de atac. CIA a aflat cinci lucruri despre tipul din Qatar. Lucra pentru guvern, ca inginer. Era unchiul lui Ramzi Yousef. Era profund implicat în complotul ce urmărea plasarea de bombe în avioane Boeing 747. De şapte ani, era asociat cu al-Qaeda şi cu grupări afiliate. Numele lui complet era Khalid Sheikh Mohammed.

La începutul anului 1996, un mare juriu federal din New York a emis pe numele lui un act secret şi sigilat de trimitere în judecată. CIA şi FBI l-au localizat la Doha, capitala emiratului Qatar, o naţiune recent aliată militar cu Statele Unite. Agenţiile au discutat în secret cu ambasadorul american Patrick Theros, care fusese adjunct pe contraterorism la Departamentul de Stat. Împreună, au decis să ceară ajutor de la emirul Qatarului pentru prinderea lui Khalid Sheikh Mohammed. Emirul a ezitat. Unul dintre miniştrii lui i-a trimis vorbă suspectului că americanii erau pe urmele lui. Khalid Sheikh Mohammed a fugit într-o provincie îndepărtată din Pakistan, dincolo de raza de acţiune a serviciilor secrete şi a justiţiei americane, apoi a trecut graniţa în Afghanistan. Aici, Khalid Sheikh Mohammed a început să lucreze cu al-Qaeda la un plan care să termine ceea ce începuseră autorii atacului cu bombă de la World Trade Center.

Watson a ajuns să înţeleagă că terorişti din cele mai îndepărtate ţări de pe glob puteau lovi în voie Statele

Unite, atacând ambasade, baze militare sau alte simboluri ale puterii americane. FBI, aşa cum era el constituit, nu putea să dezmembreze sau să distrugă astfel de grupări. Trebuia să fie reconstruit special pentru această misiune.

Biroul a primit de la Congres fonduri suplimentare de sute de milioane de dolari, ca să angajeze sute de agenţi noi şi analişti de informaţii pentru războiul împotriva terorismului. Freeh a dublat numărul ataşaţilor lui legali din străinătate, creând o prezenţă FBI în ţări ca Arabia Saudită şi Pakistan. El s-a întâlnit cu zeci de regi, prinţi, emiri şi alţi şefi de stat, în efortul de a crea o reţea de informaţii extinsă în toată lumea. FBI avea acum autoritatea necontestată de a prelua conducerea anchetei atunci când teroriştii ucideau americani în străinătate. Freeh însuşi a preluat comanda investigaţiei ce a urmat atacului cu bombă de la Khobar Towers, în Dhahran, pe ţărmul saudit al Golfului Persic, pe 25 iunie 1996.

Un camion-cisternă ticsit cu explozibil a distrus complexul rezidenţial cu opt etaje Khobar Towers, ucigând 19 militari americani şi rănind alţi 372. Bomba a fost puţin mai mare decât cea din Oklahoma City. Victimele erau membri ai Escadrilei 4404, care patrula pe cerul de deasupra Irakului, impunând o zonă de interdicţie a zborurilor, de la baza King Abdul Aziz.

Freeh a trimis la Dhahran sute de agenţi şi de experţi criminalişti, şi s-a dus şi el cu ei. Şi-i aminteşte cum căutau prin tonele de moloz, în căldura arzătoare, „epuizaţi, mulţi dintre ei bolnavi şi deshidrataţi, muncind până când cădeau literalmente în genunchi, dar continuau să sape cu mâinile goale”[613], alegând bucăţele de carne umană şi de oase.

Freeh a ajuns să fie obsedat de acest caz. Erau implicaţi 13 saudiţi, însă Freeh a presupus, pe baza unor dovezi circumstanţiale, că în spatele atacului cu bombă se afla Guvernul Iranului. El credea că putea duce în instanţă un caz împotriva Iranului. Credea, de asemenea, că îi putea flata şi ademeni pe prinţii saudiţi, ca să-i facă să transmită dovezi penale şi, în cele din urmă, să-i predea pe suspecţi. Când încercările lui au eşuat, şi-a început atacurile verbale – mai întâi la adresa familiei regale, apoi a preşedintelui. Freeh a ajuns să fie convins că preşedintelui Clinton îi lipseau voinţa politică şi forţa morală pentru a-i răzbuna pe americanii ucişi la Khobar. El credea că Statele Unite ar fi trebuit să riposteze împotriva Iranului, pentru un act de război. Şi-a susţinut cazul cu pasiune şi cu devotament personal vreme de cinci ani. Dar era aproape singurul cu aceste opinii. N-a reuşit să convingă nici Casa Albă, nici Departamentul de Stat, nici Pentagonul sau Departamentul Justiţiei să-i pedepsească pe mullahii din Iran sau armata iraniană. Freeh a fost nevoit să tragă concluzia că „atentatul de la Khobar a reprezentat o ameninţare la adresa securităţii naţionale, care a depăşit cu mult capacitatea sau autoritatea FBI”[614].

În timp ce Freeh se târguia cu prinţii saudiţi, FBI a deschis un dosar penal împotriva sauditului renegat Osama bin Laden, în septembrie 1996. Până atunci, acesta era descris în dosarele CIA drept un om de afaceri bogat, care susţinea financiar terorismul. Dar cu câteva zile înainte, bin Laden a făcut prima declaraţie de război împotriva Statelor Unite. Într-un mesaj trimis din Afghanistan şi publicat într-un ziar de limbă arabă din Londra, el a lăudat atacul cu bombă de la Khobar şi a avertizat America să-şi retragă trupele din Arabia Saudită.

„Între noi nu este nimic de explicat”, a scris bin Laden. „Există doar vărsare de sânge.”

„Ce fel de război?”

Ancheta FBI asupra lui bin Laden nu se baza doar pe hârtii. Biroul avea un martor.

Un defector din al-Qaeda, Jamal al-Fadl, un sudanez care furase 110 000 de dolari din vistieria lui bin Laden de la Khartoum, a apărut la începutul acelei veri la ambasada americană din ţara vecină, Eritreea, în Cornul Africii. „Am informaţii despre oameni care vor să acţioneze împotriva guvernului vostru”[615], i-a spus el funcţionarei de la Departamentul de Stat. „I-am spus că am fost în Afghanistan şi am lucrat cu acel grup, că îi cunosc efectiv pe acei oameni, care încearcă să ducă un război împotriva ţării voastre, şi fac tot ce le stă în puteri ca să pornească un război împotriva Americii.”

„Ce fel de război?” l-a întrebat ea pe al-Fadl.

„Ar putea încerca să facă ceva în interiorul Statelor Unite şi să lupte cu armata americană în străinătate şi ar putea să pună bombe la unele ambasade din străinătate”, a răspuns el. „Am lucrat cu ei mai bine de nouă ani.”

Trei ofiţeri CIA l-au chestionat pe al-Fadl vreme de trei săptămâni. Apoi, în acest nou spirit al cooperării în lupta împotriva terorismului, Agenţia l-a predat către FBI.

Daniel Coleman, un veteran cu părul cărunt, având 23 de ani vechime în FBI, ataşat pe lângă Forţa Operaţională Interdepartamentală Antiteroristă din New York şi la centrul pentru contraterorism al CIA, a luat avionul spre Germania împreună cu Patrick Fitzgerald, un tânăr procuror însărcinat cu cazurile de securitate naţională la tribunalul federal din Manhattan. Ei au vorbit cu al-Fadl zi de zi, vreme de două săptămâni. Apoi l-au adus la New York, unde al-Fadl a rămas în custodia FBI pentru următorii doi ani. Coleman şi colegii lui agenţi au ajuns să-l placă. L-au poreclit Junior.

Până în ianuarie 1997, Junior a oferit Biroului informaţii substanţiale despre originile al-Qaeda, despre structurile ei, despre ambiţiile şi conducătorii ei. El a spus că bin Laden jura de cel puţin trei ani să atace Statele Unite. America e un şarpe, le spunea bin Laden adepţilor lui. Al-Qaeda trebuia să-i taie capul.

În aceeaşi lună, Dale Watson a revenit la sediul central al FBI ca şef al Secţiei de Terorism Internaţional, Divizia de Securitate Naţională. La ordinele directorului, Watson a petrecut exagerat de mult timp urmărind fantome în cazul Khobar Towers. Însă el era mai interesat acum de viitor decât de trecut. Învăţase multe la CIA. Agenţia avea mii de oameni care stăteau la birou şi gândeau. Una dintre misiunile lui esenţiale era să găsească o modalitate prin care şi FBI să gândească.

Directiva Prezidenţială 39 a lui Clinton ordonase Biroului să analizeze informaţiile secrete referitoare la ameninţările teroriste şi să creeze strategii ca să-i oprească şi să-i distrugă pe terorişti înainte să lovească din nou. Freeh promisese să repartizeze un detaşament de specialişti în analiză strategică pentru această misiune. Analiza strategică era cheia, puterea de a şti ce gândeşte

inamicul tău. Nu era vorba de ce s-a întâmplat cu cinci minute în urmă, ci de ceea ce avea să se întâmple cinci luni de acum încolo; şi nu era vorba să ghiceşti la noroc, ci de prelucrare rafinată a informaţiei. Altfel, orice acţiune era de obicei la nimereală.

Watson se uita în jur, prin sediul central, şi se minuna: unde erau toţi analiştii? În 1995 şi 1996 fuseseră angajaţi încă vreo 50, mulţi dintre ei în funcţii importante. Dar au fost şocaţi de starea în care se afla domeniul informaţiilor la FBI. Unde erau computerele? Unde erau datele? Cei mai mulţi dintre specialiştii proaspăt angajaţi au plecat în mai puţin de un an. Se simţeau trataţi ca o mobilă, nu ca nişte anchetatori federali. În anul 2000, FBI avea un singur analist care se ocupa de al-Qaeda.

La FBI, Watson conducea Unitatea Fundamentalişti Radicali, precum şi nou-înfiinţata Unitate bin Laden. Avea şapte agenţi, între ei şi Dan Coleman, care lucrau la cazul bin Laden, coordonaţi de agentul special John O'Neill, adjunctul pe probleme de contraterorism al responsabilului din New York. Dar la sediul central „nu se gândea nimeni la programul de contraterorism – ce era această ameninţare şi ce încercam noi să facem în privinţa ei"[616], a spus Watson. „Şi am avut brusc o iluminare, mi-am dat seama că, hei, suntem un grup de oameni care reacţionăm la ceva, iar atitudinea reactivă nu are cum să ne ducă la prevenire." Nimeni nu se gândea care ar putea fi următoarea ţintă vizată de al-Qaeda – şi „nimeni nu se interesa cu adevărat".

Dar exista un agent FBI care vorbea despre asta în public, iar agentul respectiv a fost O'Neill. Era genul de om care făcea pe grozavul şi căuta să se autopromoveze, dar studiase foarte atent al-Qaeda. O'Neill credea şi spunea oricui stătea să-l asculte că gruparea avea capacitatea de a

lovi Statele Unite când şi unde voia. „Balanţa puterii s-a deplasat”[617], a avertizat el într-un discurs rostit în acea primăvară şi la Chicago. „Nici un stat inteligent nu va ataca Statele Unite în viitorul apropiat, dată fiind superioritatea noastră militară. Aşa că singura modalitate prin care aceşti indivizi să ne poată ataca şi să aibă efect este prin acte de terorism.”

Freeh a promis să vină cu un plan în vederea acestei ameninţări. El a asigurat Congresul că avea „să dubleze numărul de oameni ce se ocupau de contraterorism”[618]. Dar această promisiune a venit după ce Congresul îi triplase deja bugetul pentru contraterorism la 301 milioane de dolari pe an şi a mărit cheltuielile FBI de la 2,4 miliarde de dolari până la 3,4 miliarde de dolari, sub Clinton. Pe hârtie, Freeh avea 1 300 de agenţi şi un număr egal de analişti şi personal de sprijin, care se ocupau de contraterorism. În realitate, forţa nu era atât de puternică pe cât lăsau impresia aceste numere.

Cele 56 de birouri teritoriale ale FBI trebuiau să-şi elaboreze strategii în contraterorism, pe care să le raporteze la sediul central. Şefii de secţie de la sediul central trebuiau să incorporeze aceste rapoarte ale birourilor teritoriale într-o strategie pe cinci ani. Şefii de divizie trebuiau să absoarbă această muncă şi să o raporteze directorului. Directorul trebuia să vină cu un Plan Strategic, cu P mare şi S mare. FBI lucra la acest Plan Strategic încă de la atacul cu bombă de la World Trade Center. Nu a fost terminat niciodată.

Watson a ajuns să se bazeze pe Richard Clarke, şeful pe probleme de contraterorism de la Casa Albă. Clarke părea să lucreze fără oprire. Avea părul cărunt de pe la 40 de ani şi pielea la fel de palidă ca laptele degresat. Arăta ca şi cum ar fi trăit vreme de un deceniu într-un adăpost

subteran, aşteptând să cadă bombele. Clarke ocupa fostul birou al lui Oliver North din clădirea Consiliului de Securitate Naţională, lângă Casa Albă. Pe şemineul de secol XIX avea o plăcuţă pe care scria: GÂNDEŞTE GLOBAL, ACŢIONEAZĂ LOCAL. Clinton i-a conferit o funcţie pe măsura responsabilităţilor lui: coordonator naţional pe probleme de contraterorism.

Clarke încerca să coordoneze totul, de la Pentagon în jos, până la poliţie. Voia să aducă teama de terorism în Statele Unite până la nivelul adecvat. Şi voia să-i protejeze pe americani de un atac – un obiectiv pe care îl considera „aproape responsabilitatea principală a guvernului”[619] – dar avea prea puţină încredere în capacitatea lui Freeh de a-l ajuta în această misiune. Era de părere că FBI nu avea o concepţie clară despre ameninţarea teroristă la adresa Americii. „Nu ne-au oferit niciodată vreo analiză, nici măcar atunci când le-am cerut-o”, a spus el. „Nu cred că în acea perioadă de zece ani am avut cu adevărat capacitatea analitică de a pricepe ce se întâmplă în ţara aceasta.”

Clarke credea că „Freeh ar fi trebuit să-şi petreacă timpul remediind haosul care se instalase în FBI, divizat în 56 de organizaţii teritoriale, fără o tehnologie modernă a informaţiei care să le susţină. Freeh ar fi putut să petreacă mai mult timp vânând terorişti în Statele Unite, unde al-Qaeda şi afiliatele ei îşi înfipseseră rădăcinile.”[620] În loc de asta, el se juca de-a anchetatorul-şef la Khobar Towers şi în dosarul spionajului chinez. Dar Clarke era de părere că „tocmai implicarea lui personală a făcut ca acele anchete să apuce pe căi greşite şi să se blocheze în fundături”.

Watson a ajuns la o concluzie şi mai gravă. El i-a spus lui Clarke: „Va trebui să sfărâmăm FBI în bucăţele şi apoi să-l reconstruim.”[621]

„Am vrut să fac rău biroului”

Directorul încerca să împiedice aşa ceva.

Freeh s-a confruntat cu o avalanşă de calamităţi, după ce preşedintele Clinton a depus jurământul pentru al doilea mandat, pe 20 ianuarie 1997. Ruptura dintre el şi Casa Albă era acum totală. Freeh nu a mai vorbit deloc cu preşedintele, vreme de aproape patru ani.

Procurorul general Reno a făcut cunoscut şi în public, şi în particular, că nu mai avea încredere în Freeh. Ruptura s-a produs în săptămâna de dinaintea realegerii lui Clinton, când şeful secţiei pentru infracţiuni violente a pledat vinovat în procesul care-i fusese intentat pentru obstrucţionarea justiţiei – devenind oficialul cu cel mai înalt rang de la sediul central condamnat vreodată la închisoare. El a distrus documente despre acţiunea în care Echipa de Salvare a Ostaticilor a ucis-o pe soţia unui militant de dreapta, într-o confruntare ce a avut loc în orăşelul izolat Ruby Ridge, din Idaho; un lunetist FBI a împuşcat-o mortal pe femeia care îşi ţinea în braţe fetiţa de 11 luni. Nu exista vreun mandat pentru arestarea ei şi nici nu era căutată pentru vreo infracţiune. Freeh a fost nevoit să admită că FBI încălcase Constituţia, permiţând agenţilor să tragă fără somaţie. Într-un acces de virtute, Freeh a distrus apoi cariera directorului lui adjunct, odinioară bunul lui prieten, pentru că a trimis echipa la locul confruntării.

Freeh a ajuns el însuşi pe marginea prăpastiei. El l-a acuzat pe preşedinte că a minţit, iar preşedintele i-a întors lovitura, în timpul celor patru ani de anchetă privind contribuţiile din campania electorală şi amicii corupţi care ar fi încercat să-l influenţeze pe Clinton. Procurorul independent care lucra la aceste cazuri în tandem cu FBI avea zilele numărate, după ce cheltuise 30 de milioane de dolari, când a auzit că o fostă stagiară în vârstă de 24 de ani de la Casa Albă, pe nume Monica Lewinsky, îi acordase favoruri sexuale lui Clinton. FBI l-a supravegheat pe medicul de la Casa Albă în timp ce îi lua preşedintelui sânge din braţ, pentru recoltarea de probe de ADN. S-a dovedit astfel că preşedintele minţise sub jurământ despre legătura extraconjugală. Au urmat multe luni de supliciu foarte gustat de presă şi de public, care s-au încheiat cu punerea oficială sub acuzare în Camera Reprezentanţilor, cu un proces în Senat şi cu verdictul de suspendare dat de un juriu.

Freeh vedea investigaţia ca pe o chestiune de principiu: Clinton îşi compromisese viaţa politică şi sufletul pentru câteva minute de plăcere interzisă. Preşedintele o vedea ca pe „un proces-spectacol stalinist”[622], o misiune de lichidare politică, o „risipă plină de inconştienţă a resurselor FBI” – sute de agenţi „care ar fi putut să se ocupe de infracţiuni, droguri, terorism, lucruri care contează cu adevărat” – şi un pericol, aşadar, la adresa securităţii naţionale a Statelor Unite. Directorul Serviciului Secret, Lew Merletti, a cărui misiune era să protejeze viaţa preşedintelui, a fost pe bună dreptate de acord. În timp ce FBI „investiga capriciul preşedintelui pentru Monica”, a spus el, „agenţi operativi importanţi din al-Qaeda călătoreau prin Statele Unite”.

Freeh avea de investigat şi propriile lui scandaluri. Cu un deceniu în urmă, operaţiunile de spionaj ale FBI la New York începuseră să meargă prost. Acum Biroul credea că

ştie de ce. Un membru al echipei de contraspionaj extern începuse, în vara anului 1987, să fure documente secrete şi să le vândă ruşilor. El a continuat să spioneze pentru Moscova şi după încheierea Războiului Rece.

Earl Pitts părea arhetipul agentului FBI: arătos, cu maxilare late, încheiat la toţi nasturii la haină, fost căpitan în armată şi apoi asistent al unui judecător federal conservator. Dar la trei luni după ce şi-a ocupat noul post, a început să spioneze pentru Moscova. FBI a avut nevoie de un deceniu ca să-l depisteze.

„Am vrut să fac rău Biroului”[623], a spus el într-o confesiune din închisoare, după ce a primit o condamnare la 27 de ani după gratii, pe 27 iunie 1997. Pitts a insistat că era un patriot care îşi iubea ţara, dar care ura cu pasiune FBI-ul, locul unde lucrase 14 ani. „Biroul se mândreşte cu păstrarea secretelor”, a spus el. „Şi voiam să distrug asta.” Singura concluzie la care au putut ajunge cei care-l interogau, complet nedumeriţi, a fost că aveau de-a face cu un nebun cu maniere elegante. „Pitts nu avea nimic sfânt”, a spus procurorul federal din acest caz.

Costul real al dezvăluirii secretelor de trădătorii din contraspionajul american de-a lungul anilor 1980 şi 1990 poate fi măsurat şi în sânge, şi în bani. O duzină sau chiar mai mulţi agenţi străini care lucrau pentru Birou şi pentru CIA au fost executaţi. Percepţia Americii asupra evoluţiilor politice şi militare majore din străinătate a fost manipulată prin dezinformarea servită Statelor Unite de către Moscova. Au fost risipite multe sute de milioane de dolari, cheltuite pe dezvoltarea unor arme americane secrete. Ruşii, chinezii şi cubanezii au minţit şi au dezinformat FBI-ul, punând sute de agenţi pe drumuri fără nici o finalitate, ani de-a rândul.

Contraspionajul este un ingredient esenţial pentru contraterorism. Este domeniul în care CIA şi FBI trebuiau să coopereze cu orice preţ. Dacă eşuau, Statele Unite erau în primejdie. Teroriştii şi spionii deopotrivă ţintesc punctele slabe din platoşa Americii, căutând să-i lovească inima.

604 Louis J. Freeh cu Howard Means, My FBI: Bringing Down the Mafia, Investigating Bill Clinton, and Fighting the War on Terror (New York: St. Martin's, 2005), pp. 177 şi urm. Cartea lui Freeh este în stilul clasic al memoriilor de la Washington, deşi în multe pasaje este îndoielnică şi făţarnică. O citez aici doar pentru a reda experienţa directă a lui Freeh. Freeh distorsionează numeroase aspecte ale treburilor pe care le-a avut cu Casa Albă. Un exemplu mărunt este semnificativ: FBI a creat fără rost o controversă după ce a trimis din greşeală la Casa Albă a lui Clinton dosare despre 400 de oameni care au avut autorizaţie de acces la informaţii securizate, sub preşedinţii Reagan şi Bush. Când s-a aflat de aceste dosare, colaboratorii lui Freeh au susţinut că au fost solicitate de Clinton. Asta nu era adevărat. Dar Freeh a protestat în public, acuzând Casa Albă că mânjeşte bunul renume al FBI. Era un simptom al unei probleme mult mai grave.

605 Steinberg, istorie orală, 27 septembrie 2000, Proiectul Consiliului Naţional de Securitate, Institutul Brookings/Centrul pentru Studii Internaţionale şi de Securitate, Universitatea din Maryland.

606 Relatare făcută de colaboratorii lui Clinton pe probleme de securitate, Steven Simon şi Daniel Benjamin, în The Age of Sacred Terror (New York: Random House,

2002), p. 301. Mai concis, consilierul politic al lui Clinton, John Podesta, i-a spus reporterului John Harris, pe atunci la The Washington Post, că numele mic al lui Freeh nu a fost rostit niciodată de Clinton: era întotdeauna Blestematul de Freeh, ca în Blestematul de Freeh ne-a făcut-o din nou.

607 Freeh, My FBI, p. 263. Numărul de ore de muncă dedicate de FBI cazului contribuţiilor chineze la campania electorală depăşeşte toate investigaţiile legate de terorism din 1995 până în 2002: „Lucrul la cazuri şi alocarea resurselor umane la FBI", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiţiei, septembrie 2003. Pentru cazul Katrina Leung şi ascunderea lui în timpul mandatului lui Freeh la FBI, vezi „Analiză a modului în care a fost tratat şi supervizat la FBI cazul Katrina Leung", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiţiei, mai 2006. Agentul FBI Smith a fost condamnat la trei ani cu suspendare şi o amendă de 10 000 de dolari. Agentul FBI Cleveland – „un om foarte religios, bine văzut de toată lumea, devotat FBI-ului şi considerat un om de bază în Programul China al FBI de la sfârşitul anilor 1980 şi începutul anilor 1990", potrivit raportului inspectorului general – nu a fost pus sub acuzare. După cum a arătat investigaţia, Cleveland era şeful securităţii la un important laborator american de cercetare nucleară.

608 Declaraţia lui Freeh provine din cererea de buget pentru anul fiscal 1995, înaintată Congresului.

609 Interviu luat lui Schiliro de Lowell Bergman şi Tim Weiner, 18 septembrie 2001. Emisiunea PBS „Looking for Answers", 9 octombrie 2001. Faptele legate de arestarea lui Yousef sunt luate din dosarele procesului lui penal, SUA vs. Yousef, şi din rezumatele Curţii de Apel în acest caz. FBI nu l-a arestat pe Yousef într-o casă conspirativă

deţinută de Osama bin Laden, aşa cum s-a relatat pe larg la vremea respectivă.

610 Mărturia lui Pellegrino, SUA vs. Yousef (dosar al Curţii de Apel cu data 4 aprilie 2003).

611 Legea împotriva terorismului şi pedeapsa cu moartea efectivă, 1996, 22 USC 2237.

612 Directiva Deciziei Prezidenţiale 39, „Politica Statelor Unite privind contraterorismul," 21 iunie 1995, declasificată pe 27 ianuarie 2009.

613 Depoziţia lui Freeh, Comisia Comună pentru Informaţii Secrete a Senatului şi Camerei Reprezentanţilor, numită în continuare Comisia Comună, 8 octombrie 2002.

614 Ibid.

615 Mărturia lui Al-Fadl, SUA vs. Osama bin Laden, 98 Cr. 1023, 7 februarie 2001.

616 Interviu cu Watson, raport intern al Comisiei Comune, „Analiză strategică", p. 338.

617 Discursul lui O'Neill, Forumul Strategic Naţional, Chicago, Illinois, 11 iunie 1997.

618 Depoziţia lui Freeh, Comisia pentru Informaţii Secrete a Senatului, 28 ianuarie 1998.

619 Interviul lui Clarke şi Depoziţia lui Clarke, Comisia 11 Septembrie.

620 Richard C. Clarke, Against All Enemies: Inside America's War on Terror (New York: Free Press, 2004), pp. 116, 219.

621 Ibidem.

622 Interviu cu Clinton, Ken Gromley, The Death of American Virtue (New York: Random House, 2010), p. 249.

623 Ault, istorie orală, FBI/FBIOH. Ault l-a chestionat pe larg pe Pitts după condamnarea acestuia.

CAPITOLUL 43

O ŢINTĂ UŞOARĂ

Pe 21 august 1997, Dan Coleman de la FBI a ieşit din ambasada americană din Nairobi, Kenya, pe urmele al-Qaeda.

Puşcaşii marini păzeau intrarea în clădirea maronie şi urâtă, la trei paşi de un trotuar înţesat cu predicatori ambulanţi şi copii ai străzii. Ghidaţi de poliţia kenyană pe străzile cenuşii, Coleman şi doi colegi de la CIA mergeau cu maşina prin inima celui mai mare oraş din estul Africii.

Au ajuns la casa mizeră a lui Wahid el-Hage, un cetăţean american naturalizat, catolic din Liban la origine şi care trăise ani de zile în Texas. El nu era acasă în ziua aceea. Se afla în Afghanistan, cu Osama bin Laden.

Coleman urma o pistă solidă: Junior al-Fadl îl identificase pe el-Hage ca fiind administratorul pentru Africa în al-Qaeda. În interiorul casei lui, în timp ce poliţia kenyană o ţinea de vorbă pe soţia americană a lui el-Hage, Coleman a confiscat jurnale, registre de afaceri şi un PowerBook. Un tehnician de la CIA a copiat hard disk-ul computerului. Acesta conţinea mesaje de la şi către membri-cheie ai al-Qaeda din Nairobi. „Membrii celulei din Africa de Est sunt în mare pericol”[624], spunea unul dintre mesaje. „Ei ar trebui să ştie că de-acum au devenit principala ţintă a Americii.”

Poliţia kenyană i-a spus lui el-Hage, când acesta s-a întors la Nairobi, că viaţa lui era în primejdie. El şi familia lui au fugit înapoi în Statele Unite. În câteva zile, era interogat de FBI şi de marele juriu federal din New York. Pe 23 septembrie 1997, a fost întrebat când l-a văzut ultima dată pe bin Laden şi ce ştia despre planurile al-Qaeda de a lovi avanposturile militare şi diplomatice ale Americii. A fost chestionat despre starea operativă a al-Qaeda în Statele Unite şi în alte 17 ţări, printre care Kenya, Arabia Saudită, Egipt şi Afghanistan. A fost întrebat la nesfârşit despre oamenii ale căror nume apăreau în agendele lui.

Unul dintre ei era cunoscut la FBI de aproape cinci ani: Ali Mohamed.

„Am făcut cunoştinţă cu al-Qaeda”

Ali Mohamed şi-a oferit singur serviciile către FBI, la puţin timp după primul atentat de la World Trade Center, în 1993. La prima vedere, trebuie să fi părut un dar divin.

Mohamed era un bărbat suplu, cu pielea deschisă la culoare şi bine îmbrăcat, în vârstă de 40 de ani, un veteran cu 17 ani vechime în armata egipteană, care a contactat atât CIA, cât şi armata americană. Armata a spus da. A urmat un stagiu de pregătire de patru luni pentru ofiţerii străini, la Fort Bragg, California, iar în 1986 a intrat în armată. Era simplu sergent la aprovizionare, dar a ţinut prelegeri despre terorismul islamic în faţa Beretelor Verzi, la Centrul de Comandă pentru Operaţiuni Speciale de la Fort Bragg, iar superiorii l-au lăudat pentru munca lui.

A făcut cerere de angajare în FBI, mai întâi în 1990, apoi din nou în 1991, căutând o slujbă ca specialist vorbitor de limbă arabă, care putea să chestioneze suspecţi sau martori, să asculte interceptări şi să traducă documente. La vremea respectivă, FBI nu angaja vorbitori de arabă, dar biroul teritorial din San Francisco a muşcat momeala când Mohamed a oferit poveşti bine închegate ce sugerau existenţa unei legături criminale între contrabandiştii mexicani şi teroriştii palestinieni. Chiar dacă solicitarea lui

de a fi angajat translator cu normă întreagă nu fusese încă aprobată, în 1992, el figura deja în evidenţe, ca informator.

În aprilie 1993, Mohamed s-a dus cu maşina până la Vancouver ca să ia un prieten de la aeroport. Dar colegul lui – un veteran din armata egipteană care se alăturase Jihadului – a fost reţinut când s-au descoperit asupra lui două paşapoarte saudite falsificate. Poliţia Călare din Canada l-a chestionat şi pe Mohamed. El a explicat că lucra pentru FBI şi a dat numărul de telefon al omului său de legătură la biroul din San Francisco. Canadienii l-au eliberat pe Mohamed după ce agentul a garantat pentru el.

Când Mohamed s-a întors în California, a spus FBI-ului o poveste uimitoare. Agenţii Biroului nu l-au înţeles.

Mohamed le-a dezvăluit că, după primul lui curs de pregătire la Fort Bragg, aderase în secret la organizaţia Jihadului Islamic Egiptean. „Prin implicarea mea în Jihadul Islamic Egiptean, am făcut cunoştinţă cu al-Qaeda – al-Qaeda este organizaţia condusă de Osama bin Laden”[625], avea să declare mai târziu Mohamed în faţa unui judecător federal, recapitulând ce a adus la cunoştinţa agenţilor FBI. El a făcut pentru al-Qaeda în Afghanistan „pregătire militară şi instruire de bază în folosirea explozibililor”, precum şi „pregătire de spionaj... cum să creezi structuri din celule care să poată fi folosite pentru operaţiuni”.

Era pentru prima dată când cineva de la FBI auzea de al-Qaeda sau de bin Laden.

Agenţii Biroului de la San Francisco nu au raportat dezvăluirile lui la Washington sau la New York. Între timp, el şi-a reluat activitatea în cadrul al-Qaeda, ajutând la construirea celulei din Nairobi. La ordinul lui bin Laden, s-

a dus la Nairobi ca să indice posibile ţinte pentru un atac cu bombă. A făcut fotografii ale ambasadei americane şi i le-a dus lui bin Laden la Khartoum, capitala Sudanului. Bin Laden s-a uitat la fotografii şi a indicat rampa care ducea la un garaj subteran, spunând că era cel mai bun loc în care să duci un camion încărcat cu explozibili.

Data următoare când FBI l-a contactat pe Ali Mohamed, au avut o discuţie de rău-augur. Un avocat al apărării care pregătea procesul pentru răzvrătire al Şeicului Orb l-a anunţat pe procurorul federal Andrew McCarthy că voia să-l cheme pe Mohamed ca martor la proces. Din dispoziţia lui McCarthy, Harlan Bell, unul dintre puţinii agenţi speciali vorbitori de arabă din FBI, i-a luat telefonic urma lui Mohamed la Nairobi şi i-a spus că trebuia să stea de vorbă cu el. Mohamed a luat avionul spre California, pentru o confruntare tensionată cu Bell şi McCarthy, într-o sală de şedinţe din Santa Barbara, pe 9 decembrie 1994.

„Mi-a fost descris ca fiind extrem de prietenos, de către cei care s-au ocupat de el – agenţii FBI din nordul Californiei, cu care el, chipurile, cooperase”[626], îşi amintea McCarthy. „A devenit imediat foarte clar cine pe cine păcălea.” McCarthy a rămas, după discuţie, cu senzaţia acută că Biroul fusese dus de nas de un terorist; el s-a gândit că „FBI ar fi trebuit să-l ancheteze, în loc să-i permită să se infiltreze”. Dar McCarthy nu avea informaţii care să confirme ceea ce-i spunea instinctul, pentru că Biroul nu dădea în vileag ceea ce ştia despre informatorii lui: „Doar mult mai târziu am aflat că Mohamed le spusese agenţilor FBI din California că bin Laden conducea o organizaţie numită al-Qaeda.”

La vremea respectivă, membrii noii Unităţi pentru Fundamentalism Radical din cadrul FBI nu ştiau nimic despre Ali Mohamed şi al-Qaeda. De obicei, ei nu erau la

curent cu investigaţiile derulate de colegii lor. Nici supervizorii nu ştiau ce se întâmpla cu adevărat pe teren. FBI avea experţi individuali, nu şi o cunoaştere la nivel de instituţie. Cele 56 de birouri teritoriale ale FBI lucrau izolat unul de celălalt. Agenţii rareori vorbeau cu analiştii. Unităţile de combatere a terorismului, răspândite prin ţară, rareori raportau la sediul central. Iar directorul general nu vorbea cu Casa Albă.

„Uciderea americanilor”

La începutul lunii septembrie 1997, la două săptămâni după ce a plecat din Nairobi, Dan Coleman stătea faţă în faţă cu Ali Mahomed, la o masă, într-un restaurant din Sacramento. Egipteanul lucra ca agent de securitate pentru un contractor militar din California. Cât timp cei doi au stat de vorbă, agenţii FBI au percheziţionat locuinţa lui Mohamed şi i-au copiat datele din computer.

Conversaţia lor a fost de fapt un monolog. Notele luate de Coleman în timpul discuţiei consemnează un baraj de provocări: „MOHAMED a declarat... că îl iubeşte pe bin Laden şi crede în el. MOHAMED a recunoscut că a antrenat oameni în «zone de război» şi a adăugat că zonă de război poate fi oriunde. MOHAMED a afirmat că el cunoştea o mulţime de oameni care aveau încredere în el şi putea să pună pe oricine în legătură cu omul de care avea nevoie.”[627]

Un avertisment şi mai puternic a venit pe 23 februarie 1998. Bin Laden şi noul său aliat, Ayman al-Zawahiri, conducătorul grupării Jihadul Islamic Egiptean, au transmis din Afghanistan o proclamaţie. Cei doi îşi uniseră forţele, creând prima grupare teroristă globală, iar cuvintele lor au fost publicate în toată lumea.

„Emitem următoarea fatwā pentru toţi musulmanii", au spus ei. „Uciderea americanilor şi a aliaţilor lor – civili şi militari – este îndatorirea individuală a fiecărui musulman, care o poate face în orice ţară are posibilitatea."

Folosind roadele investigaţiei lui Dan Coleman la Nairobi, procurorul federal responsabil de marele juriu din New York, Patrick Fitzgerald, pregătea o punere sub acuzare împotriva lui bin Laden. Procurorul general Janet Reno a autorizat monitorizarea telefoanelor mobile şi a telefoanelor prin satelit folosite de al-Qaeda pe teritoriul şi în afara Statelor Unite. Dar tocmai când supravegherea începea să depisteze semne şi semnale ale unui atac în pregătire, investigaţia a devenit incoerentă şi s-a împotmolit.

FBI continua să urmărească al-Qaeda în Africa. CIA se pregătea să-l captureze sau să-l ucidă pe bin Laden în Afghanistan. Erau la îndemână şi dovezile următorului atac: dosarele el-Hage şi interceptările a patru telefoane din Nairobi au dezvăluit identităţile a cel puţin patru membri al-Qaeda implicaţi într-un complot cu bombe. Dar principalii jucători ai contraterorismului american erau prea ocupaţi să se războiască unul cu celălalt, ca să-şi ducă planurile la bun sfârşit.

Şeful diviziei de securitate naţională din cadrul FBI, John O'Neill, a refuzat să împartă dosarele el-Hage cu Agenţia. După ce CIA a confiscat documente al-Qaeda în cursul unui

raid în Azerbaidjan, şeful Unităţii bin Laden de la CIA, Michael Scheuer, a refuzat să le împartă cu FBI. Cei doi bărbaţi înălţau ziduri de ură reciprocă. Când O'Neill a murit, în cel de-al doilea atentat de la World Trade Center, Scheuer a spus că moartea lui a fost „singurul lucru bun"[628] care s-a întâmplat în ziua aceea. „O'Neill a otrăvit relaţiile dintre FBI şi CIA"[629], a spus Scheuer. „El a ascuns informaţii de partenerii FBI din comunitatea de informaţii; a indus în eroare comisiile pentru servicii secrete ale Congresului şi a perturbat operaţiunile din străinătate împotriva al-Qaeda."

„Încordată, aşteptând căderea"

Ambasadorul Statelor Unite în Kenya, Prudence Bushnell, şi-a amintit tot ce s-a întâmplat pe 7 august 1998, atunci când la Nairobi a explodat bomba.

„Mi-am spus în sinea mea că întreaga clădire o să se prăbuşească şi că o să mă duc la vale atâtea etaje, că o să mor, şi fiecare celulă din corpul meu era încordată, aşteptând căderea"[630], a spus ea.

Era plină de sânge, dar nu putea spune dacă era sângele ei sau al altora. „Am văzut rămăşiţele carbonizate a ceea ce fusese odată o fiinţă umană", îşi amintea ea. „Am văzut partea din spate a clădirii smulsă complet, toată distrugerea aceea, şi am ştiut că n-o să aibă nimeni grijă de mine."

Doi bărbaţi într-o camionetă încărcată cu o tonă de explozibil au condus până la intrarea în garajul subteran al ambasadei, exact aşa cum bin Laden îi arătase lui Ali Mohamed, cu patru ani înainte. Explozia a distrus ambasada dinspre faţadă spre zidul din spate, şi a făcut una cu pământul o clădire de birouri învecinată. Au murit 12 americani şi 212 kenyeni. Aproape 5 000 de oameni au fost răniţi, mulţi orbiţi sau mutilaţi de bucăţile de sticlă proiectate de explozie.

Ambasadoarea ştia că exista o celulă al-Qaeda şi avea o foarte puternică bănuială că bin Laden voia să-i atace ambasada. „La Washington mi s-a spus că noi voiam să-i perturbăm activităţile, ceea ce părea un lucru rezonabil”[631], a spus ea. Apoi la ambasadă a venit un egiptean şi l-a informat pe ofiţerul CIA că edificiul urma să fie ţinta unui atentat cu bombă. „Mi s-au dat asigurări că individul făcuse asta în repetate rânduri, la alte ambasade din Africa”, a spus ambasadoarea. „Era considerat un impostor.” Dar nu era. Era unul dintre atacatorii care au lovit Ambasada SUA de la Dar es Salaam, Tanzania, la câteva minute după atentatul de la Nairobi, ucigând 11 oameni şi rănind 85.

Primul val de agenţi FBI – peste 250 la număr – a venit la Nairobi chiar în noaptea aceea. Biroul a trimis până la urmă aproape 900 de oameni să se ocupe de atentatele de la ambasadele din estul Africii, cea mai amplă investigaţie din istoria instituţiei.

Ambasadoarea Bushnell nu voia ca aceştia să dea impresia unei armate de ocupaţie. Ea a purtat „negocieri dure dacă agenţii să vină înarmaţi sau nu”, şi a convins-o pe Sheila W. Horan, agentul special care răspundea de efectivele repartizate la investigaţie şi una dintre primele femei care au deţinut funcţii de răspundere în FBI, să-i pună pe agenţi

să poarte haine civile, să fie discreţi cu armamentul din dotare şi să colaboreze cu poliţia kenyană. „Kenyenii erau cei care băteau la uşi, dar asta nu păcălea pe nimeni”, a spus ambasadoarea. „Ultimul lucru de care aveam nevoie era să mă ocup de minciuni despre cum erau trataţi oamenii de poliţie şi de FBI.”

Primul care a recunoscut a fost Mohamed Odeh, un palestinian născut în Arabia Saudită, crescut în Iordania şi educat în Filipine. El a fost arestat de poliţiştii de la imigrări pe aeroportul internaţional din Karachi, Pakistan, cu un paşaport falsificat grosolan şi cu urme de explozibil pe corp. A durat o săptămână până să fie trimis înapoi în Kenya şi interogat de FBI. Între timp, poliţia îi percheziţionase locuinţa din Nairobi, unde găsise schiţe ale zonei din jurul ambasadei americane, laolaltă cu registre de cheltuieli pentru arme şi pentru instruire.

Odeh a ajuns să discute faţă în faţă cu John Anticev – acelaşi agent FBI care s-a ocupat de investigaţia sub acoperire a primului atentat de la World Trade Center – la sediul poliţiei din Nairobi, pe 15 august. Suspectul i-a spus povestea vieţii lui. Le jurase credinţă lui bin Laden şi organizaţiei al-Qaeda, cu cinci ani înainte, la Peshawar, în Pakistan. Lucrase luni de zile la pregătirea atentatului cu bombă din Nairobi.

„A declarat că motivul pentru care vorbea cu noi acum era că oamenii cu care era şi care l-au tot împins de la spate dispăruseră şi-l lăsaseră să înfrunte singur problemele”[632], îşi amintea Anticev. Odeh era de părere că atentatul fusese „o gafă. Nu i-a convenit faptul că au fost ucişi atât de mulţi civili şi kenyeni. El a spus că atacul cu bombă de la Khobar Towers fusese de o sută de ori mai bun şi că individul care a condus camionul cu explozibil ar fi trebuit să intre cu el în clădire sau să moară încercând să facă asta”.

Curând a devenit limpede că Odeh îşi denunţa confratele – al doilea om care a mărturisit.

Mohamed al-Owhali se afla în camionul care a distrus ambasada. În ultima clipă, a intrat în panică. Când un agent de securitate kenyan a refuzat să ridice bariera de lemn de la intrarea în parcare, al-Owhali a sărit din camion, a aruncat o grenadă paralizantă şi a fugit pe jos. Grav rănit de explozie, s-a oprit mai întâi la hotelul unde stătea şi apoi s-a dus singur la spital. Recepţionerul de la hotel a alertat poliţia kenyană, care l-a găsit la spital, l-a percheziţionat, i-a scos din buzunarul de la pantaloni o copie în detaliu a planurilor atacului şi l-a arestat.

„Voia să ne spună toată povestea lui, de la început până la sfârşit”[633], a spus agentul FBI Steve Gaudin, care în următoarea săptămână i-a luat declaraţia suspectului, într-o secţie de poliţie aglomerată din Nairobi. Gaudin era în concediu pe o plajă din New Jersey, când a fost chemat la datorie în Nairobi. Nu mai lucrase niciodată la un caz de terorism internaţional. Nu avea să mai lucreze la nimic altceva în următorii cinci ani.

Al-Owhali era un saudit în vârstă de 21 de ani, născut în Anglia, la Liverpool, a cărui educaţie nu se limita la Coran şi la legile religioase Sharia, ci includea cunoştinţe de istorie şi ştiinţe politice. Cu doi ani în urmă, îşi părăsise familia ca să se alăture jihadului în Afghanistan. „S-a întâlnit de câteva ori cu domnul bin Laden şi i-a spus ce fel de misiuni l-ar interesa”, a spus agentul FBI. „Domnul bin Laden i-a spus: «Ai răbdare. O să vină vremea şi pentru misiunea ta».”

Interogatoriul a dezvăluit amănuntele planurilor şi obiectivele al-Qaeda. „Al-Owhali mi-a explicat că Osama bin Laden este chiar la vârful al-Qaeda, dar că are sub el,

în ierarhie, mai mulţi conducători militari şi că bin Laden este cel care stabileşte obiectivele politice pentru aceşti conducători militari", a spuis Gaudin. „Aceşti oameni transmiteau apoi mai departe instrucţiunile, în jos pe lanţul de comandă." În vara aceea, al-Owhali a aflat că misiunea lui era să servească drept atacator sinucigaş.

„Au existat mai multe motive pentru care a fost aleasă Ambasada din Nairobi", i-a spus al-Owhali lui Gaudin. „În primul rând, exista o prezenţă americană numeroasă la Ambasada SUA din Nairobi; ambasadorul era o femeie, iar dacă aceasta ar fi fost ucisă în atentat, acoperirea mediatică ar fi fost mai mare. De asemenea, la ambasadă se aflau câţiva misionari creştini. Şi în ultimul rând... era o ţintă uşoară."

Al-Owhali şi-a încheiat mărturisirea dezvăluind cele mai mari ambiţii ale lui bin Laden: „Există ţinte în Statele Unite pe care am putea să le lovim, dar lucrurile nu sunt gata încă, nu am pus încă totul la punct să facem asta", i-a spus el lui Gaudin. „Trebuie să mai dăm multe atacuri în afara Statelor Unite, iar asta va slăbi SUA şi ne va pregăti terenul ca să lovim în interiorul ţării."

FBI a transmis mărturisirile de la Nairobi către Washington. Pentru prima dată, Statele Unite aveau dovezi certe că erau atacate de către al-Qaeda.

Pe 20 august 1998, preşedintele Clinton a ripostat cu un raid de rachete de croazieră. Ţinte au fost o tabără de antrenament de lângă oraşul Khost, în Afghanistan, şi o fabrică de medicamente din apropiere de Khartoum, în Sudan. CIA credea că bin Laden se afla în tabăra de antrenament; informaţia era deja perimată. De asemenea, Agenţia raportase că fabrica de medicamente producea în realitate arme chimice; dovezile erau însă neobişnuit de

fragile. Contraatacul a fost perceput la nivel mondial ca un eşec, înrăutăţit de mărturisirea publică a preşedintelui că FBI îl prinsese minţind despre viaţa lui sexuală. Umilirea lui era completă, punerea sub acuzare – ca şi asigurată.

Louis Freeh a sosit la Nairobi cu câteva ore înainte ca rachetele de croazieră să înceapă să se rotească în tuburile lor de lansare. „Trebuia să mă întâlnesc cu el în dimineaţa următoare”[634], îşi amintea ambasadoarea Bushnell. „În noaptea aceea, însă, am primit un telefon urgent, care mă anunţa că directorul venea să mă vadă imediat.” S-a ridicat din pat şi s-a îmbrăcat rapid. „Când a sosit Freeh, nu era deloc în apele lui”, a spus ambasadoarea. „Tocmai aflase că Statele Unite se pregăteau să lanseze un atac cu rachete şi pe el nu-l avertizase nimeni. Voia să afle ce ştiam eu – ceea ce, la momentul respectiv, era mai puţin decât ştia el – şi ce aveam de gând.”

Freeh se temea, evident, că atacul cu rachete avea să stârnească o revoltă islamistă în Kenya, unde mai puţin de o zecime din populaţie era musulmană. El i-a spus ambasadoarei: „Presupun că o să evacuaţi ambasada. Eu retrag tot personalul FBI. Mai am cinci locuri în avionul care vine şi pot să vi le dau dumneavoastră. Rămâne să hotărâţi pe cine vreţi să trimiteţi de aici.” Apoi a plecat în grabă.

Bushnell era uluită. I-a chemat la ea acasă pe ofiţerii responsabili cu securitatea. „Ne-am uitat unii la alţii, şocaţi şi uimiţi totodată”, îşi amintea ea. „Date fiind mânia pe care o simţeau kenyenii faţă de al-Qaeda şi numărul mic de musulmani din Nairobi, cel mai rău lucru care se putea întâmpla era o explozie de furie a oamenilor după rugăciunile de vineri de la moscheea aflată la o oarecare distanţă. Am decis să închidem ambasada la prânz, să-i sfătuim pe oameni să stea la casele lor şi să aşteptăm să

vedem ce se mai întâmplă”, a spus ea. „Nu s-a întâmplat nimic. Între timp, FBI a şters-o, cu puştile, pistoalele şi agenţii săi, în costume dichisite.”

Freeh nu şi-a retras chiar toţi agenţii din Africa. Pe 27 şi pe 28 august, la o săptămână după atacul cu rachete de croazieră, agenţii FBI John Anticev şi Steve Gaudin i-au adus separat la New York pe Odeh şi al-Owhali, în baza procedurilor oficiale de reţinere a suspecţilor de terorism. Fără să-i fi forţat sau să-i fi ameninţat în vreun fel, FBI obţinuse de la ei mărturisiri complete, odată cu informaţii cruciale despre anvergura globală a reţelei al-Qaeda. Printre altele, al-Owhali a furnizat un număr de telefon din Yemen care servea drept pupitru de comandă internaţional pentru bin Laden.

Pe 4 noiembrie 1998, un act de punere sub acuzare nesigilat, emis de Tribunalul Districtului de Sud din New York, îi inculpa pe bin Laden şi pe alţi 20 de membri ai reţelei al-Qaeda pentru atacurile cu bombă de la ambasade. Zece dintre acuzaţi au sfârşit prin a ispăşi condamnări pe viaţă. El-Hage, Odeh şi al-Owhali au fost condamnaţi pe baza dovezilor furnizate de FBI.

Procurorul general Patrick Fitzgerald a încercat să întărească actul de punere sub acuzare forţându-l să vorbească pe duplicitarul Ali Mohamed, cel mai important agent operativ al reţelei al-Qaeda în America. Mohamed avea să mărturisească mai târziu: „După atacul cu bombe din 1998, mi-am făcut planuri să merg în Egipt şi apoi în Afghanistan, să mă întâlnesc cu bin Laden. Înainte să apuc să plec, am fost citat să depun mărturie în faţa marelui juriu din Districtul de Sud, la New York. Am depus mărturie, am spus nişte minciuni.”[635] Sub jurământ, el a negat că i-ar fi instruit pe bin Laden şi pe oamenii lui în tehnici de terorism, spionaj şi contraspionaj.

Fitzgerald şi agenţii FBI care lucrau cu el la New York ştiau cu toţii că Ali Mohamed lucra pentru al-Qaeda. Au decis să-l aresteze acolo, pe loc. Doi ani mai târziu, el a recunoscut în faţa tribunalului, în şedinţă publică, faptul că a fost primul agent de penetrare al lui bin Laden în America şi un conspirator-cheie în atacurile de la ambasade. Apoi Statele Unite l-au făcut să dispară; nu există nici o menţiune scrisă că ar fi ajuns într-o închisoare. Prezenţa lui era stânjenitoare pentru FBI.

„Arestaţi-l pe împărat”

După toate procesele SUA vs bin Laden, 11 dintre atacatori erau încă în libertate – inclusiv acuzatul principal[636].

Eleanor Hill, un experimentat procuror federal care era director de personal la două comisii pentru informaţii ale Congresului, a întrebat un agent FBI din New York despre strategia împotriva al-Qaeda. „Este ca şi cum ai spune FBI-ului după Pearl Harbour: «Mergeţi la Tokio şi arestaţi-l pe împărat»”[637], a spus el. „Districtul de Sud nu are rachete de croazieră.”

Fitzgerald nu voia rachete. Voia un buldozer cu care să dărâme „Zidul”.

Departamentul Justiţiei ridicase Zidul ca să se conformeze Legii privind Supravegherea în Spionajul Extern (FISA) din

1978. Timp de 60 de ani înainte de această lege, FBI făcuse interceptări din ordinul procurorului general sau la indicaţiile verbale ale lui J. Edgar Hoover. În cei 20 de ani care trecuseră de la adoptarea legii, supravegherea de către FBI a suspecţilor de spionaj sau de terorism s-a făcut sub îndrumarea unor judecători federali care se întruneau în secret – instanţa FISA. Aceştia legalizau interceptările telefonice şi plantarea de microfoane fără mandat, metode pe care Hoover le folosise pe vremuri după bunul lui plac.

Rămăsese ca FBI să decidă când să împărtăşească informaţii şi procurorilor federali. Dar Biroul s-a folosit prost de această putere, şi nu o singură dată. În 1995, noile reglementări le impuneau agenţilor să obţină în prealabil aprobarea Departamentului Justiţiei. Regulile erau însă scrise prost şi au fost prost interpretate. Liderii FBI au accentuat şi amplificat interceptarea lor greşită. Pe teren şi la sediul central, agenţii FBI care lucrau la cazuri de informaţii au crezut că nu puteau vorbi cu cei din afara anchetei – inclusiv cu alţi agenţi care lucrau la cazuri penale.

„Iată care erau regulile de bază”[638], a spus Fitzgerald. „Puteam vorbi cu agenţii FBI care lucrau la cazuri penale; puteam vorbi cu Departamentul Poliţiei din New York; puteam vorbi cu alte agenţii ale guvernului, inclusiv din comunitatea de informaţii; puteam vorbi cu cetăţenii, cu poliţia şi cu serviciile secrete din străinătate, inclusiv cu spionii. Am făcut şi asta. Am mers în străinătate ca să stăm de vorbă cu oamenii. Puteam să vorbim chiar şi cu al-Qaeda... Dar exista un grup cu care nu ne era permis să vorbim. Şi aceşti oameni erau agenţii FBI de partea cealaltă a străzii din Manhattan, care lucrau în paralel la investigaţii legate de informaţii secrete. Cu ei nu puteam să vorbim.”

Zidul era un labirint de neînţelegeri, creat în mare măsură de lipsa de comunicare din FBI sub conducerea lui Freeh. Agenţii vedeau ziduri şi acolo unde nu exista nici unul. Concepţiile lor greşite au avut consecinţe dezastruoase pentru lupta împotriva suspecţilor de terorism.

La începutul lui 1999, Louis Freeh a raportat Congresului că a reorganizat FBI. Contraterorismul şi contrainformaţiile erau noile priorităţi de vârf. Dar mărturia lui nu trecea cu mult de stadiul vorbelor goale şi al dorinţelor nepuse în practică.

„Avem un plan de război?”[639] întreba retoric şeful pe contraterorism de la FBI, Dale Watson. „Bineînţeles că nu.” El a încercat să împingă Biroul înainte. A fost ca şi cum s-ar fi sprijinit de uriaşul monolit al clădirii Hoover şi ar fi încercat să o clatine din temelii. A spus că a fost „cel mai greu lucru pe care l-am încercat vreodată”[640].

Watson considera că activitatea FBI la Nairobi fusese un progres major. Informaţiile strânse de agenţi au conturat 200 de piste împotriva al-Qaeda. Voia ca FBI să se concentreze asupra acestei misiuni.

Pe 4 decembrie 1998, titlul informării zilnice a preşedintelui, cel mai secret document din Guvernul Statelor Unite, a fost: „Bin Laden pregăteşte deturnarea unor avioane americane şi alte atacuri.” Era un raport la mâna a doua, procurat de CIA de la serviciile secrete egiptene, dar nimeni nu mai văzuse vreodată aşa ceva. „Bin Laden ar putea implementa planurile de deturnare de avioane înainte de începutul Ramadanului, pe 20 noiembrie”, spunea avertismentul. „Doi membri ai echipei operative au trecut de verificările de securitate în timpul unei misiuni de probă, pe un aeroport neidentificat din New York.” Motivul atribuit era eliberarea din închisoare a

autorilor atentatelor de la World Trade Center şi de la ambasadele americane din Africa.

Şeful absolut pe probleme de terorism în administraţia Clinton, Richard Clarke, a văzut în Watson cel mai bun aliat la FBI. În rolul lui de şef al grupului de contraterorism din Consiliul Naţional de Securitate, el i-a spus lui Watson să avertizeze poliţia din New York şi Administraţia Aviaţiei Federale în privinţa ameninţării din raport. Aeroporturile din New York au trecut la nivelul de securitate maximă.

Începând din acea zi, Watson a încercat să scoată în evidenţă, pentru FBI, urgenţa campaniei de contraterorism a lui Clarke. El a ordonat ca fiecare dintre cele 56 de birouri teritoriale ale FBI să înceapă să înţeleagă această ameninţare. Însă multe, dacă nu cele mai multe, nu au conştientizat-o. Watson a convocat agenţi din toată ţara la o întâlnire cu Clarke. Aceştia au avut parte de tratamentul complet: mapa de prezentare a lui Clarke era plină cu anticipări de atacuri: informările standard pe care le susţinea acopereau bacterii, viruşi şi război informatic, pe lângă formele tradiţionale de terorism.

Întâlnirea a rămas în analele FBI ca seminarul „Teorismul pentru To(n)ţi”.

„Este o problemă să convingi oamenii că există o ameninţare,”[641] a spus Clarke. „Te loveşti de neîncredere şi rezistenţă. Cei mai mulţi nu înţeleg. Directorii marilor corporaţii nici nu ştiu despre ce le vorbesc eu. Au impresia că bat câmpii despre puşti de 14 ani care le atacă site-urile web. Eu vorbesc despre oameni care pot să întrerupă electricitatea într-un oraş întreg, care pot să deconecteze sistemele 911, să decupleze reţelele de telefonie şi de transport. Când laşi un oraş fără curent electric, vor muri

oameni. Dacă laşi fără curent mai multe oraşe, vor muri mai mulţi oameni.” Clarke avea de-acum viziunea morţii a sute de mii de americani, victime ale teroriştilor islamici.

Deşi îşi pierduse speranţa în capacitatea FBI de a apăra ţara, Clarke continua totuşi să aibă încredere în Dale Watson, singura legătură constantă între FBI şi cei mai apropiaţi colaboratori ai preşedintelui. Cei doi schimbau informaţii despre orice ameninţare teroristă, imaginabilă şi credibilă.

Avertismentele au devenit o alarmă care a răsunat întruna în zilele şi nopţile anului 1999. Unul spunea că al-Qaeda avea celule clandestine pe teritoriul Statelor Unite. Un al doilea spunea că teroriştii urmăreau să-i asasineze pe secretarul de stat, pe secretarul Apărării şi pe directorul CIA. Al treilea spunea că bin Laden încerca să obţină arme nucleare. Veneau în flux alert şi fără încetare. Nimeni nu ştia care putea fi adevărat.

În aprilie 1999, Freeh a decis că lucrul cel mai bun care se putea face era să-l pună pe Osama bin Laden pe lista celor zece infractori cei mai căutaţi de FBI. Biroul oferea o recompensă de cinci milioane de dolari pentru orice informaţie care ar fi dus la arestarea lui.

De-a lungul anului, şefii contraterorismului american au colaborat cu aliaţii lor din serviciile de informaţii din toată lumea la predarea extraordinară a presupuşilor membri al-Qaeda şi ai Jihadului Islamic Egiptean. Planuri elaborate privind răpirea lui bin Laden din Afghanistan au fost date peste cap de o lovitură de stat militară în Pakistan. Un număr de 87 de persoane acuzate de terorism au fost ţinute în secret după gratii, în locuri ca Albania, Bulgaria, Azerbaidjan şi Emiratele Arabe Unite. Cu toţii au fost trimişi apoi în închisoare la Cairo. La sfârşitul lui

noiembrie, serviciul secret iordanian a arestat 16 oameni şi i-a acuzat că ar fi membri al-Qaeda care complotează să-i atace pe americani. Iordanienii au găsit printre suspecţi şi doi cetăţeni americani, fapt care a unit în acţiune FBI şi CIA. Amândoi suspecţii aveau origini în California. Unul dintre ei era informatician în Los Angeles şi lucra la o organizaţie de binefacere care începea să arate a faţadă pentru al-Qaeda.

Apoi, pe 14 decembrie 1999, un vameş american vigilent din Port Angeles, Washington, a oprit un algerian în vârstă de 23 de ani, pe nume Ahmed Ressam, care făcuse traversarea din Canada cu ultimul feribot din acea seară şi care dădea semne vădite de agitaţie. În portbagaj avea explozibili şi planuri să-i detoneze pe aeroportul internaţional din Los Angeles. Cazul a electrizat tot guvernul într-o alertă generală a sfârşitului de mileniu. Watson şi grupul pentru contraterorism de la Casa Albă se întâlneau tot timpul. Ei au cerut un număr extraordinar de interceptări FISA; Janet Reno a autorizat cel puţin o percheziţie fără mandat, pe răspunderea ei.

Clarke a convocat două întâlniri de urgenţă ale cabinetului. La cea de-a doua, în data de 22 decembrie, Louis Freeh şi-a făcut una dintre rarele sale apariţii la Casa Albă. În grupul adunat în încăperea subterană a Sălii de Criză se aflau secretarul Apărării, secretarul de stat şi şeful Statului Major Interarme. Înregistrarea arată că Freeh a vorbit despre un şir de interceptări şi investigaţii. FBI cerceta persoane din Brooklyn care era posibil să-l fi cunoscut pe Ahmed Ressam. Lucra împreună cu Poliţia Regală Canadiană Călare pentru a verifica suspecţi din Montréal. Investiga un raport neconfirmat de la un serviciu de informaţii străin despre ameninţări cu atacuri în şapte oraşe americane. Prezentarea lui incoerentă a fost cel mai important moment din cooperarea lui cu Casa Albă în anii 1990.

În ajunul Anului Nou, şefii contraterorismului american au umplut noul Centru Strategic de Informaţii şi Operaţiuni al FBI, un post de comandă de 20 de milioane de dolari, 3 700 de metri pătraţi şi 35 de încăperi, de la cartierul general, care servea drept Sală de Criză proprie a Biroului Federal. Freeh şi Watson au stat de veghe toată noaptea. Pe Coasta de Est s-a făcut trei dimineaţa când în California a bătut miezul nopţii, de Anul Nou. Şefii contraterorismului au respirat adânc şi au băut şi ei un pahar.

Dar în restul zilelor în care Freeh s-a aflat în funcţie, FBI a suferit o serie de leziuni, multe dintre ele autoprovocate, care vor lăsa cicatrici asupra serviciilor secrete americane pentru ani de zile. „Nu am avut nici voinţa, nici resursele necesare pentru a menţine alerta ridicată”[642], a scris Freeh. „Asta este ceea ce mă îngrijora cu adevărat: nu 31 decembrie 1999, ci 1 ianuarie 2000 şi următoarele zile.”

„Acţiune necesară: nici una”

Pe 15 ianuarie, un saudit în vârstă de 24 de ani a luat un zbor United Airlines din Bangkok la Los Angeles. CIA îl urmărise pe al-Mihdhar timp de zece zile înainte de acel zbor. Agenţia îl identificase drept un membru al reţelei al-Qaeda, urmărind numărul de telefon din Yemen pe care FBI îl obţinuse de la Nairobi, telefonul care servea drept tablou de comandă global pentru jihad.

El părăsise Yemenul şi se cazase într-un hotel din Dubai, unde un agent de spionaj i-a copiat paşaportul saudit şi

viza cu intrări multiple în Statele Unite. Zburase în Malaysia şi se întâlnise cu un chimist cunoscut de CIA[643]. Remarcabil, Agenţia avea fotografii de la întâlnire, un conclav al teroriştilor care acţionau din Mediterană până în Pacific.

Dar CIA nu a spus FBI că al-Mihdhar avea un bilet pentru Los Angeles. CIA nu a raportat nici că tovarăşul lui de călătorie era un cunoscut terorist, pe nume Nawaf al-Hazmi. Telegrama internă a CIA despre ei a fost marcată: ACŢIUNE CERUTĂ: NICI UNA.

Urma lor s-a pierdut înainte ca ei să părăsească biroul de imigrări al aeroportului. Cei doi bărbaţi s-au stabilit în San Diego. Şi-au folosit numele reale pentru un contract de închiriere, permisele de conducere şi numerele de telefon, care apăreau în cărţile de telefon publice. Au petrecut multe ore în compania unui conaţional saudit vorbăreţ, care era un vechi informator al FBI în domeniul contraterorismului. Au început curând să vorbească despre lecţii de zbor. Informatorul nu a înştiinţat niciodată FBI.

De-a lungul lunilor ianuarie şi februarie, Richard Clarke a lucrat cu Dale Watson şi omologii lor la 29 de propuneri de a extinde capacităţile de contraterorism ale Statelor Unite. Casa Albă a aprobat-o pe fiecare dintre acestea şi a cerut Congresului nouă miliarde de dolari pentru aplicarea lor. Marile idei pentru FBI includeau crearea unei forţe operaţionale comune împotriva terorismului la fiecare dintre cele 56 de birouri din ţară, creşterea numărului de vorbitori de arabă şi informarea asupra înregistrărilor în timp real, în loc ca mii de ore de înregistrări să rămână neascultate.

Watson a preluat aceste ambiţii şi le-a transformat într-o iniţiativă uriaşă, pe care a numit-o MAXCAP 2005. FBI

urma să devină un serviciu de informaţii. Fiecare birou teritorial urma să primească personal, să fie antrenat şi echipat „pentru a preveni şi a răspunde eficient la acte de terorism”[644]. Biroul urma să colecteze, să analizeze şi să raporteze informaţii strategice, operaţionale şi tactice. Urma, în final, să treacă online şi să creeze un sistem computerizat pentru a-i conecta pe agenţi cu lumea şi între ei. Astfel înarmat, FBI urma să stabilească o relaţie sănătoasă cu comunitatea americană de informaţii, serviciile de spionaj extern, forţele de ordine statale şi locale, contractorii militari şi de tehnologie, Departamentul Justiţiei şi Casa Albă, în războiul împotriva terorismului.

Watson a cerut Congresului fonduri noi în valoare de 381 de milioane de dolari, pentru a angaja şi a pregăti aproximativ o mie de noi agenţi de contraterorism, analişti şi lingvişti. El a primit suficienţi bani pentru 76 de oameni. Şi-a prezentat strategia tuturor agenţilor speciali ai FBI de pe teren. Aproape toţi dintre ei au considerat-o pură fantezie. S-a dus la Divizia de Pregătire, unde doar trei zile dintre cele 16 săptămâni de curs pentru noii agenţi erau dedicate securităţii naţionale, contraterorismului şi contrainformaţiilor. Ar dura mult schimbarea programei tradiţionale, i-au spus instructorii.

În martie şi aprilie, când ultimul an al administraţiei Clinton începea să se scurgă, procurorul general Reno i-a ordonat lui Freeh să îşi îndeplinească promisiunile în privinţa contraterorismului şi a contrainformaţiilor în termen de câteva luni. „Implementarea unui sistem pentru asigurarea legăturii şi a împărtăşirii informaţiilor”[645], a cerut ea. „Împărtăşiţi informaţiile pe plan intern, iar apoi, în condiţii de siguranţă, cu alte agenţii.” Ea l-a implorat să „folosească informaţiile colectate şi existente atunci în dosarele FBI” şi să folosească acele date cunoscute „pentru a identifica ameninţările împotriva securităţii

naţionale care apar şi pentru a proteja împotriva lor”. Reno a spus că ea insista asupra acestor obiective pentru că „am găsit constant probe pe care noi nu ştiam că le avem. De fiecare dată când spuneam cuiva, mi se răspundea: «Ei bine, aşteptaţi până când vom fi informatizaţi»”. Ea voia, cel puţin, o minimă asigurare că FBI ştia ce avea în propriile dosare.

Directorul şi-a călcat pe inimă şi l-a angajat pe şeful de operaţiuni pentru reţele de calculatoare de la IBM, Bob Dies, să pună la punct reţeaua de computere a FBI. Expertul s-a uitat lung la starea tehnologiei Biroului. Orice adolescent american dintr-o familie de nivel social mediu avea un computer cu o capacitate mai mare decât majoritatea agenţilor FBI. Agenţii operativi lucrau cu infrastructură digitală din anii 1970. Ei nu puteau să facă o căutare pe Google sau să trimită e-mailuri în afara birourilor lor. „Voi nu sunteţi conectaţi la aparate”[646], i-a spus Dies lui Freeh. „Sunteţi morţi!”

Sistemul informatic al Biroului trebuia actualizat. Freeh şi Dies au convins Congresul să lase FBI să cheltuiască 380 de milioane de dolari în următorii trei ani pentru a crea Trilogy: noi computere, servere şi software, pentru a permite agenţilor să citească documente, să analizeze dovezi şi să comunice între ei şi cu restul lumii. După cinci ani, zece manageri de proiect şi 15 directori de IT, programul Trilogy a trebuit să fie refăcut, reproiectat şi reconstruit, iar software-ul a trebuit aruncat. Aproximativ jumătate din bani au fost irosiţi.

În timp ce era conceput Trilogy, în primăvara şi vara anului 2000, un întreg sector al Biroului a început să se năruiască. Freeh crease o nouă Divizie de Servicii de Investigaţie, cunoscută cândva ca Biroul Informaţiilor, care să lucreze împreună cu Divizia de Contraterorism a

FBI. Ar fi trebuit să fie dedicată analizei strategice. Un audit intern a arătat curând că două treimi din personalul ei era necalificat. Noua divizie a fost respinsă şi ostracizată; lucra în izolare şi în tăcere. Au trecut doi ani până când a fost desfiinţată, la cererea aproape unanimă a directorilor adjuncţi ai FBI.

Puterea şi autoritatea directorului scădeau în Washington şi în lume. El se mândrea cu faptul că făcuse călătorii în 68 de ţări şi se întâlnise, după evidenţele lui, cu peste două mii de lideri străini, în numele FBI. Dar vedea că îşi pierde prestigiul în rândul miniştrilor responsabili cu securitatea, al prinţilor, al şefilor poliţiilor secrete, din întreaga lume, un fapt despre care şi-a imaginat că era o consecinţă a ridiculizării internaţionale a aventurilor sexuale ale preşedintelui.

În seara zilei de 6 aprilie 2000, Freeh a zburat în Pakistan, pentru a se întâlni cu dictatorul militar de acolo, generalul Pervez Musharraf. În acea dimineaţă, un bărbat intrase în biroul din Newark al FBI, cu un avertisment în legătură cu un complot al-Qaeda de a deturna un avion Boeing 747. El a spus că trebuia să se întâlnească cu şase oameni care erau implicaţi în complot, lansat în Pakistan, şi că un pilot instruit şi atestat făcea parte din echipa de deturnare. Deşi a trecut un test cu detectorul de minciuni, FBI nu era sigur că spunea adevărul. A doua zi, într-o tabără militară din Lahore, construită de ofiţerii britanici din India Britanică, Freeh i-a dat generalului Musharraf un ultimatum. Avea un mandat pentru arestarea lui Osama bin Laden şi voia ca generalul să îl pună imediat în aplicare.

„Musharraf a râs”[647], a raportat Freeh. A refuzat să ajute.

În aceeaşi săptămână, la aproximativ 700 de kilometri spre vest, în Afghanistan, liderii al-Qaeda înregistrau un atac

verbal extrem de ameninţător la adresa Statelor Unite. Bin Laden jura încă o dată să se răzbune pentru arestarea Şeicului Orb şi a atentatorilor cu bombe de la ambasade. Purta un pumnal yemenit la centură. Acel indiciu a trecut neobservat până când înregistrarea video a fost dată publicităţii, cinci luni mai târziu, când planurile lui erau deja în stadiu avansat.

În acele luni de tăcere din partea celui mai căutat terorist din lume, unii dintre conducătorii Biroului au crezut că pericolul a trecut. „Investigaţiile şi analizele FBI indică faptul că ameninţarea terorismului în Statele Unite este redusă”[648], declara directorul adjunct pentru contraterorism, Terry Turchie, în faţa Comisiei pentru Securitate Internă a Camerei Reprezentanţilor, în data de 26 iulie. El a vorbit despre arestarea unor grupuri nesemnificative care sabotaseră întreprinderile de procesare a cărnii de vită în numele drepturilor animalelor, despre miliţii de dreapta care stocau explozibili şi despre o reţea de contrabandişti de ţigări care trimiteau bani pentru Hezbollah în Liban. Numele lui Bin Laden nici nu a fost menţionat.

Biroul deschisese aproape două sute de anchete de terorism după atacurile din Africa de Est, din urmă cu doi ani, cele mai multe vizând presupuşi membri ai reţelei al-Qaeda şi ai aliaţilor ei. Zeci dintre ele au eşuat, după ce procurorii Departamentului Justiţiei au sesizat un adevărat tipar al erorilor şi al prezentării deficitare a cazurilor. Cel puţin o sută de cereri pentru interceptări ale telefoanelor din motive de securitate naţională adresate de FBI către instanţa FISA erau cu probleme din punct de vedere legal. Cauza, după cum a stabilit ulterior inspectorul general al FBI, era incapacitatea Biroului de a înţelege regulile de drept care guvernau lumea americană a informaţiilor. Judecătorii au emis noi ordine care se dorea să prevină

respingerea cazurilor penale împotriva teroriştilor din motive de obţinere ilegală a probelor.

Mary Joe White făcea tot ce îi stătea în puteri să menţină acele cazuri în viaţă. Era procuror general în Manhattan şi lucrase la investigaţii secrete, cu FBI, timp de două decenii. White supervizase toate punerile sub acuzare importante pentru terorism, timp de şapte ani, de la Şeicul Orb până la procesul atentatorilor cu bombe de la ambasade. Considera Nairobi drept un avertisment.

Ea şi-a început discursul public din 27 septembrie 2000 evocând gala din noaptea precedentă, care marcase cea de-a 20-a aniversare a Forţei Operaţionale Comune pentru Terorism, a FBI, de la restaurantul Windows of the World: „Sărbătorirea a avut loc, foarte potrivit, la World Trade Center.”[649]

A spus că era imperativ pentru FBI şi Departamentul Justiţiei să menţină legalitatea în anchete, puneri sub acuzare şi procese ale teroriştilor. „Chiar şi ultimul dintre aceşti acuzaţi – ca rol şi ca dovezi – poate să iasă din tribunal şi să comită noi acte teroriste”, a spus ea. „Ei vor face acest lucru, cel mai probabil, cu un zel şi o brutalitate sporite şi se vor bucura de un statut mai important în lumea teroriştilor, pentru că au înfrânt sistemul american de justiţie.”

Statele Unite vor trebui să depindă de activitatea FBI, a mai spus ea. Dar se temea că nimic nu va putea opri următorul atac împotriva Americii. A avertizat că „trebuie să ne aşteptăm, şi ne aşteptăm, la atacuri similare în viitor”.

624 Mesajul a fost publicat pentru prima dată de Frontline într-un documentar în serial PBS/New York Times, „Vânându-l pe Bin Laden” şi ulterior introdus ca dovadă în procesul SUA vs. Bin Laden.

625 Pledoarie în procesul SUA vs. Ali Mohammed, 98 Cr. 1023, Tribunalul Districtual, Districtul de Sud din New York, 20 octombrie 2000.

626 McCarthy, Willful Blindness, pp. 301–303.

627 Depoziţia sub jurământ a lui Coleman, SUA vs. Ali Abdelseoud Mohamed, plângere sigilată, pregătită în septembrie 1998, dar nedatată.

628 Depoziţia lui Scheuer, Comisia pentru Afaceri Externe a Camerei Reprezentanţilor, 17 aprilie 2007.

629 Michael Scheuer, Marching Toward Hell: America and Islam After Iraq (New York: Simon & Schuster, 2008), p. 279.

630 Mărturie depusă de Prudence Bushnell, SUA vs. Bin Laden, 1 martie 2001. Autorul a prezentat atacul din 1998 asupra Ambasadei din Nairobi. O prezentare plină de detalii a cazului, care adaugă (şi citează copios) relatări publicate deja din timpul investigaţiilor poate fi găsită în decizia In re: Terrorist Bombings of US Embassies in East Africa, Al Doilea Circuit al Curţilor de Apel din Statele Unite, 24 noiembrie 2008.

631 Bushnell, istorie orală, Proiectul Istorie Orală a Afacerilor Externe, 21 iulie 2005.

632 Mărturia lui Anticev, SUA vs. Bin Laden, 28 februarie 2001.

633 Mărturia lui Gaudin, SUA vs. Bin Laden, 8 ianuarie 2001.

634 Bushnell, istorie orală, FAOH, 21 iulie 2005. Memoriile lui Freeh oferă o versiune cu totul diferită, plasându-l pe el la comandă în Dar es Salaam la momentul atacului cu rachete de croazieră. Articole de presă din ziua respectivă îl plasează în Nairobi, întrerupându-şi brusc vizita, versiune care se potriveşte cu cea a ambasadoarei Bushnell.

635 Mohamed, pledând vinovat, SUA vs. Ali Abdelseoud Mohamed, 13 octombrie 2000.

636 Marele juriu al lui Fitzgerald a emis iniţial o punere sub acuzare secretă în SUA vs. Bin Laden, pe 8 iunie 1998, acuzându-l pe bin Laden de „conspiraţie pentru atacarea facilităţilor de apărare ale Statelor Unite". A fost însă un eşec. Fitzgerald folosise o copie după fişierele din computerul lui el-Hage ca să facă legătura dintre al-Qaeda şi uciderea militarilor americani în Somalia în timpul bătăliei „Elicopter la pământ" din Mogadishu, cu cinci ani înainte. Acuzaţia nu era susţinută şi de dovezi, aşa că a trebuit să fie retrasă. Chiar dacă inculparea sigilată dădea Statelor Unite puterea teoretică de a împiedica şi distruge al-Qaeda oriunde în lume, ea a avut prea puţin efect în afara clădirii Tribunalului.

637 Depoziţia lui Hill, Comisia Comună, 8 octombrie 2002.

638 Depoziţia lui Fitzgerald, Comisia Juridică a Senatului. 20 octombrie 2003. În realitate, FISA a impus prea puţine restricţii în ceea ce privea coordonarea informaţiilor secrete şi a aplicării legii. Cu toate acestea, FBI a dezvoltat un sistem bizantin, în care echipe „murdare" de investigatori specializaţi în informaţii secrete şi echipe „curate" de investigatori criminalişti lucrau la aceleaşi cazuri de terorism. „A devenit atât de complex şi de complicat", spunea un responsabil de la vârful FBI, Michael Rolince, „încât în unele birouri teritoriale ale FBI, agenţii vedeau «ziduri» acolo unde acestea nu existau".

639 Depoziţia lui Watson, Comisia Comună, 26 septembrie 2002. Watson a fost probabil singurul oficial important din FBI care a ţinut seama de chemarea la arme lansată pe 8 decembrie 1998, o lună după punerea sub acuzare a lui bin Laden. George Tenet, directorul CIA, a emis o directivă prin care intenţiona să mobilizeze întreg Guvernul Statelor Unite. „Acum trebuie să intrăm într-o nouă fază, în efortul nostru împotriva lui bin Laden", spunea directiva. „Conştientizăm în fiecare zi că represaliile sunt inevitabile şi că amploarea lor ar putea fi mult mai mare decât tot ceea ce am întreprins până acum. Suntem în război. Iar în cadrul acestui efort vreau să nu precupeţim nici resurse, nici oameni." Unul dintre ajutoarele lui a trimis prin fax textul către şefii comunităţii americane de informaţii, dar el a avut un efect nesemnificativ. Aceiaşi şefi discutaseră cu Tenet şi au ajuns la concluzia că, dacă ei nu fac „schimbări radicale", Statele Unite riscau să sufere „un eşec catastrofal al sistemelor de informaţii". Data acestui raport era 11 septembrie 1998.

640 Ibidem.

641 Autorul l-a intervievat pe Clarke şi a publicat punctele principale ale informării sale într-un profil din The New

York Times, pe 1 februarie 1999, cam în aceeaşi perioadă în care Clarke şi-a susţinut seminarul la FBI.

642 Freeh, My FBI, p. 296.

643 Chimistul din Malaysia a semnat de asemenea scrisori de prezentare pentru un algerian cu paşaport francez pe nume Zacarias Moussaoui, care a intrat în Statele Unite ca reprezentant pentru afaceri al patronului lui şi s-a înscris imediat la şcoala de zbor din Norman, Oklahoma.

644 Depoziţia lui Freeh, „Ameninţarea terorismului la adresa SUA", transmisă în scris către Comisiile pentru Alocări Bugetare, Forţe Armate şi Informaţii Secrete ale Senatului, 10 mai 2001.

645 Depoziţia lui Reno, Comisia 11 Septembrie, 13 aprilie 2004.

646 Freeh, My FBI, p. 280.

647 Freeh, My FBI, p. 287. Relatarea abordării de către informator a sediului FBI din Newark, în aprilie 2000 se găseşte în raportul Comisiei 11 Septembrie, datat 13 aprilie 2004.

648 Depoziţia lui Turchie, Subcomisia pentru Securitate Naţională a Camerei Reprezentanţilor, 26 iulie 2000.

649 Mary Jo White, „Cu terorismul în instanţă la New York," discurs la Forumul pentru Orientul Mijlociu, 27 septembrie 2000.

CAPITOLUL 44

TOATE ARMELE NOASTRE

Un murmur constant de furie împotriva FBI a început să răsune după atacurile din 11 septembrie 2001. Furia a culminat cu o dezbatere la cele mai înalte niveluri guvernamentale asupra desfiinţării Biroului şi a înfiinţării unui nou serviciu de informaţii în locul lui.

„Nu putem merge mai departe în această ţară cu o agenţie de informaţii având reputaţia pe care o are FBI”[650], a spus Thomas Kean, preşedintele republican al Comisiei Naţionale de Investigare a Atacurilor Teroriste asupra Statelor Unite, cunoscute sub numele de „Comisia 11 septembrie”. „Aveţi reputaţia unei agenţii care a eşuat şi a eşuat, iarăşi şi iarăşi.”

Colapsul diviziilor de contraterorism şi contrainformaţii ale FBI se întrevedea de mult. Furia şi frustrarea celor mai buni agenţi deveniseră insuportabile în ultimele luni în funcţie ale lui Louis Freeh. Sistemul informatizat era un eşec. Conducerea din Washington a eşuat. Comunicarea între Freeh, doi procurori generali şi doi preşedinţi eşuase aproape complet. Agenţii FBI care slujeau cauza securităţii naţionale s-au luptat cu superiorii lor şi sistemul pe care îl slujeau. Aproape că au câştigat.

„Unii puseseră informaţiile cap la cap”[651], a spus Gabrielle Burger de la FBI, care a lucrat în contraterorism şi contrainformaţii timp de un deceniu. „Vocile lor erau însă o şoaptă.”

Una dintre acele voci îi aparţinea lui Catherine Kiser, o curajoasă agentă care îşi dedicase Biroului un sfert de secol din viaţă. Ea se identifica cu unul dintre marile succese şi fusese martoră la două dintre cele mai mari dezastre ale Biroului. Născută în 1950, crescută în Bronx, fiica unui ofiţer din poliţia newyorkeză, Kiser s-a angajat ca învăţătoare la clasa a doua, într-o şcoală publică, doar ca să fie concediată când oraşul aproape că a dat faliment, în 1975. Când se întreba ce să facă în viaţă, a întâlnit un văr de-al doilea, la o înmormântare. Agent federal la divizia Narcotice, el i-a spus că Biroul angaja femei. I-au trebuit doi ani, dar, în 1978, ea a devenit a 78-a femeie agent special din istoria Biroului.

După şase ani de carieră, în 1984, după lupte cu superiori sceptici şi misogini, a început să lucreze la cazuri de spionaj. FBI era o lume a bărbaţilor – de obicei, bărbaţi de origine irlandeză sau italiană, şcoliţi de iezuiţi şi crescuţi într-o cultură a poliţiei şi a preoţilor. Kiser avea cam aceleaşi calificări, dar mai multă clarviziune; mintea ei era deschisă. Avea să devină una dintre cele mai influente femei din FBI.

A fost printre primii agenţi FBI staţionaţi la noul Centru Naţional de Contrainformaţii al CIA, în 1996. În următorii patru ani, a susţinut o mulţime de seminare despre spionaj; era foarte solicitată de Academia de Pregătire a FBI, unde îi instruia pe noii agenţi cu privire la legile care guvernau contrainformaţiile şi contraterorismul.

Kiser a fost singurul agent de legătură staţionat la Agenţia de Securitate Naţională (NSA) din 1999 până în 2002. Cartierul general al NSA din Fort Meade, Maryland, era centrul capacităţilor Americii de supraveghere electronică şi căutare de date, penetrând telefoane şi computere din întreaga lume, înconjurând globul cu sateliţi-spion şi monitorizînd portaluri secrete ale companiilor de comunicaţii. Kiser ştia regulile care se aplicau când agenţii voiau mandate de securitate naţională, de la instanţa FISA, pentru a spiona inamici străini. Ea slujise ca panou uman de comandă, unul dintre puţinii oameni din Statele Unite care puteau să pună în legătură agenţii FBI cu Fort Meade. Pe biroul ei avea o mulţime de computere, inclusiv un laptop de la FBI, o fragilă legătură cu cartierul general, şi telefoane care păreau că nu se mai opresc din sunat.

După ce lucrase 16 ani în contrainformaţii, dezvoltase un al şaselea simţ extrem de fin: suspiciunea. I-a slujit bine într-o dimineaţă din ianuarie 2001, când a primit un telefon de la cartierul general al FBI. Bărbatul de la capătul firului nu îi era cunoscut.

I-a spus: „Bună, Cathy. Aici e Bob Hanssen. Ce mai faci?”[652]

Ea a răspuns: „Bine. Cine eşti?”

Hanssen s-a prezentat pe scurt ca fiind un nou membru al serviciului de conducere al FBI. A fost direct, la limita grosolăniei; lui Hanssen nu îi plăceau femeile în funcţii cu autoritate. I-a cerut lui Kiser să-i fixeze câteva întâlniri cu „oameni importanţi din NSA care să îmi poată vorbi despre infrastructura informatică a NSA”. Kiser l-a refuzat, din instinct, mai întâi la telefon, apoi faţă în faţă, la cartierul general, câteva zile mai târziu.

După 22 de ani de spionaj pentru Moscova, Hanssen devenise, în sfârşit, obiectul unei anchete de spionaj care data din timpul Războiului Rece. FBI suspectase un alt om: un ofiţer CIA care îşi susţinuse cu amărăciune nevinovăţia. Confruntarea devenise o bătălie deschisă între Birou şi Agenţie. Într-un efort de ultim moment de a soluţiona ancheta, FBI îi plătise unui fost spion rus mai multe milioane de dolari ca să fure un dosar cu privire la acest caz, din arhivele de spionaj ale KGB. A venit împachetat în acelaşi sac de gunoi pe care Hanssen îl folosise ca să ascundă documentele FBI pe care le dăduse ruşilor. Conţinea nu doar amprentele lui, ci şi o casetă veche de 14 ani, cu el vorbind cu omul lui de legătură din KGB.

Vocea, cu accentul tipic din Chicago, era inconfundabilă: era nimeni altul decât Hanssen[653].

Cu două zile înainte de sosirea casetei incriminatoare, el le predase ruşilor aproape o mie de pagini de documente. Ele includeau numele surselor de contrainformaţii din Statele Unite, Canada şi Anglia; conţineau date pe care Biroul le transmisese Casei Albe, Pentagonului, Departamentului de Stat şi Agenţiei pentru Securitate Naţională. Le descărcase pe toate din Sistemul Automat de Suport Informatic al Biroului; a fost o joacă de copil pentru el. „Orice funcţionar al Biroului poate scoate lucruri din acel sistem”[654], a spus Hanssen, în timpul interogatoriilor de după arestarea lui, în 18 februarie 2001. „Ce am făcut este o crimă, dar este neglijenţă criminală… ce s-a făcut cu sistemul acela.”

Kiser a trebuit să ajute la evaluarea daunelor pe care Hanssen le adusese Agenţiei Naţionale pentru Securitate; era o sarcină oribilă. „Oamenii stăteau la coadă în faţa biroului meu, cu figuri înfricoşate, şocate”, a spus ea. „Angajaţii NSA se întâlniseră cu acest om în cursul firesc al muncii lor. Îl ştiau de ani de zile. FBI şi comunitatea

informaţiilor erau în stare de şoc... Lucrurile scăpaseră de sub control.”

Cazul Hanssen a apărut la patru săptămâni după începerea mandatului de preşedinte al lui George W. Bush. A fost, pe atunci, cel mai stânjenitor episod din istoria recentă a FBI. Cazul a distrus ce mai rămăsese din moralul lui Louis Freeh. El a decis să demisioneze, efectiv, de la 1 iunie 2001, cu mai mult de doi ani rămaşi din mandatul său de zece ani. Nu i-a dat nici un preaviz noului procuror general, John Ashcroft, care fusese îngrozit de afacerea Hanssen din prima zi în funcţie.

Freeh a plecat în timp ce FBI se străduia să determine datele din spatele unui nou atac al-Qaeda. Doi atentatori sinucigaşi pilotaseră o ambarcaţiune mică, plină cu peste două sute de kilograme de explozibil puternic, de-a lungul navei militare USS Cole, care oprise pentru realimentare în Yemen, în drum spre Golful Persic. Explozia a făcut o gaură de 18 metri în distrugătorul de 800 de milioane de dolari, omorând 17 marinari şi rănind peste 40. Cel mai bun dintre agenţii FBI care lucrau la caz fusese instruit şi călit în Nairobi. Dar ancheta din Yemen era mult mai grea: guvernul, armata şi poliţia simpatizau mai mult cu al-Qaeda decât cu America. Şase suspecţi erau arestaţi în Yemen, dar FBI nu putea confirma legăturile lor cu al-Qaeda. FBI avea nevoie de CIA pentru a obţine dovezi. Dar confruntarea dintre cele două agenţii în legătură cu cazul Hanssen amplificase tensiunile dintre ele până la cel mai înalt nivel de la încheierea Războiului Rece.

Kiser încă lucra la raportul său de evaluare a daunelor în cazul Hanssen, când a primit un alt telefon urgent, în 17 august 2001. Agentul special Harry Samit telefona din Minneapolis. I-a recunoscut numele: îi fusese student la un curs de pregătire în contraterorism. Samit, un fost aviator

din marină de la biroul FBI din Minneapolis, era foarte nervos. Cu o zi înainte, avusese o confruntare cu un algerian cu paşaport francez şi viză expirată, pe nume Zacarias Moussaoui. Samit acţionase în urma unui pont primit de la un coleg pilot din marină, care conducea o şcoală de zbor: Moussaoui învăţa cum să piloteze un Boeing 747, dar nu îi păsa de decolări sau de aterizări. Algerianul avea trei mii de dolari în borsetă, un pumnal pliabil cu lama de şapte centimetri în buzunar şi o atitudine agresivă, când Samit şi un agent de la imigrări l-au arestat, pentru o problemă legată de viză. El a insistat, furios, că trebuie să se întoarcă la şcoala de pilotaj.

„E un tip rău", i-a spus Samit lui Kiser. „Am o presimţire foarte urâtă în legătură cu el."

Samit voia un mandat FISA de la Tribunalul pentru Supraveghere a Spionajului Străin, ca să caute în laptopul lui Moussaoui. Dar nu putea să treacă cu cererea lui de juriştii de la cartierul general, fără dovezi clare că suspectul era terorist.

„Avem nevoie de o legătură cu al-Qaeda", a spus el.

Kiser a alergat peste tot, căutând ajutor, dar nu a găsit; era 16.30, într-o vineri din august. În următoarele trei săptămâni, ea a luat legătura cu toţi cei pe care îi cunoştea la FBI, CIA şi NSA, bazându-se pe avertismentele lui Samit. „Încercam şi încercam şi iarăşi încercam să obţin ceva", îşi amintea ea. „Ei nu făceau legătura. Era o fisură în comunicare." Era una dintre multele fisuri. Cinci săptămâni mai înainte, un agent special din Phoenix, Ken Williams, trimisese un raport la Unitatea pentru Fundamentalism Radical a FBI şi Unitatea pentru Osama bin Laden de la Divizia de Contraterorism. Williams şi un coleg agent, proaspăt angajat, fost poliţist şi vorbitor de

arabă, pe nume George Piro, obţinuseră dovezi că al-Qaeda avea o reţea de adepţi în şcoli de pilotaj americane. Williams ceruse o anchetă la nivel naţional. Nu a fost surprins când Biroul nu a făcut nimic; 13 ani de experienţă îl învăţaseră că, la FBI, contrainformaţiile şi contraspionajul erau considerate „copii vitregi bastarzi”[655]. A spus: „Ştiam că asta o să ajungă la fundul grămezii.”

Samit nu a aflat despre memoriul din Phoenix. Aproape nimeni nu a făcut-o. Era unul dintre cele aproape 68 000 de indicii de contraterorism care aşteptau o acţiune de la cartierul general[656]. Doar Unitatea pentru Bin Laden primise peste trei mii de indicii în ultimele câteva luni; directorul pentru contraterorism, Dale Watson, avea doi analişti care le cercetau. Faptul că teroriştii luau lecţii de pilotaj a trecut neobservat.

Samit îşi susţinea cazul la supervizorii cartierului general al ITOS, Secţiunea pentru Operaţiuni legate de Terorismul Internaţional, care controla Unitatea pentru Fundamentalism Radical şi Unitatea pentru bin Laden. El a raportat, în săptămâna următoare, că Moussaoui se „pregătea pentru un atac terorist”. Nu a ajuns nicăieri. Superiorul direct al lui Samit din Minneapolis, agentul special FBI Greg Jones, a implorat cartierul general să îl asculte. El a spus că voia să îl împiedice pe suspect să „zboare cu un avion în World Trade Center”[657].

Samit a numit ulterior comportamentul cartierului general al FBI, în vara anului 2001, „neglijenţă criminală”[658]. Kiser a spus că va fi urmărită tot restul vieţii de gândul că „acei idioţi de la ITOS nu au spus nimic nimănui”.

A primit un e-mail plin de dezamăgire de la Samit, în după-amiaza zilei de luni, 10 septembrie 2001[659]. Acesta o informa că ITOS îi respinsese cererea pentru un mandat de

percheziţie. I se spusese că „FBI nu avea nici o miză în această luptă” şi să lase serviciul de imigrări să rezolve cazul. „În acest moment, sunt atât de disperat să intru în computerul lui, că aş profita de orice”, îi scria lui Kiser. „Nu sunt optimist. Vă mulţumesc pentru ajutor şi asistenţă. Aveţi grijă, Harry.”

Kiser i-a răspuns aproape imediat, la 15.45. „Aţi luptat de partea binelui. Dumnezeu să ne ajute dacă următorul incident terorist implică acelaşi tip de avion. Aveţi grijă, Cathy.”

„Prindeţi-i pe răufăcători”

Biroul a trecut prin vara lui 2001 fără să aibă un director. Au trecut cinci săptămâni de la demisia oficială a lui Freeh până ce preşedintele Bush a anunţat nominalizarea lui Robert Mueller, în Grădina cu Trandafiri de la Casa Albă, pe 5 iulie. „Următorii zece ani vor aduce alte forme de infracţionalitate, noi ameninţări teroriste din afara graniţelor noastre şi din interiorul lor”, a spus preşedintele. „Biroul trebuie să îşi asigure locul ce i se cuvine, de primă organizaţie de contraspionaj şi contraterorism din Statele Unite.”

Senatului i-a luat două luni să-l confirme pe Mueller. Pe 2 august, ziua în care a fost votat în unanimitate, a fost operat de cancer de prostată. A mai trecut o lună până să îşi preia efectiv funcţia, marţi, pe 4 septembrie. În aceeaşi zi, Richard Clarke, de la Consiliul Naţional de Securitate,

şi-a avertizat superiorul, pe Condoleezza Rice, că al-Qaeda ar putea ataca pe neaşteptate, într-un viitor nu prea îndepărtat. Nu a fost luat în seamă. El nu l-a alertat şi pe Mueller. Clarke a spus: „Nu credeam că FBI ar şti dacă al-Qaeda pune la cale ceva sau nu în Statele Unite.”[660]

Prima săptămână la FBI a noului director a fost un vălmăşag de informări despre orice, de la pagubele lăsate în urmă de Robert Hanssen la procedurile de evacuare a Washingtonului în eventualitatea unui atac nuclear. În dimineaţa de 11 septembrie, Mueller a fost pus la curent cu investigaţia Cole. La fel ca aproape toţi americanii, el a văzut dezastrele la televizor. Al-Qaeda transformase avioanele în rachete ghidate.

În mai puţin de trei ore, directorul pe probleme de contraterorism din FBI i-a telefonat lui Clarke, la Sala de Criză de la Casa Albă. „Avem listele pasagerilor din avioane”[661], a spus Dale Watson. „Recunoaştem câteva nume, Dick. Sunt al-Qaeda.” Clarke a replicat: „Cum naiba au ajuns la bord?” Întrebarea avea să primească răspuns după doi ani.

În următorii trei ani, Mueller avea să se trezească înainte de ivirea zorilor, să citească rapoartele de peste noapte cu ameninţări şi previziuni, să ajungă la sediul central pentru şedinţa pe contraterorism de la ora 7.00, să discute cu procurorul general la 7.30, să meargă cu o limuzină blindată până la Casa Albă şi să discute cu preşedintele la ora 8.30. Subiectul era aproape întotdeauna acelaşi. După cum relatează Bush în memoriile lui: „I-am spus lui Bob că vreau ca Biroul să adopte o mentalitate de război… Bob a afirmat: «Asta e misiunea noastră, să prevenim atacurile.»”[662]

Mueller era acum la conducerea celei mai mari investigaţii din istoria civilizaţiei. În 48 de ore, el avea 4 000 de agenţi speciali care urmăreau piste în Statele Unite, 20 de ataşaţi legali care lucrau cu agenţiile judiciare din străinătate, trei teleconferinţe pe zi cu toate cele 56 de birouri teritoriale, sute de citaţii şi cel puţin 30 de mandate de percheziţie în regim de urgenţă aprobate de Curtea pentru Supraveghere în Spionajul Extern (FISA). Tot ceea ce putea FBI să facă era o reconstituire la scară globală a crimei şi să se regrupeze pentru următorul atac.

Era limpede că Mueller nu comanda şi nu controla tot ce ştia FBI despre ameninţare. Pe 14 septembrie, el a afirmat public: „Faptul că a existat un număr de indivizi care s-a întâmplat să fie instruiţi în şcolile de pilotaj de aici este, destul de evident, o noutate. Dacă am fi înţeles care era situaţia, poate am fi putut – poate cineva ar fi putut evita asta.”

În ziua aceea, Congresul l-a autorizat pe preşedinte să folosească „toată forţa necesară şi adecvată” împotriva teroriştilor. FBI era pe cale să devină o astfel de forţă.

Valuri de teamă biciuiau temeliile Statelor Unite. Fiecare telefon care suna la Washington era perceput ca o alarmă de raid aerian. Spectrul atacurilor teroriste cu arme nucleare, biologice şi chimice se arăta în fiecare zi şi bântuia fiecare noapte. CIA era convinsă că aceste atacuri erau pe cale să se producă, la ordinul şefilor al-Qaeda, în siguranţă în forturile lor din Afghanistan. Preşedintele voia un scut care să oprească fluxul şi o sabie care să-i lovească pe invadatori. El a trimis o echipă paramilitară în Afghanistan; loviturile cu rachete şi raidurile aeriene americane erau iminente.

Bush a mers la sediul central al FBI ca să prezinte o listă a celor mai căutaţi terorişti, conţinând 22 de nume. „Prindeţi-i pe răufăcători”[663], le-a spus el agenţilor strânşi la Clădirea Hoover. „Războiul nostru este împotriva Răului.”

Vicepreşedintele lui, Dick Cheney, ştia unde erau ţinute armele. Servise patru ani ca secretar al Apărării sub preşedinţia lui Bush tatăl şi ca şef de cabinet la Casa Albă sub Ford. Atacurile l-au transformat în comandantul imperial al securităţii naţionale americane.

Sub conducerea lui Cheney, Statele Unite au trecut la refacerea puterii informaţiilor secrete, care înfloriseră vreme de 55 de ani sub J. Edgar Hoover. În discursurile publice, preşedintele, vicepreşedintele şi procurorul general au reînviat spiritul raidurilor împotriva Roşiilor. În ordine strict secrete, ei au readus în practică tehnicile de supraveghere folosite de FBI în războiul împotriva comunismului.

În primele opt săptămâni de după atacuri, FBI a arestat peste 1 200 de persoane. Cele mai multe erau străini şi musulmani. Atât cât s-a putut stabili, nici unul dintre ei nu era membru al-Qaeda. Unii au fost bătuţi şi abuzaţi în timpul „detenţiei continue, în condiţii aspre”, după cum avea să raporteze ulterior inspectorul general al Departamentului Justiţiei. Sute de persoane au stat după gratii luni de zile, în baza politicii de „reţinere până la stabilirea nevinovăţiei”[664], impusă Biroului de procurorul general Ashcroft. Această politică nu a fost nici scrisă, nici dezbătută. Nimeni nu i-a spus lui Mueller despre ea. Unul dintre avocaţii specializaţi în terorism ai lui Ashcroft, conştient că oameni nevinovaţi erau ţinuţi în închisori, a scris că directorul FBI ar trebui „să ştie că pe teren problema nu e rezolvată… suntem toţi strânşi cu uşa

pentru că agenţilor speciali responsabili nu li s-a spus în mod explicit că trebuie să exonereze sau să furnizeze dovezi pentru reţinerea acestor oameni şi să li se dea un termen-limită până la care să facă asta.” Mueller a aflat după şase luni despre această politică şi despre problemele pe care le-a creat.

Ashcroft a ordonat, de asemenea, detenţia pe termen nedeterminat a cel puţin 70 de persoane, dintre care în jur de 20 erau cetăţeni americani, în baza statutului Martor Esenţial, o lege federală folosită de obicei în procedurile de imigrare. Dintre aceştia, 30 nu au fost aduşi niciodată în faţa instanţei. Până la urmă, patru au fost condamnaţi pentru că au sprijinit terorismul. Doi au fost desemnaţi combatanţi inamici.

Ashcroft a apărat plasa de pescuit întinsă la scară naţională într-un discurs rostit în faţa primarilor americani. FBI, a spus el, a fost chemat să lupte cu „o reţea multinaţională a Răului”. În ceea ce priveşte detenţia celor suspectaţi de terorism, el a fost explicit. „Se spune că Departamentul Justiţiei condus de Robert Kennedy aresta mafioţi pe motiv că ar fi scuipat pe trotuar”[665], a spus el. FBI avea să folosească „aceleaşi tactici agresive de arestare şi detenţie, în războiul împotriva terorismului. Teroriştii care se află printre noi să fie preveniţi: dacă depăşiţi perioada vizei de şedere – chiar şi cu o singură zi – o să vă arestăm. Dacă încălcaţi o lege locală, veţi ajunge în închisoare şi veţi rămâne în custodie cât de mult este posibil. Vom folosi orice lege disponibilă şi orice avantaj al procurorilor. Ne vom folosi toate armele.” Procurorul general a vorbit clar şi despre unele atribuţii căpătate de FBI în baza legii Patriot Act, care trecuse de Senat chiar în ziua respectivă: colectarea adreselor de e-mail, interceptarea telefoanelor celulare, deschiderea mesageriilor vocale, strângerea de pe internet a datelor referitoare la cardurile de credit şi la conturile bancare.

Toate acestea urma să fie făcute în baza legii, a spus el, cu citaţii şi mandate de percheziţie.

Dar Patriot Act nu era de ajuns pentru Casa Albă. Pe 4 octombrie, Bush a cerut Agenţiei Naţionale de Securitate să colaboreze cu FBI într-un program secret care purta numele de cod Vânt Stelar.

Programul era ingenios. În timp, Mueller avea să decidă că era şi ilegal.

Directorul Agenţiei Naţionale de Securitate, generalul Michael V. Hayden, le-a spus zecilor de mii de ofiţeri din subordinea lui, într-un mesaj video: „O să păstrăm libertatea Americii făcându-i pe americani să se simtă din nou în siguranţă.”[666] Imediat după atacurile din 11 septembrie, Hayden a spus că „a deschis robinetul la rapoarte NSA către FBI, de o manieră fără precedent.”[667] El şi şeful lui de la SIGINT, Maureen Baginski, trimiteau către FBI un torent de date brute – nume, numere de telefon şi adrese de e-mail extrase din milioanele de comunicaţii care tranzitau America. Sub auspiciile Curţii pentru Supravegherea Informaţiilor Străine se intenţiona urmărirea asiduă a oricărei persoane din Statele Unite care putea avea legătură cu al-Qaeda. Acţiunea era legală, dar ilogică, a spus Hayden. „Am descoperit că le dădeam prea multe date, într-o formă prea neprelucrată”; rezultatul a fost că sute de agenţi FBI au petrecut cea mai mare parte din toamna anului 2001 urmărind mii de piste false. „Ţine de natura informaţiilor secrete faptul că multe indicii nu duc nicăieri”, a spus el, „dar trebuie să mergi pe unele drumuri care se înfundă ca să găseşti indicii care să merite efortul”.

Preşedintele şi vicepreşedintele voiau ca FBI să facă percheziţii în secret, evitând constrângerile standardelor

legale şi constituţionale impuse de Curtea pentru Supravegherea Informaţiilor Externe. Răspunsul a fost aşa-numitul program Vânt Stelar. NSA urma să tragă cu urechea la americanii şi străinii de pe teritoriul Statelor Unite, fără motiv prealabil sau mandat. Urma să cerceteze şi să evalueze registrele electronice pentru milioane de convorbiri la telefon – atât apelant, cât şi apelat – şi milioane de antete de e-mail, inclusiv nume şi adrese de internet. Informaţiile prelucrate urma să le transmită apoi Biroului, pentru a lua măsuri.

Vânt Stelar a reînviat tactici din vremea Războiului Rece, cu tehnologia secolului XXI. A făcut ca FBI să lucreze împreună cu NSA în afara limitelor legii. Aşa cum Dick Cheney ştia din perioada petrecută la Casa Albă imediat după Watergate, NSA şi FBI colaboraseră în acest mod până în 1972, când judecătorii de la Curtea Supremă au votat în unanimitate împotriva interceptărilor fără mandat.

Vânt Stelar a trecut peste Curtea Supremă în baza unei opinii discutabile, trimise la Casa Albă în săptămâna în care Patriot Act a devenit lege. Aceasta a venit de la John Yoo, un avocat în vârstă de 34 de ani de la Biroul de Consiliere Legală al Departamentului Justiţiei, care lucrase ca asistent al judecătorului Clarence Thomas. Yoo a scris că măsurile de protecţie oferite de Constituţie împotriva percheziţiilor şi confiscărilor fără mandat nu se aplică operaţiunilor militare din Statele Unite. NSA era o agenţie militară; Congresul îl autorizase pe Bush să folosească forţa militară; aşadar, preşedintele avea puterea de a folosi NSA împotriva oricui şi oriunde în America.

Preşedintele „era liber de constrângerile din al Patrulea Amendament”[668], a scris Yoo. Aşadar, şi FBI avea să fie liber.

Mueller a fost prins între ordinul preşedintelui şi legea în vigoare. El ştia că era o prostie să nu ţină cont de judecătorul şef de la Curtea pentru Supravegherea Informaţiilor Externe, un texan irascibil pe nume Royce Lambert, care de şapte ani prezida asupra mandatelor secrete de supraveghere. Judecătorul distrusese o dată cariera unui agent FBI superior, despre care credea că l-a indus deliberat în eroare. (”Am trimis un mesaj către FBI: trebuie să spuneţi adevărul,”[669] avea să afirme judecătorul mai târziu. „Ce am aflat din istoria acestei ţări este că nu poţi avea încredere în oamenii aceştia.”)

Mueller câştigase deja încrederea lui Lamberth; judecătorul a aprobat sute de supravegheri de securitate naţională fără audieri oficiale, doar la cererea personală a directorului. Acum preşedintele ordona FBI să abuzeze de această încredere, să ignore Curtea şi să-i nege autoritatea. Foarte precaut, fără să dezvăluie existenţa subînţeleasă a Vântului Stelar, Mueller a găsit o modalitate de a semnala că unele dintre mandatele pe care le cerea se bazau pe informaţii strânse de NSA. Judecătorul suprem a spus că el şi succesorul lui au stabilit cu Mueller ca supravegherile respective să fie aprobate „pe baza informării verbale făcute de directorul FBI”. Aranjamentul, precar şi fără precedent, avea să reziste aproape doi ani.

Dar fricţiunile din interiorul FBI au crescut odată cu teama de un nou atac al-Qaeda. Mueller a încercat să aplaneze tensiunile dintre şefii pe probleme de contraterorism de la Washington. El a continuat să lucreze în armonie cu CIA şi Tenet. „Gândul de a împărţi cu regularitate informaţiile Biroului este unul căruia J. Edgar Hoover probabil că i-ar fi rezistat”[670], a spus Mueller, „şi probabil că s-ar întoarce în mormânt dacă ar cunoaşte amploarea pe care au luat-o, după 11 septembrie, schimburile noastre de informaţii cu CIA”.

Relaţia de lucru a Biroului cu restul guvernului rămânea o luptă constantă. Procurorul general a fost şocat când FBI nu a reuşit să găsească un savant nebun care trimitea scrisori cu spori de antrax pe adresele televiziunilor, ziarelor şi senatorilor americani. Vreme de patru ani, FBI s-a concentrat pe omul greşit. Biroul era înecat de indicii false; reţelele lui informatice cădeau; la computerele lui încă mai era nevoie de 12 clicuri ca să salvezi un document.

FBI nu avea conexiune cu restul serviciilor de informaţii americane. Sediul central nu putea primi, de la NSA sau CIA, rapoarte clasificate la nivel strict secret – şi aproape totul era clasificat strict secret. Informaţiile proaspete nu puteau fi integrate în bazele de date ale CIA.

Presiunea asupra oamenilor de la conducerea Biroului era enormă. Directorii pe probleme de contraterorism rezistau cel mult un an, după care erau epuizaţi. Şefii de personal ai lui Mueller rezistau puţin mai mult; cei responsabili cu tehnologia informaţiei rezistau chiar mai puţin.

Cum războiul împotriva terorismului s-a răspândit în întreaga lume, cea mai periculoasă criză de personal cu care se confrunta Mueller era cea de pe teren. Conflictul dintre FBI şi omologii lui pe contraterorism s-a propagat pe tot lanţul de comandă al Americii, un fitil cu ardere lentă ce a mers de la închisorile secrete ale CIA până la Casa Albă.

Mueller a început să-i trimită pe primii din cei o mie de agenţi FBI repartizaţi în teatrele de război în noiembrie şi decembrie 2001. Misiunea lor era să strângă informaţii şi să interogheze prizonierii. Cât priveşte interogatoriile, FBI avea norme bătute în cuie: fără brutalitate, fără violenţă, fără intimidare.

Unii agenţi FBI au mers la bazele militare din Afghanistan, alţii la baza navală SUA din Golful Guantánamo. Câţiva agenţi FBI au luat parte, împreună cu CIA, la misiuni secrete tip capturează-sau-ucide, împotriva suspecţilor al-Qaeda. Pe 28 martie 2002, au făcut prima lor captură importantă: un palestinian care lucra pentru al-Qaeda în Faisalabad, Pakistan. Acesta a fost grav rănit în luptă; raidul a vizat o casă conspirativă în care se adunase un grup de militanţi. Legat pe o targă, el a fost dus la nou-înfiinţata închisoare secretă a CIA – un loc ultrasecret într-o hală de la baza aeriană Udon Thani, în nord-estul extrem al Thailandei, aproape de graniţa cu Laos.

„Ieri am ridicat un individ pe nume Abu Zubaydah”[671], a anunţat preşedintele Bush la o strângere de fonduri a Partidului Republican, în Greenwich, Connecticut, pe 9 aprilie. „Este unul dintre personajele importante care complotează şi plănuiesc să aducă moarte şi distrugere în Statele Unite. Acum nu mai complotează şi nu mai plănuieşte nimic. Se află acolo unde-i este locul.” Pe baza următoarelor rapoarte de la CIA, preşedintele a afirmat că prizonierul ar fi omul numărul trei în al-Qaeda şi şeful de operaţiuni al lui bin Laden.

„O comoară naţională”

Primii americani care l-au chestionat pe Abu Zubaydah au fost doi dintre cei opt agenţi FBI vorbitori de arabă: Steve Gaudin, un veteran care a anchetat şi atacul cu bombă de la Nairobi, şi Ali Soufan, care a condus investigaţia Cole, în Yemen. Soufan avea 30 de ani, era originar din Liban, avea

un master în relaţii internaţionale la Universitatea Villanova şi intrase în FBI dintr-o toană, în 1997. El a devenit celebru în lumea închisă a contraterorismului american pentru cunoştinţele lui ca anchetator şi pentru dibăcia de care dădea dovadă la interogatorii. Generalul-maior Michael Dunleavy, comandantul militar de la Guantánamo, unde Soufan a condus interogatorii şi a obţinut mărturisiri, l-a numit „o comoară naţională”[672].

Soufan l-a abordat pe prizonierul rănit, închis în celula întunecată, cu o voce blândă şi cu un bagaj serios de cunoştinţe. „L-am întrebat cum îl cheamă”[673], a depus mărturie ulterior Soufan. „Mi-a dat pseudonimul, drept răspuns. Apoi l-am întrebat: «Dar dacă ţi-aş spune Hani?» Acesta era numele cu care îl alinta mama lui, în copilărie. M-a privit şocat, a spus «bine» şi am început să vorbim.”

Peste două zile, prizonierul a identificat o fotografie a lui Khalid Sheikh Mohammed, cel care plănuia atacurile al-Qaeda. Era cel mai important rezultat obţinut de FBI până la momentul respectiv. „Înainte de asta”, avea să depună mărturie Soufan, „nu ştiam nimic despre rolul lui KSM în atacurile din 11 septembrie sau despre importanţa lui în structura de comandă a al-Qaeda.”

Ofiţerul CIA de la închisoarea clandestină a transmis raportul la sediul central. Directorul CIA, George Tenet, a fost nemulţumit să afle că FBI conducea interogatoriile. El a ordonat unei echipe de contraterorism de la CIA să preia cazul din Thailanda. „Am fost îndepărtaţi”, a spus Soufan. „Au fost introduse tehnici dure – pentru început, dezbrăcarea de haine a prizonierului şi privarea lui de somn pentru 48 de ore la rând – iar „Abu Zubaydah s-a închis în el şi a încetat să vorbească”. Apoi FBI a preluat din nou interogarea. Prizonierul a dezvăluit că se ocupase de logistică şi de organizarea călătoriilor pentru al-Qaeda.

El a mai furnizat informaţii care au dus, pe 8 mai, la arestarea lui Jose Padilla, un huligan dintr-o bandă de stradă din Chicago convertit la islamism în închisoare, care s-a asociat cu al-Qaeda în Pakistan şi în Afghanistan, şi care visa să detoneze la Washington o bombă murdară, radioactivă.

CIA şi-a arogat în mod fals meritul pentru arestare şi a recuperat controlul asupra interogatoriilor. Ofiţerii ei l-au bombardat pe prizonier cu zgomote puternice, l-au ţinut în frig şi l-au pus într-un sicriu, pentru un simulacru de înmormântare. Soufan şi Gaudin au protestat. Ofiţerii CIA le-au spus că tehnicile respective fuseseră aprobate la cel mai înalt nivel al guvernului american.

Soufan a spus că a contactat sediul central al FBI şi a raportat că asistase la „metode care frizau tortura”. A refuzat să ia parte. Şeful pe contraterorism al Biroului, Pasquale d’Amuro, i-a retras pe ambii agenţi din Thailanda, pe la sfârşitul lui mai. Dar nu a ridicat problema cu Mueller pentru cel puţin două luni. Directorul a aflat abia după ce s-a trecut peste linie.

Pe 1 august, Oficiul de Consiliere Legală de la Departamentul Justiţiei a aprobat cererea CIA de a folosi simulacrul de înec în cazul lui Abu Zubaydah. Această tehnică, echivalentă cu tortura, era menită să smulgă mărturisiri de teama morţii iminente prin înec. În aceeaşi zi, John Yoo, adjunct al procurorului general Ashcroft, a informat Casa Albă că legile împotriva torturii nu se aplică în cazul interogatoriilor luate de americani. Preşedintele, vicepreşedintele, secretarul Apărării şi directorul CIA au fost de acord.

Nu şi FBI. „Noi nu facem asta”[674], i-a spus D’Amuro lui Mueller, câteva săptămâni mai târziu. D’Amuro

supervizase investigaţia şi trimiterile în judecată pentru atacurile cu bombă de la ambasadele din Africa de Est. El ştia că teroriştii ar vorbi cu FBI. În plus, era de părere că prizonierii ar spune orice ca să oprească tortura, iar născocirile lor ar lansa FBI într-o vânătoare de fantome. Şi mai era convins că, într-un fel sau altul, tortura secretă avea să iasă la iveală, iar agenţii FBI vor trebui să depună mărturie în instanţă. Credibilitatea lor, ca şi cazurile împotriva teroriştilor, ar fi fost compromise dacă ei ar fi luat parte la tortură sau ar fi tolerat-o. El voia să poată spune că FBI avea mâinile curate.

Amândoi au înţeles că într-o zi puteau să fie ei cei interogaţi, sub reflectoarele televiziunii, într-o sală a Congresului, sau într-un tribunal, sub jurământ.

Mueller a fost prins din nou între domnia legii şi rigorile secretizării. În principiu, era de acord cu D'Amuro. Dar şi el a păstrat tăcerea şi nu a consemnat nimic în scris. Disputa dacă FBI putea să încurajeze tortura sau nu a continuat.

În august, CIA l-a supus pe Abu Zubaydah de 83 de ori la simulacru de înec şi l-a ţinut cu forţa treaz o săptămână şi chiar mai mult. Fără rezultat. Multe dintre informaţiile raportate de CIA de la închisoarea secretă s-au dovedit până la urmă false. Prizonierul nu era şeful de operaţiuni al lui bin Laden. Nu el era creierul acţiunilor teroriste. Abu Zubaydah a spus agenţilor FBI tot ceea ce ştia, iar în faţa CIA a spus ceea ce nu ştia.

„Ai declarat anumite lucruri ca să-i faci să înceteze, iar acele lucruri erau de fapt neadevărate, este corect?" a fost întrebat el cinci ani după aceea, într-un tribunal la Guantánamo.

„Da”, a răspuns el. „Ei mi-au spus: «Ne pare rău, am descoperit că nu eşti Numărul Trei, că nu eşti unul dintre parteneri, că nu eşti nici măcar luptător».”[675]

Tortura a continuat în Afghanistan şi Cuba, iar agenţii FBI au fost iarăşi martori.

La jumătatea lui septembrie, Soufan a discutat cu un prizonier al-Qaeda pe nume Ramzi Binalsibh, complet dezbrăcat şi legat cu lanţuri de podea, într-o închisoare secretă a CIA de la baza aeriană Bagram, lângă Kabul. Soufan a spus că începea să obţină „informaţii valoroase”, după 45 de minute, când ofiţerii CIA i-au ordonat să înceteze discuţia. Pe 17 septembrie, ei au dus prizonierul cu avionul la o a doua închisoare secretă, în Maroc, apoi în Polonia; sub tortură, el a descris comploturi de a prăbuşi avioane pe aeroportul Heathrow şi în Canary Wharf, la Londra. De asemenea, el a fost diagnosticat cu schizofrenie.

Soufan a mers la Guantánamo, fiind unul din cei peste 400 de agenţi FBI care au lucrat la baza navală în următorii doi ani. Jumătate dintre ei au raportat abuzuri la interogatorii.

Printre prizonierii chestionaţi de Soufan a fost şi un agent operativ al-Qaeda pe nume Mohammed al-Qahtani, capturat de forţele pakistaneze pe când încerca să fugă din Afghanistan. FBI l-a identificat, după amprente, ca fiind cel de-al 20-lea terorist din 11 septembrie, cel care n-a mai ajuns să urce în avion: venit în Statele Unite pe aeroportul din Orlando, fără să vorbească engleza şi fără bilet de întoarcere, el a fost reţinut de agenţii de la vamă şi imigrări, amprentat, fotografiat şi deportat înapoi în Dubai, cu puţin înainte de atacuri.

Vreme de o lună, Soufan a încercat să-l facă pe al-Qahtani să vorbească la Guantánamo, unde prizonierul era ţinut pe o navă-închisoare, într-o celulă îngheţată, unde luminile ardeau intens toată noaptea. Dar Soufan n-a reuşit să scoată nimic de la el cu vorba bună.

Ofiţerii din armată au cerut apoi şi ei „o bucată din al-Qahtani" şi „au transmis FBI-ului să se dea la o parte", în octombrie. L-au interogat câte 24 de ore la rând, i-au pus lesă şi i-au cerut să facă pe câinele, l-au dezbrăcat şi l-au expus aşa în public, l-au ţinut în frig până în pragul hipotermiei, l-au înfăşurat în bandă adezivă de la gât în jos, l-au ţinut în faţa unor câini agresivi şi i-au ordonat să se închine la un altar.

Pe 22 octombrie 2002, agenţii FBI de la Guantánamo au deschis un dosar pe care mai târziu aveau să-l eticheteze „Crime de război".

Un e-mail din Cuba, care a circulat la vârful Diviziei Contraterorism în noiembrie, i-a alertat pe responsabili referitor la ceea ce vedeau şi auzeau agenţii. „Cei care folosesc astfel de tehnici ar putea fi puşi sub acuzare, trimişi în judecată şi posibil condamnaţi", şi-a avertizat colegii de la sediul central Spike Bowman, şeful departamentului legislativ pe probleme de securitate naţională din cadrul FBI. „Nu putem controla ce face armata", a scris el. „Dar trebuie să ne ţinem la distanţă şi trebuie să-i transmitem cât de multe informaţii… lui Mueller, cât de curând posibil."[676]

Nimeni nu l-a informat şi pe Mueller.

Agenţii FBI de la Guantánamo au continuat să raporteze ce făceau omologii lor. Esenţa rapoartelor lor a ajuns, de la

avocaţii din FBI, până la cele mai înalte niveluri din Departamentul Justiţiei. Dar colaboratorii apropiaţi ai lui Mueller l-au ferit pe acesta de lupta tot mai puternică – „un război continuu, de durată, de tranşee”[677], în cuvintele şefului de cabinet al lui Ashcroft – dintre justiţie, CIA, Pentagon şi Casa Albă. Disputa despre interogare, informaţii secrete şi tortură a continuat mai bine de un an.

Ali Soufan a rezolvat-o în felul lui. El a părăsit FBI în 2005 – un eveniment rar în administraţia americană, o demisie din motive de conştiinţă într-o chestiune de onoare.

„Nimeni nu a fost mai şocat”

În timp ce lupta în jurul interogatoriilor continua mocnit, Mueller era implicat într-o altă dispută feroce, referitoare la respectarea legii şi la rolul FBI. Vicepreşedintele Cheney a vrut să trimită militari americani într-o enclavă musulmană din Lackawanna, un orăşel izolat din nordul statului New York, aproape de graniţa cu Canada. Trupele ar fi trebuit să ridice şase presupuşi susţinători al-Qaeda – cu toţii cetăţeni americani – să-i acuze că ar fi combatanţi inamici şi să-i trimită la Guantánamo pentru totdeauna.

Exista temerea că suspecţii din Lackawanna erau bombe cu ceas aproape de detonare, o celulă în adormire de agenţi secreţi al-Qaeda în America. Toţi aveau rădăcini de familie în Yemen. Toţi călătoriseră în Afghanistan. Dar Mueller a convins Casa Albă să lase FBI-ul să-i ridice, în loc să trimită armata.

Investigaţia a necesitat ca FBI, CIA şi Agenţia Naţională de Securitate să-şi unească puterile. Acestea s-au contopit într-un atac pe o şosea îndepărtată din Yemen, pe 3 noiembrie 2002, când o dronă Predator înarmată cu rachete Hellfire a distrus o camionetă în care, printre pasageri, se aflau doi indivizi căutaţi pentru terorism. Unul dintre ei era un membru al-Qaeda implicat în atacul distrugătorului Cole; el a fost depistat printr-o combinaţie dintre investigaţiile lui Soufan, culegerea de date de către NSA şi supraveghere CIA. Celălalt era Kamal Derwish, care locuise în Lackawanna, îi cunoştea pe suspecţii arestaţi şi îi sfătuise să meargă în Afghanistan. În acest dosar, el era subiectul unei condamnări date în secret. Sentinţa era definitivă: a fost primul american vizat şi ucis de americani, în războiul împotriva terorismului.

Când preşedintele Bush a pledat pentru extinderea războiului împotriva Irakului, în Discursul despre Starea Uniunii din 28 ianuarie 2003, el i-a numit pe cei şase indivizi din Lackawanna o celulă al-Qaeda. FBI avea să ajungă la concluzia că acest lucru nu era adevărat. Nu a apărut niciodată vreo dovadă că ei ar fi plănuit un atac. Nu erau agenţi în adormire. Erau nişte tineri maleabili, care s-au resemnat să coopereze cu guvernul. Au căpătat sentinţe relativ uşoare, de şapte ani de închisoare. Trei dintre ei au intrat în programul federal de protecţie a martorilor şi au depus mărturie de partea Statelor Unite, în tribunalele de la Guantánamo.

Cazul a declanşat o dezbatere aprinsă la sediul central al FBI, care a continuat după ce suspecţii au pledat vinovat. Dacă FBI ar fi gândit ca un serviciu de informaţii, ar fi putut colabora cu unul sau mai mulţi dintre suspecţii de la Lackawanna pentru a penetra al-Qaeda în Afghanistan. Oare Biroul ar fi trebuit să-i recruteze ca spioni în loc să-i aresteze?

Mueller nu avea cum să rezolve astfel de probleme. Biroul nu dispunea încă de capacitatea de a folosi informaţiile secrete ca armă de securitate naţională. Era prea prins să reacţioneze la evenimentele zilei, orei şi minutului. Nu putea vedea în perspectivă. Pentru Mueller şi adjuncţii săi era dificil să pătrundă dincolo de limitele propriilor birouri. Mueller încerca să dubleze numărul agenţilor de contraterorism şi al analiştilor de spionaj la FBI, dar maşinăria dovedea o inerţie insuportabilă.

Până când Statele Unite au declanşat războiul împotriva Irakului, pe 19 martie 2003, Mueller şi Larry Medford, noul său director pe probleme de contraterorism, al treilea care a deţinut această funcţie în ultimele 14 luni, erau bombardaţi zilnic cu sute de raporturi de ameninţări din Orientul Mijlociu. Ei erau luaţi prin surprindere de eşecul aranjamentelor atent cultivate ale lui Mueller cu Curtea de Supraveghere a Informaţiilor Externe asupra rolului FBI în programul Vântul Stelar. Casa Albă ordonase Biroului să se limiteze la investigarea ameninţării reprezentate de zecile de mii de irakieni care trăiau în Statele Unite. Comisia Congresului 9/11 era pe cale să îşi ţină primele audieri publice şi în mod sigur directorul ar fi fost chemat să dea socoteală de rateurile FBI-ului, actuale şi din trecut. Presiunea telefoanelor care sunau neîncetat, solicitările de a împiedica următorul atac şi starea de spirit în vreme de război impusă de preşedinte apăsau pe umerii câtorva agenţi. Pe 29 aprilie, după ce fusese trezit de un telefon la 4.30 dimineaţa, şeful unităţii pentru Iran din cadrul Diviziei de Contraterorism s-a sinucis cu propria armă.

Pe 1 mai, preşedintele Bush a declarat că operaţiunile de luptă în Irak se încheiaseră şi că misiunea americană fusese îndeplinită. Mueller a crezut că va avea un moment de respiro să se gândească. A luat decizia de a „transforma Biroul într-o agenţie de informaţii”.

Mueller a creat din nimic un Oficiu pentru Informaţii la FBI şi a angajat-o ca director al acestuia pe şefa serviciului de spionaj electronic de la Agenţia Naţională de Securitate. Era cea mai puternică femeie din comunitatea serviciilor secrete americane. Şi aproape nimeni de la FBI nu auzise vreodată de ea.

Maureen Baginski îşi construise întreaga carieră la NSA, unde a început ca analist pe Rusia şi a urcat în ierarhie până la o funcţie de comandă. La trecerea dintre secole, când NSA se trezise incapabilă să ţină pasul cu explozia de informaţie codificată de pe internet, iar supercomputerele Agenţiei gâfâiau şi cedau unul după altul, generalul Hayden a desemnat-o pe Baginski să dreagă lucrurile. Directoratul ei SIGINT era cea mai mare componentă din sistemul american de spionaj; ea dirija un buget care rivaliza cu cele patru miliarde de dolari ale FBI şi un personal mai numeros decât cei aproape 11 000 de agenţi ai Biroului. De asemenea, s-a aflat la conducerea programului Vântul Stelar încă de la crearea acestuia.

Mueller a făcut-o mâna lui dreaptă. Ea avea să-i stea alături la fiecare întâlnire crucială. I-a dat un birou alăturat de al lui şi i-a spus să se apuce de treabă. Dar la început ea n-a avut nici bani, nici oameni; i-a luat un an ca să adune un efectiv de 50 de agenţi, cât un pluton mai numeros de puşcaşi marini. Iar în timpul acesta s-a bucurat de prea puţin sprijin din partea birourilor teritoriale. Ea şi-a transmis mesajul tuturor agenţilor speciali responsabili pe întreg teritoriul Americii; făceau parte de-acum dintr-un serviciu de informaţii al secolului XXI. Fiecare birou teritorial trebuia să-şi creeze şi să facă să funcţioneze un grup propriu de informaţii, care să raporteze la sediul central cu ce ameninţări se confrunta. Oamenii din teritoriu erau însă neîncrezători.

Baginski a devenit cunoscută aproape instantaneu celor din FBI drept Visătoarea. Ea i-a raportat lui Mueller că avea să fie nevoie de ani de zile pentru transformare. Erau într-un maraton, a spus ea, nu un sprint, şi nu era o cursă pentru cei cu răsuflarea scurtă.

Mueller a trecut totodată la crearea unui birou teritorial FBI cu toate atribuţiile la Bagdad. Înainte de război, el a semnat un ordin care stabilea rolul FBI ca misiune de informaţii ce avea drept obiective capturarea liderilor inamici, exploatarea documentelor secrete şi descoperirea potenţialelor ameninţări la adresa Statelor Unite. Planul iniţial era să fie trimişi în Irak câte 70 de agenţi odată. Până la urmă au ajuns să lucreze în Irak peste 1 500 de agenţi, analişti şi tehnicieni pentru prelucrarea probelor.

La început, viaţa a fost frumoasă. În lunile mai şi iunie, Bagdadul a fost un oraş sigur. Dosarele serviciilor secrete irakiene erau stocate cu miile în posturile de comandă americane. Agentul special FBI responsabil cu conducerea oficiului teritorial din Irak, care se schimba la fiecare trei luni, avea un rang echivalent cu cel al unui general cu trei stele. Biroul lui era în centrul SPA de lângă piscina din palatul prezidenţial al lui Saddam Hussein, în Zona Verde controlată de trupele americane.

În câteva săptămâni însă, misiunea a luat o întorsătură urâtă. FBI a primit ordin să lucreze cu ministrul interimar de Interne al Irakului, la reconstruirea forţelor de ordine ale naţiunii. Ministru era Bernard Kerik, comisar de poliţie la New York în momentul atacurilor din 11 septembrie şi vechi prieten al Biroului. Banii nu erau o problemă pentru el. Cărămizi de bancnote de o sută de dolari, învelite în plastic, erau disponibile pentru orice, de la reţele de informatori până la computere.

Dar Kerik a plecat de la Bagdad după 90 de zile, pe 2 septembrie 2003, fără să-şi fi îndeplinit misiunea. Singurul lucru pe care l-a lăsat în urmă au fost 50 000 de pistoale Glock, într-un depozit. Bush l-a numit conducător al Departamentului Securităţii Interne; o investigaţie FBI a blocat însă nominalizarea, ducând la condamnarea şi trimiterea lui Kerik la închisoare pentru fraudă.

Antrenamentul pe care FBI îl oferea poliţiei irakiene a fost întrerupt de o serie de situaţii de urgenţă. Peste tot explodau maşini capcană. FBI a trebuit să cerceteze ruinele Ambasadei Iordaniei, ale sediului Naţiunilor Unite şi cel al Crucii Roşii, la Bagdad. Militarii americani au trebuit să cheme FBI să strângă dovezi de la tot mai multe locuri ale crimei – atentate sinucigaşe, bombe ascunse la marginea drumului sau atacuri ale lunetiştilor asupra punctelor de control instalate de militari sau a posturilor de poliţie – pe măsură ce începeau să piardă controlul asupra oraşului ocupat.

La câteva zile după plecarea lui Kerik, agenţii FBI au primit misiunea să interogheze prizonieri la Abu Ghraib, cea mai mare închisoare din Bagdad. Aici au luat mii de amprente şi au condus sute de interogatorii, în ultimele trei luni ale anului 2003. Agenţii erau nerăbdători să găsească prizonieri care lucraseră ca ofiţeri de informaţii irakieni sau care călătoriseră în Statele Unite. Dar urau să lucreze în haosul din clădirea principală de la Abu Ghraib, preferând să stea de vorbă cu deţinuţii în corturi sau în rulote. Şi nici nu lucrau noaptea, când tabăra era ţinta tirurilor insurgenţilor. Aşa că abia în noiembrie şi decembrie 2003 au început să audă zvonuri despre tortura şi morţile suspecte din închisoare. Abia pe 21 ianuarie 2004 au primit informaţii la prima mână de la un căpitan de armată, care le-a spus că există casete filmate cu bătăi şi violuri. Un agent FBI de rang înalt de la Bagdad, Edward Lueckenhoff, a transmis vestea la sediul central. Era

pentru prima dată când cineva de la Washington auzea despre dovezile care aveau să iasă la lumină trei luni mai târziu, pătând reputaţia internaţională a Statelor Unite.

Trei dintre colaboratorii principali ai lui Mueller pe probleme de contraterorism au cântărit raportul şi au decis să nu facă nimic. Lucrurile erau în afara jurisdicţiei lor şi mai presus de autoritatea funcţiei pe care o deţineau. Ei nu voiau nici să strice relaţia FBI cu armata şi cu CIA în Irak. Era pe cale să se întâmple ceva şi mai important: FBI urma să primească acces la Deţinutul Numărul Unu.

Saddam Hussein şi George Piro au început prima din cele 25 de discuţii ale lor între zidurile cu sârmă ghimpată de la Camp Cropper, închisoarea puternic iluminată a armatei americane de la marginea aeroportului internaţional din Bagdad, puţin după ora 7 dimineaţa, pe 7 februarie 2004.

Piro îşi începuse cariera la FBI căutând urmele reţelei al-Qaeda în Phoenix, Arizona, cu cinci ani în urmă. Acum, era unul din cei peste zece agenţi FBI vorbitori nativi de arabă şi se afla pentru a doua oară la Bagdad. Se născuse şi crescuse la Beirut, iar vocea lui avea un ritm specific libanez, care-i plăcea lui Saddam. Curând îşi spuneau pe numele mic.

Piro se născuse cam pe vremea când Saddam a ajuns pentru prima dată la putere în Irak. Avea 34 de ani şi era un bărbat înalt, slab, cu o privire strălucitoare şi intensă. Fusese ofiţer de poliţie în Turlock, California, un oraş la 150 km est de San Francisco, găzduind de decenii întregi o comunitate importantă de creştini asirieni din Orientul Mijlociu. Părinţii lui se mutaseră aici în 1982, când el avea 12 ani, ca să scape din războiul ce măcina Beirutul.

Piro s-a pregătit şase săptămâni ca să-l chestioneze pe Saddam. Rapoartele lui de interogatoriu arată cum relaţia pe care a stabilit-o şi rigoarea întrebărilor lui au produs revelaţii care au şocat Casa Albă. Saddam a spus că a folosit telefonul doar de două ori şi că rareori a dormit în acelaşi pat două nopţi la rând, de la începutul primului război dus de americani împotriva Irakului, în 1991. El îl dispreţuia pe Osama bin Laden, pe care îl considera un fanatic sunnit. Acum era pregătit să moară în mâinile celor care îl capturaseră.

După şase zile de discuţii, Piro l-a întrebat cu insistenţă pe Saddam despre evazivul arsenal chimic şi biologic al Irakului, justificarea preşedintelui Bush pentru invazie.

Unde erau armele de distrugere în masă? a întrebat el. Existau măcar? Nu, nu existau, a spus Saddam. Fusese o cacealma de lungă durată, o dezinformare menită să-i ţină la respect pe iranieni, pe israelieni şi pe americani.

„Le-am distrus. V-am spus asta”, i-a spus Saddam lui Piro, pe 13 februarie 2004. „Pentru numele lui Dumnezeu, dacă aveam astfel de arme, le-aş fi folosit în lupta împotriva Statelor Unite!” Spunea adevărul.

FBI aducea – şi nu era pentru prima dată când se întâmpla asta – dovezi care subminau preşedinţia. „Nimeni nu a fost mai şocat şi mai furios decât mine”, a scris Bush în memoriile lui. „Aveam o senzaţie de rău fizic de câte ori mă gândeam la asta. Şi o mai am şi acum.”

650 Kean, declaraţie publică în faţa reporterilor şi a martorilor, audierile Comisiei 11 Septembrie, 13 aprilie 2004.

651 Burger, istorie orală, FBI/FBIOH.

652 Kiser, istorie orală, FBI/FBIOH.

653 SUA vs. Hanssen, depoziţie sub jurământ în sprijinul arestării, Tribunalul Districtual, Districtul de Est din Virginia, Crim. 1-118-A.

654 Chestionarea lui Hanssen, citată în William Webster şi alţii: „O trecere în revistă a programelor de securitate ale FBI", Departamentul Justiţiei, martie 2002.

655 Williams, citat în Eleanor Hill, „Modul în care FBI a tratat investigaţia de la Phoenix Electronic Communication şi a lui Zacarias Moussaoui înainte de 11 septembrie 2001," Comisia Comună, raport intern, 24 septembrie 2002.

656 Hill, „Modul în care FBI a tratat investigarea de la Phoenix Electronic Communication". FBI a clacat şi când un agent important din investigaţia Cole, Steve Bongardt, a aflat dintr-un e-mail trimis greşit că unul dintre membrii fondatori ai celulei al-Qaeda din Yemen, Khalid al-Mihdahr, a primit o viză reînnoită pentru intrarea în Statele Unite. Pe 29 august 2001, superiorii lui i-au spus să stea potolit: nu era cazul lui. „Într-o zi o să moară cineva", a scris el într-un mesaj către supervizorii lui, „şi – cu Zid sau fără Zid – opinia publică n-o să înţeleagă". Al-Mihdahr a fost unul dintre atacatorii din avioane, pe 11 septembrie.

657 Mărturia lui Samit, SUA vs. Moussaoui, 20 martie 2006.

658 Mărturia lui Samit, SUA vs. Moussaoui, 20 martie 2006. Moussaoui fusese recrutat de al-Qaeda. El era ţinut în rezervă pentru un al doilea val de atacuri.

659 E-mailurile lui Kiser către Samit şi răspunsurile lui au fost făcute publice de Comisia Comună şi de Comisia 11 Septembrie, deşi nici unul dintre agenţi nu a fost identificat nominal. Kiser a înregistrat un interviu de istorie orală pentru Societatea Foştilor Agenţi Speciali din FBI, în octombrie 2009, în care a dat detalii despre corespondenţă. „A fost îngrozitor", a spus ea. „Ştiam cu toţii... Şi nici măcar nu aflasem despre nota din Phoenix. Pentru că idioţii din ITOS [secţia de terorism internaţional de la FBI] nu au spus nimănui. Nici măcar Dale Watson nu a ştiut despre nota din Phoenix. Am fi luat la puricat şcolile astea de zbor şi am fi băgat spaima în indivizii aceştia. Dacă ar fi încercat altceva? Probabil că da. Dar n-ar mai fi avut amploarea a ceea ce am trăit."

660 Depoziţia lui Clarke, Comisia 11 Septembrie, 8 aprilie 2004. Clarke, responsabilul pe probleme de terorism de la Casa Albă, nu avea încredere că FBI avea să furnizeze vreodată un raport despre al-Qaeda. „Nota din Phoenix, cazul din Minnesota, lucruri de felul acesta", a spus el. „Nu doar că s-au trecut cu vederea câteva indicii." Eşecurile mergeau mulţi ani în urmă.

„Ştiu de abuzurile în care s-a angajat FBI în anii 1950 şi 1960", a spus el, „dar până în anii 1980 sau 1990 ar fi trebuit să recunoaştem necesitatea strângerii de informaţii pe plan intern... Nu înseamnă că devii un stat totalitar, dacă faci treabă bună în ceea ce priveşte supravegherea şi

controlul. Aveam nevoie să existe strângere de informaţii pe plan intern şi de capacităţi de analiză, şi nu le-am avut.”

661 Clarke, Against All Enemies, pp. 13–14.

662 George W. Bush, Decision Points (New York: Crown, 2010), p. 8.

663 Discursul lui Bush la sediul central al FBI, 10 octombrie 2001.

664 Această politică, urmările ei şi întârzierile în informarea lui Mueller sunt documentate în „Reţinuţii pentru 11 septembrie,” Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiţiei, aprilie 2003.

665 John Ashcroft, „Discurs la Conferinţa Primarilor din SUA”, 25 octombrie 2001.

666 Generalul Michael V. Hayden, „Ce fac serviciile secrete americane, şi mai ales NSA, pentru a apăra naţiunea”, discurs la Clubul Naţional al Presei, 23 ianuarie 2006.

667 Hayden, discurs la Clubul Naţional al Presei, 23 ianuarie 2006.

668 John Yoo, „Autoritatea de a recurge la forţa militară pentru a combate activităţi teroriste în interiorul Statelor Unite”, Biroul de Consiliere Juridică, Departamentul Justiţiei, 23 octombrie 2001; declasificat pe 2 martie 2009.

669 Discursul lui Lamberth, Asociaţia Bibliotecilor Americane, 23 iunie 2007.

670 Discursul lui Mueller, Facultatea de Drept de la Stanford, 18 octombrie 2002.

671 Remarcă făcută de preşedintele Bush la un dineu republican, hotelul Hyatt Regency, Greenwich, Conn., 9 aprilie 2002.

672 Generalul Dunleavy, citat în „Analiză a implicării FBI şi observaţii privind interogarea deţinuţilor la Guantánamo, în Afghanistan şi în Irak", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiţiei, octombrie 2009.

673 Depoziţia lui Soufan, Comisia Juridică a Senatului, 13 mai 2009.

674 Discuţiile lui D'Amuro cu Mueller sunt citate în „Analiză a implicării FBI şi observaţii privind interogarea deţinuţilor la Guantánamo, în Afghanistan şi în Irak", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiţiei, octombrie 2009.

675 Transcriere, Analiza tribunalului privind statutul de combatant, Guantanamo Bay, 27 martie 2007.

676 „Analiză a implicării FBI şi observaţii privind interogarea deţinuţilor la Guantanamo, în Afghanistan şi în Irak", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiţiei, octombrie 2009.

677 Ibid.

CAPITOLUL 45

„DACĂ NU FACEM ASTA, VOR MURI OAMENI”

A doua zi după Pearl Harbour, preşedintele Roosevelt i-a acordat lui J. Edgar Hoover puterea de a monitoriza tot traficul de telecomunicaţii din şi spre Statele Unite. La trei săptămâni după atacurile din 11 septembrie, preşedintele Bush i-a dat lui Mueller o autoritate aproape la fel de puternică.

Vreme de 29 de luni după ordinul lui Bush, FBI a urmărit mii de telefoane şi de adrese de internet din Statele Unite, sub egida Agenţiei Naţionale de Securitate. „În fiecare zi”, după cum a spus Mueller, Biroul a investigat „ameninţări prin e-mail din toată lumea, care spuneau că o anume acţiune teroristă specifică urma să aibă loc în Statele Unite”[678].

Sarcina de „a neutraliza agenţii al-Qaeda care au intrat deja în Statele Unite şi s-au instalat în societatea americană este una dintre cele mai serioase provocări pentru serviciile de informaţii şi de impunere a legii”[679], a

spus Mueller la o şedinţă cu uşile închise a Comisiei pentru Servicii Secrete a Senatului, pe 24 februarie 2004. Directorul se confrunta acum cu o sarcină la fel de intimidantă. El trebuia să-i sfideze pe preşedintele şi pe vicepreşedintele Statelor Unite, să-i înfrunte într-un joc ce avea drept miză secretele şi democraţia, să le ţină piept în numele legii.

Existau cel puţin trei programe separate de ascultare, la scară globală, care urmăreau şi evaluau traficul electronic de informaţii, sub paravanul Vântului Stelar. Cel puţin două dintre ele încălcau garanţiile oferite de Constituţie împotriva percheziţiilor şi a confiscărilor fără mandat. Mueller nu vedea nici o dovadă că programele de supraveghere au salvat o viaţă, au împiedicat un atac iminent sau au descoperit un membru al-Qaeda în Statele Unite.

Vântul Stelar trebuia reautorizat la fiecare 45 de zile, prin semnătura preşedintelui Bush şi cea a procurorului general Ashcroft, care acţionau în baza unor rapoarte primite de la CIA – pe care ofiţerii de informaţii le numeau „rapoartele sperietoare" – justificând continuarea supravegherii. Numărul celor care ştiau despre ce era vorba era mic, dar în creştere. Câţiva avocaţi de la Departamentul Justiţiei şi câţiva judecători de la instanţele ce se ocupau de cazuri secrete au fost de părere că programele erau neconstituţionale şi că puterea lor trebuia controlată. Ei l-au convins pe James Comey, proaspăt numit numărul doi în cadrul ierarhiei la Departamentul Justiţiei. Iar Comey avea să-l câştige curând de partea lui pe Robert Mueller.

Pe 4 martie, Mueller şi Comey au căzut de acord că FBI nu putea să continue în acest mod programele de supraveghere. Sfera căutărilor trebuia modificată în sensul

protejării drepturilor americanilor. Cei doi au fost de părere că procurorul general Ashcroft nu trebuia să reautorizeze Vântul Stelar, aşa cum se prezenta programul la momentul respectiv. Comey şi-a susţinut punctul de vedere în faţa şefului său chiar în aceeaşi zi, într-o discuţie tensionată ce a durat o oră la Departamentul Justiţiei, iar Ashcroft a fost de acord. Comey era foarte convingător, ca avocat. Unul dintre procurorii preferaţi de FBI, nepot al unui şef de poliţie irlandez, el a lucrat cu pricepere şi intensitate la cazuri de terorism, ca procuror federal în Manhattan vreme de doi ani după atacurile al-Qaeda din 11 septembrie. Încrederea investită în el în acea zi a dovedit că uimitoarea forţă a securităţii naţionale a Statelor Unite se bazează la fel de mult pe relaţiile personale ca şi pe autoritatea conferită de lege.

În noaptea aceea, la câteva ore după ce Comey l-a câştigat de partea lui, Ashcroft s-a prăbuşit sub un val de greţuri şi dureri cumplite. Doctorii au constatat că suferă de calculi la vezica biliară şi de o pancreatită potenţial fatală, aşa că l-au sedat şi l-au programat la operaţie. Pe perioada incapacităţii lui Ashcroft, Comey devenea procuror general interimar şi principalul responsabil cu respectarea legii în Statele Unite.

Vântul Stelar trebuia reautorizat pe 11 martie. Urmau şapte zile de confruntare, de luptă pentru supremaţie între securitate şi libertate. Mueller „mi-a fost de mare ajutor în acea săptămână”, a spus Comey.

Directorul FBI s-a întâlnit cu vicepreşedintele Cheney la Casa Albă, la prânz, pe 9 martie. Se uitau ţintă unul la celălalt, de la capetele mesei din colţul biroului lui Andrew Card, şeful de cabinet al preşedintelui. Cheney era de neînduplecat: nimeni nu avea dreptul să conteste puterile preşedintelui. Programul de spionaj avea să continue, la

ordinul lui, să meargă înainte, cu sau fără aprobarea Departamentului Justiţiei.

„S-ar putea să am o problemă cu asta”[680], i-a replicat Mueller. Notele lui despre întrevedere spun că el l-a avertizat pe vicepreşedinte că FBI trebuia „să revizuiască legalitatea participării lui la program”.

Pe 10 martie, preşedintele Bush le-a ordonat lui Andrew Card şi consilierului de la Casa Albă, Alberto Gonzalez, să meargă la secţia de terapie intensivă a Spitalului Universitar George Washington, la un kilometru şi jumătate vest de Casa Albă, şi să obţină semnătura lui Ashcroft. Rezerva lui Ashcroft era păzită de agenţi de securitate de la FBI. Acesta fusese operat cu o zi înainte şi starea nu îi permitea să primească vizitatori, cu atât mai puţin să semneze ordine prezidenţiale secrete. Preşedintele a sunat la spital la ora 18.45 şi a insistat să vorbească la telefon cu Ashcroft. A răspuns însă soţia lui.

Preşedintele i-a spus că era o problemă de securitate naţională. Doamna Ashcroft nu a vrut să-i dea receptorul soţului ei. Agenţii FBI au avut prezenţa de spirit să-l anunţe pe şeful de cabinet al lui Ashcroft că oamenii preşedintelui erau în drum spre spital. Acesta l-a anunţat pe Comey. Procurorul general interimar i-a telefonat lui Mueller, cerându-i să vină şi el la spital, ca să fie martor la confruntare.

S-au grăbit spre secţia de terapie intensivă. Comey a ajuns primul acolo. A intrat în camera întunecată şi a văzut că Ashcroft părea să se stingă: „Imediat am început să îi vorbesc... şi am încercat să-mi dau seama dacă se putea concentra asupra a ceea ce se întâmpla în jur. Şi nu mi-a fost clar dacă putea. Părea într-o stare foarte proastă.” Comey a ieşit pe hol şi i-a telefonat din nou lui Mueller.

Directorul i-a spus că avea să ajungă în câteva minute. Voia să discute cu agenţii lui. Le-a ordonat să se asigure că oamenii preşedintelui nu-l dau afară din salon pe procurorul general interimar.

Agenţii FBI au consemnat că Andrew Card şi Alberto Gonzales au intrat la ora 19.45. Gonzales a rămas la capătul patului, ţinând un plic cafeniu în care se afla autorizaţia prezidenţială. I-a spus lui Ashcroft că voia semnătura lui.

Ashcroft şi-a ridicat capul de pe pernă. A refuzat. „În termeni categorici", a spus că programul era ilegal; argumentele lui erau „foarte dense, atât ca fapt, cât şi ca substanţă – ceea ce m-a uimit", a spus Comey. Apoi Ashcroft şi-a lăsat capul din nou pe pernă şi a spus: „Dar asta nu contează, pentru că nu sunt eu procuror general. Iată-l pe procurorul general." Şi a arătat spre Comey.

Drumul lui Mueller s-a încrucişat cu cel al emisarilor preşedintelui, care plecau cu mâna goală. Erau pe cale să încrucişeze săbiile.

Preşedintele a semnat autorizaţia singur la Casa Albă, în dimineaţa de 11 martie. Textul declara explicit că prerogativele lui de comandant suprem depăşeau toate celelalte legi în vigoare. Mueller s-a întâlnit la prânz cu şeful personalului de la Casa Albă, Andrew Card. Potrivit notelor lui, i-a spus lui Card că „W.H. încerca să marcheze un punct", ocolind legea.

Mueller şi-a scris de mână demisia la ora 13.30, pe 12 martie 2004. „În lipsa unei clarificări din partea procurorului general, referitoare la legalitatea programului", a scris el, „sunt nevoit să retrag FBI din

program. În plus, dacă preşedintele va ordona continuarea participării FBI la program, şi în absenţa unor recomandări legale din partea procurorului general, voi fi nevoit să demisionez din funcţia de director al FBI.”

Şapte ore mai târziu, Mueller s-a dus la şedinţa de dimineaţă cu preşedintele, la Casa Albă. Fusese o noapte foarte agitată în lumea contraterorismului. La Madrid, jihadişti islamişti care se pretindeau inspiraţi de al-Qaeda au detonat zece bombe în patru trenuri de navetişti. Au ucis 191 de persoane şi au rănit 1 800, în cel mai grav atentat terorist petrecut în Europa de la doborârea avionului Pan Am 103 deasupra orăşelului scoţian Lockerbie, în 1988. FBI căuta posibile legături cu Statele Unite.

După şedinţă, preşedintele a rămas singur cu Mueller în Biroul Oval. Bush îşi dăduse seama de-acum că directorul FBI, procurorul general şi adjunctul acestuia se răsculaseră. Mueller i-a spus lui Bush verde în faţă că avea să demisioneze dacă FBI primea ordinul să continue supravegherea fără mandat a cetăţenilor americani, în absenţa unui ordin de la Departamentul Justiţiei. Mueller a spus că avea „o obligaţie independentă faţă de FBI şi Departamentul Justiţiei, să asigure legalitatea acţiunilor pe care le întreprindem”, potrivit notelor lui referitoare la această întrevedere, recent declasificate. „Un ordin prezidenţial simplu nu poate face asta.”

Amândoi bărbaţii juraseră, când şi-au preluat funcţiile, să respecte cu credinţă legile Statelor Unite. Doar unul dintre ei îşi respecta încă jurământul.

Preşedintele a îmbrăţişat varianta necunoaşterii legilor şi a faptelor. El a spus că nu a ştiut că existau probleme legale cu Vântul Stelar. A mai spus şi că nu ştia că Ashcroft era în

spital. De asemenea, nu ştia că Mueller şi Comey trăseseră semnalul de alarmă. Era aproape sigur că îl înşela pe director, şi în mod deliberat.

Fără îndoială că anticipa dezastrul politic ce risca să se producă. „A trebuit să iau o decizie importantă, şi repede", a scris Bush în memoriile sale. „Mă gândeam la Masacrul de Sâmbătă Noaptea din octombrie 1973" – când Nixon a sfidat Departamentul Justiţiei în chestiunea înregistrărilor lui secrete, i-a obligat pe procurorul general şi pe adjunctul acestuia să demisioneze şi şi-a distrus aura de putere prezidenţială. „Nu era o criză istorică pe care să vreau să o copiez. Nu mi-ar fi dat prea multă satisfacţie să ştiu că am avut dreptate în privinţa principiilor legale, în timp ce de administraţia mea s-ar fi ales praful şi programele noastre cheie în războiul împotriva terorismului ar fi fost expuse în presă."

Bush a promis să pună programele pe baze legale. Asta nu s-a întâmplat peste noapte. A durat ani de zile. Dar în baza promisiunii preşedintelui, Mueller şi aliaţii lui au renunţat la ameninţările cu demisia. Bush a păstrat secretul încă 20 de luni. Omul care a tras primul semnalul de alarmă privitor la supravegherile fără mandat din războiul împotriva terorismului a fost un avocat de la Departamentul Justiţiei, pe nume Thomas Tamm; tatăl şi unchiul lui fuseseră doi dintre cei mai apropiaţi colaboratori ai lui J. Edgar Hoover, la sediul central. La momentul în care primele fapte au fost dezvăluite în The New York Times, şi Ashcroft, şi Comey demisionaseră din administraţia Bush.

Rezistenţa lui Mueller în faţa preşedintelui a rămas secretă mult mai multă vreme. Dar Comey a spus în faţa unui public exclusivist, la Agenţia Naţională de Securitate, ce auzise Mueller de la Bush şi de la Cheney, la Casa Albă:

„Dacă nu facem asta, vor muri oameni.” Fiecare poate spune ce a înţeles el, în loc de asta: „Dacă nu strângem acest tip de informaţii”, sau „Dacă nu folosim această tehnică”, sau „Dacă nu extindem această autoritate”. Este extraordinar de greu să fii procuror general şi să stai în faţa acestui tren de marfă care este nevoia de asta… nu este suficientă o minte ascuţită în chestiuni legale ca să spui „nu” atunci când este cel mai important. Este nevoie de caracter moral. Este nevoie de capacitatea de a vedea în viitor. Este nevoie de o apreciere corectă a pagubelor care ar decurge dintr-un „da” nejustificat. Este nevoie de înţelegerea că, pe termen lung, activitatea de informaţii în baza legii este singura activitate de informaţii sustenabilă în ţara aceasta[681].

Mueller a depus mărturie publică în faţa Comisiei 9/11 o lună mai târziu, pe 14 aprilie 2004, şi nu a suflat niciodată o vorbă despre cele întâmplate la Casa Albă.

„Începuturile unui serviciu de informaţii”

Comisia şi Congresul au acceptat asigurările directorului că FBI putea să protejeze atât libertatea, cât şi securitatea. Dar au cerut mai mult de la Mueller. Voiau să ştie că FBI

folosea puterile depline pe care i le acordase Congresul prin Patriot Act, în 2001.

Le folosea, dar nu întotdeauna bine. Pe 6 mai 2004, FBI a arestat un avocat din Oregon, Brandon Mayfield, în baza unui mandat legat de atentatele cu bombă de la Madrid. Acesta era un cetăţean american, care se convertise la islamism. FBI a folosit împotriva lui Mayfield toate instrumentele de interceptare şi de supraveghere pe care le avea, vreme de şapte săptămâni. Cazul se baza pe interpretarea greşită, de către FBI, a unei amprente găsite pe o pungă de plastic, la Madrid. Poliţia spaniolă îi spusese ataşatului legal FBI la Madrid că Mayfield nu era omul căutat. El a fost totuşi arestat şi după acest avertisment. Arestarea a fost urmată de două săptămâni de detenţie dură, în regim de izolare, după care a fost eliberat; avea să primească ulterior scuze oficiale şi o despăgubire de două milioane de dolari din partea guvernului.

Patriot Act, o lege scrisă rapid şi într-o stare de teamă, mărea considerabil forţa scrisorilor de securitate naţională, o tactică folosită rareori înainte de 9/11. Scrisorile ordonau băncilor, birourilor de credit, companiilor telefonice şi furnizorilor de servicii internet să predea FBI-ului documente referitoare la clienţii lor. Ele îi obligau totodată pe cei care le primeau să păstreze tăcerea – nu puteau spune nimănui, nici măcar unui avocat. Scrisorile aveau puterea combinată a unei citaţii şi a unui ordin de tăcere. FBI trimitea în jur de o mie de astfel de scrisori pe săptămână; mai mult de jumătate dintre ţinte erau cetăţeni americani. Agenţii FBI spuneau că scrisorile erau instrumente indispensabile în investigaţii, crema contraterorismului în Statele Unite. Dar scrisorile, la fel ca interceptările fără mandat, erau tot o formă de violare a proprietăţii. Un supervizor de la FBI le putea scrie fără ordinul unui judecător sau a cererii unui procuror.

În septembrie 2004, judecătorii federali au început să le considere neconstituţionale. Tribunalele au desfiinţat prevederile din Patriot Act care înzestrau FBI cu aceste puteri; Congresul a rescris legea ca să le păstreze. Biroul trebuia acum să justifice ordinul de tăcere în faţa unui judecător, dar scrisorile au continuat.

Agenţii specializaţi FBI pe probleme de contraterorism abuzau de puterile lor şi prin crearea aşa-numitelor „scrisori de exigenţă" – citaţii în situaţii de urgenţă pentru mii de liste de apeluri telefonice – fără să spună nimănui de la sediul central. O succesiune nesfârşită de directori adjuncţi şi de agenţi speciali responsabili nu au învăţat regulile sau rolurile lor. Mueller a spus: „Nu avem în acest moment sistemul de conducere care să garanteze că urmăm legea."[682] El a recunoscut că Biroul s-a folosit abuziv de Patriot Act ca să obţină informaţii.

Mărturia pe care o ascultase Comisia 9/11 i-a făcut pe mulţi dintre membrii ei să considere că Biroul ar trebui reconstruit. Ei s-au gândit foarte serios la un nou serviciu intern de informaţii care să înlocuiască FBI. Mueller a dus o bătălie pe trei fronturi – cu Comisia, cu Congresul şi cu Casa Albă – ca să împiedice divizarea Biroului, cu serviciile de aplicare a legii, de o parte, şi cu cele de informaţii, de alta. Lupta s-a purtat zi de zi în vara şi toamna anului 2004, dar continuând în anul următor.

Singura parte din raportul despre FBI al comisiei care a fost transpusă într-o lege a fost un ordin care cerea crearea unei „culturi instituţionale cu expertiză substanţială şi dedicaţie pentru activitate de informaţii"[683]. Mueller încerca asta de ani de zile. Progresele pe care le făcea erau lente şi inegale, dar el şi-a atins curând obiectivul de a dubla numărul de analişti de informaţii la

FBI. Aceştia erau acum în număr de 2 000 şi nu mai erau puşi să răspundă la telefoane sau să ducă gunoiul.

Mueller a raportat încrezător comisiei că făcea paşi mari înainte, „îndreptându-se spre următoarea etapă de transformare a Biroului într-o agenţie de informaţii”[684]. Dar FBI mai avea cinci ani până să ajungă acolo.

Preşedintele fusese nevoit să îşi creeze propria comisie de informaţii, după ce a recunoscut că armele de distrugere în masă din Irak au fost un miraj. La conducerea ei a fost numit judecătorul federal Laurence Silberman, de la Curtea de Apel. A fost alegerea lui Cheney: cei doi aveau aceeaşi părere despre Birou. Şi aveau această părere de 30 de ani, de când Silberman fusese adjunct de procuror general, iar Cheney, şeful cabinetului pentru preşedintele Ford. În acea vreme, după căderea lui Nixon, Casa Albă l-a trimis pe Silberman să caute dosarele secrete ale lui J. Edgar Hoover. De atunci, judecătorul a rămas cu un dinte împotriva Biroului.

„A fost cea mai neplăcută experienţă din îndelungata mea activitate în slujba guvernului”[685], le-a spus judecătorul Silberman colegilor lui magistraţi. „Hoover îşi însărcinase într-adevăr agenţii să-i raporteze lui, în particular, orice frântură de mizerie despre personaje ca Martin Luther King Jr. sau familiile lor. Hoover folosea uneori acea informaţie pentru un şantaj subtil, ca să asigure puterea lui şi a Biroului... Cred că s-ar cuveni ca tuturor noilor recruţi să li se prezinte natura dosarelor secrete şi confidenţiale ale lui J. Edgar Hoover. Şi, în legătură cu asta, ar fi bine pentru ţară – şi pentru Birou – ca numele lui să fie şters de pe clădirea sediului central.”

Raportul lui Silberman despre FBI, la care a lucrat în iarna lui 2004 şi pe care l-a trimis Casei Albe pe 31 martie 2005,

era ca un masaj cu sârmă ghimpată. „Au trecut de-acum trei ani şi jumătate de la atacurile din 11 septembrie”[686], începea capitolul despre FBI din raport. „La trei ani şi jumătate după 7 decembrie 1941, Statele Unite construiseră şi echipaseră o armată şi o flotă de război care au traversat două oceane, Canalul Mânecii şi Rinul; obţinuseră deja capitularea Germaniei şi mai aveau două luni până să învingă şi Japonia. FBI a petrecut ultimii trei ani şi jumătate demarând un serviciu de informaţii.” Raportul avertiza că îndeplinirea acestei sarcini avea să dureze până în 2010.

Raportul a criticat dur directoratul pentru informaţii din FBI, creat de Mueller cu doi ani în urmă şi ajungea la concluzia că directoratul avea o mare responsabilitate, dar nici o autoritate. Nu derula investigaţii sau operaţiuni de informaţii. Nu făcea nici analize. Avea prea puţină influenţă asupra celor 56 de grupuri teritoriale pe care le crease. Nimeni în afara directorului însuşi nu avea vreo putere asupra acestor fiefuri.

„Am întrebat dacă Directoratul pentru Informaţii se poate asigura că sunt îndeplinite priorităţile colectării de informaţii”, spunea raportul. „Nu putea. Am întrebat dacă Directoratul superviza direct majoritatea analiştilor Biroului. Nu o făcea.” Nu controla nici banii, nici oamenii asupra cărora părea că prezidează. „Este posibil ca ultimele eforturi ale FBI de a construi o capacitate de informaţii să depăşească rezistenţa care a compromis reformele din trecut?” întreba raportul. „Rezultatul este deocamdată îndoielnic.” Erau cuvinte grele şi cu atât mai dureroase, cu cât erau adevărate.

Dacă FBI nu-şi putea comanda şi controla agenţii şi autorităţile, concluziona raportul, atunci Statele Unite ar

trebui să desfiinţeze Biroul şi să înceapă de la zero, construind din temelii o nouă agenţie de informaţii interne.

Strângând din dinţi, Mueller a început instituirea celei mai mari schimbări din structura de comandă a Biroului de după moartea lui Hoover. Un singur Serviciu Naţional de Securitate din cadrul FBI avea să conducă activitatea de informaţii, contrainformaţii şi contraterorism. Schimbarea a devenit efectivă în septembrie 2005. După cum a prezis judecătorul, avea să fie nevoie de încă vreo cinci ani ca să se vadă rezultatele.

„Cine dă ordin să se tragă?”

Războiul din Irak arunca nisip în mecanismele interne ale FBI. Sute de agenţi lucrau prin rotaţie în Irak şi alte câteva sute munceau în laboratoarele criminalistice ale FBI din Quantico, Virginia, luând parte la o bătălie ce părea fără sfârşit. Ei au analizat zeci de mii de amprente şi date biometrice de la prizonieri, căutând indicii despre al-Qaeda. Au lucrat la capturarea, analiza şi reconstituirea a zeci de mii de fragmente din dispozitivele explozive artizanale care ucideau soldaţi americani.

Membrii mult lăudatei echipe FBI de salvare a ostaticilor, antrenaţi în tactici de comando, erau la mare căutare atât în Irak, cât şi în Afghanistan. Unii dintre ei făcuseră până în vara anului 2005 patru stagii pe câmpul de luptă, mai mult decât oricare alţi soldaţi participanţi la război.

Echipa pregătea acum un asalt militar împotriva unui terorist care figura de mai bine de 20 de ani pe lista celor mai căutaţi de FBI.

Biroul îl căuta pe Filiberto Ojeda Ríos încă din ianuarie 1975, când a avut loc atacul cu bombă de la Fraunces Tavern, din New York, unul dintre primele atacuri teroriste care au făcut victime în epoca modernă. Mişcarea armată pentru independenţa portoricană, FALN, revendicase atacul. FBI a derulat operaţiuni COINTELPRO împotriva mişcării pentru independenţă în anii 1960 şi la începutul anilor 1970; Hoover însuşi citase „îndrăzneala tot mai mare" a programelor ei politice şi „curajul pe care l-a insuflat cauzei lor Cuba lui Castro"[687].

Ojeda era comandantul FALN. Fusese instruit de serviciul secret cubanez din 1961 până în 1967 şi se întorsese ca revoluţionar în Puerto Rico. Arestat de un agent FBI la San Juan, a încălcat termenii eliberării pe cauţiune şi a fugit la New York, unde, sub protecţia ofiţerilor de informaţii ai lui Castro, a lucrat în cadrul misiunii cubaneze la Naţiunile Unite. Până la începutul anului 1974, Ojeda a organizat FALN la New York şi la Chicago.

FBI a acuzat grupul pentru mai bine de 120 de atacuri cu bombă în următorul deceniu; atacurile au ucis şase oameni şi au produs pagube de milioane de dolari. Biroul a prins un pont norocos pe 1 noiembrie 1976, când un dependent de heroină a intrat prin efracţie într-o ascunzătoare secretă a FALN din sectorul West Town, Chicago, căutând ceva de furat. A găsit un stoc de dinamită şi a încercat să o vândă pe stradă. Două zile mai târziu, pe 3 noiembrie, poliţia din Chicago şi agenţii FBI au auzit despre oferta lui şi au primit un mandat de percheziţie pentru apartamentul spart de acesta. Aici au dat peste prima fabrică de bombe descoperită vreodată într-o anchetă de terorism pe

teritoriul Statelor Unite. Casa conspirativă ascundea explozibili, baterii, butelii cu propan, ceasuri şi documente preţioase. Investigaţia a dus la o serie de trimiteri în judecată. FBI rănise FALN, dar nu lichidase grupul.

Ojeda a fugit din nou în Puerto Rico, de unde a supervizat asasinarea la San Juan a unui marinar din flota militară a Statelor Unite, în 1982, şi a pus la cale furtul a 7,1 milioane de dolari dintr-o bancă din Connecticut, în 1983. FBI credea că jumătate din bani au mers la serviciul de informaţii cubanez.

Noul agent special responsabil la San Juan, Luis Fraticelli, crease o echipă de 15 persoane pentru cazuri de terorism. Urmărirea lui Ojeda era prioritatea numărul unu a acesteia. Trecuseră 30 de ani de la producerea atacului cu bombă de la Fraunces Tavern.

În vara anului 2005, echipa a stabilit că fugarul în vârstă de 72 de ani trăia într-o căsuţă, pe un drum de ţară dintr-un cătun izolat, în capătul vestic al insulei Puerto Rico. Fraticelli a solicitat intervenţia echipei de salvare a ostaticilor, ca să-l captureze.

Sediul central al FBI a aprobat desfăşurarea de forţe. Zece lunetişti şi o echipă de sprijin au aterizat în Puerto Rico zece zile mai târziu, pe 23 septembrie 2005. Nu se preconiza să aibă loc negocieri. Nici unul dintre membrii echipei nu vorbea spaniolă.

Însă planul a mers prost. Elicopterul a lăsat echipa de intervenţie într-un loc greşit. Agenţii s-au dat repede de gol şi, când au găsit casa lui Ojeda, pe drum se adunase deja o mulţime care scanda: „FBI, asasini!” La ora 16.28 au izbucnit focuri de armă – trase atât de FBI, cât şi de cel

urmărit. A început o confruntare cu echipa de intervenţie ascunsă prin jur. La apropierea nopţii a început să plouă. Şefii din FBI, care monitorizau operaţiunea de la sediul central, erau tot mai îngrijoraţi.

Willie Hulon – cel de-al şaselea director pe contraterorism în patru ani sub Mueller – i-a telefonat superiorului lui, Gary Bald, noul şef pe securitate naţională din FBI.

„Bald era de părere că exista o confuzie privitoare la cine era la comandă”[688], a relatat un raport de după acţiune. El a scris în notele lui: „Cine dă ordin să se tragă?”[689] Răspunsul era – trei şefi diferiţi din FBI.

La San Juan, agentul special responsabil, extrem de stresat, voia un atac imediat. La Quantico, comandantul echipei de salvare a ostaticilor voia să trimită întăriri. La Washington, Hulon voia să vadă un plan în scris al atacului. Cum se apropia miezul nopţii, Bald a transmis echipei să stea pe loc. Membrii ei au fost însă categoric împotrivă. La ora unu noaptea, comandantul lor a trimis o nouă echipă, de pe Aeroportul Internaţional Dulles. Puţin după prânz, aceasta a intrat în căsuţa albă, străpunsă de 111 gloanţe, şi a găsit trupul lui Ojeda pe podea, având alături un pistol Browning încărcat şi cu piedica trasă. Murise încă de la primul schimb de focuri. Nimeni de la cartierul general nu a găsit vreo vină echipei care l-a doborât. Ojeda era un terorist şi un asasin, care a deschis focul asupra agenţilor FBI, rănindu-l pe unul dintre ei, înainte să moară.

Dar „Cine dă ordin să se tragă?” era o întrebare răsunătoare. Dată fiind incapacitatea permanentă a liderilor FBI şi a agenţilor din teren de a comunica între ei, era greu de stabilit cine putea să-i pună pe aceeaşi lungime de undă. Lucrurile erau îngreunate şi de

schimbările permanente din serviciile de contraterorism şi informaţii ale FBI la nivel de conducere. Majoritatea celor aflaţi în vârful ierarhiei renunţau pentru slujbe mult mai ofertante, ca directori de securitate pentru companii de carduri de credit, cazinouri şi linii de croazieră.

În fiecare dimineaţă, Mueller citea rapoartele zilnice privind ameninţările, care veneau de la noul Centru Naţional de Contraterorism, până la 20 de pagini pe zi de e-mailuri interceptate, ponturi de la servicii de informaţii străine, interviuri cu informatori şi rapoarte despre personaje suspecte de la poliţiile statale şi locale. Într-o zi obişnuită, sistemul intern al FBI de depistare a ameninţărilor, denumit Guardian, înregistra până la o sută de alerte. Marea majoritate se dovedeau a fi alarme false.

FBI trebuia să găsească o cale de a analiza totul, de a alege ţinte pentru anchete şi de a transforma acele anchete în arestări şi puneri sub acuzare care să reziste în instanţă şi să fie socotite victorii împotriva duşmanului. Mueller mai trebuia să transforme informaţiile într-un instrument de aplicare a legii.

Exista o cale. Mueller avea nevoie de un nou general şi de o nouă strategie.

„Este sub răspunderea noastră”

Muller a găsit comandantul pe care îl căuta în persoana lui Philip Mudd, prematur încărunţitul şi înşelător de blândul director adjunct al Centrului pentru Contraterorism al CIA. Cei doi dădeau declaraţii împreună, în audieri secrete, de ani de zile; lui Mueller îi plăcea modul în care noul recrut gândea şi vorbea. Mudd era un analist de informaţii profesionist, un veteran în CIA, unde lucra de 20 de ani, care avusese funcţia de director pe probleme legate de Golful Persic şi de Orientul Mijlociu în Consiliul de Securitate Naţională, şi lucrase la Kabul cu ambasadorul american în Afghanistan.

Mudd a devenit şeful Diviziei de Securitate Naţională a FBI pe 27 aprilie 2006. Deşi se ocupase de secrete toată viaţa, a mărturisit că FBI îl punea în încurcătură.

„Mi-au trebuit, probabil, şase până la 12 luni ca să înţeleg”[690], a spus el. „Noi nu ne ocupăm cu strângerea informaţiilor. Noi ne ocupăm cu abordarea unei probleme şi folosirea combinată a informaţiilor noastre şi a capacităţilor de impunere a legii pentru a face ceva în legătură cu acea problemă, într-un mod care să asigure securitatea pentru Los Angeles, sau Chicago, sau Tuscaloosa. Aceasta este o diferenţă profundă, după părerea mea, faţă de alte provocări din domeniul informaţiilor pe care le-am întâlnit de-a lungul timpului... Aceasta este o misiune mai mare, mai dificilă şi are, într-un fel, implicaţii mai profunde pentru securitatea acestei ţări”, a mai spus el. „Este răspunderea noastră. Dacă nu facem lucrurile cum trebuie, noi suntem cei vinovaţi.”

Mueller şi Mudd au studiat atent corelarea forţelor în războiul împotriva terorismului în primăvara şi în vara lui 2006. Administraţia Bush se clătina. Încercările făcute de administraţie de a folosi spioni şi soldaţi pentru a captura şi a interoga suspecţi de terorism începeau să se năruie.

Tortura compromitea mărturiile împotriva suspecţilor, făcând aproape imposibilă condamnarea lor de către tribunalele americane. Iar Curtea Supremă a decis că preşedintele nu avea autoritatea de a înfiinţa tribunale pentru crime de război la Guantánamo.

Bush îl concediase pe directorul CIA şi era pe cale să îl îndepărteze şi pe secretarul Apărării. Procurorul lui general, Alberto Gonzalez, fostul consilier de la Casa Albă, era considerat de mulţi o verigă slabă. Principalul colaborator în probleme de securitate naţională al vicepreşedintelui Cheney, I. Lewis „Scooter" Libby, fusese condamnat pentru sperjur şi obstrucţionarea justiţiei fiindcă minţise într-o anchetă privind o scurgere de informaţii din CIA; el era oficialul de la Casa Albă cu rangul cel mai înalt condamnat pentru un delict după scandalul Iran-contra. Războiul din Irak mergea prost. Al-Qaeda era încă violentă; imaginile de la Abu Ghraib deveniseră un afiş de recrutare în întreaga lume. După stânjenitoarea dezvăluire a aspectelor extralegale ale programului de interceptare Vânt Stelar, Congresul lucra pentru a extinde puterile de interceptare fără mandat ale guvernului. A legalizat până la urmă parţial supravegherea dorită de preşedinte; a făcut supravegherea electronică şi mai uşoară în interiorul Statelor Unite. Cum cea mai mare parte din traficul de telecomunicaţii al lumii trece prin Statele Unite, indiferent de originea acestuia, NSA şi FBI puteau să intercepteze un e-mail stocat pe un server Microsoft sau să urmărească o convorbire telefonică printr-o centrală AT&T fără să aibă nevoie de mandat. Cu toate acestea, cinci ani de urmăriri febrile nu au dus nici măcar la descoperirea unui singur suspect al-Qaeda în America. Şi totuşi, FBI avea senzaţia prevestitoare de rele că aceştia erau pe undeva, prin ţară.

Mai exista o metodă de a-i găsi. Ceea ce funcţionase pentru Hoover împotriva Ku Klux Klanului şi a Partidului

Comunist din Statele Unite putea să funcţioneze şi pentru Mueller, împotriva ameninţării terorismului islamic. FBI avea să-i caute şi să-i aresteze pe potenţialii teroriști întinzându-le capcane sub acoperire. Era o strategie care îşi arătase valoarea de-a lungul timpului, acceptată de procurori şi savurată de agenţii secreţi. Ea combina investigaţiile secrete cu satisfacţia arestărilor importante şi a titlurilor care săreau în ochi. Era nevoie de două elemente esenţiale: un agent convingător pe post de informator şi un suspect credul ca ţintă. Nici un juriu din Los Angeles, Chicago sau Tuscaloosa nu ar fi acceptat argumentul că a fost ispitit să încalce legea, din partea unui acuzat de terorism, adus în cătuşe de FBI.

În următorii trei ani – până când FBI a găsit primul adevărat agent operativ al-Qaeda în America – capcana sub acoperire a devenit o strategie centrală a contraterorismului în America. Mueller a făcut-o oficială într-un discurs din 26 iunie 2006, anunţând arestarea a şapte bărbaţi dintr-un cartier sărac din Miami, acuzaţi că ar fi complotat să arunce în aer Sears Tower din Chicago, cea mai înaltă clădire din America. Mueller i-a numit pe cei şapte „membri ai unei celule teroriste domestice… care s-au recrutat singuri, s-au instruit singuri şi îşi executau singuri misiunile. Poate că nu aveau nici o legătură cu al-Qaeda sau cu alte grupări teroriste. Schimbau idei şi informaţii în umbra internetului. Îşi găseau inspiraţia pe site-urile radicale care cheamă la violenţă. Ca să strângă bani, comiteau infracţiuni mărunte, care nu atrăgeau atenţia. Nu se supuneau unui conducător anume, ci unei ideologii. Pe scurt, operau sub radar”[691].

Liberty City Seven (”Cei Şapte din Oraşul Libertăţii”), cum au fost numiţi, erau nişte infractori de calibru mediu, care nu păreau să aibă mijloacele sau priceperea de a ataca un obiectiv mai mare decât un magazin cu băuturi. Planurile lor erau mai mult aspiraţionale decât operaţionale, după

cum a spus directorul adjunct al FBI, John Pistole – o frază care avea să fie deseori repetată. A fost nevoie de trei procese ca cinci din cei şapte să fie condamnaţi. Dar cazurile de terorism domestic au urmat unul după altul, în toată ţara. Un agent FBI sub acoperire în Illinois a luat urma unui individ în vârstă de 22 de ani care şi-a dat la schimb boxele stereo pentru patru grenade de mână false: a spus că voia să omoare cumpărători într-un mall de la marginea oraşului Chicago, în săptămâna Crăciunului din 2006. Mueller a elogiat acţiunea unui fost militar din Beretele Verzi, din Ohio, care a urmărit doi americani naturalizaţi, de origine iordaniană, în timp ce ridicau greutăţi, înghiţeau steroizi şi discutau cum să ucidă militari americani în Irak.

Peste jumătate dintre cazurile importante instrumentate de FBI împotriva unor presupuşi terorişti din 2007 până în 2009 au fost capcane. Biroul a prezentat o spectaculoasă punere sub acuzare pe 8 mai 2007, pentru un presupus complot de a lansa un atac cu arme grele împotriva bazei militare de la Fort Dix, New Jersey. Capii acţiunii erau trei infractori mărunţi de 20 şi ceva de ani, fumători de marijuana, cu toţii imigranţi ilegali din Albania, şi cumnatul lor, un taximetrist palestinian. Ei s-au filmat la un poligon de tir, strigând „Allah e mare!”, şi au dus caseta la un magazin video să le-o convertească pe DVD. Vânzătorul a telefonat la FBI, care a infiltrat în grup un informator. Acesta s-a oferit să le facă rost de puşti de asalt şi grenade. Un caz şi mai îngrijorător a ieşit la iveală pe 3 iunie 2007, când FBI a arestat un suspect în vârstă de 63 de ani, care lucrase pe vremuri la Aeroportul Kennedy din New York, şi l-a acuzat că a condus un complot ce urmărea să arunce în aer rezervoarele cu combustibil pentru avioane şi conductele din jurul terminalului pentru pasageri. Informatorul, un traficant de cocaină condamnat, şi-a înregistrat ţinta pe casetă: „Să ataci John Fitzgerald Kennedy, uau!”[692] a spus acesta. „Ei adoră Aeroportul JFK

– cum au adorat şi omul. Dacă loveşti acolo, va fi în doliu toată ţara. E ca şi cum l-ai asasina pe om de două ori.”

Pe 5 martie 2008 a fost condamnat un fost militar din marină, în vârstă de 30 de ani, într-un caz bazat în mare măsură pe un e-mail trimis de acesta cu şapte ani în urmă. Acuzatul, născut Paul Hall, îşi schimbase numele în Hassan Abu-Jihad, o opţiune care n-a mirat pe nimeni când tânărul s-a înrolat în marină. În timp ce se afla la bordul USS Benfold în Golful Persic, în aprilie 2001, la cinci luni după atentatul ce a vizat distrugătorul Cole, el a trimis mesaje către un forum islamist online din Londra, îmbrăţişând al-Qaeda şi dezvăluind poziţiile a zece nave de luptă în Golf. A primit 25 de ani de închisoare.

Aceste cazuri erau bune ca subiecte de presă. FBI le-a prezentat ca ameninţări reale, din partea unor radicali care existau cu adevărat în Statele Unite. Câtă vreme naţiunea nu suferea un atac real, celor mai mulţi americani nu le păsa prea mult că unele cazuri erau fabricate, că uneori FBI furniza armele şi rachetele, că nu orice e-mail declanşa o explozie sau că presupuşii complotişti nu erau neapărat terorişti domestici, ci mai degrabă nişte zănatici.

FBI avea în dosarele sale peste 700 de milioane de documente legate de terorism. Lista suspecţilor de terorism pe care o gestiona număra peste 1,1 milioane de nume. Identificarea ameninţărilor reale în acest potop de informaţii secrete rămânea o misiune de coşmar. Cea de-a treia încercare a Biroului de a crea o reţea de computere pentru agenţii lui trena, costa mai mult şi dura mai mult decât în cele mai negre temeri ale unora. Reţeaua a rămas în lucru ani de zile; doar o treime dintre agenţii şi analiştii FBI erau conectaţi la internet. Mueller avea autoritatea să angajeze la sediul central două duzini de ofiţeri superiori de informaţii. Până în 2008 a găsit doar doi. Congresul

continua să-i atace pe şefii pe contraterorism de la FBI pentru lipsa lor de viziune şi de hotărâre; Mueller văzuse de-acum opt dintre ei, cum vin şi pleacă din funcţii.

Iar concentrarea neobosită a FBI pe lupta împotriva terorismului a avut o consecinţă nebănuită. Anchetarea şi trimiterea în judecată pentru infracţiuni financiare a scăzut, fapt care a încurajat ilegalităţile pe Wall Street şi a contribuit la declanşarea celei mai grave crize economice prin care a trecut America după cea din anii 1930.

Mueller a continuat să se bucure de aceeaşi apreciere şi când administraţia Bush a ajuns la final. La fel şi Mudd, rămas ca principal colaborator al directorului pe probleme de informaţii. Sub îndrumarea secretarului Apărării, fostul director CIA Robert Gates, ei au început să dezvolte o strategie globală împotriva terorismului, care a câştigat aprecierea ambelor partide din Congres şi a ambilor candidaţi la Casa Albă din toamna anului 2008. Toţi trei aveau să rămână şi sub administraţia următorului preşedinte. Toţi trei aveau să contribuie la strategiile acestuia.

„Ţelul care ne-a călăuzit întotdeauna puterea”

Pe 28 aprilie 2009, preşedintele Barack Obama a sosit la Clădirea Hoover, pentru o sărbătoare publică prilejuită de aniversarea a o sută de ani a FBI. O mulţime de funcţionari şi secretare începuseră să se adune în curtea centrală din fortăreaţa de beton a Biroului. Elita FBI, cu insigne de aur,

a ieşit în curte împreună cu Obama. Pe zidul din spate atârna steagul centenar, fluturând uşor.

„În 1908 erau doar 34 de agenţi speciali, subordonaţi procurorului general al lui Theodore Roosevelt. Astăzi sunt peste 30 000 de bărbaţi şi de femei care lucrează pentru FBI”[693], a început preşedintele. „Atât de multe s-au schimbat în ultima sută de ani”, a mai spus el, încercând să cucerească audienţa. „Mulţumesc lui Dumnezeu pentru schimbare.” Mulţimea era entuziasmată.

„Ştiu, de asemenea, că unele lucruri au rămas neschimbate”, a spus el, coborând vocea. „Domnia legii – aceasta este fundaţia pe care s-a construit America. Acesta este ţelul care ne-a călăuzit întotdeauna puterea. Şi acesta este motivul pentru care trebuie să respingem ca falsă alegerea între securitate şi idealurile noastre.”

Obama venise la putere ca un campion al libertăţilor civile şi al legii constituţionale. În Biroul Oval, a adoptat o linie mai dură decât cea declarată în public. Opţiunile lui în materie de contraterorism i-au şocat câteodată pe susţinătorii lui. El a decis să urmărească şi să ucidă membri al-Qaeda în Afghanistan şi Pakistan. Statele Unite au extins războiul la miile de adepţi ai jihadului. Ghidat de imperativul prevenirii unui nou atac, Obama a mers mai departe decât predecesorii lui ca să rezolve enigmele contraterorismului. El a fost primul preşedinte de la sfârşitul Războiului Rece care a coordonat puterile militare şi informaţionale ale Americii, transformându-le în forţe letale cu reguli de operare foarte limpezi.

Sub Obama, CIA şi Pentagonul au ras de pe faţa pământului sute de suspecţi de terorism, şi uneori şi civili, cu un neîncetat raid de rachete trase de drone deasupra Afghanistanului şi Pakistanului. În timp ce comandourile

americane îi ucideau pe Osama bin Laden şi pe alţi conducători ai al-Qaeda, Departamentul de Stat folosea puternic diplomaţia ca să câştige cooperarea multora dintre ţările islamice, ajutat şi de revoltele din Primăvara Arabă, rebeliuni duse împotriva dictatorilor în numele democraţiei. Pentru a menţine legea şi ordinea în războiul împotriva terorismului, Obama a dat FBI-ului controlul asupra celor mai duri captivi al-Qaeda, deţinuţii de valoare maximă. El le-a încredinţat lui Robert Mueller şi agenţilor lui sarcina de a aresta şi interoga terorişti, fără să încalce legile şi libertăţile americane.

FBI era acum parte dintr-o reţea globală în continuă creştere, formată din sisteme naţionale de securitate, conectate într-o reţea de informaţii secrete împărţite de poliţişti şi spioni din toată America şi din lume. Biroul a prins mai mulţi suspecţi cu mai multe capcane, unele mai sofisticate însă. A acţionat uneori la limita legii, şi după unele păreri ar fi şi depăşit-o, în supravegherea miilor de americani care se opuneau guvernului cu vorbe şi cu idei, nu cu fapte sau comploturi. Dar totodată şi-a folosit munca superior calitativă de informaţii ca să-l aresteze pe Najibullah Zazi, un imigrant afgan aliat cu al-Qaeda, şi să-l aducă în faţa unui tribunal federal din New York, unde acesta a recunoscut că voia să pună o bombă la metrou, aproape de împlinirea a zece ani de la atacurile din 9/11. În octombrie 2011, un alt terorist inspirat de al-Qaeda, Umar Farouk Abdulmutallab, a recunoscut în instanţă că a încercat să distrugă un avion al companiei Delta, cu 278 de pasageri la bord, deasupra oraşului Detroit, la Crăciunul precedent. Avea explozibili ascunşi în lenjeria intimă.

Judecătorul federal l-a întrebat dacă ştia că a încălcat legea. „Da, legea americană”, a spus el. Aceste cazuri au dovedit că suspecţii de terorism puteau fi judecaţi şi condamnaţi în tribunalele americane în baza legii, fără

tribunale militare sau mărturisiri smulse prin tortură în închisori secrete.

Pe frontul de acasă, americanii s-au obişnuit cu obiectivele camerelor de supraveghere cu circuit închis, cu mâinile înmănuşate ale gărzilor din aeroporturi şi cu zecile de poliţişti şi agenţi de securitate în echipament de luptă. Mulţi au renunţat de bună voie la libertăţi, pentru promisiunea securităţii. Poate că nu îl iubesc pe Big Brother, dar ştiu că el face de-acum parte din familie.

Şi totuşi a existat un semn că legile constituţionale ar putea guverna contraterorismul, în anii ce vor urma. Pe 7 noiembrie 2011 a apărut un nou set de linii directoare pentru investigaţiile de informaţii ale FBI. A decurs dintr-un deceniu de dispute privind modul în care să fie folosite uriaşele puteri acordate Biroului în războiul împotriva terorismului şi din trei ani în care s-a încercat repararea răului făcut sub administraţia Bush în numele securităţii naţionale.

Noile reguli ale FBI stabilesc limite legale specifice la percheziţii şi confiscări în operaţiuni de informaţii, la interceptări şi plantări de microfoane, căutare de date şi supraveghere electronică, interceptarea e-mailurilor şi a telefoanelor mobile. Manualul de 460 de pagini, făcut public cu cenzurarea unor paragrafe importante, părea să fie ceva nou în secolul XXI. Era ca şi cum guvernul american făcea eforturi, cu bună credinţă, ca să împace libertatea cu securitatea.

FBI, care nu are nici acum o cartă legală din partea Congresului, s-a luptat vreme de un secol pe tema a ceea ce putea face în numele securităţii naţionale. Procurorul general Edward Levi a fost primul care a încercat să pună sub control Biroul, cu 35 de ani în urmă, după Afacerea

Watergate. El a acţionat în tradiţia judecătorului Harlan Fiske Stone, acel om devotat legii, care l-a numit pentru prima dată pe J. Edgar Hoover şi care a avertizat că o poliţie secretă era o ameninţare la adresa unei societăţi libere.

S-ar putea ca FBI să fi creat acum primul manual realist pentru operarea unui serviciu secret de informaţii într-o democraţie deschisă. Noile reguli spun, în concluzie, că „supunerea riguroasă faţă de principiile şi garanţiile constituţionale este mai importantă decât rezultatul oricărui simplu interogatoriu, căutare de dovezi sau investigaţie”[694]. Ele spun foarte clar că FBI nu poate investiga oameni „pentru că se opun războiului sau politicii externe, pentru că protestează împotriva acţiunilor guvernului, sau promovează anumite convingeri religioase”, ori pentru că sunt străini sau anarhişti sau americani de origine arabă. Pentru dezlănţuirea puterilor nelimitate ale FBI de a face percheziţii, confiscări sau supravegheri fără mandat este nevoie acum mai degrabă de o declaraţie de război a Congresului decât de un ordin prezidenţial secret. Aceste principii poate că au fost odată evidente, dar FBI le-a încălcat în repetate rânduri, în trecut.

Continuitatea lui Robert Mueller a constribuit şi ea la această schimbare. Nici un alt director al FBI nu a avut stabilitatea de a servi tot termenul de zece ani pe care l-a impus Congresul după moartea lui Hoover. Unii au plecat din funcţie ruşinos sau cu reputaţia pătată. Mueller a perseverat. El a atins pragul-limită la un deceniu după atacurile din 11 septembrie, dar Obama i-a cerut să mai rămână doi ani. Mandatul lui s-ar încheia în septembrie 2013, dacă va reuşi să reziste la presiunea fiecărei zile. S-ar apropia atunci de vârsta de 70 de ani. A îmbătrânit în funcţie, are acum părul alb, faţa cenuşie şi ochii obosiţi, pentru că fiecare dimineaţă a venit cu un val proaspăt de

ameninţări şi alarme false. Dar încă din vremea în care a înfruntat un preşedinte pe tema limitelor puterii lui de a-i spiona pe cetăţenii americani, a rămas fidel unui principiu. El a spus atunci că nu voia ca un istoric să scrie vreodată: „Aţi câştigat războiul împotriva terorismului, dar v-aţi sacrificat libertăţile civile.”[695]

Există încă şansa ca un alt principiu să învingă, şi anume ca în vremuri de primejdie continuă, americanii să poată fi deopotrivă liberi, dar şi în siguranţă.

678 Depoziţia lui Mueller, Comisia Juridică a Senatului, 17 septembrie 2008.

679 Mueller, depoziţie clasificată în faţa Comisiei pentru Informaţii Secrete a Senatului, 24 februarie 2004, citat în Jack Goldsmith, „Notă informativă pentru procurorul general, răspuns: Analiză a legalităţii programului [şters]”, Biroul de Consiliere Juridică, Departamentul Justiţiei, 6 mai 2004 (declasificată parţial pe 9 martie 2011).

680 Discuţia lui Mueller cu Cheney, scrisoarea lui de demisie şi notele de atunci privind confruntarea lui cu preşedintele sunt citate în „Raport neclasificat despre programul de supraveghere iniţiat de preşedinte”, un efort extraordinar făcut în comun de inspectorii generali de la Pentagon, Departamentul Justiţiei, CIA, NSA şi directorul Informaţiilor Naţionale, 10 iulie 2009.

681 James Comey, discurs la Agenţia Naţională de Securitate, 20 mai 2005, retipărit în The Green Bag 10, nr.

4 (vara 2007), Facultatea de drept a Universităţii George Mason.

682 Depoziţia lui Mueller, Comisia pentru Securitate Internă şi Afaceri Guvernamentale a Senatului, 30 septembrie 2009.

683 Legea pentru Reforma Serviciilor Secrete şi Prevenirea Terorismului, 2004, P.L. 108–458.

684 The FBI Counterterrorism Program Since September 2001, Report to the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, 14 aprilie 2004.

685 Discursul lui Silberman, primul circuit al Conferinţei Judiciare, Newport, R.I., iunie 2005.

686 Comisia privind capacităţile informative ale Statelor Unite referitor la armele de distrugere în masă. Raport către preşedintele SUA, 31 martie 2005.

687 Hoover către agenţii speciali responsabili, San Juan, 4 august 1960, FBI/FOIA.

688 Citat în „Analiză a incidentului armat din septembrie 2005 în care au fost implicaţi FBI şi Filiberto Ojeda Ríos”, Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiţiei, august 2006.

689 Ibidem.

690 Depoziţia lui Mudd, Comisia pentru Informaţii Secrete a Senatului, 23 octombrie 2007.

691 Discursul lui Mueller, City Club of Cleveland, 23 iunie 2006.

692 Rechizitoriu, SUA vs. Russell Defreitas şi alţii, 3 iunie 2007.

693 Discursul lui Obama, sediul central al FBI, 28 aprilie 2009.

694 Domestic Investigations and Operations Guide, FBI, 15 octombrie 2001, declasificat în parte şi publicat online la http://vault.fbi.gov pe 7 noiembrie 2011.

695 Depoziţia lui Mueller, 14 aprilie 2004, Comisia 11 septembrie.

POSTFAŢĂ

Această lucrare îşi datorează existenţa lui Robert D. Loomis, care face cărţi la Random House de 55 de ani, o carieră la fel de lungă ca a lui J. Edgar Hoover. El l-a cunoscut pe Hoover şi au băut împreună un Jack Daniels sau două, la vremea respectivă. Să lucrez alături de Bob, cu manuscrisul meu pe birou şi cu creionul în mână, a fost

una dintre marile plăceri ale vieţii mele, o experienţă de care au parte doar cei mai norocoşi autori.

La Random House, o echipă remarcabilă mi-a transformat manuscrisul în carte. Cele mai profunde mulţumiri ale mele se îndreaptă către Gina Centrello, Tom Perry, Susan Kamil, Benjamin Dreyer, Theresa Zoro, Ben Steinberg, Andy Ward, Amelia Zalcman, Avideh Bashirrad, Erika Greber, Susanna Sturgis, Lisa Feuer, Richard Elman, Steve Messina, Carole Lowenstein, Susan Turner, Beck Stvan, Barbara Fillon şi Lisa Barnes. Datorez o recunoştinţă enormă celui mai bun agent literar din lume, Kathy Robbins, şi personalului ei, din care fac parte David Halpern, Louise Quayle şi Mike Gillespie. Mulţumirile mele se îndreaptă de asemenea către avocatul F. Richard Pappas şi către Matthew Snyder de la CAA.

FBI. O istorie secretă a avut marele noroc de a beneficia de recenta declasificare a unor documente rămase secrete încă din vremea celui de-al Doilea Război Mondial. În ultimele luni, FBI a declasificat mii de documente care au dat profunzime şi anvergură acestei cărţi. Istoricul oficial al Biroului, John H. Fox Jr., şi echipa lui au făcut un mare serviciu publicând aceste documente online, o trudă pentru care merită toată lauda.

Multe dintre relatările orale din această carte au fost compilate de Societatea Foştilor Agenţi Speciali FBI, care deţine drepturile de proprietate intelectuală, şi au fost citate aici cu permisiunea scrisă şi verbală a societăţii. Dosarele de informaţii secrete ale lui J. Edgar Hoover au ajuns la mine după un efort de 26 de ani, iniţiat în baza Legii pentru Libertatea Accesului la Informaţie şi fructificat de fundaţia Electronic Frontier a lui David Sobel. Îi mulţumesc lui şi personalului FBI care a muncit ca să facă posibilă declasificarea.

FBI are o echipă de ofiţeri de relaţii cu publicul ale căror calităţi şi pricepere sunt depăşite doar de oamenii Pentagonului. Am ales să nu lucrez direct cu ei pentru a păstra integritatea cărţii şi pentru a-i scuti pe cititori de limba de lemn a comunicatelor de presă. FBI furnizează însă online o cantitate semnificativă de informaţii publice, în limitele unei birocraţii constrânse de secretizare.

De 25 de ani lucrez cu documente confidenţiale şi investighez agenţii secrete. Sunt conştient că nimeni din afară nu înţelege întreaga anvergură a operaţiunilor secrete derulate de guvern – la care au de altfel acces şi foarte puţini oameni din interior. Această carte nu este completă. Cu toate acestea, ea reprezintă un efort de a scrie un capitol din istoria Statelor Unite în ultimul secol. Cititorii s-ar putea să nu fie de acord, dar părerea mea este că documentele citate în această carte vorbesc de la sine. Ele sunt analele luptei Americii pentru securitate şi libertate.

Vom renunţa la libertate în viitor, dacă nu ne citim istoria. „O guvernare populară fără informarea populaţiei sau fără mijloacele de a o realiza nu este decât un prolog la o farsă sau la o tragedie, sau poate la ambele”, scria James Madison la începutul luptei continue duse de naţiunea noastră pentru crearea unei republici libere. Cunoaşterea va guverna întotdeauna ignoranţa, iar un popor care vrea să se conducă singur trebuie să se înarmeze cu puterea pe care o dă cunoaşterea.

SURSE PRINCIPALE

• Documente oficiale FBI declasificate în baza Legii pentru Libertatea Informaţiei (FBI/FOIA)

• Istorii orale ale FBI compilate de Societatea Foştilor Agenţi Speciali din FBI (FBI/FBIOH)

• Documente oficiale FBI şi corespondenţă în Foreign Relations of the United States, volumele Emergence of the Intelligence Establishment: 1945–1950 şi The Intelligence Community: 1950–1955 (FRUS Intelligence)

• Foreign Affairs Oral History (FAOH): peste 1 500 de relatări orale ale unor diplomaţi americani (şi diplomaţi care au servit ca ofiţeri de informaţii) au fost compilate de Asociaţia pentru Studii Diplomatice şi Instruire, multe dintre ele fiind disponibile online la http://www.adst.org/Oral_History.htm

• Franklin D. Roosevelt, Biblioteca prezidenţială (FDRL)

• Harry S. Truman, Biblioteca prezidenţială (HSTL)

• Dwight D. Eisenhower, Biblioteca prezidenţială (DDEL)

• John F. Kennedy, Biblioteca prezidenţială (JFKL)

• Richard M. Nixon, Biblioteca prezidenţială (RMNL)

• Gerald R. Ford, Biblioteca prezidenţială (GRFL)

• Jimmy Carter, Biblioteca prezidenţială (JCL)

• George W.H. Bush, Biblioteca prezidenţială (GWHBL)

• Documente oficiale ale Comisiei Senatoriale pentru Studiul Operaţiunilor Guvernamentale referitoare la Activităţi de Informaţii (numită în continuare „Comisia Church” sau CC)

• Înregistrările şi documentele oficiale FBI publicate în secţiunea de istorie a site-ului FBI, http://vault.fbi.gov (FBI), au fost o sursă nepreţuită pentru această carte. Cititorii interesaţi pot răsfoi dosarele originale ale FBI despre ACLU, Partidul Nazist American, COINTELPRO, Fidel Castro, Călătorii Libertăţii, Martin Luther King Jr., Saddam Hussein şi alte personaje, de la Jimmy Hoffa până la Jimmy Hendrix. O colecţie unică de documente privind originile Partidului Comunist din SUA, datând din 1919, se află la http://www.marxists.org/history/usa/eam/index.html

INDEX*

696

A

Abel, Rudolph (alias Emil Goldfus) 279–281, 312, 362, 662

Abu Ghraib 574, 592

Abu Jihad 497

Abu Zubaydah 564–567

Abu- Jihad, Hassan (Paul Hall) 594

Abwehr 117–116, 134–137, 158–159, 164, 623, 626

Acheson, Dean 194, 202, 204

Adams, Arthur Alexandrovici 181

Adams, Sherman 274

Adams, Jane 607

Agnew, Spiro 675

Allende, Salvador 456

Alon, Yosef 429

Alsop, Joe 645

Amtorg 145–146, 173, 215–216, 225, 464

Anderson, George W. 62–63, 65

Anderson, Walter 138

Andrews, Bert 641

Angleton, James 238, 242–243, 254, 294–295, 649–650, 673

Anticev, John 499–500, 502, 506, 535, 538, 690

Arafat, Yasser 427

Arvad, Inga 289

Ashcroft, John 554, 559–560, 566, 569, 578–582, 694

Astor, Vincent 136, 140–141, 152, 624

Ault, Richard L. 463, 683

Aum Shinrikyo 514

Austria 116, 239, 245

B

Bagdad 428, 430, 572–575

Baginski, Maureen 561, 572

Baker, Bobby 672

Baker, William M. 385, 494, 681

Balaguer, Joaquín 340, 346–348, 350, 352–353, 669, 671

Bald, Gary 589

Baldwin, Roger 92–94. 618

Ball, George 346, 670

Balletti, Arthur 661

Bates, Charles W. 414, 416, 421, 679

Batista, Fulgencio 294–295, 655

Beard, Charles 607

Beaulac, Willard L. 634

Beirut 429–430, 479, 482, 485, 491, 575

Bell, Harlan 531

Belmont, Al 257, 266, 282, 344, 638, 646, 6488–650, 654, 663, 664, 666–667

Benjamin, Daniel 510, 687

Bennett, Donald 390

Bentley, Elizabeth 201, 218–219, 29, 633

Berkman, Alexander 46, 54

Berle, Adolf A. 137–139, 168, 219, 623, 639–640

Berrigan, Daniel 395

Berrigan, Philip 395

Biddle, Francis 157, 160–162, 171, 174–176, 179, 186, 190, 622, 625, 628

Bielaski, A. Bruce 33, 35, 603, 608

bin Laden, Osama 520–522, 528, 530–543, 548–549, 555, 556, 564, 567, 575, 596, 688–691

Birch, Edmund J. 279–281, 312, 362–363, 654, 664, 374

Bissell, Richard 293, 300, 661

Black, Fred 358–359, 372

Bledsoe, Daniel 413–414, 678

Bollier, Edwin 465–496

Bolling, Alexander R. 253, 637

Bolz, Charles 421, 680

Bonaparte, Charles J. 27–30, 605

Bongardt, Steve 692

Borah, William E. 85, 617, 663

Bosch, Juan 340–342, 344, 346–348, 352–353

Bowers, Sam 331–332

Bowman, Spike 569

Boyd, John 491

Boynton, Homer 439, 441, 459, 683

Brana, Paul 345, 669

Brandeis, Louis 113

Brandon, Henry 377

Brennan, Charles D. 386, 399, 666–676

Brewster, Benjamin 25, 604

Browder, Earl 82

Brown, H. Rap 364

Brownell, Herbert, Jr. 245, 247, 253, 261, 265, 647, 651

Bundy, McGeorge 323, 346, 348, 667, 669

Burger, Ernest 159, 162

Burger, Gabrielle 551, 692

Burgess, Guy 238–239

Burke, Frank 57, 613

Burns, William J. 26–27, 75, 79, 80, 85, 87, 88, 90, 615

Bush, George H. W. 13, 503–504, 516, 602, 684, 687

Bush, George W. 409, 419, 457, 486–487, 491, 497, 554, 557–562, 564, 570–571, 573, 575–579, 581–582, 595, 598

Bush, Vannevar 213

Bushnell, Prudence 533–534, 537–538, 690

Byrd, Robert 433

C

Cagney, Jimmy 105

Cahill, John 165

Caminetti, Anthony 46, 52, 54

Campbell, Judith 289, 314

Campbell, Philip 70

Capehart, Homer E. 295, 655

Card, Andrew 579

Carter, Jimmy 457–460, 467, 602

Carter, Marshall 361

Casey, William J. 467, 475

Castro, Fidel 282, 284, 290, 293, 294, 298, 299, 301, 306–307, 314, 321, 343, 346, 587, 603, 655–657, 660, 661, 665

Cesare, Donald J. 329, 668

Chambers, Whittaker 219–220, 617, 638–639, 641, 645, 646

Chaplin, Charlie 86

Cheney, Dick 559, 562, 569, 579, 582, 585, 591, 695

Childs, Jack 281

Childs, Morris 281–283, 285, 616

Chiles, Morton 157, 193–194, 625, 632

Christopher, Warren 365, 674

Churchill, Winston 137, 151, 165, 174, 185, 191–192, 194, 217, 448, 613, 629, 638

Clifford, Clark 205, 209, 635

Clinton, Bill 365, 504, 509–511, 515–516, 520, 522–526, 537, 541, 546, 687, 689

Coleman, Daniel 521–522, 528, 531–532, 998

Cooley, Harold 295, 303, 655–657

Coolidge, Calvin 50, 88–89

Coplon, Judith (Sima) 225–226, 641–642

Coughlin, Charles 110, 128

Cox, Archibald 162, 437, 628

Coyne, Pat 256

Cregar, Bill 361, 391, 673, 677

Crim, John H.W. 89

Crimmins, John Hugh 351, 670

Crockett, Kennedy 346–347, 350

Crockett, William J. 309–310, 663, 669

Cronin, John F. 205–206

Cullen, John 159

D

Daly, Paul 422, 451–452, 679–681, 683

Danahy, Jack 201, 262, 319, 633, 651, 666

Dasch, George 159–164

Daugherty, Harry M. 74–76, 80, 81, 84–89, 615, 617

Dean, John W. 415–416, 431–433, 681

Debs, Eugene V. 32, 47, 79, 606, 617

Dennis, Delmar 331–332, 616, 668

Derwish, Kamal 570

Dewey, Thomas E. 223, 641

Donlon, Tom 514

Donovan, William J. „Wild Bill” 151–155, 166, 177–180, 185–187, 193, 219, 618, 624, 628–632, 643, 644, 648

Doolittle, Jimmy 256–258, 648–650

Drinan, Robert 446–447

Driscoll, Aggie 115

Duggan, Lawrence 173, 219, 628, 638

Dulles, Allen 211, 232–233, 252, 254, 257, 284, 296, 298, 306, 321, 326, 642–644, 648–650

Dulles, John Foster 211, 219, 246, 296

Dyson, Bill 381–384, 444, 448–449, 676, 682

E

Eastland, James 270–271, 295, 298, 309, 313, 320, 433, 659

Ehrlichman, John 373, 376–377, 384–385, 404–405, 414, 416, 423, 425, 432– 436, 675, 682

Ellis, Insula 51, 54, 59

Escalante, Anibal 284

Estill, Wallace F. 341–342, 344, 347, 669

F

Fadl, Jamal al- 521, 528, 689

Farland, Joseph S. 296–301, 604, 657, 659–662

Fish, Hamilton 99–101, 104, 132, 619

Fisher, Willie 280

Fleming, Ian 152

Floyd, Nancy 499, 502

Ford, Gerald R. 320, 444, 602

Ford, Henry 110

Ford, Peyton 225

Forrestal, James V. 186, 212–214, 221, 232, 636

Fortas, Abe 343, 346–349, 358, 670, 672

Foxworth, Percy „Sam” 140–144, 164–165

Frankfurter, Felix 62–63, 68, 86, 97, 124–125, 188–189, 265

Fraunces Tavern 442–443, 492, 587–588

Freeh, Louis J. 509–512, 517, 519, 520, 522–526, 537–538, 540, 542–544, 546–548, 551, 554, 557, 687–692

Fuchs, Klaus 228–230, 232, 307, 642

Fulbright, William 357–358, 367

G

Galleani, Luigi 39–40, 42–43

Gandhi, Indira 478

Gannon, Matt 491, 654

Gates, Robert 481, 595, 684

Gaudin, Steve 536–538, 565–566

George, Clair 486–487

Giancana, Momo Salvatore „Sam” 287–289, 293–294, 314, 655, 661, 665

Godfrey, John 151–152

Goldman, Emma 46, 51–55, 65

Golful Persic 491, 494, 519, 554, 590, 594

Golful Porcilor 306

Gonzales, Alberto 580

Gray, L. Patrick 411–426, 431–434, 454, 458, 461, 678–681

Gregory, Thomas 33–35, 607–608

H

Hage, Wahid el- 528, 533, 538, 690

Hahn, Richard 442–443, 448, 492, 506, 682, 687

Haig, Al 38, 435, 468–469

Haldeman, H.R. 373, 393, 394, 397, 401–402, 404, 415, 422, 423, 433–435, 675, 677, 678

Hamilton, Alexander 6, 99, 132, 455, 619, 683

Hanssen, Robert 462–466, 480, 481, 533, 554, 555, 557, 692

Harding, Warren G. 74, 79–81, 84, 87, 88, 104, 303, 615, 617

Harvey, William K. 229, 238, 264, 276, 307, 320, 627, 647, 651

Hathaway, Clarence 78, 613, 616

Hayden, Michael V. 561, 572, 694

Hayhanen, Reino 277–279, 653

Healy, James R. 262, 446, 617, 651, 682

Helms, Richard 246, 350, 352, 365, 388, 390, 444, 669–670, 676, 677

Henderson, Stuart 493, 496

Hillenkoetter, Roscoe 210, 643

Hiss, Alger 194–195, 219–210, 639

Hitler, Adolf 106, 109-110, 121, 123, 128, 132, 146, 149, 155, 158, 165, 169, 179, 189, 228, 477, 622, 625

Howard, Edward Lee 479-481,

Hruşciov, Nikita 277, 284–285, 662

Hughes, Charles E. 96, 100, 114,

Hughes, Howard 473, 661

Hull, Cordell 104, 111, 116

Humphrey, Hubert 369–371

Hunt, E. Howard 413, 415–416, 432, 434

Hussein, Saddam 430, 494, 573–574, 603

Huston, Tom Charles 389–393, 397, 677

I

Ingalls, Laura 132

J

J. P. Morgan and Co.83

Jackson, Robert 125–126, 129–131, 145, 616

K

Kahane, Meir 499–501

Katzenbach, Nicholas 295, 303, 305–306, 308, 310, 318, 337, 355–358, 655, 662, 665, 671–672

Kean, Thomas 551, 692

Kearney, John 382, 420, 454, 461, 679, 680

Kelleher, George 63, 69

Kennedy, John F. 183, 285, 287, 289, 293, 309, 322–324, 594, 602, 654, 657, 659, 662, 664, 667, 669, 694, 696

Kennedy, Joseph 287, 659

Kennedy, Robert F. 255, 287, 288, 302–304, 308, 310, 313–315, 318, 320, 323, 336, 346, 358, 367, 369, 432, 560, 655, 660, 662, 664–667, 694

Kilburn, Peter 482

Killen, Edgar Ray 331–332

King, Martin Luther, Jr. 272, 273, 282, 284, 311, 313, 315, 317–319, 324, 329– 331, 336–337, 363–364, 368–369, 397, 403, 432, 447, 519, 585, 618–619, 630, 653, 663–669

Kissinger, Henry 377–381, 386, 388, 395, 401, 404, 419, 435, 457, 657, 675, 676

Korotkov, Alexandr 249

Ku Klux Klan 13, 171, 176, 251, 267, 270–271, 288, 307, 316, 325–334, 338, 339, 354, 357, 461, 462, 474, 477, 592, 652, 664, 666–668

Kunkel, Robert G. 414, 421

L

Ladd, Mickey 202, 204, 222, 238, 243, 628, 632–636, 638, 640–642, 646– 647

Lamphere, Bob 216–217, 225–226, 238, 638, 642

Lang, Herman 135

Leahy, W. D. 179–180, 187, 204

Lenin, Vladimir Ilici 41, 45, 79, 179, 230, 278, 607, 617, 640

Lesiovski, Viktor 312–313, 362, 363, 664

Letelier, Orlando 456–457, 461

Levi, Edward H. 447, 451, 598, 618, 622, 664, 665, 682

Levison, Stanley 272, 284, 311–315, 363, 664, 671

Lewinsky, Monica 526

Liddy, G. Gordon 397–398, 413, 420

Lincoln, Abraham 25, 51

Lindbergh, Charles 103, 128, 131–132

Lockerbie 490–498, 581, 685

M

MacArthur, Douglas 102, 237

Mackenzie, Robert 238

MacLeish, Archibald 142

Mafia 288, 294, 658, 687

Maheu, Robert 661, 665

Malcolm X 652

Malenkov, Gheorghi 247

Manhattan, Proiectul 172, 181, 191, 200, 216, 228, 229, 236, 515

Mann, Thomas 340–342, 346, 348, 669

Mao Zedong 237, 283–284, 382

Mardian, Robert 394, 401–404, 413, 417, 677

Marshall, Burke 325, 329, 665–668

Marshall, Thurgood 270, 359

Mason, E. Fleming 652

McCarthy, Andrew 502, 531

McCarthy, Joseph 244, 250–255, 310, 405, 607, 648, 660

McCord, James 413, 420, 679

McCormack, John F. 263–264, 270–271, 652, 656

McKinley, William 24, 26

McNamara, Robert 346, 364, 367

McVeigh, Timothy 78, 514–515

Means, Gaston Bullock 80

MEBO 493–496

Meese, Edwin P. 467, 483–486

Meir, Golda 427

Mitchell, Bernon 290–291

Mitchell, John H. 26, 604, 610–611

Mitchell, John N. 376, 378–379, 385, 393–394, 397–400, 402–404, 413, 421–422, 435

Mohamed, Ali 512, 529–532, 534–535, 538–539, 689–690

Molotov, Viaceslav 178

Morgenthau, Henry 127, 129, 131, 620

Morros, Boris 248–249, 647

Morrow, Francis (K-97) 82

Moussaoui, Zacarias 555–556, 691–693

Moya, Manuel de 297–298

Mudd, Philip 590–591, 595, 696

Murad, Abdul Hakim 512–514

Murphy, Frank 120, 122, 125, 621

N

NATO 237, 473, 685

Nelson, Steve 171–172, 248

Nichols, Lou 218, 243, 252, 624, 638

NKVD 178, 638

North, Oliver 475, 482–486, 513, 524, 604

Nosair, El- Sayyid 499–501, 508, 686

Noua Stângă 312, 354–355, 357, 368

O

O’Brian, John Lord 603

O’Neill, John 522–523, 533, 603, 689

Obama, Barack 595–597, 599

Odeh, Mohamed 535, 538

Operaţiunea Condor 357

Oswald, Lee Harvey 320–321, 667

Ovakimian, Gaik Baladovici 146–147, 173, 179, 633

Overman, Lee 33, 36–37, 39, 606

P

Padilla, Jose 566

Palmer, A. Mitchell 38–42, 45, 50–53, 58–62, 66–71, 609–610, 614–615

Palmer, Bruce, Jr. 343–344

Patriot Act (2001) 515, 560–562, 583–584

Pearson, Drew 189, 218, 638

Philby, Kim 195, 201, 232, 238–239, 242

Pinochet, Augusto 456–457, 461

Piro, George 555, 574–575

Poindexter, John 485–456

Poliakov, Dmitri 464, 664

Post, Louis F. 65–68, 70

Powers, Francis Gary 281, 662

R

Rabin, Iţhak 419, 451

Raborn, William F. „Red” 342, 343, 346, 349, 669

Rahman, Omar Abdel 499, 501

Reagan, Ronald 460, 466–472, 481–483, 485–487, 497, 503, 516, 684, 687

Rebozo, Bebe 659

Reno, Janet 504–505, 508–509, 516, 525, 532, 543, 546, 686, 692

Oliver B. „Buck” 471, 474–475, 477–485; 488, 491, 500–501, 503–504, 684–686

Rice, Condoleezza 557

Rosenberg, Ethel 236, 251

Rosenberg, Julius 236, 251–253

Rusk, Dean 309, 364, 655

Ruthenberg, Charles E. 56, 58, 82, 613–614, 616–617

S

Sacco, Nicola 73, 97

Sadat, Anwar 503

Salem, Emad 499, 501–502, 506–508, 604, 686

Samit, Harry 555–556, 693

Scheuer, Michael 533, 689

Schlesinger, Arthur, Jr. 665

Schwerner, Andy 327

Sebold, William 134–137, 623

Semtex 428, 490, 492, 496–497

Septembrie Negru 418, 427–428, 430, 475, 680

Sessions, William 488, 494, 503–504, 508–511, 685

Shannon, Donald 181, 229, 628

Sheridan, Walter 309–310, 456, 660, 663

Silberman, Laurence 445, 585, 696

Sinatra, Frank 289

Smathers, George 659, 662

Smith, Walter Bedell 237, 241

Souers, Sidney 198, 200, 633, 640

Soufan, Ali 565–570, 695

Spingarn, Stephen 221, 640, 645

Spolansky, Jacob 49, 611

Stephenson, William 151, 155, 195

Strong, George Veazey 166, 185, 625, 629

Sturgis, Frank (alias Frank Fiorini) 299, 600, 660

Sullivan, Joe 329

Sullivan, William C. 266, 329, 359, 385, 666-667

T

Taft, William Howard 113, 604

Tamm, Ed 582, 621–622, 624, 633-634, 647

Tenet, George J. 517, 563, 691

Thompson, Fletcher D. 115, 271, 652

Tolson, Clyde 153–154, 275, 621–624, 633, 645, 646, 650, 654, 664, 672, 674

Townley, Michael 457, 460–461

Trujillo, Rafael 293–301, 303–304, 346, 655–659, 661

U

UNABOM 515

United Airlines 513, 544

V

Valdinoci, Carlo 41

Vandenberg, Hoyt 203–204, 634

Vanzetti, Bartolomeo 73, 97

Varelli, Frank 471

Vaughan, Harry 188–189, 630

Vietcong 339, 343, 375, 379

von Papen, Franz 20–21, 603

W

Walsh, John 166, 246, 625–626, 647

Walsh, Thomas J. 71, 85, 88, 104

Walters, Vernon 415–416

Wannall, Ray 407, 678

Warren, Earl 74, 320–321, 365, 615, 620

Watson, Dale 518, 522, 541, 542, 545, 556–557, 693

Watson, Edwin 129

Webster, William H. 459–462, 465, 471–475, 478, 484, 485, 487, 488 ,683, 684, 692

Weinstein, Jack B. 431

Weisband, William 230–231, 642

Wheeler, Burton K. 85, 132, 617

Williams, Billy Bob 329, 334, 668

Wisner, Frank 243, 636–637, 643–646

Woodward, Bob 421, 435, 680

Y

Yeats, William Butler 375

Yoo, John 562, 566, 694

Table of Contents

Cover Page

FBI. O istorie secreta

Nota autorului

I. Spioni şi sabotori

1. Anarhie

2. Revoluţie

3. Trădători

4. Comunişti

5. „Cine este dl. Hoover?“

6. Lumi interlope

7. „N-au încetat niciodată să ne supravegheze“

8. Steaguri roşii

II. Războiul mondial

9. Spionajul

10. Jonglerul

11. Informaţii secrete

12. „Să stranguleze Statele Unite“

13. Legea războiului

14. Maşinăria de detecţie

15. Organizând lumea

III. Războiul Rece

16. Nici un gestapo

17. O demonstraţie de forţă

18. „Fascismul roşu“

19. Atac surpriză

20. Paranoia

21. „Parcă ar fi început al treilea război mondial“

22. Nici urmă de decenţă

23. Joc fără reguli

24. Umbra alungită

25. „Să n-ai încredere în nimeni“

26. Comportament imoral

27. „Crima era la modă“

28. Un om periculos

29. Un regim al terorii

30. „Ai pus să fie interceptat şi telefonul acesta?“

31. „Omul pe care mă bazez“

32. Evident ilegală

33. Arma supremă

34. Dărâmarea templului

IV. Războiul împotriva terorismului

35. Conspiratorii

36. „Biroul nu poate supravieţui“

37. Castelul din cărţi de joc

38. „O stare de pericol continuu“

39. Preţul tăcerii

40. Mozaic

41. Şeicul orb

42. Puncte slabe în armură

43. O ţintă uşoară

44. Toate armele noastre

45. „Dacă nu facem asta, vor muri oameni“

Postfaţă

Surse principale

Index

696* Numărul paginilor se referă la ediţia tipărită a cărţii şi la ediţia digitală în format PDF.